STENDHAL

KIRMIZI VE SİYAH

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: BERTAN ONARAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

XII. BASIM

Genel Yayın: 2895

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

STENDHAL
KIRMIZI VE SİYAH

ÖZGÜN ADI
LE ROUGE ET LE NOIR

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
BERTAN ONARAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
VOLKAN YALÇINTOKLU

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ
MÜGE KARALOM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, OCAK 2014, İSTANBUL
XII. BASIM, HAZİRAN 2021, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-004-3 (KARTON KAPAKLI)
ISBN 978-605-332-003-6 (CİLTLİ) III. BASIM

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

STENDHAL

KIRMIZI VE SİYAH

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
BERTAN ONARAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

BİRİNCİ KİTAP 1
I. Küçük Bir Kent 3
II. Bir Belediye Başkanı 7
III. Yoksulların Malı 11
IV. Bir Baba Oğul 17
V. Bir Pazarlık 23
VI. Can Sıkıntısı 31
VII. Seçilmiş Yakınlıklar 41
VIII. Küçük Olaylar 53
IX. Köyde Bir Akşam 63
X. Büyük Bir Kalp, Küçük Bir Servet 73
XI. Bir Akşam 77
XII. Bir Yolculuk 83
XIII. Ajurlu Çoraplar 91
XIV. İngiliz Makası 97
XV. Horoz Ötüşü 101
XVI. Ertesi Gün 105
XVII. Başyardımcı 111
XVIII. Verrières'de Bir Kral 117
XIX. Düşünmek Acı Verir 133
XX. İmzasız Mektuplar 143
XXI. Bir Efendiyle Konuşma 149

XXII. 1830'daki Davranış Biçimleri 165
XXIII. Bir Kamu Görevlisinin Yürek Sızıları 179
XXIV. Bir Başkent 195
XXV. Papaz Okulu 203
XXVI. Dünya ya da Zenginde Olmayan 213
XXVII. Yaşamın İlk Deneyimi 225
XXVIII. Bir Tören Alayı 231
XXIX. İlk Terfi 239
XXX. Gözü Yüksekte Biri 257

İKİNCİ KİTAP 277
I. Köyün Verdiği Hazlar 279
II. Soylular Dünyasına Giriş 291
III. İlk Adımlar 301
IV. De La Mole Konağı 305
V. Duyarlılık ve Dindar Bir Soylu Hanım 319
VI. Söyleme Biçimi 323
VII. Bir Damla Nöbeti 331
VIII. İnsanı Başkalarından Ayıran Nişan Nedir? 341
IX. Balo 353
X. Kraliçe Marguerite 365
XI. Bir Genç Kızın Gücü 375
XII. O Bir Danton mu? 381
XIII. Bir Komplo 389
XIV. Bir Genç Kızın Düşünceleri 401
XV. Bu Bir Tuzak mı? 409
XVI. Sabahın Biri 415
XVII. Eski Bir Kılıç 423
XVIII. Zorlu Anlar 429
XIX. Opera Buffa 435
XX. Japon Vazosu 445
XXI. Gizli Mektup 453
XXII. Tartışma 459
XXIII. Din Adamları, Ormanlar, Özgürlük 469

XXIV. Strasbourg 479
XXV. Erdem Bakanlığı 487
XXVI. Tinsel Aşk 495
XXVII. Kilisenin En Güzel Mevkileri 501
XXVIII. Manon Lescaut 505
XXIX. Sıkıntı 511
XXX. Opera Buffa'da Bir Loca 517
XXXI. Korkutmak 523
XXXII. Kaplan 529
XXXIII. Zaaf Cehennemi 535
XXXIV. Akıllı Bir Adam 541
XXXV. Fırtına 549
XXXVI. Üzücü Ayrıntılar 555
XXXVII. Bir Kale Burcu 563
XXXVIII. Güçlü Bir Adam 569
XXXIX. Entrika 577
XL. Dinginlik 583
XLI. Yargı 589
XLII. Bölüm 597
XLIII. Bölüm 605
XLIV. Bölüm 611
XLV. Bölüm 621

BİRİNCİ KİTAP

Hakikat, şu acı hakikat.
DANTON

Birinci Bölüm

Küçük Bir Kent

Binlercesini bir araya koyun
Daha az kötülerin,
Kafes daha neşesiz olur.
HOBBES

Küçük Verrières kasabası Franche-Comté yöresinin en sevimli yerlerinden biri sayılabilir. Kırmızı kiremitlerle kaplı sivri çatılı beyaz evleri, gür kestane ağacı kümelerinin tüm dönemeçlerini gözler önüne serdiği bir tepenin yamacına serpilmiştir. Doubs Irmağı bir zamanlar İspanyolların yaptığı, şimdi yıkıntıya dönüşmüş surların yaklaşık yüz ayak[1] altında akar.

Verrières'in kuzey yakasını Jura'nın kollarından biri olan yüksek bir dağ korur. Ekim'in ilk soğuklarıyla birlikte Verra'nın kıvrımlı dorukları karla kaplanır. Dağdan inen nehir Doubs'a dökülmeden önce, Verrières'in ortasından akarak bir dizi kereste bıçkısını harekete geçirir; bu basit sınai yöntem yörenin kentliden çok köylü sayılabilecek pek çok insanının geçimini sağlar. Kuşkusuz bu küçük kasabayı kereste bıçkılarının zenginleştirdiği söylenemez. Genel re-

1 Yaklaşık otuz santimlik uzunluk birimi. (ç.n.)

fah Mulhouse basması denen renkli kumaştan kaynaklanır; Napolyon'un düşmesinden bu yana bu refah sayesinde Verrières evlerinin neredeyse tamamının cepheleri yenilenmiştir.

Kente girer girmez, korkunç görünümlü, gürültülü bir makinenin gümbürtüsüyle şaşkına dönersiniz. Nehir sularının çevirdiği çarkın kaldırdığı yirmi ağır çekiç, kaldırım taşlarını sarsarak güm diye aşağı düşer. Bu çekiçlerin her biri, günde sayısını bilemeyeceğim binlerce çivi üretir. Göz açıp kapayıncaya dek çiviye dönüşen demir parçalarını o kocaman çekiçlerin altına gencecik, güzel kızlar yerleştirir. Dışarıdan fazlasıyla ağır görünen bu iş, Fransa'yla İsviçre'yi ayıran dağların arasına ilk kez giren bir yolcuyu en çok şaşırtan şeydir. Yolcu, Verrières'e girerken, anacaddeden yukarı çıkanların kulaklarını sağır eden bu güzel çivi fabrikasının kime ait olduğunu sorarsa, ona kanıksandığı için yavan bir ifadeyle şu yanıt verilir: "Kimin olacak, belediye başkanının."

Verrières'in Doubs kıyısından tepenin zirvesine kadar uzanan bu büyük caddesinde biraz vakit geçirecek olan bir yolcunun, bu caddede işi başından aşkın ve saygın görünümlü önemli bir adamla karşılaşacağına bire yüz bahse girilebilir.

Bu adam görününce bütün şapkalar çıkarılır. Saçları kırlaşmıştır, gri bir takım elbise giyer. Birkaç şövalye nişanı taşır, geniş bir alnı, kartalı andıran bir burnu vardır, yüzü epeyce düzgündür: Üstelik ilk bakışta, bu yüzün belediye başkanı saygınlığıyla ancak kırk sekiz elli yaşındaki insanlarda görülen bir çekiciliği tamamladığı zannedilebilir. Ama Parisli yolcunun, bu yüzdeki hoşnut ve kendine güvenen ifadenin pek yaratıcı olmayan dar kafalı insanlara özgü bir ablaklığa karıştığını fark ederek şaşırması uzun sürmez. Aslında bu adamın bütün yeteneğinin alacağına şahin, vereceğine karga olmaktan ibaret olduğu sezilir.

İşte Verrières Belediye Başkanı M. de Rênal böyle bir insandır. Ağır adımlarla caddeyi geçip belediyeye girerek gözden kaybolur. Gezintisini sürdüren yolcu, yüz adım ötede çok güzel bir eve rastlar, evin bitişiğindeki demir parmaklıkların arkasında olağanüstü güzellikte bahçeler görür. Onların gerisindeyse, Bourgogne tepelerinin âdeta göz kamaştırmak için oluşturduğu ufuk çizgisi uzanmaktadır. Bu görüntü yolcuya yavaş yavaş onu boğmaya başlayan küçük çıkar ilişkilerinin zehirli havasını unutturur.

Gördüğü evin M. de Rênal'e ait olduğu söylenir. Verrières belediye başkanı tamamlanmakta olan güzelim taş evi büyük çivi fabrikasından elde ettiği gelire borçludur. Söylendiğine göre, ataları köklü bir İspanyol ailesinden gelmektedir ve XIV. Louis'nin yöreyi ele geçirmesinden çok önce buraya yerleşmişlerdir.

1815'ten beri Sanayiciyim[2] demekten utanır: 1815 yılı onu belediye başkanı yapmıştır. Evinin önünden Doubs'a dek kat kat uzanan güzelim bahçeleri çeviren duvarlar M. de Rênal'in demir ticaretindeki becerisinin ödülüdür.

Fransa'da, Almanya'nın Leipzig, Frankfurt ve Nürnberg gibi sanayi kentlerini kuşatan gözalıcı bahçelerini boşuna aramayın, Franche-Comté'de ne kadar uzun duvar örerseniz, mülkünüzü üst üste konmuş taşlarla ne kadar çevirirseniz, komşularınızın size olan saygısı o ölçüde artar. Sahibi olduğu küçük toprak parçalarını avuç dolusu para dökerek edindiği için M. de Rênal'in her yanı duvarla çevrili bahçeleri daha da büyük hayranlık uyandırır. Örneğin, kente girerken Doubs kıyısındaki ayrıcalıklı konumu gözünüze çarpan, çatısında bir uçtan öbürüne uzanan tabelada adını okuduğunuz SOREL bıçkıevi altı yıl önce M. de Rênal'in bahçesinde, şu anda dördüncü taraça duvarının örüldüğü yerdeydi.

---

2 Aristokrat sınıftan daha aşağıda sayılan zenginler Restorasyon Dönemi'nde böyle anılıyordu. (ç.n.)

Bütün kibirliliğine karşın M. de Rênal, dikbaşlı, geçimsiz bir köylü olan yaşlı Sorel'le sık sık görüşmüş, bıçkıevini başka yere taşıması için çil çil altın saymak zorunda kalmıştı. Bıçkıevinin çarkını döndüren nehre gelince, Paris'te sahip olduğu itibar sayesinde yatağının değiştirilmesini sağlamıştı. Bu kayırmayı 182* seçimlerinden sonra elde etmişti.

Sorel'e bir dönüme karşılık Doubs kıyısında, beş yüz adım aşağıda dört dönümlük bir yer vermişti. Paraya kavuşalı beri Baba lakabıyla anılan Sorel, bu yeni arazi kendisine çam kerestesi ticaretinde birtakım üstünlükler sağlamasına rağmen, komşusunun mülk edinme çılgınlığının doğurduğu sabırsızlıktan yararlanıp ayrıca altı bin frank koparmıştı.

Bu alışveriş yörenin sağduyulu insanlarınca epey eleştirilmişti. Dört yıl önce bir pazar günü M. de Rênal, belediye başkanı giysileriyle kiliseden dönerken, uzaktan üç oğluyla yaşlı Sorel'in geldiğini gördü, yaşlı köylü ona bakarken hafifçe gülümsedi. Bu gülümseme belediye başkanının yüreğine hançer gibi saplandı; o günden sonra, istese araziyi çok daha ucuza kapatabileceğini düşündü.

Verrières halkının gözünde saygınlık kazanmak için yapılması gereken, birçok duvar ördürmek ama duvar ördürürken ilkbaharda Paris'e gitmek üzere Jura boğazlarından geçen duvar ustalarının İtalya'dan getirdikleri planlara aldırmamaktır. Böyle bir yeniliğin büyüsüne kapılmak, mal sahibinin kalın kafalılıkla suçlanmasına ve Franche-Comté'de saygınlık dağıtan sağduyulu, ılımlı insanların gözünden sonsuza kadar düşmesine yol açardı.

Doğrusunu isterseniz, bu sağduyulu insanlar zorbalıkların en sıkısını uygularlar; Paris denen büyük cumhuriyette yaşamış kişiler için küçük kasaba yaşamını çekilmez kılan işte bu aşağılık sözcüktür. Kamuoyu zorbalığı! Aman ne kamuoyu! Fransa'nın küçük kentlerinde kamuoyu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadar ahmakçadır.

II. Bölüm

Bir Belediye Başkanı

> Saygınlık! Beğenemediniz mi? Ahmakların saygısı, çocukların şaşkınlıktan ağızlarının açık kalması, zenginlerin kıskançlığı, bilgenin küçümsemesi boşuna mı sanırsınız?
>
> BARNAVE

M. de Rênal'in yönetici olarak saygınlık kazanması, Doubs kıyısından yaklaşık yüz adım yukarıda bütün tepeyi dolanan gezinti yoluna uzun bir destek duvarı gerekmesiyle oldu. Gezinti yolu Fransa'nın en güzel manzaralarından birine sahip oluşunu bu konumuna borçluydu. Ancak yağmur suları her baharda gezinti yolunda yarıklar açıyor, burayı kullanılamaz duruma getiriyordu. Herkesin farkında olduğu bu sıkıntı, talihin bir armağanı olarak M. de Rênal'i yirmi ayak yüksekliğinde, seksen doksan metre uzunluğunda bir duvarla yönetimini ölümsüzleştirme fırsatına kavuşturdu.

Bundan önceki İçişleri Bakanı Verrières'deki gezinti yolunun can düşmanı olduğu için, M. de Rênal'in tam üç kez Paris'e gitmesini gerektiren duvarın korkuluğu yerden dört

ayak yüksektedir. Ve şu sırada gelmiş geçmiş bütün bakanları çatlatmak için yontma taşlarla süslenmektedir.

Ah! Daha dün bırakıp geldiğim Paris eğlencelerini düşünerek, göğsümü maviye çalan bu gri kocaman taşlara yaslayıp durduğumda, bakışlarım kaç kez Doubs Vadisi'ne dalıp gitti! İleride, sol kıyıda beş altı küçük vadi kıvrıla kıvrıla uzanır; dikkatli bakınca bunların dibindeki küçük akarsuları seçebilirsiniz. Bir dizi çağlayan oluşturduktan sonra Doubs'a dökülürler. Bu dağlarda güneş kavurucudur; güneş tam tepedeyken yolcunun düşlerini taraçaya dikilmiş gözalıcı çınarlar korur. Hızlı boy atmalarını ve maviye çalan yeşilliklerini belediye başkanının görkemli duvarının arkasına döktürdüğü toprağa borçludurlar; başkan belediye meclisinin olumsuz görüşüne karşın, gezi yolunu altı ayaktan fazla genişletmiştir (Kendisi aşırı tutucudur, ben bir liberal olsam da bundan ötürü onu alkışlarım doğrusu); sonuç olarak, sözünü ettiğimiz taraça gerek başkana, gerek Verrières'deki düşkünler yurdunun başarılı yöneticisi M. Valenod'ya göre, Saint-Germain-en-Laye'dekiyle yarışabilir.

BAĞLILIK YOLU konusunda söyleyebileceğim tek şey kaldı: Bu adı M. de Rênal'e bir haç nişanı kazandırmış mermer levhalar üzerinde, on beş yirmi yerde okursunuz; benim bulabildiğim tek kusur, yetkililerin o ulu çınarları cascavlak bırakacak biçimde barbarca budatıp soydurmasıdır. Çınarlar yuvarlak, yassı tepeleriyle sıradan bostan bitkilerine benzeyecek yerde, keşke İngiltere'dekiler gibi göz kamaştırıcı biçimlerini koruyabilselerdi. Ama belediye başkanının dediği dediktir, yöredeki bütün ağaçlar yılda iki kez acımasızca budanır. Kasabadaki liberaller, biraz da abartarak, rahip yardımcısı M. Maslon'un budanan dallara el koymaya başlamasından beri resmi bahçıvanın elinin iyice acımasızlaştığını öne sürerler.

Bu genç din adamı birkaç yıl önce Başrahip Chêlan ve bölgedeki diğer birkaç papazı denetlemek için Besançon'dan

gönderilmişti. İtalya ordusundan emekli olunca Verrières'e yerleşmiş, belediye başkanına göre yaşamı boyunca Jakobenleri ve Bonaparte'ı desteklemiş olan yaşlı bir cerrah binbaşı günün birinde o güzelim ağaçların böyle düzenli ameliyat edilişinden yakınacak olmuştu.

— Gölgeyi severim, diye karşılık vermişti M. de Rênal, Légion d'honneur sahibi bir cerrahla konuşmaya uygun düşen soylu bir ses tonuyla. Gölgeyi severim, dolayısıyla ağaçlarımı iyi gölge verecek biçimde budatırım; ayrıca bir ağacın, hani şu yararlı ceviz ağacı gibi gelir getirmiyorsa, gölge vermekten başka bir işe yaramayacağına inanırım.

Verrières'de işin başı bu sözdü zaten: GELİR GETİRMEK. Bu sözcükler burada yaşayanların dörtte üçünün dünya görüşünü yansıtır.

İlk bakışta epey güzel görünen bu küçük kasabada her şeyi belirleyen işte bu gelir getirme kavramıdır. Kente gelen bir yabancı, kasabayı çevreleyen derin, serin vadilerin güzelliğine vurulup, orada yaşayanların güzele düşkün olduklarını sanabilir; Verriereslıler durmadan bölgelerinin güzelliğinden söz ederler; bunu önemsediklerine kuşku yoktur; ama bunun nedeni, bu güzelliğin hancıları zengin edecek yabancıları çekmesi ve bu durumun da yiyecek maddelerinden alınan vergi yoluyla kasabaya gelir getirmesidir.

M. de Rênal, güzel bir sonbahar günü, kolunda karısıyla Bağlılık Yolu'nda geziniyordu. Bir şeyler anlatan kocasını ciddi bir ifadeyle dinleyen Madam de Rênal, bir yandan da kaygıyla üç oğlunu izliyordu. On bir yaşlarında görünen büyük oğlan ikide bir korkuluğa yaklaşıyor, üstüne çıkacakmış gibi yapıyordu. Bunun üzerine yumuşak bir ses Adolphe diyor, çocuk gözüpek davranışından vazgeçiyordu. Madam de Rênal otuz yaşlarında, hâlâ güzel bir kadındı.

— Şu Parisli bey günün birinde yaptığına pişman olacaktır, dedi M. de Rênal, yüzü her zamankinden daha solgun, onuru kırılmış bir halde. Sarayda birkaç dostum yok değil...

Tam iki yüz sayfa boyunca size taşradan söz etmek istesem de, böyle bir taşra diyalogunun uzunluğu ve ustalıklı manevralarıyla başınızı ağrıtma kabalığını göstermeyeceğim.

M. de Rênal'in böylesine tiksindiği Parisli bey, M. Appert'den başkası değildi; iki gün önce yalnızca cezaevine ve düşkünler yurduna değil, yörenin belli başlı arazi sahipleri ve belediye başkanınca para almaksızın yönetilen hastaneye de gizlice girebilmenin yolunu bulmuştu.

— İyi ama, diyordu Madam de Rênal utana sıkıla, yoksulların malını elinizden geldiğince dürüstçe yönettiğinize göre, Parisli beyin ne zararı dokunabilir size?

— O buraya sadece sağa sola kara çalmaya geldi, sonra gidip liberal gazetelerde birtakım yazılar çıkarttıracak.

— İyi de dostum, siz hiç okumazsınız ki onları.

— Okumasam da, gelip bize o Jakoben yazılardan söz ediyorlar; bütün bunlar dikkatimizi dağıtıyor, *insanlara iyilik etmemizi engelliyor.*[3] Doğrusu, bizim rahibi hiç bağışlamayacağım.

3 Tarihe geçmiş bir söz. (Stendhal'in notu)

III. Bölüm

Yoksulların Malı

Entrika çevirmeyi bilmeyen
erdemli bir rahip bir köye
Tanrı'nın bir armağanıdır.
FLEURY

Bu arada, çelik gibi bir kişiliğe sahip olan ve sağlığını bu dağların havasına borçlu olan seksenlik Verrières rahibinin istediği zaman cezaevini, hastaneyi ve düşkünler yurdunu ziyaret etmeye hakkı bulunduğunu belirtelim. Paris'teyken gidip rahibi görmesi salık verilen M. Appert, bu küçük garip kasabaya sabahın altısında varma akıllılığını göstermiş ve gelir gelmez rahibin evine yollanmıştı.

Fransız Ulusal Meclisi üyesi, taşranın en varlıklı toprak sahiplerinden Marki de La Mole'ün kendisine yazdığı mektubu okuyan Rahip Chêlan düşüncelere dalmıştı.

"Hem yaşlıyım, hem burada seviliyorum," demişti kendi kendine, "Bunu göze alamazlar!" Sonra bu yaşta biraz tehlikeli bir işe girişmenin gözlerinde yarattığı pırıltıyla Parisli beye dönmüştü:

— Gelin benimle bayım, ama zindancıların, göreceklerimizle ilgili özellikle düşkünler yurdu gözetmenlerinin önünde lütfen bir şey söylemeyin.

M. Appert, yürekli bir insanla karşı karşıya bulunduğunu anlamıştı; saygıdeğer din adamının ardına düştü, cezaevini, düşkünler yurdunu, sonra da öksüzler yurdunu gezdi, bir sürü şey sordu, aldığı garip yanıtlara karşın, en küçük bir suçlamada bile bulunmadı.

Gezi birkaç saat sürdü. Rahip, M. Appert'i yemeğe çağırdı, o ise bu yürekli insanı daha çok sıkıntıya düşürmemek için, yazılacak mektupları olduğunu öne sürdü. Böylece saat üçe doğru düşkünler yurdunu denetlemeyi bitirip cezaevine döndüler. Kapıda altı ayak boyundaki zindancıyla karşılaştılar, çarpık bacaklı bir deve benzeyen adamın ürkütücü yüzü estirdiği yıldırıcı hava nedeniyle daha da korkunç görünüyordu.

— Ah mösyö, dedi rahibi görür görmez, yanınızdaki M. Appert değil mi?

— Ne önemi var? diye sordu rahip.

— Dün kesin emir aldım, M. Appert'i cezaevine sokamam. Vali Bey bütün gece at koşturduğu belli olan bir jandarmayla haber göndermiş.

— Bakın Mösyö Noiroud, dedi rahip, yanımdaki yolcu M. Appert'dir. Biliyorsunuz, günün ya da gecenin her saatinde yanıma istediğim kişiyi alarak cezaevine girmeye hakkım var.

— Evet sayın rahip, dedi zindancı alçak sesle ve sopayı görünce istemeye istemeye söz dinleyen bir buldog gibi başını eğerek. Ama sayın rahip, çoluğum çocuğum var, biri gidip haber verirse işten atılırım; geçinmek için başka gelirim yok.

— Ben de işimi yitirmek istemem doğrusu, diye karşılık verdi iyi yürekli rahip duygulu bir sesle.

— Aynı şey değil! diye yanıtladı zindancı; sayın rahip, sizin sekiz yüz frank geliriniz, iyi güneş alan bir araziniz olduğunu herkes biliyor...

İki gündür küçük Verrières kasabasındaki bütün kin dolu yürekleri hoplatan, belki yirmi kez abartılarak yorum-

lanan gelişmeler bunlardı işte. Şu anda M. de Rênal'in eşiyle yaptığı küçük tartışmanın da konusu buydu. O sabah düşkünler yurdu yöneticisi M. Valenod'yu da yanına alarak, derin üzüntülerini bildirmek için rahibin evine gitmişti. M. Chêlan'ın kendisini kollayacak kimsesi yoktu; gelenlerin sözü nereye vardırmak istediklerini çok iyi sezmişti.

— Peki beyler! Böylece bu yörede, hem de seksen yaşında, görevden alınan üçüncü rahip olurum. Elli altı yıldır buradayım, geldiğimde küçük bir kasaba olan bu kentin neredeyse her sakinini ben vaftiz ettim. Her gün eskiden dedelerini evlendirdiğim insanların nikâhını kıyıyorum. Verrières benim ailemdir, yabancıyı görünce kendi kendime dedim ki: "Paris'ten gelen bu insan bir liberal olabilir, olsun, ortalıkta liberalden bol ne var; bizim yoksullarımızla mahpuslarımıza ne kötülüğü dokunabilir?"

M. de Rênal'in, hele düşkünler yurdu yöneticisi M. Valenod'nun suçlamaları artınca:

— Peki beyler! diye bağırmıştı rahip sesi titreyerek, alın beni görevden. Alsanız da burada yaşarım. Kırk sekiz yıl önce, sekiz yüz frank gelir getiren bir arsanın bana miras kaldığını herkes biliyor. Onun geliriyle geçinirim. Bu görevde para biriktirilmiyor beyler, bu yüzden görevden alınmaktan korkmam.

M. de Rênal karısıyla iyi geçinirdi, ama kadının ezile büzüle yinelediği, "İyi ama, Parisli beyin cezaevindekilere ne zararı dokunabilir?" sorusuna ne yanıt vereceğini bilemediğinden tam öfkelenmek üzereydi ki kadın bir çığlık attı. İkinci oğlu duvar korkuluğunun üstüne çıkmış, öbür yandaki bağdan yirmi ayak yüksekte koşuyordu. Oğlunu ürkütüp düşürmekten korkan Madam de Rênal seslenmekten kaçındı. Yaptığı gözüpekliğe sevindiği için kıkır kıkır gülen çocuk anasının sapsarı yüzünü gördü, yola atlayıp yanına koştu. Ve bir güzel azarlandı.

Bu küçük olay konuşmanın akışını değiştirmişti.

— Kerestecinin küçük oğlu Sorel'i yanıma almak istiyorum, dedi M. de Rênal, başa çıkamayacağımız kadar yaramazlaşan çocuklara göz kulak olsun. Genç bir rahip, daha doğrusu Latince öğrencisi, çocukların gelişmesine yardımcı olur; rahibin söylediğine göre sağlam bir kişiliği varmış. Üç yüz frank, ayrıca yemek veririm ona. Gerçi görüşleri konusunda bazı kuşkularım var, Légion d'honneur sahibi şu yaşlı cerrahın gözdesiymiş, adam kuzenleriyim deyip Sorellerin evinde yaşıyormuş. Bu adam gizli bir liberal olabilir elbet; bizim dağların havasının astımına iyi geldiğini söylüyordu, ama bu kanıtlanmadı, İtalya'daki bütün Buonaparté[4] savaşlarına katılmış; bir zamanlar imparatorluğa hayır diye imza attığı bile söyleniyor. Bu liberal, Sorel'in oğluna Latince öğretmiş, getirdiği bir yığın kitabı ona bırakmış. Aslında ben bıçkıcının oğlunu yanıma bile sokmazdım; ama rahip, aramızı ömür boyu bozan o olaydan bir gün önce, Sorel'in rahip okuluna gitmek için üç yıldır kendisinden tanrıbilim dersi aldığını söyledi; demek ki bu Sorel liberal falan değil, Latince öğrencisi.

M. de Rênal kurnazca karısına baktı, bu kararın başka birçok yönden uygun olduğunu ekledi; Valenod dört tekerlekli üstü açık arabasına aldığı iki Normandie atıyla pek övünüyordu. Ama çocuklarının öğretmeni yoktu.

— Bu öğretmeni o kapabilir.

— Demek bu düşüncemi destekliyorsun? dedi M. de Rênal, aklına gelen bu olasılıktan ötürü eşine gülümseyip teşekkür ederek. Tamam öyleyse, karar verildi.

— Aman Tanrım! Sevgili dostum ne çabuk karar veriyorsun?

— Rahibin de gördüğü gibi, kişilik sahibi bir insanım ben! Daha fazla bekleyemeyiz, her yanımız liberal dolu. Bütün o bez tüccarları beni kıskanıyor, bundan eminim; kimisi

4 Bonaparte isminin İtalyanca telaffuzunu Napolyon'u hafife almak isteyenler kullanırdı. (ç.n.)

epeyce zenginleşti; M. de Rênal'in çocuklarının başlarında öğretmenleri ile gezmeye çıkması hoş olur doğrusu. Herkesi etkiler. Dedem gençliğinde bir öğretmeni olduğunu anlatırdı sık sık. Bana çok çok yüz eküye patlar bu iş, ama toplumsal statümüzü korumak için gerekli masraflar hanesine eklenmesi gerekir.

Bu karar üzerine Madam de Rênal derin düşüncelere daldı. Uzun boylu, her şeyi yerli yerinde, bu dağlarda söylendiği şekliyle, yöresel güzelliğe sahip bir kadındı. Belli bir yalınlığı vardı, yürüyüşü genç kız gibiydi; bir Parislinin temiz ve canlı bulacağı çocuksu havası bakanda birtakım cinsel çağrışımlar bile uyandırabilirdi. Gerçi Madam de Rênal böyle bir şeyi başardığını bilse utanırdı. Bu temiz yüreğin yakınına ne gönül avcılığı, ne de yapmacıklık yanaşmıştı. Düşkünler yurdunun varlıklı yöneticisinin onun gönlünü çelmeye çalıştığı, ama başaramadığı söylenirdi. Üstelik böylece erdemi daha da ışıldamıştı; çünkü yanık tenli, kara uzun favorili, uzun boylu, güçlü kuvvetli M. Valenod taşrada yakışıklı diye nitelenen, o kaba saba, gürültücü, yüzsüz insanlardan biriydi.

Utangaç ve görünüşte değişken bir kişiliğe sahip olan Madam de Rênal, M. Valenod'nun özellikle hiç yerinde durmayışından ve yüksek sesinden rahatsızdı. Verrières'de neşelilik olarak kabul gören özellikten uzak oluşu, atalarıyla pek övündüğü söylentisine yol açmıştı. Oysa bu aklının köşesinden geçmezdi, ama kasabalıların evine daha seyrek gelmesinden de hoşnuttu. Verrieresli hanımların kocasına naz yapmayan bu kadını, ondan kendisine Paris ya da Besançon'dan güzel şapkalar almasını istemediği için epey aptal bulduklarını saklamayalım. O, güzel bahçesine çıkmasına izin verildiği sürece hiçbir şeyden yakınmazdı.

O denli temiz yürekli bir insandı ki kocasını yargılamaya ve ondan sıkıldığını kendi kendine itiraf etmeye bile kalkışmamıştı. Açıkça söylemese de karı koca arasında bundan daha tatlı bir ilişki olamayacağına inanırdı. M. de Rênal'i

özellikle, birini asker, birini yargıç, birini de din adamı yapmayı tasarladığı oğullarından söz ederken severdi. Kısacası, M. de Rênal'i tanıdığı öbür erkeklerden daha az sıkıcı bulurdu.

Doğrusu bu yargısı gerçeğe uygundu. Belediye başkanı, sözü sohbeti yerinde bir insan olarak ününü amcasından öğrendiği üç beş şakaya borçluydu. Yaşlı yüzbaşı de Rênal devrimden önce Orléans Dükü'nün piyade alayında görev yapmıştı, Paris'e gittiğinde prensin salonlarına kabul edilirdi. Madam de Montesson'u, ünlü Madam de Genlis'i, kraliyet sarayının müdavimi M. Ducrest'ini bile görmüştü. M. de Rênal'in fıkralarında sık sık bu insanların adı geçerdi. Ve anlatılması epey incelik isteyen bu şeylerin anısı yavaş yavaş bir külfet haline gelmişti; bir süredir Orléans Dükü'nün malikânesiyle ilgili olayları ancak özel günlerde anlatır olmuştu. Para dışındaki konulardan söz ederken pek terbiyeli olduğu için Verrières'deki en aristokrat kişi sayılıyordu.

IV. Bölüm

Bir Baba Oğul

Böyleysem
Kusur benim mi?
MACHIAVELLI

Verrières'nin belediye başkanı, ertesi gün sabahın altısında baba Sorel'in bıçkıevine inerken kendi kendine, "Karım çok akıllı bir kadın," diyordu. "Üstünlük bende kalsın diye eşime söylememiş olsam da, dediklerine göre Latinceyi su gibi bilen şu küçük rahip adayı Sorel'i işe almazsam her şeyde gözü olan düşkünler yurdu yöneticisinin de aynı şeyi düşünüp adamı elimden kapıvereceğini düşünmemiştim. Adam nasıl da gerine gerine söz ederdi çocuklarının öğretmeninden!.. Peki, bizim öğretmen eve geldikten sonra da papaz cüppesi mi giyecek acaba?"

M. de Rênal, Doubs Irmağı kenarındaki gemi yedekleme yolunun üzerine uzatılmış kütükleri sabahın köründen beri ölçmekle uğraşan altı ayak boyundaki köylüyü uzaktan gördüğünde zihninden bu kuşkulu düşünce geçiyordu. Belediye başkanının geldiğini gören köylü pek hoşnut olmadı; çünkü kütükler yolu tıkıyordu ve oraya bırakılmaları yönetmeliklere aykırıydı.

Ancak baba Sorel, çünkü söz konusu kişi oydu, M. de Rênal'in oğlu Julien ile ilgili önerisini işitince hem şaşırdı, hem çok sevindi. Bununla birlikte başkanı, yöre köylülerinin kurnazlıklarını gizlemek için takındığı yaşanından hoşnut olmayan insanlara özgü kederli ve ilgisiz bir ifadeyle dinlemekten geri kalmadı. Bölge İspanyolların elindeyken köle olan bu insanlar hâlâ Mısırlı fellahlar gibi asık bir suratla dolaşırlardı.

Sorel bildiği saygı ifade eden tüm sözleri art arda sıralayarak yanıtına başladı. Bu boş sözleri üçkâğıtçı görünüşünü pekiştiren acemi bir gülüşle sıralayan köylünün kafası, öylesine saygın bir adamın, beş para etmez oğlunu hangi nedenle işe almaya niyetlendiğini aramakla meşguldü. M. de Rênal, hiç hoşnut olmadığı oğlu Julien için beslenme ve giyim kuşam ücretlerinin yanı sıra, yılda üç yüz frank öneriyordu. M. de Rênal, Baba Sorel'in büyük bir kurnazlıkla son anda akıl ettiği giyim kuşam masrafını bile hemen kabul edivermişti.

Bu son istek belediye başkanını şaşırtmıştı. "Aslında Sorel önerimi duyunca havalara uçmadığına göre," diyordu kendi kendine, "başka birinden de öneri gelmiş olmalı; peki, Valenod dışında kimden gelebilir böyle bir öneri?" Bunun üzerine M. de Rênal, Sorel'i işi oracıkta bitirmeye zorladı, ama çabası boşunaydı: Kurnaz yaşlı köylü buna yanaşmadı; sanki taşrada zengin bir baba parasız oğluna danışırmış gibi, sadece görünüşü kurtarmak için gidip oğluna fikrini soracağını söyledi.

Suyla çalışan bıçkıevi, derenin kıyısına kurulmuş bir hangardır. Çatıyı, dört kalın direğin taşıdığı bir çatma tutar. Hangarın tam ortasında, sekiz on ayak yukarıdaki bir bıçkı inip kalkar, basit bir düzenek de kütüğü ona doğru iter. Bu çifte mekanizmayı suyun çevirdiği bir çark çalıştırır; bıçkının bağlı bulunduğu kol onu indirip kaldırırken, diğeri de kütüğü yavaşça keresteye çeviren bıçkıya gönderir.

Baba Sorel bıçkıevine yaklaşırken gür sesiyle Julien'e seslendi; yanıt gelmedi. Yalnızca birer devi andıran büyük oğullarını görebildi; ellerindeki ağır baltalarla, bıçkıya götürecekleri köknar gövdelerini yontup temizliyorlardı. Ağaç gövdesindeki kara çizgiye dikkat ederek indirdikleri her balta iri yongalar koparıyordu. Babalarının sesini işitmediler. Sorel hangara yöneldi, içeri girince Julien'i olması gereken yerde, bıçkının başında boşuna aradı. Beş altı ayak yukarıda, çatıyı taşıyan direklerden birinde ata biner halde oturduğunu gördü. Julien, makinenin çalışmasını denetleyecek yerde kitap okuyordu. Yaşlı Sorel'e göre bundan daha tatsız bir şey olamazdı; Julien'in kol gücüne dayanan işlere hiç uygun olmayan, ağabeylerininkine benzemeyen incecik bedenini de hoş görebilirdi, ama şu okuma merakına hiç dayanamıyordu, çünkü kendisi okuma bilmezdi.

Julien'e iki üç kez boşuna seslendi. Babasının ürkütücü sesini işitmesini engelleyen bıçkının korkunç gürültüsünden çok, delikanlının kitaba dalıp gitmiş olmasıydı. Adam sonunda yaşına rağmen, bıçkının kestiği ağacın üstünden ustaca sıçradı, oradan çatıyı tutan çapraz direğe geçti. Şiddetli bir tokat Julien'in kitabını dereye uçurdu, aynı şiddetteki ikinci tokat papaz tepeliğini andıran başına inip dengesini bozdu. On iki, on beş ayak yukarıdan, çalışan makinenin üstüne düşüp parçalanmak üzereyken babasının sol eli ensesine yapıştı:

— Seni tembel seni! Bıçkı başında nöbet tutarken bile şu Tanrı'nın cezası kitapları mı okuyacaksın? Akşamları vakit öldürmeye gittiğin rahibin yanında oku onları!

Yediği tokatla sersemlemiş, yüzü gözü kan içindeki Julien, bıçkının başındaki nöbet yerine gitti. Duyduğu bedensel acıdan çok, sevdiği kitabı yitirdiği için gözleri yaşarmıştı.

"İn aşağı hayvan, seninle konuşacağım." Makinenin gürültüsü Julien'in babasının emrini işitmesini önledi. Aşağı inmiş olan babası bir daha yukarı çıkmamak için ceviz silke-

lemekte kullanılan bir değnekle omzuna vurdu. Julien aşağı inince yaşlı Sorel onu kabaca önüne katıp eve sürdü. "Tanrı bilir ne yapacak?" diyordu delikanlı içinden. Geçerken kederli kederli kitabının düştüğü dereye baktı; bu, en sevdiği kitaptı: *Sainte-Hélène Güncesi*.[5]

Yanakları al al olmuş, gözünü yere dikmişti. Dışarıdan bakınca zayıf görünen, yüz çizgileri düzensiz ama ince, kartal burunlu, on sekiz, on dokuz yaşlarında bir delikanlıydı. Sakin anlarında derin düşünceler ve tutku okunan iri kara gözlerinde şimdi yırtıcı bir nefret vardı. Epey aşağıdan çıkmaya başlayan koyu kestane saçları alnını daraltmıştı, bu da öfkelendiği zaman onu daha ürkütücü yapıyordu. Belki de insan yüzünün alabileceği ifadeler arasında bundan çarpıcısı yoktu. Uzun boyu insanda güçlülük değil, narinlik izlenimi uyandırıyordu. Küçük yaştan beri dışavurduğu düşünceli ifadesi, yüzünün aşırı solgunluğu, babasına bu çocuk ya yaşamaz ya da aileye yük olur dedirtmişti. Ev halkı onu küçük görüyor, o da erkek kardeşleriyle babasından nefret ediyordu. Kent meydanında oynanan Pazar oyunlarında hep yenilirdi.

Güzel yüzü ona, bir yıldır kızlar arasında bir takım dostlar kazandırmaya başlamıştı. Herkesin hor gördüğü çelimsiz Julien, yaşlı cerrah binbaşıya belediye başkanına çınarlardan söz etmeyi göze aldığı gün hayran olmuştu.

Cerrah, kimi zaman Baba Sorel'e oğlunun gündeliğini ödüyor, ona Latince ve tarih, daha doğrusu tarih konusunda bildiği tek şeyi, 1796 İtalya seferini öğretiyordu. Ölürken ona miras olarak onur madalyasını, emekli aylığıyla biriktirdiği bir miktar parayı, otuz kırk cilt kitabı bırakmıştı; bu kitapların en değerlisi az önce, belediye başkanının yönetimden koparabildiği parayla yatağını değiştirttiği dereye düşmüştü.

---

5 Emmanuel de Las Cases (1766-1842) *Mémorial de Sainte-Hélène* adlı eserinde Napolyon'un Sainte-Hélène'deki sözlerini aktarır. (ç.n.)

Julien eve girer girmez babasının güçlü elinin omzuna yapıştığını hissetti, inecek tokatları bekleyerek titredi.

— Yalan atmadan karşılık ver bana, diye bağırdı yaşlı köylünün kaba sesi kulağının dibinde; bu sırada omzundaki el bir kurşun askeri çeviren çocuğun eli gibi, onu olduğu yerde döndürmüştü. Julien'in yaşlarla dolu iri kara gözleri, onun ruhunun derinliklerini okumak isteyen yaşlı bıçkıcının gri, küçük gözlerine bakıyordu.

V. Bölüm

Bir Pazarlık

Oyalayarak devleti düzene koydu.
ENNIUS

— Okuma hastası köpek, yalan atmadan karşılık ver bana; Madam de Rênal'i nereden tanıyorsun, onunla ne zaman konuştun?

— Hiç konuşmadım o hanımla, diye karşılık verdi Julien, kilise dışında da görmedim.

— Öyleyse kadına baktın, aşağılık yüzsüz!

— Asla! Kilisede Tanrı'dan başkasını görmediğimi biliyorsunuz, diye ekledi Julien, dayağın önüne geçmeye yönelik biraz ikiyüzlü bir tavırla.

— İyi, ama bu işin içinde bir iş var, diye karşılık verdi kurnaz köylü, sonra bir an sustu; neyse aşağılık köpek, nasılsa senden bir şey öğrenilmez. Aslında senden kurtuluyorum, sen gidince bıçkıevi daha iyi çalışır. Ya sayın rahibin ya da başka birinin gönlünü kazanmışsın, sana iyi bir iş ayarlamış. Git bavulunu topla, seni M. de Rênal'in evine götüreceğim, çocuklarının öğretmeni olacaksın.

— Buna karşılık ne alacağım?

— Beslenme, giyinme, ayrıca yılda üç yüz frank.

— Evet ama, uşak olmak istemem.

— Hayvan, sana uşaklıktan söz eden mi var, oğlumun uşaklık etmesini ister miyim?

— Peki, yemeği kiminle yiyeceğim?

Bu soru yaşlı Sorel'in keyfini kaçırdı, pazarlıkta bir noktayı hesaplamamış olduğunu düşündü; Julien'i haşladı, açgözlülükle suçlayıp küfürler yağdırdı, sonra öbür oğullarına danışmaya gitti.

Julien az sonra onları baltalarına yaslanmış, topluca konuşurken gördü. Ancak konuşulanları nasılsa duyamayacağına karar vererek, onları dinlemekle suçlanmamak için bıçkının öbür yanına geçti. Yazgısını değiştiren bu beklenmedik haberi düşünmek istiyordu, ama ihtiyatlı olamayacağını hissetti; çünkü artık kendini M. de Rênal'in güzelim evinde canlandırmaya çalışıyordu.

Julien uşaklarla bir arada yemeye razı olmaktansa, bütün bunlardan vazgeçmek gerekebileceğini düşündü. Babam beni buna zorlayabilir; ölürüm razı olmam. Birikmiş on beş frankı aşkın param var, hemen bu akşam kaçarım; jandarmayla karşılaşmayacağım ara yolları kullanarak iki günde Besançon'a varırım, orada askere yazılır, gerekirse İsviçre'ye geçerim. Ama o zaman da ne yükselme, ne daha iyi yerlere gelme şansım kalır, insana her kapıyı açan rahiplik sıfatını da kaybedebilirim.

Aslında uşaklarla bir arada yemekten böylesine nefret etmek Julien'e yakışmıyordu, servete kavuşmak için çok daha zor şeylere katlanabilirdi. Bu nefretin kaynağı Rousseau'nun *İtiraflar*'ıydı. Dünyayı kafasında canlandırmaya yardım eden biricik kitap oydu. Büyük Ordu'nun sefer tutanakları ve *Sainte-Hélène Güncesi*; bu üçü, onun başucu kitaplarıydı. Bu yapıtlar için canını verirdi. Başka hiçbir kitaba böylesine inanmamıştı. Yaşlı cerrah binbaşının söylediklerinden sonra, diğer kitapları, yükselmek isteyen düzenbazların yalan dolanları sayıyordu.

Julien'de ateşli bir ruhun yanında, çoğu kez budalalıkla bir arada rastlanılan türden güçlü bir bellek vardı. Geleceğinin bağlı olduğunu gördüğü yaşlı rahip Chêlan'ın gözüne girebilmek için İncil'in Latincesini baştan sonra ezberlemişti; ayrıca krallık yanlısı M. de Maistre'in[6] *Papa*'sını ezbere bilirdi, ama ikisini de umursamazdı.

Sorel'le oğlu sessizce anlaşmışlar gibi o gün konuşmaktan kaçındılar. Julien akşama doğru rahipten tanrıbilim dersi almaya gitti, ama babasının garip önerisinden söz etmeyi uygun bulmadı. "Belki bir tuzaktır," diyordu kendi kendine, "En iyisi hiç oralı olmamak."

M. de Rênal ertesi gün erkenden yaşlı Sorel'i çağırttı; adam bir iki saat gecikerek geldi, daha kapıda bin bir özür sıraladı, yerlere dek eğilip selamlar verdi. Bitip tükenmeyen karşı çıkışlar arasında, oğlunun ev sahibiyle hanımının masasında oturacağını, evde konuk varsa yemeğini çocuklarla birlikte ayrı odada yiyeceğini anladı. Belediye başkanının bu işi bitirmekteki telaşını fark ettiğinden pazarlığı kızıştırmak için, hem meydan okuyup hem çekinerek, oğlunun yatacağı odayı görmek istedi. Gerektiği gibi döşenmiş büyük bir odaydı, o sırada üç çocuğun yatakları taşınıyordu.

Bu rastlantı yaşlı köylünün kafasında yeni bir ışık yaktı; hemen oğluna nasıl bir elbise verileceğini sordu. M. de Rênal çekmecesini açıp yüz frank çıkardı.

— Oğlunuz bu parayla M. Durand'a gidip kendine siyah bir takım elbise alsın.

— Peki onu yanınızdan aldığım zaman bu takım onda mı kalacak? diye sordu, aniden yerlere kadar eğilmekten vazgeçen köylü.

— Elbette.

— Çok güzel! dedi Baba Sorel ağırdan alan bir ifadeyle, şimdi üzerinde uzlaşmamız gereken tek bir şey kaldı, yıllık ne kadar ödeyeceksiniz?

---

6 Joseph de Maistre (1753-1821) *Papa* adlı eserinde erkin papalığa geçmesini övüyordu. (ç.n.)

— Nee! diye bağırdı M. de Rênal öfkeyle, dün anlaştık ya: Yılda üç yüz frank yeter de artar bile.

Ağır ağır konuşan yaşlı Sorel ancak yöre köylülerini tanımayanların şaşacağı dâhiyane bir kurnazlıkla:

— Evet sizin bunu önerdiğinizi kabul ediyorum, dedi ve M. de Rênal'in gözünün içine baka baka ekledi: Daha fazlasını veren var.

Bu sözler M. de Rênal'in yüzünü allak bullak etti. Ama hemen toparlandı ve hiçbir boş sözün edilmediği iki saatlik sıkı bir pazarlıktan sonra, köylünün kurnazlığı, yaşamını sürdürmek için kurnazlığa gereksinimi olmayan varlıklı adamınkini yendi. Böylece Julien'in yeni yaşamına yön verecek birçok madde karara bağlandı; yıllığı dört yüz franka çıkarıldı, ayrıca ödemenin her ayın birinci günü peşin olarak yapılması kararlaştırıldı.

— Peki! Otuz beş frankını hemen veririm, dedi M. de Rênal.

— Sayın belediye başkanımız gibi varlıklı, eli açık bir beyefendi, dedi köylü yaltaklanan bir sesle, yuvarlak hesap olsun diye, bunu otuz altı frank yapacaktır.

— Tamam, dedi M. de Rênal, ama hepsi bu kadar.

Bu kez öfke sesine tam bir kararlılık vermişti. Köylü, işi tadında bırakmak gerektiğini anladı. O zaman karşı saldırı sırası M. de Rênal'e geldi. İlk otuz altı frankı almaya can atan yaşlı Sorel'e vermedi. M. de Rênal, bu sıkı pazarlıkta neler yapmak zorunda kaldığını karısına anlatması gerekeceğini düşünüyordu.

— Az önce aldığınız yüz frankı geri verin, dedi öfkeyle. M. Durand'ın bana borcu var. Siyah kumaşı almaya oğlunuzla birlikte kendim giderim.

Bu güç gösterisi üzerine hizaya gelen Sorel on beş dakika kadar saygılı bir şekilde konuştu. Elde edebileceği başka bir şey kalmadığını anlayınca geri adım attı. Son selamını şu sözlerle verdi:

— Oğlumu şatoya yollarım.

Yönettiği insanlar, onun gözüne girmek istedikleri zaman belediye başkanının evine şato derlerdi.

Sorel bıçkıevine dönünce oğlunu boşuna aradı. Başına geleceklerden çekinen Julien gece yarısı evden çıkmıştı. Kitaplarıyla onur madalyasının güvenlikte olmasını istiyordu. Hepsini Verrières'e tepeden bakan dağın başında yaşayan bir dostuna, Fouqué adlı genç oduncunun evine götürmüştü.

Geri döndüğünde:

— Tembel herif, dedi babası, onca yıldır seni beslemeye harcadığım parayı geri ödeyecek kadar onurlu davranabilecek misin? Pılını pırtını topla, belediye başkanının evine git.

Dayak yemediğine şaşan Julien hemen yola çıktı. Gaddar babasının göremeyeceği kadar uzaklaşınca adımlarını yavaşlattı. Geçerken kiliseye uğramanın ikiyüzlülüğüne uygun olacağını düşündü.

Bu söze şaşırdınız mı? Genç köylünün ruhu bu tiksinç nitelemeyi hak etmeden önce epey uzun bir yol katetmişti.

Küçük yaşta, İtalya'dan dönen uzun beyaz pelerinli, miğferleri siyah püsküllü altıncı alay süvarilerinin atlarını evlerinin demir parmaklıklı penceresine bağladıklarını gördüğünde askerliğe vurulmuştu. Daha sonra yaşlı cerrah binbaşının anlattığı Lodi Köprüsü, Arcole, Rivoli savaşlarını kendinden geçerek dinlemiş, yaşlı adamın onur madalyasına nasıl hayranlıkla baktığını görmüştü.

Julien on dört yaşına geldiğinde, Verrières gibi küçük bir kasaba için görkemli sayılabilecek kilisenin yapımına başlanmıştı. Görünüşü Julien'i etkileyen dört mermer sütunu vardı; bu sütunlar kilisenin Besançon'dan gönderilmiş casusu sayılan genç rahip yardımcısı ile sulh yargıcı arasında yol açtıkları ölümcül nefretle meşhur olmuşlardı. Sulh yargıcı bu işte az kalsın yerinden oluyordu, en azından ortada dolaşan söylenti böyleydi. Rivayete göre on beş günde bir, sayın piskoposla görüşmek için Besançon'a giden genç rahiple ters düşmeyi göze almıştı.

Bu yaşananların ardından, kalabalık bir ailesi olan sulh yargıcı hepsi *Constitutionnel*[7] okurlarının aleyhine olan ve haksız sayılan birkaç karar vermişti. Haklı olan kazandı. Gerçi verilen ceza üç-beş franktı; ama bu küçük cezalardan birini de Julien'in nalbur olan vaftiz babası ödemek zorunda kalmıştı. Küplere binip bağırmıştı: "Bu ne değişim yahu! Üstelik biz bu yargıcı, yirmi yılı aşkın süredir dürüst bir insan saymıştık!" O günlerde Julien'in dostu cerrah binbaşı ölmüştü.

Ansızın Napoyon'dan söz etmeyi bırakıp rahip olmaya karar verdiğini açıklayan Julien'i artık herkes babasının bıçkıevinde rahibin ödünç verdiği Latince Kutsal Kitap'ı ezberlerken görüyordu. Delikanlının hızlı gelişmesinden çok hoşnut olan iyi yürekli yaşlı rahip akşamlarını ona tanrıbilim dersi vermeye ayırmıştı. Julien onun yanındayken sadece sofuca duygularını gösteriyordu. Bu solgun mu solgun, tatlı kız yüzünün ardında servete kavuşabilmek için bin defa ölmeyi göze alacak bir kararlılığın yattığını kim kestirebilirdi?

Julien'e göre servet sahibi olmak, her şeyden önce nefret ettiği kasabası Verrières'den kurtulmak demekti. Gözüne çarpan her şey hayalgücünü âdeta donduruyordu.

Daha küçük yaşında kendini zaman zaman coşkuya kaptırırdı. O anlarda havalarda uçarak, Parisli güzel hanımlarla tanıştırılacağını, çekici tavırlarıyla gözlerine gireceğini düşlerdi. Göz kamaştırıcı Madam de Beauharnais'nin gönlüne, daha beş parası yokken giren Bonaparte gibi, biri çıkıp kendisini sevemez miydi? Julien yıllardır, kimsenin tanımadığı, beş parasız bir teğmenken kılıcıyla dünyanın efendisi olmayı başarmış Bonaparte'ı düşünmeden bir saat bile geçirmiyordu. Bu düşünce, çok önemli sandığı sıkıntılarını dindirir, neşeli anlarındaysa sevincini iki katına çıkarırdı.

Kilisenin yapımı ve yargıcın kararları birden zihnini aydınlattı; aklına gelen düşünce birkaç hafta boyunca onu

---

7 Liberal, Bonaparte yanlısı ve kiliseye karşı görüşte olan günlük gazete. (ç.n.)

çılgına çevirdi ve sonunda her tutkulu insanda olduğu gibi, kendisinin bulduğuna inandığı bu düşünce tüm varlığını ele geçirdi.

"Bonaparte kendisinden söz ettirdiğinde, Fransa yabancılar tarafından işgal edilme tehdidi altındaydı; o dönemde askerî saygınlık gerekli ve gözdeydi. Bugünse kırk yaşındaki rahiplerin yüz bin frank, başka bir deyişle Napolyon'un ünlü generallerinin üç katını kazandıkları görülüyor. Rahiplere iyi birer yardımcı gerek. Şu sulh yargıcına bakın, şimdiye dek oldukça dürüst davranan bu kafalı adam, otuz yaşındaki bir rahip yardımcısını kızdırmamak için, o yaşta adını lekelemeye razı oldu. Demek ki rahip olmak gerekiyor."

Bu yeni inancının tam ortasında, tanrıbilim eğitimi almaya başlayışının ikinci yılında ruhunu kemiren ateşin ansızın ortaya çıkması Julien'i ele verdi. M. Chêlan'ın evindeki, iyi yürekli rahibin onu çok başarılı bir öğrenci diye tanıştırdığı din adamları yemeğinde coşkuyla Napolyon'u övdü. Sonra sağ kolunu göğsüne bağladı, kolunun bir çam kütüğünü taşırken çıktığını söyleyip iki ay boyunca o şekilde dolaştı ve kendini ancak bu bedensel cezadan sonra bağışladı. Kısacası, koltuğunun altında küçük bir bavulla Verrières'in görkemli kilisesine giren zayıf görünümlü, görenin ancak on yedisinde sanacağı on dokuzundaki genç adam işte böyle biriydi.

Kilise karanlık ve ıssızdı. Bir bayram dolayısıyla yapının bütün pencereleri kırmızı kumaşla örtülmüştü. Kumaşların arasından sızan güneş ışınları fazlasıyla etkileyici, son derece dinsel, göz kamaştırıcı bir görünüm sergiliyorlardı. Julien ürperdi. Tek başına, gözüne en güzel görünen sıraya yerleşti. Sırada M. de Rênal'in adının baş harfleri vardı.

Okunmak için açılmış gibi sıranın üstünde duran basılı bir kâğıt gördü. Eğilip okudu:

Besançon'da idam edilen Louis Jenrel'in ölümü ve son anları...

Kâğıt yırtıktı. Arkasında bir tümcenin ilk iki sözcüğü okunuyordu: *Birinci Adım.*

— Kim koydu bu kâğıdı buraya? dedi Julien. Zavallı talihsiz adam, diye ekledi iç geçirerek, soyadı benimki gibi bitiyor, dedi, sonra kâğıdı buruşturdu.

Çıkarken, kutsal su kabının yanında kan gördüğünü sandı, sıçrayan su pencerelerdeki kırmızı perdeler yüzünden kabın çevresini kan rengine boyamıştı.

Julien duyduğu gizli korkudan utandı.

— Ödlek miyim ben? dedi kendi kendine, haydi bakalım silah başına!

Yaşlı cerrahın savaş öykülerinde sıkça geçen bu söz Julien'in gözünde kahramanlık simgesiydi. Ayağa kalktı, hızlı adımlarla M. de Rênal'in evine yollandı.

Aldığı onca karara karşın, evin yirmi adım önüne geldiğinde karşı konulmaz bir çekingenliğe kapıldı. Demir parmaklıklı kapı açıktı, ev çok güzel görünüyordu, içeri girmesi gerekiyordu.

Eve gelişiyle yüreği daralan tek kişi Julien değildi. Madam de Rênal'in aşırı utangaç ruhu da kendisiyle çocukları arasında yaşayacak yabancıyı düşündükçe daralıyordu. Çocuklarının kendi odasında yatmasına alışmıştı. O sabah yatakların öğretmenin odasına taşındığını görünce epey gözyaşı dökmüştü. Kocasından, hiç değilse en küçükleri olan Stanislas-Xavier'nin yatağının kendi odasında bırakılmasını istemesi boşunaydı.

Madam de Rênal'de kadın duyarlılığı son sınırındaydı. Gözünün önünde, sadece Latince bildiği için, bu barbar dil yüzünden çocuklarını kırbaçlamakla, onları azarlamakla görevlendirilecek saçı başı dağınık, kaba bir insanın çok tatsız görüntüsü canlanıyordu.

VI. Bölüm

Can Sıkıntısı

Bilmiyorum kimim
ve ne yapıyorum.
MOZART (*Figaro*)

Madam de Rênal erkeklerin bakışlarından uzak olduğu zamanlardaki doğal canlılığı ve zarafetiyle bahçeye açılan camlı kapıdan çıkarken, giriş kapısının önünde pek solgun tenli, az önce ağlamış, çocuk yaşta bir köylünün yüzünü gördü. Bembeyaz bir gömlek giymişti, kolunda tüylü kumaştan menekşe rengi, tertemiz bir ceket vardı.

Delikanlının teni öyle beyaz, bakışları öyle yumuşaktı ki, Madam de Rênal'in hayaller kurmaya meyilli zihni onun belediye başkanından yardım istemeye gelmiş, erkek kılığında bir genç kız olabileceğini düşündü. Çıngırağı çalmak için elini kaldırmayı göze alamayan, giriş kapısına çakılıp kalmış bu zavallı yaratığa acıdı. Çocuklara yeni bir öğretmen gelecek olmasının yüreğinde uyandırdığı derin acıyı bir anda unutup yanına gitti. Sırtı kapıya dönük duran Julien onun gelişini görememişti. Yumuşacık bir ses kulağının dibinde şunları söyleyince, tepeden tırnağa ürperdi:

— Ne istiyorsunuz yavrum?

Julien hızla döndü. Madam de Rênal'in merhamet dolu bakışını görünce, çekingenliği biraz olsun azaldı. Kısa bir süre sonra da karşısındaki güzelliğin verdiği şaşkınlıkla her şeyi, hatta oraya niçin geldiğini bile unuttu. Bu arada Madam de Rênal sorusunu yinelemişti.

— Çocuklara öğretmenlik yapmaya geldim madam, diyebildi sonunda; bir yandan da utançtan kızarmış bir halde elinden geldiğince gözündeki yaşı siliyordu.

Madam de Rênal'in ağzı bir karış açık kaldı, neredeyse burun buruna birbirlerine bakıyorlardı. Julien o güne dek bu kadar güzel giyinmiş, özellikle de bu kadar göz kamaştırıcı bir tene sahip bir kadının kendisiyle böylesine yumuşak sesle konuştuğunu işitmemişti. Madam de Rênal ise köylü gencin önce o kadar solgun, şimdiyse pespembe olmuş yanaklarındaki iri gözyaşlarına bakıyordu. Az sonra bir genç kız gibi çılgın kahkahalar atmaya başladı, kendi kendisiyle alay ediyor, duyduğu mutluluğu anlatacak söz bulamıyordu. Ey ulu Tanrım, gelip çocuklarını azarlayıp kırbaçlayacak, üstü başı kirli, kötü giyimli bir rahip olarak tasarladığı insan bu muydu?

— Peki mösyö, diyebildi sonunda, siz Latince biliyor musunuz?

Bu mösyö sözü Julien'i öyle şaşırttı ki, bir an düşündü.

— Evet madam, dedi ezile büzüle.

Madam de Rênal mutluluktan uçuyordu, Julien'e şunu sormayı göze aldı:

— Bu zavallı çocukları çok azarlamayacaksınız değil mi?

— Ben mi onları azarlayacağım, dedi şaşıran Julien, iyi ama neden?

— Bu durumda, diye ekledi Madam de Rênal kısa bir suskunluktan sonra gittikçe heyecanlanan bir sesle, bana söz veriyorsunuz, onlara iyi davranacaksınız değil mi?

Böylesine güzel giyinmiş bir kadının kendisine yine mösyö demesi Julien'in bütün beklentilerinin ötesindeydi; genç-

liğinde kurduğu düşsel şatolarda gerçek bir hanımefendinin ona ancak sırtına güzel bir asker giysisi geçirdikten sonra böyle sesleneceğini hayal etmişti. Madam de Rênal ise, Julien'in serinlemek için başını kasaba çeşmesinin yalağına daldırdığından daha da kıvırcıklaşmış güzel saçları, iri kara gözleri, teninin güzelliği karşısında şaşırmıştı. Çocuklarına sert davranmasından, ürkütücü tavırlar sergilemesinden korktuğu o uğursuz öğretmeni büyük bir sevinçle, bir genç kız kadar utangaç buluyordu. Madam de Rênal'in o çok dingin ruhu için kaygılarıyla karşısında gördüğü arasındaki çelişki büyük bir olaydı. Sonunda şaşkınlığından sıyrıldı. Evinin kapısında, hemen karşısında duran bu gömlekli delikanlının orada oluşuna pek inanamıyordu.

— Hadi içeri girelim mösyö, dedi epey heyecanlı bir ifadeyle.

Madam de Rênal yaşamı boyunca, hoş bir duyuşun kendisini bu kadar derinden etkilediğini, korkunç kaygılardan sonra gözlerinin önünde bu denli güzel bir yüzün belirdiğini görmemişti hiç. Demek ki, üzerlerine titrediği yavruları kir pas içindeki azarcı bir rahibin eline düşmeyeceklerdi. İçeri girince ezile büzüle kendisini izleyen Julien'e baktı. Bu kadar güzel bir evle karşılaşmasının verdiği şaşkınlık Madam de Rênal için ayrı bir cazibenin belirtisi oldu. Bir öğretmenin tepeden tırnağa karalara bürünmüş olması gerektiğini düşündükçe gözlerine inanamıyordu.

— Peki ama mösyö, diye sordu delikanlıya, gerçekten Latince biliyor musunuz?

Bunu sorarken bir kez daha durmuştu, inancı onu öylesine mutlu etmişti ki yanılmaktan ölesiye korkuyordu. Bu sözler Julien'in gururuna dokundu, bir çeyrek saattir içinde yüzdüğü büyüyü bozdu.

— Evet madam, dedi soğuk bir yüz ifadesi takınmaya çalışarak, sayın rahip kadar iyi Latince bilirim, hatta zaman zaman ondan daha iyi bildiğimi söyleme lütfunda bile bulunur.

Madam de Rênal, iki adım ötesinde duran Julien'in yüzünde kötü bir ifade gördü. Delikanlıya yaklaşıp alçak sesle:

— İlk günlerde derslerini bilemedikleri zaman bile çocuklarımı kırbaçlamayacaksınız değil mi? dedi.

Bu kadar güzel bir kadının ağzından çıkan bu tatlı, neredeyse yalvaran sözler Julien'e Latince öğretmenliğine borçlu olduğu ünü unutturdu. Madam de Rênal'in yüzü hemen karşısındaydı, bir kadının giysilerinden yayılan, zavallı bir köylünün başını döndüren kokuyu duydu. Kıpkırmızı kesildi, titreyen bir sesle, gülümseyerek:

— Hiç korkmayın madam, ne isterseniz yapacağım, dedi.

Çocuklarıyla ilgili kaygıları kaybolan Madam de Rênal, birden Julien'in çarpıcı güzelliğinin ayrımına vardı. Çizgilerinin hemen hemen kadınsı oluşu ve sıkılgan hali kendisi de aşırı utangaç olan kadına hiç gülünç gelmedi. Tersine, genel olarak erkek güzelliğine yakıştırılan erkeksilik onu korkutabilirdi.

— Kaç yaşındasınız mösyö?

— Yakında on dokuz olacağım.

— Büyük oğlum on birinde, diye sürdürdü içi iyice rahatlayan Madam de Rênal, neredeyse arkadaş olur size, ona yol gösterirsiniz. Babası bir gün dövmeye kalktı, bir hafta hasta yattı çocuk, oysa sadece hafif bir tokat yemişti.

Ne büyük ayrım var aramızda, diye düşündü Julien. Babam daha dün beni patakladı. Şu varlıklı insanlar ne mutlu!

Madam de Rênal, şimdiden genç öğretmenin kafasından geçenleri en ince ayrıntılarıyla kavramaya başlamıştı; delikanlının kederlenişini utangaçlığına verdi, onu yüreklendirmek istedi:

— Adınız ne mösyö? diye sordu Julien'in bütün çekiciliğini yakaladığı, ama üstüne alınmadığı bir ses ve sevimlilikle.

— Adım Julien Sorel, madam; ömrümde ilk kez yabancı bir eve giriyorum, dizlerim titriyor, beni koruyun, ilk günler kusurlarımı bağışlayın. Ortaokula gidemedim, çok yoksul-

dum; onur madalyası sahibi bir cerrah binbaşı ve sayın Rahip Chêlan'ın dışında kimseyle konuşmadım. Rahibe sorarsanız, hakkımda iyi şeyler söyleyecektir. Erkek kardeşlerim beni hep dövdüler, hakkımda kötü şeyler söylerlerse inanmayın, kusurlarımı bağışlayın madam, kimseye karşı kötü niyet beslemem.

Julien bu uzun konuşmayla kendi yüreğine su serperken bir yandan da Madam de Rênal'i inceliyordu. Bir insanda doğal olarak bulunan ve doruk noktasına varmış olan güzelliğin, özellikle onu sunan kişinin kendi güzelliğinin farkında olmamasının karşısındakini etkilememesi olanaksızdır! Kadın güzelliğinden iyi anlayan Julien, o an bu kadının en fazla yirmi yaşında olduğuna yemin edebilirdi. Birden aklına tüm cesaretini toplayıp onun elini öpmek geldi. Ama hemen korktu, ancak bir süre sonra kendi kendine: Bana yararı dokunabilecek ve bu güzel kadının bıçkıevinden çıkıp gelmiş zavallı bir işçiye duyabileceği küçümsemeyi azaltacak bir eylemden kaçınmak korkaklık olur doğrusu, dedi. Belki de altı aydan beri her pazar günü kızlardan işittiği güzel çocuk sözü de onu yüreklendiriyordu. Kafasının içinde bu tartışma sürerken, Madam de Rênal ona çocuklarının eğitimine nasıl başlaması gerektiğine ilişkin bir şeyler söylüyordu. Kafasındaki tartışmanın şiddeti yüzünü yeniden sararttı, kendini zorlayarak:

— Tanrı'nın önünde söz veriyorum, madam çocuklarınızı hiç dövmeyeceğim, dedi.

Ve bunu söylerken Madam de Rênal'in elini tutup dudaklarına götürmeyi göze aldı. Kadın çok şaşırdı, elinde olmaksızın sarsıldı. Hava çok sıcaktı, şalının altında kolu çıplaktı, Julien'in elini dudaklarına götürüşü kolunun çıplaklığını ortaya çıkarmıştı. Bir süre sonra, hemen tepki göstermediğini düşünüp kendine öfkelendi.

Bazı konuşmaları işitmiş olan M. de Rênal odasından çıktı; belediyede insanları evlendirirken takındığı kasıntılı ve babacan tavırla Julien'e:

— Çocuklar görmeden mutlaka sizinle konuşmalıyım, dedi.

Julien'i çalışma odasına aldı, onları yalnız bırakmak isteyen karısını da çağırdı. Kapıyı kapattı, ciddi bir ifadeyle:

— Sayın rahip sizin iyi bir insan olduğunuzu söyledi, burada herkes size saygılı bir şekilde davranacak, hizmetinizden hoşnut kalırsam, ileride iyi bir yere gelmenize yardım ederim. Bundan sonra yakınlarınızla, dostlarınızla görüşmenizi istemiyorum, yaşam tarzları çocuklarıma uymaz. Alın size ilk aylığınız olan otuz altı frank; ama bu paranın bir kuruşunu bile babanıza vermemenizi istiyorum.

M. de Rênal, pazarlık sırasında kendisinden daha kurnaz davranan yaşlı köylüye hâlâ diş biliyordu.

— Bakın mösyö, verdiğim emir uyarınca, burada herkes size mösyö diye seslenecek, böylece düzgün insanların evine gelmiş olmanın ayrıcalıklarını hissedeceksiniz. Evet mösyö, çocuklarımın sizi bu ceketle görmesi uygun olmaz. Uşaklar onu böyle gördü mü? diye sordu karısına.

— Hayır, dostum, diye karşılık verdi karısı, derin düşüncelere dalmış bir halde.

— Çok iyi. Alın, şunu giyin, dedi şaşıran delikanlıya kendi redingotlarından birini uzatarak. Şimdi doğruca kumaşçı M. Durand'a gidelim.

M. de Rênal, bir saati aşkın bir süre sonra tepeden tırnağa karalara bürünmüş yeni öğretmenle birlikte geri geldiğinde eşini aynı yerde oturur buldu. Madam de Rênal, Julien'i görünce sakinleştiğini fark etti, ona bakarken daha önce ondan korkmuş olduğunu unutmuştu. Julien ise hiç ona bakmıyordu; yazgıya ve insanlara hiç güvenmediği halde, ruhu şu anda bir çocuğunki gibi sevinçliydi, sanki üç saat önce kilisede dizlerinin titremesinden bu yana yıllar geçmişti. Madam de Rênal'in buz gibi yüzünü görünce, elini öpmeyi göze alışına kızdığını anladı. Ancak o güne dek giydiklerine hiç benzemeyen giysilerinin verdiği övünme duygusu ve sevinci-

ni gizlemek isteyişi yüzünden davranışlarını kontrol edemez hale gelmiş, tuhaflaşmıştı. Madam de Rênal şaşkın bakışlarla onu izliyordu.

— Evdeki insanların ve çocuklarımın sizi saymasını istiyorsanız mösyö, dedi M. de Rênal, ağırbaşlı olacaksınız.

— Bu yeni giysilerle sıkıldım mösyö, diye karşılık verdi Julien; zavallı yoksul bir köylüyüm ben, bugüne dek hep ceketle gezdim; izin verirseniz odama çekileyim.

— Ne düşünüyorsun bu konuda? diye sordu M. de Rênal karısına.

Madam de Rênal, kuşkusuz ayrımına varmadan, neredeyse sadece içgüdüleriyle gerçek düşüncesini kocasından gizledi.

— Bu küçük köylü beni sizin kadar etkilemedi doğrusu, öyle yüceltip övüyorsunuz ki, korkarım yüzsüzün biri olacak, bir aya kalmadan onu geri göndermek zorunda kalacaksınız.

— Gerekirse geri yollarız, bu da bana topu topu yüz franka patlar, ama Verrières halkı M. de Rênal'in çocuklarına öğretmen tutulmasına alışmış olur. Julien'i işçi kılığında bıraksaydık amacımıza ulaşamazdık. Üstelik geri gönderirken, kumaşını aldığım siyah takım elbiseyi elbette alıkoyarım. Ona yalnızca terzide hazır bulup sırtına giydirdiklerim kalır.

Julien'in odasında geçirdiği bir saat Madam de Rênal'e bir an gibi geldi. Yeni öğretmenin geldiğini öğrenen çocuklar annelerini soru yağmuruna tutuyordu. Derken Julien göründü. Başka bir insan olmuştu. Julien'in ağırbaşlı olduğunu söylemek haksızlık sayılırdı doğrusu: Ağırbaşlılığın ta kendisi olmuştu. Çocuklarla tanıştırıldı, onlarla M. de Rênal'i bile şaşırtan bir sesle konuştu.

— Küçük beyler, size Latince öğretmeye geldim, dedi tanışma konuşmasını bitirirken. Bir dersi ezbere okumanın ne demek olduğunu bilirsiniz. Kara ciltli, küçük bir kitabı

göstererek, bakın bu Kutsal Kitap, diye ekledi. Özellikle İsa efendimizin öyküsünü anlatan bölümün adı da İncil. Size bunu sık sık ezberden okutacağım, siz de bana sorabilirsiniz.

Kitabı çocukların en büyüğü Adolphe almıştı.

— Şimdi rasgele açın, diye sürdürdü Julien, herhangi bir satırın başındaki ilk sözcüğü söyleyin. Hepimize yol gösteren Kutsal Kitabı siz dur diyene kadar ezbere okuyacağım.

Adolphe kitabı açtı, bir sözcüğü okudu, Julien de Fransızca okuyormuş gibi bütün sayfayı ezbere Latince söyledi. M. de Rênal, eşine büyük bir zafer kazanmış gibi bakıyordu. Ana babalarının şaşkınlığı karşısında çocukların da gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Uşaklardan biri oturma odasının kapısına geldi, Julien Latince okumayı sürdürdü. Uşak bir süre kapıda dikildi, sonra gözden kayboldu. Az sonra hanımefendinin oda hizmetçisiyle aşçı belirdi kapıda; o arada Adolphe kitabı sekiz değişik yerinden açmış, Julien aynı kolaylıkla okumayı sürdürmüştü.

— Aman Tanrım, bizim yakışıklı küçük rahip bu, dedi son derece dindar bir kız olan aşçı yüksek sesle.

M. de Rênal'in özsaygısı biraz sarsılmıştı; öğretmeni incelemeyi bırakmış, bütün dikkatiyle belleğinde birkaç Latince sözcük aramaya girişmişti; sonunda Horatius'tan bir dize söyleyebildi. Julien'in Latincesi Kutsal Kitap'la sınırlıydı. Kaşını çatarak yanıt verdi:

— Kendimi adamayı düşündüğüm rahiplik, böylesine din düşmanı, saygısız bir ozanı okumamı yasaklar.

Bunun üzerine M. de Rênal, Horatius'un olduğunu öne sürdüğü daha başka dizeler okudu. Çocuklarına Horatius'un kim olduğunu açıkladı; ancak öğretmenin Latincesine bayılmış olan çocuklar onu dinlemiyor, gözlerini Julien'den ayırmıyorlardı.

Uşaklar hâlâ kapıda dikildiğinden Julien gösteriyi uzatmak gerektiğini düşündü.

— M. Stanislas-Xavier'nin de Kutsal Kitap'tan bir yer göstermesi gerek, dedi çocukların en küçüğüne.

Küçük Stanislas bir satırın başındaki ilk sözcüğü becerebildiği kadar okudu, Julien sayfayı tamamladı. M. de Rênal'in zaferinin kusursuz olması için, Julien okumasına devam ederken, o güzel Normandie atlarının sahibi M. Valenod ile kasabanın kaymakamı M. Charcot de Maugiron içeri girdiler. Bu sahne Julien'i mösyölüğe yükseltti; uşaklar bile artık ondan bu sanı esirgemeyi göze alamadılar.

Akşam bütün Verrières halkı mucizeyi kendi gözleriyle görmek için M. de Rênal'in evine akın etti. Julien herkese asık suratla ve mesafeli bir biçimde cevap verdi. Ünü öyle bir yayıldı ki M. de Rênal birkaç gün sonra onu elinden kaçırmamak için iki yıllık sözleşme imzalamayı önerdi.

— Hayır, mösyö, diye karşılık verdi Julien soğuk bir ifadeyle, beni işten atmaya kalkarsanız, hemen çıkıp gitmek zorunda kalırım. Size hiçbir yükümlülük getirmeyen, benim cimi kolumu bağlayan bir sözleşme adil olmaz, kabul etmiyorum.

Julien her şeyi öyle iyi yürüttü ki, eve gelişinin üzerinden bir ay geçmeden, M. de Rênal'in bile saygısını kazandı. Rahip, M. de Rênal ve M. Valenod ile bozuştuğundan, Julien'in eskiden Napolyon'a duyduğu hayranlığı kimse açığa vuramadı; zaten şimdi ondan tiksinerek söz ediyordu.

VII. Bölüm

Seçilmiş Yakınlıklar

Yüreğe kırmadan dokunmayı bilmezler.
BİR ÇAĞDAŞ

Çocuklar Julien'e hayrandı, oysa Julien onları hiç sevmiyordu; aklı başka yerdeydi. Bu yumurcakların yaptığı hiçbir şey asla sabrını taşırmıyordu. Gelişi bir şekilde evdeki sıkıcı ortamı değiştirdiği için sevilen bu soğuk, doğru, serinkanlı insan iyi bir öğretmen oldu. Kabul edildiği, ama aslında ancak masanın kenarından aralarına katılabildiği bu seçkin insanlara karşı yalnızca nefret ve tiksinti duyuyordu; bu duyguları açıklayan da belki oturtulduğu yerdi. Çevresini kuşatan her şeye duyduğu nefreti zor gizleyebildiği bazı görkemli ziyafetlerde de yer aldı. M. Valenod'nun M. de Rênal'in evine tavla oynamaya geldiği Saint-Louis günü duygularını açığa vurmak üzereyken, çocukları görme bahanesiyle bahçeye kaçtı. "Dürüstlüğe yağdırılan şu övgülere bak!" diye bağırdı; "Duyan da yeryüzünde sadece bu erdem var sanacak, oysa yoksulların malını mülkünü yöneteli beri servetini iki üç katına çıkarmış şu adama gösterdikleri saygıya, verdikleri değere bakın! Bahse girerim, yoksullukları öte-

kilerden çok daha kutsal olan şu kimsesiz çocuklara ayrılmış paradan da kazanç sağlıyordur! Ah canavarlar, ah! Zaten ben de babamın, erkek kardeşlerimin, bütün ailemin nefret ettiği kimsesiz bir çocuğum."

Saint Louis'den birkaç gün önce, Bağlılık Yolu'na bakan, Belveder adındaki korusunda tek başına dolaşıp elinden düşürmediği dua kitabını okurken, ıssız bir keçiyolundan geldiklerini gördüğü ağabeylerine görünmemeye çalışmış, başaramamıştı. Kardeşlerinin siyah takım elbisesi, olağanüstü temiz görünümü ve kendilerine duyduğu içten küçümseme karşısında kıskançlıkları doruk noktasına ulaşan o kaba işçiler onu yüzü gözü kan içinde baygın düşene dek dövmüşlerdi. M. Valenod ve kaymakamla gezintiye çıkmış olan Madam de Rênal rastlantıyla koruya gelmiş; Julien'i boylu boyunca yere uzanmış görünce öldüğünü sanmıştı. M. Valenod, Madam de Rênal'in yaşadığı büyük şoku görünce, Julien'i kıskanmıştı.

Oysa erken telaşlanıyordu. Julien, Madam de Rênal'i çok güzel buluyor, ama güzelliğinden ötürü ondan nefret ediyordu; bahtının yolunu kesmesine ramak kalmış ilk gizli engel buydu. Tanıştıkları gün elini tutup öpmesine yol açan taşkınlığı unutturmak için onunla elinden geldiğince az konuşuyordu.

O arada Madam de Rênal'in oda hizmetçisi Élisa genç öğretmene vurulmuştu ve bundan sık sık hanımına söz ediyordu. Élisa'nın Julien'e duyduğu sevgi uşaklardan birinin ondan nefret etmesine yol açmıştı. Bir gün bu adamın Élisa'ya şöyle dediğini işitti: "Şu pasaklı öğretmen geleli beri benimle konuşmak istemiyorsunuz." Julien bu hakareti hak etmiyordu; ama yakışıklı bir gencin içgüdüsüyle kendine gösterdiği özeni iki katına çıkardı. M. Valenod'nun nefreti de aynı oranda arttı. Herkesin içinde, züppeliğin aşırısının genç bir rahibe yakışmadığını söyledi. Julien'in giysisi bir cüppeden ibaretti.

Madam de Rênal, Julien'in Élisa'yla eskisinden daha çok konuştuğunu fark etti; bu konuşmaların daha çok Julien'in son derece yoksul giysi dolabıyla ilgili olduğunu öğrendi. O kadar az iç çamaşırı vardı ki çoğu kez onları evin dışında yıkatmak zorundaydı, Élisa da işte bu işe yarıyordu. Aklının köşesinden geçirmediği bu aşırı yoksulluk Madam de Rênal'e çok dokundu; ona armağan vermeyi düşündü, ama göze alamadı; bu iç çatışma Julien'in ona tattırdığı ilk acı oldu. O ana dek Julien'in adı saf ve düşünsel bir sevinç duygusuyla eşanlamlıydı. Julien'in yoksulluğunu kafasından atamadığı için kocasına ona çamaşır armağan etmeyi önerdi:

— Bu tam bir saçmalık olur! diye karşılık verdi adam. Kendisinden çok hoşnut olduğumuz, bize iyi hizmet eden birine armağan mı alacağız? Tersine, görevini savsakladığı zaman, heveslendirmek için alırız.

Madam de Rênal bu bakış açısı karşısında kendini aşağılanmış hissetti; Julien'in gelişinden önce kocasının dünyaya böyle baktığını algılamamıştı. Genç rahibin tertemiz ve son derece yalın giyimine bakıp kendi kendine: "Nasıl beceriyor bunu şu zavallı çocuk?" diye soruyordu hep.

Yavaş yavaş, şaşırmak yerine, Julien'in eksiklerine üzülmeye başladı.

Madam de Rênal, tanıştıktan sonraki ilk on beş gün boyunca kolayca budala olduğunu düşünebileceğiniz taşralı kadınlardandı. Yaşam konusunda hiçbir deneyimi yoktu, konuşmayı da hiç umursamazdı. Küçümseyici, hassas bir ruhu vardı, bütün varlıkların sahip olduğu doğal mutluluk içgüdüsü nedeniyle talihin kendisini aralarına düşürdüğü kaba insanların yaptıklarına hiç aldırmazdı.

Şöyle azıcık eğitilmiş olsaydı, doğallığı ve kavrayış gücüyle göze çarpardı muhakkak. Ama iyi bir mirasa konmuş bir kız olarak, Cizvitlere düşman Fransızlardan ölesiye nefret eden Sacré-Coeur rahibelerinin yanında yetiştirilmişti.

Madam de Rênal, kısa sürede manastırda öğrendiklerinin hepsini saçma sayıp unutacak kadar sağduyuya kavuşmuştu; ama onların yerine başka bir şey koymadığı için sonunda da bilgi birikiminden yoksun bir kadına dönüşmüştü. Yüklüce bir mirasa konduğu için erken yaşta gördüğü dalkavukluklar ve tutkulu bir inanç sahibi olma konusundaki kararlı eğilimi onu içine kapalı yaşamaya itmişti.

Verrièresli kocaların eşlerine örnek gösterdikleri ve M. de Rênal'in en çok övündüğü şey onun görünüşteki kusursuz alçakgönüllülüğü ile iradesini ortaya koymama konusundaki özverisiydi, fakat ruhunun bu her zamanki hali, yine de yaradılışının gururlu olmasından ileri geliyordu. Kibri ile ün salmış herhangi bir prenses bile, çevresindeki kibar beylerin söylediklerine, dışarıdan bu denli alçakgönüllü ve yumuşak görünen bu kadının kocasına verdiği önemden fazlasını verirdi. Julien gelene dek, gerçekte yalnız çocuklarına dikkat etmişti. Besançon'daki Sacré-Coeur Manastırı'ndayken yalnız Tanrı'ya hayranlık duyan ruhunun bütün duyarlılıklarını onların ufak tefek hastalıklarına, acılarına, küçük sevinçlerine adamıştı.

Kimseye söylemeye değer bulmasa da, oğullarından birinin ateşlenmesi bile onu çocuk ölmüşçesine sarsıyordu. Evliliklerinin ilk yıllarında, kocasına açılma ihtiyacıyla bu türden acılarını itiraf edişi hep kaba bir kahkahayla, omuz silkmeyle, kadınların çılgınlıklarına ilişkin birtakım kaba özdeyişlerle karşılanmıştı. Bu tür şakalar, hele çocuklarının hastalıkları konusunda yapıldığında, Madam de Rênal'in yüreğini dağlıyordu. Gençliğini geçirdiği Cizvit manastırının özenli ve yapmacık övgülerinin yerini artık bunlar almış, eğitimini acı çekerek tamamlamıştı. Bu tür acıları dostu Madam Derville'e bile açamayacak kadar gururlu olduğundan, bütün erkeklerin kocası gibi ya da M. Valenod, kaymakam Charcot de Maugiron gibi olduklarına karar verdi. Paranın, öncelik hakkının ya da haçın dışındaki her şeye karşı en hoy-

rat duyarsızlık ve kabalık, kendilerine aykırı gelen her türlü akıl yürütmeye duyulan nefret, onun gözünde çizme giymek ya da fötr şapka takmak gibi bu cinse özgü nitelikler olup çıkmıştı.

Madam de Rênal, uzun yıllar sonra bile aralarında yaşamak zorunda olduğu bu para canlısı insanlara alışamamıştı. Küçük köylü Julien'in çekiciliği bundan kaynaklanıyordu. Bu soylu ve gururlu ruhun duygudaşlığında çok tatlı, ayrıca yeniliğin büyüsüyle çok parlak hazlar buldu. Madam de Rênal, onun çekiciliğinin diğer bir kaynağı olan aşırı bilgisizliğini de, sonunda düzeltmeyi başardığı kaba davranışlarını da kısa süre sonra bağışladı. En sıradan şeylerden, örneğin karşıdan karşıya geçerken tırıs giden bir köylü arabasının altında kalıp ezilmiş zavallı köpekten söz ederken bile onu dinlemeye değer buldu. Kocasına o kaba kahkahalarından birini attıran bu acılı sahnenin Julien'in keskin kavisli, güzelim kara kaşlarının çatılmasına yol açtığını görüyordu. Gün geçtikçe ruh soyluluğunun, cömertliğin ve insanlığın yalnız bu genç rahipte bulunduğunu düşünmeye başladı. Sözü geçen erdemlerin doğuştan iyi ruhlarda uyandırdığı bütün sevgiyi ve hayranlığı ona besliyordu.

Paris'te olsa, Julien'in Madam de Rênal karşısındaki konumu son derece yalın olurdu; aşk ancak Paris'te romanların çocuğudur. Genç öğretmenle utangaç metresi, durumlarını aydınlatacak ipuçlarını üç dört romanda ya da vodvillerin oynandığı Gymnase Tiyatrosu'nda söylenen kimi dörtlüklerde bulabilirlerdi. Romanlar onlara oynayacakları rolü, öykünecekleri örneği gösterirdi ve Julien hiç keyif almasa da, boş kibiri onu bu rolü oynamaya er geç iterdi.

Aveyron ya da Pireneler bölgesindeki küçük bir kentteyse, en küçük bir olay iklimin ateşiyle, belirleyici olabilirdi. Bizim güneşi az göğümüzün altında, ancak yüreğinin inceliği paranın verdiği hazlardan birkaçını ihtiyaca dönüştürdüğü için hırslı birine dönüşmüş yoksul bir delikanlı, romanlarda

davranış örnekleri aramayan, yalnız çocuklarıyla ilgilenen, içtenlikle akıllı uslu, otuz yaşındaki bir hanımı her gün görüyordu. Taşrada her şey ağır ağır gelişir, yavaş yavaş oluşur, buralarda daha çok doğallık hâkimdir.

Madam de Rênal, genç öğretmenin yoksulluğunu düşündükçe, sık sık gözü yaşaracak kadar duygulanıyordu. Günün birinde Julien onu ağlarken gördü.

— Aman Tanrım, madam, kötü bir haber mi aldınız?

— Hayır dostum, hayır, diye karşılık verdi kadın; hadi çocukları çağırın, dolaşmaya çıkalım.

Gelip koluna girdi ve Julien'i şaşırtacak biçimde yaslandı. Ona ilk kez dostum diye seslenmişti.

Gezintinin sonuna doğru Julien onun yüzünün iyice kızardığını fark etti. Kadın adımlarını yavaşlattı.

— Besançon'da yaşayan, çok varlıklı bir teyzenin biricik mirasçısı olduğumu size anlatmışlardır, dedi yüzüne bakmadan. Bu teyze beni armağanlara boğar... Oğullarım gelişme kaydediyor... Hem de öyle şaşırtıcı biçimde ki... Duyduğum gönül borcunu gösteren küçük bir armağanı kabul etmenizi isterdim. Kendinize iç çamaşırı alabilmeniz için topu topu birkaç frank. Ancak, diye ekledi biraz daha kızararak, sonra sözünü bitiremeden yarım bıraktı.

— Ancak ne madam? diye sordu Julien.

— Bundan kocama söz etmeye gerek yok, dedi başını öne eğerek.

— Ben sıradan bir insanım, ama asla alçak değilim, dedi yürümeyi kesip boylu boyunca dikilirken gözleri öfkeyle parlayan Julien, bu konuyu yeterince düşünmemişsiniz. Paramla ilgili herhangi bir şeyi M. de Rênal'den saklarsam, bir uşaktan farkım kalmaz.

Madam de Rênal şaşkına dönmüştü.

— Bu eve geldiğimden beri, M. de Rênal, bana beş kez otuz altı frank verdi, gider defterimi M. de Rênal'e, isteyen herkese, hatta benden nefret eden M. Valenod'ya bile göstermeye hazırım.

Bu çıkış yüzünden Madam de Rênal sapsarı kesilmiş, tir tir titremiş, ardından çıktıkları gezi, ikisi de konuşmak için herhangi bir bahane bulamadan tamamlanmıştı. Julien'in kendini beğenmiş yüreğinde Madam de Rênal'i sevmek gittikçe olanaksızlaştı; azarlanan kadınsa ona saygı duydu, hayran kaldı. İstemeden yol açtığı aşağılanmayı onarma bahanesiyle gösterdiği özeni artırdı. Bu davranışların yeniliği sekiz gün boyunca Madam de Rênal'i mutlu etti. Öfkesini bir ölçüde yatıştırsa da, Julien kadının bu davranışlarında kişisel bir beğeninin izlerini fark etmekten çok uzaktı.

"Böyledir işte, varlıklı insanlar seni küçük düşürür, ardından birkaç hokkabazlıkla her şeyi onaracaklarını sanırlar," diyordu içinden.

Madam de Rênal'in yüreği öylesine dolu, öylesine çocuksuydu ki, bu konuda daha önce verdiği karara karşın, Julien'e yaptığı öneriyi, onun da bunu geri çevirme tarzını kocasına anlatmadan duramadı.

— İyi ama, diye söze girdi M. de Rênal epey canı sıkılmış olarak, bir hizmetçinin böyle bir öneriyi geri çevirmesine nasıl göz yumdunuz?

Ve Madam de Rênal'in hizmetçi sözcüğüne tepki göstermesi üzerine:

— Bakın madam, dedi, maiyetindeki insanları yeni eşine tanıştırırken onlardan "Bütün bu insanlar bizim hizmetçilerimizdir," diye söz eden rahmetli Prens de Condé gibi konuşuyorum. Hiyerarşi konusunda önemli bilgiler veren Besenval'in Anıları'ndaki bu bölümü size okumuştum. Soylu olmayan, evinizde yaşayıp sizden aylık alan herkes hizmetçidir. Şu M. Julien'e bu konuda iki çift söz söyleyip yüz frank vereceğim.

— Ah dostum! dedi Madam de Rênal, bari hizmetçilerin önünde yapmayın bunu!

— Evet, haklı olarak kıskanabilirler, dedi M. de Rênal, vereceği parayı düşünerek uzaklaştı.

Madam de Rênal, acıdan yarı baygın bir halde bir iskemleye çöktü. Benim yüzümden Julien'i aşağılayacak! Birden kocasından tiksindi, yüzünü elleriyle örttü. Bundan böyle kimseye içini dökmemeye karar verdi.

Julien'i tekrar gördüğünde hâlâ titriyordu, göğsü öylesine daralmıştı ki tek söz edemedi. Heyecanından ellerini tutup sıktı.

— Peki dostum, diyebildi sonunda, kocamdan hoşnut musunuz?

— Nasıl olmayayım? diye karşılık verdi Julien acı bir gülümsemeyle; yüz frank verdi bana.

Madam de Rênal inanmayan gözlerle ona baktı.

— Kolunuzu verin bana, dedi sonunda Julien'in o güne dek karşılaşmadığı bir gözüpeklikle.

Liberal ününün yarattığı ürküntüye rağmen, onunla birlikte Verrières kitapçısına dek yürüme cesaretini gösterdi. Orada, oğulları için on louislik kitap seçti. Aslında bu kitapları Julien'in istediğini biliyordu. Hemen orada, kitapçı dükkânında, çocuklarının her birinin kendisine düşen kitaba adını yazmasını istedi. Madam de Rênal genç adamın gönlünü almak için attığı gözüpek adımla mutluluk duyarken, Julien dükkânda gördüğü kitap sayısına şaşırmıştı. Şimdiye dek dinden bu kadar uzak bir yere girmeye cesaret edemediğinden yüreği küt küt atıyordu. Madam de Rênal'in gönlünde olup bitenleri kestirmeyi aklının köşesinden geçirmiyor, dalgın dalgın kendisi gibi genç bir tanrıbilim öğrencisinin bu kitaplardan birkaçını nasıl edinebileceğine kafa yoruyordu. Sonunda M. de Rênal'i oğullarına taşrada yaşamış soylu insanların tarihini yazma ödevi vermeye razı etme düşüncesi aklına geldi. Ve Julien bir aylık özenli çalışmanın sonunda bu düşüncenin başarıya ulaştığını gördü; öyle ki M. de Rênal'le konuşurken, soylu bir belediye başkanı için can sıkıcı bir konuya, bir liberalin kesesini doldurmak anlamına gelen kitapçı aboneliğine değinmeyi göze aldı. M. de Rênal,

büyük oğluna askerî okula gittiği zaman adlarını duyacağı birtakım yapıtları şimdiden gösterme düşüncesini çok yerinde buluyordu; ama Julien, M. de Rênal'in bundan bir adım öteye gitmeye razı olmadığının farkındaydı. Bunun gizli bir nedeni olduğunu seziyor, ama ne olduğunu bulamıyordu.

— Bakın mösyö, dedi ona günün birinde, Rênal gibi soylu bir adın kitapçının kirli satış defterinde bulunmasının yakışıksız olacağı kanısındayım.

M. de Rênal'in alnı ışıldadı.

— Aynı biçimde, zavallı bir tanrıbilim öğrencisi için kitap kiralayan bir kitapçının listesinde adının bulunduğunun keşfedilmesi ne kötü olur, diye sürdürdü Julien daha mütevazı bir ifadeyle. O zaman liberaller beni en rezil kitapları istemekle suçlayabilirler; dahası bütün o sapık kitapları benim adıma kayda geçirmeyeceklerini de kimse iddia edemez.

Ama Julien amacından uzaklaşıyordu. Belediye başkanının yüzünün allak bullak olduğunu görüyordu. Sustu. Adamımı avcuma aldım, dedi içinden.

Birkaç gün sonra çocukların en büyüğü, *Quotidienne*'in[8] tanıttığı bir kitabı M. de Rênal'in önünde Julien'e sorunca:

— Jakobenlere zafer çığlıkları atma fırsatı vermemek ve M. Adolphe'un sorusunu yanıtlayabilmek için, en değersiz adamlarınızdan biri kitapçıya abone olabilir, dedi genç öğretmen.

— Hiç de fena fikir değil, dedi kuşkusuz çok sevinen M. de Rênal.

Julien uzun süredir bekledikleri başarının geldiğini gördüklerinde kimi insanlara pek yakışan o ciddi, neredeyse mutsuz ifadeyle:

— Bununla birlikte, dedi, uşağın tek bir roman bile alamayacağını özellikle belirtmek gerekir. O tehlikeli kitaplar eve girerse, önce madamın hizmetçilerini, ardından uşağı yoldan çıkarabilir.

---

8 Tutucu görüşleriyle ünlü bir gazete. (ç.n.)

— Siyasal eleştiri yazılarını unutuyorsunuz, dedi M. de Rênal yukarıdan bakarak.

Çocuklarının öğretmeninin bulduğu orta yola duyduğu hayranlığı gizlemeye çalışıyordu.

Julien'in yaşamı birbirini izleyen böyle küçük pazarlıklardan oluşuyordu ve bu pazarlıkların başarısı, Madam de Rênal'in yüreğindeki, istese rahatça okuyabileceği yeğlenme duygusundan daha önemliydi.

Ömrü boyunca benimsediği ahlaki bakış açısı Verrières belediye başkanının evinde yenileniyordu. Tıpkı bıçkıevindeki gibi, burada da aralarında yaşadığı insanları küçük görüyor, onlar da ondan nefret ediyordu. Her gün kaymakamın, M. Valenod'nun, eve gelen başka dostların, gözlerinin önünde yaşananlar hakkında anlattıkları öykülerdeki düşüncelerinin gerçeğe ne kadar az benzediğini görüyordu. Hayranlık duyduğu bir olay çevresindekiler tarafından özellikle kınanıyordu. İçinden verdiği yanıt hep aynıydı: "Ne canavar ya da ne sersem bunlar!" Ve işin asıl eğlenceli yanı, o kendini beğenmişlik içinde, çoğu kez konuşulanlardan hiçbir şey anlamıyor olmasıydı.

Yaşam konusunda, Bonaparte'ın İtalya seferleriyle ya da cerrahlıkla ilgili olarak yalnızca yaşlı cerrah binbaşıyla içinden geldiği gibi konuşmuştu. Genç cesaretiyle en acılı ameliyatları en küçük ayrıntılarına varıncaya dek dinlemeye bayılıyordu; "Orada olsam gözümü bile kırpmazdım," diyordu içinden.

Madam de Rênal onunla ilk kez çocuklar dışında bir konuda sohbet etmeyi denediğinde, cerrahi müdahalelerden söz etmeye başladı; kadının yüzü sarardı, hemen kesmesini rica etti.

Oysa Julien bunun dışında bir şey bilmiyordu. Dolayısıyla, yaşamı Madam de Rênal'le geçtiğinden, baş başa kaldıklarında aralarında suskunlukların en tuhafı beliriyordu. Kadın, salonda oturduklarında, duruşu ne kadar alçakgö-

nüllü olursa olsun, onun kendinde evine gelen herkese karşı düşünsel bir üstünlük gördüğünü seziyordu. Bir an yalnız kaldıklarındaysa, yüzünü sıkıntılı bir ifadenin kapladığını açıkça tasalı görüyordu. Bundan da kaygılanıyordu, çünkü kadınca içgüdüsü ona bu sıkıntının hiç de yapay olmadığını hissettiriyordu.

Yaşlı cerrah binbaşının gördüğü seçkin insanlarla ilgili bilmem hangi anlatıdan alınmış bir düşünce nedeniyle, bir kadınla birlikte oturdukları salonu sessizlik kapladığında, Julien, bu sessizlik sanki sadece kendi suçuymuş gibi aşağılık olduğu hissine kapılıyordu. Bu duygu baş başa kaldıklarında yüz katına çıkıyordu. Bir hanımla yalnız kalan bir erkeğin söylemesi gerekenler konusunda en aşırı ve İspanyollara özgü düşüncelerle dolu hayalgücü, yaşadığı şaşkınlık yüzünden en olmayacak şeyleri aklına getiriyordu. Ruhu bulutlarda dolaşıyor, ama bu çok aşağılayıcı suskunluktan çıkamıyordu. Dolayısıyla, Madam de Rênal ve çocuklarla yaptığı uzun gezintilerde yüzündeki ciddi ifade en korkunç acılarla belirginleşiyordu. Kendini çok küçük görüyordu. Kazara kendini konuşmaya zorlarsa, pek gülünç şeyler söylüyordu. Üstüne üstlük yaptığı saçmalığı fark edip abartıyordu; ancak göremediği, gözlerindeki ifadeydi; gözleri öyle güzeldi ve ateşli bir ruhu öyle güzel yansıtıyordu ki zaman zaman iyi oyuncuların yaptığı gibi en anlamsız sözlerine bile sevimli bir anlam katabiliyordu. Madam de Rênal, Julien ile yalnız kaldıklarında, ancak herhangi bir olayla dikkati dağılıp bir iltifat bulmaya çalışmadığı zaman güzel konuştuğunu fark etti. Eve gelen dostları onu yeni, parlak düşünceler sunarak şımartmadıklarından, büyük bir keyifle Julien'in kafasında çakan şimşeklerin tadını çıkarıyordu.

Napolyon devrildiğinden beri, her türlü çapkınlık belirtisi taşra âdetlerinden söküp atılmıştı. İnsanlar konumlarını yitirmekten korkuyorlardı. Düzenbazlar kiliseden destek arıyor ve ikiyüzlülük en liberal geçinen çevrelerde bile yay-

gınlaşıyordu. Can sıkıntısı durmadan artıyordu. Zevk olarak geriye yalnız tarımla uğraşmak ve okumak kalmıştı.

Varlıklı dindar bir teyzenin mirasçısı olarak on altı yaşındayken soylu bir beyle evlendirilen Madam de Rênal, ömründe aşka benzeyen bir duygunun varlığını hiç yaşamamıştı. Yalnızca, günah çıkardığı iyi yürekli rahip Chêlan, ona M. Valenod'nun yaptığı kurlar dolayısıyla aşktan söz etmiş ve aşk sözcüğünü en aşağılık çapkınlığı simgeleyecek ölçüde tiksindirici bir şekilde tasvir etmişti. Tesadüfen okuduğu birkaç romandaki aşk ilişkilerinin istisnai, hatta insanın doğasına aykırı olduklarını düşünüyordu. Madam de Rênal bu bilgisizliğinden ötürü son derece mutluydu, hiç durmadan Julien'le ilgileniyor, kendine en küçük bir suçlama yöneltmeden yaşıyordu.

VIII. Bölüm

Küçük Olaylar

Sonra, bastırıldıkları için daha da derinleşen iç çekişler,
Ve kaçamak oldukları için tatlılaşan bakışlar,
Hiçbir kusurun açıklayamayacağı yüz kızarmaları belirdi.
Don Juan,[9] c. 1, s. 74

Madam de Rênal'in kişiliğine ve o sıradaki mutluluğuna borçlu olduğu meleksi yumuşaklığı oda hizmetçisi Élisa'yı düşündüğü zaman azıcık bozuluyordu. Bu kız bir mirasa konmuş, Rahip Chélan'a günah çıkarmaya gitmiş ve ona Julien'le evlenmeyi tasarladığını itiraf etmişti. Rahip, dostunun mutluluğuna yürekten sevindi; ama Julien, kararlı bir ifadeyle, Matmazel Élisa'nın teklifinin kendisi için hiç uygun olmadığını söylediğinde çok şaşırdı.

— Aman yavrum, yüreğinizde olup bitenlere dikkat edin, dedi rahip kaşlarını çatarak; hatırı sayılır bir serveti geri çevirmeniz yalnızca kendinizi Tanrı yoluna adamayı düşünmenizden ileri geliyorsa sizi yürekten kutlarım; elli altı yılı aşkın süredir Verrières'de rahiplik yapıyorum ve görünüşe göre yakında bu görevden alınacağım. Bu beni üzüyor, ama

9 *Don Juan*, Lord Byron'ın (1788-1824) eleştirel manzum romanı. (ç.n.)

sekiz yüz frank kira gelirim var. Bu ayrıntıyı rahiplik konusunda düşlere kapılmayasınız diye anlatıyorum. Güç sahibi insanlara hoş görünmeyi düşlüyorsanız, sonsuza dek hapı yuttunuz demektir. Servet edinebilirsiniz, ama bunun için yoksullara zarar vermeniz, hatırlı kişilere, kaymakama, belediye başkanına dalkavukluk yapmanız, tutkularına hizmet etmeniz gerekir; yaşam becerisi adı verilen bu davranış laik bir insan için ruhun kurtuluşuna aykırı düşmeyebilir; ama bizim durumumuzda seçim yapmak gerekir; insan ya bu dünyada ya da öbüründe servete kavuşabilir, bunun ortası yoktur. Hadi sevgili dostum, gidip düşünün, üç gün sonra gelip kesin yanıtınızı bildirin. Kişiliğinizin derinliklerinde, belli belirsiz olsa da, mütevazı bir yaşamı ve bir rahibin yapması gerektiği gibi dünya nimetlerinden bütünüyle vazgeçmeyi tercih etmeyecek karanlık bir hırs görüyorum; ruhunuz için iyi şeyler sezinliyorum; ancak, diye ekledi iyi yürekli rahip gözlerinde yaşlarla, izin verin de söyleyeyim, rahip olarak, kurtuluşunuz konusunda büyük endişelerim var.

Julien duyduğu heyecandan utanmıştı; ömründe ilk kez sevildiğini görüyordu; tatlı tatlı gözyaşı döküyordu, bu yaşları saklamak için Verrières'in yukarılarındaki büyük ormanlara gitti.

"Neden bu haldeyim?" dedi sonunda kendi kendine; "Şu iyi yürekli Rahip Chêlan için yüz kez canımı vereceğimi hissediyorum, oysa o az önce benim bir salak olduğumu kanıtladı. En çok onu kandırmayı önemsiyorum, o ise ruhumu okuyor. Sözünü ettiği gizli hırs, servet edinme tasarım. Tam da elli louis geliri gözden çıkarırsam onu ne kadar dindar ve adanmış olduğuma ikna ederim diye düşündüğüm anda, benim rahipliğe yakışmayacağıma inanıyor."

"İleride," diye sürdürdü Julien, "kişiliğimin yalnız daha önce sınadığım yanlarına güveneceğim. Böyle gözyaşı dökmekten haz duyacağımı kim söyleyebilirdi? Ya da salağın teki olduğumu kanıtlayan insanı seveceğimi?"

Julien üç gün sonra, aslında daha ilk günden öne sürebileceği bahaneyi buldu; bu bir kara çalmaydı, ama ne önemi vardı? Epey duraksadıktan sonra, tasarlanan evliliği üçüncü bir kişiye zarar vermemek için açıklayamayacağı bir nedenle geri çevirdiğini rahibe itiraf etti. Böyle yaparak Élisa'nın tutumunu suçluyordu. M. Chêlan onun tavırlarında genç bir rahibin ruhunu tutuşturması gerekenden apayrı, tam anlamıyla dünya zevklerine yakışır bir ateş buldu.

— Bakın dostum, dedi sonunda, inançsız bir din adamı olmaktansa, itibarlı ve bilgili bir taşra burjuvası olun.

Julien bu yeni uyarılara, çok güzel yanıtlar verdi; ateşli bir papaz okulu öğrencisine yakışır sözcükleri buluyordu; ancak bunları söylerken gözlerinde belirlemesine engel olamadığı hırs parıltısı M. Chêlan'ı kaygılandırıyordu.

Julien hakkında fazla kötü sonuçlara varmamak gerek; kurnaz ve ihtiyatlı bir ikiyüzlülükle uygun sözleri bulup söylüyordu. Yaşına göre hiç fena sayılmazdı. Sesinin perdesiyle el kol hareketlerine gelince, köylülerle bir arada yaşıyordu; örnek alınacak kişilerle hiç sohbet etmemişti. Ama böyle beyefendilerin yanına yaklaşmasına izin verilir verilmez gerek davranışları gerek sözleri harika olacaktı.

Madam de Rênal oda hizmetçisinin kavuştuğu yeni servetin kızı mutlu etmeyişine çok şaştı; durmadan rahibin yanına gittiğini, sonra gözü yaşlı geri geldiğini görüyordu; sonunda Élisa ona evlilik konusunu açtı.

Madam de Rênal hastalandığını sandı; garip bir sıkıntı uyumasını engelliyordu; ancak oda hizmetçisi ya da Julien gözünün önündeyken yaşıyordu. Yalnız onları ve yuvalarında bulacakları mutluluğu düşünebiliyordu. Topu topu elli louis ile yaşanacak o küçük evin yoksulluğu zihninde göz kamaştırıcı renklere bürünüyordu. Julien, Verrières'den iki fersah ötedeki Bray'de avukat olabilirdi pekâlâ; böylece onu ara sıra görme fırsatı bulabilirdi.

Madam de Rênal gerçekten çıldırdığını sandı; bunu kocasına söyledi, sonunda hastalandı. O akşam, kendisine hiz-

met eden kızın ağladığını fark etti. Élisa'dan tiksiniyordu, az önce ona kötü davranmıştı, bunun için ondan özür diledi. Élisa'nın gözyaşları iki katına çıktı, hanımı izin verirse bütün derdini anlatacağını söyledi.

— Hadi anlatın, diye karşılık verdi Madam de Rênal.

— Ah, madam beni istemiyor; kötü yürekli insanlar hakkımda kötü konuşmuş besbelli, onlara inanmış.

— Kim seni istemiyor? dedi Madam de Rênal güçlükle soluk alarak.

— İyi ama madam, kim olacak? M. Julien, diye karşılık verdi oda hizmetçisi hıçkırarak. Sayın rahip inadını kıramadı; çünkü sayın rahip, hizmetçilik yaptı diye dürüst bir kızın geri çevrilmemesinden yana. Ayrıca Julien'in babası da topu topu bir bıçkıcı; hem kendisi de madamın evine gelmeden önce nasıl geçiniyordu?

Madam de Rênal gerisini dinlemedi; duyduğu büyük mutluluk âdeta aklını başından almıştı. Julien'in evlenme önerisini kesinlikle geri çevirdiğini, akla daha uygun bir kararı asla almayacağını birkaç kez yineletti.

— Son bir kez de ben denerim, dedi oda hizmetçisine, M. Julien'le konuşurum.

Ertesi gün yemekten sonra Madam de Rênal, yarıştığı rakibesini savunup Élisa'nın ve servetinin bir saat boyunca sürekli geri çevrilmesinin verdiği tatlı şehvetin hazzını yaşadı.

Julien, verdiği ölçülü yanıtları yavaş yavaş bıraktı. Madam de Rênal'in bilgece savunmalarına şakalarla yanıt vermeye başladı. Genç kadın günler boyunca yaşadığı umutsuzluktan sonra bu mutluluk seline dayanamadı. Gerçekten hastalandı. Kendini toplayıp odasına yerleşince herkesi gönderdi. Derin bir şaşkınlık içindeydi.

"Julien'e âşık mıyım acaba?" dedi kendi kendine.

Başka bir zaman olsa ona vicdan azabı çektirecek, derin bir huzursuzluğa gömülmesini sağlayacak bu buluş, şimdi yalnız garip, ama kendisini çok etkilemeyen bir düşünce

halini aldı. Yaşadıklarıyla bitkin düşen ruhunda tutkulara ayrılacak duyarlılık kalmamıştı.

Bir şeyler yapmak istedi, oysa derin mi derin bir uykuya daldı; uyandığında sandığı kadar büyük bir korkuya kapılmadı. Herhangi bir şeyi kötü yorumlayamayacak kadar mutluydu. Bu iyi yürekli taşralı kadın, saf ve çocuksu olduğundan, yeni bir duygunun ayrıntısına ya da bir mutsuzluğa ayrılacak küçük bir duyarlılığı koparıp atmak için ruhunu zorlamamıştı. Madam de Rênal, Julien'in gelişinden önce, Paris'ten uzakta, iyi bir aile kadınının payına düşen ağır ev işlerine gömülmüş olduğundan, tutkular konusunda bizim piyango hakkında düşündüklerimizi düşünürdü: Ancak kaçıkların aradığı bir mutluluk ve tam bir kandırmaca.

Akşam yemeği çanı çaldı; Madam de Rênal, çocukları geri getiren Julien'in sesini işitince kızardı. Onu sevmeye başladığından beri yüzünün kızarışını açıklamakta biraz daha ustalaştığından, korkunç bir baş ağrısından yakındı.

— Eh, böyledir işte bütün kadınlar, diye karşılık verdi M. de Rênal abartılı bir kahkaha atarak. Bu makinelerde her zaman için onarılacak bir arıza vardır!

Bu tür şakalara alışık olsa da, kocasının ses tonu Madam de Rênal'i şaşırttı. Dikkatini başka yöne çevirmek için Julien'in yüzüne baktı; doğrusu o anda karşısındaki dünyanın en çirkin erkeği bile olsa hoşuna giderdi.

M. de Rênal, saraylıların alışkanlıklarını taklide çok dikkat ettiğinden, ilkbaharın güzel günleri gelir gelmez Vergy'ye yerleşirdi; burası Gabrielle'in[10] acıklı macerasıyla ünlenmişti. M. de Rênal'in burada, eski gotik kilisenin yıkıntılarından birkaç yüz adım ötede, dört kuleli, yılda iki kez budanan şimşir çitleri, kenarlarına kestane ağaçları dikilmiş gezinti yollarıyla Tuileries Sarayı'ndaki gibi tasarlanmış eski bir

10 Dormont de Belloy'nun (1727-1775) bir XIII. yüzyıl şiirinden esinlendiği *Gabrielle de Vergy* adlı oyununda kocası tarafından sevgilisinin yüreğini yemeye zorlanan kahraman. (ç.n.)

şatosu vardı. Elma ağaçlarının bulunduğu bitişikteki arazi gezinti yapmak için kullanılıyordu. Meyve bahçesinin sonunda sekiz on harika ceviz ağacı vardı; gür yaprakları belki seksen ayak yüksekliğe ulaşırdı.

— Bu uğursuz cevizlerin her biri bana yarım dönümlük ürüne patlıyor, diyordu M. de Rênal karısı cevizlere hayran kaldıkça; buğday gölgede yetişmiyor.

O yıl köyün manzarası Madam de Rênal'e yenilenmiş gibi geldi; hayranlığı kendinden geçmeye varıyordu. İçini kaplayan duygu onu neşeli ve kararlı bir insan yapmıştı. M. de Rênal, Vergy'ye varışlarının ertesi günü belediye işleri için kasabaya döndüğünde, Madam de Rênal kendi parasıyla işçi tuttu. Julien ona meyve bahçesini çevreleyip ceviz ağaçlarının altından geçecek kum döşeli bir yol yapılmasını önermişti; böylece çocuklar sabahın erken saatlerinde pabuçları çiyle ıslanmadan gezinebileceklerdi. Bu düşünce, akla gelişinin üzerinden yirmi dört saat geçmeden uygulamaya konuldu. Madam de Rênal bütün günü Julien'le birlikte, sevinç içinde işçilerin başında durarak geçirdi.

Verrières belediye başkanı kasabadan döndüğünde, yapılmış gezinti yolunu görünce epey şaşırdı. Gelişi de Madam de Rênal'i şaşırttı; onun varlığını unutmuştu. M. de Rênal, kendisine danışmadan böylesine önemli bir işe girişmeyi göze almasından tam iki ay boyunca öfkeyle söz etti. Madam de Rênal'in bunu kendi parasıyla yaptırmış olması, yüreğine azıcık su serpiyordu.

Madam de Rênal, günlerini çocuklarıyla meyve bahçesinde koşup kelebek avlamakla geçiriyordu. Zavallı pulkanatlıları açık renk tülden yaptıkları kocaman külahlarla yakalıyorlardı. Bu Julien'in Madam de Rênal'e öğrettiği barbar bir sözcüktü. Kadın, Besançon'dan Fransa'daki kelebek türlerini incelemiş olan M. Godart'ın[11] kitabını ge-

11 Jean-Baptiste Godart (1775-1825), Fransa'daki pulkanatlılar hakkında tamamlanmamış bir yapıtı olan doğabilimci. (ç.n.)

tirtmişti, Julien ona bu zavallı hayvanların garip âdetlerini anlatıyordu.

Kelebekleri yine Julien'in hazırladığı bir kartona canlı canlı iğneliyorlardı.

Böylece, sonunda Madam de Rênal'le Julien arasında bir sohbet konusu bulunmuştu, dolayısıyla suskunluk anlarının ona çektirdiği işkenceden kurtuluyordu.

Suya sabuna dokunmayan şeylerden de olsa, artık hiç durmadan birbirlerini büyük bir ilgiyle dinleyerek konuşuyorlardı. Bu hareketli ve neşeli yaşam, yükü iki katına çıkan Élisa dışında herkesin işine geliyordu.

— Karnavalda, Verrières'deki balolarda bile, diyordu içinden, madam süsüne bu kadar özen göstermemiştir; günde iki üç kez giysi değiştiriyor.

Kimseye dalkavukluk yapmak niyetinde olmadığımız için, harika bir tene sahip Madam de Rênal'in kollarıyla göğsünü epey açık bırakan giysiler diktirdiğini saklamayacağız. Bedeni çok düzgündü ve bu giyim tarzı ona çok yakışıyordu.

Vergy'ye akşam yemeğine gelen Verrièresli dostları:

— Hiç bu kadar genç olmamıştınız madam, diyorlardı. (Bu o yöreye özgü konuşma biçimiydi.)

Aramızda pek inanan çıkmayacak belki, ama Madam de Rênal onca özeni belli bir niyetle göstermiyordu. Bundan haz alıyordu ve başka türlüsünü düşünemeden, çocuklar ve Julien'le kelebek avlamadığı anlarda Élisa'yla yeni giysiler dikiyordu. Verrières'e yalnızca bir kere Mulhouse'dan getirilmiş yeni giysiler almak için gitti.

Akrabalarından genç bir hanımı Vergy'ye getirdi. Madam de Rênal, evleneli beri, Sacré-Coeur'den arkadaşı olan Madam Derville'e farkında olmaksızın daha çok bağlanmıştı.

Madam Derville kuzininin çılgınca bulduğu düşüncelerine çok gülüyor, "Tek başıma olsam, bunlar asla aklıma gelmezdi," diyordu. Kocasının yanında, Paris'te nükte denilen

bu apansız düşüncelerin bir ahmaklıktan ibaret olduğunu zannederek onlardan utanırdı; ama Madam Derville'in varlığı onu yüreklendiriyordu. Düşüncelerini önce çekingen bir sesle söylüyordu; iki hanım yeterince uzaklaşıp baş başa kaldıklarında Madam de Rênal'in zihni açılıyor, böylece uzun sabahlar göz açıp kapayıncaya dek geçiyor, iki dostu çok eğlendiriyordu. Aklı başında bir kadın olan Madam Derville bu seferinde kuzinini eskiye oranla daha az şen şakrak ama daha mutlu buldu.

Kendi payına Julien de kıra çıkıldığından beri gerçek bir çocuğa dönmüş, kelebeklerin ardında koşmak onu öğrencileri kadar mutlu etmişti. Onca kısıtlama ve ustaca siyasetten sonra, insanların bakışlarından uzakta, içgüdüleriyle hareket ediyor, Madam de Rênal'den hiç çekinmediği için, dünyanın en güzel dağlarının arasında, kendini o yaşta son derece canlı olan var olma hazzına bırakıyordu.

Madam Derville gelir gelmez Julien onu dostu saydı; hemen ona ulu ceviz ağaçlarının altındaki gezi yolunun en ucundan çevrenin nasıl göründüğünü gösterdi; gerçekte bu görünüm, İsviçre'nin ya da İtalya'daki göllerin en hayranlık verici görünümlerine üstün değilse bile en azından eşitti. Hemen iki adım ötede başlayan dik yokuşu tırmanınca neredeyse ırmak kıyısına uzanan, çınar ağaçlarının çevrelediği büyük uçurumlara ulaşılıyordu. Mutlu, özgür, dahası belki de evin kralı Julien, iki hanım arkadaşını işte bu sarp kayaların doruklarına götürüyor ve onların bu anlatılmaz güzellikte görünümler karşısındaki hayranlıklarının tadını çıkarıyordu.

— Benim için bu görünüm, Mozart'ın müziği gibi bir şey, diyordu Madam Derville.

Kardeşlerinin kıskançlığı, aşırı öfkeli zorba bir babanın varlığı, Julien'in gözünde Verrières çevresindeki kırların güzelliğini bozmuştu. Vergy'de bu acı anılar hiç aklına gelmiyordu; ömründe ilk kez çevresinde hiç düşman yoktu. Sık

sık olduğu gibi M. de Rênal kente inince, oturup okumayı göze alıyordu; kısa bir süre sonra geceleri, rahatça uyumak yerine lambasını ters çevrilmiş bir saksının içinde saklayarak kitap okuyordu, gündüzleriyse çocukların dersine ara verdiğinde, davranışlarının yol göstericisi, bütün coşkularının kaynağı biricik kitabını alıp bu kayalıklara geliyordu. Orada hem mutluluğu, hem coşkuyu, hem de cesaretinin kırıldığı anlarda kendisini avutan şeyi buluyordu.

Napolyon'un kadınlarla ilgili kimi sözleri, onun yönetimi sırasında moda olan romanların değeriyle ilgili birkaç tartışma, Julien'de ilk kez, onun yaşındaki bir gencin çoktan edinmiş olması gereken birtakım düşünceleri uyandırdı.

Derken büyük sıcaklar bastırdı. Akşamları evden birkaç adım ötedeki geniş ıhlamur ağacının altında oturmayı alışkanlık edindiler. Orada her yan zifirî karanlıktı. Bir akşam Julien elini kolunu sallayarak konuşuyor, iki genç kadının önünde güzel konuşmanın tadını çıkarıyordu; elini sallarken Madam de Rênal'in bahçelerde kullanılan boyalı iskemlelerden birine yasladığı eline dokundu.

El hızla çekildi; ama Julien bu elin dokunduğu zaman çekilmemesini sağlamanın görevi olduğunu düşündü. Yerine getirilmesi gereken görev düşüncesi ve yerine getirilemezse düşülecek gülünç durum, daha doğrusu doğacak aşağılık duygusu, anında bütün hazzı yüreğinden alıp götürdü.

IX. Bölüm

Köyde Bir Akşam

M. Guérin'in Didon'u, sevimli bir eskiz.
STROMBECK

Ertesi sabah Madam de Rênal'e rastladığında, bakışları garipti; az sonra kapışacağı bir düşman gibi inceliyordu kadını. Dünküne hiç benzemeyen bu bakışlar Madam de Rênal'in aklını başından aldı; ona iyi davranmıştı, oysa Julien kızgın görünüyordu. Gözünü gözünden ayıramıyordu.

Madam Derville'in varlığı, Julien'in daha az konuşup aklından geçenlerle ilgilenmesine izin veriyordu. O gün bütün işi, yüreğini esin kaynağı olan kitaba bırakıp kendini güçlendirmek oldu.

Çocukların derslerini iyice kısalttı, daha sonra Madam de Rênal'in varlığı ona elde etmek istediği zafere göstereceği özeni anımsattı ve o akşam kadının elini avcunda tutmasına izin vermesi gerektiğine karar verdi.

Güneş alçalıp o önemli anı yaklaştırınca Julien'in yüreği küt küt atmaya başladı. Derken gece oldu. Üstünden büyük bir yükü kaldıran bir sevinçle, gecenin epey karanlık olacağını fark etti. Çok sıcak bir yelin sürüklediği kocaman bu-

lutlarla kaplı gökyüzü fırtınayı haber verir gibiydi. İki hanım arkadaş epey geç saatte gezintiye çıktılar. O akşam yaptıkları her şey Julien'e garip geliyordu. Bazı hassas ruhlar için âdeta sevmenin verdiği hazzı artıran ılık havanın tadını çıkarıyorlardı.

Sonunda oturdular. Madam de Rênal, Julien'in yanındaydı, Madam Derville de dostunun öteki yanında. Aklı fikri az sonra girişeceği eylemde olan Julien söyleyecek söz bulamıyordu. Dolayısıyla sohbet tatsızlaşıyordu.

"Karşıma çıkan ilk çarpışmada böyle elim ayağım titreyecek, böyle mutsuz mu olacağım?" diye soruyordu Julien kendine, çünkü hem kendine hem öbür insanlara duyduğu büyük güvensizlik sayesinde kendi ruh halini fark etmemesi olanaksızdı.

Yüreğini saran şu öldürücü kaygı yerine her türlü tehlikeyi yeğlerdi. İçinden kaç kere herhangi bir olayın Madam de Rênal'i kalkıp eve girmeye, bahçeden ayrılmaya zorlamasını diledi! Julien'in kendi kendine yönelttiği şiddet öylesine büyüktü ki ister istemez sesi değişmişti, kısa bir süre sonra Madam de Rênal'in sesi de titremeye başladı, ama Julien bunun ayrımına varmadı. Yüklendiği görevle utangaçlık arasındaki korkunç kapışma kendi dışındaki herhangi bir şeye dikkat etmesini engelliyordu. Şatonun kulesindeki saat dokuz kırk beşi çaldığında o henüz hiçbir şeye girişmeyi göze alamamıştı. Korkaklığına sinirlenen Julien, içinden, "Saat onu vurduğunda ya gün boyu bu akşam yapmayı tasarladığım şeyi yerine getireceğim ya da odama çıkıp beynime bir kurşun sıkacağım," dedi.

Aşırı heyecanın Julien'i kendinden geçirdiği son bir bekleyiş ve kaygının ardından, tam tepesindeki saat onu vurdu. Bu ölümcül çanın her vuruşu göğsünde yankılanıyor, neredeyse bedensel bir kıpırtıya yol açıyordu.

Son vuruşun yankısı sürerken, uzanıp Madam de Rênal'in elini tuttu, o da hemen çekti. Julien ne yaptığını

çok bilmeden bir daha yakaladı. Çok heyecanlansa da tuttuğu elin soğukluğuna şaştı; müthiş bir güçle sıkıyordu bu eli; kurtarmak için son bir çaba daha harcandı, ama el avcunda kaldı.

Tepeden tırnağa mutluluğa gömülmesinin nedeni, Madam de Rênal'i sevmesinden değil, yüreğindeki korkunç işkencenin kalkmasından kaynaklanıyordu. Madam Derville hiçbir şeyin ayrımına varmasın diye kendini konuşmak zorunda hissetti, sesi güçlü ve tok çıkıyordu. Buna karşılık Madam de Rênal'in sesi duyduğu heyecanı dışa vuruyordu, arkadaşı hastalandığını sandı, ona içeri girmeyi önerdi. Julien tehlikeyi sezdi: Madam de Rênal oturma odasına dönerse, bütün gün içinde bulunduğum korkunç duruma dönerim. Bu eli, bunu kazanılmış bir zafer sayamayacak kadar az tuttum.

Madam Derville oturma odasına dönme önerisini yinelerken, Julien artık kendisine bırakılmış olan eli bütün gücüyle sıktı.

Yarı ayağa kalkmış olan Madam de Rênal ölgün bir sesle:

— Doğrusu kendimi biraz kötü hissediyorum, ama açık hava iyi gelir, diyerek yerine oturdu.

Bu sözler o anda Julien'in doruğa çıkmış olan mutluluğunu pekiştirdi; oyun oynamayı bıraktı, konuşmaya başladı, kendisini dinleyen iki hanım arkadaşa dünyanın en sevimli insanı gibi göründü. Ancak ansızın kavuştuğu bu konuşma ustalığında hâlâ biraz güvensizlik vardı. Esmeye başlayan ve yaklaşan fırtınayı haber veren rüzgârdan yorulan Madam Derville'in içeri geçmek istemesinden ölesiye korkuyordu. O zaman Madam de Rênal'le baş başa kalırdı. Harekete geçmesine izin veren gözüpekliği rastlantıyla göstermişti; ancak kendini Madam de Rênal'e en sıradan sözcüğü söyleyemeyecek kadar güçsüz hissediyordu. Sitemleri ne kadar hafif olursa olsun, Julien yenilecek, az önce kazandığı üstünlük uçup gidecekti.

Neyse ki o akşam etkili ve tumturaklı söylevleri, genellikle onu bir çocuk kadar beceriksiz bulan, pek eğlendirici saymayan Madam Derville tarafından beğenilmişti. Eli Julien'in avcunda duran Madam de Rênal'se bir şey düşünecek durumda değildi; kendini olayların akışına bırakmıştı. Yörede Korkusuz Charles tarafından dikildiği söylenegelen o ulu ıhlamurun altında geçirilen saatler onun için tam bir mutluluk oldu. Hem ıhlamurun sık yaprakları arasında uğuldayan rüzgârın, hem de daha aşağıdaki yapraklara düşmeye başlayan birkaç damla yağmurun sesini hazla dinliyordu. Yüreğine iyice su serpebilecek bir ayrıntı Julien'in gözüne çarpmadı; rüzgârın ayaklarının dibine devirdiği bir vazoyu kaldırmak için kuzinine yardım etmek için kalkınca elini çekmek zorunda kalan Madam de Rênal, yerine oturur oturmaz, daha önce aralarında kararlaştırılmış gibi en küçük bir güçlük çıkarmadan elini yeniden eline vermişti.

Çoktan gece yarısı olmuştu, sonunda içeri geçmek zorunda kalınca birbirlerinden ayrıldılar. Sevmenin verdiği mutlulukla havalarda uçan Madam de Rênal aşk konusunda öylesine bilgisizdi ki, kendine hiçbir suçlama yöneltmiyordu. Mutluluk uykusunu kaçırmıştı. Bütün gün çekingenlikle gururun yüreğinde giriştikleri çatışmalardan ölesiye yorulmuş olan Julien ise derin bir uykuya dalmıştı.

Ertesi sabah onu saat beşte uyandırdılar; Madam de Rênal'i düşünmemişti bile; kadın bunu bilse yüreğine inerdi. O yalnız görevini, hem de kahramanca yerine getirmişti. İçinde bu duygunun verdiği mutlulukla odasına kapanıp kapısını kilitledi, kahramanının yeni başarılarını yepyeni bir hazla okumaya koyuldu.

Öğle yemeği çanı çaldığında, Büyük Ordu'nun resmî tutanaklarını okurken, bir gün önceki kazanımlarını tümden unutmuştu. Oturma odasına inerken, pek önemsemeden, kendi kendine: Bu kadına onu sevdiğimi söylemeliyim, dedi.

Beklediği şehvet dolu bakışların yerine M. de Rênal'in asık yüzüyle karşılaştı; iki saat önce Verrières'den dönmüştü, Julien'in o sabah çocuklarla hiç ilgilenmemesinden duyduğu hoşnutsuzluğu gizlemiyordu. Dünyada parlamaya hazır ve öfkesini göstermeye hakkı olduğuna inanan bu adamdan daha çirkin bir yaratık bulunamazdı.

Kocasının her kötü sözü Madam de Rênal'in yüreğini deliyordu. Julien'se kendi esrimesine öyle dalmış, saatlerdir gözünün önünde akıp giden büyük olaylara kendini öyle kaptırmıştı ki, dikkatini M. de Rênal'in söylediği yenmez yutulmaz sözlere güçlükle verebildi. Sonunda küt diye:

— Hastaydım, dedi.

Bu yanıtın ses tonu Verrières belediye başkanı kadar alıngan olmayan birini bile yaralayabilir, uygun bir karşılık verip hemen Julien'i kovabilirdi. Ancak işi aceleye getirmeme konusundaki özdeyiş engel oldu M. de Rênal'e. "Bu genç sersem," dedi az sonra içinden, "evimde belli bir üne ulaştı, ya şu Valenod onu yanına alır ya da Élisa'yla evlenir; iki durumda da içinden benimle alay edebilir."

Bütün bu bilgece akıl yürütmelere karşın M. de Rênal'in hoşnutsuzluğu kaba sözcüklere döküldü, bunlar da yavaş yavaş Julien'i sinirlendirdi. Madam de Rênal hıçkırmak üzereydi. Öğle yemeği biter bitmez gezinti için Julien'den kolunu vermesini istedi ve dostça ona yaslandı. Julien, Madam de Rênal'in her söylediğine alçak sesle:

— Zenginler böyledir işte! diye karşılık veriyordu.

Az ötede yürüyen M. de Rênal'in varlığı Julien'in öfkesini artırıyordu. Birden, Madam de Rênal'in koluna iyice yaslandığının ayrımına vardı; bu hareket midesini bulandırdı, kadını şiddetle itip kolunu kurtardı.

Neyse ki M. de Rênal'in görmediği bu yeni saygısızlığı, yalnızca Madam Derville fark etmişti, bu arada arkadaşı gözyaşına boğulmuştu. O sırada M. de Rênal yanlış yola girip meyve bahçesinin bir yanındaki patikadan geçmekte olan küçük bir köylü kızını taşla kovalıyordu.

— Mösyö Julien, lütfen kendinize hâkim olun; hepimizin zaman zaman öfkelendiğini unutmayın, dedi Madam Derville aceleyle.

Julien çok belirgin bir küçümsemenin okunduğu gözlerle ona baktı.

Şaşıran Madam Derville bu bakışın gerçek anlamını kestirebilseydi daha da şaşırabilir, bu bakışta en korkunç intikamla beslenen umudu görebilirdi. Robespierre'leri sanırım işte bu küçük düşürülme anları yaratmıştır.

— Julien'iniz çok korkunç, dedi Madam Derville hanım arkadaşına, ürkütüyor beni.

— Kızmakta haklı, diye karşılık verdi beriki. Çocuklara o kadar emek verdikten sonra, bir sabah onlara zaman ayıramamasının ne önemi var; erkeklerin çok sert olduklarını kabul etmek gerek.

Madam de Rênal, ömründe ilk kez içinde kocasından öç alma isteğine benzer bir duygunun uyandığını fark etti. Julien'in varlıklı insanlara duyduğu nefret patlamak üzereydi. Neyse ki M. de Rênal bahçıvanına seslendi, onunla birlikte meyve bahçesindeki geçilmesi yasak patikayı dikenli çalılarla kapatmaya girişti. Julien gezintinin geri kalan bölümünde gönlünü almak için söylenen sözlerin hiçbirine yanıt vermedi. M. de Rênal yanlarından uzaklaşır uzaklaşmaz iki hanım yorulduklarını söyleyerek birer koluna girmişlerdi.

Yaşadıkları aşırı heyecan ve kaygıyla yanakları al al olan bu iki kadının arasında Julien'in kendini beğenmiş solgunluğu, karanlık ve kararlı yüzü garip bir çelişki yaratıyordu. Bu kadınları da, her türlü şefkatli duyguyu da küçümsüyordu.

— Ah! diyordu içinden, öğrenimimi bitirecek beş yüz frankım yok! Ahh! Nasıl başımdan atardım o zaman hepsini!

Bu haşin düşüncelere daldığı için iki kadının gönül alıcı sözlerinin ancak küçük bir bölümünü dinlemeye tenezzül ediyor, bunları da anlamsız, budalaca, yetersiz, kısacası kadınca buluyordu.

Madam de Rênal sohbeti canlı tutmaya çalışarak laf olsun diye konuşurken, kocasının çiftçilerinden biriyle mısır samanı pazarlığı için Verrières'den geldiğini söyledi. (Bu yörede yatak şilteleri mısır samanıyla dolduruluyordu.)

— Kocam yanımıza gelemeyecek, dedi Madam de Rênal; bahçıvan ve uşakla birlikte evdeki şilteleri yenileyecek. Bu sabah birinci kattaki bütün şiltelere mısır samanı doldurttu, şimdi sıra ikinci katta.

Julien'in rengi değişti; Madam de Rênal'e garip bir biçimde baktı, az sonra adımlarını hızlandırarak onu öne çekti. Madam Derville uzaklaşmalarına izin verdi.

— Lütfen canımı kurtarın, dedi Julien, ancak siz yapabilirsiniz bunu; uşağın benden öldüresiye nefret ettiğini biliyorsunuz, itiraf edeyim ki madam, bir portrem var; onu yatağımın şiltesine sakladım.

Bu sözü işiten Madam de Rênal de sapsarı kesildi.

— Şu anda odama bir tek siz girebilirsiniz madam; kimseye fark ettirmeden şiltenin pencereye en yakın köşesini arayın, siyah, parlak, küçük bir karton kutu bulacaksınız.

— Kutunun içinde bir portre var! dedi Madam de Rênal, ayakta güçlükle durarak.

Kadının cesaretinin kırıldığını fark eden Julien bu durumdan hemen yararlandı.

— Bir ricam daha var madam, sakın resme bakmayın, benim sırrım bu.

— Evet, bir sır bu, dedi Madam de Rênal ölgün bir sesle.

Servetleriyle övünen, yalnız paraya ilgi gösteren insanlar arasında büyümüş olsa da, aşk şimdiden gönlüne cömertlik getirmişti. Acımasızca yaralandığı halde, kendisine verilen görevi eksiksiz olarak yerine getirebilmek için yalın bir adanmışlıkla Julien'e bazı sorular sordu.

— Kısaca, dedi kadın uzaklaşırken, parlak, kara kartondan yapılmış, küçük yuvarlak bir kutu bu.

— Evet madam, diye karşılık verdi Julien, tehlikenin erkeklerde yarattığı sert ifadeyle.

Yüzü ölüme gidiyormuş gibi sapsarı, şatonun ikinci katına çıktı. Üstüne üstlük bayılmak üzere olduğunu hissetti; ancak Julien'e hizmet etme gerekliliği gücünü toplamasına yardım etti.

Adımlarını hızlandırırken, kendi kendine "Mutlaka ele geçirmeliyim o kutuyu," dedi.

Kocasının Julien'in odasında uşakla konuştuğunu işitti. Neyse ki az sonra çocuklarınkine geçtiler. Döşeği kaldırdı ve elini şiltenin içine parmaklarının derisinin çizilmesine yol açacak bir şiddetle daldırdı. Böyle acılara karşı aslında çok duyarlı olduğu halde aldırmadı, çünkü tam o sırada küçük kutunun kayganlığını hissetti. Kutuya yapıştığı gibi odadan çıktı.

Kocasına yakalanma korkusundan kurtulduğu an, bu kutunun yarattığı dehşetle az kalsın bayılıyordu.

Demek ki Julien âşık ve sevdiği kadının resmi şu an avucumda!

Madam de Rênal o katın ön odasında bir iskemleye çökmüş, kıskançlığın en korkunç işkencelerini çekiyordu. Aşırı bilgisizliği o anda da işine yaradı, duyduğu şaşkınlık çektiği acıyı azaltıyordu. Derken Julien göründü, kutuyu kaptı, teşekkür etmeden, hiçbir şey söylemeden odasına koşup ateş yaktı, hemen kutuyu ateşe attı. Yüzü sapsarıydı, bitkindi, karşılaştığı tehlikeyi abartıyordu.

"Tahtı gasbedenden ölesiye nefret eden birinin evinde Napolyon'un resminin bulunması," diyordu başını sallayarak, "üstelik M. de Rênal gibi aşırı kralcı, sinirli biri tarafından bulunması! Ayrıca resmin arkasında elimle yazılmış satırlarla bulunması! O satırların adama duyduğum hayranlık konusunda en küçük bir kuşkuya yer bırakmaması! Üstelik o sevgi taşkınlıklarının her birinin tarihli olması! İki gün önce yazılmış olan bile var."

"Bütün ünüm bir anda çöker, yok olur giderdi!" diyordu Julien içinden, kutunun yanışını izlerken, "Oysa ünümden

başka servetim yok, onunla yaşıyorum... Ey ulu Tanrım, benimki de ne yaşam ama!"

Bir saat sonra kendine duyduğu acımayla yorgunluk onu yeniden duygulanacak hale getirmişti. Madam de Rênal'e rastladı, elini tutup o güne dek göstermediği bir içtenlikle öptü. Kadın mutluluktan kızarsa da, onu kıskançlığın öfkesiyle itti. Julien'in az önce kötü yaralanmış gururu birden şahlandı. Madam de Rênal'i yalnızca varlıklı bir kadın olarak gördü, küçümseyerek elini bırakıp uzaklaştı. Bahçede düşünceli düşünceli dolaştı; bir süre sonra acı bir gülümseme belirdi dudaklarında.

— Zamanını dilediğince kullanan biri gibi dolaşıyorum! Çocuklarla ilgilenmiyorum! M. de Rênal'in küçük düşürücü sözlerine fırsat veriyorum! Ne kadar azarlasa hakkıdır.

Çocukların odasına koştu.

Çok sevdiği en küçüğün sarılıp okşamaları yüreğini dağlayan acıyı biraz dindirdi.

"Bu çocuk henüz beni küçük görmüyor," diye düşündü. Ama kısa bir süre sonra yüreğindeki acının azalmasını yeni bir zayıflık sayıp kendini suçladı. "Bu çocuklar beni, dün satın alınan küçük av köpeği gibi okşuyorlar."

X. Bölüm

Büyük Bir Kalp, Küçük Bir Servet

Tutku ne kadar gizlenirse gizlensin,
Çok karanlık bir göğün
Korkunç fırtınaları haber verişi gibi,
Gizli köşeleriyle kendini ele verir.
Don Juan, c. 1, s. 73

Şatonun bütün odalarını dolaşan M. de Rênal, şilteleri geri getiren uşaklarla birlikte çocukların odasına döndü. Adamın ansızın odaya dalışı Julien için bardağı taşıran damla oldu.

Yüzü her zamankinden daha solgun bir halde adamın üstüne yürüdü. M. de Rênal durdu, uşaklarına baktı.

— Bakın mösyö, çocuklarınızın benim sayemde gösterdikleri gelişmeyi başka bir öğretmenle gerçekleştirebileceklerini mi sanıyorsunuz? Yanıtınız hayırsa, diye sürdürdü M. de Rênal'in karşılık vermesine fırsat bırakmadan, onları ihmal ettiğimi söylemeye nasıl cesaret ediyorsunuz?

M. de Rênal, ilk korkusu geçer geçmez, şu küçük köylü parçasının konuşma biçiminden, cebinde daha iyi bir önerinin bulunduğu, kendisini yüzüstü bırakmak üzere olduğu sonucunu çıkardı. Julien'in öfkesi konuştukça artıyordu.

— Siz olmadan da yaşayabilirim mösyö, diye ekledi.

— Sizi bu kadar heyecanlı görünce gerçekten üzüldüm, diye karşılık verdi M. de Rênal biraz kekeleyerek.

Uşaklar on adım ötede, yatakları düzeltiyorlardı.

— Benim beklediğimse bu değil mösyö, diye sürdürdü Julien, bana yönelttiğiniz sözlerin aşağılayıcılığını düşünün, hem de hanımların önünde!

Julien'in ne istediğini çok iyi anlayan M. de Rênal'in yüreğinde çetin bir kavga kopuyordu. Tam bu sırada öfkeden deliye dönmüş olan Julien haykırdı:

— Buradan çıkınca, nereye gideceğimi çok iyi biliyorum mösyö.

Bu söz üzerine M. de Rênal, Julien'in bir anda M. Valenod'nun evine yerleştiğini düşündü.

— Peki mösyö, dedi sonunda, derin derin iç geçirip son derece acılı bir ameliyat için cerraha sesleniyormuş gibi, isteğinizi kabul ediyorum, iki gün sonra ay başı, bu aydan başlayarak ücretinizi elli franka çıkarıyorum.

Julien'in ağzı bir karış açık kalmıştı, içinden gülmek geldi; bütün öfkesi geçmişti.

— Hayvanı gerektiği kadar küçük görmemişim, dedi içinden. Bu derece aşağılık bir ruhun dileyeceği en büyük özür budur işte.

Bu sahneyi ağızları açık dinleyen çocuklar hemen bahçeye koştular, annelerine Julien'in küplere bindiğini, ama bundan sonra ayda elli frank alacağını haber verdiler.

Julien, fazlasıyla tedirgin ettiği M. de Rênal'in yüzüne bile bakmadan, her zamanki gibi çocukların peşine takıldı.

"Şu M. Valenod tam yüz altmış sekiz franka patladı bana," diyordu belediye başkanı içinden. "Kimsesiz çocuklar için satın alacağı gereçler konusunda mutlaka birkaç şey söylemeliyim ona."

Kısa bir süre sonra, M. de Rênal, Julien'i yine karşısında buldu.

— Kafamı kurcalayan bir konuda M. Chêlan'la konuşmalıyım; birkaç saat burada olmayacağımı bildirmekle onur duyarım.

— Aman sevgili Julien'ciğim! dedi M. de Rênal pek düzmece bir gülümsemeyle, bütün gün gidin, isterseniz yarın da kalın canım dostum. Verrières'e giderken bahçıvanın atını alın.

Hah, dedi M. de Rênal içinden, M. Valenod'ya gidip yanıtını verecek, bana bir söz vermedi, neyse bu genç kafaya sakinleşme fırsatı tanımalı.

Julien hemen oradan uzaklaştı, Vergy'den Verrières'e gitmek için büyük ormanlara daldı. Hemen M. Chêlan'ın yanına varmak istemiyordu. Yeni bir ikiyüzlülüğe başvurmak zorunda kalmayı hiç istemediğinden, ruhunda olup biteni açık seçik görmeyi, yüreğinde kaynaşan sayısız duyguya dile dökülme fırsatı tanımayı arzuluyordu.

"Bir çarpışmayı kazandım," dedi içinden, ormana dalıp insanların gözünden uzaklaşınca, "Evet, bir çarpışmayı kazandım."

Bu söz içinde bulunduğu durumu güzelleştiriyor, ruhuna belli bir dinginlik kazandırıyordu.

İşte aylığım elli franka çıktı, demek ki M. de Rênal epey korkuyor. İyi ama neden?

Daha bir saat önce içini öfkeyle dolduran bu mutlu ve güçlü adamı korkutan şeyle ilgili akıl yürütmek Julien'in yüreğine su serpmeye yetti. Hatta yürüdüğü ormanın göz kamaştırıcı güzelliğini bir an için duyar gibi oldu. Ormanın ortasına dağdan kocaman çıplak kaya parçaları düşmüştü. Kayaların yanı başında yükselen ulu gürgenler güneş ışınlarının kısa süre için bile altında durmayı olanaksızlaştırdığı yerin iki adım ötesine tatlı bir serinlik yayıyordu.

Julien, o kocaman kayaların dibinde azıcık soluklanıyor, sonra yeniden tırmanmaya koyuluyordu. Kısa bir süre sonra yalnız keçi çobanlarının kullandığı daracık bir patikadan

geçtikten sonra, kendini koskoca bir kayanın üstünde ayakta, bütün insanlardan ayrıldığından emin bir halde buldu. Bu yükseklik onu gülümsetti. Düşünsel olarak da yanıp tutuşarak gelmeyi umduğu nokta buydu. O yüce dağların tertemiz havası ruhuna dinginlik, hatta sevinç verdi. Verrières belediye başkanı gözünde hâlâ yeryüzündeki bütün varlıklı ve saygısız insanların temsilcisiydi; ancak Julien davranışlarındaki şiddete karşın, içinde kaynayan öfkenin kişisel bir yanı olmadığını hissediyordu. M. de Rênal'i sekiz gün görmese, onu da, şatosunu da, köpeklerini de, çocuklarını da, bütün ailesini de unuturdu. "Nasıl olduğunu bilmiyorum, ama onu yılda elli altından fazla ödemek zorunda bıraktım. Yılda elli altından fazla! Oysa bir an önce çok büyük bir tehlike atlatmıştım. Al sana bir günde iki zafer; ikincisinde en küçük payım yok, bunun nasıl olduğunu bulmak gerek. Ama böyle çetin araştırmalar yarına kalsın."

Julien bir kayanın başına çıkmış, Ağustos güneşinin tutuşturduğu göğe bakıyordu. Kayanın altında leylekler ötüyor, sustuklarında çevre tam bir sessizliğe gömülüyordu. Ayaklarının dibinde bütün yöre uzanıyordu. Zaman zaman gözüne çarpan koca kayalardan havalanmış atmacalar tepesinde sessizce geniş çemberler çiziyorlardı. Julien'in gözü elinde olmadan bu avcı kuşa takılıyordu. Sakin ve güçlü hareketleri onu etkiliyor, bu gücü, bu yalnızlığı kıskanıyordu.

Napolyon'un yazgısı da böyleydi, peki ya kendisininki, o da öyle olacak mıydı acaba?

XI. Bölüm

Bir Akşam

Oysa Julia, soğukluğuna bile
Belli bir yumuşaklık katıyordu,
Ve o minicik eli, ardında tir tir titreyen,
Zayıf ve hafif, zihnin varlığından bile
Kuşku duyacağı kadar hafif
Bir titreme bırakarak
Avcundan çekildi.

Don Juan, c. 1, s. 71

Yine de Verrières'ye gitmesi gerekiyordu. Rahibin evinden çıkarken mutlu bir rastlantı onu M. Valenod'yla karşılaştırdı; Julien ona hemen ücretine yapılan zammı anlattı.

Vergy'ye döndükten sonra, ancak iyice karanlık bastırınca bahçeye indi. Ruhu o gün yaşadığı yoğun duygularla yorgun düşmüştü. "Ne diyeceğim onlara?" diye soruyordu içinden kaygıyla. Aslında ruhunun tam da kadınların ilgilendiği o küçük ilginçliklerle dolu olduğunu göremiyordu. Julien çoğu kez Madam Derville'in de hanım arkadaşının da anlayamadığı bir insandı, üstelik kendisi de onların dediklerinin ancak yarısını anlayabiliyordu. Deyim yerindeyse, bu

hırslı gencin ruhunu altüst eden tutku iniş çıkışlarının büyüklüğünün yarattığı etki buydu. Bu garip varlığın ruhunda hemen hemen her gün fırtınalar kopuyordu.

Julien o akşam bahçeye gelirken iki güzel kuzinin düşünceleriyle ilgilenmeye kararlıydı. Onlar da onu sabırsızlıkla bekliyorlardı. Her zamanki yerine, Madam de Rênal'in yanına oturdu. Az sonra iyice karanlık bastırdı. Nicedir hemen yakınında, iskemlelerden birinin arkalığına yaslanmış gördüğü beyaz eli avcuna almak istedi. Biraz duraksadı, ama bunu yapmasına fırsat kalmadan, el kızgınlığı dile getiren bir biçimde geri çekildi. Julien tam söylenmek isteneni anlamış olarak davranmaya, konuşmayı neşeyle sürdürmeye hazırlanırken yaklaşan M. de Rênal'in sesini işitti.

Sabahki kaba sözler hâlâ kulaklarında çınlıyordu. "Karısının elini, hem de o buradayken tutmak, servetin bütün üstünlükleriyle donatılmış şu adamla alay etmek anlamına gelmez miydi?" dedi içinden. "Evet, onca aşağıladığı ben, bunu yapacağım işte."

Julien'in kişiliğine pek yabancı olan dinginlik bu andan sonra hızla uçup gitti; başka bir şey düşünemeden Madam de Rênal'in elini eline bırakmasını istemeye başladı.

M. de Rênal öfke içinde siyasetten söz ediyordu: Verrièresli birkaç sanayici ondan daha zengin olmuşlardı, seçimlerde onu zorlamak istiyorlardı. Madam Derville anlattıklarını dinliyordu. Adamın söylediklerine sinirlenen Julien iskemlesini Madam de Rênal'inkine yanaştırdı. Karanlık hareketleri gizliyordu. Elini giysinin açıkta bıraktığı güzel kolun yakınına koymayı göze aldı. Birden etkilendi, aklı başından gitti, yanağını bu güzel kola yaklaştırdı, dudaklarını kondurma yürekliliğini gösterdi.

Madam de Rênal ürperdi. Kocası üç adım ötedeydi, hemen elini Julien'e verdi, aynı zamanda biraz da itti. M. de Rênal, durmadan zenginleşen beş para etmez Jakobenlere küfürler yağdırırken, Julien avcuna bırakılmış eli tutkulu ya

da en azından Madam de Rênal'e öyle gelen öpücüklere boğuyordu. Halbuki o uğursuz gün içinde zavallı kadın, hayranlık duyduğu adamın başkasını sevdiğinin kanıtını görmüştü. Julien'in yokluğunda bütün gün pek mutsuz olmuş, uzun uzun düşünmüştü.

"Aman!" diyordu kendi kendine, "Seviyor muyum yoksa onu, âşık mıyım? Benim gibi evli bir kadın nasıl âşık olabilir!" "İyi ama," diyordu kendi kendine, "Julien'i gece gündüz aklımdan çıkaramama neden olan bu kaygı verici tutkuyu kocama karşı hiç duymadım. Aslında bana saygıdan başka bir şey beslemeyen bir çocuk bu. Bu delikanlıya beslediğim duyguların kocam için ne önemi var! M. de Rênal, Julien'le düşsel konular üzerine yaptığım konuşmaları dinlese sıkılırdı. O yalnız işlerini düşünür. Herhangi bir şeyini alıp Julien'e vermiyorum ki."

O güne dek duymadığı bir tutkuyla yolunu şaşırmış bu çocuksu ruhun arılığını bozacak en küçük bir ikiyüzlülük yoktu. Yanıltılmıştı, ama bundan haberi yoktu, yine de doğuştan gelen erdemi bundan etkileniyordu. Julien bahçede göründüğünde yüreğinde bu çatışmalar vardı. Önce sesini işitti, neredeyse aynı anda gelip yanına oturduğunu gördü. Ruhu on beş gündür kendisini büyülemekten çok şaşırtan o hoş mutlulukla havalara uçtu. Onun gözünde her şey beklenmedikti. Bununla birlikte az sonra, içinden: "Yaptığı bütün haksızlıkların silinip gitmesi için Julien'in yanıma gelmesi yetiyor mu?" diyordu. İşte elini korkuyla ürperip o an çekmişti.

Üstelik o güne dek görmediği kadar tutkulu öpücükler, birden başka bir kadını seviyor olabileceğini unutturdu. Derken, onu suçlamaktan vazgeçti. Kuşkunun doğurduğu yürek sızısının dinmesiyle ömründe düşlemediği bir mutluluğun varlığı onu müthiş sevda coşkularına, çılgın bir neşeye sürüklüyordu. Gece, bir anda zenginleşen sanayicileri bir türlü unutamayan Verrières belediye başkanının dışında

herkes için hoş geçti. Julien artık ne gizli tutkusunu, ne de gerçekleştirilmesi zor tasarılarını düşünüyordu. Ömründe ilk kez kendini güzelliğin gücüne kaptırmıştı. Kişiliğine çok yabancı, belirsiz, tatlı düşlere dalmış, kusursuz güzelliğiyle hoşuna giden eli usul usul sıkıyor, gecenin esintisiyle sallanan ıhlamur yapraklarını, uzaklarda havlayan Doubs kıyısındaki değirmenin köpeklerini dalgın dalgın dinliyordu.

Ama duyduğu tutku değil hazdı. Odasına dönerken aklında bir tek mutluluk vardı: En sevdiği kitabı yeniden eline almak; yirmi yaşında dünya ve orada yaratılacak etki hakkındaki fikirler her şeyden önemlidir.

Ama az sonra kitabı bıraktı. Napolyon'un kazandığı zaferleri düşüne düşüne kendi yaşamındaki yeniliği görmüştü. "Evet, bir çarpışmayı kazandım," dedi içinden, "Ama bundan yararlanmalı, hazır geri çekilmişken, şu kendini beğenmiş soylunun gururunu kırmalıyım. İşte bu tam Napolyon'a göre olur. Dostum Fouqué'yi görmeye gidebilmek için üç gün izin istemeliyim. Vermezse pazarlığı yeniden önüne sürerim, bana karşı koyamaz."

Madam de Rênal'in o gece gözüne uyku girmedi. O güne dek hiç yaşamamış gibiydi. Julien'in elini ateşli öpücüklere boğmasını düşünmeden duramıyordu.

Birden o korkunç söz, zina geldi aklına. Duyusal aşk düşüncesine en aşağılık ahlaksızlığın eklediği bütün tiksindirici şeyler bir anda kafasına üşüştü. Bu düşünceler Julien konusunda zihninde oluşturduğu kutsal imgeyi de, onu sevmenin verdiği mutluluğu da karartmak istiyorlardı. Gelecek korkunç acılara gebe görünüyordu. Herkes tarafından aşağılanacağını düşünmeye başlamıştı.

Korkunç bir andı bu; ruhu hiç tanımadığı yerlere uçuyordu. Daha dün hiç duymadığı bir mutluluk tatmıştı, şimdiyse kendini ansızın korkunç bir mutsuzluğun uçurumuna yuvarlanmış buluyordu. Bu türden acılar konusunda hiç deneyimi olmadığı için kafası karıştı. Bir an gidip kocasına

Julien'i sevmekten korktuğunu itiraf etmeyi düşündü. Buysa düpedüz Julien'den söz etmek olurdu. Neyse ki nikâhından bir gün önce teyzesinin verdiği bir öğüdü hatırladı. Öğüt bir kocaya, başka bir deyişle bir efendiye yapılacak itirafların tehlikeleriyle ilgiliydi. Acısı öyle büyüktü ki, parmaklarını buruyordu.

Zihni birbirleriyle çelişen, acı veren imgelere takılıp kalmıştı. Kimi zaman sevilmemekten korkuyor, kimi zaman işlediği suç yüzünden ertesi gün boynuna zina yaftası asılarak Verrières meydanındaki teşhir direğine bağlanacakmış gibi azap çekiyordu.

Madam de Rênal'in yaşam konusunda en küçük deneyimi yoktu; olan bitenlerin farkında olduğunda ve aklını bütünüyle kullanabildiği anlarda bile, Tanrı'nın gözünde suçlu olmakla kentin orta yerinde herkes tarafından en küçük düşürücü şeylerle suçlanmak arasında hiçbir ayrım görmüyordu.

O korkunç zina düşüncesi ve bu suçun ardından getireceğine inandığı bütün o yüzkarası yakasını azıcık bıraktığında ve Julien'le geçmişteki gibi masumca yaşamanın tadını düşündüğü anda, birden feci bir düşünce, Julien'in başka bir kadını sevdiği geliyordu aklına. Hayalinde sakladığı resmi yitirmekten ya da görülmesi tehlikesinden korktuğu anki sararışını canlandırıyordu. Öylesine dingin ve soylu bu yüzde ilk kez korku görmüştü. O güne dek ne kendisi, ne de çocukları için böylesine heyecanlanmıştı. Bu ek acı bir insan ruhunun dayanabileceği mutsuzluğun bardağını taşıran son damla oldu. Madam de Rênal, farkına bile varmaksızın bir çığlık atıp oda hizmetçisini uyandırdı. Birden yatağına yaklaşan ışığı gördü. Élisa'yı tanıdı.

— Sizi seviyor mu? diye haykırdı çıldırmış gibi.

Hanımını böylesine sarsılmış görüp şaşıran oda hizmetçisi neyse ki bu garip söze hiç dikkat etmedi. Madam de Rênal de ihtiyatsızlığının bilincine vardı: "Ateşim var," dedi kıza "sanırım biraz da sayıklıyorum, yanımda kalın."

Kendini denetlemek zorunluluğuyla bütünüyle uyanınca mutsuzluğu azaldı; akıl yarı uyku halinin yok ettiği egemenliğine yeniden kavuştu. Oda hizmetçisinin kendisine dikilen bakışlarından kurtulmak için ona gazete okumasını emretti ve Madam de Rênal, Quotidienne'deki uzun bir yazıyı okuyan kızın tekdüze sesini dinlerken, bundan sonra karşılaştığında artık Julien'e son derece soğuk davranmak gibi erdemli bir karar aldı.

XII. Bölüm

Bir Yolculuk

Paris'te zarif insanlara rastlarsınız,
taşradaysa kişilikli insanlar bulunabilir.
SIEYÈS

Julien ertesi gün saat beşte, daha Madam de Rênal ortalarda görünmeden, kocasından üç günlük izin koparmıştı. Düşündüğünün tersine, birden içinde onu görme isteği duydu, o güzelim elini düşünüyordu. Bahçeye indi, Madam de Rênal kendisini epey bekletti. Aslında Julien onu sevseydi, birinci katın yarı kapalı kepenklerinin arkasında, alnını cama yaslamış bir halde durduğunu fark edebilirdi. Kendisine bakıyordu. Sonunda kendine koyduğu yasaklara karşın, bahçeye çıkmaya karar verdi. Her zamanki solgunluğunun yerini en canlı renkler almıştı. Pek çocuk ruhlu olan bu kadın belli ki çok sarsılmıştı; gökten inmiş bir meleğinkine benzeyen yüzünü o kadar çekici kılan, yaşamın bütün bayağı çıkarlarından uzakmış gibi duran köklü dinginliğin yerini zaman zaman bir zorlanma duygusu, hatta öfke alıyordu.

Hızla ona yaklaşan Julien, kadının aceleyle omzuna attığı şalın açıkta bıraktığı güzelim kollarına hayran kaldı. Sabah serinliği, gecenin huzursuzluğuyla her türlü temasa daha duyarlı hale gelen teninin parlaklığını iyice artırmışa benziyordu. Bu alçakgönüllü, etkileyici, alt sınıftan insanlarda rastlanmayan düşüncelerle dolu güzellik, Julien'e ruhunun şimdiye dek hissetmediği bir yanını gösterir gibiydi. Açgözlü bakışının yakaladığı güzellikleri hayran hayran seyrederken, beklediği dostça karşılanışla hiç ilgilenmiyordu. Dolayısıyla kendisine belli edilmeye çalışılan soğukluk onu çok şaşırttı; buz gibi bakışların arkasında ona haddini bilmesi gerektiğini belirten bir ifade olduğunu sezdi.

Keyifli gülüşü dudaklarında dondu kaldı; özellikle soylu ve varlıklı mirasyedi bir kadın gözünde, kendisinin toplumda hangi konumda bulunduğunu hatırladı. O anda yüzünde kibirden ve kendine kızgınlıktan başka bir ifade kalmadı. Böylesine küçük düşürücü bir karşılaşma uğruna gidişini bir saatten fazla erteleldiği için şiddetli bir pişmanlık duyuyordu.

"Yalnız budala biri başkalarına kızar," dedi içinden; "Taş ağır olduğu için düşer. Hep böyle çocuk mu kalacağım? Bu insanlara ruhumdan ancak paraları kadar pay verme alışkanlığını ne zaman kazanacağım? Hem onlar tarafından sayılmak, hem kendime saygı göstermek istiyorsam, onlara zenginlikleriyle yalnızca yoksulluğumun pazarlığa girdiğini, yüreğiminse saygısızlıklarından fersah fersah uzakta, o küçük aşağılama ya da kayırma gösterileriyle erişemeyecekleri yüksek bir yerde durduğunu göstermeliyim."

Bütün bu duygular genç öğretmenin ruhunda birbirini kovalarken ifadesi sürekli değişen yüzünde kimi zaman acılı bir gururun, kimi zaman vahşetin izleri beliriyordu. Bunu gören Madam de Rênal çok sarsıldı. Tavırlarındaki zoraki erdemli soğukluk yerini ilgiye bıraktı, üstelik duyduğu ilgi Julien'deki apansız değişimle daha da artmıştı. Sağlıkla,

havanın güzelliğiyle ilgili sabahları edilen sözler kısa sürede ikisinde de bitti; aklını karıştıracak herhangi bir tutkusu olmayan Julien, az sonra Madam de Rênal'e aralarında bir dostluk ilişkisi bulunduğuna hiç inanmadığını hissettirmenin yolunu buldu; yapacağı küçük yolculuk konusunda hiçbir şey söylemedi, selam verip ayrıldı.

Bir gün önce son derece sevimli olan bakışlarda şimdi gördüğü karanlık kibir karşısında yıkılmış bir halde arkasından bakarken, bahçenin dibinden koşup gelen büyük oğlu yanağını öptü:

— Tatile girdik, dedi. Mösyö Julien yolculuğa çıkıyor.

Bunu işiten Madam de Rênal'in yüreğine bir ölüm soğukluğu çöktü; gururunun kırılmasından, özellikle de zaafından ötürü kendini çok bahtsız hissediyordu.

Bu yeni olay zihnini tamamen ele geçirdi, geçirdiği korkunç gecede aldığı bütün kararları unuttu. Artık gündeminde bu sevimli sevgiliye direnmek değil, onu sonsuza dek yitirmek meselesi vardı.

Sabah kahvaltısına katılması gerekliydi. M. de Rênal ve Madam Derville yarasına tuz basarcasına yalnızca Julien'in gidişinden söz ettiler. M. de Rênal, izin alırken sesinin sertliğinde bir olağandışılık sezmişti.

— Bu küçük köylünün cebinde birinin önerileri var besbelli. Ancak bu kişi M. Valenod bile olsa, artık ödemesi gereken yıllık altı yüz frank ücret karşısında umudunu yitirecektir. Daha dün Verrières'de düşünmek için üç gün süre istemiş olmalı ve şu küçük bey, soruma yanıt vermek zorunda kalmamak için dağa gidiyor. Bakın ne hallere düştük, böyle küstahlık eden sefil bir işçinin nazını çekmek zorunda kalıyoruz!

"Julien'i ne kadar derinden yaraladığının farkında olmayan eşim bizden ayrılacağını düşündüğüne göre, ben ne diyebilirim?" dedi Madam de Rênal içinden, "Ah! Her şey kararlaştırılmış!"

İstediği gibi ağlayabilmek ve Madam Derville'in sorularına yanıt vermek zorunda kalmamak için korkunç bir baş ağrısından söz edip yatağına çekildi.

— Böyledir işte kadın milleti, diye yineledi M. de Rênal, bu karmaşık makinelerin bir yeri hep bozuktur. Sonra homurdana homurdana masadan kalktı.

Madam de Rênal talihin kendisini ittiği korkunç tutkunun pençesinde kıvranırken, Julien akla gelebilecek en güzel dağ manzaraları arasında neşeyle yoluna devam ediyordu. Vergy'nin kuzeyindeki dağ zincirini aşması gerekiyordu. Yürüdüğü keçi yolu, ulu gürgenler arasında yavaş yavaş yükseliyor, Doubs Vadisi'nin kuzeyinde yükselen dağın yamacında bitmez tükenmez zikzaklar çiziyordu. Kısa süre sonra yolcunun görüş alanı Doubs Irmağı'nın güneye doğru aralarından aktığı tepecikleri aşıp, Bourgogne ve Beaujolais yörelerinin verimli ovalarına dek uzandı. Ruhu bu tür güzelliklere duyarsız olsa da, hırslı genç böylesine uçsuz bucaksız ve etkileyici bir görünüm karşısında zaman zaman durmaktan kendini alamıyordu.

Sonunda ulu dağın doruğuna ulaştı; genç oduncu dostu Fouqué'nin yaşadığı ıssız vadiye varabilmek için bu kestirme yoldan, o doruğun yakınından geçmek gerekiyordu. Julien'in ne dostunu, ne de başka bir insanı görmek için acelesi vardı. Yüce dağı çevreleyen çıplak kayaların arasında gizlenmiş bir alıcı kuş gibi, kendisine yaklaşacak her insanı çok uzaktan görebilecek durumdaydı. Kayalardan birinin neredeyse dikey yamacında bir kovuk gördü. Yeniden yola koyuldu, az sonra bu kovuğa yerleşti. Burada, dedi gözleri sevinçle parlayarak, kimse bana zarar veremez. Birden aklına, başka her yerde onu tehlikeye atabilecek düşüncelerini yazıya dökmek geldi. Dört köşe bir kayayı yazı masası olarak kullandı. Kalemi uçuyordu: Çevresindeki hiçbir şeyi görmüyordu. Sonunda Beaujolais'nin uzak dağlarının ardında güneşin battığının farkına vardı.

"Neden geceyi burada geçirmeyeyim?" dedi kendi kendine, "Ekmeğim var ve özgürüm!" Bu önemli sözü söylerken ruhu coştu, ikiyüzlülüğü Fouqué'nin yanında bile özgür olmasını engelliyordu. Böylece Julien, elleri ensesinde, daldığı düşlerin yarattığı heyecan ve özgürlüğünün verdiği keyifle, o kovukta ömrü boyunca yaşamadığı bir mutluluğun tadını çıkardı. Farkında olmadan, günbatımının bütün ışınlarının peş peşe söndüklerini gördü. Bu uçsuz bucaksız karanlığın ortasında ruhu günün birinde Paris'te süreceği yaşamı düşlüyordu. Her şeyden önce, taşrada bulabileceklerinden daha akıllı, daha güzel bir kadını hayal ediyordu. Bu kadını tutkuyla seviyor, aynı şekilde seviliyordu. Ondan kısa süreliğine ayrılsa bile, bunu şan ve şöhrete kavuşmak, dolayısıyla onun tarafından daha çok sevilmek üzere yapıyordu.

Julien'inki kadar geniş bir düşgücüne sahip olduğunu varsaysak bile, Paris toplumunun iç karartıcı gerçekleri arasında yetişmiş bir genç, romanın burasında buz gibi soğuk acı bir alayla daldığı uykudan uyanırdı; büyük eylemler onlara ulaşma umuduyla birlikte uçup gider, yerlerini çok bilinen özdeyişe bırakırlardı: İnsan sevgilisinden ayrıldı mı, ah! Günde iki üç kez boynuzlanmayı göze almalıdır. Genç köylüyse, girişeceği kahramanca eylemler için tek eksiğinin fırsat olduğunu sanıyordu.

Gündüzün yerini kopkoyu bir gece almıştı, Fouqué'nin oturduğu küçük köye ulaşabilmesi için daha iki fersah yürümesi gerekiyordu. Julien, kovuktan ayrılmadan ateş yakıp yazdıklarının hepsini yok etti.

Gecenin saat birinde kapısını çalınca, dostu çok şaşırdı. Fouqué'yi hesap yaparken bulmuştu. Epey uzun boylu, yüz hatları sert, koca burunlu, ama bu itici görünüşün arkasında son derece iyi yürekli bir delikanlıydı.

— Böyle ansızın çıkıp geldiğine göre, senin şu M. de Rênal'le bozuştun mu yoksa?

Julien de ona önceki günkü olayları gerektiği kadarıyla anlattı.

— Anladığıma göre M. de Rênal'i, M. Valenod'yu, Kaymakam Maugiron'u, Rahip Chêlan'ı tanıyorsun, yanımda kal; bu insanların kişiliklerinin inceliklerini kavramışsın; tam açık artırmaların adamı olmuşsun. Benden iyi aritmetik bilirsin, hesaplarımı tutarsın. Ticarette epey kazanıyorum. Her şeye tek başıma yetişememem ve ortak diye üçkâğıtçının birini alma korkusu harika işlere girişmemi engelliyor. Bir ay önce, altı yıldır görmediğim Michaud de Saint-Amand'a Pontarlier pazarında rastladım, tam altı bin frank kazandırdım. O altı bini ya da en azından üç binini neden sen kazanmayasın? Çünkü o gün yanımda olsaydın, ağaç kesimi için açık artırmaya girerdim, herkes işi bana bırakırdı. Hadi gel ortağım ol.

İhtiraslarına ters düşen bu öneri Julien'i küplere bindirmişti. Fouqué yalnız yaşadığından iki arkadaş Homeros'un kahramanları gibi kendi başlarına hazırladıkları çorbayı içerken Julien'e hesaplarını gösterdi, odun ticaretinin ne kadar kârlı olduğunu kanıtladı. Fouqué, Julien'in zekâ ve kişiliğine büyük saygı duyardı.

Bizimki sonunda köknar ağacından yapılmış odasında yalnız kaldığında kendi kendine: "Burada birkaç bin frank kazanabileceğim, sonra da o gün Fransa'da hangisi gözdeyse, asker ya da rahip olabileceğim doğru. Dişimden tırnağımdan artıracağım para, ayrıntıların bütün güçlüğünü ortadan kaldırır. Bu dağda tek başıma yaşayınca, bütün o salon insanlarının uğraştıkları şeylerle ilgili korkunç bilgisizliğimi de azıcık giderirdim. Ancak Fouqué evlenmekten ümidi kesmiş, yalnızlığın da onu mutsuz ettiğini söyleyip duruyor. Yaptığı işe yatıracak parası olmayan bir ortak alıyorsa, bunu kendisini hiç bırakmayacak bir arkadaş edinme umuduyla yaptığı açık."

— Dostumu kandıracak mıyım? diye bağırdı Julien öfkeyle.

İkiyüzlülüğü ve her türlü sevgiden uzak olmasını ruhunun yegâne kurtarıcısı olarak gören bu genç, bu kez, kendi-

sini seven bir insana karşı en küçük bir kurnazlığı bile düşünmeye dayanamadı.

Derken çok sevindi, hayır diyebilmek için bir neden bulmuştu. "Ne yani, yedi sekiz yılı ödlekçe boşa mı harcayacağım? O zaman yirmi sekizime gelmiş olurum; oysa Bonaparte bu yaşta en büyük işleri becermişti. Odun satarak biraz para kazandığım, benden daha değersiz birtakım dolandırıcıların sevgisini kazandığım zaman, içimde insanı üne kavuşturan o kutsal ateşin varlığını hâlâ hissedebileceğini kim iddia edebilir?"

Julien ertesi sabah, bu ortaklık işini olmuş sayan iyi yürekli Fouqué'ye olanca soğukkanlılığıyla, kutsal bir din adamı olması için Tanrı'dan gelen çağrının bu öneriyi kabul etmesine izin vermediğini söyledi.

— İyi ama, deyip duruyordu Fouqué, seni ortak yaptığımı ya da hoşuna giderse, sana yılda dört bin frank verdiğimi düşün! Hâlâ seni çizmelerindeki çamur kadar küçük gören M. de Rênal'inin evine dönmek istiyorsun! İki yüz louis'yi bulduktan sonra kim engel olur papaz okuluna girmene? Dahasını söyleyeyim, sana ülkenin en iyi rahipliğini sağlamayı üstleniyorum. Çünkü, dedi Fouqué sesini kısarak, "Sayın ***'ya da yakacak odunu ben veriyorum. Birinci sınıf meşe odunu veriyorum, onlarsa karşılığında en değersiz odun parası ödüyorlar, elimizdeki para bundan daha iyi yerde kullanılamazdı."

Hiçbir şey Julien'in yüreğindeki Tanrı çağrısını yenemedi. Fouqué sonunda onun azıcık kaçık olduğuna karar verdi. Julien üçüncü gün sabah erkenden dostundan ayrıldı, günü dağın kayalıklarında geçirmeye gitti. Yine küçük kovuğu buldu, ama ruhundaki huzuru yitirmiş, dostunun önerisiyle kafası karışmıştı. Herkül gibi günahla erdem arasında değil, para kazanabileceği sıradan bir yaşamla gençliğinin kahramanlık düşleri arasında kararsız kalıvermişti. "Demek bende gerçek bir kararlılık yok," diyordu kendi kendine ve işin

en acı veren yanı yüreğindeki kuşkuydu. "Sekiz yılı ekmek parası kazanmaya harcamanın bütün o olağanüstü şeyleri yaptıran yüce enerjiyi yok edeceğinden korktuğuma göre, bende büyük adamları yaratan hamur yok."

XIII. Bölüm

Ajurlu Çoraplar

Roman: Bir yol boyunca dolaştırılan aynadır.
SAINT-RÉAL

Julien, Vergy'nin eski kilisesinin resim kadar güzel yıkıntılarını gördüğünde, iki gündür Madam de Rênal'i bir kerecik bile düşünmediğini fark etti. "Önceki gün yola çıkarken bu kadın bana aramızdaki aşılamayacak mesafeyi anımsatıp bir işçi çocuğu gibi davrandı. Sanırım bir gün önce elini elime bırakmaktan duyduğu pişmanlığı göstermek istedi... Yine de eli ne kadar güzeldi! Ayrıca bu kadının bakışları ne kadar sevimli, ne kadar soyluydu!"

Fouqué'nin yanında servet edinme olasılığı Julien'in akıl yürütmelerine belli bir kolaylık kazandırmıştı; dünyanın kendisini aşağı görmesinin ve yoksulluk hissi onu artık eskisi kadar sinirlendirmiyor, kafasını karıştırmıyordu. Sanki yüksek bir yerden tüm manzarayı görebiliyormuş gibi, rahatça karara varıyor, böylece aşırı yoksulluğa da, hâlâ zenginlik adını verdiği rahatlığa da tepeden bakabiliyordu. Gerçi durumunu filozofça değerlendirmekten uzaktı, ama dağa yap-

tığı kısa yolculuktan sonra kendini öbür insanlardan farklı görecek kadar açık görüşlüydü.

Anlatmasını istediği kısa yolculuğu dinlerken Madam de Rênal'in kapıldığı heyecana epey şaşırdı.

Fouqué bir ara evlenmeyi tasarlamış, mutsuz aşklar yaşamıştı; uzun itiraflar iki dostun sohbetlerine damgasını vurmuştu. Mutluluğu çok erken bulan Fouqué, sonra sevilmediğinin farkına varmıştı. Bütün bu anlatılanlar Julien'i çok şaşırtmıştı; bir sürü yeni şey öğrenmişti. Yalnızca düşgücüne ve güvensizliğe dayalı kimsesiz yaşamı onu kendisini aydınlatacak her şeyden uzaklaştırmıştı.

Julien'in yokluğunda Madam de Rênal'in yaşamı art arda gelen bir yığın dayanılmaz ve farklı işkenceyle geçmiş, gerçekten hasta düşmüştü.

— Bu kadar rahatsızken, özellikle bu akşam bahçeye çıkamazsın, dedi Madam Derville Julien'in geldiğini görünce, nemli hava rahatsızlığını artırır.

Madam Derville, fazla yalın giyiminden ötürü M. de Rênal'in sürekli homurdandığı dostunun o akşam Paris'ten gelmiş sevimli küçük ayakkabılarıyla ajurlu çoraplarını giydiğini görünce şaşırdı. O üç gün boyunca, Madam de Rênal'in biricik eğlencesi, Élisa'ya o sıralar pek beğenilen hafif bir kumaştan bir yazlık elbise biçtirip diktirmek olmuştu. Madam de Rênal, Julien'in gelişinden çok kısa bir süre sonra bitirilen bu elbiseyi hemen sırtına geçirdi. Dostunun artık kuşkusu kalmadı. "Ah talihsiz kadın ah!" dedi Madam Derville, "Resmen âşık!" Bir anda hastalığının bütün garip belirtilerini anladı.

Julien'le konuştuğunu gördü. Yanakları bir sapsarı oluyor, ardından kıpkırmızı kesiliyordu. Genç öğretmenin gözlerine diktiği gözlerinde kaygı okunuyordu. Madam de Rênal, her an delikanlının bir açıklama yapmasını, evden ayrılacağını ya da orada kalacağını haber vermesini bekliyordu. Julien'se hiç üstünde durmadığı bu konuda tek söz

etmemişti. Madam de Rênal sonunda yüreğindeki korkunç çatışmaların ardından bütün tutkusunu açığa vuran titrek bir sesle sormayı göze aldı:

— Başka bir yerde iş bulup öğrencilerinizi bırakacak mısınız?

Julien, Madam de Rênal'in güvensiz ses tonu ve bakışları karşısında şaşırdı. "Bu kadın beni seviyor," dedi içinden; "Ama gururunun kaldıramadığı bu zayıflık anı geçip, burada kalacağımdan emin olur olmaz kendini beğenmişliği geri gelecektir." Julien karşılıklı konumlarını yıldırım hızıyla kavradı, duraksayarak karşılık verdi:

— Bu kadar sevimli iyi aile çocuklarından ayrılmak çok acı gelir, ama belki günün birinde gerekebilir, insanın kendine karşı da görevleri var.

Bu kadar iyi aile çocukları derken (Bu Julien'in yakınlarda öğrendiği aristokrat sınıfa özgü laflardan biriydi.) içinde derin bir soğukluk duydu.

"Bu kadının gözünde ben en iyi aile çocuğu değilim," diyordu içinden.

Madam de Rênal onu dinlerken zekâsına ve güzelliğine bayılıyor, sezdirdiği gitme olasılığı yüreğini dağlıyordu. Julien'in yokluğunda Vergy'ye akşam yemeğine gelen bütün dostları, kocasının bulup ortaya çıkardığı bu şaşırtıcı insan konusunda onu kutlamışlardı. Bu kutlama çocukların gösterdikleri gelişmeden dolayı değildi elbet. Kutsal Kitap'ı, üstelik Latincesini ezbere biliyor olması, Verrières'de yüz yıl sürecek bir hayranlık yaratmıştı.

Julien kimseyle konuşmadığı için bütün bunlardan habersizdi. Madam de Rênal azıcık soğukkanlı olabilseydi kazandığı bu ünden ötürü onu kutlar, böylece Julien'in gururu okşanacağından kadına yumuşak ve sevimli davranırdı; üstelik yeni elbisesi de gözüne çok hoş görünüyordu. Madam de Rênal de hem elbiseden, hem bu konuda Julien'in söylediklerinden öylesine hoşnuttu ki, bahçede şöyle bir

dolaşmak istedi; ama kısa bir süre sonra yürüyemeyecek durumda olduğunu söylemek zorunda kaldı. Julien'in koluna girmişti, ama bu kola temas etmek, ona güç vermek şöyle dursun, kalan gücünü de alıp götürüyordu.

Gece olmuştu; Julien oturur oturmaz eski ayrıcalığından yararlanarak dudaklarını masa komşusunun güzel koluna yaklaştırıp elini tutmayı göze aldı. Bunu yaparken, Madam de Rênal'i değil, Fouqué'nin sevgilileri karşısındaki gözüpekliğini düşünüyordu; iyi aile çocuğu deyişi hâlâ taş gibi yüreğinde duruyordu. Kadın elini sıksa da, bu ona en küçük bir haz dahi vermedi. Madam de Rênal'in o akşam çok açık belirtilerle açıkça kendini ele veren tavırları karşısında gurur ya da en azından minnet borcu duymuyor, bu güzellik, zariflik, tazelik onu neredeyse hiç etkilemiyordu. Ruhun saflığı, her türlü kin duygusundan uzak durmak, kuşkusuz gençliğin süresini uzatır. Güzel kadınların çoğunda ilk önce yüz yaşlanır.

Julien bütün akşam surat astı; o güne dek hep talihe ve topluma kızmıştı; Fouqué ona rahata ermenin aşağılık yolunu göstereli beri öfkesi kendisine yönelmişti. Ara sıra yanındaki hanımlara iki çift laf etse de kendini düşüncelerine kaptıran Julien, hiç ayrımına varmadan sonunda Madam de Rênal'in elini bıraktı. Zavallı kadın ruhunu allak bullak eden bu davranışı kendisini bekleyen yazgının belirtisi saydı.

Julien'in sevgisinden emin olsa, erdemi ona karşı direnecek birtakım güçler bulabilirdi. Oysa onu sonsuza dek yitirme korkusuyla tir tir titrerken, tutkusu aklını başından aldı, öyle ki Julien'in dalgınlıkla iskemlelerden birinin arkasında unuttuğu eline yapıştı. Bu davranış bizim hırslı delikanlıyı uyandırdı: Yemek masasında çocuklarla birlikte ta dipte otururken kendisine koruyucu bakışlarla bakan burnu büyük soyluların buna tanık olmalarını isterdi doğrusu. "Bu kadın artık beni küçümseycmez, bu durumda güzelliği-

ne karşı duyarlı olmalıyım," dedi içinden; "Kendime onun sevgilisi olmayı borçluyum." Arkadaşının çocuksu itirafları olmasa, böyle bir şey aklının ucundan geçmezdi.

Aldığı bu beklenmedik karar hoş bir eğlenceye dönüştü. Kendi kendine, "Bu iki kadından birini elde etmeliyim," diyordu. Madam Derville'in gönlünü çelmeye çalışmanın daha çok hoşuna gideceğini fark etti; bunun nedeni kadının daha hoş oluşu değildi, o kendisini ta başından beri Madam de Rênal gibi, ceketini katlayıp koltuğunun altına sıkıştırmış bir bıçkı işçisi olarak değil, bilgisinden ötürü onurlandırılan bir öğretmen olarak görmüştü.

Oysa Madam de Rênal onu evin kapısında dikilen, çanı çalmayı göze alamayan, gözlerinin akına varana dek kızaran genç bir işçi olarak sevimli buluyordu.

Konumunu gözden geçirmeyi sürdüren Julien, büyük olasılıkla Madam de Rênal'in kendisine düşkünlüğünün farkında olan Madam Derville'in gönlüne girmeye kalkışmamak gerektiğini anladı. Dolayısıyla ister istemez Madam de Rênal'e döndü: "Bu kadının kişiliği hakkında ne biliyorum?" diye sordu Julien içinden. "Bir tek şunu: Yolculuğa çıkmadan önce elini tutunca çekiyordu, bugün ben elimi çekiyorum, o yakalayıp sıkıyor. Bu bana küçümsemeyle yaklaşmalarının acısını çıkarmak için çok güzel bir fırsat. Kim bilir kaç sevgilisi olmuştur! Şimdi beni yeğlemesinin nedeni, sanırım aynı evi paylaşmamızdır."

Ah!.. Aşırı uygarlaşmanın başımıza açtığı dert budur işte! Azıcık eğitim görmüşse, yirmi yaşında bir delikanlının ruhu kendini özgür bırakmaktan çok uzaktır; oysa bu olmadan aşk ödevlerin en sıkıcılarından biri olup çıkar.

Ayrıca bu kadınla ilişkimde başarılı olmam gerek, diye sürdürdü Julien'in küçük kendini beğenmişliği, günün birinde servete kavuşursam ve adamın biri de şu aşağılık öğretmenliğe razı olduğumu yüzüme vurursa, beni buna aşkın mecbur ettiğini söyleyebilirim.

Julien elini bir daha çekti, sonra Madam de Rênal'inkini yakalayıp sıktı. Gece yarısına doğru oturma odasına geçerlerken Madam de Rênal alçak sesle sordu:

— Bizi bırakıp gidiyor musunuz?

Julien iç geçirerek yanıt verdi:

— Gitmeliyim, çünkü sizi delice seviyorum, bu büyük bir hata... hele genç bir rahip için büyük bir hata!

Julien'in koluna yaslanan Madam de Rênal ona yanağında teninin sıcaklığını duyacak kadar yaklaştı.

Bu iki varlık o geceyi değişik biçimde geçirdiler. Madam de Rênal, en yüce manevi hazlarla havada uçuyordu. Erken yaşta âşık olan hoppa bir genç kız, aşkın sarsıntısına alışır; gerçek tutkuyu tadacak yaşa geldiğinde yeniliğin çekiciliği eksik kalır. Madam de Rênal o güne dek hiç roman okumadığından, mutluluğunun bütün ayrıntıları onun için yeniydi. Hiçbir acı hakikat, hatta gelecek korkusu bile yüreğini dondurmuyordu. O anda kendini on yaşındaki kadar mutlu hissetti. Birkaç gün önce kafasını kurcalayan M. de Rênal'e verdiği erdem ve bağlılık sözü bile şu anda boş görünüyor, bu düşünceye can sıkıcı bir konuk gibi kapıyı gösteriyordu. "Julien'e hiçbir şey vermeyeceğim," dedi Madam de Rênal kendi kendine, "İleride de bir aydır yaşadığımız gibi yaşayacağız, benim dostum olarak kalacak."

XIV. Bölüm

İngiliz Makası

> On altı yaşında bir kızın gül gibiydi yanakları ve allık sürüyordu.
>
> POLIDORI

Fouqué'nin önerisi Julien'in bütün huzurunu yok etmişti, bir türlü karar veremiyordu. "Ah! Belki de kişiliğim bu işe elverişli değil, çok kötü bir Napolyon askeri olurdum. Neyse ki evin hanımıyla çevireceğim şu küçük dolap beni bir süre eğlendirir."

Onun adına ne mutlu ki, bu önemsiz ilişkide bile ruhunun gizli yanı, o gönül avcısı diline pek ayak uyduramıyordu. Göz kamaştırıcı elbisesinden dolayı Madam de Rênal'den çekiniyordu. Elbise, onun gözünde Paris'in öncü gücünü simgeliyordu. Gururu hiçbir şeyi rastlantıya ve anın esinlerine bırakmak istemedi. Aşkla ilgili olarak Fouqué'nin itiraflarından ve Kutsal Kitap'tan edindiği azıcık bilgiyle, çok ayrıntılı bir savaş planı yaptı. Kendine itiraf etmese de kafası epey karıştığından, bu planı kâğıda döktü.

Ertesi sabah oturma odasında Madam de Rênal kısa bir süre onunla baş başa kaldı.

— Julien'den başka adınız yok mu? diye sordu.

Kahramanımız bu son derece gönül okşayıcı soruya ne yanıt vereceğini bilemedi. Planında bu ayrıntıya yer verilmemişti. O aptalca plan yapma düşüncesi olmasaydı, Julien'in kıvrak zekâsı çok işine yarayabilir, sorunun beklenmedik olması olsa olsa kavrayışını canlandırırdı.

Ama beceriksiz davrandı, üstelik bu beceriksizliği daha da ileri götürdü. Ama Madam de Rênal onu hemen bağışladı. Bunu göz kamaştırıcı bir temiz yürekliliğin sonucu saydı. Oysa gözünde o kadar büyüttüğü bu adamda eksik olan tek şey temiz yüreklilikti.

— Senin küçük öğretmen bana hiç güven vermiyor, diyordu Madam Derville zaman zaman. Onu hep düşünceli görüyorum, sanıyorum sürekli olarak bir şeyler planlamakla meşgul. Sinsinin biri.

Julien, Madam de Rênal'e verecek yanıt bulamayınca kendini çok küçük düşmüş saydı.

"Benim gibi biri bu yenilgiyi hemen telafi etmeli," dedi içinden ve odadan odaya geçtikleri sırada Madam de Rênal'e bir öpücük kondurmayı ihmal etmedi.

İkisi için de bundan daha uygunsuz, daha tatsız ve daha sakınımsız bir şey olamazdı. Az daha yakalanıyorlardı. Madam de Rênal genç öğretmenin çıldırdığını sandı. Korktu, şoka girdi. Bu saçma davranış ona M. Valenod'yu anımsattı.

"Onunla yalnız olsaydım, başıma neler gelirdi acaba," dedi içinden. Aşk inişe geçince, erdemi geri geldi.

Ondan sonra, çocuklarından birinin hep yanında bulunmasına dikkat etti.

Gün Julien için sıkıcı geçti, bütün günü gönül çelme planını uygulamada gösterdiği beceriksizliklere harcadı. Madam de Rênal'e her seferinde anlamlı bakışlar yöneltti; ancak bu haliyle hiç de sevimli, gönül çelici olmadığını göremeyecek kadar budala da değildi. Madam de Rênal onu bu kadar beceriksiz, aynı zamanda bu kadar gözüpek görmenin

verdiği şaşkınlığı bir türlü üstünden atamıyordu. Sonunda anlatılmaz bir sevinçle, "Akıllı bir adamın utangaçlığı bu," dedi içinden, "rakibem tarafından hiç sevilmemiş olması mümkün mü acaba?" dedi.

Öğle yemeğinden sonra Madam de Rênal, Bray kaymakamı M. Charcot de Maugiron'u ağırlamak için oturma odasına geçti. Epey yüksek bir gergef üzerinde çalışıyordu. Madam Derville yanı başındaydı. Kahramanımız işte bu konumda, hem de güpegündüz, botunu uzatıp Madam de Rênal'in güzel ayağını sıkıştırma fırsatını buldu; kadının ajurlu çoraplarıyla Paris'ten getirtilmiş pabuçları kuşkusuz çapkın kaymakamın da bakışlarını üzerine çekiyordu.

Madam de Rênal büyük bir korkuya kapıldı; elindeki makası, yün yumağını, iğnelerini düşürdü, bunun üzerine Julien kadının elinden kaydığını gördüğü makası yine beceriksizce yakalamaya kalkıştı. Neyse ki İngiliz çeliğinden yapılmış küçük makas yere düşüp kırıldı ve Madam de Rênal, Julien kendisine daha yakın oturmadı diye hiç üzülmedi.

— Makasın düştüğünü benden önce gördünüz, buna engel olabilirdiniz; onun yerine bütün hüneriniz bana kocaman bir tekme atmak oldu.

Bunlar kaymakamı kandırmaya yetse de, Madam Derville'e yetmedi. "Bu hoş delikanlının pek salakça davranışları var!" diye düşündü; bir taşra başkentindeki görgü kuralları bu tür yanlışları bağışlamazdı. O arada Madam de Rênal, Julien'e:

— İhtiyatlı olun, bunu size emrediyorum, deme fırsatını buldu.

Julien de ayrımında olduğu beceriksizliğine epey kızıyordu. Uzun süre *bunu size emrediyorum* sözünün üzerinde durdu. Oturup şunu düşünecek kadar ahmaklık etti: "Çocuklarla ilgili bir şey olsaydı *emrediyorum* diyebilirdi; ama sevgime karşılık verirken eşit olduğumuzu varsaymalı. İnsan *eşit* olmadan sevemez..." Bundan sonra kendini eşit-

lik konusunda en sıradan şeyleri düşünmeye verdi. Madam Derville'in birkaç gün önce öğrettiği Corneille'in şu dizesini yineleyip duruyordu:

".....Aşk
Eşitlik aramaz, onu yaratır."

Ömründe tek bir sevgilisi olmamış Julien, Don Juan'lığa özendiğinden, bütün gün gülünç ahmaklıklar yapıp durdu. Hem kendinden, hem Madam de Rênal'den sıkıldığı için, akşamın ilerlemesini, gece karanlıkta kadının yanına oturacağı anın yaklaşmasını korkuyla bekledi. Aklına gelen tek mantıklı düşünceyi uygulayarak, M. de Rênal'e rahibi görmek için Verrières'e gideceğini söyledi; akşam yemeğinden sonra yola çıktı, gece yarısı döndü.

Verrières'de M. Chêlan'ı taşınmayla uğraşır bulmuştu; sonunda işinden atılmış, yerine rahip yardımcısı Maslon gelmişti. Julien iyi yürekli rahibe yardım etti, sonra aklına Fouqué'ye, yüreğinde duyduğu Tanrı çağrısı yüzünden çok nazik önerisini geri çevirdiğini, ama gördüğü büyük bir haksızlık örneğinin ardından, belki de kutsal din adamlığına girmemenin ruhunun kurtuluşu için daha yararlı olacağını yazmak geldi.

Julien, Verrières rahibinin işten atılmasından bile ustaca bir ders çıkararak günün birinde can sıkıcı ihtiyatlılık zihninde kahramanlık duygusunu yenerse, ticarete dönmesini sağlayacak açık bir kapı bıraktığı için kendini alkışladı.

XV. Bölüm

Horoz Ötüşü

Aşk Latincede amor'dur:
Öyleyse ölüm aşktan olur,[12]
Öncesindeyse, yiyip bitiren acı,
Yas, gözyaşı, tuzak, suç, pişmanlık...
BLASON D'AMOUR

Julien'de kendisine bol bol yakıştırdığı beceriklilikten eser olsaydı, ertesi gün Verrières'e yaptığı yolculuğun yarattığı etkiyle övünebilirdi. Yokluğu bütün beceriksizliklerini unutturmuştu! O gün de epey asık suratla dolaştı; akşama doğru aklına gülünç bir şey geldi ve bunu pek ender görülen bir gözüpeklikle Madam de Rênal'e açtı.

Bahçedeki yerlerini alır almaz, yeterince karanlık olmasını bile beklemeden, dudaklarını Madam de Rênal'in kulağına yaklaştırdı ve kadını çok zor duruma düşürme pahasına şöyle dedi:

— Madam, bu gece saat ikide odanıza geleceğim, size bir şey söylemem gerek.

12 "*amor e morte*" deyişinden hareketle aşk ve ölüm sözcüklerindeki benzer harflere dayalı bir sözcük oyunu yapılıyor. (ç.n.)

İsteği kabul edilmez diye tir tir titriyordu; bu çapkınlık rolü öyle ağır geliyordu, aslında ona kalsa, odasına çekilir, bu hanımları günlerce görmezdi. Dünkü bilgiç davranışıyla daha önceki günün bütün güzel kazanımlarını yitirdiğini anlıyor, başını hangi taşa vuracağını bilemiyordu.

Madam de Rênal, Julien'in yaptığı yakışık almaz öneriye hiç abartılı olmayan gerçek bir hoşnutsuzlukla yanıt verdi. Julien bu kısa yanıtta bir küçümseme görür gibi oldu. Alçak sesle verilen bu yanıtta kuşkuya yer yok ki, *yazıklar olsun* anlamı da vardı. Julien çocuklara bir şey söyleme bahanesiyle odalarına gitti, dönüşte Madam de Rênal'den epey uzağa, Madam Derville'in yanına oturdu. Böylece kendini kadının elini tutabilme olanağından mahrum etti. Kafasını bir şeyler söylemek için yorduğu bazı anlar dışında, Julien bu yeni taktiğini başarıyla uyguladı. "Madam de Rênal'i daha üç gün önce tamamıyla bana ait olduğunu gösteren sevgi gösterilerini tekrarlaması için nasıl bir dolap çevirmeliyim acaba?" diye geçiriyordu içinden.

Julien ilişkinin gidişatını umutsuzlaştırdığı için son derece şaşkındı. Oysa başarıya ulaşsaydı, ne yapacağını bilemezdi.

Gece yarısı ayrıldıklarında karamsarlığı ona Madam Derville tarafından küçümsendiğini, Madam de Rênal'in gözündeki yerinin de daha iyi olmadığını düşündürdü.

Epeyce kızgın ve aşağılanmış olan Julien'in gözüne uyku girmedi. Her türlü yapmacıklığı, her türlü planı bir yana bırakıp Madam de Rênal'le anı yaşamaktan, bir çocuk gibi her günün getireceği mutlulukla yetinmekten uzak mı uzaktı.

Beynini ustaca dümenler bulmaya yoruyor, bir an sonra da onları gülünç buluyordu; şatonun saati ikiyi çaldığında son derece mutsuzdu.

Saatin sesi, horoz ötüşünün Aziz Petrus'u uyandırışı gibi uyandırdı onu. Kendini olayların akışının en dayanılmaz yerinde buldu. O yakışıksız öneriyi getirdiğinden beri bunu bir daha düşünmemişti; önerisi nasıl da olumsuz karşılanmıştı!

"Ona saat ikide odasına geleceğimi söyledim," dedi yataktan kalkarak. "Madam Derville'in yeterince ima ettiği gibi, çok deneyimsiz, bir köylü çocuğuna yakışacak kadar kaba olabilirim, ama en azından zayıf olmayacağım."

Julien cesaretini alkışlamakta haklıydı, kendini hiç bu kadar zahmetli bir işe zorlamamıştı. Kapısını açarken dizleri tutmayacak kadar titriyordu, bu yüzden duvara yaslanmak zorunda kaldı.

Ayakları çıplaktı. Gidip M. de Rênal'in kapısını dinledi, horultusunu işitti. Müthiş canı sıkıldı buna, artık kadının odasına girmemek için hiçbir bahanesi kalmamıştı. İyi ama ulu Tanrım ne yapacağım bu odada? Kafasında hiçbir plan yoktu, ayrıca olsa bile, hiçbir planı uygulayamayacak kadar sarsılmıştı.

Sonunda ölüme gidişten bin kat daha çok acı çekerek Madam de Rênal'in odasına açılan küçük aralığa girdi. Titreyen bir elle, korkunç bir gürültü çıkararak kapıyı açtı.

Odada ışık vardı, şöminenin altında küçük bir gece lambası yanıyordu; bu yeni bahtsızlığı hiç beklemiyordu. Onun odaya girdiğini gören Madam de Rênal yataktan fırladı. "Küstah!" diye bağırdı. Ortalık azıcık karıştı. Julien bütün boş planlarını unutup doğal haline döndü; bu kadar güzel bir kadının hoşuna gitmemek onun için mutsuzlukların en büyüğü olurdu. Kadının suçlamalarına yanıt verecek yerde ayaklarına kapandı, dizlerine sarıldı. Kadın kendisine pek sert şeyler söyleyince ağlamaya başladı.

Birkaç saat sonra Madam de Rênal'in odasından çıkan Julien'in, roman diliyle söylenirse, arzulayacağı hiçbir şey kalmamıştı. Gerçekten de beceriksizliği yüzünden hiçbir zaman sağlayamayacağı zaferi, esinlediği aşka ve kadının baştan çıkarıcı büyüsünün üzerinde yarattığı beklenmedik etkiye borçluydu.

Ancak bu son derece hoş anlarda bile garip bir kendini beğenmişliğin kurbanı olup kadınları ağına düşürmeye alış-

kın bir adam gibi davranmayı sürdürdü: En sevimli yanlarını gizlemek için inanılmaz çabalar harcadı. Yarattığı coşkulara ve bu coşkuları artıran pişmanlıklara dikkat edecek yerde, görev düşüncesi hiç gözünün önünden gitmedi. Oynamayı sürdürdüğü kusursuz örnek rolünü bırakırsa, korkunç bir pişmanlık duyacağını ve sonsuza dek gülünç duruma düşeceğini sanıyordu. Sözün kısası, Julien'i üstün insan kılan şey, kapısına dayanan mutluluğu yaşamasını engelledi. Teninin rengi pek güzel olduğu halde baloya giderken yanağına allık süren on altı yaşında bir kız gibiydi.

Julien'in görülmesinden ölesiye korkan Madam de Rênal, çok geçmeden büyük bir telaşa kapıldı. Julien'in gözyaşlarıyla umutsuzluğu onu derinden sarsıyordu.

Artık hiçbir isteğini geri çevirmeyecek noktaya geldiği anlarda bile, gerçek bir tiksintiyle Julien'i itiyor, sonra kollarına atılıyordu. Bu tasarlanmış bir davranış değildi. Kendini hiç bağışlanmayacak ölçüde lanetlenmiş sayıyor, cehennemi görmemek için genç adamı en tutkulu okşamalara boğuyordu. Kısacası, gönlünü çeldiği kadının ateşli duyarlılığından yararlanmayı bilseydi kahramanımızın mutluluğunu engelleyecek hiçbir şey yoktu. Julien'in gidişiyle, ne elinde olmadan onu allak bullak eden taşkınlıkları, ne yüreğini paralayan pişmanlıklarla savaşı sona ermişti.

"Ey ulu Tanrım! Mutlu olmak, sevilmek bu mu?" Odasına dönünce Julien'in kafasından geçen ilk şey bu oldu. Uzun süredir arzuladığı şeye kavuşan bir ruhun duyduğu şaşkınlıkla karışık kaygılı bir heyecan içindeydi. Bu ruh arzulamaya alışmıştır, ama arzulayacak şey bulamaz, üstelik henüz anısı da yoktur. Julien, geçit töreninden dönen bir asker gibi, davranışının bütün ayrıntılarını gözden geçirdi.

"Kendime karşı olan görevlerimin hepsini yerine getirdim? Rolümü başarıyla oynadım mı?"

Hem de ne rol? Kadınlarla ilişkilerinde her zaman parlak başarılar yaşamaya alışmış bir erkek!

XVI. Bölüm

Ertesi Gün

Dudaklarını onunkilere yaklaştırdı ve eliyle
Karışmış saçlarını geriye yatırdı.
Don Juan, c.1, s. 170

Julien adına ne mutlu ki, Madam de Rênal bir anda kendisi için yeryüzündeki her şey haline gelen adamın yaptığı saçmalığı göremeyecek kadar heyecanlı ve şaşkındı.

Günün ağarmaya başladığını görüp ona odasına dönmesini söylerken:

— Aman Tanrım! diyordu, ya kocam gürültüyü işittiyse, yandım demektir.

Birtakım güzel cümleler kurmaya vakit bulan Julien'se şunu anımsadı:

— Yaşadıklarınıza pişman olur muydunuz?

— Ah! Şu anda çok, ama sizi tanıdığıma hiç pişman olmazdım.

Julien odasına ortalık iyice ağardıktan sonra, kimseden saklamadan dönmeyi saygınlığına daha uygun buldu.

Deneyimli bir insan gibi görünmeyi delice istediği için, en küçük girişimini bile incelemeye aldığından kazancı şu oldu:

Öğle yemeğinde Madam de Rênal'i gördüğünde davranışı tam bir ihtiyat başyapıtıydı.

Kadına gelince, ona ancak gözlerinin içine dek kızararak bakıyor, ama bakmadan da bir an bile duramıyordu; heyecanlı olduğunu fark ediyor, bunu saklamak için harcadığı çabalar heyecanını iki katına çıkarıyordu. Julien bir kez bakışlarını ona çevirdi. Madam de Rênal ilkin ihtiyatlı oluşuna bayıldı. Ama bu tek göz atışın yinelenmediğini görünce telaşa kapıldı: "Yoksa artık beni sevmeyecek mi?" dedi içinden. "Ah! Çok yaşlıyım onun için; tam on yaş büyüğüm."

Yemek odasından bahçeye çıkarken Julien'in elini sıktı. Julien böylesine sıradışı bir sevgi gösterisinin verdiği şaşkınlıkla hayran hayran baktı kadına, çünkü yemekte onu çok güzel bulmuştu ve gözlerini yere indirmiş, bütün vaktini onun çekici hallerini birer birer zihninde canlandırmaya harcamıştı. Bu hayranlık dolu bakış Madam de Rênal'in içine su serpti; gerçi bütün kaygılarını yok etmedi; ama bu kaygılar kocasını aldatmanın verdiği pişmanlıkların hemen hepsini siliyordu.

Kocası yemekte hiçbir şeyin ayrımına varmamıştı; ama aynı şey Madam Derville için geçerli değildi: Madam de Rênal'in teslim olmak üzere olduğunu sandı. Gün boyunca, gözüpek ve sözünü sakınmayan dostluğuyla, karşı karşıya olduğu tehlikeyi en tiksindirici renklere bürünmüş gizli kapaklı sözlerle sezdirme fırsatını kaçırmadı.

Madam de Rênal'se Julien'le baş başa kalmak için yanıp tutuşuyordu; ona kendisini hâlâ sevip sevmediğini sormak istiyordu. Kişiliğinin sarsılmaz yumuşaklığına karşın, birkaç kez dostuna ne kadar çekilmez biri olduğunu söylemek için kendini zor tuttu.

Akşam bahçede Madam Derville ilişkinin gidişatına müdahale etmek için Madam de Rênal'le Julien'in arasına oturdu. Julien'in elini tutup dudaklarına götürmesinin tatlı düşünü kuran Madam de Rênal genç adamla bir kez bile konuşamadı.

Bu aksilik huzursuzluğunu artırdı. Vicdan azabı içini kemiriyordu. Önceki gece odasına geldiği için Julien'i fazlasıyla azarladığından Julien'in o gece gelemeyeceğinden korkuyordu. Bahçeden erken ayrılıp odasına çekildi. Ama sabredemedi, kulağını Julien'in odasının kapısına dayadı. Yüreğini tutuşturan kararsızlık ve tutkuya rağmen içeri girmeye cesaret edemedi. Bu ona çok aşağılık bir davranış gibi geliyordu, çünkü yörenin deyişleri arasında bile böyle bir söz vardı.

Uşaklar daha yatmamıştı. İhtiyatlı olmak düşüncesi onu odasına çekilmeye zorladı. İki saatlik bekleyiş iki yüz yıllık işkence gibi geldi.

Oysa Julien görevim dediği şeye en ufak bir ayrıntısını bile aksatmayacak kadar bağlıydı.

Saat biri vururken usulca odasından çıktı, ev sahibinin derin bir uykuya daldığına emin olduktan sonra hemen Madam de Rênal'in yanına koştu. O gece sevgilisinin yanında daha çok mutlu oldu, çünkü onun yanındayken oynayacağı rolü daha az düşünüyordu. Dolayısıyla gözü kulağı her şeye açıktı. Madam de Rênal'in yaşıyla ilgili sözleri güvenini biraz daha artırdı.

— Ah! Ne yazık ki sizden on yaş büyüğüm! Nasıl seversiniz beni! deyip duruyor, bu düşünce sürekli aklını kurcalıyordu.

Julien bu güvensizliğe anlam veremiyordu, ancak kadının gerçekten endişeli olduğunu görünce, gülünç duruma düşme korkusunu unuttu.

Daha alt bir sınıftan geldiği için alt sınıftan bir sevgili sayılma düşüncesi o anda uçup gitti. Julien'in coşkunluğu utangaç yüreğine su serptikçe kadıncağız biraz mutlu oluyor, sevgilisini değerlendirme yeteneği geri geliyordu. Neyse ki o gece bir önceki buluşmayı bir hazza değil, bir zafere dönüştüren o yapmacık havaya hemen hemen hiç bürünmedi. Kadıncağız onun belli bir görevi yerine getirme niyetini

azıcık sezseydi, bu üzücü sezgi tüm mutluluğunu sonsuza dek alıp götürürdü. Bunu da sadece aralarındaki yaş farkına bağlardı.

Gerçi Madam de Rênal'in aşka dair akıl yürütmelerle hiç ilgisi yoktu, ama ne zaman aşk lafı açılsa, taşradaki en büyük eğlence konularından biri insanlar arasındaki servet ve yaş farkı oluyordu.

Julien birkaç gün içinde kendini yaşının ateşliliğine kaptırıp tam anlamıyla sevdalandı.

"Şunu kabul etmek gerekir ki melek gibi bir ruhu var, üstelik ondan daha güzeli yok," diyordu içinden.

Âşık rolü oynamayı hemen hemen unutmuştu. Dahası bir coşkunluk anında bütün kaygılarını açtı kadına. Bu itiraf esinlediği tutkuyu doruğa çıkardı. "Demek hiç mutlu rakibem olmamış!" diyordu Madam de Rênal içinden keyifle. Onca önem verdiği resmi sorma gözüpekliğini gösterdiğinde Julien onun bir erkek olduğuna yemin etti.

Madam de Rênal azıcık düşünecek kadar serinkanlı olabildiğinde, böyle bir mutluluğun var olabilmesine, şimdiye dek bunu aklına bile getirmemesine şaşıyordu.

"Ah!" diyordu içinden, "Julien'i on yıl önce, hâlâ güzel sayıldığım günlerde tanıyabilseydim!"

Julien'se hiç böyle düşünmüyordu. Onun aşkı yine yükselme hırsından, onun kadar talihsiz, aşağılanan bir varlığın, bunca güzel ve soylu bir kadına sahip olabilmenin verdiği sevinçten kaynaklanıyordu. Julien'in hayranlık gösterileri, sevgilisini çıplak gördüğünde kapıldığı heyecan, sonunda kadını aradaki yaş farkı konusunda biraz yatıştırdı. Daha uygar ülkelerde otuz yaşındaki kadınların çoktan edindikleri görgünün birazına sahip olsaydı, görünüşe göre bu beklenmedik ve yalnızca insanın kendine duyduğu hayranlığa dayalı sevginin ne kadar süreceğini düşünüp titrerdi.

Julien her şeyi unuttuğu tutkulu anlarında Madam de Rênal'in şapkalarına, elbiselerine bile coşkuyla hayran oluyor, bunların kokusunu içine çekmeye doyamıyordu.

Aynalı giysi dolabını açıyor, içindeki her şeyin güzelliğine ve düzenliliğine hayran hayran bakarak saatlerce önünde kalıyordu. O, omzuna yaslanan sevgilisi Julien'e, Julien'se, nikâh günü düğün sepetini doldurmuş değerli taşlara, kumaşlara bakıyordu.

"İşte böyle biriyle evlenmeliymişim," diye düşünüyordu Madam de Rênal zaman zaman; "Ne ateşli bir ruh! Onunla ne kadar güzel bir yaşam sürerdim!"

Julien, kadın cephaneliğinin bu korkunç silahlarına hiç bu kadar yakın olmamıştı. Paris'te bile bundan daha güzeli bulunmaz diyor, böylece mutluluğunun eksiksiz olduğunu düşünüyordu. Kadının içten hayranlığı ve coşkusu, ilişkilerinin ilk anlarındaki onu öylesine ölçülü, neredeyse bir o kadar da gülünç kılan boş düşünceleri çoğu kez unutturuyordu. Alıştığı ikiyüzlü davranışlara karşın, kendisine hayran olan bu soylu hanıma bir yığın görgü kuralını bilmediğini itiraf ettiği bolca tatlı an geçirdi. Onun toplumsal konumu Julien'i de bulunduğu yerden daha yükseğe çıkarıyordu sanki. Madam de Rênal de herkesin günün birinde çok ilerleyeceğine inandığı bu yetenekli gence bir sürü şey öğretirken düşünsel bir haz duyuyordu. Kaymakamla M. Valenod bile ona hayran olmaktan kendilerini alamıyorlar; artık onu eskisi kadar salak bulmuyorlardı. Madam Derville'e gelince, doğrusu o aynı duyguları beslemekten çok uzaktı. Sezdiği şey karşısında umutsuzluğa kapıldı, bilgece uyarılarının tam anlamıyla aklını kaçırmış bu kadına son derece aykırı geldiğini görerek herhangi bir açıklama yapmadan Vergy'den ayrıldı; zaten oradan neden ayrıldığı konusunda bir açıklama isteyen de olmamıştı. Madam de Rênal bu yüzden biraz gözyaşı dökse de, kısa sürede mutluluğunun iki katına çıktığını fark etti. Dostunun gidişinden sonra, neredeyse bütün gün sevgilisiyle baş başa kalabiliyordu.

Tek başına kaldığında Fouqué'nin önerisi kafasını kurcalasa da, Julien uzun süredir kendini daha çok sevgilisiy-

le olan tatlı birlikteliğine bırakıyordu. Bu yeni yaşamın ilk günlerinde şimdiye dek kimse tarafından sevilmemiş, kimseyi sevmemiş biri olarak içten davranmaktan öyle bir haz duydu ki, az kalsın Madam de Rênal'e o güne dek yaşamının özünü oluşturan tutkuyu itiraf edecekti. Fouqué'nin önerisinin içinde yarattığı garip cğilim konusunda kadının görüşünü sormayı düşünüyordu, ama küçük bir olay tüm içtenliğini önledi.

XVII. Bölüm

Başyardımcı

Ah bu aşkın baharı ne kadar da benziyor
Bir nisan gününün güvenilmez parlaklığına,
Bir bakıyorsun, güneşin bütün güzelliği ortada,
Derken bir bulut gelip karartıyor her şeyi
Veronalı İki Centilmen[13]

Bir akşam güneş batarken meyve bahçesinin bir köşesinde sevgilisinin yanına oturmuş, can sıkıcı insanlardan uzakta düşlere dalmıştı. "Bu tatlı mı tatlı anlar hep sürecek mi acaba?" diye soruyordu içinden. Aklı fikri toplumda saygın bir yere gelmenin zorluğundaydı, zengin olmadığından, çocukluk dönemi bitince başlayan umutsuz yılların üzüntülerini yaşıyordu Julien.

— Ah! diye bağırdı birden, Napolyon genç Fransızlar için Tanrı'nın gönderdiği en uygun insandı! Şimdi onun yerini kim alacak? Bahtsız gençler onsuz ne yapacak, hatta benden daha zengin olup da iyi bir eğitim almaya yetecek kadar parası bulunanlar, parası yirmi yaşındayken adamın birini satın alıp iyi bir mesleğe kapağı atmaya yetmeyenler

13 *The Two Gentlemen of Verona*, W. Shakespeare (1564-1616). (ç.n.)

ne yapacak? "Ne yaparsak yapalım," diye derin derin iç geçirdi, "Bu kötü anı mutluluğumuzu sonsuza dek engelleyecek!"

Birden Madam de Rênal'in kaşlarının çatıldığını, yüzünde soğuk ve küçümseyen bir ifadenin belirdiğini gördü, böyle düşünmek ona göre ancak bir uşağa yakışırdı. Çok varlıklı olduğu düşüncesiyle yetiştirildiğinden, Julien'i de öyle kabul ediyordu. Onu canından çok seviyor, paraya hiç önem vermiyordu.

Julien'se onun aklından geçenleri kestirmekten uzak mı uzaktı. Kadının kaşlarının çatılışı aklını başına getirdi. Söylediklerine çekidüzen verecek zekâ kıvraklığını gösterdi, bahçede yanı başına oturmuş olan soylu hanıma, az önce söylediklerini odun tüccarı dostuna yaptığı yolculuk sırasında işittiğini anlattı.

— Öyleyse, dedi Madam de Rênal, sakın o insanların arasına girmeyin! Bunu söylerken az önceki candan sevecenliğin yerini alan soğukluğun izleri hâlâ yüzündeydi.

Bu kaş çatış, daha doğrusu gösterdiği ihtiyatsızlıktan duyduğu pişmanlık Julien'in kafasındaki yanılsamaya inen ilk darbe oldu. "İyi yürekli ve tatlı bir kadın," dedi içinden, "Beni gerçekten beğeniyor, ancak düşman kampta yetiştirilmiş. Böyleleri özellikle iyi bir eğitim gördükten sonra herhangi bir işe girebilmek için yeterli parası bulunmayan yürekli insanlardan korkarlar. Onlarla eşit silahlarla savaşabilseydik şu soyluların hali ne olurdu? Örneğin namusluluğuna kuşku olmayan M. de Rênal gibi Verrières belediye başkanı olsaydım, rahip yardımcısını da, M. Valenod'yu da görevden alır, bütün dolandırıcılıklarına son verirdim! O zaman Verrières'e nasıl bir adil düzen hâkim olurdu! Yetenekleri bana asla engel olamazdı. Zaten her şeyi el yordamıyla yapıyorlar."

O gün Julien'in mutluluğu neredeyse kalıcılaşıyordu. Kahramanımızın tek eksiği içtenlikti. Bunun için vuruşmaya,

hem de anında girişecek kadar yürekli olmak gerekiyordu; Madam de Rênal, Julien'in sözlerine pek şaşırmıştı, çünkü yaşadığı çevrenin insanları alt sınıflardan iyi yetişmiş gençler yüzünden günün birinde Robespierre'in geri gelebileceğini söyleyip duruyorlardı. Madam de Rênal'in soğukluğu epey sürdü ve bu durum görünüşe göre Julien'i etkiledi. O kötü sözün verdiği tiksintiyi Julien'e dolaylı yoldan tatsız bir şey söylemiş olmanın korkusu izledi. Bu hoşnutsuzluk kadının can sıkıcı insanlardan uzak, mutlu yaşadığı anlarda öylesine arı ve çocuksu olan yüz çizgilerine olduğu gibi yansıdı.

Julien bundan sonra kendinden geçercesine hayal kurmayı göze alamadı. Sükûneti artıp aşkı azaldığından, Madam de Rênal'in odasına gitmenin tehlikeli olacağını düşündü. En iyisi kadının kendi odasına gelmesiydi, uşağın biri onu böyle evin içinde dolaşırken görürse, önc sürülecek bin türlü gerekçe bulunurdu.

Ancak bunun da sakıncaları vardı elbet. Julien, Fouqué'den, papaz okulunda yetişen bir insan olarak kitapçıdan hiçbir zaman isteyemeyeceği kitaplar almıştı. Bunları ancak geceleri okuyabiliyordu. Bir gün önce meyve bahçesinde yaşadığına benzer bir olayı beklerken okuyamazdı bunları.

Ayrıca Madam de Rênal'in yüzünden artık kitapları başka türlü yorumluyordu. Doğuştan ne kadar yetenekli olursa olsun, bu seçkin insanlar arasında doğmamış bir gencin bilgisizlik yüzünden kavrayamadığı bir sürü ayrıntıyı kadına sormayı göze alabilmişti.

Kendisi gibi bu konuda pek bilgisiz bir kadının verdiği bu aşk eğitimi gerçek bir mutluluk oldu. Julien böylece toplumu bugünkü haliyle doğrudan görebilme fırsatını buldu. Eskiden, bundan iki bin ya da yalnızca altmış yıl önce Voltaire ve XV. Louis zamanındaki toplumun nasıl olduğuna ilişkin anlatımlar kafasını hiç karıştırmadı. Gözlerinin önündeki perde kalktı, anlatılmaz bir sevinç duyarak sonunda Verrières'de olup bitenleri anladı.

İlk görebildikleri arasında iki yıldır Besançon valisi nezdinde çevrilen son derece karmaşık entrikalar vardı. Bu entrikalar en tanınmış kimselerce Paris'ten gönderilen mektuplarla destekleniyordu. Bölgenin en dindar adamı M. de Moirod'yu Verrières belediye başkanına ikinci yardımcı değil, başyardımcı yapmak istiyorlardı.

Rakibi epeyce varlıklı bir fabrika sahibiydi, onun mutlaka ikinci yardımcı yapılması gerekiyordu.

Julien yörenin seçkin insanları M. de Rênal'in evine akşam yemeğine geldiklerinde, konuşmalar sırasında işittiği üstü kapalı sözleri sonunda anladı. Bu ayrıcalıklı insanlar, sözü geçen başyardımcının seçimiyle çok yakından ilgiliydiler; kentin geri kalan kesimi, özellikle de liberaller böyle bir şeyin olabileceğini akıllarına bile getirmiyorlardı. Asıl önemli olan, herkesin bildiği gibi Verrières'deki anacaddenin doğu tarafının dokuz ayaktan fazla genişletilecek olmasıydı; çünkü bu cadde artık kraliyet yolu olmuştu.

Oysa genişletilecek yol üzerinde üç evi bulunan M. de Moirod birinci başkan yardımcısı seçilebilirse ve M. de Rênal'in milletvekili olması halinde belediye başkanlığına gelebilirse, olacaklara göz yumar, yolun üzerinde yer alan evlerde ufak tefek tadilatlar yapılır, böylece evler bir yüz yıl daha ayakta kalabilirdi. M. de Moirod'nun bilinen koyu dindarlığına ve dürüstlüğüne karşın, bu konuya hoşgörülü yaklaşacağından herkes emindi, çünkü bakması gereken bir sürü çocuğu vardı. Buradaki evlerden dokuzu ise Verrières'in ileri gelenlerine aitti.

Julien'e göre bu entrika, adını ilk kez Fouqué'nin verdiği kitaplarda duyduğu Fontenoy Savaşı'ndan çok daha önemliydi. Akşamları rahibin evine gitmeye başladığı beş yıldan beri, kimi şeyler Julien'i şaşırtırdı. Ama papaz olmaya karar vermiş bir öğrencinin başlıca nitelikleri ağzı sıkılık ve alçakgönüllülük olduğundan, bunlarla ilgili tek bir soru soramamıştı.

Günün birinde Madam de Rênal, Julien'in düşmanı olan kocasının uşağına bir emir veriyordu.

— İyi ama madam, diye karşılık verdi uşak, yüzünde garip bir ifadeyle, bugün ayın son cuması.

— Siz yine de gidin, dedi Madam de Rênal.

— Daha önce kilise olan, bir ara saman deposu olarak kullanılan, şimdi yeniden tapınağa dönüştürülen yere mi gidecek, dedi Julien; iyi de ne yapmaya? Hiçbir zaman çözemediğim sırlardan biri bu.

— Büyük ama oldukça ilginç bir hayır kurumu orası, diye karşılık verdi Madam de Rênal; kadınlar içeri alınmıyor, bildiğim kadarıyla orada herkes birbirine sen diye sesleniyor. Örneğin, şu uşak gidip orada M. Valenod'yla buluşacak ve o burnu büyük, salak adam Saint-Jean'ın kendisine sen demesine hiç kızmayacak, o da ona aynı biçimde seslenecek. Orada ne yapıldığına ilişkin ayrıntıları öğrenmek istiyorsanız, M. de Maugiron'la M. Valenod'ya sorarım. Günün birinde gelip bizi boğazlamasınlar diye, uşak başına yirmi frank ödüyoruz.

Zaman uçup gidiyor, sevgilisinin çekiciliklerinin anısı Julien'i yükselme hırsından uzak tutuyordu. Karşıt düşüncelere sahip oldukları için ona keder verici ve akla uygun şeylerden söz açmama zorunluluğu farkında olmadan hem ona borçlu olduğu mutluluğu, hem de kadının Julien üzerindeki egemenliğini artırıyordu.

Üçü de aşırı zeki olan çocukların yanında bulundukları için kendilerini duygulara kaptırmadan konuştukları zamanlarda Julien, Madam de Rênal'in üst sınıfta olup bitenler üzerine anlattıklarını, onun gözlerine ışıl ışıl bakarak, sessizce dinliyordu. Bir yolla ya da bir satın alma işiyle ilgili ustaca bir entrikayı anlatırken, Madam de Rênal'in aklı ansızın çoğu kez saçmalayacak kadar karışıyor, Julien de onu azarlamak zorunda kalıyordu; kadın kendisine çocukları kadar yakın davranmasına izin veriyordu. Zaman

zaman onu çocuğuymuş gibi sevdiği yanılsamasına bile kapılıyordu. Zaten iyi bir aile çocuğunun daha on beş yaşında öğrendiği en sıradan şeyler konusundaki onlarca çocuksu sorusunu yanıtlamıyor muydu? Ama bir an sonra efendisi gibi hayranlık duyuyordu ona. Dahası, üstün yeteneği onu korkutuyor, her geçen gün şu genç rahipte geleceğin büyük adamını gördüğüne inanıyordu. Papa olduğunu ya da Richelieu gibi başnazır olduğunu hayal ediyordu.

— Senin zafere ulaştığın günü görecek kadar yaşayabilecek miyim? diye soruyordu Julien'e, krallığın da, dinin de büyük bir adama gereksinimi var. Bizim baylar her gün söylüyor: Eğer bir Richelieu çıkıp bu kişisel yargılar seline engel olmazsa her şey mahvolacak.[14]

14 Son iki cümleyi Stendhal daha sonra eklemiştir. (ç.n.)

XVIII. Bölüm

Verrières'de Bir Kral

Damarlarında bir damla kan kalmamış,
halktan birinin cesedi gibi şuraya
atılmaktan başka bir işe yaramaz mısınız?
(Piskoposun Konuşması,
Saint-Clément Kilisesi'nde yapılmıştır.)

3 Eylül akşamı saat onda bir jandarma anacaddeden dörtnala geçerek bütün Verrières halkını uyandırdı; majeste *** kralının pazar günü kente geleceğini duyurdu, günlerden salıydı. Vali bir onur kıtasının kurulmasına izin veriyor, daha doğrusu buyuruyordu; elden gelen her şey yapılıp görkemli bir karşılama töreni hazırlanmalıydı. Hemen Vergy'ye bir haberci gönderildi. M. de Rênal gece geldiğinde bütün kenti ayakta buldu. Herkes ayrı bir telaştaydı; en ilgisizler bile, kralın kente girişini görebilmek için balkonlarda yer kiralıyorlardı.

Onur kıtasının başına kim geçecekti? M. de Rênal, genişletilecek yoldaki evler açısından bu işin M. de Moirod'ya verilmesinin önemini hemen anladı. Bu görev, belediye başkanı başyardımcısı olmasında işe yarayabilirdi. M. de

Moirod'nun dindarlığına diyecek yoktu, her türlü kıyaslamanın ötesindeydi, ama şimdiye dek hiç ata binmemişti. Her açıdan utangaç, attan düşüp alay konusu olmaktan korkan, otuz altı yaşında bir adamdı.

Belediye başkanı sabahın beşinde onu çağırttı.

— Görüyorsunuz ya mösyö, görüşünüzü buradaki bütün dürüst insanların sizi görmek istedikleri göreve gelmişsiniz gibi alıyorum. Şu talihsiz kentte fabrikalar zenginleşiyor, liberal parti milyonlar kazanıyor, iş başına gelmeyi tasarlıyor, bunun için eline geçen her şeyden yararlanmayı biliyor. Şimdi birlikte kralın, krallığın ve her şeyden önce kutsal dinimizin çıkarını düşünelim. Sizce mösyö, onur kıtasının komutanlığını kime verebiliriz?

Attan duyduğu büyük korkuya karşın, M. de Moirod, sonunda bu onuru bir kurban gibi kabul etmek zorunda kaldı. "Görevimi hakkıyla yerine getirmeye çalışacağım," dedi belediye başkanına. Geriye yedi yıl önce hanedandan bir prensin kentten geçişi sırasında kullanılmış üniformaları düzenlemeye yetecek kadar bir süre kalıyordu.

Madam de Rênal, Julien ve çocuklarla birlikte saat yedide Vergy'den geldiğinde, salonunun kentteki liberal hanımlarla dolu olduğunu gördü, kadınlar siyasal partilerin birliğini savunuyor ve kendi yakınlarına da onur kıtasında bir yer vermeye kocasını ikna etmesi için ona yalvarıyorlardı. İçlerinden biri bu kıtaya seçilmezse kocasının üzüntüden işyerini kapatacağını öne sürüyordu. Madam de Rênal kısa sürede hepsini sepetledi, işi başından aşkın gibiydi.

Julien, onu bu kadar heyecanlandıran bir şeyi kendisine söylemeyişine şaştı ve kızdı. "Bunu kestirmiştim," dedi içinden, bir kralı evinde ağırlamanın mutluluğu yanında sevgisi uçup gidiverdi. "Bütün bu gürültü patırtı gözünü kamaştırıyor. Bulunduğu sınıfın düşünceleri o küçücük beynini bulandırmadığı zaman beni yeniden sever."

Çok garip, ama bu yüzden kadına olan hayranlığı daha da arttı.

Döşemeciler eve doluşmaya başlamışlardı, ona iki çift söz diyebilmek için boşu boşuna fırsat kolladı. Sonunda kadını elinde giysilerinden biriyle odasından çıkarken yakaladı. Yalnızdılar. Kadınla konuşmak istedi. Ama o dinlemeye yanaşmayıp uzaklaştı.

— Böyle bir kadını sevdiğim için zır deliyim, hırs onu kocası kadar çılgınlaştırıyor.

Kadın gerçekten çılgına dönmüştü; ürkütmemek için Julien'e söyleyemese de en çok istediği şeylerden biri, onu bir güncük bile olsa o iç karartıcı kara giysisini çıkarmış görmekti. Onun gibi pek doğal bir kadına yakışan beceriklilikle önce M. de Moirod'ya, sonra kaymakam Maugiron'a, son derece varlıklı fabrika sahiplerinin oğulları olan ve içlerinden en az ikisi tam anlamıyla dindar beş altı gençten birinin yerine Julien'in onur kıtasına seçilmesini kabul ettirdi. M. Valenod, dört tekerlekli üstü açık arabasına kentin en güzel kadınlarını bindirmeyi, herkesi safkan atlarına hayran bırakmayı düşünürken, atlarından birini en nefret ettiği adama, Julien'e vermeye razı oldu. Onur kıtasındakilerin hepsinde bundan yedi yıl önce parlak bir izlenim uyandırmış, gümüş sırmalı albay apoletleri bulunan, kendilerine ait ya da ödünç alınmış gök mavisi giysiler vardı. Madam de Rênal ise yeni bir giysi istiyordu, Besançon'a birini gönderip bir onur kıtası muhafızına gerekli her şeyi, silahları, üniformayı, şapkayı aldırabilmek için topu topu dört günü vardı, işin en eğlenceli yanı, Julien'in giysisini Verrières'de diktirmeyi tedbirsizlik saymasıydı. Hem Julien'i, hem kenti şaşırtmak istiyordu.

*** kralı, kentin bir fersah ötesindeki Bray-le-Haut'daki ünlü aziz Clément'ın kutsal kalıntılarını görmeden Verrières'den geçmek istemediği için, belediye başkanı onur kıtasının düzenlenmesi ve halkın ruh halinin hazırlanmasını tamamlandıktan sonra görkemli bir dinsel tören düzenlemeye girişti. Din adamlarının çok kalabalık olması isteni-

yordu, işin en zor yanı bu oldu; yeni rahip M. Maslon, M. Chêlan'ın törene katılmasını her ne pahasına olursa olsun önlemek niyetindeydi. M. de Rênal, bunun ihtiyatsızlık olacağını boşu boşuna ona anlatmaya çalıştı. Ataları yıllarca eyalet valiliği yapmış Marki de La Mole *** kralına eşlik etmekle görevlendirilmişti. O ise tam otuz yıldır tanıyordu Rahip Chêlan'ı. Verrières'e gelir gelmez mutlaka onu soracaktı ve işten atıldığını öğrendiğinde, yanındakilerin hepsini ardına takarak çekildiği küçük evde rahibi görmeye gidecekti. Aman ne korkunç bir tokat olurdu bu!

— Din adamlarımın arasında yer alırsa burada da, Besançon'da da onurum kırılır, diye karşılık veriyordu Rahip Maslon. Hem de bir Jansenist, Tanrı göstermesin!

— Siz ne derseniz deyin sevgili rahibim, diyordu M. de Rênal, yönetimimin M. de La Mole tarafından kınanmasını istemem. Siz onu tanımazsınız, sarayda aklı başında bir insandır; ama taşrada insanları sürekli açmaza düşürmeye çalışan, yergici, alaycı bir insana dönüşür. Sırf bizi liberallerin önünde gülünç düşürüp eğlenmek için her şeyi yapabilir.

Maslon'un gururu ancak cumartesiyi pazara bağlayan gece, uzun pazarlıklardan sonra, belediye başkanının gittikçe cesarete dönüşen korkusuna boyun eğdi. İleri yaşı ve sağlığı izin verirse, Bray-le-Haut'daki kutsal kalıntıları görme törenine katılması için Rahip Chêlan'a ağdalı bir mektup yazıldı. M. Chêlan da papaz çömezi olarak kendisine eşlik edecek Julien için bir davet mektubu istedi.

Pazar sabahı erkenden komşu dağlardan inen binlerce köylü Verrières sokaklarını doldurdu. Hava açık ve güneşliydi. Sonunda saat üçe doğru kalabalık iyice kaynaşmaya başladı; Verrières'den iki fersah ötedeki bir kayalığın tepesinde ateş yakılmıştı. Bu, kralın bölge sınırları içine girdiğini haber veriyordu. Bunun üzerine bütün çanların sesi ve kentin İspanyollardan kalma topunun sürekli patlamaları bu büyük olayın yarattığı sevinci dile getirmeye koyuldu. Halkın yarısı

çatılara çıktı. Bütün kadınlar balkonlara üşüşmüştü. Onur kıtası yola çıktı, parlak üniformalara hayran olunuyor, herkes bir yakınını ya da dostunu arıyordu. Eli her an eyerin kaşına yapışmaya hazır M. de Moirod'nun korkusuyla dalga geçiliyordu. Ama bir ayrıntı her şeyi bastırdı: Dokuzuncu sıradaki ilk atlı, ilk bakışta tanıyamadıkları, zayıf mı zayıf, son derece yakışıklı bir delikanlıydı. Derken, kimilerinin öfkeli çığlığı, kimilerinin şaşkın suskunluğu genel duyguyu yansıttı. M. Valenod'nun Normandie kısraklarından birine binmiş bu delikanlı, bıçkıcının oğlu küçük Sorel'den başkası değildi. Özellikle liberaller belediye başkanına karşı seslerini yükselttiler. Sadece çocuklarının öğretmeni diye, rahip kılığına bürünmüş şu küçük işçiyi varlıklı fabrika sahipleri bilmem kimle bilmem kimin yerine onur muhafızı yapma cüretini göstermişti demek!

— Bu beyler, pisliklerin arasında doğmuş şu küçük küstaha iyi bir ders vermeliydiler, dedi bir bankacının karısı.

— Aman hem sinsi, hem de şimdi elinde bir kılıcı var, dedi yanındaki, buna kalkışanların suratlarını doğrayacak kadar hain olabilir.

Soylu kesimin lafları çok daha tehlikeliydi. Hanımlar, bu yakışıksız davranışın sadece belediye başkanından mı kaynaklandığını soruyordu. Genel olarak, onun soylu doğmayanları küçük görme konusundaki hakkı teslim ediliyordu.

Bunca söze hedef olan Julien ise, insanların en mutlusuydu. Doğuştan gözüpek olduğundan, at üstünde bu dağ kentinin gençlerinin çoğundan daha iyi duruyordu. Kadınların gözlerinden kendisiyle ilgilenildiğini anlıyordu.

Yeni oldukları için apoletleri herkesinkinden daha parlaktı. Atı durmadan şaha kalkıyordu, sevincine diyecek yoktu. Eski surun yakınından geçerken küçük topun gümbürtüsüyle atı sıranın dışına fırlayınca mutluluktan göklere uçtu. Rastlantıyla attan düşmedi ve kendini o anda tam bir

kahraman gibi hissetti. Sanki Napolyon'un ordusunda emir subayıydı ve bir topçu bataryasının başındaydı.

Ondan da mutlu biri daha vardı. Bu kişi onu önce Belediye Sarayı'nın çift kanatlı pencerelerinin birinden görmüştü; sonra üstü açık arabaya binip hızla yandan dolaşarak tam zamanında gelip yerini almış, Julien'in atı sıranın dışına sıçradığında ürpermişti. En sonunda, arabası dörtnala kalkmış, kentin kapılarının birinden çıkıp kralın geçeceği yollardan birine ulaşmış, onur kıtasının yirmi adım ötesinden geçişini soylu bir toz bulutunun arasında izlemişti. Belediye başkanı kral hazretlerinin kafasını şişirirken, on bin köylü hep bir ağızdan bağırdı: "Yaşasın Kral!" Bir saat sonra, bütün söylevlerin ardından kralın tam kente gireceği sırada küçük top birbiri ardından hızlı atışlar yapmaya başladı. Bunun üzerine, Leipzig ve Montmirail'i[15] görmüş topçular açısından değil, yarının belediye başkanı başyardımcısı M. Moirod açısından küçük bir kaza yaşandı. Atı onu yolun kıyısındaki biricik balçık çukuruna usulca bırakıverdi; buysa tam bir rezalet oldu, çünkü kralın arabasının geçebilmesi için oradan çıkarılması gerekti.

Kral hazretleri, o gün için bütün koyu kırmızı perdelerini kuşanmış yeni kilisenin önünde indi. Akşam yemeğini yiyecek, hemen ardından, arabayla Aziz Clément'ın ünlü kutsal emanetini ziyarete gidecekti. Kral kiliseye varır varmaz, Julien atını dörtnala M. de Rênal'in evine sürdü. Orada istemcye istemeye o güzelim gök mavisi giysisinden, kılıcından, parlak apoletlerinden ayrıldı, havi dökülmüş eski kara giysisini sırtına geçirdi. Yeniden ata atladı, göz açıp kapayıncaya dek çok güzel bir tepenin başındaki Bray-le-Haut'ya vardı. "Coşku bu köylülerin sayısını artırıyor," diye düşündü. "Verrières'de adım atacak yer kalmadı, şu eski manastırın çevresinde de yine en az on bin kişi var."

---

15 Napolyon'un 1813'te yenildiği Leipzig ve 1814'te kazandığı Montmirail savaşları. (ç.n.)

Devrimci vandalizm sonucunda yarı yarıya yıkılmış olan manastır, Restorasyon döneminde eski görkemiyle yeniden yapılmıştı ve daha şimdiden birtakım mucizelere tanık olduğu söyleniyordu. Julien, kendisini epey azarlayan Rahip Chêlan'ın yanına koştu, o da ona bir cüppeyle bir beyaz üstlük verdi. Julien hızla giyindi, genç Agde Piskoposu'nun yanına gitmekte olan M. Chêlan'ın ardına takıldı. Piskopos, M. de La Mole'ün yeğeniydi, bu göreve yeni getirilmişti ve kutsal emaneti krala gösterme işi ona verilmişti. Ancak piskoposu bulamadılar.

Bu arada din adamları sabırsızlanıyordu. Başlarına geçecek piskoposu bu eski manastırın gotik, karanlık dehlizinde bekliyorlardı. 1789'dan önce yirmi dört piskoposluk kurulu üyesinden oluşan rahipler meclisinin yerini tutsun diye, Bray-le-Haut'ya yirmi dört rahip toplanmıştı. Rahipler üç çeyrek saat piskoposun gençliğinden yakındıktan sonra, en yaşlı rahibin piskopos hazretlerine gidip kralın gelmek üzere olduğunu, kilisedeki yerlerine geçme zamanının geldiğini haber vermesini kararlaştırdılar. M. Chêlan'ın yaşı onu önder kılmıştı, Julien'e duyduğu kızgınlığa karşın, "Arkamdan gel," diye işaret etti. Beyaz üstlük Julien'e pek yakışmıştı. Din adamlarına özgü bilmediğim bir süslenme yöntemiyle o güzelim kıvırcık saçlarını dümdüz yapmıştı; ancak M. Chêlan'ın öfkesini iki katına çıkaran unutkanlığı yüzünden, cüppesinin yerlere dek uzanan kıvrımlarının altından onur kıtası mahmuzları görünüyordu.

Piskoposun kaldığı daireye vardıklarında, süslü giysiler içinde iri yarı uşaklar piskopos hazretlerini göremeyeceklerini söyleme lütfunda bulundular. M. Chêlan Bray-le-Haut Manastırı'nın rahipler kurulunun en yaşlı üyesi olarak piskopos tarafından her an kabul edilme ayrıcalığının bulunduğunu söylediği zaman adamla dalga geçtiler.

Julien'in kibri uşakların küstahlığıyla zedelendi. Bu kez tek başına eski manastırın bütün yatakhanelerini dolaşma-

ya, kapıları sarsmaya girişti. Küçük bir kapı itince açıldı, kendini piskopos hazretlerinin karalar giymiş, boyunlarına zincir takmış oda hizmetçileri arasında buldu. Adamlar telaşına bakıp, onun piskopos tarafından görevlendirildiğini sanarak yol verdiler. Julien birkaç adım attı ve kendini epeyce karanlık, tüm duvarları siyah meşe lambrilerle kaplı, çok geniş gotik bir salonda buldu; kemerli pencerelerin biri dışında hepsi tuğlayla örülmüştü. Bu duvar işçiliğinin kabalığı hiçbir şeyle gizlenmemişti ve ahşap işçiliğinin antik görkemiyle hüzünlü bir çelişki oluşturuyordu. Bourgogne'un ünlü salonu 1740 yılında Dük Korkusuz Charles tarafından bir günahına kefaret olarak yaptırılmıştı; sağ ve sol tarafında tahta üzerine oyma güzel levhalarla donatılmıştı. Bu bölmelerde Yuhanna'nın Vahiyi'nin tüm gizemleri değişik renklerle işlenmişti.

Çıplak tuğlalar ve hâlâ bembeyaz duran alçıyla değerini yitirmiş keder verici bu görkem Julien'e dokundu. Sessizce durdu. Salonun öbür ucunda, ışık gelen biricik pencerenin yakınında maun ağacından yapılmış bir ayaklı ayna gördü. Mor bir cüppe giymiş, üstüne beyaz bir üstlük geçirmiş, başı açık genç bir adam aynanın üç adım ötesinde dikiliyordu. Yerini garipsemiş gibi duran bu ayna belli ki kentten getirilmişti. Julien, genç adamın sinirli olduğunu fark etti; sağ eliyle aynaya doğru sürekli kutsama işareti yapıyordu.

"Bu ne anlama geliyor?" diye düşündü. "Bu genç rahip tören hazırlığı mı yapıyor? Belki de piskoposun kâtiplerinden biridir... Sanırım uşaklar kadar saygısızdır, ama olsun, deneyelim bakalım."

İlerledi, gözü tek açık pencereye ve bir an bile dinlenmeden art arda sayısız kutsama işareti yapan genç adama dikili bir halde ağır ağır salonu katetti.

Yaklaştıkça genç adamın kızgın yüzünü daha iyi gördü. Oyalarla süslü beyaz üstlüğün zenginliği Julien'i o göz kamaştırıcı aynanın birkaç adım ötesinde durdurdu.

"Onunla konuşmak görevim," dedi sonunda içinden; ancak salonun güzelliği onu epey heyecanlandırmıştı, az sonra söylenecek sert sözler de daha başından onurunu kırıyordu.

Genç adam onu aynada gördü, döndüğünde birden yüzündeki kızgın ifade kaybolmuştu.

— Tamam mı mösyö, sonunda başlığım hazır mı? diye sordu yumuşak bir ses tonuyla Julien'e.

Julien'in ağzı açık kaldı. Genç adam kendisine doğru dönünce göğsündeki piskoposluk haçını gördü: Bu kişi Agde Piskoposu'ydu. "Ne kadar da genç," diye düşündü Julien; "Benden olsa olsa altı ya da sekiz yaş daha büyük!.."

O zaman ayağındaki mahmuzlardan utandı.

— Piskopos hazretleri, diye karşılık verdi ezile büzüle. Beni rahipler kurulunun en yaşlı üyesi M. Chêlan yolladı.

— Öyle mi, onu bana çok övdüler, dedi piskopos, Julien'in büyülenişini iyice artıran kibar bir sesle. Sizden özür dilerim mösyö, sizi piskoposluk başlığımı getirecek kişi sandım. Paris'te çok kötü sarmışlar; simli kumaşın üst yanı bumburuşuk olmuş. Herkesin üzerinde çok olumsuz bir etki yaratır, diye ekledi kederle genç piskopos, üstelik hâlâ bekletiyorlar beni!

— Yüce efendimiz izin verirlerse, gidip piskoposluk başlığını getireyim.

Julien'in güzel gözleri işe yaradı.

— Hadi gidin mösyö, diye çok hoş bir incelikle karşılık verdi piskopos, bana hemen gerekli. Rahipler kurulunun sayın üyelerini beklettiğim için üzgünüm.

Julien, salonun ortasına geldiğinde geri dönüp baktı ve piskoposun yine art arda kutsama işaretleri yapmaya koyulduğunu gördü. "Bu ne anlama geliyor?" diye sordu içinden, besbelli yapılacak tören için gerekli bir dinsel çalışma. Uşakların bulunduğu odaya gelince piskoposluk başlığını ellerinde gördü. Bu beyler Julien'in buyurucu bakışlarının etkisinde kalıp piskopos hazretlerinin başlığını ona teslim ettiler.

Onu taşırken göğsü kabardı: Salonu geçerken ağır ağır yürüyor; başlığı saygıyla tutuyordu. Piskoposu aynanın karşısında oturur buldu; yorgun olsa da sağ eli zaman zaman yine kutsama işareti yapıyordu. Julien, başlığı takmasına yardım etti. Piskopos denemek için başını salladı. Sonuçtan hoşnut bir yüzle:

— Evet, iyi durdu, dedi Julien'e. Şöyle biraz geri çekilir misiniz?

Piskopos hızla salonun ortasına gitti, yüzünü eski kızgın ifade kapladı, ağır adımlarla aynaya doğru yürürken ciddi ciddi kutsamalara girişti.

Julien şaşkınlıkla olduğu yere çakılmıştı; olup biteni neredeyse anlamak üzereydi, ama göze alamıyordu. Piskopos durdu, yüzünü ona dönünce ciddiyeti hemen uçup giden gözlerle baktı:

— Başlığım konusunda ne düşünüyorsunuz mösyö, iyi durdu mu?

— Çok iyi durdu piskopos hazretleri.

— Çok geride değil mi? Böyle durması, biraz bön bir hava verir; ama bir subay kasketi gibi gözlerin üzerine de çekmemek gerek.

— Bence çok iyi durdu.

— *** kralı saygıdeğer ve çok ciddi din adamlarına alışık. Özellikle yaşımdan ötürü beni hafife almasını istemem.

Ve piskopos, yine art arda kutsama işaretleri yaparak yürümeye koyuldu.

"Şurası çok açık," diyerek anlamaya cesaret etti sonunda Julien. "Kutsama alıştırması yapıyor."

Piskopos az sonra:

— Ben hazırım mösyö, en yaşlı üyeye ve rahipler kuruluna haber verin.

Az sonra M. Chêlan, Julien'in fark edemediği harika bir büyük yontma kapıdan yanındaki iki yaşlı rahiple içeri girdi. Bu kez kendi yerinde yani son sırada durdu, piskoposu an-

cak kapıya yığılmış din adamlarının omuzlarının üzerinden görebildi.

Piskopos salonu ağır ağır geçiyordu; kapının eşiğine gelince rahipler tören sırasına girdi. Kısa bir karışıklıktan sonra tören alayı bir ilahi eşliğinde yola koyuldu. Piskopos, M. Chêlan ile oldukça yaşlı bir rahibin arasında, en arkada yürüyordu. Julien, M. Chêlan'ın yardımcısı olarak piskopos hazretlerinin yanına süzüldü. Bray-le-Haut Manastırı'nın uzun koridorlarından geçildi; dışarıda pırıl pırıl bir güneş olduğu halde koridorlar loş ve nemliydi. Sonunda küçük bir kapıya gelindi. Bu güzel tören karşısında Julien'in ağzı bir karış açık kalmıştı. Piskoposun genç oluşunun onda yeniden uyandırdığı yükselme hırsı ile, bu din adamının duyarlığı, büyük kibarlığı yüreğinde yarışıyorlardı. Bu kibarlık M. de Rênal'in keyifli olduğu günlerdeki tavırlarından apayrıydı. Demek ki toplumda yükseldikçe, insan kendine yakışan davranış tarzını buluyor, dedi Julien içinden.

Tam yan kapıdan girilirken korkunç bir gürültü kilisenin eski kemerlerini sarstı; Julien kemerlerin çökmek üzere olduğunu sandı. Oysa bu yine o eski küçük toptu; dört çift atla çekilip oraya getirilmişti; Leipzig topçularınca doldurulmuştu ve karşısında Prusyalılar varmış gibi beş dakikada bir gümbürdüyordu.

Ancak bu hayranlık verici gümbürtü Julien'i artık hiç etkilemedi, Napolyon'u da, askerî şan ve şerefi de düşünmez olmuştu. "Şu gencecik yaşta Agde Piskoposu olmak!" diye düşünüyordu. "İyi ama, nerede bu Agde? Ve yılda ne gelir getiriyor? Olsa olsa iki üç bin franktır."

Piskoposun uşakları harika bir gölgelikle çıkageldiler, M. Chêlan değneklerden birine yapıştı, ama aslında onu Julien taşıdı. Piskopos gölgeliğin altına yerleşti. Kendine gerçekten yaşlı biri havasını vermeyi başarmıştı; o zaman bizim kahramanın hayranlığı doruk noktasına ulaştı. "İnsan becerikli olunca neler yapmaz," diye düşündü.

Kral içeri girdiğinde, Julien onu çok yakından görme mutluluğuna erdi. Piskopos dokunaklı bir sesle söylev verdi ve kibarlık gereği kral hazretlerine küçük bir heyecan yaşatmayı unutmadı.

Bray-le-Haut'daki törenlerin betimlemesine girmeyeceğiz; bu törenler tam on beş gün yöredeki bütün gazetelerin sütunlarını doldurdu. Julien, piskoposun söylevinden kralın Korkusuz Charles'ın soyundan geldiğini öğrendi.

Daha sonra Julien'in uğraşları arasına bu törenin kaça mal olduğunu hesaplayıp harcamaları kontrol etmek de girdi. Yeğenine bir piskoposluk ayarlayan Mösyö de La Mole, giderleri üstlenerek bir incelikte bulunmak istemişti. Sadece Bray-le-Haut töreni üç bin sekiz yüz franka mal olmuştu.

Piskoposun söylevi ve kralın yanıtından sonra Majesteleri gölgeliğin altında, sunağın yakınına konmuş bir yastığın üzerine dindarca diz çöktü. Koro yerinde arkalıklı iskemleler dizilmiş, iskemleler de kilise döşemesinin iki basamak üstüne yerleştirilmişti. Julien, bu basamakların sonuncusuna, M. Chêlan'ın ayaklarının dibine oturmuştu; Roma'daki Sistine Kilisesi'nde kardinalinin eteğini taşıyan bir çömeze benziyordu, *Te Deum* okundu, yığınla buhur yakıldı, tüfekler ateşlendi, toplar atıldı, köylüler mutluluk ve dindarlıktan sarhoş olmuşlardı. Böylesi bir gün, yüz Jakoben gazetenin becerdiğini bir anda bozardı.

Julien, kendinden geçmiş bir halde dua eden kralın altı adım ötesinde oturuyordu. Zeki bakışlı, giysisinde hemen hiç süs bulunmayan, kısa boylu bir adam ilk kez gözüne çarptı. Bu son derece yalın giysinin üstüne gök mavisi bir kurdele takmıştı. Krala, giysileri Julien'in deyişiyle kumaşı görünmez kılacak derecede sırma işlemeyle kaplı öbür soylu beylerden çok daha yakındı. Bir süre sonra bu adamın M. de La Mole olduğunu öğrendi. Burnu büyük, hatta küstah biri olduğunu anladı.

"Eh, bu marki benim yakışıklı piskopos gibi kibar olacak değil ya," diye düşündü. "Ah! Din adamlığı nasıl da uysal ve bilge yapıyor insanı! Ancak kral emanete saygısını belirtmek için geldi, ama ortada emanet falan göremiyorum. Nerede bu Aziz Clément acaba?"

Yanı başında duran ufak tefek bir rahip adayı, kutsal emanetin yapının ta tepesindeki özel şapelde saklandığını söyledi.

"Özel şapel de neyin nesi?" diye sordu Julien içinden.

Ama bunun ne olduğunu sormak istemedi. Ancak dikkati daha da arttı.

Böyle soylu bir prens geldiğinde, görgü kuralları rahiplerin piskoposa eşlik etmesine izin vermez. Ancak Agdeli piskopos hazretleri özel şapele gitmek için basamağa adımını atar atmaz Rahip Chêlan'a seslendi; Julien de rahibin ardına takılmayı göze aldı.

Uzun bir merdivenin sonunda gotik söve pervazı göz kamaştıracak biçimde yaldızla kaplanmış çok küçük bir kapıya vardılar. Bu kaplama daha dün yapılmış gibiydi.

Kapının önünde Verrières'in en seçkin ailelerinden yirmi dört kız diz çökmüştü. Piskopos odaya girmeden önce bu güzel kızların ortasına diz çöktü. Piskopos yüksek sesle Tanrı'ya yakarırken, kızlar da onun güzelim giysilerine, kusursuz inceliğine, o gencecik tatlı yüzüne bakmaya doyamıyorlardı. Bu görüntü kahramanımızın kalan aklını da başından alıp götürdü. O anda engizisyon için, hem de seve seve dövüşebilirdi. Birden kapının açılmasıyla ışığa boğulmuş küçük şapel belirdi. Sunağın üzerinde sekiz sıra halinde dizilmiş, aralarına çiçek demetleri yerleştirilmiş yüzlerce mum yanıyordu. Kutsal tapınağın kapısından buram buram en arı buhurun tatlı kokusu yayılıyordu. Kısa süre önce yaldızla kaplanmış küçük oda daracık, ama çok yüksekti. Julien, sunaktaki mumların kimisinin on beş ayaktan daha uzun olduğunu gördü. Kızlar birer hayranlık çığlığı atmaktan

kendilerini alamadılar. Şapelin küçük giriş boşluğuna yalnız yirmi dört kızla iki rahibi ve Julien'i almışlardı.

Az sonra kral, ardında yalnızca M. de La Mole ve başmabeyincisi ile çıkageldi. Muhafızlar da silah çatarak dışarıda kalıp diz çöktüler.

Kral hazretleri, aceleyle dua sırasının önüne yerleşti. Altın kaplamalı kapıya yapışmış olan Julien ancak o sırada genç kızlardan birinin kolunun altından Aziz Clément'ın genç bir Romalı asker kılığında resmedildiği sunağın altına gizlenmiş olan zarif yontusunu görebildi. Boynunda kan akıyormuş gibi görünen derin bir yara vardı. Sanatçı bu işte kendini aşmışa benziyordu; can vermekte olan yarı kapalı gözleri Tanrı'nın ışığıyla parlıyordu. Tanrı'ya yakarıyormuş gibi duran yarı açık sevimli ağzını yeni terleyen bir bıyık süslüyordu. Julien'in yanında duran kızlardan biri yontuyu görünce bir damlası da delikanlının eline düşen sıcacık gözyaşları döktü.

Yalnızca on fersah ötedeki bütün çevre köylerin çanlarından yükselen sesle bölünen çok derin bir sessizlik içinde yapılan duanın ardından, Agde Piskoposu konuşmak için kraldan izin istedi. Verdiği küçük söylevi, son derece yalın, bu yüzden de çok etkili sözlerle bitirdi.

— Siz ey genç Hristiyan kızları, yeryüzündeki en büyük krallardan birinin gücü her şeye yeten Tanrı'nın hizmetkârlarının karşısında diz çöktüğünü sakın unutmayın. Tanrı'nın Aziz Clément'ın hâlâ kanayan yarasında da gördüğünüz gibi bu dünyada işkenceye uğramış, öldürülmüş zayıf hizmetkârları, öbür dünyada muratlarına ereceklerdir. Bugünü sonsuza dek anımsayacaksınız değil mi genç Hristiyan kızları? Dinsizden nefret edeceksiniz. Şu ulu, korkunç ama iyi Tanrı'ya sonsuza dek sadık kalacaksanız, değil mi?

Piskopos bunları söyledikten sonra tam bir yetkili gibi doğruldu. Kendinden geçmiş bir ifadeyle kolunu uzatarak:

— Bunun için bana söz veriyor musunuz? diye sordu.

— Söz veriyoruz, dedi kızlar gözyaşları içinde.

— Kahreden Tanrı adına kabul ediyorum sözünüzü! diye gürledi piskopos.

Böylece tören sona erdi.

Kral bile ağlıyordu. Julien ancak epey sonra soğukkanlılığını toplayarak, Roma'dan Bourgogne Dükü İyi Yürekli Philippe'e gönderilen azizin kemiklerinin nerede olduklarını sorabildi. Ona kemiklerin balmumundan yapılma o güzel yontunun içinde oldukları söylendi.

Kral hazretleri küçük kilisede kendisine eşlik etmelerine izin verilen genç kızlara üzerlerine sırmayla DİNSİZE NEFRET, TANRI'YA SONSUZA DEK HAYRANLIK sözleri işlenmiş birer kırmızı kurdele takma lütfunda bulundu.

M. de La Mole köylülere on bin şişe şarap dağıttırdı. O akşam Verrières'de liberaller kralcılardan daha çok bayram ettiler. Kral yola çıkmadan önce M. Moirod'ya uğradı.

XIX. Bölüm

Düşünmek Acı Verir

> Günlük olayların tuhaflığı gözümüzü alır, tutkuların verdiği gerçek acıyı görmez oluruz.
>
> BARNAVE

Julien, M. de La Mole'ün kaldığı odadaki eşyayı yerlerine taşıtırken, dörde katlanmış çok kalın bir kâğıt buldu, ilk sayfanın altında şunları okudu:

"Yüce Meclis üyesi, krallık onur şövalyesi, Saygıdeğer Altesleri Marki de La Mole'a" vb.

Aşçı elinden çıkmışa benzeyen kocaman harflerle yazılmış bir dilekçeydi bu.

"Sayın Marki,

Ömür boyu dinsel ilkelere bağlı yaşadım. 93'te, anısını hiç unutamam, Lyon'da kuşatma sırasında bombalar altında kaldım; her pazar mahallemizin kilisesindeki ayine katılırım. Anısını hiç unutamadığım 93'te bile Paskalya perhizimi aksatmadım. Devrim öncesinde yanımda hizmetçiler çalı-

şırdı, o zamanki aşçım cuma günleri etli yemek yapmazdı. Verrières'de izninizle hak ettiğimi söyleyeceğim genel bir saygınlığım vardır. Törenlerde sayın rahiple sayın belediye başkanının yanında, sayvanın altında yürürüm. Büyük kutlamalar sırasında kendi paramla aldığım kocaman bir mum taşırım. Hepsinin belgesi Paris'te, Maliye Bakanlığı'ndadır. Marki hazretlerinden Verrières'deki ulusal piyango bürosunun bana verilmesini rica ediyorum; mevcut hak sahibi ağır hasta olduğundan, ayrıca seçimlerde yanlış oy kullandığından, sözünü ettiğim büro yakında şu ya da bu biçimde boşalacaktır; vb.

De Cholin"

Dilekçenin yazıldığı sayfanın kenarına De Moirod'nun imzasını taşıyan ve şu satırla başlayan küçük bir not düşülmüştü:

"Dün size elinizdeki dilekçeyi veren namuslu yurttaştan söz etme onuruna ermiştim." vb.

"Şu işe bak, salak Cholin bile bana izlenecek yolu gösteriyor," dedi Julien içinden.

*** kralının Verrières'e uğrayışının üzerinden sekiz gün geçtikten sonra bile, sırasıyla kral, Agde'li piskopos, Marki de La Mole, on bin şişe şarap, bir haç nişanı elde etme umuduyla olaydan ancak bir ay sonra evinden çıkmayı göze alabilen zavallı Moirod'nun attan düşmesi hakkında sayısız yalan, sersemce yorum, gülünç tartışma dolaştı ortalıkta; ama bıçkıcının oğlu Julien Sorel'in onur kıtasına tepeden indirilmesi hepsine ağır basıyordu. Sabah akşam kahvede toplaşıp eşitlik söylevleri çeken varlıklı basma üreticilerinin bu konuda söylediklerine kulak vermek gerekirdi. Bu korkunç şeyi yapan şu burnu büyük Madam de Rênal'di. Nedeni mi? Nedenini küçük rahip Sorel'in güzel gözleriyle körpe yanaklarında aramak gerekirdi.

Vergy'ye döndükten kısa bir süre sonra, çocukların en küçüğü Stanislas-Xavier ateşlendi; bunun üzerine Madam de Rênal korkunç bir vicdan azabı yaşadı. İlk kez aşkını sürekli biçimde kınadı; bir mucize olmuş, sanki nasıl da büyük bir hata yaptığını anlamıştı. Fazlasıyla dindar olsa da o ana dek suçunun Tanrı katında ne kadar büyük olduğunu hiç düşünmemişti.

Bir zamanlar Sacré-Coeur Manastırı'nda Tanrı'ya tutkuyla hayranlık duymuştu; şimdi bu olayda ondan aynı derecede korkuyordu. Korkusu hiçbir akılcı nedene dayanmadığından ruhundaki çatışmalar çok daha şiddetliydi. Julien en küçük bir akıl yürütmenin onu yatıştırmak şöyle dursun, iyice sinirlendirdiğini fark etti; kadın bilgece sözleri cehennemde konuşulan dil sayıyordu. Yine de, kendini çok seven Julien'e hastalığından söz etmek Stanislas'a iyi geliyordu. Hastalık kısa süre sonra ciddileşti. O zaman sürüp giden pişmanlık Madam de Rênal'in uyku uyumasını bile engellemeye başladı; gömüldüğü korkunç sessizliği hiç bozmuyordu: Ağzını açsaydı işlediği suçu Tanrı'ya ve insanlara itirafa girişecekti.

— Yalvarırım, diyordu Julien baş başa kaldıklarında, sakın kimseyle konuşmayın; çektiğiniz acıların tek tanığı ben olayım. Eğer beni hâlâ seviyorsanız sakın konuşmayın: Sözleriniz Stanislas'ın ateşini düşürmez.

Ama bu avutucu sözler hiçbir işe yaramıyordu; Madam de Rênal'in kıskanç Tanrı'nın öfkesini yatıştırmak için Julien'den nefret etmesi gerektiğini, yoksa oğlunun ölüsünü göreceğini düşündüğünü bilmiyordu. Kadının mutsuzluğu ondan nefret edemeyeceğini fark etmesinden geliyordu.

— Hemen benden uzaklaşın, dedi günün birinde Julien'e; Tanrı aşkına bu evden ayrılın, yavrumu sizin varlığınız öldürüyor.

"Tanrı beni cezalandırıyor," diye ekledi alçak sesle, "Haksız da sayılmaz; adaletine hayranım; korkunç bir

suç işledim ve hiç vicdan azabı çekmeden yaşıyordu! Bu Tanrı'dan uzaklaşmamın ilk belirtisiydi: iki kere cezalandırılacağım."

Julien bundan çok etkilendi. Bu sözde ne ikiyüzlülük görebiliyordu, ne de abartma. Beni sevdiği için oğlunu öldürdüğüne inanıyor zavallıcık, ama beni oğlundan çok seviyor. Artık kuşkuya yer yok, bu kadını vicdan azabı öldürüyor; duyguların büyüklüğü bu işte. Peki bu yoksul, kötü yetiştirilmiş, bilgisiz, davranışları zaman zaman onca kabalaşan halimle böyle bir aşka nasıl esin kaynağı oldum?

Bir gece çocuk iyice kötüleşti. M. de Rênal sabah ikide onu görmeye geldi. Ateşler içinde yanan çocuk kıpkırmızı kesilmişti, babasını bile tanıyamadı. Madam de Rênal birden kocasının dizlerine kapandı: Julien her şeyi söyleyip kendini ateşe atmak üzere olduğunu anladı.

Neyse ki bu garip davranış M. de Rênal'in sadece canını sıktı.

— Hoşça kalın! diyerek çekip gitti.

— Hayır, hayır, beni dinle, dedi önünde diz çöküp kocasını tutmaya çalışan Madam de Rênal. Dur, tüm gerçeği dinle. Yavrumu öldüren benim. Ona önce can verdim, şimdi geri alıyorum. Tanrı beni cezalandırıyor, onun gözünde cinayet işledim. Şimdi kendimi harcamalı, küçük düşürmeliyim; belki bu özveri yüce efendimizin öfkesini yatıştırır.

M. de Rênal geniş düşgücüne sahip biri olsaydı, her şeyi anlamış olurdu.

— Romanlara yakışan düşünceler, diye bağırdı dizlerine sarılıp öpmeye çalışan eşini uzaklaştırarak. Bütün bunlar romanlara yakışan düşünceler! Julien, gün ışır ışımaz hekimi çağırtın!

Sonra gidip yattı. Madam de Rênal yarı baygın yere serildi, kendisine yardım etmeye çalışan Julien'i çırpınarak itti.

Julien afalladı.

"Zina bu demek!" dedi içinden... "Bütün o düzenbaz rahipler haklı mı acaba? Onca günah işlediklerine göre gerçek

günahın ne olduğunu biliyor olmasınlar sakın? Ne garip bir durum!.."

M. de Rênal çıkıp gideli yirmi dakika olmuştu, Julien başını hemen hemen cansız yatan çocuğun yatağına dayamış olan sevdiği kadına bakıyordu. "İşte sırf beni tanıdığı için büyük talihsizliğe gömülmüş üstün yetenekli bir kadın," dedi içinden.

"Saatler çabuk geçiyor. Ne yapabilirim onun için? Hemen karar vermeliyim! Burada artık söz konusu olan ben değilim. İnsanların da, yapmacık oyunlarının da ne önemi var? Onun için ne yapabilirim?.. Bırakıp gitmek mi? Ama o zaman da onu bu korkunç acıyla tek başına bırakmış olurum. O ruhsuz kocasının ona yarardan çok zararı dokunuyor. Kaba herifin biri olduğu için ona ağır sözler edebilir; kadın da aklını kaçırıp kendini pencereden atabilir."

"Ayrıca yalnız bırakırsam, göz kulak olmazsam, her şeyi itiraf eder. Ondan sonra, kim bilir, getireceği yüklü mirasa rağmen bakarsın adam rezalet çıkarır. Gidip şu hamamböceği rahip Maslon'a her şeyi anlatabilir, o da altı yaşındaki çocuğun hastalığını bahane ederek, özellikle evden hiç çıkmamasını öğütler. Kadıncağız da yüreğindeki acı ve Tanrı korkusuyla rahibin ne kadar beş para etmez olduğunu unutup sadece onun sözünü dinler."

— Hemen çek git, dedi ansızın gözlerini açan Madam de Rênal.

— Sevgili meleğim, sana nasıl yardım edebileceğimi kestirebilmek için yüz kere canımı verebilirim, diye yanıt verdi Julien. Seni hiç bu kadar çok sevmedim ya da tam şu anda sana hak ettiğin kadar büyük hayranlık duymaya başlıyorum. Benim yüzümden mutsuz olduğunu düşündükçe ne yaparım senden uzakta? Üstelik burada benim çekeceğim acılar değil söz konusu olan. Peki sevgilim hemen giderim. Ancak yanından ayrılıp sana göz kulak olmaz, kocanla arana girmezsem, kalkar her şeyi açığa vurup kendini mahve-

dersin. Seni karalayarak bu evden kovacağını düşün; bütün Verrières, bütün Besançon bu rezaletten söz eder. Tüm kusur sende bulunur; bu utancın altından kalkamazsın...

— Senden istediğim de bu zaten, diye bağırdı ansızın ayağa kalkarak. Acı çekerim, böylesi çok daha iyi olur.

— İyi ama, bu rezaletle onu da mutsuz edersin!

— Yoo, ben kendimi aşağılıyorum, çamura buluyorum; böylece yavrumu kurtarırım belki. Herkesin gözünde küçük düşmek, belki de herkesin önünde çekilecek bir cezadır bu. Şu küçük aklımın erdiği kadarıyla Tanrı'ya karşı en büyük özveri bu olmaz mı?.. Belki hor görülmemi kabul edip oğlumu bana bırakır! Hadi bana daha ağır bir özveri öner, hemen onu yerine getireyim.

— Bırak ben kendimi cezalandırayım. Bu işte ben de suçluyum. Trappe Manastırı'na çekilmemi ister misin? Oradaki yaşamın çetinliği Tanrı'nı yatıştırabilir... Ah ulu Tanrım! Stanislas'ın yerine neden ben hastalanmadım ki?

— Ah canım, ah! dedi Madam de Rênal ayağa kalkıp Julien'e sarılarak, ne çok seversin onu.

Ama aynı anda tiksintiyle itti.

— İnanıyorum, inanıyorum sana! diye sürdürdü yeniden diz çökerek; ah benim biricik dostum! Neden Stanislas'ın babası sen değilsin? O zaman seni oğlumdan çok sevmek böyle iğrenç bir günah olmazdı!

— Burada kalmama, bundan sonra seni bir kardeş gibi sevmeme izin verir misin? En akla uygun ceza bu, gökteki yüce Tanrı'yı yatıştırabilir.

— Peki ya ben, diye bağırdı kadın, ayağa kalkıp Julien'in başını elleri arasına alıp tam gözünün önünde tutarak, peki ya ben seni kardeş gibi mi seveceğim? Seni kardeş gibi sevmeye gücüm yeter mi?

Julien gözyaşlarına boğuldu.

— Ne istersen, ne istersen yapacağım, dedi dizlerine kapanarak; artık tek bir işim var. Kafam çalışmaz oldu; ne

karar vereceğimi bilemiyorum. Senden ayrılırsam, gidip her şeyi kocana anlatır, hem kendini, hem onu mahvedersin. Öyle gülünç bir duruma düştükten sonra asla milletvekili olamaz. Burada kalırsam, oğlunun ölümünden beni sorumlu tutacak, mutsuz olacaksın. Yokluğumun etkisini denemek ister misin? İstersen sekiz gün senden ayrılıp kendimi cezalandırarak kefaretimizi öderim. Bu inziva sürecini nerede istersen orada geçiririm. Örneğin, Bray-le-Haut Manastırı'na giderim: Ama ben yokken kocana hiçbir şey söylemeyeceğine yemin et. Konuşursan bir daha geri gelemeyeceğimi düşün.

Kadın söz verdi, Julien gitti, ama iki gün sonra geri çağrıldı.

— Sensiz yeminimi tutmam olanaksız. Burada durup bakışlarınla bana sürekli olarak susmamı buyurmazsan, kocama her şeyi anlatacağım. Bu korkunç yaşamın her saati bana koskoca bir gün gibi geliyor.

Neyse, sonunda Tanrı bu talihsiz kadına acıdı. Stanislas tehlikeyi atlattı. Ama bu arada olan olmuş, günahının büyüklüğünü kavramıştı; bir daha eski dengesini bulamadı. Geriye kalan pişmanlıklar içten bir yüreğin duyabileceği kadar büyük oldu. Yaşamı cennetle cehennem arasında gidip gelmeye başladı: Julien'i görmediği zaman cehennemi, ayağının dibinde olduğu zamansa cenneti yaşıyordu.

— Hiçbir hayale kapılmıyorum, diyordu kendini aşkının akışına bırakmayı göze alabildiği anlarda. Tam anlamıyla lanetliyim ben, tam anlamıyla lanetli. Sen gençsin, benim çekiciliğime kapıldın, Tanrı seni bağışlayabilir; ama ben sözün tam anlamıyla lanetliyim. Bunu çok derin bir sezgiyle anlıyorum. Korkuyorum: Karşısında cehennemi görünce kim korkmaz? Ama aslında hiç pişman değilim. Gerekirse aynı günahı yeniden işlerim. Yeter ki Tanrı beni bu dünyada cezalandırmasın, bunu çocuklarım aracılığıyla yapmasın, hak ettiğim her şeye hazırım. Kimi zamansa, peki ya sen güzel

Julien'im mutlu musun? diye bağırıyordu. Seni yeterince sevdiğime inanıyor musun?

Özellikle özverili aşk bekleyen Julien'in güvensizliği ve acı çeken gururu her an yinelenen bu büyük, tartışmasız özveriye direnemedi. Madam de Rênal'e hayrandı, o soylu bir kadın, bense işçi çocuğuyum, yine de beni seviyor... Onun karşısında sevgili rolünü üstlenen bir uşak değilim. Julien bu korkusunu atlattıktan sonra aşkın en büyük çılgınlıklarına, en öldürücü belirsizliklerine savruldu.

— En azından, diye bağırıyordu kadın, aşk konusundaki kuşkularını görünce, birlikte geçireceğimiz şu sayılı günlerde seni mutlu ediyorum! Elimizi çabuk tutalım; yarın artık belki de senin olamayacağım. Tanrı beni çocuklarım aracılığıyla cezalandırırsa, seni sevmek için yaşamam, onları benim günahımın öldürdüğünü görmezden gelmem işe yaramaz. Böyle bir darbeyi kaldıramam. Ayrıca istesem de yapamam; aklımı kaçırırım.

— Ah! Senin Stanislas'ın yerine cayır cayır yanmak isteyişin gibi, keşke senin günahını da ben üstlenebilseydim!

Bu büyük ruhsal bunalım, Julien'in kadına duyduğu sevginin niteliğini değiştirdi. Sevgisi artık yalnız güzelliğine duyduğu hayranlığa, ona sahip olma övüncüne dayanmıyordu.

Tattıkları mutluluk artık çok daha üstün, yüreklerini kavuran ateş çok daha yoğundu. Çılgınlıklarla dolu taşkınlıklar yaşıyorlardı. Dışarıdan bakan mutlulukları artmış sanırdı. Ama Madam de Rênal'in biricik korkusunun Julien tarafından sevilmemek olduğu aşklarının ilk dönemlerindeki kolay mutluluğu, gölgesiz büyük mutluluğu, tatlı dinginliği bir daha hiç tadamadılar. Mutlulukları zaman zaman bir suça dönüşüyordu.

Görünüşte en dingin, en mutlu anlarında Julien'in elini şiddetle sıkarak:

— Ey ulu Tanrım! Açıkça görüyorum cehennemi! diye bağırıyordu Madam de Rênal. Ne büyük işkenceler bunlar!

Hepsini hak ettim! Duvara yapışan sarmaşık gibi sımsıkı bağrına bastırıyordu genç adamı.

Julien'in bu tedirgin ruhu yatıştırmaya çalışması boşunaydı. Kadın Julien'in elini tutup öpücüklere boğuyordu. Sonra karanlık bir düş görüyormuş gibi:

— Benim için cehennem bile bir lütuf olur, diyordu, o zamana dek yeryüzünde onunla yaşanacak birkaç günüm olur, ama bu dünyada cehenneme düşmek, çocuklarımın ölümü... Yine de, bu bedeli ödeyince belki suçum bağışlanır... Ey ulu Tanrım! Sakın beni bu bedelle bağışlamayın. O zavallı çocuklar size karşı hiç saygısızlık etmediler ki; biricik suçlu benim, ben: Kocamdan başka birini seviyorum.

Julien bunun ardından Madam de Rênal'in görünüşte daha sakin bir ruh haline geçtiğini görüyordu. Her şeyi üstlenmeye çalışıyor, sevdiği insanın yaşamını zehirlemek istemiyordu.

Günler böyle birbirini izleyen sevgi ve pişmanlık duyguları arasında göz açıp kapayıncaya dek geçiyordu. Julien artık oturup düşünme alışkanlığını yitirmişti.

Verrières'deki küçük bir davanın duruşmasına giden Matmazel Élisa, M. Valenod'nun Julien'e diş bilediğini fark etti. Kendisi de çocukların öğretmeninden nefret ediyor, sık sık da bunu dile getiriyordu.

— Ah mösyö ah! Doğruyu söylesem beni defterden silerdiniz!.. dedi günün birinde M. Valenod'ya. Önemli konularda efendilerin hepsi aynı görüştedir... Biz zavallı uşaklarınsa kimi şeyleri söylemesi bağışlanmaz...

M. Valenod sabırsız merakıyla kısa kestirmeyi bildiği bu beylik giriş tümcelerinin ardından özsaygısını çok yaralayan şeyler öğrendi.

Ne yazık ki herkesin gözü kulağı önünde tam altı yıl boyunca peşinden koştuğu yörenin en seçkin kadını; küçümsemeleriyle defalarca yüzünü kızartmış olan şu burnu büyük kadın, öğretmen kılığına bürünmüş bir işçi parçasını sevgili

diye koynuna almıştı. Üstelik Madam de Rênal düşkünler yurdu yöneticisinin üzüntüsünü iyice artırmak istermiş gibi, bu sevgiliye hayrandı.

— Hem de, diyordu oda hizmetçisi derin derin iç geçirerek, M. Julien bu kadını elde etmek için en küçük bir çaba harcamadı. Madam için o alışılmış soğukluğunu bir yana bırakmadı.

Kız bu işten ancak köye gittikleri zaman emin olmuştu, ama çevrilen dolabın çok daha eskiye dayandığını sanıyordu.

— İşte bu yüzden geçmişte benimle evlenmeye yanaşmadı, diye ekledi kızgın kızgın. Ben de salak gibi, gidip Madam de Rênal'den Julien'le konuşmasını rica ediyordum.

M. de Rênal, o akşam, gazetesiyle birlikte kentten gönderilen ve evinde olup bitenleri en ince ayrıntılarıyla anlatan uzun bir mektup aldı. Julien açık mavi kâğıda yazılmış mektubu okurken yüzünün sarardığını, kendisine kötü kötü baktığını gördü. Belediye başkanı akşam boyunca kendini toparlayamadı ve Julien'in ona dalkavukluk edip, Bourgogne'un en iyi ailelerinin soy kütükleriyle ilgili sorular yöneltmesi de hiçbir işe yaramadı.

XX. Bölüm

İmzasız Mektuplar

Çok fazla dalma oynaşmaya.
Edilen en sıkı yeminler kanın ateşinde
Saman çöpü gibi yanıp gider.

Fırtına[16]

Oturma odasından çıkarlarken Julien sevgilisine şunu söyleme fırsatını buldu:

— Bu akşam görüşmeyelim, kocanız kuşkulanmaya başladı, iç çekerek okuduğu şeyin imzasız bir mektup olduğuna yemin edebilirim.

Neyse ki Julien odasına girince kapısını kilitliyordu. Madam de Rênal bu uyarının kendisini görmemek için uydurulmuş bir bahane olduğunu düşündü çılgınca. Sözün tam anlamıyla aklını kaçırdı ve her zamanki saatte genç adamın kapısına dayandı. Koridordaki gürültüyü işiten Julien anında lambasını söndürdü. Kapısı zorlanıyordu; gelen Madam de Rênal miydi, yoksa kıskanç koca mı?

Julien'e arka çıkan aşçı kadın ertesi sabah erkenden kapağında İtalyanca yazılmış şu sözleri okuduğu bir kitap getirdi: *Guardate alla pagina 130.*[17]

16 *The Tempest*, W. Shakespeare (ç.n.)

17 İt. – 130. sayfaya bakın. (ç.n.)

Julien bu ihtiyatsızlık karşısında ürperdi, hemen yüz otuzuncu sayfayı açtı, orada iğneyle tutturulmuş, gözyaşlarına bulanmış, yazım kurallarına aldırış edilmeden yazılmış aşağıdaki mektubu buldu. Madam de Rênal genellikle yazı yazarken çok özenliydi, bu ayrıntı onu çok duygulandırdı, gönderilişindeki ihtiyatsızlığı unuttu.

"Bu gece beni içeri almak istemedin mi? Ruhunun derinliklerini okuyamadığımı sandığım anlar oluyor. Bakışların beni ürkütüyor. Senden korkuyorum. Ey ulu Tanrım! Yoksa beni hiç sevmedin mi? Öyleyse kocam aşkımızı öğrensin, beni alıp köyde bir yere, çocuklarımdan çok uzağa kapatsın. Belki Tanrı da böyle istiyor. Yakında ölürüm. Ama o zaman sen de bir canavar olursun.

Lanet olası, sevmiyor musun beni? Çılgınlıklarımdan, pişmanlıklarımdan bıktın mı? Beni mahvetmek mi istiyorsun? Bunun için sana çok kolay bir yol öneriyorum. Hadi git, bu mektubu bütün Verrières'e, daha doğrusu yalnız M. Valenod'ya göster. Ona seni sevdiğimi söyle, hayır, hayır böyle bir saçmalık çıkmasın ağzından, sana hayran olduğumu, yaşamımın seni gördüğüm gün başladığını söyle; gençliğimin en çılgın yıllarında bile, sana borçlu olduğum mutluluğu aklımın köşesinden geçirmediğimi; yaşamımı senin uğruna gözden çıkardığımı, şimdi de ruhumu verdiğimi anlat. Senin uğruna çok daha fazlasını gözden çıkaracağımı biliyorsun.

Peki, özveri nedir bilir mi bu adam? Onu sinirlendirmek için bütün kötülere meydan okuduğumu söyle; yeryüzünde benim için artık tek bir kötülüğün bulunduğunu, bunun da beni yaşama bağlayan tek insanın değiştiğini görmek olduğunu söyle. Benim için can vermek, ölümü bir özveri olarak sunmak, ondan sonra artık çocuklarım için korkmamak ne büyük mutluluktur!

Gerçekten imzasız bir mektup geldiyse, inan bana sevgili dostum bunu tam altı yıl kaba sesiyle, atlı gösterileriyle,

kendini beğenmişliğiyle, elindeki üstünlüklerin bitip tükenmeyen öyküsüyle peşimden ayrılmayan o iğrenç adam yazmıştır.

Gerçekten imzasız bir mektup var mı? Kötü yürekli çocuk, ben de zaten seninle bunu tartışmak istiyordum; ama hayır, çok iyi yaptın. Seni belki de sonuncu kez kollarıma alsaydım, şimdi yaptığım gibi bu konuyu serinkanlılıkla tartışamazdım. Bundan sonra mutluluğumuz eskisi kadar kolay olmayacak. Bu sizi zorlar mı? Evet, M. Fouqué'den eğlenceli kitaplar almadığınız günlerde. Gereken özveride bulunuldu, yarın imzasız bir mektup gelsin gelmesin, ben de kocama imzasız bir mektup aldığımı, sana derhal yüklü bir tazminat ödemesini, dürüst bir bahane bulup seni doğruca babanın yanına göndermesi gerektiğini söylerim.

Ah sevgili dostum! On beş gün, belki bir ay ayrılmamız gerek! Hadi git, kabul ediyorum, sen de benim kadar acı çekeceksin. Ama inan, o imzasız mektubun etkisini silmenin tek yolu bu; ancak kocam benim hakkımda ilk kez imzasız mektup almıyor. Ah! Eskiden nasıl gülerdim bu mektuplara!

Tek amacım kocamı mektubun M. Valenod'dan geldiğine inandırmak; yazanın o olduğuna hiç kuşkum yok. Evden ayrılınca gidip Verrières'e yerleşmeyi unutma. Kocamın orada on beş gün geçirmesini, böylece ahmakların aramızda en küçük bir soğukluk bulunmadığını düşünmesini sağlamaya çalışacağım. Verrières'e yerleşince herkesle, liberallerle bile dostluk kur. Bütün o hanımların seni arayacağını biliyorum.

Sakın M. Valenod'ya kızma, hele hele günün birinde dediğin gibi kulaklarını kesmeye kalkma; tam tersine ona tüm iyi niyetinle yaklaş. Verrières'de önemli olan M. Valenod'nun ya da bir başkasının, senin çocukları eğiteceğini düşünmesidir.

Kocamsa işte buna hiç dayanamaz. Ya razı olursa? Olsun, o zaman en azından Verrières'de otursun, ara sıra seni görürüm. Seni çok seven çocuklarım zaman zaman seni görmeye gelir. Ey ulu Tanrım! Çocuklarımı seni sev-

dikleri için daha çok sevdiğimi hissediyorum. Ah ne büyük pişmanlıklar yaşıyorum! Nasıl bitecek bütün bunlar?.. Ne yapacağımı bilmiyorum... Sonuçta anlıyorsundur; bu kaba insanlara karşı sakın tepeden bakma; tatlı, yumuşak davran, bunu senden dizlerine kapanarak istiyorum: Yazgımıza onlar karar verecek. Kocamın senin hakkında kamuoyunun göstereceği tavrı takınacağından kuşkun olmasın.

İmzasız mektubu bana sen sağlayacaksın; sabırlı ol, bir makas bul. Bir kitaptan aşağıdaki sözcükleri kes; sonra şu gönderdiğim mavimsi kâğıda beyaz kolayla yapıştır; onu bana M. Valenod gönderdi. Odanın aranmasına hazır ol; sözcükleri keseceğin kitabın sayfalarını yak. Sözcükleri hazır bulamazsan, harfleri sabırla tek tek bul. Gireceğin zahmeti azaltmak için imzasız mektubu çok kısa tuttum. Ah! Korktuğum gibi beni artık sevmiyorsan, mektubum sana nasıl da uzun gelmiştir!"

İMZASIZ MEKTUP

"Madam,

Çevirdiğiniz bütün küçük dolaplar biliniyor; ancak ilgili kişiler uyarıldı. Duyduğum dostluğun hatırına sizi o küçük köylüden kurtulmaya davet ediyorum. Bunu yapacak kadar bilgelik gösterirseniz, kocanız aldığı mektuptaki uyarının kendisini yanılttığına inanacak ve kendi haline bırakılacaktır. Sırrınızı bildiğimi unutmayın; yoldan çıkmış kadın karşımda titreyin; artık dileklerimi yerine getirmelisiniz."

"Bu mektubu oluşturan sözcükleri yapıştırmayı bitirir bitirmez (yöneticinin konuşma biçimini tanıdın mı?) odandan çık, ben gelir seni bulurum.

"Köye gidip allak bullak olmuş bir yüzle döneceğim, zaten yüzüm gerçekten allak bullak olacak. Ey ulu Tanrım! Nelere kalkışıyorum, bütün bunlar imzasız bir mektup gel-

diğini sandığın için oluyor. Neyse, tanımadığım birinin elime tutuşturduğu şu mektubu asık bir yüzle kocama vereceğim. Sen çocukları al, ormanda gezintiye çık, ancak akşam yemeğinde geri gel.

"Kayalıkların tepesinden güvercin kulesini görürsün. Her şey yolunda giderse, oraya beyaz bir mendil bağlarım; tam tersi gerçekleşirse, orada bir mendil göremeyeceksin.

"O nankör yüreğin bu yürüyüşe çıkmadan önce beni sevdiğini söylemenin bir yolunu bulacak mı? Ne olursa olsun, şuna emin ol: Kesin olarak ayrılırsak bir gün bile yaşayamam. Ah kötü yürekli anne, ah! Sevgili Julien, yazdıklarımın hepsi boş. Bunların bir tekini bile içimde hissetmiyorum; şu an senden başka bir şey düşünemiyorum, bütün bunları senin tarafından suçlanmak için yazıyorum. Seni yitirmek üzere olduğumu sandığım şu anda gerçeği saklamak neye yarar? Ne yani, ruhum sana korkunç mu görünüyor? Evet, ama hayran olduğum adama yalan söylemiyorum. Şimdiye dek çok yalan söyledim. Artık beni sevmiyorsan, hadi git, seni bağışlıyorum. Mektubumu bir daha okuyacak vaktim yok. Kollarında geçirdiğim güzel günleri canımla ödemek benim için hiçtir. Üstelik o günlerin bana çok daha pahalıya patlayacaklarını biliyorsun."

XXI. Bölüm

Bir Efendiyle Konuşma

Ne yazık, zayıf yaratılmışız.
Kabahat bizde değil, yaradılışımızda.
On İkinci Gece[18]

Julien bir saat içinde, çocuksu bir keyifle sözcükleri bir araya getirdi. Odasından çıkarken öğrencileriyle annelerine rastladı; kadın sakinliği Julien'i ürküten bir cesaret ve doğallıkla mektubu aldı.

— Beyaz kola yeterince kurudu mu? diye sordu.

Pişmanlığın çılgına çevirdiği kadın bu muydu, diye düşündü. Şu an aklından neler geçiyordu? Yine de bunu ona soramayacak kadar kendini beğenmişti; ama belki de hiç bu kadar hoşuna gitmemişti.

— İşler kötü giderse, dedi kadın aynı soğukkanlılıkla, elimdeki her şeyi alırlar. Şunu dağda bir yere gömün; günün birinde belki biricik hazinem olur.

Ona kırmızı maroken kumaştan bir gözlük kabı verdi, içi altın doluydu, birkaç da elmas vardı.

— Hadi şimdi gidin, dedi.

---

18 *Twelfth-Night; or, What You Will*, W. Shakespeare (ç.n.)

En küçüğünü iki kez olmak üzere çocukları kucakladı. Julien kıpırdamadan duruyordu. Kadın hiç yüzüne bakmadan, hızlı adımlarla uzaklaştı.

İmzasız mektubu açalı beri M. de Rênal'in yaşamı çekilmez olmuştu. 1816'da az kalsın edeceği düellodan bu yana hiç bu kadar heyecanlanmamıştı ve doğrusunu söylemek gerekirse, kafasına bir kurşun yeme olasılığı bile onu bu kadar mutsuz etmemişti. Mektubu evire çevire inceliyordu: "Bu bir kadın yazısı değil mi?" diyordu içinden. "Öyleyse kim yazdı?" Kuşkularını içlerinden biri üzerinde yoğunlaştıramadan, Verrières'de tanıdığı bütün kadınları gözünün önünden geçiriyordu. Yoksa bir erkek mi yazdırmıştı bu mektubu? Kimdi bu adam? Burada da aynı belirsizlikle karşı karşıyaydı; tanıdıklarının çoğu onu kıskanır, ondan nefret ederdi.

Çöktüğü koltuktan kalkarken, gidip karıma danışmalıyım, dedi kendi kendine.

Ama daha ayağa kalkar kalkmaz, ey ulu Tanrım! dedi başını döverek, asıl ondan kuşkulanmalıyım; şu anda benim düşmanım o. Ve öfkesinden gözleri yaşardı.

Taşranın tüm pratik bilgeliğini oluşturan taşyürekliliğin hak edilmiş karşılığı olarak, M. de Rênal'in şu anda en çok çekindiği iki erkek en yakın dostlarıydı.

"Onların dışında belki on dostum daha var," deyip hepsini gözden geçirdi, her birinin kendini ne kadar teselli edebileceğini değerlendirerek. "Ah! Şu başıma gelen hepsini, ama hepsini sevinçten havalara uçurur!" diye bağırdı öfkeyle. Neyse ki herkesin kendisine imrendiğini sanıyordu, bunda da haksız değildi. *** kralının bir gece geçirerek onurlandırdığı kentteki görkemli evinin dışında, Vergy'deki şatosunu da çok güzel dayayıp döşemişti. Ön cephe beyaza boyanmış, pencereler güzel yeşil panjurlarla süslenmişti. Bu görkemi düşünüp bir an için avundu. Bu şato, zamanın yol açtığı alçakgönüllü gri renklere bürünmüş köy evlerinin ya da sözümona şatoların aksine, üç dört fersah öteden seçiliyordu.

M. de Rênal, bağlı bulunduğu kilisenin mallarının yönetimiyle görevli dostlarından bir dostunun gözyaşlarına ve acımasına güvenebilirdi; ama o da her şeye ağlayan bir budalaydı. Yine de biricik dayanağı oydu.

— Kimse benim kadar bahtsız olamaz! diye bağırdı öfkeyle; bu ne yalnızlık!

"Böyle bir şey olabilir mi!" diyordu bu acınası adam içinden, şu başıma gelen talihsizlik sırasında öğüt alacak bir tek dostumun bulunmaması olacak şey mi? Çünkü kafamın iyice karıştığını hissediyorum,! Ah Falcoz, ah! Ah Ducros![19] diye haykırdı acıyla. Bunlar 1814'te tepeden bakan davranışlarıyla kendisinden uzaklaştırdığı iki çocukluk arkadaşıydı. Soylu değillerdi ve M. de Rênal çocukluklarından beri aralarında sürüp giden eşitliğe dayalı ilşikiyi silip atmak istemişti.

İçlerinden biri, Falcoz, Verrières'de kâğıt tüccarlığı yapan akıllı, iyi yürekli bir insandı, bölgenin başkentinde bir basımevi satın almış, bir gazete çıkarmaya başlamıştı. Rahipler kurulu onu batırmaya karar vermişti: Gazetesi mahkûm edilmiş, basımevi işletme belgesi elinden alınmıştı. On yıl aradan sonra, bu acıklı koşullarda, ilk kez M. de Rênal'e mektup yazması gerektiğini düşünmüştü. Verrières belediye başkanı ona tam bir Romalı gibi şöyle yanıt vermişti: "Kral hazretlerinin bakanlığı bana danışma onurunu bağışlasaydı, şunu derdim: Taşradaki bütün basımevlerini acımadan yıkın, tütün gibi basım işini de tekelleştirin." M. de Rênal bir zamanlar bütün Verrières'in hayran olduğu eski can dostuna yazılmış bu mektubun içeriğini anımsarken tüyleri diken diken oluyordu. Şu toplumsal konumumla, servetimle, aldığım nişanlarla günün birinde o mektubu yazdığıma pişman olacağıma kim inanırdı? Kimi zaman kendine, kimi zaman

19 Stendhal'in büyük saygı duyduğu, Grenoble'daki kitapçı Jean-Charles Falcoz (1747-1830) ile Grenoble Doğa Tarihi Müzesi ve Belediye Kütüphanesi'nin yöneticisi Etienne Ducros (1735-1814). (ç.n.)

da çevresindeki her şeye kızıp köpürerek korkunç bir gece geçirdi; neyse ki aklına karısını gizlice izlemek gelmedi.

"Louise'e alıştım, her şeyimi biliyor," diyordu kendi kendine; "Yarın yeni biriyle evlenebilmek için hiçbir engelim kalmasa, onun gibisini bulamam." Bunun üzerine, karısının suçsuz olduğunu düşünmek onu rahatlattı; olup biteni böyle yorumlamak onu kişiliğinin gücünü göstermek zorunda bırakmıyor, dolayısıyla işine geliyordu; şimdiye dek kaç kadına kara çalındığı görülmüştü!

"İyi ama, o sevgilisiyle beni tefe koyarken, bir hiçmişim, beş para etmez biriymişim gibi oturup burada acı mı çekeceğim!" diye haykırdı ansızın çılgın adımlarla odayı arşınlarken. "Bütün Verrières halkının boynuzlanmaya aldırmayışımı diline dolaması mı gerek? Charmier hakkında neler söylediler? (Bu kişi bölgede karısı tarafından aldatıldığı herkes tarafından bilinen biriydi) Adı anıldığında bütün dudaklarda gülümseme belirmiyor mu? Oysa iyi bir avukattı, ama güzel konuşma yeteneği kimin umurunda? Ah Charmier'cik! Alnına kara çalan adamın adıyla anılarak Bernard'ın Charmier'si deniyor. Neyse, Tanrı'ya bin şükür, kızım yok," diyordu M. de Rênal kimi zaman, "Böylece annelerine vereceğim ceza çocuklarımı fazla etkilemeyecek; o zavallı köylüyü karımla basıp ikisini birden öldürebilirim; o zaman olayın acıklı yanı gülünç yanını örter belki." Hoşuna giden bu düşünceyi en ince ayrıntısına dek tahlil etti. "Ceza yasası benden yana ve ne olursa olsun, bizim cemaat ve jürideki arkadaşlarım beni kurtarırlar." Gidip av bıçağını inceledi, iyice keskindi; ama kan görme düşüncesinden ürktü.

"Şu kendini bilmez öğretmeni tekme tokat evden kovabilirim; ama o zaman Verrières'de, hatta bütün ilde nasıl bir kıyamet kopar! Falcoz'un gazetesi mahkûm edildikten sonra, başyazarı cezasını çekip çıkınca altı yüz franklık gelirini yitirmesine yol açanların arasında ben de vardım. Bu yazar bozuntusunun Besançon'da görüldüğünü söylüyorlar, eline

kalemi alıp beni mahkemeye veremeyeceğim biçimde gülünç düşürebilir!.. Mahkemeye vermek mi? Küstah adam. Doğru söylediğini bin yoldan ima edebilir. Benim gibi iyi bir aile çocuğundan, hak ettiği yere gelmiş birinden bütün ayaktakımı nefret eder. Adım o korkunç Paris gazetelerinde küçük düşürülebilir; ey ulu Tanrım! Yüzyılların soylu Rênal adını çamurlar içinde debelenirken görmek ne inanılmaz bir yıkım olur! Yolculuğa çıkarken adımı değiştirmem mi gerekecek? Şanımın, gücümün simgesi olan bu adı değiştirmek ha! Aman Tanrım, ne büyük rezillik!"

"Karımı öldürmez de her şeyi görmezden gelip kovarsam, Besançon'da hemen bütün servetini ona bırakacak teyzesi var. Karım da Julien'le yaşamak için Paris'e gider; bu da Verrières'de duyulur, yine enayi yerine konulurum." Bu mutsuz adam o anda güneşin doğmakta olduğunun ayrımına vardı. Azıcık temiz hava almak için bahçeye çıktı. O anda hiçbir olay çıkarmamaya karar vermişti, çünkü çıkaracağı bir olayın Verrières'deki yakın dostlarını keyiften havalara uçuracağını düşünüyordu.

Bahçedeki gezinti onu biraz yatıştırdı. "Hayır, karımı bırakamam, her işimi görüyor," diye bağırdı ansızın. Birden eşi olmadan evin ne hale geleceğini düşündü ürpererek; yakın akraba olarak bir tek yaşlı, salak, kötü yürekli R*** Markizi vardı.

Birden aklına çok anlamlı bir düşünce geldi, ama bunun gerçekleştirilmesi zavallı adamınkinden çok daha üstün bir kişilik gerektiriyordu. "Karımı yanımda tutarsam," dedi içinden, "kendimi tanıyorum, sabrımı taşırdığı bir gün kusurunu yüzüne vururum. Karım gururludur, bozuşuruz, hem de teyzesinin mirasına konamadan. O zaman herkes nasıl alay eder benimle! Karım çocuklarını sever, her şey onlara kalır. Ben de Verrières'in alay konusu olurum. Arkamdan, bak işte, karısından öcünü almayı bile beceremedi derler! Kuşkulanmakla yetinip hiçbir şeyi kanıtlamaya yeltenme-

mek çok daha iyi olmaz mı? Dolayısıyla elimi kolumu bağlayıp oturur, böylece sonradan onu suçlayamam."

M. de Rênal bir an sonra yaralanmış gururuyla, Verrières'deki Soylu Kulüp ya da Casino'daki bilardo salonunda anlatılan bütün ayrıntıları anımsıyordu; ağzı iyi laf yapanlardan biri oyunu yarıda keserek, boynuzlanmış bir kocayla dalga geçmişti. Bir anda o günkü şakalar M. de Rênal'e nasıl da acımasız göründü!

"Ey ulu Tanrım! Neden karım ölmüyor? Öyle olsaydı kimsenin önünde gülünç duruma düşmezdim. Neden dul değilim! Paris'e gidip en seçkin topluluklarda altı ay yaşardım." Dul kalma düşüncesinin verdiği mutluluğun ardından, aklı yeniden gerçeği kanıtlamaya takıldı. Julien'in odasının kapısında gece yarısı herkes yattıktan sonra yine hafif bir gürültü işitilecek miydi; ertesi sabah gün ışıyınca ayak izleri görecek miydi?

— Bu yol işe yaramaz, diye bağırdı ansızın, o aşağılık Élisa her şeyi fark eder, kısa süre içinde evdeki herkes kıskançlığımı öğrenir.

Yine Casino'da anlatılan bir öyküde kocanın biri başına gelen tatsız olayı ortaya çıkarmak için, karısıyla sevgilisini ayıran kapıya biraz mumla karısının bir saçını mühür gibi yerleştirmişti.

Saatlerce süren kararsızlıktan sonra durumu bu yolla açıklığa kavuşturmak ona en iyi çözüm gibi göründü, tam bunları düşünürken, dönemeçlerin birinde ölmesini dilediği kadınla karşılaştı.

Köyden geliyordu. Vergy kilisesine sabah ayinine gitmişti. Soğuk bir filozofun pek kuşkulu sayacağı, ama onun inandığı bir rivayete göre, şimdi yararlanılan bu küçük kilise Vergy senyörünün şatosunun şapeliydi. Oraya yakarmaya her gidişinde bu düşünce Madam de Rênal'in aklından çıkmazdı. Kafasında kocasının Julien'i avda kazayla öldürdüğünü, ardından da akşam yüreğini kendisine yedireceğini canlandırıyordu.

"Yazgım beni dinlerken ne düşüneceğine bağlı," dedi içinden. "O can alıcı on beş dakikanın ardından belki bir daha onunla konuşma fırsatı bulamam. Mantığıyla hareket eden bilge biri değil. Dolayısıyla azıcık aklımla ne yapıp söyleyeceğini önceden kestirebilirim. Ortak yazgımıza o karar verecek, buna gücü var. Ancak bu yazgı benim göstereceğim beceriye, kapıldığı öfkenin çılgına döndürdüğü, olayların arka planını görmesine engel olduğu bu değişken adamın düşüncelerine yön verme sanatıma bağlı. Ey ulu Tanrım! Şimdi bana soğukkanlılık, yetenek gerekli, nereden bulayım bunları?"

Bahçeye girip kocasını uzaktan görünce sihirli bir değnek değmiş gibi birden sakinleşti. Dağınık saçları, kırışmış giysileri hiç uyumadığını gösteriyordu.

Mührü sökülüp ikiye katlanmış mektubu uzattı ona. Adam mektubu açmadan öfkeli gözlerle karısına bakıyordu.

— Noterin bahçesinin arkasından geçerken, sizi tanıdığını, size çok şey borçlu olduğunu söyleyen kötü suratlı biri bu iğrenç şeyi elime tutuşturdu, dedi. Sizden istediğim tek şey, hem de hemen, şu M. Julien'i babasının yanına yollamanız.

Madam de Rênal söylemek zorunda olduklarının sıkıntısından bir an önce kurtulmak için, bu son sözleri belki biraz erken söyleyiverdi.

Sözlerin kocasının üzerinde yarattığı etkiyi görünce içi sevinç doldu. Kocasının gözünü dikip kendisine bakışından, Julien'in tahminin doğru olduğunu anladı. "Bu büyük aksilik karşısında ağlayıp sızlayacak yerde, nasıl bir üstün yetenek, nasıl bir beceri gösterdi şu genç adam," diye düşündü, "Hem de henüz hiçbir deneyimi olmayan bir delikanlı! Böyle bir genç gelecekte hangi mevkilere gelir? Ama ah! Kazanacağı başarılar ona beni unutturur!"

Taptığı adama duyduğu hayranlık kafasındaki karışıklığı geçiriverdi.

Uyguladığı taktiği çok beğendi. Doğrusu Julien'e yakışmayan bir kadın değilmişim, dedi içinden, yüreğindeki tatlı, gizli bir şehvetle.

M. de Rênal, okurun anımsayacağı üzere, maviye çalan bir kâğıda yapıştırılmış basılı sözcüklerle oluşturulmuş mektubu, tavrını belli etmemek için hiçbir şey söylemeden okudu. "Şöyle ya da böyle, herkesin diline düştüm," diyordu yorgunluktan tükenen M. de Rênal.

"Dikkate alınması gereken yeni hakaretler, hem de yine karımın yüzünden!" Az kalsın en ağır küfürleri yağdıracaktı karısına, Besançon'da bekleyen mirasın düşüncesi bunu güçlükle önledi. Bir şeylere saldırma sabırsızlığıyla bu ikinci imzasız mektubu hırsla buruşturdu, kocaman adımlarla bahçeyi arşınlamaya başladı, karısından uzaklaşması gerekiyordu. Biraz sonra daha sakinleşmiş olarak yanına geldi.

— Bir karara varıp Julien'i göndermek gerekiyor, dedi karısı hemen; alt tarafı bir işçi çocuğu. Birkaç altın tutuşturursunuz eline, zaten bilgili bir genç olduğu için iş bulmakta zorlanmaz, çocukları olan birinin yanında, örneğin M. Valenod'nun ya da kaymakam Maugiron'un evinde çalışmaya başlar. Böylece ona haksızlık etmiş olmazsınız...

— Tam bir budala gibi konuşuyorsunuz, diye bağırdı M. de Rênal ürkütücü bir ses tonuyla. Zaten bir kadından sağduyu beklenebilir mi? Asla akla uygun hareket etmeyi bilmiyorsunuz, dünyadan haberiniz var mı sizin? Uyuşukluğunuz, tembelliğiniz yalnız kelebek avına izin veriyor, zavallı zayıf yaratıklar, ailelerimizde sizin gibilerin bulunması ne talihsizlik!..

Madam de Rênal konuşmasına izin verdi, o da uzun süre bağırıp çağırdı; yöredeki deyişle, böylece öfkesini dindiriyordu.

— Bakın mösyö, dedi kadın en sonunda, ben hakarete uğramış bir kadın olarak konuşuyorum, hem de en değerli şeyi, onuru lekelenmiş bir kadın olarak.

Madam de Rênal, Julien'le hâlâ aynı çatı altında yaşayabilme olasılığını sağlayacak olan bu acı veren konuşma boyunca soğukkanlılığını korudu. Kocasının çılgınca öfkesine yön verebilecek en uygun düşünceleri arıyordu. Adamın kendisine yönelttiği haksız yakınmalar karşısında duyarsız kalmış, hiç dinlememiş, o sırada hep Julien'i düşünmüştü. Yaptıklarımdan hoşnut kalacak mı acaba?

— Son derece hoş tuttuğumuz, armağanlara boğduğumuz şu küçük köylü, dedi sonunda, suçsuz olabilir, yine de onun yüzünden hayatımda ilk kez hakarete uğradım... Bakın mösyö! Şu korkunç kâğıdı okuduğumda karar verdim, bu evden ya o gider ya da ben.

— Hem beni, hem kendinizi küçük düşürecek bir rezalet mi yaratmak istiyorsunuz? Verrières'de pek çok insanın ekmeğine yağ sürmüş olursunuz.

— Doğru, bilgece yönetiminizin sizi, ailenizi ve kenti refaha kavuşturması çoğunluk tarafından kıskanılıyor... Peki öyleyse, ben de Julien'i, hani şu dağda odun tüccarlığı yapan kendine layık dostunun yanında bir ay kalmak için sizden izin istemeye razı ederim.

— Sakın böyle bir şeye kalkışmayın, diye yanıt verdi M. de Rênal oldukça sakin bir ifadeyle. Sizden her şeyden önce onunla konuşmamanızı istiyorum. Bu işi öfkeyle yapar, aramızı açarsınız, bu küçük beyin ne kadar alıngan olduğunu biliyorsunuz.

— Bu delikanlıda hiç incelik yok, diye devam etti Madam de Rênal, bu işin uzmanı sizsiniz, bilgili bir insan olabilir, ama alt tarafı köylü işte. Kendi payıma, Élisa'yla evlenmeyi reddettiğinden beri, onun hakkında hiç de iyi şeyler düşünmüyorum; güvenli bir servetti bu; onu reddetmesinin nedeniyse kızın zaman zaman gizlice M. Valenod'yu görmeye gidişiydi.

— Yaa! dedi M. de Rênal kaşını yukarı kaldırarak, Julien mi söyledi bunu size?

— Yok canım, tam tersine; o bana hep içinden gelen din adamı olma çağrısından söz etti; oysa bildiğiniz gibi, bu gibilerinin içinden gelen ilk ses ekmek çağrısıdır. Bana sadece kızın gizli ziyaretlerinden haberdar olduğunu sezdiriyordu.

— Benim bunlardan haberim yoktu! diye haykırdı M. de Rênal, yeniden küplere binip sözcüklerin üstüne basa basa. Evimde benden habersiz bir şeyler dönüyor... Ne yani! Élisa'yla M. Valenod arasında bir şey mi oldu?

— Oo sevgili dostum, dedi Madam de Rênal gülerek, çok eski hikâye bu, ama belki kötü bir şey olmamıştır. Verrières'de, sevgili dostunuz M. Valenod'nun, benimle arasında tamamen platonik küçük bir aşk doğduğu düşünülürse hiç de kızmayacağı günlerdeydi.

— Aklımdan geçmişti bu bir keresinde, diye haykırdı M. de Rênal başına öfkeyle vururken, o süreçte yaşananları kafasında peş peşe canlandırarak, ama bana hiçbir şey söylemediniz?

— Sevgili yöneticimizin yüreğinde esen küçük bir kendini beğenmişlik rüzgârından ötürü iki dostun arasını mı açmak gerekirdi? Fazlasıyla duygusal, hatta hafifçe sevdalı mektup gönderilmeyen seçkin bir kadın gösterebilir misiniz?

— Size de mi yazdı?

— O çok mektup yazar.

— Emrediyorum, hemen gösterin bu mektupları bana; M. de Rênal bunu derken âdeta parmak uçlarının üzerinde dikilmişti.

— Bunu kesinlikle yapamam, diye karşılık verildi uyuşukluğa varan bir uysallıkla, daha sakin olduğunuz bir gün gösteririm.

— Hayır, lanet olsun, hemen şimdi gösterin! diye haykırdı M. de Rênal öfkeden başı dönerek; şimdi uzun saatlerden beri ilk kez mutluydu.

— Yalnız bana yemin edin, dedi Madam de Rênal çok ciddi bir ifadeyle, bu mektuplardan ötürü düşkünler yurdu yöneticisiyle kavga etmeyeceksiniz değil mi?

— Ederim etmem, ama kimsesiz çocukları elinden alırım; siz hemen gösterin şu mektupları bana, diye sürdürdü öfkeyle; nerdeler?

— Yazı masanın çekmecelerinden birinde; ama anahtarını size vermeyeceğim elbet.

— Ben de kırarım, diye bağırdı adam karısının odasına koşarken.

Gerçekten de Paris'ten gelmiş, üstünde bir leke gördüğünü sandığı an ceketinin ucuyla sildiği budaklı maun ağacından değerli yazı masasını demir bir çubukla kırdı.

Madam de Rênal güvercinliğin yüz yirmi basamağını koşarak çıkmış, küçük penceredeki demirlere beyaz mendilinin ucunu bağlıyordu. Kadınların en mutlusu oydu. Yaşlı gözlerle dağdaki sık ormana bakıyordu. "Julien şu sık gürgenlerin altında dört gözle bu mutlu işareti bekliyordur mutlaka," dedi içinden. Uzun süre kulak kabarttı, sonra leyleklerin tekdüze takırtısıyla kuşların cıvıltısına lanetler yağdırdı. Bu gürültüler olmasa kayalıkların tepesinden atılan sevinç çığlığı oraya ulaşırdı. İyi bir habere susamış gözü ağaçların tepelerinin oluşturduğu o uçsuz bucaksız, çayırı andıran yeşilliğe bakıyordu. "Ah, ah, neden kendi mutluluğunun benimkine denk olduğunu gösterecek bir işareti akıl etmiyor acaba?" Kocasının onu burada aramasından korkup hemen güvercinlikten aşağı indi.

Adamı küplere binmiş halde buldu. M. Valenod'nun bu kadar heyecanla okunmak için yazılmamış önemsiz sözlerini hızla gözden geçiriyordu.

Madam de Rênal kocasının çığlıklarının kendisine araya girme fırsatı verdiği bir anı yakalayarak:

— Bakın, yine aynı şeyi söylüyorum, dedi. Julien bir yolculuğa çıkmalı. Latince konusunda ne kadar yetenekli olursa olsun, alt tarafı incelikten yoksun, kaba saba bir köylü parçası; bana her gün, nezaket gösterdiğini düşünerek, bir romandan ezberlediği son derece zevksiz, abartılı övgüleri yağdırıyor...

— Hayır, hiç roman okumuyor, bundan eminim, diye bağırdı M. de Rênal. Benim gözü kör, evinde olup bitenden habersiz bir aile reisi olduğumu mu sanıyorsunuz?

— Bütün o gülünç övgüleri hiçbir yerde okumuyorsa, kendisi uyduruyor demektir, durum böyleyse onun adına daha da üzülürüm. Bakarsınız Verrières'e gidip hakkımda böyle sözler eder... O kadar uzağa gitmesine gerek de yok, Élisa'nın önünde de aynı şekilde konuşabilir, dedi Madam de Rênal, buysa M. Valenod'nun karşısında konuşmak anlamına gelir.

— Tamam! diye bağırdı M. de Rênal, o güne dek indirdiği yumrukların en şiddetlisiyle hem masayı, hem salonu sarsarak; kesilmiş sözcüklerle oluşturulmuş imzasız mektupla Valenod'nun mektupları aynı kâğıda yazılmış.

Çok şükür! diye düşündü bu buluşla yıkılmış gibi görünmeye çalışan Madam de Rênal; tek söz etmeden gidip odanın dibindeki divana çöktü.

Artık savaş kazanılmıştı; M. de Rênal'in imzasız mektubu yazdığı düşünülen kişiyle konuşmaya gitmesini önlemek için epey dil döktü.

— İyi ama, elinizde yeterli kanıt bulunmadan M. Valenod'yla konuşmaya gitmenin çok büyük bir basiretsizlik olacağını düşünemiyor musunuz? Herkes sizi kıskanıyorsa mösyö, hata kimin? Yetenekleriniz, bilge yönetiminiz, zarif binalarınız, size getirdiğim çeyiz, özellikle de değeri abartılan, günün birinde kavuşacağımız şu iyi yürekli teyzemin mirası; bütün bunlar sizi Verrières'in en önemli kişisi yapıyor.

— Atalarımı unutuyorsunuz, dedi M. de Rênal hafifçe gülümseyerek.

— Siz taşranın en seçkin soylularından birisiniz, diye sözü kaptı Madam de Rênal sabırsızlıkla; kral soydan gelen hakları tanıyabilecek kadar özgür olsaydı, şu anda kuşkusuz yüce meclis üyelerinden biriydiniz. Peki, şimdi bu muhteşem sosyal statünüze rağmen, herkesin ağzına çiğnenecek bir sakız mı vermek istiyorsunuz?

M. Valenod'ya imzasız mektubundan söz etmek, bir Rênal'in ihtiyatsız davranarak, bir küçük burjuvaya kendisine hakaret etme fırsatını verdiğini bütün Verrières'e, hatta Besançon'a, belki de bütün taşraya ilan etmek anlamına gelir. Çekmecemde bulduğunuz mektuplar M. Valenod'nun aşkına yanıt verdiğimi kanıtlamaya yeterse beni öldürebilirsiniz, yüz kere hak ederim bunu, ama gidip ona bağırıp çağırmanıza göz yumamam. Bütün komşularınızın toplumsal ayrıcalıklarınızın öcünü almak için bahane aradıklarını unutmayın; 1816'da birtakım tutuklamalarda payınızın bulunduğunu anımsayın. Hani şu kendi evinin çatısında saklanan adamı...[20]

— Sırf yüce meclise üye olamadığım için bana saygı ve dostluk beslemediğinizi düşünüyorum, diye bağırdı M. de Rênal bu anının verdiği acıyla.

— Bense sevgili dostum, diye karşılık verdi Madam de Rênal gülümseyerek, ileride sizden daha zengin olacağımı, on iki yıldır size yoldaşlık ettiğimi, bu yüzden de, özellikle bugünkü mektup konusunda benim de iki çift söz etmeye hakkım bulunduğunu düşünüyorum. Şu M. Julien'i bana yeğliyorsanız, diye ekledi pek de beceremediği gücenmiş bir ifadeyle, kışı teyzemin yanında geçirmeye hazırım.

Mutlulukla söylenen bu sözlerin dile getirilişinde nezaketle örtülmeye çalışılan bir kararlılık vardı; dolayısıyla M. de Rênal'in karar vermesine yetti. Ancak taşradaki alışkanlık uyarınca daha bir saat konuştu, bütün gerekçeleri bir bir sıraladı; karısı hiç sesini çıkarmıyordu, çünkü sesinde hâlâ öfkenin izleri vardı. Sonunda, iki saatlik boş gevezelik bütün geceyi öfke nöbetleriyle geçirmiş bir insanın kalan gücünü de alıp götürdü. M. Valenod'ya, Élisa'ya ve Julien'e karşı takınacağı tutumu saptadı.

---

20 Yaşanmış bir olaya anıştırma: Dauphine'deki bir hancı, Bonaparte yanlısı olduğu için gammazlanmış, evlerin çatılarından kaçmaya kalkıştığı sırada öldürülmüştü. (ç.n.)

Madam de Rênal bu çarpıcı sahne boyunca on iki yıldır kendisine kocalık eden bu adamın gerçek mutsuzluğu karşısında bir iki kez hafifçe duygulanır gibi oldu. Ama gerçek tutkular bencildir. Bir gün önce aldığı imzasız mektuptan söz etmesini bekliyor ama beklediği açıklama gelmiyordu. Yazgısının bağlı bulunduğu adamın kafasındaki düşüncelerden habersizdi. Çünkü taşrada kocalar her şeyin efendisidir. Sızlanan bir koca kendini gülünç duruma düşürür, bu konum Fransa'da her geçen gün tehlikeli bir şey olmaktan giderek uzaklaşmaktadır; ama adam karısına para vermezse, kadın gündeliği on beş meteliğe çalışan bir işçi durumuna düşüp herkesin ağzına sakız olur.

Bir odalık sultanı bütün kalbiyle sevebilir; ama mutlak güç sultandadır, odalık çevirdiği birtakım küçük dolaplarla onun otoritesini elinden alamaz. Efendinin alacağı öç korkunç, kanlı, ama askerce, cömertçedir, tek bir hançer vuruşu işi bitirir. XIX. yüzyılda bir koca karısını kamuoyunun aşağılayıcı darbeleriyle, girdiği bütün salonların kapılarını kapatıp insanlarla ilişki kurmasını engelleyerek öldürür.

Madam de Rênal odasını karman çorman bulduğunda atlattığı büyük tehlikeyi anladı. Bütün küçük sevimli çekmecelerinin kilitleri kırılmış, yerdeki döşemenin birkaç levhası kaldırılmıştı. "Bana karşı tam anlamıyla acımasız olabilirdi!" diye söylendi içinden. Çocuklarından biri ıslak pabuçlarla üzerinde yürüse öfkeden kıpkırmızı kesilecek kadar sevdiği renkli ahşaptan parkeyi böyle bozmaya nasıl kıymıştı? Oysa şimdi parke bir daha onarılmamacasına bozulmuştu! Bu şiddeti görünce kazandığı kolay zaferden ötürü kendine yönelttiği suçlamalar bir anda uçup gitti.

Julien akşam yemeği zilinden az önce çocuklarla ormandan döndü. Sıra tatlıya gelip de uşaklar çekilince Madam de Rênal epey kuru bir sesle:

— Verrières'de on beş gün kalmak istediğinizi söylemiştiniz bana, dedi, M. de Rênal size seve seve izin veriyor. Ne

zaman isterseniz gidebilirsiniz. Ancak bu arada çocuklar zaman yitirmesin diye, yaptıkları Latince çevirileri yollarlar, siz de düzeltirsiniz.

— Şunu bilin ki, diye ekledi M. de Rênal epey sert bir sesle, size bir haftadan fazla izin veremem.

Julien adamın yüzünde çok derin sarsıntı geçiren birinin kaygısını gördü.

— Henüz kesin bir karar vermemiş, dedi sevgilisine, oturma odasında yalnız kalma fırsatını buldukları bir anda.

Madam de Rênal ona sabahtan beri yaptıklarını çabucak anlattı.

— Ayrıntılar bu gece, diye ekledi gülerek.

"Ah kadın kurnazlığı!" diye düşündü Julien. "Hangi haz, hangi içgüdü onları bizi aldatmaya sürüklüyor acaba?"

— Aşkınızın hem gözünüzü dört açtığını, hem de sizi kör ettiğini görüyorum, dedi biraz soğuk bir sesle kadına; bugünkü davranışınız hayranlık vericiydi, ama bu gece görüşmemiz ihtiyatlı bir davranış mı? Bu ev düşman dolu, Élisa'nın bana beslediği amansız nefreti düşünün.

— Bu nefret bana gösterdiğiniz tutkulu kayıtsızlığa çok benziyor.

— Kayıtsız da olsam, sizi içine sürüklediğim bir tehlikeden korumalıyım. M. de Rênal kazara Élisa'yla konuşmaya kalkarsa, kız her şeyi söyler ona. O zaman adam baştan aşağı silahlanıp odamın yakınlarına saklanır...

— Ne yani, şu kadarcık cesaretin de yok mu! dedi Madam de Rênal soylu bir kadına yakışan bir kendini beğenmişlikle.

— Cesaretimden söz edecek kadar alçalmayacağım, diye karşılık verdi Julien soğuk bir ifadeyle, bu çok aşağılık bir davranış olur. Herkes olan bitenlere bakıp karar versin. Ancak, diye ekledi elini tutarak, size ne kadar bağlandığımı, acımasız ayrılık günlerine ne kadar zor dayanacağımı kestiremezsiniz.

XXII. Bölüm

1830'daki Davranış Biçimleri

Söz insana düşüncesini gizlemek için verildi.
R. P. MALAGRIDA

Julien, Verrières'e gelir gelmez Madam de Rênal'e haksızlık ettiği için kendini suçladı. "M. de Rênal için hazırladığı plan başarısız olsa, onu dirayetsiz bir kadın olarak aşağılardım! İşin içinden bir diplomat gibi sıyrılıyor, bense yenilgiye uğratılan düşmanıma yakınlık duyuyorum. Davranışımda tam anlamıyla bir burjuvanın sıradanlığı var; M. de Rênal erkek olduğu, benim de ait olma onuruna erdiğim o namlı ve uçsuz bucaksız loncanın üyesi olduğu için gururum yaralandı; budalanın biriyim ben."

M. Chêlan görevden alınıp papaz evinden kovulunca, yöredeki en ünlü liberallerin birbirleriyle yarışarak önerdikleri konutları geri çevirmişti. Kiraladığı iki oda kitaplarıyla dolmuştu. Julien, Verrières'e bir rahibin kim olduğunu göstermek istediğinden, babasından bir düzine çam kerestesi alıp onları anacadde boyunca sırtında taşıdı. Bir arkadaşından da gerekli aletleri ödünç aldı, kısa sürede M. Chêlan'ın bütün kitaplarını içine yerleştirdirdiği bir kitaplık kurdu.

— Dünyanın içi boş kendini beğenmişliğinin seni bozduğunu sanıyordum, diyordu yaşlı adam sevinç gözyaşları dökerken; bu yaptığın, sana onca düşman kazandıran parlak onur kıtası giysisi çocukluğunu unutturdu.

M. de Rênal, Julien'e gidip tekrar evine yerleşmesini buyurmuştu. Kimse olan bitenleri fark etmemişti. Gelişinin üçüncü günü odasına, sayın Kaymakam Maugiron gibi önemli bir şahsiyetin geldiğini gördü. Julien insanların kötülüğü, halkın parasının çarçur edilişi, zavallı Fransa'nın karşılaştığı tehlikeler konusundaki iki saatlik tatsız gevezeliklerden, atıp tutmalardan sonra, ziyaret konusunun yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladığını gördü. Sahanlığa çıkmışlardı ve biraz gözden düşmüş zavallı öğretmen ileride vali olacak kişiyi gereken saygıyla uğurlamaya hazırlanıyordu, kaymakam Julien'in geleceğiyle ilgilendi, çıkar ilişkilerindeki ölçülülüğünü övdü. Sonunda M. Maugiron en babacan tavrıyla bağrına bastığı Julien'e, M. de Rênal'den ayrılıp eğitilecek çocukları olan bir devlet memurunun yanına girmesini önerdi; söz konusu memur, Kral Philippe gibi, Tanrı'ya yalnız kendisine bu çocukları bağışladığı için değil, M. Julien'e yakın bir bölgede doğmaları olanağı sağladığı için şükredecekti. Öğretmen aydan aya değil bu, soylu bir davranış değil, demişti M. Maugiron ayda bir, hem de peşin olarak sekiz yüz frank alacaktı.

Bir buçuk saattir sıkıntıdan patlayarak sıranın kendisine gelmesini bekleyen Julien konuşmaya başladı. Kusursuz yanıtı, neredeyse bir papazlık yönergesi kadar uzun oldu; hemen her şeyi sezdiriyor, ama açıkça hiçbir şey söylemiyordu. Bu konuşmada hem M. de Rênal'e saygı, hem Verrières halkına büyük hayranlık, hem sayın kaymakama gönül borcu vardı. Kendisinden daha düzenbaz birine çattığına şaşıran kaymakam kesin bir yanıt elde etmek için boşuna çabaladı. Keyiften havalarda uçan Julien fırsatı hiç kaçırmadı, aynı yanıtı başka terimlerle yineledi. Ağzı laf yapan hiçbir bakan,

Millet Meclisi'nin uykudan uyanır gibi olduğu bir oturumun son anlarını kullanırken, böylesine çok konuşup bu kadar az şey söylemeyi başaramamıştır. M. Maugiron kapıdan çıkar çıkmaz Julien deliler gibi gülmeye başladı. Bütün sahtekârlığı üzerindeyken, oturup M. de Rênal'e dokuz sayfalık bir mektup yazdı, kendisine söylenenlerin hepsini aktarıp alçakgönüllüce öğüt istedi. Üstelik bu haylaz öneriyi yapanın adını da söylemedi! "Belli ki Verrières'e sürgün edilişimi kendi imzasız mektubuna bağlayan M. Valenod olmalı."

Julien mektubunu gönderdikten sonra, güzel bir sonbahar günü sabah erkenden av kaynayan bir ovaya fırlayan avcı gibi, M. Chêlan'dan öğüt almaya gitti. Ancak daha iyi yürekli rahibin evine varmadan, ona yeni hazlar tattırmak isteyen felek, karşısına M. Valenod'yu çıkardı; Julien yürcğinin parça parça olduğunu gizlemedi adamdan; onun gibi zavallı bir genç adam kendini bütünüyle Tanrı'dan gelen çağrıya adamalıydı, ama bu dünyada içinden gelen sesin pek önemi yoktu. Yaradan'ın bahçesinde başı dik çalışabilmek ve bu yolda iş birliğinde bulunan onca bilgili insandan aşağı kalmamak için eğitim gerekirdi; Besançon'daki papaz okulunda iki yıllık masraflı bir eğitim almak yerinde olurdu; dolayısıyla üç beş kuruş biriktirmek şarttı, aydan aya hemen harcanan altı yüz franklık bir ücrettense her ay peşin ödenen sekiz yüz frankla bunu yapmak daha kolay olurdu. Ama öte yandan kendisini Rênal'lerin çocuklarının yanına yerleştiren Tanrı, hele kendisi de onlara böyle özel bir bağla bağlanmışken, bu eğitimi bırakıp başkasına yönelmenin pek doğru olmayacağını göstermiyor muydu?..

Julien, imparatorluk zamanındaki harekete geçme hızının yerini almış olan bu tumturaklı konuşma tarzında kendi sesinden sıkılacak ölçüde yetkinliğe ulaşmıştı.

Eve dönerken, M. Valenod'nun giydiği merasim kıyafetiyle bütün kentte kendisini arayan uşaklarından biriyle karşılaştı, uşağın elinde onu öğle yemeğine çağıran bir pusula vardı.

O güne dek bu adamın evine hiç gitmemişti; daha birkaç gün önce polisin eline geçmeden, adama şöyle nasıl güzel bir sopa çekerim diye düşünüyordu. Yemeğin saati bir olarak belirtilmiş olsa da Julien saat yarımda düşkünler yurdu yöneticisinin odasında hazır bulunmanın çok daha saygılı bir davranış olacağını düşündü. Adamı bir yığın dosyanın arasında bulunduğu mevkinin önemini sergilerken buldu. Kalın kara favorileri, kabarık gür saçları, yan yatırılıp tepesine oturtulmuş takkesi, kocaman piposu, sırmalı pufla terlikleri, göğsünün dört bir yanından sallandırılmış çapraz altın zincirleri, kısacası kendini doğuştan talihli sanan bir taşralı maliyeciye yakışan bütün bu takım taklavat Julien'i şu kadarcık etkilemiyor; adama çekeceği sopayı eskisinden daha çok düşünüyordu.

Madam Valenod ile tanıştırılma onuruna ermek istedi; ama kadın makyajını yaptığı için o anda kimseyi kabul edemezdi. Buna karşılık düşkünler yurdu yöneticisinin süslenip giyinmesine tanık olma onuruna erdi. Sonra Madam Valenod'nun odasına geçildi, kadın gözyaşları içinde çocuklarını onunla tanıştırdı. Verrières'in en hatırı sayılır kadınlarından biri olan bu hanımın kocaman erkeksi bir suratı vardı ve bu büyük tören için allık sürmüş, yüzüne bütün analık duygularını yansıtmıştı.

Julien o sırada Madam de Rênal'i düşünüyordu. Hislerine kapılmaktan çekinen bir genç olduğu için kalbi ancak zıtlıktan uyandırdığı anılara karşı duyarlıydı ama bu kıyaslamalar bile onu duygulandırıyordu. Bu eğilim düşkünler yurdu yöneticisinin evini görünce daha da arttı. Evi ona gezdirdiler. Her şey yepyeni ve muhteşemdi, her mobilyanın fiyatı söyleniyordu. Ama Julien onlara baktıkça iğrenç bir şeyler seziyor, bu lüksün ardında çalınmış paralar olduğunu hissediyordu. Uşaklara varana dek herkes Julien'in bu aşağılanma karşısındaki tavrını öğrenmek ister gibiydi.

Derken eşleriyle birlikte, vergi tahsildarı, dolaylı vergi sorumlusu, jandarma subayı ve iki üç yüksek kamu görevlisi

geldi. Onları varlıklı birkaç liberal izledi. Derken yemeğin hazır olduğu duyuruldu. Daha şimdiden epey rahatsız olan Julien yemek odasının duvarının öte yanında zavallı düşkün tutukluların bulunduğunu düşünüyordu; gözlerini kamaştırmaya çalıştıkları şu zevksiz lüks eşyaları satın alabilmek için belki de tutuklulara alınması gereken et parasından haksız kazanç elde etmişlerdi.

"Belki şu an karınları açtır," diye geçirdi içinden, boğazı daraldı, bir lokma yiyemez, tek bir söz edemez oldu. Bu durum yaklaşık bir çeyrek saat sürdü; uzaklardan bir halk şarkısının kimi sözleri geliyordu, doğrusunu söylemek gerekirse, tutuklulardan birinin söylediği şarkı epey iğrençti. M. Valenod resmî giysili adamlarından birine baktı, adam kayboldu, az sonra şarkı işitilmez oldu. Tam bu sırada uşaklardan biri Julien'in yeşil kadehine Rhin şarabı koyuyor, Madam Valenod da bu şarabın bir şişesinin üretildiği yerde dokuz frank ettiğini anlatıyordu. Julien elinde yeşil kadehle M. Valenod'ya döndü.

— O aşağılık şarkı kesildi, dedi.

— Çok şükür! diye karşılık verdi zafer kazanmışa benzeyen yönetici, o dilencilerin seslerini kestirttim.

Bu dilenci sözcüğü Julien'e çok ağır geldi; davranışları bu ortama uygundu, ama yüreği henüz o noktaya gelmemişti. Sık sık başvurduğu ikiyüzlülüğe karşın, iri bir gözyaşı yanaklarından aşağı süzüldü.

Bu gözyaşını yeşil kadehle gizlemeye çalıştığı için Rhin şarabının hakkını veremedi. "Aman Tanrım! İnsanların şarkı söylemesini bile engelliyorlar!" diyordu içinden, "Sen de buna katlanıyorsun!"

Neyse ki ortama hiç yakışmayan duygulanışını kimse fark etmedi. O arada vergi tahsildarı kralcı bir şarkıya başlamıştı. Hep birlikte söylenen nakarat bölümünde Julien içinden şunları söylüyordu: "Kavuşacağın kirli servetin tadını ancak bu koşullarda, hem de şu insanlarla çıkarabilirsin!

Belki yirmi bin frank geliri olan bir mevkiye gelirsin, ancak sen tıka basa et yerken, zavallı tutuklunun şarkı söylemesini engelleyeceksin; onun bir lokmacık rızkını çalarak biriktirdiğin parayla ziyafetler verecek, onu daha da sefil duruma düşüreceksin! Ah Napolyon, ah! Senin zamanında, girişilen savaşların tehlikeleri arasında servete erişmek nasıl daha tatlıydı! Ama zavallı insanların acısını yavaş yavaş artırarak servet sahibi olmak hiç de adil değil!"

Doğrusu Julien'in bu kendi başına konuşmasındaki zayıflığın bende tatsız bir izlenim uyandırdığını itiraf ediyorum. Hani şu sarı eldivenli, büyük bir ülkenin yazgısını değiştirmeye kalkışan, ama hafif bir sıyrık bile almak istemeyen kargaşacıların yanında yer alsa çok daha saygın olurdu.

Derken Julien'i sarsarak görevini yerine getirmeye çağırdılar. Bu seçkin insanlarla öğle yemeğinde düşlere dalsın, ağzını açıp tek söz etmesin diye çağrılmamıştı.

Besançon ve Uzes akademilerinin fahri üyesi olan emekli bir basma üreticisi masanın öbür ucundan seslenip, İncil'in öğretilmesinde gösterdiği söylenen şaşırtıcı başarıların doğru olup olmadığını sordu.

Birden derin bir sessizlik çöktü masaya; sanki büyülü bir el değmiş gibi iki akademinin bilgili üyesinin ellerinde Latince bir İncil belirmişti. Julien'in verdiği yanıt üzerine, kitaptan rasgele yarım cümle okundu. O da gerisini getirdi: Belleği onu yanıltmadı ve bu mucize yemek sonrasının bütün tantanasıyla hayranlık topladı. Julien hanımların ışık saçan yüzlerine bakıyordu; birkaçı fena değildi. Demin güzel sesiyle şarkı söyleyen tahsildarın karısını gözüne kestirdi.

— Bu soylu hanımların önünde bu kadar uzun süre Latince konuşmaktan utanıyorum doğrusu, dedi kadına bakarak. İki akademinin üyesi olan M. Rubigneau Latince bir cümle okuma lütfunda bulunursa, Latince metne göre yanıt verecek yerde okuduğunu anında çevirmeye çalışırım.

Bu ikinci sınav şanına şan kattı.

Sofrada çocuklarına devletten burs alabilmek için Restorasyon döneminin son dine döndürme töreniyle Katolikliğe dönmüş birkaç varlıklı liberal vardı. M. de Rênal ince bir siyasetçi olduğu halde onları hiçbir zaman evine çağırmak istememişti. Julien'i ortalıkta dolaşan ünüyle ve *** kralının kente girişi sırasında at üstünde gördükleri için tanıyan bu dürüst kişiler onun en ateşli hayranlarıydılar. "Şu salaklar hiçbir şey anlamadıkları şu Kutsal Kitap'ın okunuş üslubundan ne zaman bıkacaklar acaba?" diye düşünüyordu içinden. Bıktırmak şöyle dursun, o üslup garipliğiyle bu beyleri eğlendiriyor, güldürüyordu. Sonunda Julien bıktı.

Saat altıya gelirken ciddi bir ifadeyle doğruldu, ertesi gün M. Chêlan'a ezbere okumak için öğrendiği İtalyan tanrıbilimci Ligorio'nun[21] yeni din kitabının bir bölümünden söz etmeye başladı.

— Benim görevim, diye ekledi tatlı bir sesle, birtakım dersleri ezberletmek, aynı zamanda ezbere okumaktır.

Bunun üzerine herkes çok güldü, hepsi hayran kaldı; Verrières'deki en yaygın şaka biçimi buydu. Julien okurken odanın tüm görkemine karşın herkes ayağa kalktı; işte üstün yeteneğin kurduğu egemenlik buydu. Madam Valenod delikanlıyı bir çeyrek saat daha tuttu; çocukların din derslerini ezberden okuyuşlarını dinlemeliydi; çocuklar yalnız kendisinin ayrımına vardığı bir sürü şeyi gülünç biçimde birbirine karıştırdılar. Bunları açığa vurmaktan kaçındı. "Dinin daha temel ilkeleri konusunda bu ne bilgisizlik!" diye düşünüyordu içinden. Sonunda herkesi selamladı, artık kaçabileceğini sanıyordu; ancak bir La Fontaine masalını sineye çekmesi gerekti.

— Epey ahlaksız bir yazardır o, dedi Julien Madam Valenod'ya, sayın Jean Chouart ile ilgili bir masalı yeryüzündeki en saygıdeğer şeyi gülünç düşürme küstahlığını

21 Alfonso Maria de Liguori (1696-1787). Jansenistlere düşman bir İtalyan tanrıbilimci, 1816'da aziz ilan edilmiştir. (ç.n)

gösteriyor. En yetkin yorumcular bu masalı şiddetle kınamışlardır.

"Julien ayrılmadan dört beş yemek çağrısı aldı. Bu delikanlı bölgemize onur kazandırıyor," diye bağrıştı keyiften ağızları kulaklarına varan konuklar. Dahası öğrenimini Paris'te sürdürebilsin diye, belediye gelirlerinden burs verilmesi için karar çıkartılmasını önerenler bile oldu.

Bu ihtiyatsız düşünce odada yankılanırken, Julien çoktan ana kapıya varmıştı. "Ah rezil herifler, ah!" dedi alçak sesle üç dört kez üst üste, o arada büyük bir keyifle temiz havayı ciğerlerini dolduruyordu.

M. de Rênal'in evinde kendisine gösterilen bütün inceliklerin altında gördüğü kendini beğenmiş bir üstünlükle onu küçümseyen gülüşlere onca süre şaşmış biri olarak şu anda kendini tepeden tırnağa aristokrat buluyordu. Aradaki aşırı ayrımı görmezden gelemedi. Hadi tutuklulardan yürütülen parayı, adamların şarkısına engel olmayı bir kenara bırakalım! M. de Rênal bir kerecik olsun konuklarına sunulan şarabın fiyatını söylemeye kalkmış mıydı? Ya şu M. Valenod sürekli malını mülkünü saydığı, evinden, arazisinden söz ettiği halde, karısı yanına gelince senin evin, senin arazin deyip duruyordu.

Elindekilerden belli ki büyük haz duyan bu hanım, uşaklardan biri yemek sırasında bir kadehi kırıp on ikilik takımı bozunca kızılca kıyameti koparmıştı; uşak da inanılmaz bir küstahlıkla karşılık vermişti.

"Aman ne topluluk!" diyordu Julien içinden; "Çaldıklarının yarısını da verseler, onlarla yaşamak istemezdim. Günün birinde kendimi ele verir, onlara duyduğum küçümsemeyi mutlaka dile getirirdim."

Ancak Madam de Rênal'in emirleri uyarınca bu türden birkaç akşam yemeğine katılmak gerekti; Julien birden gözde biri oldu; sırtına geçirdiği onur kıtası giysisi bağışlanıyordu, daha doğrusu o ihtiyatsızlık kazandığı bütün başarıların

nedeniydi. Kısa bir süre sonra bilgili delikanlıyı kazanmak için verilen savaşta M. de Rênal'in mi, yoksa düşkünler yurdu yöneticisinin mi üstün geleceğinden başka bir şey konuşulmaz oldu. Bu iki bey, M. Maslon'la birlikte yıllardır kenti kasıp kavuran bir üçlü oluşturuyorlardı. Belediye başkanı kıskanılıyordu, liberallerin yakınmakta hakları vardı; ancak ne de olsa soyluydu, üstün olmak için yaratılmıştı. M. Valenod'nun babasıysa ona yıllık altı yüz frank gelir bile bırakmamıştı. Artık herkesin, gençliğinde sırtında gördükleri elma yeşili kötü giysiye acı duymaktan vazgeçip, şimdiki Normandie atlarına, altın kösteklerine, Paris'ten getirtilmiş giysilerine, servetine kıskançlık beslemesi gerekiyordu.

Julien kendisi için son derece yeni olan bu topluluk içinde tek bir dürüst insan görür gibi oldu; bu bir geometriciydi. Adı Gros'ydu ve Jakoben olarak tanınıyordu. Yemeğe gelirken kendisine bile düzmece görünen şeylerden söz etme sözü vermiş olan Julien, M. Gros'ya karşı temkinli yaklaşmak zorunda kaldı. Vergy'den kocaman Latince ödev paketleri geliyordu. Sık sık gidip babasını görmesi salık veriliyor, o da bu sıkıcı görevi yerine getiriyordu. Kısacası ününü çok iyi onarıyordu; derken bir sabah gözlerini kapatan iki elle uyandırılınca epey şaşırdı.

Kente inen Madam de Rênal, çocukları pek sevdikleri tavşanlarıyla baş başa bırakıp, merdivenleri dörder dörder çıkmış, onlardan önce Julien'in odasına ulaşmıştı. Çok tatlı bir andı bu, ama pek kısa sürdü: Çocuklar dostlarına göstermek istedikleri tavşanla geldiklerinde Madam de Rênal ortadan kaybolmuştu. Julien hepsini, tavşanı bile hoş karşıladı. Ailesine kavuşmuş gibiydi; bu çocukları sevdiğini, onlarla çene çalmaktan hoşlandığını hissetti. Seslerinin yumuşaklığına, davranışlarının yalınlığına ve soyluluğuna şaştı; düşgücünü Verrières'de aralarında soluk alıp verdiği bütün o tatsız düşüncelerden, bayağı davranış biçimlerinden arındırmak istiyordu. Bir şeylerden yoksun kalma korkusu

içini kaplamıştı, lüksle yoksulluk kıran kırana kapışıyordu. Evlerinde yemek yediği insanlar kuzu çevirme konusunda kendilerini küçük düşüren, dinleyenin de midesini bulandıran laflar ediyordu.

— Siz soylular kendinizle övünmekte haklısınız, diyordu Madam de Rênal'e.

Ve katlandığı bütün akşam yemeklerini anlatıyordu ona.

— Demek ki herkeste hayranlık uyandırdınız! diyordu Madam de Rênal ve Madam Valenod'nun Julien'i karşılamak için yanaklarına sürmesi gerektiğini düşündüğü allığı anımsayıp kahkahayla gülüyordu. Sanırım yüreğinizi fethetmekle ilgili tasarıları var, diye ekliyordu sonra.

Öğlen yemeği çok tatlı geçti, dıştan can sıkıcı görünse de çocukların varlığı aslında ortak mutluluğu artırıyordu. Zavallı çocuklar Julien'i görünce duydukları sevinci nasıl dile getireceklerini bilemiyorlardı. Uşaklar M. Valenod'nun çocuklarını eğitmek için ona şimdikinden iki yüz frank fazla önerildiğini çocuklara anlatmakta gecikmemişlerdi.

Geçirdiği büyük hastalığın sarılığını yüzünden henüz atamamış olan Stanislas-Xavier, yemeğin tam ortasında ansızın annesine önündeki gümüş çatal kaşıkla, su içtiği bardağın kaç para ettiğini sordu.

— Neden soruyorsun?

— Onları satıp parasını M. Julien'e vereyim, böylece yanımızda kalarak enayi durumuna düşmesin.

Gözleri yaşaran Julien çocuğu kucakladı. Annesi gözyaşları dökerken, çocuğu dizlerine oturtan Julien, ona kandırılmış anlamında kullandığı enayi sözcüğünün uşaklara özgü olduğunu, kullanmaması gerektiğini anlatıyordu. Madam de Rênal'in bundan ne kadar hoşlandığını görünce, çocukları eğlendiren çarpıcı örneklerle enayi yerine konmanın ne demek olduğunu açıklamaya girişti.

— Anlıyorum, dedi Stanislas, enayilik dalkavuk tilkinin kaptığı peyniri düşüren karganın salaklığıdır.

Sevinçten çılgına dönen Madam de Rênal çocuklarını öpücüğe boğuyor, bunu da azıcık Julien'e yaslanarak yapıyordu.

Birden kapı açıldı; M. de Rênal gelmişti. Sert ve keyifsiz yüzü, varlığının kovduğu tatlı sevinçle tam anlamıyla çelişiyordu. Madam de Rênal sapsarı kesildi; hiçbir şeyi yadsıyamayacak durumda hissediyordu kendini. Julien hemen atıldı, belediye başkanına yüksek sesle Stanislas'ın satmak istediği bardağı anlatmaya girişti. Bu öykünün kötü karşılanacağından emindi. M. de Rênal daha para sözünü duyar duymaz her zamanki gibi kaşlarını çatmıştı. Ona göre paradan söz edilmesi demek, kesesinden bir şeyler gideceğinin habercisiydi.

Ama söz konusu olan yalnız para değildi; kuşkuları artmaya başlamıştı. Kendi yokluğunda ailesini saran mutluluk havası, onun gibi alıngan bir kendini beğenmişliğin kurbanı olan bir adamın hoşuna gidecek şey değildi. Karısı Julien'in çocuklara yeni kavramları nasıl sevimli ve akılcı bir tarzda öğrettiğini övünce:

— Evet, evet! Biliyorum, beni çocuklarımın gözünde çekilmez biri yapıyor; ama ben efendiyim, onun çocuklara sevimli görünmesi yüz kere daha kolaydır. Bugün herkes meşru yetkiyi iğrenç bir şeye dönüştürmeye çalışıyor. Vah zavallı Fransa!

Madam de Rênal kocasının kendisine yaklaşım biçiminin ayrıntıları üzerinde durmadı. Az önce Julien'le on iki saati birlikte geçirme olasılığını görmüştü. Kentte yapacağı yığınla alışveriş vardı ve akşam yemeğini mutlaka şehir kulubünde yemek istediğini söyledi; kocasının söylediklerine hiç aldırmadan kararından dönmedi. Çocuklar çağdaş erdemlilerin büyük bir hazla dile getirdiği şehir kulubü sözcüğünü işitince kendilerinden geçmişlerdi.

Birkaç kişiyi ziyaret etmesi gereken M. de Rênal karısını ilk tuhafiye dükkânına bıraktı. Sabahkinden daha asık su-

ratla geri geldi; bütün kentin kendisiyle ve Julien'le uğraştığına emindi. Aslında hiç kimse ona söylentilerin yaralayıcı bölümünü sezdirmemişti. Sayın belediye başkanına sadece Julien'in altı yüz franka onun evinde mi kalacağı, yoksa düşkünler yurdu yöneticisinin önerdiği sekiz yüz frankı kabul mü edeceği sorusu yöneltilmişti.

M. de Rênal'e rastlayan yönetici herkesin içinde ona soğuk davranmıştı. Bu tavrını hünerli bir ölçülülükle dışa vuruyordu; taşrada bu tür düşüncesizliklere pek rastlanmaz: burada herkeste heyecan uyandıran olaylara nadiren rastlandığından, bu olayların etkisi olabildiğince uzatılır.

M. Valenod Paris'ten yüz fersah uzakta, hani şu fiyakacı denen insanlardandı; böylelerinde kaba ve küstah bir doğallık bulunurdu. 1815'ten sonra sürdüğü tantanalı yaşam bu cğilimleri güçlendirmişti. Bir bakıma Verrières'de M. de Rênal'in emrinde hüküm sürüyordu; ama daha etkin bir adam olduğundan, hiçbir şey karşısında yüzü kızarmadığından, her şeye burnunu soktuğundan, durmadan oradan oraya koştuğundan bıkıp usanmadan mektup yazdığından, konuştuğundan, aşağılanmaların hepsini unuttuğundan, hiçbir kişisel amaç taşımadığından sonunda dinsel erk sahibi kişilerin gözünde yöneticisinin düzeyine gelmeyi başarmıştı. M. Valenod bir şekilde yöredeki baharatçılara "Bana aranızdaki en salak iki kişiyi gönderin"; kanun adamlarına "İçinizdeki en kara cahil iki kişiyi gösterin"; sağlık görevlilerine "Aranızdaki en şarlatan iki insanın adını verin" demişti. Her mesleğin en arsız mensuplarını bir araya getirince, onlara dönüp "Hadi birlikte hüküm sürelim," önerisinde bulunmuştu.

Bu adamların davranış biçimleri M. de Rênal'i yaralıyordu. Valenod'nun kabalığı ise hiçbir şeyden, genç piskopos yardımcısı Maslon'un onu herkesin içinde yalancı çıkarmasından bile etkilenmiyordu.

Ancak M. Valenod elde ettiği onca malın mülkün ortasında, herkesin haklı olarak gözüne sokmaya çalıştığı katı

gerçeklere karşı kendini işte böyle ayrıntılardaki küçük küstahlıklarla korumak zorundaydı. M. Appert'in kentteki ziyaretlerinin uyandırdığı korkulardan sonra faaliyetlerini artırmış, üç kez Besançon'a gitmişti; her posta günü birkaç mektup yazıyordu; ayrıca bazı mektupları karanlık basarken evine uğrayan meçhul kişilerle yolluyordu. Belki de yaşlı Rahip Chêlan'ı görevinden uzaklaştırmakla hata etmişti; çünkü bu öç alıcı davranış birçok soylu dindarın gözünde çok olumsuz bir izlenim bırakmasına yol açmıştı. Ayrıca bu davranışı onu kendisine çok garip görevler veren Piskopos Yardımcısı M. Frilair'e mutlak biçimde bağlamıştı. Siyasi konumu bu noktadayken kendini imzasız mektup yazma hazzına kaptırdı. Üstüne üstlük karısı Julien'i evine almak istediğini söylemiş, gösteriş merakını ortaya koymuştu.

Bu durumda M. Valenod eski müttefiki M. de Rênal'le aralarında kıyametin kopmasını bekliyordu. Başkanın kendisine çok ağır sözler söylemesine aldırdığı yoktu; ama ya kalkıp Besançon'a, hatta Paris'e yazarsa. Herhangi bir bakanın bir akrabası ansızın Verrières'e gelebilir, düşkünler yurdu yöneticiliğini elinden alıverirdi. M. Valenod bunun üzerine liberallere yaklaşmayı düşündü: Julien'in ezbere Latince İncil okuduğu yemeğe bu yüzden birkaç liberal çağırmıştı. Böylece, belediye başkanına karşı güçlü bir destek bulabilirdi. Ancak apansız bir seçim yapılırsa, düşkünler yurdunun hükümete karşı oy kullanması çok ters olurdu. Madam de Rênal kolayca tahmin ettiği bu siyasi taktiği koluna girip dükkân dükkân dolaştığı Julien'e anlatmış ve sohbet onları yavaş yavaş neredeyse Vergy'deki kadar rahat ettikleri BAĞLILIK YOLU'na sürüklemişti.

O sırada, M. Valenod en az onun kadar gözüpek bir tutum takınarak eski amiriyle aralarında kopacak kıyameti geciktirmeye uğraşıyordu. O gün için bu yöntem işe yarasa da belediye başkanının öfkesini iki katına çıkarmıştı.

M. de Rênal şehir kulübüne girerken paraya karşı duyulan hırsın bir insanı düşürebileceği en zor, en soysuz durumlarla kendini beğenmişliği arasındaki kavganın ortasındaydı. Buna karşılık şimdiye dek çocuklarının hiç bu kadar sevinçli ve neşeli olduklarını görmemiş, bu yüzden sinirleri daha da bozulmuştu.

— Gördüğüm kadarıyla ailemde bana yer yok! dedi içeri girerken, etkili olmasına çalıştığı bir sesle.

Karısı yanıt olarak onu bir köşeye çekip Julien'i uzaklaştırmasını istedi. Yeniden kavuştuğu mutlu saatler ona on beş gündür üzerinde düşündüğü planını gerçekleştirmeye yetecek rahatlığı ve kararlılığı kazandırmıştı. Verrières belediye başkanını asıl allak bullak eden, kentte herkesin paraya düşkünlüğüyle açık açık dalga geçtiğini bilmesiydi. M. Valenod bir hırsız kadar cömertti, kendisiyse Saint-Joseph Derneği, Meryem Ana tarikatı, Saint-Sacrément tarikatı gibi yardım dernekleri için yapılan son beş altı bağış kampanyası sırasında hiç de eli açık davranmamıştı.

Para toplayan kardeşlerin yapılan bağışlara bakarak büyük bir titizlikle düzenledikleri defterlerde M. de Rênal'in adı Verrières ve çevresinde yaşayan taşra soyluları arasında birkaç kez son sırada yer almıştı. Boşu boşuna bir şey kazanmadığını söyleyip duruyordu. Din adamları para konusunda hiç şakaya gelmezdi.

XXIII. Bölüm

Bir Kamu Görevlisinin Yürek Sızıları

> Kimilerinin bütün bir yıl başlarını dik tutabilme keyfi için zaman zaman bir çeyrek saati atlatmaları gerekir.
>
> CASTI

Neyse bu küçük adamı korkularıyla baş başa bırakalım; peki ama, kendisine uşak ruhlu biri gerekirken, evine neden duygusal ve yürekli birini almıştı? Yanında çalıştıracağı insanları seçmeyi bilmiyor muydu? XIX. yüzyılın sıradan uygulaması, duygusal ve yürekli birine rastlayan güçlü ve soylu bir adamın onu hemen gebertmesini, sürgüne göndermesini, kendi kendine küt diye ölmesine yol açacak kadar küçük düşürmesini ya da zindana tıkmasını gerektiriyordu. Neyse ki bu olayda acıları çeken duygusal ve yürekli adam değildi. Küçük Fransa kentlerinin ve New York gibi seçimle yönetilenlerin büyük talihsizliği yeryüzünde M. de Rênal gibilerinin bulunduğunu unutamamalarıdır. Bu insanlar yirmi bin kişilik bir kentin ortasında kamuoyu oluşturacak denli güçlüdürler; bir anayasası olan ülkelerdeyse kamuoyu daha da korkunçtur. Soylu, eli açık bir ruha sahip, dostunuz olma talihine ermiş ve sizden yüz fersah ötede yaşayan biri rast-

lantının soylu, varlıklı ve ılımlı olarak yarattığı salakların oluşturduğu kamuoyuna dayanarak sizi yargılar. İşte o zaman kamuoyunun dışına çıkıp sivrilen kişinin vay haline!

Akşam yemeğinden hemen sonra Vergy'ye doğru yola çıkıldı; ama iki gün sonra Julien bütün ailenin Verrières'e döndüğünü gördü.

Aradan bir saat geçmemişti ki, büyük şaşkınlık içinde Madam de Rênal'in kendisinden bir şeyler gizlediğini fark etti. Julien görünür görünmez kocasıyla sürdürdüğü konuşmayı kesiyor, sanki hemen yanlarından uzaklaşmasını istiyordu. Bu sahnenin tekrarlanmasına izin vermeyen Julien hemen buz gibi bir ifadeyle içine kapandı; Madam de Rênal bunun ayrımına vardı, ama bir açıklama beklemedi. "Benim yerime bir başkasını mı işe alacak acaba?" diye düşündü Julien. "Daha dün o kadar yakındı ki bana! Ama soylu hanımların böyle davrandıkları söylenir. Krallar da böyle değil mi? Görevden alınma belgesi eline tutuşturulacak bakana artık incelik gösterisinde bulunmak gerekmez."

Julien kendisi yaklaşınca kesilen bu konuşmalarda çoğu kez kentin en çok alışveriş yapılan yerlerinden birinde, kilisenin tam karşısındaki geniş, rahat, eski bir evden söz edildiğinin ayrımına vardı. "Bu evle yeni sevgili arasında nasıl bir ilgi bulunabilir?" diyordu içinden. Yüreğini saran acı içinde I. François'nın şu güzel dizelerini yineleyip duruyordu; söz konusu dizeler, Madam de Rênal onları kendisine öğreteli topu topu bir ay olduğundan, Julien'e yeni gibi görünüyorlardı. Oysa kim bilir kaç yeminle, kaç okşamayla yalanlanmışlardı!

Kadın dediğin sık sık değişir,
Ona kanan düpedüz delidir.

M. de Rênal posta arabasıyla Besançon'a gitti. Bu yolculuğa iki saatte karar verildi, pek tasalı görünüyordu. Dönüşte gri kâğıtla kaplı kocaman bir paketi masaya fırlattı.

— İşte şu sersem iş, dedi karısına.

Bir saat sonra duvarlara duyuru yapıştıran adamı o paketi alıp götürürken gördü; hemen ardına takıldı. "İlk köşe başında şu gizli işi öğrenirim," dedi içinden.

Elindeki koca fırçayla duyuruya yapışkan süren ilancının ardında sabırsızlıkla bekliyordu. Duyuru duvara yapıştırılınca Julien'in meraklı gözleri nicedir M. de Rênal'le karısı arasındaki konuşmalarda sözü geçen kocaman eski evin açık artırmaya konduğunu gördü. Kira açık artırması ertesi gün belediye toplantı salonunda saat ikide başlayacak, üçüncü mum sönene dek sürecekti. Julien büyük düş kırıklığına uğradı; tanınan süre pek kısaydı: Artırmaya katılacak bütün alıcılara nasıl haber ulaştırılacaktı? Ayrıca on beş gün öncesinin tarihini taşıyan ve üç değişik yerde baştan aşağı okuduğu duyuru ona hiçbir şey anlatmıyordu.

Kiralanacak evi görmeye gitti. Onun geldiğini görmeyen kapıcı bir komşusuna sır verir gibi şunları söylüyordu:

— Vah, vah! Bütün bunlar boşuna. M. Maslon ona evi üç yüz franka alacağı konusunda söz vermişti; belediye başkanı karşı çıkınca Piskopos Başyardımcısı de Frilair tarafından yazıyla çağrıldı.

Julien'in gelişi görünüşe göre iki arkadaşı epey rahatsız etti. Ondan sonra tek sözcük etmediler.

Julien açık artırmayı kaçırmadı. Kötü aydınlatılmış salon tıka basa doluydu; ancak herkes çok garip biçimde susuyordu. Bütün gözler bir masaya çevrilmişti, Julien orada düz bir kalaylı tepsiye oturtulmuş yanan üç küçük mum gördü. Açık artırma görevlisi bağırıyordu: Üç yüz frank beyler!

— Üç yüz frank da çok az ama, dedi adamın biri alçak sesle yanındakine. Julien ikisinin arasında oturuyordu. En az sekiz yüz eder; ben de katılayım şuna.

— Boş yere yorma çeneni. M. Maslon'u, M. Valenod'yu ve korkunç piskopos yardımcısı de Frilair'i ve piskoposu kendine düşman edeceksin de eline ne geçecek?

— Üç yüz yirmi frank, diye bağırdı beriki.

— Aşağılık sersem! diye karşılık verdi komşusu. Üstelik burada belediye başkanının bir muhbiri var, diye ekledi Julien'i göstererek.

Julien bunu söyleyeni cezalandırmak için hışımla döndü; ama iki Franche-Comtéli artık onunla ilgilenmiyordu. Onların serinkanlı duruşu bizimkinin de kanını serinletti. Bu sırada sonuncu mum da söndü ve açık artırma görevlisinin donuk sesi evi dokuz yıllığına, *** valiliğinde büro şefi olan M. de Saint-Giraud'ya üç yüz otuz franka kiralıyordu.

Belediye başkanı salondan çıkar çıkmaz konuşmalar başladı.

— Al işte, Grogeot'nun patavatsızlığı belediyeye otuz frank kazandırdı, diyordu biri.

— İyi de M. de Saint-Giraud, Grogeot'dan öcünü nasılsa alır, bunu yanına bırakmaz.

— Bu ne alçaklık! diyordu Julien'in solunda oturan şişman bir adam: Ben bu eve fabrika yapmak için rahatça sekiz yüz verir, yine de kârlı çıkardım.

— Pöh! diyordu fabrika sahibi liberal bir genç, M. de Saint-Giraud tarikata bağlı değil mi? Dört çocuğuna burs verilmiyor mu? Zavallı adamcağız! Verrières belediyesinin maaşına beş yüz franklık bir artış yapması gerekir.

— Üstelik belediye başkanı da buna engel olamadı! diyordu üçüncü adam. O da krallık yanlısıdır, ama çalıp çırpması yoktur.

— Kim demiş çalmıyor diye! Hem de nasıl çalıyor, diye atıldı bir başkası. Yürütülenlerin hepsi büyük bir keseye giriyor, yılın sonunda her şey paylaşılıyor. Ama bakın şu küçük Sorel geldi yine, hadi gidelim.

Julien eve epey keyfi kaçık döndü; Madam de Rênal'i çok üzgün buldu.

— Açık artırmadan mı geliyorsunuz? diye sordu Julien'e.

— Evet madam orada sayın belediye başkanının muhbiri olma onuruna erdim.

— Sözümü dinleseydi, yolculuğa çıkardı.

Tam bu sırada M. de Rênal göründü; yüzü epey asıktı. Akşam yemeği tek söz etmeden yendi. M. de Rênal, Julien'e çocuklarla Vergy'ye gelmesini buyurdu, yolculuk çok sıkıcı geçti. Madam de Rênal kocasını avutmaya çalışıyordu.

— Buna alışmış olmalıydınız dostum.

Akşam evdeki ocağın başına sessizce oturmuşlardı; bir tek çıtır çıtır yanan kayın ağacının sesi işitiliyordu. Birbirine aşırı bağlı ailelerde bile görülen kederli anlardan biriydi. Birden çocuklardan biri sevinçle haykırdı:

— Kapı çalınıyor! Kapı çalınıyor!

— Lanet olsun! M. de Saint-Giraud teşekkür etmek bahanesiyle hır çıkarmak için gelmişse canına okuyacağım, diye bağırdı belediye başkanı; bu kadarı da fazla. Asıl M. Valenod'ya minnet borçlu, ben olsa olsa adımı lekeledim. Şu Tanrı'nın cezası Jakoben gazeteler beni dillerine dolayıp maskaraya çevirirlerse ne diyeceğim?

Tam bu sırada, kalın siyah favorili, çok yakışıklı biri önünde uşakla içeri girdi.

— Sayın belediye başkanı, ben Senyör Geronimo'yum. Napoli Büyükelçiliği'nde görevli sayın Şövalye M. Beauvaisis'nin yola çıkmadan bana verdiği bir mektubu getirdim; tam dokuz gün önce yazmıştı, dedi Senyör Geronimo, Madam de Rênal'e bakıp sevinçli bir yüzle. Kuzeniniz, sevgili dostum Senyor de Beauvaisis sizin İtalyanca bildiğinizi söyledi madam.

Bu Napolili adamın güler yüzü o kederli geceyi bir anda neşeye boğdu. Madam de Rênal adamdan ille de yemeğe kalmasını istedi. Bütün evi ayağa kaldırdı; her ne pahasına olursa olsun, Julien'e o gün iki kez kendi kulağıyla işittiği muhbir nitelendirmesini unutturmak istiyordu. Senyor Geronimo çok ünlü bir şarkıcıydı, sözü sohbeti tatlıydı, üstelik çok neşeliydi; bu nitelikler Fransa'da artık bir arada bulunmuyordu. Yemekten sonra Madam de Rênal'le birlikte kü-

çük bir düet söyledi. Çok sevimli öyküler anlattı. Gece saat birde Julien artık yatmaya gitmeleri gerektiğini söylediğinde, çocuklar hep bir ağızdan itiraz ettiler.

— Bu öyküyü bir daha anlatsın, dedi en büyükleri.

— Bu benim öyküm Sinyorino, diye sürdürdü Senyor Geronimo. Bundan sekiz yıl önce yani sizin yaşınızdayken Napoli Konservatuvarı'nda genç bir öğrenciydim, ama güzel Verrières kentinin ünlü belediye başkanının oğlu olma onuruna sahip değildim. Bu laf M. de Rênal'in derin derin iç çekmesine yol açtı, dönüp karısına baktı.

— Napoli Konservatuvarı'nın yöneticisi, ünlü besteci Senyor Zingarelli[22], diye çocukları kıs kıs güldüren Fransızcasını biraz daha abartarak sürdürdü genç şarkıcı, son derece sert bir öğretmendi. Konservatuvarda pek sevilmez; ama kendisine hep seviliyormuş gibi davranılmasını isterdi. Ben elimden geldikçe dışarı çıkar, tanrısal bir müzik dinlemek için küçük San-Carlino Tiyatrosu'na giderdim: Ama ulu Tanrım! Tiyatronun giriş katındaki koltuklar için sekiz meteliği nereden bulmalı? Benim için büyük bir paraydı bu, dedi çocuklara bakarak, onlar da kıkırdadı. San-Carlino Tiyatrosu'nun yöneticisi Senyor Giovannone şarkı söyleyişimi dinlemişti. On altı yaşındaydım: Bu çocuk bir hazine, dedi.

— Seninle sözleşme yapmamı ister misin sevgili dostum? diye sordu ardından.

— Peki, ne vereceksiniz?

— Ayda kırk düka. Bakın beyler, tam yüz altmış frank eder bu. Birden tepemde cennetin kapısının açıldığını sandım.

— İyi ama, o asık suratlı Zingarelli'nin bana izin vermesini nasıl sağlayacağız?

— *Lascia fare a me.*[23]

— O işi bana bırakın! diye bağırdı büyük oğlan.

---

22 Niccolò Antonio Zingarelli (1752-1837), İtalyan besteci. (ç.n.)

23 İt. – Bana bırakın. (ç.n.)

— Tastamam öyle genç beyefendi. Senyör Giovannone bana: Bak Caro, işte sana küçük bir sözleşme belgesi, dedi. Sözleşmeyi imzaladıktan sonra bana üç düka uzattı. Bu kadar parayı hiç bir arada görmemiştim. Ondan sonra ne yapacağımı söyledi.

Ertesi gün korkunç Senyor Zingarelli ile konuşmak istedim. Yaşlı oda hizmetçisi beni içeri aldı.

— Ne istiyorsun benden tembel teneke? dedi Zingarelli.

— Üstadım, dedim, işlediğim bütün kusurlar için pişmanım; artık demir parmaklıkların altından geçip konservatuvardan kaçmayacağım. Eskisinin iki katı çalışacağım.

— Haylaz, işittiğim en güzel bas sesini bozmaktan korkmasam, seni on beş gün katıksız hapse attırırdım.

— Maestro, diye sürdürdüm, bütün okula örnek olacağım, *credete a me.*[24] Ancak sizden bir ricada bulunacağım, biri gelip dışarıda şarkı söylemem için izin isterse, geri çevirin. Yalvarırım, böyle bir şeye izin veremeyeceğinizi söyleyin.

— İyi de senin gibi bir baş belasını kim ister? Konservatuvardan ayrılmana hiç izin verir miyim? Sen benimle alay mı ediyorsun? Hemen çık git, hemen, dedi kıçıma bir tekme yapıştırmaya çalışırken, yoksa seni katıksız hapse tıkarım.

Bir saat sonra yöneticinin odasına Senyör Giovannone geldi:

— Bana bir servet kazandırmanızı istemeye geldim, dedi adama, Geronimo'yu bana bağışlayın. Tiyatromda şarkı söylesin, bu kış kızımı evlendireceğim.

— Ne yapacaksın o haylaz herifi? diye sordu Zingarelli. Hayır olmaz, buna izin vermem; ayrıca ben razı olsam bile, o konservatuvardan ayrılmak istemez; az önce bu konuda yemin etti bana.

— Oo, iş onun isteğine kalsın, dedi Giovannone, cebinden sözleşmemi çıkarıp uzatırken, *carta canta*,[25] işte imzası.

---

24 İt. – İnanın bana. (ç.n.)

25 İt. – Kâğıt her şeyi söylüyor. (ç.n.)

Bunun üzerine çılgına dönen Zingarelli çıngırağa yapıştı: Geronimo'yu hemen konservatuvardan kovun, diye bağırdı burnundan ateş püskürerek. Böylece beni hemen kovdular, göklerde uçuyordum. Aynı akşam *del Moltiplico* şarkısını söyledim. Evlenmek isteyen Pulicinella, parmaklarıyla evinde ihtiyaç duyacağı şeylerin hesabını yapmakta, ama hesabı sürekli şaşırmaktadır.

— Ah mösyö, dedi Madam de Rênal, o şarkıyı bize söyler misiniz?

Geronimo şarkıyı söyledi, gülmekten herkesin gözü yaşardı. Senyor Geronimo ince davranışları, hatır sayarlığı ve neşesiyle aileyi büyüledikten sonra sabahın ikisinde yatmaya gitti.

Ertesi sabah M. ve Madam de Rênal ona Fransız sarayı için istediği mektupları verdiler.

"Demek her yerde aynı düzmece," diye geçirdi içinden Julien. "Al işte, Senyor Geronimo altmış bin frank maaşla Londra'ya gidiyor. San-Carlino'nun becerikli yöneticisinin desteği olmasa, tanrısal sesi belki ancak on yıl sonra tanınıp sevilecekti... Kendi payıma bir Rênal olmaktansa Geronimo olmayı yeğlerim elbet. Toplumda saygın bir yeri yok, ama hiç değilse yüreğinde bugünkü gibi açık artırmalara katılmanın acısını taşımıyor, neşeli bir yaşam sürüyor."

Bir şey Julien'i şaşırtıyordu: Verrières'de, M. de Rênal'in evinde geçirdiği yalnız günler tam bir mutluluk dönemi olmuştu. Tiksintiyle ve iç karartıcı düşüncelerle sadece kendisine verilen akşam yemeklerinde yüz yüze gelmişti; o ıssız evde rahatsız edilmeden oturup okuyamaz, yazamaz, düşünemez miydi? Her an alçak bir ruhun hareketlerini inceleme, dahası ikiyüzlü davranış ve sözcüklerle onu kandırma zorunluluğunu duymadan, o parlak düşlerinden koparılmadan yaşamıştı.

Mutluluk bu kadar yakınımda mı yoksa?.. Böyle bir yaşamın bedeli hiç de fazla değil; Matmazel Élisa'yla evlenebi-

lir ya da Fouqué'ye ortak olabilirim. Ancak sarp bir dağa tırmanan yolcu gelip doruğa oturur, şöyle bir soluk almaktan derin bir haz alır. Ama sürekli oturup dinlenmeye zorlansa mutlu olur muydu?

Madam de Rênal'in aklı acı düşüncelerle doluydu. Aldığı kararlara karşın, Julien'e şu açık artırma işini itiraf etmişti. "Demek ki ettiğim bütün yeminleri bana unutturacak," diye düşünüyordu.

Gerçi tehlikede olduğunu görse, kocasının canını kurtarmak için kendininkini seve seve verirdi. Yüce gönüllü bir eylemin yapılabileceğini görüp de yapmamayı neredeyse işlenmiş bir kusur kadar pişmanlık verici bulan soylu, romansı ruhlardan birini taşıyordu. Bununla birlikte ansızın dul kalıp Julien'le evlenebilirse, tadacağı büyük mutluluğun görüntüsünü kafasından atamadığı iç karartıcı günler de vardı.

Julien çocukları babalarından daha çok seviyordu ve katı eğitimine karşın, çocuklar da ona hayrandı. Madam de Rênal, Julien'le evlenirse, gölgeliklerine bayıldığı Vergy'den ayrılmak zorunda kalacağını seziyordu. Kendini Paris'te çocuklarına herkesin hayranlığını kazanan şu eğitimi verdirmeyi sürdürürken görüyordu. Çocukları, kendisi, Julien, büyük bir mutluluk yaşıyorlardı.

XIX. yüzyıl evliliklerinin böyle garip bir etkisi vardı işte! Sevgi evlilikten önce yaşanmışsa, analık yaşamının doğurduğu sıkıntı aşkı öldürür. Oysa bir filozof, "Evlilik yaşamı çalışmayacak kadar varlıklı insanlarda, kısa süre sonra, bütün dingin hazlardan sıkılmaya yol açar," diyebilir. Dolayısıyla evlilik sadece katı ruhlu kadınları aşka hazırlamaz.

Filozofun akıl yürütmesi bana Madam de Rênal'i bağışlatırdı elbet, ama Verrières'de bağışlanmıyordu ve kendisi hiç ayrımında olmasa da bütün kent aşkının yarattığı rezaletle uğraşıyordu. Bu büyük olaydan ötürü bu sonbahar Verrières halkının canı daha az sıkılmıştı.

Sonbahar da, kışın bir bölümü de hızla geçip gitti. Vergy ormanlarından ayrılmak gerekti. Verrières'in saygın insanları söz konusu söylentilerin M. de Rênal'i hemen hiç etkilemeyişine sinirlenmeye başlıyorlardı. Son derece ciddi kişiler bile, bir haftaya kalmadan en ölçülü sözlerle ona kuşkuların en acılarını tattırma zevkinden kendilerini yoksun bırakmadılar.

İşi sıkı tutan M. Valenod, Élisa'yı tam beş kadının bulunduğu, pek sayılan, soylu bir aileye yerleştirmişti. O kış işsiz kalmaktan korktuğunu söyleyen Élisa, bu aileden sayın belediye başkanının evinde aldığının üçte ikisini istemişti. Kızcağızın aklına kendi iradesiyle gidip hem eski Rahip Chêlan'a, hem yeni gelene günah çıkartmak, onlara Julien'in aşkının bütün ayrıntılarını anlatmak gelmişti.

Rahip Chêlan, Julien'in kente gelişinin ertesi günü sabahın altısında Julien'i çağırttı.

— Size hiçbir şey sormayacağım, dedi, hatta sizden bana hiçbir şey söylememenizi rica ediyor, hatta emrediyorum; ancak üç gün içinde Besançon'daki papaz okuluna ya da size mükemmel bir gelecek sunmaya her an hazır dostunuz Fouqué'nin yanına gitmenizi istiyorum. Her şeyi önceden tasarladım, ayarladım, ama hemen yola çıkın ve bir yıldan önce Verrières'e dönmeyin.

Julien hiç ağzını açmadı; babası olmasa da, M. Chêlan'ın kendisini böyle özenle korumaya kalkışmasının onurunu kırıp kırmayacağını düşünüyordu.

— Yarın aynı saatte sizi görme onuruna ereceğim, dedi sonunda rahibe.

Bu kadar genç bir insanı razı edebilmek için epey çabalaması gerektiğini düşünen M. Chêlan uzun uzun konuştu. Onu pek alçakgönüllü bir ifadeye bürünerek dinleyen Julien hiç ağzını açmadı.

Sonunda rahibin yanından ayrıldı, haber vermeye koştuğu Madam de Rênal'i umutsuzluk içinde buldu. Kocası

az önce gelip büyük bir içtenlikle konuşmuştu. Zayıf kişiliği, Besançon'dan gelecek mirasın umuduyla onu karısını tamamıyla suçsuz saymaya yönlendirmişti. Ona Verrières'de karşılaştığı garip tavırları anlatmıştı. Yanılgıya düşen halk birtakım kıskançlara uyup yoldan çıkmıştı, ama ne yapılabilirdi ki?

Madam de Rênal bir ara Julien'in M. Valenod'nun önerisini kabul edip Verrières'de kalabileceği yanılsamasına kapılmıştı. Ama artık geçen yılki yalın, çekingen kadın değildi; öldürücü tutkusu, duyduğu pişmanlıklar onu aydınlatmıştı. Kocasını dinlerken kısa sürede anlık bir ayrılığın kaçınılmaz olduğuna kendini inandırarak acı duydu. "Benden uzak kalınca Julien insanın yapacak işi olmadığı zaman doğal olarak kurduğu yükselme düşlerine dalacaktır. Bense, ey ulu Tanrım! Çok zenginim! ama bu mutlu olmama yetmiyor! Kısa sürede beni unutur! Bu kadar sevimli olduğuna göre, birileri onu sevecek, o da birilerini sevecektir. Ah talihsiz kadın, ah!.. Neden yakınabilirim ki? Tanrı haklı, işlenen suçu durdurmaya gücüm yok, o da muhakeme gücümü elimden alıyor. Élisa'nın gönlünü parayla kazanmak elimdeydi, bundan kolay bir şey yoktu. Ama ben bir saniye bile bu konu üzerinde düşünme zahmetine girmedim, aşkın çılgın hayalleri bütün zamanımı aldı. Şimdi sonum geldi."

Julien, Madam de Rênal'e o korkunç yola çıkma kararını duyurduğunda en küçük bir bencil karşı çıkışla karşılaşmadığına şaşırdı. Oysa kadın ağlamamak için büyük çaba harcıyordu.

— Kararlı olmalıyız dostum.

Saçından bir tutam kesti.

— Ne yaparım bilmiyorum, dedi, ama bana söz ver, ölürsem çocuklarımı unutmayacaksın. Uzakta da olsan, yakında da, onları dürüst insanlar yapmaya çalış. Yeni bir devrim olursa bütün soyluların boğazı kesilir, babaları da damlardan birinde öldürülen şu köylü yüzünden belki göç etmek

zorunda kalır. Aileye göz kulak ol... Ver elini bana. Elveda dostum! Bunlar buradaki son anlarımız. Bu büyük özveriden sonra umarım halk arasında ünümü düşünme yüreklilığini gösteririm.

Julien umutsuzlukla karşılaşacağını ummuştu. Bu vedanın yalınlığı onu duygulandırdı.

— Hayır, size böyle veda edemem. Tamam, gideceğim; siz de dâhil olmak üzere herkes bunu istiyor. Ama gidişimden üç gün sonra gece sizi görmeye geleceğim.

Madam de Rênal'in yaşamı bir anda değişti. Julien geri gelmeyi düşündüğüne göre onu seviyordu! Çektiği korkunç acı ömründe tattığı en büyük sevinçlerden birine dönüşüverdi. Her şey kolaylaştı. Sevgilisini yeniden görme umudu yaşadığı son anları yürek paralayıcı kılan her şeyi ortadan kaldırıyordu. O andan sonra Madam de Rênal'in davranışı da, yüz ifadesi de bulunduğu konuma fazlasıyla uygun, soylu ve kararlı hale geldi.

Kısa bir süre sonra M. de Rênal çılgın bir halde eve geldi. En sonunda karısına iki ay önce aldığı imzasız mektuptan söz etti.

— Bu mektubu alıp Casino'ya gitmek, Verrières'in en varlıklı kentlilerinden biri yapmak için çöplükten kurtardığım aşağılık M. Valenod'dan geldiğini herkese göstermek istiyorum. Önce onu herkesin önünde küçük düşürecek, ardından vuruşacağım. Bu kadarı fazla oldu artık.

"Aman Tanrım, dul kalabilirim," diye düşündü Madam de Rênal. Ama hemen aynı anda kendi kendine: "Bu kavgayı önleyebilirim, yoksa kocamın katili olurum," dedi.

O güne dek adamın kendini beğenmişliğini hiç böylesine ustaca yönlendirmemişti. İki saatten kısa bir sürede, hem de ondan ödünç aldığı gerekçelerle, tam tersine M. Valenod'ya eskisinden daha çok dostluk göstermesi, dahası Élisa'yı geri çağırması gerektiğini anlattı. Madam de Rênal başına gelenlerden sorumlu bu kızı yeniden görmeye razı olarak yüce gönüllü davrandı. Düşüncenin esin kaynağı Julien'di.

M. de Rênal sonunda defalarca ölçüp biçtikten sonra kendini parasal açıdan çok sarsacak acı bir karara vardı: Julien, Verrières'i fokur fokur kaynatan kaynaşmaya, ortalıkta dolaşan sözlere karşın, M. Valcnod'nun çocuklarının öğretmeni olup orada kalabilirdi... Düşkünler yurdu yöneticisinin önerisini kabul etmek Julien'in çıkarınaydı. Buna karşılık, Julien'in Verrières'den ayrılıp Besançon ya da Dijon'daki papaz okuluna girmesi M. de Rênal'in şanına daha uygun düşerdi. İyi de, nasıl karar verebilirdi buna? Ayrıca nasıl yaşardı orada?

Gözden çıkarılacak paranın büyüklüğünü gören M. de Rênal karısından daha umutsuzdu. Bu konuşmadan sonra kendini yüce gönüllü hissseden kadın yaşamdan bezip okkalı bir doz *stramonium*[26] içmiş biri gibi artık neredeyse hiçbir şeye tepki vermiyor, hiçbir şeye ilgi duymuyordu. Nitekim can vermek üzere olan XIV. Louis de, *Ben kralken*, demişti. Ne harika bir söz!

M. de Rênal ertesi sabah erkenden imzasız bir mektup aldı. Bu seferki çok daha aşağılayıcıydı. Her satırı konumuna uygun en kaba sözlerle doluydu. Mektup kendi yönetiminde çalışanlardan birinden geliyordu. Bu onu yeniden M. Valenod'yla çarpışma düşüncesine döndürdü. Derken cesaretlenip hemen adamın işini bitirmeye karar verdi. Tek başına evden çıktı, silahçıya gidip tabancalar aldı, doldurttu.

"Aslında," diyordu içinden, "Napolyon'un astığı astık kestiği kestik yönetimi geri gelse, beni suçlayacakları tek bir düzenbazlığım yok. Ben olsa olsa birtakım şeylere göz yumdum, ama çekmecemde bunlara göz yummama izin veren kapı gibi mektuplar var."

Madam de Rênal kocasının buz gibi öfkesi karşısında korkuya kapılmıştı, bu ona zihninden büyük güçlüklerle kovmaya çalıştığı dul kalma düşüncesini hatırlatıyordu. Onunla birlikte odaya kapandı. Birkaç saat boşu boşuna dil

26 Sara, nevralji krampları ve migrene karşı kullanılan bir bitki. (ç.n.)

döktü, yeni imzasız mektup karşısında adam kararını vermişti. Sonunda onu M. Valenod'ya okkalı bir tokat atmak yerine, Julien'e bir papaz okulundaki bir yıllık masrafı için altı yüz frank vermeye razı etti. M. de Rênal çocukları için eve bir öğretmen aldığı güne lanetler yağdırarak imzasız mektubu unuttu.

Karısına açmadığı bir düşünceyle azıcık avundu: Becerikli davranarak, delikanlının romantik düşüncelerinden de yararlanarak daha düşük bir paraya Julien'i M. Valenod'nun önerisini geri çevirmeye razı etmeyi umuyordu.

Madam de Rênal, Julien'i, düşkünler yurdu yöneticisinin ona herkesin içinde önerdiği sekiz yüz frankın yerine, kocasının isteğine uygun davrandığı için bir telafi ücretini utanç duymadan almaya ikna etmesi epey zor oldu.

— İyi ama, diyordu Julien durmadan, bana yapılan bu öneriyi kabul etmeyi bir an bile düşünmedim ki. Siz beni bu lüks yaşama çok alıştırdınız, o insanların kabalığı beni öldürecek.

Neyse ki, zorunluluk demir eliyle Julien'in direncini kırdı. Gururu Verrières belediye başkanının kendisine sunduğu parayı ödünç verilmiş olarak saymayı, dolayısıyla ona faizi de içinde olmak üzere beş yıllık bir senet vermeyi düşünerek avunuyordu.

Madam de Rênal'in dağdaki kovuklardan birinde sakladığı birkaç bin frankı vardı.

Öfkeyle geri çevireceğini sanıp elleri titreyerek uzattı bu paraları Julien'e.

— Aşkımızın anısını iğrençleştirmek mi istiyorsunuz? dedi Julien.

Sonunda Julien, Verrières'den ayrıldı. M. de Rênal çok mutlu oldu; sıra ondan para almaya gelince, bu özveri Julien'e ağır geldi. "Kesinlikle olmaz," dedi. Gözleri yaşaran M. de Rênal onun boynuna sarıldı. Julien ondan bir iyi hal kâğıdı istemişti, coşkusundan genç adamın davranışını

övmeye yetecek mükemmel sözleri bulamadı. Kahramanımızın birikmiş beş altını vardı, bir o kadar da Fouqué'den istemeyi tasarlıyordu.

O da çok heyecanlanmıştı. Ama sevgilisini bıraktığı Verrières'den bir fersah uzaklaşınca artık yalnızca bir başkenti, Besançon gibi savaş görmüş büyük bir kenti görmenin mutluluğunu düşünmeye başlamıştı.

Üç gün süren bu ayrılık sırasında Madam de Rênal en acımasız düş kırıklıklarından biriyle avunmuştu. Yaşamı şöyle böyleydi, kendisiyle çektiği aşırı acı arasında Julien'le yapacağı son görüşme vardı. Bu görüşmeye kalan saatleri, dakikaları sayıyordu. Derken üçüncü günün gecesi uzaktan kararlaştırdıkları işareti işitti. Julien atlattığı onlarca tehlikeden sonra, karşısında belirdi.

Madam de Rênal onu gördüğü andan itibaren tek bir şeyi, onu son kez gördüğünü düşünmeye başladı. Dostunun sabırsız davranışlarına yanıt verecek yerde, cansız bir cesede dönüştü. Kendini onu sevdiğini söylemeye zorlasa da bunun tam tersini kanıtlayan bir ifadeyle yapıyordu. Sonsuza dek ayrılacak olmanın o dayanılmaz düşüncesini kafasından atamadı. Bunun üzerine güvensiz Julien bir an için daha şimdiden unutulduğunu sandı. Bu yüzden ettiği iğneli sözler sessizce akan iri gözyaşlarıyla, çırpınmayı andıran el sıkışlarıyla yanıtlandı.

— İyi ama, ey ulu Tanrım! Nasıl inanayım size? diye karşılık veriyordu Julien sevgilisinin soğuk karşı çıkışlarına, Madam Derville'e, sıradan bir tanıdığınıza yüz kez daha içten bir dostluk gösterirdiniz.

Donup kalan Madam de Rênal ne diyeceğini bilemiyordu:

— İnsan bundan daha mutsuz olamaz... Umarım yakında ölürüm... Yüreğimin buz kestiğini hissediyorum...

Julien'in ondan koparabildiği en uzun yanıtlar bunlar oldu.

Günün ağarması ile yola çıkış anı yaklaşınca Madam de Rênal'in gözyaşları bütünüyle kesildi. Genç adamın tek bir söz etmeden, öpücüklerine karşılık vermeden, pencereye bir ip bağlayışını izledi. Julien de o arada boşu boşuna:

— İşte sonunda istediğiniz koşullar yerine geldi, diyordu. Bundan sonra vicdan azabı duymadan yaşayacak, çocuklarınız azıcık rahatsızlandıklarında, onların mezara gireceklerini düşünmeyeceksiniz.

— Stanislas'ı kucaklayamadığınıza üzüldüm, dedi kadın soğuk bir ifadeyle.

Julien sonunda bu canlı cesedin sıcaklıktan yoksun sarılmalarının derin etkisinde kaldı; birkaç fersah boyunca başka bir şey düşünemedi. Ruhu üzüntü içindeydi, dağın öte yakasına geçmeden, Verrières kilisesinin çan kulesine görebildiği sürece sık sık dönüp baktı.

XXIV. Bölüm

Bir Başkent

Bu ne gürültü! İşi başından aşkın ne çok insan! Yirmi yaşındaki bir kafada gelecekle ilgili ne çok düşünce! Aşk konusundaysa bu ne dalgınlık!

BARNAVE

Derken uzaktaki bir dağda kara duvarlar gördü; Besançon kalesiydi bu. "Ah, ah!" diye iç geçirdi, "Bu soylu savaş kentinde onu savunmakla görevlendirilmiş alayların birinde asteğmen olsaydım her şey nasıl da değişik olurdu!"

Besançon, Fransa'nın en güzel kentlerinden biri olmakla kalmaz, ayrıca yürekli ve akıllı insanı boldur. Oysa Julien küçücük bir köylüydü ve bu seçkin insanlara yaklaşma olanağı yoktu.

Fouqué'den bir kentli giysisi almıştı, iner-kalkar köprüleri onunla geçti. Kafasında 1674[27] kuşatmasıyla ilgili öykülerle, papaz okuluna kapanmadan önce tabyalarla kaleyi görmek istedi. İki üç kez az kalsın nöbetçiler tarafından dur-

27 O sırada İspanyolların elinde bulunan Besançon'u XIV. Louis'nin askerleri kuşatmıştı. (ç.n.)

durulacaktı; istihkâm birliklerinin yılda on on beş franklık ot satacağım diye halka yasakladığı bölgelere girmişti.

Anacaddedeki büyük kahvenin önünden geçerken surların yüksekliği, hendeklerin derinliği, topların korkunç görünüşü birkaç saatliğine onu oyalamıştı. Hayranlıkla olduğu yere çakıldı; iki büyük kapının üstüne kocaman harflerle kahve yazılmış olması bir şeyi değiştirmiyor, gözlerine inanamıyordu. Çekingenliğini zorlayarak içeri girme yüreklilığini gösterdiğinde, kendini tavanı en az yirmi ayak yüksekliğinde, otuz kırk adım uzunluğunda bir salonda buldu. Bugün gördüğü her şey onu tam anlamıyla kendinden geçiriyordu.

İki masada bilardo oynanıyordu. Garsonlar kazanılan puanları haykırıyor, oyuncular yığınla izleyicinin biriktiği masaların çevresinde koşuşuyorlardı. Hemen her ağızdan çıkan sigara dumanları hepsini mavi bir bulutla örtüyordu. İnsanların uzun boyu, yuvarlak omuzları, sırtlarındaki redingotları, ağır yürüyüşleri, upuzun favorileri, kısacası her şey Julien'in dikkatini çekiyordu. Eski çağların Bisontium'unun bu soylu çocukları bağıra bağıra konuşuyor, korkunç savaşçılar gibi davranıyorlardı. Etrafını hiç kımıldamadan hayran hayran izleyen Julien, Besançon gibi bir başkentin genişliğini, görkemini düşlüyordu. Bilardoda kazanılan puanları haykıran şu burnu büyük beylerden bir fincan kahve istemeyi göze alamıyordu.

Ancak tezgâhtaki genç hanım, koltuğunun altında küçük bavulla, sobanın üç adım ötesinde kralın beyaz alçıdan yapılmış büstüne bakan bu sevimli taşra burjuvasını fark etmişti. İnsana bir kahve içirtecek kadar güzel giyinmiş Franche-Comtéli bu uzun boylu kız yalnız Julien'in işitmesini istediği kısık bir sesle birkaç kez: "Mösyö, mösyö!" demişti.

Julien birden karşısında pek yumuşak bakışlı iri mavi gözleri gördü ve kendisine seslenildiğini anladı. Düşmanın

üstüne yürüyormuş gibi hızla tezgâha ve güzel kıza yaklaştı. Bu hamle sırasında da bavulu yere düştü.

Ah! Bizim taşralı genç daha on beş yaşında kahvelere burunları havada girmeyi bilen Parisli liselilerde nasıl bir acıma duygusu yaratırdı! Ancak on beşinde onca alımlı çalımlı davranan bu gençler on sekizinde sürüye katılırlar. Taşrada rastlanan çekingenlik kimi zaman aşıldığında insana bir şeyler istemeyi öğretir. Kendisine seslenme alçakgönüllülüğünü gösteren bu güzeller güzeli kıza yaklaşınca çekingenliğini yenip cesaretlenen Julien, "Ona doğruyu söylemeliyim," diye düşünüyordu.

— Madam Besançon'a ilk kez geliyorum; parasını vererek biraz ekmekle bir fincan kahve almak isterdim.

Genç kız önce gülümsedi, sonra kızardı; bilardo oyuncularının bu yakışıklı genci fark edip alaya almalarından korkuyordu. Delikanlı ürkerse bir daha ortalarda görünmezdi.

— Şuraya, yakınıma oturun, dedi salona doğru uzayan maun ağacından kocaman tezgâhın yarı yarıya gizlediği mermer masayı göstererek.

Genç kız uzun boyunu gözler önüne sererek tezgâhın üstünden uzandı. Julien bunu fark etti; bütün düşüncesi değişti. Güzel kız getirip bir fincan, şeker ve çörek koymuştu önüne. Kahve istemek için ortalarda dolaşan garsonlardan birine seslenip seslenmemekte kararsız kalıyor, garson gelirse Julien'le baş başa geçireceği sürenin biteceğini biliyordu.

Julien bu sarışın ve neşeli güzelliği zaman zaman kafasını kurcalayan anılarla kıyaslıyordu. Bir zamanlar kendisinin de uyandırdığı tutkuları düşününce bütün çekingenliği geçiverdi. Güzel genç kızın zamanı çok azdı; Julien'in bakışlarını okudu.

— Şu pipo dumanı sizi öksürtür, yarın sabah sekizde kahvaltıya gelin, o zaman yalnız olurum.

— Adınız nedir? diye sordu Julien, dudaklarında mutlu çekingenliğin verdiği gülümsemeyle.

— Amanda Binet.

— Bir saat sonra size benimki kadar küçük bir bavul göndermeme izin verir misiniz?

Güzel Amanda azıcık düşündü.

— Herkesin gözü benim üzerimde. Bu isteğiniz beni tehlikeye atabilir; ama bir karta adresimi yazıp vereyim, bavulun üstüne koyun ve çekinmeden yollayın.

— Benim adım Julien Sorel, dedi delikanlı; Besançon'da ne yakınım var, ne tanıdığım.

— Haa, anladım! dedi kız sevinçle, hukuk fakültesinin sınavlarına girmeye geldiniz.

— Ne yazık ki hayır! diye karşılık verdi Julien, papaz okuluna yolladılar beni.

Büyük bir düş kırıklığı Amanda'nın yüz hatlarını karartı; garsonlardan birine seslendi; şimdi artık cesareti yerine gelmişti. Garson yüzüne bile bakmadan Julien'in fincanına kahve koydu.

Amanda tezgâhın başında para alıyordu; Julien onunla konuşmayı göze aldığı için kendiyle övünüyordu. Bilardo masalarından birinde tartışma çıktı. Birbirlerine sataşan bilardocuların bağırışları koca salonda çınlıyor, Julien'i şaşırtan bir gürültü yaratıyordu. Amanda geri gelmiş, yere bakıyordu:

— İsterseniz küçükhanım, dedi Julien ansızın, kuzeniniz olduğumu söylerim.

Bu incelikli öneri Amanda'nın hoşuna gitti. Hiç de boş biri değil bu delikanlı, diye düşündü. Gözü birinin tezgâha yaklaşıp yaklaşmadığını kollamakta olduğundan:

— Ben Dijon yakınlarındaki Genlis'denim; siz de Genlisli olduğunuzu, annemin akrabası olduğunuzu söyleyin, dedi Julien'in yüzüne bakmadan.

— Mutlaka söylerim.

— Papaz okulunun öğrencileri yazın her perşembe saat beşte kahvenin önünden geçerler.

— Beni unutmazsanız, ben geçerken, elinizde bir demet menekşe olsun.

Amanda şaşkın şaşkın yüzüne baktı; bu bakış Julien'in çekingenliğini gözüpekliğe dönüştürdü; yine de şunu söylerken tepeden tırnağa kızardı:

— Sizi çok şiddetli bir aşkla sevdiğimi hissediyorum.

— Aman daha alçak sesle konuşun, dedi kız korkulu bir yüzle.

Julien bu konuşma sırasında Vergy'de okuduğu Nouvelle Héloise'den birkaç tümce anımsamaya çalışıyordu. Belleği işine yaradı; on dakikadır Matmazel Amanda'ya Nouvelle Héloise'den ezbere parçalar okuyordu; kızı kendinden geçirdiği için gösterdiği gözüpeklikten dolayı mutluydu, ama ansızın Franche-Comtéli güzelin yüzü buz kesti. Kahvenin kapısında âşıklarından biri belirmişti.

Omuzlarını sallayıp, ıslık çala çala tezgâha yaklaşan genç Julien'e baktı. Bizimkinin hep uç noktalarda dolaşan düşgücü bir anda düello düşünceleriyle doldu. Yüzü sapsarı kesildi, fincanı alıp öteye taşıdı, çok güvenli bir ifadeyle rakibine büyük bir dikkatle baktı. Rakibi bir kadeh içkiyi keyfince kadehine doldururken başını öne eğdiğinde, Amanda bir bakışla Julien'e gözlerini yere çevirmesini buyurdu. Bu emre hemen uydu ve on dakika boyunca sapsarı bir yüzle, kararlı bir tavırla sadece olacakları düşünerek hiç kıpırdamadan oturdu. Rakip Julien'in gözleri karşısında şaşkınlığa uğramıştı; içkisini bir dikişte yuvarladıktan sonra, Amanda'ya bir şey söyledi, sonra ellerini kaba kumaştan yapılmış redingotunun yan ceplerine soktu, ıslık çalıp Julien'e bakarak bilardo masasına yaklaştı. Bizimki de öfkeyle ayağa fırladı; ama küstahça davranmak için ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Küçük bavulunu bıraktı ve elinden geldiğince kabadayı bir tavır takınarak bilardo masasına doğru yürüdü.

Kendi kendine, "Daha Besançon'a gelir gelmez düello edersen din adamlığı suya düşer," diyordu.

— Olsun, kimse kalkıp bir küstaha dersini vermediğimi söyleyemez.

Amanda onun gözüpekliğini gördü; doğrusu bu cesaret gösterisi davranışlarının çocuksuluğuyla tamamıyla çelişiyordu; kız bir anda onu redingotlu uzun delikanlıya yeğledi. Ayağa kalktı ve gözüyle yoldan geçen birini izliyormuş gibi yaparak, hızla gelip onunla bilardo masasının arasına yerleşti.

— O beye yan bakmayın sakın, enişte m o.

— Vız gelir, o bana yan baktı ama.

— Beni üzmek mi istiyorsunuz? Size baktı elbet, belki gelip sizinle konuşur bile. Ona annemin bir yakını olduğunuzu, Genlis'ten yeni geldiğinizi söyledim. O Franche-Comté'lidir ve Bourgogne yolu üzerinde Dôle'dan öteye geçmemiştir, dolayısıyla aklınıza geleni söyleyin, sakın korkmayın.

Julien hâlâ duraksıyordu; kızsa hemen ekledi, tezgâhta çalışan kızlara özgü düşgücü sayesinde kolayca yalan söylemeye alışkındı:

— Size baktı elbet, ama o sırada bana kim olduğunuzu soruyordu; o herkese karşı böyle hödükçe davranır, yoksa size hakaret etmek istemedi.

Julien'in gözü sözde eniştedeydi; iki bilardo masasından en uzağındaki için bir numara aldığını gördü. Julien adamın ürkütücü sesini işitti: Oyun sırasını alıyorum! Hızla Matmazel Amanda'nın arkasına geçti, bilardo masasına doğru bir adım attı. Amanda koluna yapıştı:

— Önce parasını ödeyin, dedi.

"Doğru," diye düşündü Julien, "Parasını ödemeden çıkıp giderim diye korkuyor." Amanda da onun kadar heyecanlıydı. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti; paranın üstünü elinden geldiğince ağır geri verdi, alçak sesle yineledi:

— Hemen kahveden çıkıp gidin, yoksa sizi sevmem; oysa ne de çok sevmiştim.

Julien gerçekten de çıktı, ama ağır ağır. "Benim de gidip şu kaba herifin suratına dik dik bakmam gerekmez miydi?" deyip duruyordu kendine. Bu kararsızlıkla caddede kahve-

nin önünde bir süre durdu; adamın gelip gelmediğine baktı. Adam görünmedi, Julien de uzaklaştı.

Besançon'a geleli topu topu birkaç saat olmuş, ama o daha şimdiden pişmanlık duyacağı bir şey yapmıştı. Yaşlı cerrah binbaşı damla hastalığına yakalanmış olmasına rağmen bir zamanlar, ona biraz kılıç dersi vermişti; Julien'in öfkesinin hizmetine sunabileceği bütün bilgisi o kadardı. Ancak öfkesini okkalı bir tokat atarak dile getirmeyi bilseydi bu sıkıntısı daha da artacaktı; çünkü iş yumruklaşmaya kalınca iriyarı bir adam olan rakibi onu bir güzel pataklayıp yere sererdi.

"Benim gibi koruyucusu ve parası olmayan zavallının biri için papaz okuluna gitmekle kodese tıkılmak arasında büyük bir ayrım yok," deyip duruyordu kendi kendine; "Şimdi gidip kentli giysilerimi bir hana bırakmalı, kara cüppemi almalıyım. Papaz okulundan birkaç saatliğine çıkabilirsem, o kentli giysilerimle gidip Matmazel Amanda'yı görebilirim." Bu düşünce hoşuna gitti; ancak Julien önünden geçtiği hanların hiçbirine girmeyi göze alamıyordu.

Sonunda Büyükelçiler Oteli'nin önünden geçerken, kaygılı gözleri pek renkli giyinmiş, mutlu, neşeli şişman bir genç kadınınkilerle karşılaştı. Kadına yaklaşıp öyküsünü anlattı.

— Oo elbette, benim küçük rahibim, dedi Büyükelçiler Oteli'ni işleten kadın, kentli giysilerini saklar, sık sık da tozunu alırım. Bu havalarda bir giysiyi uzun süre el sürmeden bırakmaya gelmez.

Bir anahtar aldı, delikanlıyı odalardan birine götürdü, içeride bıraktıklarını bir kâğıda yazmasını öğütledi.

— Aman Tanrım! Nasıl da temiz bir yüzünüz var Rahip Sorel, dedi şişman kadın bizimki mutfağa inince, şimdi size güzel bir akşam yemeği yedireyim; bu size herkes gibi elli değil, topu topu yirmi meteliğe patlayacak, diye ekledi alçak sesle; çünkü sizin küçük keseciği kollamak gerek.

— On altınım var, dedi Julien biraz kibirli bir ifadeyle.

— Aman Tanrım! diye karşılık verdi iyi yürekli otelci kadın, o kadar yüksek sesle konuşmayın; Besançon kötü insanlarla dolu. Göz açıp kapayıncaya dek yürütürler altınlarınızı. Hele ipsiz sapsız adamlarla dolu olan kahvelere adımınızı atmayın.

— Sahi mi! dedi Julien bu söz üzerine düşüncelere dalarak.

— Siz yalnız buraya gelin, ben size kahve yaparım. Burada yalnız yirmi meteliğe iyi bir dost ve güzel bir akşam yemeği bulacağınızı unutmayın. Hadi gidip masaya oturun, size kendim hizmet edeceğim.

— Yemek yiyemem, dedi Julien, çok heyecanlıyım, buradan çıkınca doğruca papaz okuluna gideceğim.

İyi yürekli kadın ceplerine atıştıracağı bir şeyler doldurdu. Sonunda Julien o korkunç mekâna doğru yola koyuldu; kapıya çıkan otelci kadın ona yolu gösteriyordu.

XXV. Bölüm

Papaz Okulu

Üç yüz otuz altı öğle yemeği 83 kuruşa, üç yüz otuz altı akşam yemeği 38 kuruşa, hak edene ayrıca çikolata, nedir söz dinlemenin insana kazandırdığı?

BESANÇONLU VALENOD

Uzaktan kapının üstündeki altın kakmalı haçı görüp ağır ağır okula yaklaştı; ayakları sanki geri geri gidiyordu. "İşte bir daha çıkamayacağım yeryüzü cehennemi!" Sonunda zili çalmaya karar verdi. Çanın sesi ıssız bir yerdeymiş gibi yankılandı. On dakika sonra karalar giymiş, solgun yüzlü biri gelip kapıyı açtı. Julien adama baktı, sonra hemen gözlerini yere indirdi. Kapıcının garip bir yüzü vardı. Parlak, yeşil gözbebekleri bir kedininkiler gibi yusyuvarlaktı; gözkapaklarının kıpırtısız çizgileri yüreğinde en küçük bir sevgiye yer olmadığını belli ediyor, ince dudakları dışa çıkık dişlerini yarım çember biçiminde örtüyordu. Yine de, bu yüzde saldırganlıktan çok, gençliğin gözünü korkutan o kusursuz duyarsızlık vardı. Julien'in kaçamak bakışı bu

dindar yüzde yüce Tanrı'yla ilgili olmayan her şeye karşı duyulan derin bir küçümsemenin dışında hiçbir duyguya rastlayamadı.

Gözlerini güçlükle yukarı kaldırıp kaldırıp yürek çarpıntısının titrettiği bir sesle papaz okulunun yöneticisi M. Pirard'la görüşmek istediğini söyledi. Kara giysili adam hiçbir şey söylemeden, kendisini izlemesini işaret etti. Ahşap korkuluklu geniş bir merdivenden iki kat çıktılar; merdivenin çarpık basamakları duvardan uzaklaştıkça iyice sarkmış, düşecekmiş gibi duruyordu. Kapıcı onu güçlükle açılan, tepesinde karaya boyanmış beyaz tahtadan kocaman bir mezarlık haçının bulunduğu küçük bir kapıdan alçak tavanlı, loş bir odaya aldı, beyaz badanalı duvarlarda zamanın kararttığı iki büyük resim vardı. Julien burada yalnız kaldı; eli ayağı titriyor, yüreği küt küt atıyordu; keşke ağlayabilseydi. Binada bir ölüm sessizliği vardı.

Bir gün gibi gelen on beş dakikanın sonunda iç karartan bir surata sahip kapıcı odanın öbür ucundaki kapıda belirdi, yine konuşmadan, ilerlemesini söyledi. Birincisinden daha büyük, pek iyi aydınlatılmamış bir odaya girdi. Duvarlar badanalıydı; ama içeride tek bir eşya yoktu. Julien geçerken, kapıya yakın bir köşede beyaz tahta bir yatak, iki hasır iskemle ve köknar ağacından yapılmış mindersiz bir koltuk gördü. Odanın öbür ucunda, camları sararmış, hiç temizlenmemiş saksılarla süslü küçük bir pencerenin yakınında, lime lime dökülen bir cüppe giymiş, masa başında oturan adamı fark etti; adam öfkeli görünüyordu, kare şeklindeki bir yığın küçük kâğıdı birer birer alıyor, üzerlerine bir şeyler yazdıktan sonra masaya diziyordu. Julien'in varlığından habersizdi. Julien kendisini getiren kapıcının kapıyı örterek çıkışından bu yana adamın onu bıraktığı yerde, odanın ortasında kıpırdamadan dikiliyordu.

Böyle on dakika geçti; hırpani giyimli adam durmadan yazıyordu. Julien'in heyecan ve korkusu o kertedeydi ki, ne-

redeyse yere yıkılacaktı. Bir düşünür olsa, belki de yanılarak şöyle derdi: "Bu, güzeli sevmek için yaratılmış bir ruhun üzerinde çirkinliğin yarattığı korkunç izlenimdir."

Yazan adam başını kaldırdı; Julien bunun ancak biraz sonra ayrımına vardı, kendisine yöneltilen korkunç bakışla ölü gibi mıhlanmış bir halde aynı yerde dikiliyordu. Julien'in bulanık gözleri ölününki kadar solgun alnın dışında kırmızı lekelerle kaplı uzun yüzü şöyle böyle seçiyordu. O kırmızı yanaklarla beyaz alın arasında en cesurları bile korkutmak için yaratılmış küçük kara gözler vardı. O sarı alnın çevresinde kara kehribar renkli, düz, gür saçlar göze çarpıyordu.

— Şöyle yakına gelecek misiniz, gelmeyecek misiniz? dedi sonunda sabırsızlanan adam.

Julien güvensiz adımlarla ilerledi ve sonunda ömründe olmadığı kadar solgun bir yüzle ve düşecek kadar bitkin bir halde, kare şeklindeki küçük kâğıtlarla kaplı tahta masanın üç adım ötesinde durdu.

— Daha yakına gel delikanlı.

Julien bir şeylere tutunmak istercesine elini uzatarak ilerledi.

— Adınız?

— Julien Sorel.

— Epey geciktiniz, dedi adam, o korkunç bakışını yeniden üzerine çevirerek.

Julien bu bakışa dayanamadı; tutunmak istercesine elini uzattı, sonra boylu boyunca döşemeye serildi.

Adam zili çaldı. Julien gözlerini açamıyor; kımıldayamıyordu; yaklaşan ayak seslerini işitti.

Onu yerden kaldırdılar, beyaz tahta koltuğa oturttular. Korkunç adamın kapıcıya şöyle dediğini duydu:

— Görünüşe göre, saradan bayıldı, bir bu eksikti.

Julien gözünü açtığında kırmızı yüzlü adam yazmayı sürdürüyordu; kapıcı çekip gitmişti. "Yürekli davranmalı, özellikle de duygularımı gizlemeliyim," dedi Julien içinden:

yüreği daralıyordu; "Çünkü başıma bir iş gelirse, Tanrı bilir herkes ne düşünür," diye geçiriyordu aklından. Adam sonunda yazmayı bıraktı, yan gözle Julien'e bakarak:

— Bana karşılık verecek durumda mısınız? dedi.

— Evet mösyö, dedi Julien cılız bir sesle.

— Yaa, çok iyi!

Hafifçe ayağa kalkan kara cüppeli adam, gacırdayarak açılan köknar masasının çekmecesinde sabırsızlıkla bir mektup arıyordu. Sonunda buldu, ağır ağır oturdu, kalan bir lokmacık canını alacak bir bakışla yeniden Julien'i süzerken:

— Sizi bana M. Chêlan tavsiye etti, dedi, kendisi bölgemizin en iyi rahiplerinden biriydi, son derece erdemlidir ve otuz yıllık dostumdur.

— Yaa! dedi Julien ölgün bir sesle, sanırım M. Pirard'la konuşma onuruna ermekteyim.

— Evet, diye karşılık verdi papaz okulunun yöneticisi kızgın kızgın bakarak.

Gözleri birden bir kat daha parladı, ağzının kenarındaki kaslar istem dışı oynadı. Yüzü yutacağı avın tadıyla daha başından ağzı sulanan bir kaplanı andırıyordu.

— Chêlan'ın mektubu kısa, dedi kendi kendine konuşarak. *Intelligenti pauca*,[28] şu günlerde zaten insanlar çok az yazıyor birbirlerine. Yüksek sesle okudu:

"Size Julien Sorel'i gönderiyorum, bizim kiliseye bağlıdır, yaklaşık yirmi yıl önce kendisini vaftiz etmiştim; varlıklı bir kerestecinin oğludur, ama ailesi ona para vermez. Julien yüce Tanrı'nın bağında dikkate değer bir işçi olacaktır. Belleği, zekâsı, muhakeme gücü yerindedir. Kendini Tanrı'ya adama eğilimi kalıcı ve içten olacak mı?"

— İçten mi? diye yineledi Rahip Pirard şaşkın bir yüzle Julien'e bakarak; bunu söylerken rahibin yüzü eskisi kadar

28 Lat. – Arif olan anlar. (ç.n.)

insanlıktan uzak değildi; sesini alçaltıp okumayı sürdürerek, içten mi! diye yineledi.

"Julien Sorel için sizden burs istiyorum; gerekli sınavlara girerek bunu hak edecektir. Kendisine biraz tanrıbilim dersi verdim, hani şu Bossuet'nin, Arnault'nun, Fleury'nin tanrıbilimini okuttum.[29] Ama size uygun düşmezse, onu bana geri gönderin; yakından tanıdığınız düşkünler yurdu yöneticisi çocuklarını eğitmesi için ona sekiz yüz frank verecek. — Tanrı'ya şükür, içim rahat. Aldığım korkunç darbeye alışıyorum. *Vale et me ama.*"[30]

İmzayı okurken sesini alçaltan rahip Pirard, Chélan ismini iç çekerek okudu.

— İçi rahatmış, dedi; gerçekten de bu ödülü hak etmişti, günü gelince Tanrı bana da bunu nasip etsin!

Gözlerini yukarı kaldırıp haç çıkardı. Bu kutsal davranış karşısında binaya girdiğinden beri hiç eksilmeyen büyük korkusu biraz azaldı.

— Burada çok temiz ruhlu üç yüz yirmi bir rahip adayım var, dedi Rahip Pirard, sert ama kötülükten uzak bir sesle; ancak yedi sekizi bana Rahip Chêlan gibi insanlar tarafından salık verildi; demek ki üç yüz yirmi bir öğrenci arasında siz dokuzuncu olacaksınız. Ama kayırma ya da zaafiyet anlamına gelmeyen himayem günahlara karşı titizliğin ve ilkelerde katılığın daha da artmasına yol açar. Gidip şu kapıyı kilitleyin.

Julien yürümek ve düşmemek için büyük çaba harcadı. Giriş kapısının yanındaki küçük pencerenin kırlara baktığını

---

29 İngiltere Kraliçesi ve daha birçok devlet yöneticisinin cenazeleri için yazdığı vaazlarla tanınan Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704), XV. Louis'nin bakanlarından papaz André-Hercule Fleury (1653-1743) ve tüm üyelerinin yüksek papaz olduğu Arnault ailesi, 17. yüzyıl ve 18. yüzyılın başında etkili olmuşlardır. (ç.n.)

30 Lat. – Sağlıkla kal ve beni sevmeyi unutma. (ç.n.)

fark etti. Dönüp ağaçlara baktı; bu görüntü ona iyi geldi, eski dostlarını görmüş gibi oldu. Rahip Pirard, Julien dönerken:

— *Loquerisne linguam latinam*? (Latince konuşabiliyor musunuz?) diye sordu.

— *Ita, pater optima* (Evet, yüce peder), diye karşılık verdi Julien, azıcık kendine gelerek.

Oysa yarım saatten beri dünyadaki herkes ona M. Pirard'dan daha yüce görünmüştü.

Konuşma Latince sürdü. Rahibin bakışlarındaki ifade gittikçe yumuşuyor; Julien'in de serinkanlılığı geri geliyordu. "Ah, ah, şu erdem gösterileri karşısında ne kadar zayıfım," diye düşündü. "Bu adam da M. Maslon gibi üçkâğıtçının biri olabilir." Julien bütün parasını çizmelerine sakladığına sevindi.

Rahip Pirard, Julien'i tanrıbilim konusunda sorguya çekti, bilgisinin enginliğine şaşırdı. Hele kutsal metinler konusundaki sorulardan sonra şaşkınlığı iyice arttı. Ama sıra azizlerin öğretisine geldiğinde Julien'in Aziz Jérôme'un, Aziz Augustinus'un, Aziz Bonaventura'nın, Aziz Basileios'un adlarını bile bilmediğini gördü.

"Aslında bu Chêlan'ın öteden beri kınadığım Protestanlık eğilimi," diye düşündü Rahip Pirard. "Derin, fazlasıyla derin bir kutsal metin bilgisi."

(Sormamasına karşın Julien Eski Ahit'in ve Yaratılış bölümünün yazıldığı gerçek zamanı söyleyivermişti.)

"Kutsal metinlerle ilgili bu sonu gelmez muhakeme insanı kişisel araştırmaya yani en katı Protestanlığa yönlendirmek dışında ne işe yarar?" diye düşündü Rahip Pirard. "Üstelik bu ihtiyatsız bilimin yanında bu eğilimi dengelemek için azizler konusunda hiçbir şey öğretilmiyor."

Ancak papaz okulu yöneticisinin şaşkınlığı Julien'i papanın yetkesi konusunda sorguya çektiğinde ve ondan eski Galikan Kilisesi'nin özdeyişlerini beklerken, delikanlının M.

de Maistre'in bütün kitabını ezbere okuması karşısında son kerteye ulaştı.

"Ne garip adam şu Chêlan," diye düşündü Rahip Pirard; "Bu kitabı çocuğa sonradan onunla alay etmesi için mi okutmuş?"

Bunun üzerine Julien'i M. de Maistre'in öğretisine gerçekten inanıp inanmadığı konusunda sorguya çekti, ama boşuna. Delikanlı sadece belleğine dayanarak yanıt veriyordu. O andan sonra Julien gerçekten çok iyiydi, kendine hâkim olduğunu hissediyordu. Uzun bir sınavdan sonra M. Pirard'ın kendisine karşı takındığı sert tavrın artık yalnızca görünüşte olduğuna inandı. Gerçekten de Julien'in verdiği yanıtlar öylesine açık seçik, kesin ve aydınlıktı ki on beş yıldır tanrıbilim okuyan öğrencilerine karşı benimsediği katı ilkeler olmasa, rahip kalkıp onu mantık adına kucaklayabilirdi.

"İşte gözüpek ve sağlıklı bir ruh," diyordu içinden, "Ama *corpus debile* (Bedeni zayıf)."

Sonunda eliyle döşemeyi göstererek:

— Böyle sık sık düşer misiniz? dedi Julien'e Fransızca.

— Ömrümde ilk kez oluyor, kapıcının yüzü yüreğimi dondurmuştu, diye ekledi Julien çocuk gibi kızararak.

Rahip Pirard neredeyse gülümseyecekti.

— Dünyadaki boş gösterişlerin sonucu bu işte; belli ki tam birer yalan perdesi olan güler yüzlere alışıksınız. Oysa gerçekler katıdır mösyö. Zaten yeryüzündeki görevimiz de öyle değil mi? Bilincinizin şu zayıflığa karşı hep uyanık olması gerek: Dış görünüşün boş parlaklığına karşı aşırı duyarlı olmak.

"Sizi bana Rahip Chêlan gibi bir insan göndermemiş olsaydı," diyerek Latinceye döndü Rahip Pirard fark edilebilen bir sevinçle, "Görünüşe göre alışkın olduğunuz bu dünyanın boş diliyle konuşurdum sizinle, istediğiniz burs, özellikle belirteyim ki, dünyanın en zor elde edilen şeyidir.

Ancak Rahip Chêlan, elli altı yıllık rahiplikten sonra papaz okulunda bir burs da elde edemezse, hakkı iyice çiğnenmiş olur."

Rahip Pirard kendisinin onayını almadan hiçbir derneğe ya da gizli tarikata girmemesini öğütledi Julien'e.

— Bunun için size onurum üstüne yemin ederek söz veririm, dedi Julien dürüst bir insanın bütün coşkunluğuyla.

Papaz okulunun yöneticisi ilk kez gülümsedi.

— Burada geçerli olmayan bu söz şu dünyadaki insanları onca hataya, çoğu kez de cinayete sürükleyen o boş onuru anımsatır. Siz bana Papa V. Pius'un *Unam Ecclesiam*'ındaki on yedinci paragrafta sözü geçen erdem uyarınca kesin itaat borçlusunuz. Bakın çok sevgili oğlum, bu yuvada anlamak, söz dinlemektir. Ne kadar paranız var?

"Tamam," dedi Julien içinden, "oraya geldik işte, bunun için çok sevgili oğlu oldum."

— Otuz beş frankım var pederim.

— Bu parayı nereye kullandığınızı özenle yazın; sonra bana hesap verirsiniz.

Bu çetin görüşme tam üç saat sürmüştü; rahip kapıcıya seslendi.

— Julien Sorel'i 103 numaralı hücreye yerleştirin, dedi Rahip Pirard adama.

Böylece büyük bir ayırım yapıyor, Julien'e ayrı bir oda veriyordu.

— Bavulunu da oraya taşıyın, diye ekledi.

Julien gözlerini yere çevirdi, ayaklarının dibinde duran bavulunu gördü, üç saattir ona bakıyordu ve tanımamıştı.

Julien binanın son katındaki yaklaşık altı metrekarelik 103 numaralı odanın surlara baktığını, onların ötesindeyse Doubs Irmağı'nın kentten ayırdığı güzel ovanın uzandığını gördü.

— Ne sevimli manzara! diye bağırdı Julien; ama böyle derken, bu sözcüklerin neyi dile getirdiğini pek hissetmiyordu.

Besançon'a gelişinden bu yana geçen kısa sürede yaşadığı aşırı heyecanlar bütün gücünü tüketmişti. Hücresindeki biricik tahta iskemleyi çekip pencerenin yanına oturdu ve anında derin bir uykuya daldı. Ne akşam yemeği çanını, ne de akşam duası çanını işitti; onu bütünüyle unutmuşlardı.

Ertesi sabah güneşin ilk ışınları onu uyandırdığında kendini yere yatmış bir halde buldu.

XXVI. Bölüm

Dünya ya da Zenginde Olmayan

> Yeryüzünde yapayalnızım, kimse benimle ilgilenmiyor. Servete kavuştuğunu gördüğüm herkeste benim hiç hissetmediğim bir küstahlık ve yürek katılığı var; herkese hiç ayrım gözetmeden iyilik yapmam yüzünden benden nefret ediyorlar. Ah! Yakında ya açlıktan ya da insanların bu kadar katı yürekli görmenin mutsuzluğundan öleceğim.
>
> YOUNG

Hemen üstünü başını silkeleyip aşağı indi, gecikmişti. Bir yardımcı öğretmen ona ciddi ciddi söylendi; Julien geç kalışını haklı göstermeye çalışacak yerde, kollarını göğsünde kavuşturdu:

— *Peccavi, pater optime* (Günah işledim peder), dedi tövbekâr bir ifadeyle.

Bu çok başarılı bir başlangıç oldu. Papaz okulundaki işini bilen insanlar, karşılarında din adamlığının temel öğelerine hiç de yabancı olmayan birinin bulunduğunu anladılar. Derken teneffüs saati geldi. Julien bütün meraklı bakışların

kendisine çevrildiğini gördü. Ama onda suskunluk ve ölçülülükten başka bir şey bulamadılar. Saptadığı ilkeler uyarınca o üç yüz yirmi bir öğrenciyi düşman saydı; ona göre en tehlikelisi de Rahip Pirard'dı.

Birkaç gün sonra önüne bir liste kondu, Julien kendine bir günah çıkarıcı seçmek zorunda kaldı.

"Ey ulu Tanrım! Ne sanıyorlar beni, konuşmanın ne demek olduğunu bilmez miyim ben?" dedi içinden, sonra Rahip Pirard'ı seçti.

Kendisi çok ayrımına varmasa da bu karar çok belirleyiciydi. Ona daha ilk günden beri yakınlık gösteren Verrièresli genç bir öğrenciye göre papaz okulunun müdür yardımcısı M. Castanède'i seçse daha ihtiyatlı davranmış olacaktı.

— Çünkü Rahip Castanède, Jansenist olduğundan kuşkulanılan M. Pirard'ın düşmanıdır, diye fısıldadı kulağına küçük rahip adayı.

Kendini ihtiyatlı sanan kahramanımızın günah çıkarıcı seçimi de dâhil olmak üzere attığı ilk adımların tamamı düşüncesizceydi. Düşgücüne güvenen bütün kendini beğenmiş insanlar gibi yolunu şaşırdığından niyetlerini gerçek sayıyor ve kendini kaşarlanmış bir ikiyüzlü sanıyordu. Dahası bu zayıflık sanatında elde ettiği başarılardan dolayı kendisine kızacak kadar ileri gidiyordu.

"Ah! elimdeki tek silah bu!" diyordu kendi kendine, "Başka bir dönemde yaşasaydım, ekmeğimi ancak düşman önünde dil dökerek kazanabilirdim!"

Julien kendinden hoşnut bir halde çevresine bakıyor, dört bir yanda yalnız erdemin en arısını görüyordu.

Aziz olarak kabul edilen sekiz on rahip adayı Apenin dağlarındaki Verna tepesinde kızgın demirle dağlandığı sırada Aziz Francesco'nun ve Azize Theresa'nın gördüklerine benzer hayaller görüyorlardı. Ama bütün bunlar son derece gizliydi, dostları bunu saklıyorlardı. Birtakım hayaller gören o zavallı gençler neredeyse her gün revire gidiyorlardı. Yüze

yakın öğrenci sarsılmaz bir inançla yorulmaz bir tapınmayı bütünleştiriyorlardı. Aslında pek bir şey öğrenmeden, hasta düşene dek çalışıyorlardı. Birkaç tanesi gerçekten yetenekliydi, bunlar arasında Chazel adında biri vardı; ama Julien kendini onlara uzak hissediyordu, onlar da Julien'den uzak duruyorlardı.

Papaz okulunun üç yüz yirmi bir öğrencisinin geri kalanı bütün gün yineledikleri Latince sözlerden hiçbir şey anlamayan, kaba saba insanlardı. Hemen hepsi köylü çocuklarıydı, hayatlarını toprağı bellemektense birkaç Latince laf geveleyerek kazanmak istiyorlardı. Julien bu gözlemden sonra, daha ilk günden başlayarak hızla başarılı olmaya söz verdi. "Her hizmette zeki insanlar gerek, çünkü yerine getirilecek bir iş var," diyordu kendi kendine. "Napolyon'un ordusunda yer alsam çavuş olurdum; geleceğin papazları arasındaysa piskopos yardımcısı olurum."

"Çocukluklarından beri her işte çalışmış şu zavallı yavrular." diye ekliyordu, "Buraya gelene dek kara ekmekle ve kesik sütle besleniyorlardı. Yoksul kulübelerinde yılda topu topu beş altı kez et yerlerdi. Savaş sırasında ancak dinlenmeye vakit bulabilen Romalı askerler gibi, bu kaba köylüler papaz okulunun hazları karşısında kendilerinden geçmiş durumdalar."

Julien onların donuk gözlerinde ancak akşam yemeğinden sonra bir doygunluk, yemek öncesinde de bir iştah görüyordu. Aralarından sıyrılması gereken insanlar böyleydi işte; ancak Julien'in bilmediği, dogma derslerinde, din tarihi dersinde birinci olmanın bu insanların gözünde göz kamaştırıcı bir günah olduğuydu! Voltaire'den, aslında hiçbir şeye güvenmemekten ve her şeyi kişisel olarak gözden geçirmekten başka bir şey olmayan ve insanlara şu son derece kötü her şeyden kuşkulanma alışkanlığını kazandıran iki meclisli yönetimden bu yana Fransız Kilisesi'nin gerçek düşmanlarının kitaplar olduğunu Voltaire'den öğrenmişti. Kilisenin

gözünde her şeyden önemlisi yüreğin boyun eğmesiydi. Kutsal araştırmalarda bile başarılı olmak kuşku uyandırıcı bir şeydi. Üstelik haksız da sayılmazlardı. Yükselmiş insanın 1789'da Sieyès'in[31] ya da Grégoire'ın[32] yaptıkları gibi, krala sırt çevirip halktan yana geçmeyeceğini kim bilebilirdi? Korkudan tir tir titreyen Kilise papaya biricik kurtuluş umudu olarak sarılmıştı. Yalnızca papa, sarayındaki görkemli törenlerin göz kamaştırıcılığıyla bireysel aklın gözlemini önleyebilir, varlıklı insanların hastalıklı, canı sıkkın ruhlarını etkileyebilirdi.

Julien bir papaz okulunda dile getirilen sözlerin hepsinin yalanlamaya çalıştığı bu çeşitli gerçeklere bir dereceye kadar vakıf olduğunda derin bir melankoliye kapılıyordu. Çok çalışıyor, doğru bulmadığı ve bir rahip için son derece yararlı bilgileri hızla öğreniyor, ama bunlara en küçük bir ilgi duymuyordu. Yapacak başka şeyi bulunmadığına inanıyordu.

Bütün dünya beni unuttu mu? diye soruyordu kendine. M. Pirard'ın Dijon'dan postalanmış birkaç mektup alıp çöpe attığını, uygun bir ifadeyle yazılmalarına karşın, çok canlı bir tutkuyu yansıttıklarını fark ettiğini bilmiyordu. Bu aşkın büyük pişmanlık duygularıyla boğuştuğu anlaşılıyordu. Böylesi çok daha iyi, diye düşünüyordu Rahip Pirard, hiç değilse bu delikanlı imansız bir kadını sevmemiş olur.

Günün birinde Rahip Pirard gözyaşlarıyla yarı silinmiş ve kesin bir vedayı dile getiren bir mektup aldı. Julien'e hitaben şunlar yazılmıştı: "Sonunda Tanrı sonsuza dek en değerli varlığım olarak kalacak, çünkü bana işlediğim günaha yol açan kişiden değil, günahımdan nefret etmeyi armağan etti. Gereken özveri yapıldı dostum. Gördüğünüz gibi, gözyaşı dökmeden olmadı bu iş. Sizin de çok sevmiş olduğunuz, ama yüzüstü bıraktığım varlıkların sevgisi ağır bastı. Kor-

31 Emmanuel Joseph Sieyès (1748-1836), Fransız politikacı. (ç.n.)

32 Henri Jean-Baptiste Grégoire (1750-1831), Fransız din adamı, politikacı. (ç.n.)

kunç ama bağışlayıcı Tanrı, artık analarının suçlarından dolayı onlardan öç alamayacak. Elveda Julien, insanlara karşı dürüst olun."

Mektubun son satırları hemen hemen okunmaz durumdaydı. Dijon'da bir adres veriliyor, ama Julien'in nasılsa yanıt vermeyeceği ya da verse bile Julien'in, yüzünü erdeme dönmüş bir kadının yüzü kızarmadan okuyacağı sözler kullanacağı umudu besleniyordu.

Julien'in içine düştüğü melankolinin, papaz okulunda yemekleri yapanların hazırladığı 83 kuruşluk akşam yemeklerinin besin düzeyinin düşüklüğünün de yardımıyla sağlığını bozmaya başladığı günlerde bir sabah odasında ansızın Fouqué beliriverdi.

— Sonunda içeri girebildim. Kimseyi suçlamıyorum, ama seni görebilmek için Besançon'a tam beş kez geldim. Hep odun suratlarla karşılaştım. Papaz okulunun kapısına birini diktim; ey ulu Tanrım, neden hiç dışarı çıkmıyorsun?

— Kendimi denemeye karar verdiğim için.

— Çok değişmişsin. Ama sonunda seni görebildim. Beşer franklık iki güzel altın bunları daha ilk gelişimde vermediğim için ne kadar salak olduğumu öğretti.

İki dost arasındaki söyleşinin sonu gelmedi, Fouqué'nin şu sözleri üzerine Julien'in yüzü sarardı:

— Haa, sırası gelmişken söyleyeyim, biliyor musun? Senin öğrencilerin annesi son derece dindar bir kadın oldu.

Bunları söylerken, ayrımına varmadan karşısındaki tutkulu ruh üzerinde korkunç bir etki yaratan bir kayıtsızlık içindeydi.

— Evet dostum, kendini coşkuyla dine adadı. Hac ziyaretleri yaptığı söyleniyor. Uzun süre zavallı M. Chêlan'ın kuyusunu kazmış olan M. Maslon'u utandırmak için günah çıkarmaya ona gitmedi. Bu işi Besançon ya da Dijon'da yapacak.

— Besançon'a mı geliyor? dedi yüzü kıpkırmızı olan Julien.

— Sıklıkla, diye karşılık verdi Fouqué şaşkın bir yüzle.

— Yanında *Constitutionnel* var mı?

— Ne diyorsun sen? diye yanıt verdi Fouqué.

— Yanında *Constitutionnel* gazetesi var mı diye soruyorum, diye yineledi Julien dünyanın en sakin sesiyle. Burada sayısı otuz kuruşa satılıyor.

— Nasıl! Burada, papaz okulunda bile liberaller mi dolaşıyor? diye bağırdı Fouqué ve M. Maslon'un ikiyüzlü sesi ve yumuşacık ifadesiyle, Vah zavallı Fransa, vah! dedi.

Ertesi gün o çocuk görünüşlü küçük Verrièresli öğrenci ona çok önemli bir şeyden söz etmese, Fouqué'nin gelişi kahramanımız üzerinde çok derin bir etki bırakacaktı. Papaz okuluna gelişinden beri, Julien birbirini izleyen yanlış girişimlerde bulunmuştu. Kendisiyle acı acı alay etti.

Doğrusu hayatının önemli girişimlerini akıllıca yönlendiriyordu; ama ayrıntıları düşünmüyordu, oysa papaz okulundaki kaşarlanmışlar yalnız ayrıntılara bakardı. Dolayısıyla arkadaşları arasında daha şimdiden adı "zındık"a çıkmıştı. Bazı küçük eğilimleri onu ele vermişti.

Arkadaşlarının gözünde en büyük günahı işliyor, yetkeye körü körüne boyun eğecek, örneğe uyacak yerde, düşünüyor, kendi başına karar veriyordu. Rahip Pirard bu konuda ona en küçük bir yardımda bulunmamış, onunla günah çıkarma kulübesinin dışında bir kere bile konuşmamıştı, orada da hiç ağzını açmamış, dinlemekle yetinmişti. Oysa Rahip Castanède'i seçmiş olsaydı, işler başka türlü olurdu.

Julien çılgınlığının ayrımına varınca canı daha çok sıkıldı. Yol açtığı zararın boyutunu görmek istedi, bu amaçla bütün arkadaşlarını kendisinden uzaklaştıran, o kibirli, inatçı suskunluğunu bir ölçüde bıraktı. İşte o zaman herkes ondan öç aldı. Yakınlaşma çabaları zaman zaman dalga geçmeye varan küçümsemelerle karşılandı. Papaz okuluna gelişinden beri, özellikle ders aralarında, düşmanlarını artırmadığı ya da şöyle azıcık iyi niyetli ya da öbürlerinden daha kibar bir

rahip adayının dostluğunu kazanmadığı saat geçirmemişti. Onarılacak zarar büyük, girişilecek iş çok zordu. Ondan sonra Julien dikkat kesildi; yepyeni bir kişilik sergilemesi gerekiyordu.

Örneğin, gözlerinin hep çevresini gözlemesi başına çok dert açtı. Bu gibi yerlerde bakışların yere çevrilmesi boşuna değildi. "Verrières'deki kibirli halim ne olursa olsun," diyordu içinden. "Yaşadığımı sanıyordum; kendimi yaşama karşı tek başıma hazırlıyordum; ama işte insanlar arasına karıştım, rolümü bitirene kadar dek her yanım düşmanla çevrili olacak. Böyle her an ikiyüzlü davranmak nasıl da güç!" diye ekliyordu, "Doğrusu bu Herkül'ün başarılarını bile gölgede bırakır. Çağımızın Herkül'ü tam on beş yıl alçakgönüllülüğüyle onu bütün gençliği boyunca burnubüyük, kanlı canlı bir delikanlı olarak görmüş kırk kardinali kandırıp kendini papa seçtiren, seçilir seçilmez yeniden turp gibi biri oluveren V. Sixtus'tur."[33]

"Demek burada bilim milim sökmüyor!" diyordu içinden öfkeyle; "Dogma dersinde, dinler tarihinde ilerlemek ancak görünüşte önemli. Bu konuda söylenenlerin hepsi benim gibi kaçıkları tuzağa düşürmeye yönelik. Ah! Becerdiğim tek şey, hızlı ilerleyişim, bütün o palavraları kavrama biçimimdi. Bütün bu insanlar onları hak ettikleri gibi değerlendirir mi, benim gibi yargılar mı? Üstelik bununla övünecek kadar salaktım! Elde ettiğim birincilikler bana olsa olsa azılı düşmanlar kazandırdı. Benden daha çok şey bilen Chazel, yazılı ödevlerinde hep onu ellinci sıraya düşüren bir iki hata yapıyor; ancak kendini dalgınlığa kaptırdığı zaman birinci oluyor. Ah! M. Pirard'ın bir tek sözü beni kurtarabilirdi!"

Haftada beş kez tespih duası okuma, Sacré-Coeur'deki kutsal şarkıları dinleme gibi ölesiye sıkıldığı uzun çileci uy-

33 Bu kardinal, hastaymış gibi yaparak kendini papa seçtirmiş, seçimden hemen sonra iyileşmiştir. (ç.n.)

gulamalar hatasını anlayan Julien için en ilginç işler haline geldi. Julien kendi hakkında ciddi ciddi düşündükten sonra, yeteneklerini abartmadı, diğerlerine örnek olmak isteyen öğrencilerin her an birtakım anlamlı, yani kusursuz Hristiyanlıklarını kanıtlayan girişimlerine özenmedi. Papaz okulunda, rafadan yumurtayı yemenin bile sofuluk hayatında kaydedilen gelişmeleri gösteren bir yanı vardır.

Bu sözleri okurken gülecek okurun XVI. Louis'nin sarayından soylu bir hanımın evine yemeğe davete edilen Rahip Delille'in, yumurta yerken yaptığı yanlışları anımsama lütfunda bulunması gerekir.

Julien'in önce *non culpa*[34] duruma gelmesi gerekti; yürüyüşü, kolunu bacağını oynatışı, bakışları dünyevi olan hiçbir şeyi çağrıştırmasa da, o hale gelmesi gerekir; Julien'in hali henüz bu dünyadaki yaşamı tam bir hiçlik sayacak, sabahtan akşama yalnız öbür dünyayı düşünecek olgunluğa erişmemiş genç bir papaz okulu öğrencisinin haliydi.

Julien duvarlarda hep kömürle yazılmış şöyle sözler görüyordu: Sonsuz bir hazlar âlemini, cehennemde kaynayacağımız kaynar kazanlarla kıyasladığımızda, altmış yıllık çetin bir sınanmanın ne önemi vardır? Artık bu yazıları küçümsemiyor, onları hep göz önünde bulundurmak gerektiğini anlıyordu. "Ne yapacağım ömrüm boyunca?" diye soruyordu kendine; "İnanan insanlara cennette bir yer satacağım. Benim yaşam tarzımla laik bir insanınki arasında fark olmadan, bu yeri onlara nasıl gösterebilirim?"

Julien her an kendine dikkat ederek geçirilen aylardan sonra bile hâlâ düşünceli gibiydi. Bakışlarının, ağzının ifadesi her şeye inanmayı, her şeye destek vermeyi, hatta din uğruna şehit olmayı gerektiren zımni bir inancı yansıtmıyordu. Bu konuda en kaba köylülerin bile kendini geride bıraktıklarını gördüğünde öfkeleniyordu. Düşünceli bir tavır takınmamaları için onlarca gerekçeleri vardı.

---

34 Lat. – Suçsuz (ç.n.)

İtalyan manastırlarında sıkça rastlanan, her şeye inanmaya, her acıya katlanmaya hazır o ateşli ve kör inancın yüzüne yansıması için ne çabalara katlanıyordu; ünlü İtalyan ressam Guercino[35] biz laiklere kilise resimlerinde bunların en yetkin örneklerini bırakmıştır.[36]

Büyük bayram günlerinde papaz okulu öğrencilerine soslu lahana salatasıyla birlikte sosis verilirdi. Julien'in masa komşuları onun bu mutluluk veren lezzetli yemeğe duyarsız olduğunu sezdiler; işte bu onun ilk suçlarından biri oldu. Arkadaşları bunu en aptalca ikiyüzlülüğün en tiksinç belirtisi saydılar; hiçbir şey ona bu kadar çok düşman kazandıramazdı.

— Şu kentliye, şu her şeyi küçümseyene bakın, en iyi rızkımızı, lahanalı sosisi hor görüyormuş gibi bir hali var! Aşağılık herif! Burnu büyük! Cehennemlik!

"Ah!.." diye bağırıyordu Julien cesaretini yitirdiği anlarda, "Şu genç köylülerin, arkadaşlarımın bilgisizliği kendileri için ne büyük bir avantaj! Papaz okuluna geldiklerinde öğretmenleri onları benim gelirken zihnimde getirdiğim ve ne yaparsam yapayım yüzüme yansıyan dünyevi düşüncelerden kurtarmak zorunda kalmıyor."

Julien papaz okuluna gelen küçük köylülerin en kabalarını kıskançlığa varan bir dikkatle gözlüyordu. Sırtlarındaki kıvırcık tüylü ceket alınıp yerine kara cüppe verildiğinde, alacakları eğitim Franche-Comté'deki deyişle kesedeki paraya duyulan sınırsız, sonsuz saygıyla sınırlı kalıyordu.

Kesedeki paraya verilen yüce değerin kutsal ve kahramanca ifadesiydi bu.

Tıpkı Voltaire'in romanlarındaki kahramanlar gibi, papaz okulu öğrencileri için de mutluluk kendine iyi bir akşam

---

35 Giovanni Francesco Barbieri (1591-1666), İtalyan ressam. (ç.n.)

36 Louvre Müzesi'nde, zırhını çıkarıp keşiş cüppesi giyen Aquitaine Dükü François'ya bakın, nr. 1130. (Stendhal'in notu) – Aslında bu kişi Aquitaine Dükü Guillaume'dur. (ç.n.)

yemeği ziyafeti çekmektir. Julien kısa sürede hemen hepsinin sırtında ince kumaştan bir giysi bulunan herkese karşı doğuştan bir saygı bulunduğunu saptadı. Bu duygu mahkemelerimizin tam değerinde, hatta değerinin altında saptadıkları adalet dağıtımını seve seve onaylar. "Bir ensesi kalın olana karşı dava açsan nasıl kazanabilirsin?" der böyle düşünen insanlar sık sık kendi aralarında.

Ensesi kalın lafı Jura vadilerinde varlıklı adamı anlatmak için kullanılan sözdür. Bu durumda herkesten daha zengin olana yani yönetime duydukları saygıyı varın siz hesap edin!

Franche-Comté köylüsü için sayın vali hazretlerinin adını duyar duymaz saygıyla gülümsememek ihtiyatsızlığın ta kendisidir: Yoksulun biri böyle bir ihtiyatsızlık yaparsa hemen ekmeğiyle oynanarak cezalandırılır.

Julien ilk zamanlarda içini kaplayan küçümseme duygusunda boğulacak gibi olmuştu, sonunda hepsine acımaya başladı: Arkadaşlarının çoğunun babası kış geceleri derme çatma kulübelerine döndüklerinde sıklıkla ekmek, kestane ya da patates bulamamıştı. Bu durumda onların gözünde mutlu adamın her şeyden önce akşamları şöyle güzel bir yemek yiyebilen, sonra da sırtına iyi bir giysi geçirebilen kişi olmasında şaşılacak ne olabilirdi! "Arkadaşlarımın niyetleri çok belli, onlar din adamlığını uzun sürecek bir mutluluk olarak görüyorlar: Akşamları güzel bir yemek yiyebilmek ve kışın sıcak giysilerle dolaşabilmek."

Nitekim günün birinde düşgücü geniş bir genç öğrencinin arkadaşına şunu söylediğine bile tanık oldu:

— Neden günün birinde ben de çocukken koyun güden V. Sixtus gibi papa olmayayım?

— Yalnız İtalyanları papa yapıyorlar, diye karşılık verdi arkadaşı; ama piskoposlar, piskoposluk kurulu üyeleri, hatta başpiskoposlar talihimize göre aramızdan seçilecektir kuşkusuz. Châlons Piskoposu M. P. bir fıçıcının oğludur: Eh, benim babam da fıçıcı.

Bir gün Rahip Pirard bir dogma dersinin ortasında Julien'i çağırttı. Zavallı delikanlı içine gömüldüğü bedensel ve düşünsel ortamdan çıkabildiğine çok sevindi.

Julien sayın yöneticinin yüzünde papaz okuluna girdiği gün kendisini korkutan aynı ifadeyi gördü.

— Şu iskambil kâğıdının arkasındaki yazıyı açıklayın bana, dedi gözlerinin içine onu yerin dibine sokarcasına bakarak.

Julien okudu:

"Amanda Binet, Girafe Kahvesi'nde, saat sekizden önce, Genlisli ve annemin akrabası olduğunuzu söyleyin."

Julien tehlikenin büyüklüğünü hemen gördü; Rahip Castanède'in gizli görevlisi bu adresi ondan çalmıştı.

Rahip Pirard'ın o korkunç bakışına dayanamadığı için alnına bakarak, — Buraya geldiğim gün, dedi, elim ayağım titriyordu: M. Chêlan kahvelerin her türlü kötülük ve eğlenceyle dolu bir yer olduğunu, orada arkadaşlar arasında muhbirliğin, laf taşımanın çok yaygın olduğunu söylemişti. Bunu Tanrı böyle istiyor, genç rahip adaylarına yaşamı olduğu gibi göstermek, yüreklerinde bu dünyaya ve allı pullu yaşamına karşı bir tiksinti uyandırmak için oraya gönderiyor demişti.

— Bana mı söylüyorsunuz bu palavraları! dedi küplere binmiş olan Rahip Pirard. Seni alçak seni!

— Verrières'deki erkek kardeşlerim, diye sürdürdü Julien hiç istifini bozmadan, kıskandıklarında beni kıyasıya döverlerdi...

— Asıl konuya gel, asıl konuya! diye bağırdı M. Pirard neredeyse kendini kaybetmiş bir halde.

Julien bu korkunç sesten hiç etkilenmeden anlatmayı sürdürdü:

— Besançon'a öğle saatinde geldim, acıkmıştım, kahvelerden birine girdim. Böylesine imansız bir yer karşısında içim tiksintiyle dolmuştu; ama yemeğin bana handan daha

ucuza geleceğini düşünüyordum. Dükkânın sahibi gibi görünen bir hanım benim çaylak görünüşüme acıdı. Besançon kötü insan kaynıyor, sizin adınıza endişeleniyorum mösyö, başınıza kötü bir iş gelirse, saat sekizden önce bana haber gönderin, okuldaki kapıcılar haberinizi iletmek istemezlerse, Genlisli ve kuzenim olduğunuzu söyleyin, demişti bana

— Bütün bu gevezeliklerin doğru olup olmadığı kanıtlanacak, diye bağırdı Rahip Pirard, öfkesinden yerinde duramadığı için kalkmış odayı arşınlıyordu.

— Doğru hücresine götürün!

Rahip, Julien'in ardından geldi ve kapıyı üstüne kilitledi. Genç adam hemen o uğursuz kartı özenle sakladığı bavulunu karıştırmaya başladı. Bir eksik yoktu, ama bavulun düzeni biraz bozulmuştu; oysa anahtarı hiç üstünden ayırmazdı. "Neyse ki," dedi Julien içinden, "Çaylaklık dönemimde M. Castanède'in pek iyi yürekliymişçesine verdiği çıkış izinlerinlerini kullanıp dışarı çıkmamışım. Belki giysi değiştirip güzel Amanda'yı görmeye gider, tam anlamıyla hapı yutardım. Elde ettikleri bilgiden bu yolla yararlanma umudu kalmayınca, işin içinden sıyrılabilmek için beni gammazlamışlar."

Yönetici iki saat sonra onu çağırttı.

— Yalan söylememişsiniz, dedi daha yumuşak bir bakışla; ama böyle bir adresi saklamak, ciddiliğini kestiremeyeceğiniz bir ihtiyatsızlıktır. Ah zavallı yavrum! Bakarsın on yıl sonra başına iş açar bu kart!

XXVII. Bölüm

Yaşamın İlk Deneyimi

> Şimdiki zaman, ey ulu Tanrım, Ahit'in Sandığı gibi. Ona dokunanın vay haline!
>
> DIDEROT

Okur, Julien'in yaşamının bu dönemindeki olaylar hakkında pek az kesin bilgi aktarışımızı mazur görecektir. Bunun nedeni bu dönemde çok fazla olay yaşanmaması değildir, tam tersine elimizde bolca var; ancak papaz okulunda yaşadıkları önünüzdeki sayfalara vermeye çalıştığımız ılımlı renge oranla belki çok kara kaçmaktadır. Kimi şeylerin acısını çeken çağdaş insanlar bu türden acıları bir masal kitabı okurken bile insanın içindeki her türlü hazzı kötürüm eden bir dehşetle anımsarlar.

Julien ikiyüzlü davranış denemelerinde pek başarılı olamıyordu; zaman zaman her şeyden tiksiniyor, hatta bütünüyle umutsuzluğa kapılıyordu. Böylesine aşağılık bir meslekte bile başarılı olamıyordu. Aslında üstesinden gelmek o kadar da zor değildi, dışarıdan gelebilecek en küçük bir yardım yeterdi; ama o okyanusun ortasına bırakılmış bir teknede tek başınaydı sanki. "Hayatımı bunca kötü insanın

ortasında geçirmeyi başarsam ne olacak ki?" diyordu kendi kendine. "Akşam yemeğinde yutacakları domuz yağında pişirilmiş yumurtadan başka bir şey düşünmeyen oburlar, hiçbir suçu yeterince kara bulmayan Castanède gibi rahipler! Sonunda bunlar gelecek iş başına; ama ne pahasına, ulu Tanrım!"

"İnsan isterse her yerde her şeyi başarır diye okuyorum; iyi de bu sözler duyduğum tiksintiyi aşmaya yeter mi? Büyük adamların işi kolaydı; tehlike ne denli ürkütücü olursa olsun onlar onu güzel buluyorlardı; şu çevremi kuşatan çirkinliği ise benim dışımda kim anlayabilir?"

Ömrünün en yıpratıcı dönemi bu oldu. Oysa Besançon'daki güzelim alaylardan birine yazılması ne kadar kolaydı! Üstelik Latince öğretmeni olurdu; üç kuruşla geçinirdi! Ancak o zaman ortada ne yükselme şansı kalırdı, ne de düşgücü için bir gelecek: Düpedüz ölümdü bu. O kederli günlerinden birinin ayrıntısını şöyle anımsıyordu.

"Kendimi beğenmişliğim yüzünden öbür genç köylülerden farklı olduğum için nasıl da övünürdüm! Oysa farklılığın ancak nefret doğurduğunu görecek kadar deneyimim oldu," diyordu bir sabah. Bu büyük gerçeği ona en acı verici başarısızlıklardan biri göstermişti. Bir hafta boyunca, ermiş olarak kabul edilen bir öğrencinin gözüne girmeye çalışmıştı. Avluda onunla geziniyor, insanı ayakta uyutacak saçmalıklarını ses çıkarmadan dinliyordu. Birden hava değişti, fırtına koptu, gök gürledi, ermiş öğrenci Julien'i kabaca iterek bağırdı:

— Bana bakın, bu dünyada her koyun kendi bacağından asılır, yıldırımla kavrulmak istemiyorum: Tanrı, Voltaire gibi bir tanrısız olarak sizi de yakıp kavurabilir.

Julien öfkeyle dişlerini gıcırdatıp gözlerini şimşeklerin çaktığı gökyüzüne dikerken: "Şu fırtına sırasında uyursam, sulara gömülmeyi hak edeceğim!" diye bağırdı. "Şimdi gidip başka bir bilgicin gönlünü kazanmayı deneyelim."

O sırada Rahip Castanède'in din tarihi dersinin zili çaldı.

Rahip Castanède o gün babalarının ağır işlerinden ve yoksulluklarından ürkmüş genç köylülere, onların gözünde korkunç bir varlık olan hükümetin aslında gerçek ve meşru gücünü ancak Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olan papalık kurumunun vekâletinden aldığını öğretiyordu.

— Yaşamınızın kutsallığıyla, itaatkârlığınızla papanın iyiliklerine layık olun, bir bakıma elindeki asa olun, diye ekledi, o zaman her türlü denetimden uzak, tam bir lider gibi emir vereceğiniz, azledilemeyeceğiniz bir mevkiye gelirsiniz; ücretinizin üçte birini hükümet, üçte ikisiniyse vaazlarınızla yetiştireceğiniz müminler öder.

M. Castanède, dersten çıkışta avluda durdu.

— Hani bir söz vardır: İnsan ne kadar değerliyse mevkisi de o kadar değerlidir. Bu en çok bir rahibe yakışır, diyordu çevresine toplanan öğrencilere. Sizlere bunu söyleyen ben, gelirleri kent rahiplerininkini kat kat aşan dağ rahipleri gördüm. Getirilen yağlı besi horozlarını, yumurtaları, taze tereyağını ve bin türlü lezzetli yiyeceği saymasak bile çok paraları vardı; üstelik oralarda rahip hiç tartışmasız en önemli mevkiye sahiptir: Onun davet edilmediği tek bir yemek, tek bir şölen yoktur.

M. Castanède odasına çıkar çıkmaz öğrenciler gruplara ayrıldı. Hiçbir gruba dâhil olamayan Julien'i uyuz koyun gibi dışarıda bırakıyorlardı. Her kümede öğrencilerden birinin bir meteliği havaya fırlattığını görüyordu. Yazı mı tura mı geleceğini doğru tahmin edenlerin sözü edilen yüksek gelirli kiliselerden birine tayin olacağı sonucuna varılıyordu.

Ardından sıra küçük öykülere geldi. Daha bir yıl önce işe başlamış genç bir papaz yaşlı bir rahibin hizmetçisine bir evcil tavşan armağan etmiş, bunun sonucunda naipliğe atanmış ve rahip beklenmedik bir hızla öbür dünyaya göçünce o güzelim küçük kilisede onun yerine geçmişti. Başka biriyse, çok varlıklı bir kasabanın kilisesinde yatalak yaşlı rahibe ye-

mek yedirmiş, tavuklarını büyük bir incelikle keserek onun yerini almayı başarmıştı.

Papaz okulundaki öğrenciler bütün meslek alanlarındaki gençler gibi, olağanüstü bir yanı bulunan, düşgücünü harekete geçiren bu küçük olanakları iyice abartırlar.

"Bu konuşmalara alışmalıyım," diyordu Julien içinden. Yenecek sosislerden, geliri yerinde küçük kiliselerden söz edilmediği zaman, kilise kuramlarının dünyevi yanına el atılıyor; piskoposlarla valiler, belediye başkanlarıyla rahipler arasındaki çatışmalardan söz açılıyordu. Julien bu konuşmalarda ikinci bir Tanrı düşüncesinin ortaya çıkışına tanık oluyordu, birincisinden daha ürkütücü ve çok daha güçlü olan bu ikinci Tanrı papaydı. Öğrenciler seslerini alçaltıp M. Pirard'ın söylenenleri işitmediğinden emin olduktan sonra, papanın Fransa'daki bütün vali ve belediye başkanlarını atama zahmetine girmemesinin bu işi Kilise'nin büyük oğlu ilan ettiği Fransa kralına bırakmasından ileri geldiğini söylüyorlardı.

Julien bu konuşmalar sırasında, M. de Maistre'in *Papa* adlı kitabı hakkındaki düşüncelerinin arkadaşlarının ilgisini çekebileceğini düşündü.

Doğrusu arkadaşlarını epey şaşırttı; ama bu da yeni bir talihsizlikti. Savundukları görüşleri onlara kendilerinden daha iyi anlatınca hepsinin canını sıktı. M. Chêlan bu konuda hem kendine, hem Julien'e karşı ihtiyatsızlık etmişti. Ona doğru düşünmeyi, boş laflara kanmamayı öğrettikten sonra, henüz saygın bir yere gelmemiş bir kişi için bu alışkanlığın büyük bir suç olduğunu söylemeyi unutmuştu; çünkü her doğru akıl yürütme insanlara hakaret gibi gelirdi.

Böylece, Julien'in güzel konuşması yeni bir kusur olarak görüldü. Arkadaşları sonunda uyandırdığı bütün tiksintiyi tek bir sözcükle dile getirmeyi başardılar: ona bu kadar burnu büyük olmasına yol açan şu cehennemî mantığından ötürü MARTIN LUTHER adını taktılar.

Kimi genç öğrenciler renkleri daha pembe tenleriyle Julien'den daha yakışıklı sayılabilirlerdi. Ancak onun elleri kar beyazdı ve temizliğe düşkünlüğünü gizleyemiyordu.

Temizlik feleğin onu düşürdüğü şu iç karartıcı binada bir üstünlük sayılmıyordu. Aralarında yaşadığı pis köylüler Julien'in ahlakının pek gevşek olduğunu söyleyiverdiler. Kahramanımızın karşılaştığı bin türlü talihsizliği anlatarak okuru yormaktan çekiniyoruz. Örneğin, arkadaşlarının en güçlüleri onu dövmeyi alışkanlık haline getirmeye kalkıştı; o da demir bir pergel bulmak ve birtakım imalarla bunu kullanacağını onlara hissettirmek zorunda kaldı. Çünkü imalar, laf taşıyanların tuttukları tutanaklarda laflar kadar ayrıntılı biçimde yer almazdı.

XXVIII. Bölüm

Bir Tören Alayı

> Bütün yürekler coşmuştu. Tanrı, inananların gösterdiği özenle kumlanmış, her tarafı bayraklarla süslenmiş şu daracık, gotik sokaklara inmiş gibiydi.
>
> YOUNG

Julien istediği kadar mütevazı ve salak görünmeye çalışsın, kişiliğinin çok farklı olmasından dolayı kimsenin hoşuna gidemiyordu. "Oysa binlercesi arasından seçilen şu nitelikli öğretmenler neden benim alçakgönüllülüğümü sevmiyorlar?" diyordu kendi kendine. İçlerinden yalnız biri her şeye inanırmış, her şeye kanarmış gibi yapıp yaltaklanmasından yararlanmaya çalışıyor gibiydi. Bu kişi büyük kilisede yapılan törenleri yöneten Rahip Chas-Bernard'dı; on beş yıldır piskoposluk kurulu üyesi olma umuduyla yaşıyordu; bu arada papaz okulunda kutsal törenlerde güzel konuşma dersleri veriyordu. Julien çaylaklık döneminde onun dersinde hep birinci olurdu. Rahip Chas'ın dostluğu da buradan geliyordu; dersten çıkışta memnuniyetle onu koluna takıyor, bahçede birkaç kez dolanıyordu.

"Amacı ne acaba?" diye soruyordu Julien içinden. Rahip Chas'ın saatler boyunca kendisine katedralin süslemelerinden söz edişini şaşkınlıkla dinliyordu. Katedralde yas örtüleri dışında tam on yedi tane sırmalı ayin kaftanı vardı. Eski yargıcın dul karısı Rubempré'den çok şey bekliyordu; doksan yaşındaki bu soylu hanım en az yetmiş yıldır, güzelim Lyon kumaşından yapılmış, altın işlemeli gelinliklerini saklıyordu.

— Düşünebiliyor musunuz sevgili dostum, diyordu Rahip Chas birdenbire durup gözlerini açа açа, üzerlerinde o kadar çok altın var ki, kumaşlar dimdik duruyor. Besançon'da genellikle yargıcın eşinin vasiyetiyle katedralin hazinesinin en az on ayin kaftanı ve büyük bayramlarda kullanılmak için dört beş kardinal cüppesi kazanacağı düşünülüyor. Ben daha da ileri gidiyorum, diyordu Rahip Chas sesini alçaltarak, yargıcın eşinin bize sekiz harika altın işlemeli gümüş meşale bırakacağını ummam için haklı gerekçelerim var; bunların Bourgogne Dükü Korkusuz Charles tarafından satın alındıkları varsayılıyor, atalarından biri onun gözde bakanlarından biriymiş.

İyi ama, bu adam bütün şu eski püskü eşyaları anlatarak sözü nereye getirmek istiyor? diye düşünüyordu Julien. Bu ustaca hazırlık yüz yıldır sürüyor, daha ortada bir şey yok. Belli ki benden epey kuşkulanıyor! Gizli amaçları on beş günde anlaşılan diğerlerinden daha kurnaz. Anlıyorum, özleminin ateşi onu on beş yıldır kıvrandırıyor!

Bir akşam Julien silah dersi yerine Rahip Pirard'ın odasına çağrıldı.

— Yarın *Corpus Domini*, dedi adam. Rahip Chas-Bernard'ın katedrali süslemek için size ihtiyacı var, gidip yardım edin.

Tam çıkarken Rahip Pirard yüzündeki merhametli ifadeyle ekledi:

— Böylece bu fırsattan yararlanıp şehirde gezmek isteyip istemediğinizi de öğrenmiş olursunuz.

— *Incedo per ignes*[37] (Gizli düşmanlarım var), diye karşılık verdi Julien.

Julien ertesi sabah gün aydınlanır aydınlanmaz, başını öne eğmiş bir halde yürüyerek katedrale vardı. Sokakların görünütüsü ve kentte yaşanmaya başlayan hareketlilik ona iyi geldi. Her yanda evlerin önüne tören alayı için bayraklar asılıyordu. Bunları görünce papaz okulunda geçirdiği onca zaman ona bir an gibi geldi. Aklı fikri Vergy'de, her an gidip görebileceği güzel Amanda Binet'deydi, kahvesi hemen şuracıktaydı. Uzaktan Rahip Chas-Bernard'ın hayran olduğu katedralinin kapısında durduğunu gördü; yüzünü sevinç kaplamış, içi dışı bir, şişman bir adamdı. O gün dünyalar onundu:

— Sizi bekliyordum sevgili oğlum, diye bağırdı Julien'i görür görmez, hoş geldiniz. Bugünkü işimiz ağır ve uzun, önce gücümüzü toplamak için bir kahvaltı edelim; ikincisi büyük ayin sırasında, saat onda yenecek.

— Bakın mösyö, dedi Julien ciddi bir yüzle, tek bir an bile yalnız kalmak istemiyorum; ayrıca şuna dikkat etme lütfunda bulunun, diye ekledi tepesinde duran saat kulesini göstererek, tam beşe bir kala geldim.

— Okuldaki şu küçük yaramazlar gözünüzü korkutuyor demek! Onları düşünmekle çok iyi ediyorsunuz, dedi Rahip Chas; kenarındaki çitlerde diken var diye bir yolun güzelliği azalır mı? Yolcu kötü dikenleri kendi hallerine bırakıp yoluna devam eder. Hem biz konuşmayı bırakıp işe girişelim sevgili dostum!

Rahip Chas işimiz ağır derken haklıydı. Katedralde bir gün önce büyük bir cenaze töreni olduğu için hiçbir hazırlık yapılamamıştı; o sabah üç salını oluşturan otuz ayak yüksekliğindeki bütün gotik direkleri kızıl damasko kumaşıyla kaplamak gerekiyordu. Sayın piskopos posta arabasıyla

37 *Incedis per ignes / suppositos cineri doloso*: Yürüyorsun ateşlerde / aldatıcı küllerle üstü kaplanmış. *Carmina*, II, 1.7, Horatius. (ç.n.)

Paris'ten dört döşemeci getirtmişti, ancak bu beyler her işe yetişemiyorlardı, üstelik Besançonlu arkadaşlarını cesaretlendirecek yerde onlarla alay ederek beceriksizliklerini artırıyorlardı.

Julien merdivene çıkması gerektiğini anladı, çevikliği işe yaradı. Kentli döşemecilerin yönetimini üstlendi. Rahip Chas, onun bir merdivenden öbürüne seğirtişini ağzı kulaklarına vararak izliyordu. Bütün direkler damasko kumaşıyla kaplanınca sıra beş kocaman tüy demetinin ana sunağın tepesindeki tavanlığın üstüne yerleştirilmesine geldi. Yaldızlı tahtadan şık bir tepelik İtalyan mermerinden yapılmış sekiz büyük sütun tarafından destekleniyordu. Ama kutsal kâsenin saklandığı dolabın altındaki tavanlığın ortasına gelebilmek için tam kırk ayak yükseklikteki eski, ahşap, belki de artık kurtlanmış bir kornişin üzerinde yürümek gerekiyordu.

Aşılacak bu çetin yolun görünüşü o ana dek gülüp eğlenen Parisli döşemecilerin keyfini kaçırmıştı; aşağıdan bakıyor, durmaksızın tartışıyor, ama yukarı çıkmıyorlardı. Julien tüy demetlerine yapışıp merdiveni hızla tırmandı. Tüy demetlerini tavanlığın tam ortasına taç biçiminde yerleştirdi. Merdivenden inince Rahip Chas-Bernard ona sarıldı:

— *Optime,*[38] diye bağırdı iyi yürekli rahip, bunu monsenyöre anlatacağım.

Saat ondaki kahvaltı pek neşeli geçti. Rahip Chas kilisesini hiç bu kadar güzel görmemişti.

— Sevgili yavrum, diyordu Julien'e, annem bu saygıdeğer bazilikada iskemle kiralardı, bu yüzden bir bakıma ben bu büyük yapıda büyüdüm. Robespierre'in estirdiği terör hepimizi yıktı geçti; ama daha sekiz yaşında odalarda yapılan ayinlerde hizmet ediyordum ve ayin günü bana yemek veriyorlardı. Kimse ayin kaftanını benden iyi katlayamaz, şimdiye kadar tek bir şerit bile koparmadım. Napolyon'un

38 Lat. – Çok iyi. (ç.n.)

ibadete izin verişinden sonra, bu saygıdeğer başpiskoposluk kentindeki bütün törenleri yönetme onuruna erdim. Şu gözlerim yılda beş kez onun bu güzelim süslerle donandığını görür. Ama kilisemiz hiç bu kadar göz kamaştırıcı olmamış, damasko şeritler hiç bu kadar iyi bağlanmamış, direklere böylesine sarılmamıştı.

"Sonunda sırrını bana açacak," diye düşündü Julien, "İşte kendinden söz ediyor; içini dökmeye başladı." Ancak anılarıyla coşan rahip ihtiyatsız tek bir söz etmedi. "Yine de, çok çalıştı, mutlu," dedi Julien içinden, "Şarabın iyisi de esirgenmedi. Ama ne adam! Ne güzel örnek benim için! Kafası güzel oldu." (Bu yakışıksız sözü yaşlı cerrahtan öğrenmişti.)

Büyük ayin için *Sanctus* çalmaya başlayınca, Julien o görkemli tören sırasında piskoposun ardına düşebilmek için bir beyaz üstlük almak istedi.

— Ya hırsızlar sevgili dostum, hırsızlar! diye bağırdı Rahip Chas, boşuna heveslenmeyin. Tören alayı az sonra çıkacak; kilise ıssız kalacak; biz ikimiz etrafa göz kulak olacağız. Orta direkleri çevreleyen şu güzel süsleme şeridinden kaybımız iki karışla kalırsa kendimizi şanslı hissetmeliyiz. Bu da Madam de Rubempré'nin bağışı; iki göbek ötesinden atası ünlü konttan geliyor; saf altın sevgili dostum, dedi kulağına gerçek bir coşkuyla, düzmece hiçbir şey yok! Kuzey kanadın denetimini size bırakıyorum, sakın dışarı çıkmayın. Güney kanatla büyük sahını ben alıyorum. Günah çıkarma odalarına dikkat; hırsızların adamları oraya gizlenip arkamızı dönmemizi bekliyorlar.

O sözünü bitirirken saat on bir kırk beşi vurdu, o anda olanca gücüyle çalan büyük çanın sesi duyuldu. Bu tok, görkemli sesler Julien'i heyecanlandırdı. Düşgücünün ayakları yerden kesildi.

Ortalığı kaplayan buhur kokusu ile Aziz Jean kılığına girmiş küçük çocukların şaraplı ekmeğin önüne saçtıkları gül yaprakları coşkusunu doruk noktasına ulaştırdı.

Çanın o tok sesi aslında Julien'in aklına elli kuruşa çalıştırılan yirmi adamın ve onlara yardım eden on beş yirmi gönüllünün çabasını getirmeliydi. Halatların aşınmasını, iskelenin yıpranmasını, iki yüzyılda bir düşen çanın yarattığı tehlikeyi düşünmeli, çan çalıcıların aldıkları ücreti düşürmenin çaresine ya da bu ücreti Kilise hazine dairesini zarara sokmadan dinî desteklerle ödemeye kafa yormalıydı.

Julien'in tepeden tırnağa erkekçe, tok seslerle coşmuş ruhu, bu bilgece akıl yürütmeler yerine, hayal âleminde dolanıyordu. Hiçbir zaman iyi bir rahip ya da büyük bir yönetici olamayacaktı. Böyle duygulanan ruhlar olsa olsa sanatçı olurlar. Julien'in kendini beğenmişliği burada bütün çıplaklığıyla ortaya çıkıyordu. Papaz okulundaki arkadaşlarının en az ellisi halka duyulan kinin ve Jakobenliğin her çitin arkasında pusuya yattığı yaşamın gerçekliğini kavramış oldukları için, büyük kilisenin kocaman çanının sesini işittiklerinde yalnız çancıların aldıkları parayı düşünürler, Barrême'in[39] üstün yeteneğiyle halkın coşkusunun çan çalıcılara verilen paraya değip değmediğini incelerlerdi. Julien katedralin maddi çıkarlarını düşünseydi, hayalgücü yirmi beş kuruşluk harcamadan kaçınmayı değil kırk frank tasarruf etmeyi akıl ederdi.

Tören alayı dünyanın en güzel günlerinden birinde Besançon sokaklarından ağır ağır geçip yerel makamların birbirleriyle yarışırcasına hazırladığı dinlenme yerlerinde mola verirken, kilise derin bir sessizliğe gömülmüştü. Yarı karanlığın ve hoş bir serinliğin hüküm sürdüğü kiliseyi gül ve buhur kokusu kaplamıştı.

Sessizlik, yapayalnızlık, uzun sabahların serinliği Julien'in daldığı düşleri daha da tatlı kılıyordu. Yapının başka bir bölümünde nöbet tutan Rahip Chas'ın kendisini rahatsız etmesinden korkmuyordu. Ruhu denetimine bırakılmış kuzey kanatta ağır adımlarla dolaşan ölümlü kılıfından sıyrılmıştı.

---

39 François Barrême (1638-1703), Fransız matematikçi. (ç.n.)

Günah çıkarma odacıklarında yalnız birkaç dindar kadının bulunduğundan emin olduğu için rahatlamıştı; gözleri bakıyor, ama görmüyordu.

Bununla birlikte, biri odalardan birinde, öbürü de hemen yandaki odada iskemlede diz çökmüş halde duran son derece iyi giyimli iki kadını görünce dalgınlığından biraz olsun sıyrıldı. Boş boş bakıyordu; bununla birlikte belli belirsiz görev duygusuyla ya da bu hanımların sade ama soylu giyimine duyduğu hayranlıkla günah çıkarma odacığında papaz bulunmadığının ayrımına vardı. "Bu hanımlar dindarsa, gidip bir sunağın önünde diz çökmemiş olmaları çok garip doğrusu," diye düşündü; yok eğer kibarlar dünyasından olsalardı, balkonlardan birinin ilk sırasına yerleşmeliydiler. "Ne güzel biçilmiş şu giysi! Bu ne zarafet!" Yüzlerini görebilmek için adımlarını yavaşlattı.

Günah çıkarma yerinde diz çökmüş olan kadın, o derin sessizlikte Julien'in adımlarının sesini işitince başını azıcık çevirdi. Ve ansızın bir çığlık koparıp fenalaştı.

Bütün gücünü yitiren diz çökmüş hanım sırtüstü devrildi; hemen yanı başında duran arkadaşı yardımına koştu. Aynı anda arkaya devrilen kadının omuzlarını gören Julien'in gözüne çok iyi tanıdığı ince işlenmiş kocaman incilerden yapılmış gerdanlık çarptı. Madam de Rênal'in saçlarını tanıyınca ne yapacağını şaşırdı! Gerçekten de oydu. Başını tutup büsbütün düşmesini önlemeye çalışan da Madam Derville'di. Aklı başından giden Julien hemen atıldı; onun desteği olmasa, Madam de Rênal'in düşüşü belki dostunu da devirirdi. Madam de Rênal'in, omzunun üzerinde salınan, solgun, her türlü duygudan yoksun yüzünü gördü. Madam Derville'in bu sevimli başı hasır iskemlelerden birinin arkalığına dayamasına yardım etti; Julien diz çökmüştü.

Madam Derville döndü, onu tanıdı:

— Hemen gidin mösyö, hemen! dedi müthiş bir öfkeyle. Sakın sizi görmesin. Sizi görürse işi biter, ne mutluydu sizden

önce! Yaklaşım tarzınız çok acımasız. Hemen uzaklaşın; azıcık utanma duygunuz kaldıysa yok olun.

Kadının bu sözleri çok otoriter bir tarzla söylemesi üzerine o sırada kendini güçsüz hisseden Julien yanlarından uzaklaştı. "Başından beri benden nefret etti," dedi içinden Madam Derville'i düşünerek.

Tam bu sırada kilisede, içeri giren ayin alayının ön sırasındaki rahiplerin genizden gelen şarkısı çınladı. Rahip Chas-Bernard kendisini işitmeyen Julien'e birkaç kez seslendi: Sonra ölü gibi sığındığı direğin ardına gelip koluna yapıştı. Onu piskoposla tanıştırmak istiyordu.

— Kötü görünüyorsunuz yavrum, dedi onu böyle sapsarı, ayakta duramayacak halde görünce; çok çalıştınız. Rahip koluna girdi. Gelin, kutsal su dağıtılan şu sıraya oturun; ben önünüzde durup sizi saklarım. Bu sırada büyük kapının yanındaydılar. Şimdi sakinleşin, monsenyörün gelişine dek daha yirmi dakikamız var. Toparlanmaya çalışın; o geçerken ben sizi tutup ayağa kaldırırım, yaşıma karşın güçlü kuvvetliyimdir.

Ancak piskopos geçerken Julien öyle titriyordu ki Rahip Chas onu tanıştırmaktan vazgeçti.

— Sakın üzülmeyin, bunun için başka bir fırsat bulurum, dedi.

Akşam papaz okulundaki şapele tam beş kilo yarı yanmış mum taşıttı; Julien'in gösterdiği özen ve el çabukluğuyla tamamıyla yanmadan söndürüldüklerini söylüyordu. Oysa hiç öyle değildi. Zavallı genç adamın kendisi sönmüştü; Madam de Rênal'i gördüğünden beri hiçbir şey düşünecek durumda değildi.

XXIX. Bölüm

İlk Terfi

Yüzyılını tanıdı, bölgesini tanıdı ve şimdi varlık içinde.
LE PRECURSEUR[40]

Katedralde yaşadığı olayın şokunu henüz atlatamayan Julien, bir sabah çatık kaşlı Rahip Pirard tarafından çağrıldı.

— Bakın, sayın Rahip Chas-Bernard bana sizi öven bir mektup yazdı. Genel olarak davranışınızdan hoşnutum. Aslında öyle görünmeseniz de müthiş ihtiyatsız ve şaşkınsınız; bununla birlikte şimdiye dek iyi yürekli ve yüce gönüllü davrandınız; güçlü bir zekânız var. Sonuç olarak sizde hafife alınmaması gereken bir kıvılcım görüyorum.

On beş yıllık çalışmanın ardından bu yuvadan ayrılmak üzereyim: Tek suçum okuldaki öğrencilerin kendi iradeleriyle davranmalarına göz yummak, günah çıkarma kulübesinde sözünü ettiğiniz gizli derneği korumak veya engellemek için bir şey yapmamış olmaktır. Ayrılmadan sizin için bir şey yapmak istiyorum; Amanda Binet'nin odanızda bulunan ad-

40 Lyon'da yayınlanan günlük gazete. (ç.n.)

resiyle ilgili ihbar olmasaydı, bunu iki ay önce yapacaktım, çünkü hak ediyorsunuz. Sizi Yeni ve Eski Ahit derslerinin yardımcı öğretmenliğine getiriyorum.

Bu iyilik karşısında havalara uçan Julien'in aklına ilkin diz çöküp Tanrı'ya şükretmek geldi; ama sonra çok daha gerçek bir hareketi yeğledi. Rahip Pirard'a yaklaştı, elini tutup dudaklarına götürdü.

— Bu da nesi? diye bağırdı okul yöneticisi kızgınlıkla; ancak Julien'in gözleri davranışından daha çoğunu söylüyordu.

Yıllardır böylesi coşkulara rastlama alışkanlığını yitirmiş olan Rahip Pirard ona şaşkınlık içinde baktı. Bu davranış karşısında duygulandı, sesi titredi.

— Peki, yavrum, sana bağlandığımı itiraf edeceğim. Tanrı'nın da bildiği gibi bu elimde olmadan gerçekleşti. Ben dürüst davranmak, kimseye sevgi ya da nefret beslememek zorundaydım. Meslek hayatın zorlu geçecek. Kişiliğin sıradanlığı dışlıyor. Kıskançlıklar ve iftiralar peşini hiç bırakmayacak. Yaradan seni nereye yerleştirirse yerleştirsin, arkadaşların senden nefret edecek; seni seviyormuş gibi davranmalarının amacı senden daha fazla nefret etmek olacak. Buna karşı tek bir ilaç var: Sadece, sana bu nefret edilme cezasını kendini beğenmişliğinden dolayı veren Tanrı'ya sığın, davranışın arı olsun; tek çaren bu. Sarsılmaz bir inancın doğruluğuna bağlı kalırsan düşmanların er geç bozguna uğrayacaktır.

Julien bir dost sesi duymayalı uzun zaman olmuştu, bu yüzden zayıflık gösterip birden gözyaşlarına boğulmasını bağışlamak gerekir. Rahip Pirard onu kucakladı; ikisi için de tatlı bir an oldu bu.

Julien sevinçten çılgına dönmüştü; ilk kez terfi ediyordu, bunun sağlayacağı avantajlar sayısızdı. Bu avantajların değerini anlayabilmek için can sıkıcı, katlanılmaz arkadaşların arasında bir an bile yalnız kalamadan geçirilmiş ayları

düşünmek gerekirdi. Sırf bağırıp çağırmaları bile duyarlı bir insanı allak bullak etmeye yeterdi. İyi beslenip giydirilen bu köylülerin gürültücü neşesi onlara yetmiyor, ancak ciğerlerinin var gücüyle bağırabildikleri zaman tatmin oluyorlardı.

Şimdi artık Julien akşam yemeğini tek başına ya da diğer öğrencilerden bir saat sonra yiyordu. Cebinde bahçenin bir anahtarı vardı, sakin olduğunda çıkıp orada gezinebiliyordu.

Julien büyük bir şaşkınlıkla artık kendisinden daha az nefret edildiğinin ayrımına vardı; oysa tam tersine nefretin iki katına çıkmasını bekliyordu. Kimsenin kendisiyle konuşmaması konusundaki belirgin ve gizli arzusu ona birçok düşman kazandırsa da, artık gülünç bir kibirlilik gibi görülmüyordu. Çevresindeki kaba saba insanlar bu tavrını saygınlığının gereği olarak algılıyorlardı. Özellikle de büyük bir incelikle yaklaştığı ve arkadaşıyken öğrencisi olan en küçükler arasındaki nefret gözle görülür biçimde azaldı. Yavaş yavaş yandaşları bile oldu; ondan Martin Luther diye söz etmek artık yakışıksız kaçıyordu.

İyi de dostlarının, düşmanlarının adlarını sıralamak neye yarar? Çirkin şeydir bütün bunlar, üstelik niyet çok doğru olduğu için daha da çirkindir. Zaten halkın biricik ahlak kılavuzları işte bu din adamlarıdır, onlar olmasa halkın hali ne olurdu? Gazete bir papazın yerini tutabilir mi?

Julien'in kazandığı yeni saygınlıktan sonra, okulun yöneticisi onunla hiç baş başa konuşmadı. Bu hem usta, hem çırak için ihtiyatlı bir davranıştı; ama aslında söz konusu olan bir sınavdı. Çatık kaşlı Jansenist Pirard'ın değişmez ilkesi şuydu: Bir insanın gözünüzde değeri olup olmadığını anlamak için, arzuladığı, giriştiği her işin önüne engel çıkarın. Gerçekten değerli biriyse, bu engelleri aşmayı ya da çevresinden dolanmayı bilecektir.

Av mevsimiydi. Fouqué'nin aklına Julien'in ana babasının adına papaz okuluna bir geyikle bir yabandomuzu gön-

dermek geldi. Vurulmuş hayvanlar mutfakla havalandırma arasındaki geçitte sergilendi. Akşam yemeğine giden papaz okulu öğrencilerinin hepsi buraya uğradı. Herkes müthiş meraklandı. Ölmüş de olsa, yabandomuzu küçükleri çok korkutuyordu; gelip boynuzlarına dokunuyorlardı. Bir hafta boyunca başka bir şeyden söz edilmedi.

Julien'in ailesinin saygınlığını artıran bu armağan kıskançlığa öldürücü bir darbe indirdi. Servetle pekişen bir üstünlük kazandı. Chazel ve daha başka sivrilmiş öğrenciler yanına yaklaşıp gönlünü kazanmaya çalıştılar, dahası ana babasının servetini onlara bildirmediği, dolayısıyla paraya saygısızlık etmelerine yol açtığı için biraz sızlandılar.

Derken papaz okulu öğrencisi olarak Julien'in dışında tutulduğu bir askerlik yoklaması yapıldı. Bu onu çok duygulandırdı. İşte yirmi yıl önce olsa, benim için kahramanca bir yaşamı başlatabilecek bu kapı sonsuza dek kapandı!

Okulun bahçesinde tek başına gezinirken, duvar ören işçiler arasındaki konuşmayı işitti.

— Evet azizim! Askere gitmek gerek, işte yeni bir yoklama yapıyorlar.

— Ötekinin[41] zamanında olsa tamam! O dönemde bir duvar işçisi subay, general olabiliyordu, gözümüzle gördük bunu.

—Şimdi gör bakalım! Artık yalnız ayaktakımı gidiyor askere! Parası olanlar evinde oturuyor.

— Yoksul doğan, yoksul kalıyor, işte o kadar.

— Peki yahu, ötekinin öldüğünü söylüyorlar, doğru mu acaba? diye söze karıştı üçüncü duvarcı.

— Ensesi kalınlar söylüyor bunu, anlıyor musun? Öteki onları korkutuyordu.

—Arada çok fark var, onun zamanında işler ne kadar iyiydi! Biliyor musun, kendi mareşalleri döneklik etti ona! Bunun için insanın tam bir hain olması gerekir!

---

41 Napolyon kastediliyor. (ç.n.)

Bu konuşma azıcık su serpti Julien'in yüreğine. Oradan uzaklaşırken, derin derin iç çekerek yineliyordu içinden:

"Halkının belleğinde yaşayan biricik kral."[42]

Sonra sınav zamanı geldi çattı. Julien sınavları parlak bir başarıyla verdi; Chazel'in de bütün bilgisini ortaya dökmeye çalıştığını gördü.

İlk gün ünlü piskopos naibi de Frilair'in atadığı denetçiler ellerindeki çizelgede Rahip Pirard'ın gözdesi olduğu söylenen Julien'i birinci, bilemediniz ikinci sıraya yazmak zorunda kalmaktan çok sıkıldılar. Papaz okulunda, Julien'in genel sınav listesinde birinci gelerek monsenyörün konutunda yemek yeme onurunu kazanacağı konusunda iddialara giriliyordu. Ancak kilise ermişleriyle ilgili bir oturumun sonunda, kurnaz bir denetçi Julien'i Aziz Jerome'a ve Cicero'ya olan tutkusu konusunda sorguya çektikten sonra Horatius'tan, Vergilius'tan, daha başka tanrıtanımazlardan söz açtı. Julien arkadaşlarının haberi olmadan, bu yazarların birçok dizesini ezberlemişti. Kazandığı başarının etkisiyle nerede bulunduğunu unuttu, denetçinin yinelenen sorusu üzerine, Horatius'un küçük şiirlerinden birkaçını ezbere okudu, sonra açıklamalarda bulundu. Julien'i oyuna getiren denetçi yirmi dakika süren ateşli söylevinin ardından, ansızın yüz ifadesini değiştirdi ve onu bu türden dindışı araştırmalara vakit harcamakla, kafasını işe yaramaz ya da zararlı şeylerle doldurmakla suçladı.

— Sersemin biriyim ben mösyö, siz haklısınız, dedi Julien, düşürüldüğü tuzağı mütevazı bir şekilde kabul ederek.

Denetçinin bu kurnazlığı papaz okulunda bile çirkin bulundu; ancak bu Besançon'daki rahipler kurulunu ustaca örgütleyen, Paris'e gönderdiği telgraflar yargıçları, valileri,

42 Bu dize IV. Henri'nin Pont Neuf adlı köprüdeki yontusunun kaidesine işlenmiştir. (ç.n.)

hatta ordudaki generalleri tir tir titreten M. de Frilair'in güçlü eliyle Julien'in adının yanına bir 198 kondurmasına engel olamadı. Böylece can düşmanı Rahip Pirard'ın onurunu kırma sevincini tadıyordu.

On yıldır başlıca işi Pirard'ı papaz okulunun yöneticiliğinden almaya çalışmak olmuştu. Julien'e öğrettiği yaşam tarzını kendisi de uygulayan bu rahip içten, inançlı, dolap çevirmek nedir bilmeyen, görevine bağlı bir insandı. Ama Tanrı kızgın bir anında ona yapılan saldırıları ve nefreti kolayca algılayan o hırçın mizacı vermişti. Bu tutkulu ruha yöneltilen saldırıların hiçbiri boşa gitmiyordu. Şimdiye dek yüz kez görevinden ayrılmayı düşünse de, Yaradan'ın kendisini yerleştirdiği bu işte yararlı olduğuna inanıyordu. "Burada, Cizvitlerin ve puta tapmanın ilerlemesini önlüyorum," diyordu kendi kendine.

Sınav döneminde belki de iki ay boyunca Julien'le konuşmamıştı, yarışın sonucunu bildiren mektubu alıp okulunun yıldızı saydığı Julien'in adının yanında o 198'i görünce tam bir hafta hasta yattı. Bundan böyle bu sert mizaçlı rahibin biricik avuntusu bütün dikkatini Julien'e vermek oldu. Genç adamda ne bir öfke, ne öç alma, ne umut kırıklığı görmeyince çok sevindi.

Julien birkaç hafta sonra bir mektup alınca ürperdi; Paris'ten postalanmıştı. "Sonunda Madam de Rênal verdiği sözleri anımsadı," diye düşündü. Akrabası olduğunu söyleyip Paul Sorel diye imza atan bir bey ona beş yüz franklık bir senet göndermişti. Ünlü Latin yazarlarını böyle başarıyla öğrenmeyi sürdürürse, ona her yıl aynı paranın gönderileceği belirtiliyordu.

"Kuşkusuz o, bu eli açıklık ancak ona yakışır!" dedi duygulanan Julien, "Gönlümü almak istiyor; peki ama neden iki dostça söz yok?"

Oysa mektup konusunda yanılıyordu, Madam Derville'in denetimine girmiş Madam de Rênal'in aklı fikri

duyduğu pişmanlıklardaydı. Zaman zaman elinde olmadan yaşamını altüst etmiş olan garip varlığı düşünüyordu elbet, ama kalkıp ona mektup yazamazdı.

Eğer papaz okulu diliyle konuşacak olursak, bu beş yüz frankın gönderilişini bir mucize sayabilir, Tanrı'nın Julien'e bu armağanı göndermek için M. de Frilair'den yararlandığını söyleyebiliriz.

Anlatılanlara göre, Sayın Rahip de Frilair'in on iki yıl önce Besançon'a geldiğinde, bütün servetini koyduğu küçücük bir giysi sandığı vardı. Oysa şimdi yörenin en varlıklı toprak sahiplerinden biriydi. Servetini artırırken, öbür yarısı miras yoluyla M. de La Mole'e kalmış bir toprağın yarısını satın alınıştı. O vakit iki ünlü kişi mahkemelik olmuşlardı.

Marki de La Mole Paris'teki parlak yaşamına ve Saray'daki hizmetlerine karşın, Besançon'da valileri atayıp görevden aldırdığı söylenen bir piskopos naibiyle çatışmanın tehlikeli olabileceğini sezmişti. Herhangi bir bahaneyle bütçeden yapılacak elli bin franklık bir zarar ödemesini kabul edip, şu elli bin franklık önemsiz davayı M. de Frilair'e bırakacak yerde, marki bunu onur sorunu yaptı. Haklı olduğuna inanıyordu: Ne hak ama!

Oysa izin verirseniz şunu söyleyelim: Yeryüzünde iyi mevkilere gelmesini istediği bir oğlu ya da kuzeni olmayan yargıç var mıdır?

En körlerin bile gözünü açmak için sayın Rahip de Frilair aldığı ilk yargı kararından bir hafta sonra, Piskoposun arabasını aldı ve avukatına Legion d'honneur nişanını kendisi götürdü. Karşı tarafın davranışına azıcık şaşıran ve avukatlarının zayıflığını sezen M. de La Mole Rahip Chêlan'a danıştı, o da onu M. Pirard'la buluşturdu.

Öykümüzün geçtiği dönemde bu ilişkiler yıllardır sürüyordu. Rahip Pirard bu işe tutkulu kişiliğiyle sarıldı. Sık sık markinin avukatlarıyla görüşüp davayı inceledi ve haklı bulduğundan, astığı astık kestiği kestik piskopos naibine karşı,

açıkça Marki de La Mole'ün yanında yer aldı. Bu küçük Jansenistin küstahlığı naibi çok kızdırdı!

— Kendini pek güçlü sayan saray soylularının ne olduğunu görün işte! diyordu Rahip de Frilair yakın dostlarına. M. de La Mole, Besançon'daki yandaşına sıradan bir haç nişanı bile göndermediği gibi, yakında adamın görevinden alınmasına bile göz yumacak. Oysa bana yazılanlara göre, bu soylu meclis üyesi, tek bir haftayı bile adalet bakanının salonlarında herkese nişanlarını göstermeden geçirmezmiş.

Rahip Pirard'ın bütün desteğine, adalet bakanıyla, hele yönetimindekilerle çok iyi geçinmesine karşın, altı yıllık çabanın sonunda M. de La Mole ancak davayı bütünüyle yitirmemeyi başarabildi.

İkisinin de tutkuyla izledikleri bu iş konusunda Rahip Pirard'la sürekli yazışan marki, sonunda din adamının yaşam felsefesini sevmeye başladı. Aradaki toplumsal konum farkına karşın, yazışmaları yavaş yavaş dostça bir havaya büründü. Rahip Pirard markiye sürekli hakaret ederek kendisini görevden çekilmeye zorladıklarını, Julien'e oynanan oyunun verdiği kızgınlıkla çocuğun öyküsünü anlattı.

Bu soylu bey çok varlıklı olduğu halde eli sıkı değildi. Davanın posta giderlerini karşılamak için bile Rahip Pirard'a tek kuruş kabul ettirememişti. Bunun üzerine gözde öğrencisine beş yüz frank göndermeyi düşündü.

M. de La Mole mektubu kendi eliyle yazmış, bu arada rahibi düşünmüştü.

Rahip Pirard günün birinde küçük bir pusula aldı; pusula kendisini vakit geçirmeden, Besançon'un dış mahallelerindeki bir hana çağırıyordu. Orada M. de La Mole'ün kâhyasıyla karşılaştı.

"Sayın marki hazretleri, beni sizi alıp arabasıyla götürmem için görevlendirdi," dedi adam. "Şu mektubu okuduktan sonra dört beş gün içinde Paris'e gelmek isteyeceğinizi umuyor. Bu arada size uygun bir zamanda sayın marki

hazretlerinin Franche-Comté'deki topraklarını gösterirseniz, onları görmek istiyorum. Sonra uygun gördüğünüz gün Paris'e yollanırız."

Mektup çok kısaydı:

"Çok sevgili mösyö, taşranın bütün dertlerini bırakın, Paris'te sakin bir nefes alın. Size arabamı yolluyorum, tam dört gün sizi bekleme emrini verdim. Ben Paris'te salıya dek sizi bekleyeceğim. Mösyö, Paris çevresindeki en iyi rahipliklerden birini kabul için sizden gelecek bir evet yeter. Yeni görev bölgenizin en varlıklı insanlarından biri olarak henüz sizi hiç görmeyen ama size aklınıza getiremeyeceğiniz kadar bağlı olan bu insan M. de La Mole'dür."

Çatık kaşlı Rahip Pirard on beş yıldır başka bir şey düşünmeden görev yaptığı düşmanlarla dolu bu papaz okulunu ayrımına varmadan seviyordu. M. de La Mole'ün mektubu ona karşısında gerekli ve acımasız bir ameliyat yapacak bir cerrah bulunduğunu hissettirdi. Demek ki görevden alınması kesinleşmişti. Markinin kâhyasına "Üç gün sonra buluşalım," dedi.

Tam kırk sekiz saat kararsızlık içinde kıvrandı. Sonunda M. de La Mole'e ve monseniyör piskoposa birer mektup yazdı; piskoposa yazdığı mektup din adamına yakışır bir başyapıttı, ama biraz uzundu. En kusursuz, en içten saygıyı dile getiren tümceleri bulmak epey zor oldu. Bununla birlikte M. de Frilair'e amiri karşısında zorlu bir saat geçirtmeyi amaçlayan mektup ağır yakınmaları içeriyor, tam altı yıl tevekkülle katlanılan çirkin oyunların ardından Rahip Pirard'ı görev yerinden ayrılmaya zorlayan küçük dolapları dile getiriyordu.

Odunluğundaki odunların çalınması, köpeğinin zehirlenmesi, falan filan.

Mektup bitince bütün öğrenciler gibi akşam sekizde uyumuş olan Julien'in uyandırılması talimatını verdi.

— Piskoposluğun nerede olduğunu biliyorsunuz, değil mi? dedi en güzel Latince aksanıyla; bu mektubu monsenyör piskoposa götürün. Sizi kurtların arasına yolladığımı saklayacak değilim. Gözünüzü kulağınızı dört açın. Vereceğiniz yanıtlarda yalan söylemeyin; sizi sorguya çekecek kişinin size zarar verebilmekten gerçek bir haz duyacağını sakın unutmayın. Görevimden ayrılmadan size bu deneyimi de yaşatmaktan çok hoşnutum yavrum, çünkü elinizdeki mektubun istifa dilekçem olduğunu size açıklamakta bir sakınca görmüyorum.

Julien olduğu yere çivilendi, Rahip Pirard'ı seviyordu. İhtiyatlılığı ona boş yere bu dürüst adamın gidişinden sonra Sacré-Coeur'deki çete beni görevimden alır, belki de kovar, dedirtiyordu.

Şu anda kendini düşünemiyordu. Canını sıkan, en kibar biçimde ifade etmesi gereken tümceyi zihninde tasarlayamamasıydı.

— Ee dostum, gitmiyor musunuz?

— Şey mösyö, dedi utana sıkıla, uzun yönetiminiz boyunca hiç para biriktirmediğiniz söyleniyor. Benim altı yüz frankım var.

Gözyaşları sözlerini tamamlamasına engel oldu.

— Bu da dikkate alınacaktır, dedi papaz okulunun eski yöneticisi buz gibi bir sesle. Hadi piskoposluğa gidin, vakit geçiyor.

Rastlantı M. de Frilair'in o akşam piskoposun salonunda görevinin başında olmasını sağlamıştı; monsenyör valiyle akşam yemeğindeydi. Dolayısıyla Julien mektubu önceden tanımadığı M. de Frilair'e teslim etti.

Julien karşısındaki rahibin piskoposa yazılmış mektubu hiç çekinmeden açtığını gördü. Başyardımcının güzel yüzü önce çok canlı bir keyifle karışık bir şaşkınlıkla ışıldadı, ardından fazlasıyla ciddileşti. Mektubu okuyan M. de Frilair'in güzel yüzünden çok etkilenen Julien onu inceleme

fırsatı buldu. Bu güzel yüzün sahibi, yüz hatlarını denetim altına almasa, yüz ifadesinin yapmacıklığı, ciddiyeti ortaya çıkacaktı. Epey dikkat çeken burnu tek bir düz çizgi oluşturuyor ve ne talihsizlik, adamın çok gösterişli profiline bir tilkinin ifadesini veriyordu. Yine de, M. Pirard'ın istifasıyla yakından ilgilenen rahip, Julien'in şimdiye dek hiçbir din adamında görmediği kadar zarif giyinmişti.

Julien, Rahip de Frilair'in özel yeteneğinin ne olduğunu çok daha sonra öğrenebildi. Paris'te yaşamak için yaratılmış, Besançon'u sürgün yeri sayan sevimli ihtiyar piskoposunu eğlendirmeyi biliyordu. Piskoposun gözü iyi görmüyor ve balığı çok seviyordu. Rahip de Frilair monsenyöre getirilen balıkların kılçıklarını ayıklıyordu.

Julien istifa mektubunu okuyan rahibe sessizce bakarken, kapı ansızın büyük bir gürültüyle açıldı. Şık giyimli bir uşak hızla önlerinden geçti. Julien kapıya dönecek vakti ancak bulabildi; piskoposluk haçı taşıyan, yaşlı, kısa boylu bir adam gördü. Hemen diz çöktü: Piskopos ona dostça gülümseyip geçti. Yakışıklı rahip ardına düşmüştü. Julien salonda yalnız kaldı, odanın dinsel görkemine hayran olma fırsatını buldu.

Zihni epey yorulmuş, ama uzun göçmenlik yıllarına karşın yeterince dinç kalmış Besançon Piskoposu yetmiş beşini geçmişti, ileriki on yılda olup biteceklerle hemen hiç ilgilenmiyordu.

— Geçerken gözüme ilişen şu zeki bakışlı papaz okulu öğrencisi kim? dedi piskopos. Koyduğum kurallar uyarınca onun bu saatte yatmış olması gerekmiyor muydu?

— Bu öğrenci, monsenyör yemin ederim, çok uyanık, önemli bir haber getirmiş: Görev bölgenizde kalmış tek Jansenistin istifası bu. O korkunç Rahip Pirard sonunda imaların ne demek olduğunu anlamış.

— Aman ne iyi! dedi piskopos gülerek, yerini onun kadar hak eden birini bulma işini size bırakıyorum. Ve bu ada-

mın değerini size göstermek için onu yarın akşam yemeğine davet ediyorum.

Başyardımcı sonraki yöneticinin seçimi hakkında birkaç şey söylemek istedi. Ama işten söz etmeye hiç hevesli olmayan piskopos:

— Yenisini getirmeden, eskisinin kim olduğunu öğrenmeye çalışalım azıcık, dedi. Şu öğrenciyi çağırtın, gerçek çocukların ağzındadır.

Julien çağırtıldı: "İki din mahkemesi yargıcının karşısına gidiyorum galiba," diye düşündü. Ama kendini hiç bu kadar yürekli hissetmemişti.

Odaya girdiğinde M. Valenod'dan daha iyi giyinmiş, iri kıyım iki uşak monsenyörün elbiselerini çıkarmasına yardım ediyorlardı. Piskopos, sözü M. Pirard'a getirmeden önce, Julien'e derslerini sormanın yerinde olacağını düşündü. Önce biraz dogmadan söz etti ve Julien'in cevaplarına epey şaşırdı. Derken sözü edebiyat dersine, Vergilius'a, Horatius'a, Ciccro'ya getirdi. Julien "Bu adlar beni 198. yaptı," diye düşündü. "Yitirecek bir şeyim yok, başarılı olmaya çalışalım." Gerçekten de başarılı oldu; tutkulu bir yazınsever olan piskopos kendinden geçti.

Valilikteki akşam yemeğinde haklı bir ün kazanmış bir genç kız Magdeleine[43] şiirini okumuştu. Piskopos edebiyat hakkında konuşmaya daldı, Rahip Pirard'ı da, diğer işleri de unuttu, papaz okulu öğrencisiyle Horatius'un varlıklı mı, yoksul mu olduğunu tartışmaya girişti. Piskopos birkaç lirik şiir söyledi, ama bazen hafızası onu yanılttığında, Julien alçakgönüllüce, aynı şiiri baştan aşağı okudu; din adamını asıl şaşırtan Julien'in her zamanki konuşma tarzını sürdürmesi oldu; yirmi otuz Latince dizeyi papaz okulunda olup bitenleri anlatır gibi okuyordu. Uzun uzun Vergilius'tan Cicero'dan söz ettiler. Sonunda piskopos genç öğrenciyi övmekten kendini alamadı.

---

43 Fransız şair Delphine Gay'ın (Delphine de Girardin, 1804-1855) "Magdeleine" adlı şiiri. (ç.n.)

— Bu kadar iyi bir eğitimi kimse almış olamaz.

— Monsenyör, dedi Julien, okulunuz size şu yüce övgünüze benden çok daha layık yüz doksan yedi öğrenci sunabilir.

— Nasıl olur? diye söylendi rakam karşısında şaşıran piskopos.

— Söylediğimi resmî bir belgeyle kanıtlama onuruna erebilirim monsenyör. Yıl sonu sınavında şu anda yüce efendimizin övgülerine yol açan konularda ancak 198. olabildim.

— Haa! Rahip Pirard'ın gözdesi bu, diye bağırdı piskopos gülerek M. de Frilair'e bakarken; bunu beklemeliydik, çok yerinde bir hamle doğrusu. Sizi buraya göndermek için uyandırdılar galiba, değil mi sevgili dostum?

— Evet monsenyör. Okuldan yalnızca bir kez, Corpus Domini'de Rahip Chas-Bernard'a katedrali süslemekte yardım etmek için çıktım.

— *Optime*, dedi piskopos; tavanlığın üstüne tüy demetlerini yerleştirerek cesaret gösteren siz miydiniz? O demetler hep içimi ürpertir; bunların takılması bana her yıl bir adamın canına mal olacakmış korkusu verir. Çok başarılı olacaksınız dostum; ancak parlak rahiplik kariyerinizi sizi açlıktan öldürerek yarıda kesmek istemem.

Piskoposun emri üzerine Malaga şarabıyla bisküvi getirdiler; Julien getirilenleri afiyetle yedi, piskoposunun neşe ve iştahla yemek yenmesini izlemeyi sevdiğini bilen M. de Frilair de ondan geri kalmadı.

Akşamın böyle sona ermesinden gittikçe daha çok hoşlanan piskopos bir ara kilise tarihinden söz açtı. Julien'in hiçbir şey anlamadığını görünce, Constantin zamanındaki imparatorlar döneminde Roma'ya egemen olan ahlaki ortama geçti. Paganizm döneminin sonunda, XIX. yüzyılda kederli ve canı sıkkın ruhlara üzüntü veren bir kuşku ve kaygı çağı yaşanmıştı. Monsenyör, Julien'in Tacitus'un adını bile bilmediğinin ayrımına vardı.

Julien büyük bir saflıkla bu yazarın kitaplarının okul kitaplığında bulunmadığını söyleyerek din adamını şaşırttı.

— Şimdi çok rahatladım, dedi piskopos neşeyle. Büyük bir sıkıntıdan kurtardınız beni: On dakikadır bana hiç beklenmedik biçimde geçirttiğiniz şu sevimli akşam için size teşekkür edebilme fırsatını kolluyorum. Okullarımdan birindeki bir öğrencinin böyle dört dörtlük bir insan olabileceğini hiç beklemiyordum. Bu tür armağanlar kilise yasalarına uygun olmasa da size bir Tacitus vermek istiyorum.

Piskopos büyük bir özenle ciltlenmiş sekiz kitap getirtti, ilk kitabın üstüne kendi eliyle Julien Sorel için Latince birkaç övgü yazmak istedi. Piskopos çok iyi Latince bilmekle övünürdü; sonunda önceki konuşmalarıyla çelişen ciddi bir sesle şunları söyledi:

— Bakın delikanlı, eğer bilgece davranırsanız, piskoposluğumun en iyi rahibi olursunuz, hem de piskoposluk sarayımdan topu topu üç adım ötede; ama bunun için bilgece davranmak gerekir.

Saat gece yarısını vururken Julien koltuğunun altındaki kitaplarla, piskoposluk sarayından çıkıyordu.

Monsenyör ona Rahip Pirard konusunda tek söz söylememişti. Julien piskoposun aşırı kibarlığına şaşırmıştı. Böylesine doğal bir saygınlığa bunca inceliğin eşlik edebileceğini aklına getirmezdi. Buna karşılık kendisini gittikçe sabırsızlanarak bekleyen endişeli Rahip Pirard'ı görünce epey şaşırdı.

— *Quid tibi dixerunt?* (Ne dediler?) diye bağırdı yüksek sesle onu uzaktan görür görmez.

Julien piskoposun dediklerini Latinceye çevirirken biraz bocalıyordu.

— Fransızca konuşun ve monsenyörün dediklerini tek sözcük eklemeden, hiçbir şeyi atlamadan anlatın, dedi okulun eski yöneticisi, her zamanki tok sesi ve aşırı aksi tutumuyla.

— Bir piskopos tarafından genç bir öğrenciye verilmiş en garip armağan! diyordu ciltlerinin yaldızlı sırtları karşısında dehşete kapılmış bir halde Tacitus'u karıştırırken.

Saat ikiyi vurduğunda ayrıntılı bir rapor almıştı, sonra gözde öğrencisine odasına gitmesi için izin verdi.

— Monsenyörün size övücü sözler yazdığı birinci cildi bana bırakın, dedi. Benim gidişimden sonra, Latince yazılmış o iki satır sizi bu okuldaki şimşeklerden koruyacak.

Erit tibi, fili mi, successor meus tanquam leo quaerens quem devoret (Bakın yavrum, yerime gelecek olan kişi, sizi yutmaya çalışan öfkeli bir aslan gibi davranacak).[44]

Ertesi sabah arkadaşlarının kendisiyle konuşma tarzlarında bir gariplik sezen Julien daha temkinli davranmaya çalıştı. "M. Pirard'ın görevden ayrılması daha şimdiden etkisini gösterdi," diye düşündü. "Bütün okul istifa ettiğini biliyor, ben de onun en gözde öğrencisiydim..." Aslında hepsinin kendisine hakaret etmesini bekliyor, ama böyle bir şey göremiyordu. Tersine yatakhaneler boyunca karşılaştıkları arkadaşlarının gözlerinde nefretin izi yoktu: "Ne demek oluyor bu? Belli ki bir tuzak, biz de sıkı duralım." Sonunda Verrièresli küçük öğrenci gülerek:

— *Cornelii Taciti opera omnia* (Tacitus'un bütün yapıtları.) dedi.

Bunun üzerine bütün öğrenciler yalnız monsenyörden aldığı sıradışı armağandan dolayı değil, ayrıca kendisine bağışlanan iki saatlik konuşma onurundan ötürü Julien'i kutlamak için yarıştılar. Herkes en ince ayrıntısına dek her şeyi biliyordu. Ve o andan sonra ortada kıskançlık kalmadı; arkadaşları alçakça onun gözüne girmeye çalıştılar: Daha dün ona her türlü hakareti yağdıran Rahip Castanède bile gelip koluna girdi, yemeğe çağırdı.

Julien kişiliğinden ötürü bu kaba insanların küstahlığı karşısında epey acı çekmişti; yaltaklanmalarıysa en küçük haz vermedi, midesini bulandırdı.

---

44 Aziz Pierre'in yazdığı ilk mektup. (ç.n.)

Rahip Pirard öğlene doğru sert bir söylev çekerek öğrencilerinden ayrıldı: "Dünyanın bütün onurlarına kavuşmayı, bütün toplumsal üstünlükleri elde etmeyi, insanlara emir verme hazzını tatmayı, yasalarla alay etmeyi, herkese karşı hiç bir ceza görmeden küstahça davranmayı mı, yoksa sonsuza dek selamete kavuşmayı mı istiyorsunuz?" dedi öğrencilere, "İçinizdeki en geri kalmışların bile önlerinde iki yol bulunduğunu görmek için gözlerini açmaları yeterlidir."

O okuldan çıkar çıkmaz, Sacré-Coeur de Jésus'nün sofuları *Te Deum'u* okumak için şapele koştular. Papaz okulunda hiç kimse eski yöneticinin kısa söylevini ciddiye almadı. Görevden alındığı için çok kızgın olduğu söyleniyordu her köşede; insanın, yörenin ensesi kalın tüccarlarıyla onca yakın ilişki kurmasına olanak veren bir görevden kendi isteğiyle ayrılacağına tek bir öğrenci bile inanmıyordu.

Rahip Pirard gidip Besançon'un en güzel hanına yerleşti; aslında olmayan işlerini bahane ederek iki gün orada kaldı.

Piskopos onu akşam yemeğine çağırmıştı ve başyardımcısı M. de Frialair'le dalga geçmek için rahibin dehasını ortaya koymasına çalışıyordu. Sıra tatlıya geldiğinde Paris'ten, Rahip Pirard'ın başkentin dört fersah uzağındaki muhteşem N*** rahipliğine atandığı haberi ulaştı. İyi yürekli piskopos onu içten kutladı. Bu işte iyi bir oyun sezdi, keyfi yerine geldi, rahibin yetenekleri konusunda olumlu bir kanıya vardı. Ona Latince yazılmış mükemmel bir iyi hizmet belgesi verdi, kem küm etmeye kalkışan Rahip de Frilair'i susturdu.

Monsenyör, M. Pirard'a duyduğu hayranlığı akşam Markiz de Rubempré'nin evine taşıdı. Bu da Besançonlu seçkinler için büyük bir haber oldu; bu olağanüstü kayırma konusunda çeşitli tahminlerde bulunuldu. Daha şimdiden Rahip Pirard'ı piskopos olarak görüyorlardı. En kurnazlar M. de La Mole'ü daha şimdiden bakan saydılar ve Rahip M. de Frilair'in buyurgan tavırlarıyla dalga geçtiler.

Ertesi sabah sokakta herkes Rahip Pirard'ın ardına takıldı, markinin avukatlarını görmeye giderken bütün satıcılar dükkânlarının kapısına çıkıyordu. Davanın başından beri ilk kez kibarca karşılandı. Gördüğü her şey karşısında midesi bulanan çatık kaşlı Jansenist, Marki de La Mole'ü savunmak için seçtiği avukatlarla uzun bir çalışma yaptı, sonra Paris'e yollandı. Süslemelerine bayıldıkları arabaya dek ona eşlik eden birkaç öğretmen arkadaşına papaz okulunu tam on beş yıl yönettikten sonra, Besançon'dan cebinde topu topu beş yüz yirmi frankla ayrıldığını söyleme zayıflığını gösterdi. Dostları ağlayarak boynuna sarıldı, kendi aralarında: "İyi yürekli rahip keşke bu yalanı uydurmasaydı, kendini çok gülünç duruma düşürdü," dediler.

Para sevgisiyle gözü körleşmiş bayağı insanlar Rahip Pirard'ın tam altı yıl Marie Alacoque'la[45], Sacré-Coeur de Jesus Manastırı'yla, Cizvitlerle ve başındaki piskoposla savaşabilme gücünü içtenliğinden aldığını anlayacak durumda değillerdi.

45 Saint Marguerite-Marie Alacoque (1647-1690), Sacré-Coeur de Jesus Manastırı'nda inançlarını yaymak için çalışmıştı. (ç.n.)

XXX. Bölüm

Gözü Yüksekte Biri

> Artık tek bir soylu unvan kaldı, o da *dük*; marki gülünç, ama *dük* deyince başlar çevriliyor.
>
> *Edinburgh Review*

Marki de La Mole, Rahip Pirard'ı soylu beylere özgü hani şu pek kibar, ama anlayana çok densiz görünen o küçük yapmacık davranışların hiçbirine başvurmadan kabul etti. Öylesi vakit kaybetmek anlamına gelirdi, oysa markinin boşa zaman harcayamayacak kadar önemli işleri vardı.

Altı aydır, hem krala, hem ulusa yeni bir hükümeti kabul ettirmek için entrikalar çeviriyordu, bu hükümet de minnet borcu olarak kendisini dük yapacaktı.

Marki yıllardır Besançon'daki avukatından Franche-Comté'deki davalarla ilgili açık ve kesin bir açıklama isteyip duruyordu. İyi de ünlü avukat kendisinin bile anlamadığı davaları ona nasıl açıklayabilirdi?

Ama rahibin eline tutuşturduğu küçük kâğıt parçası her şeyi açıklıyordu.

— Sevgili rahibim, dedi marki beş dakikada bütün basmakalıp ince lafları edip şahsi konularla ilgili soruları sor-

duktan sonra, sevgili rahibim, bu sözde refah ve huzurun içinde, küçük ama gerçekten önemli iki şeyle uğraşmaya vakit bulamıyorum: Ailem ve özel işlerim. Ailemin servetini özenle kullanmaya çalışıyorum, bu serveti daha da artırıp, her şeyden önde gelen keyfime bakarım, diye ekledi Rahip Pirard'ın şaşkın bakışları altında.

Rahip sağduyulu olmasına karşın, yaşlı bir adamın hazlarından böyle açıkça söz etmesine hayran kalmıştı.

— Paris'te çalışan çok elbet, diye sürdürdü soylu bey, ama alt sınıflarda; ama adamın biriyle bir yakınlık kurduğumda bir de bakıyorsun, adam zenginleşiyor, karısı da hemen bir kabul gününe davet ediliyor; dolayısıyla, artık hiç çalışmıyor, sadece kibarlar dünyasında kendine bir yer edinmek için çabalıyor. Karınları doydu mu biricik işleri bu oluyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bütün davalarım, ayrıca teker teker her biri için avukatlarım kendilerini paralıyor; daha dün biri zatürreden öldü. Ancak sevgili mösyö, genel olarak işlerime gelince, inanır mısınız, üç yıldan beri, kâtipliğimi yaparken işini azıcık ciddiye alacak bir adam bulmak konusunda ümidimi kaybettim. Ayrıca bütün bu söylediklerim daha giriş.

Size saygım büyük, ayrıca şunu da ekleyeyim, ilk kez görmeme karşın sizi seviyorum da. Sekiz bin franka ya da iki katına özel kâtibim olmak ister misiniz? Yemin ederim, o zaman çok daha fazlasını kazanırım; günün birinde anlaşamazsak şu an atandığınız rahiplik göreviniz sizi hazır bekleyecek.

Rahip bu öneriyi geri çevirdi; ancak konuşmanın sonlarına doğru markinin içinde bulunduğu gerçek sıkıntı aklına bir şey getirdi.

— Okulumun karanlık köşelerinde, bana kalırsa, ancak itilip kakılacak zavallı bir delikanlı bıraktım. Sıradan bir din adamı olsaydı, çoktan *in pace*[46] olurdu.

---

46 Lat. – Dinginlik içinde. (ç.n.)

Bu delikanlı şimdilik yalnız Latince ve kutsal kitapları biliyor; ama günün birinde hem vaaz verme, hem de insanların ruhlarını yönlendirme konusunda büyük yetenek göstermemesi için hiçbir engel yok. Neler yapabileceğini bilmiyorum; ama ateşli bir ruhu var, epey ilerleyebilir. Sizin gibi insanlardan ve işlerden anlayan biri olsaydı, onu piskoposumuza önermeyi düşünüyordum.

— Bu delikanlı nereli? dedi marki.

— Bizim dağlardaki bir kerestecinin oğlu olduğu söyleniyor; ama bana kalırsa varlıklı bir adamın evlilik dışı çocuğu. İmzasız ya da takma adla yazılmış bir mektup eşliğinde beş yüz franklık bir senet aldığını gördüm.

— Haa, Julien Sorel'den söz ediyorsunuz, dedi marki.

— Adını nereden biliyorsunuz? diye sordu rahip şaşkınlık içinde; sonra bu sorusundan utanmış gibi yüzü kızardı; bunun üzerine marki:

— İşte bunu söyleyemem, diye karşılık verdi.

— Peki! diye kaldığı yerden sürdürdü rahip, onu kendinize kâtip yapabilirsiniz, hem aktif, hem akıllıdır; kısacası denemeye değer.

— Neden olmasın? dedi marki; yalnız evimde casusluk yapmak için polis müdüründen ya da başka birinden rüşvet alır mı acaba? Tek endişem bu.

Rahip Pirard'ın güven verici sözlerinin üzerine marki ona bin frank uzattı:

— Şu yolluğu Julien Sorel'e gönderin; hemen bana gelsin.

— Paris'te yaşadığınız belli, dedi Rahip Pirard. Biz zavallı taşralıların, özellikle Cizvitlerle dost olmayan rahiplerin üzerindeki baskıyı bilmiyorsunuz. Julien Sorel'i bırakmamak için kurnazca bahaneler bulurlar, hasta olduğunu söylerler, mektuplar postada kaybolur, falan filan.

— Birkaç gün içinde, bakandan piskoposa yazılmış bir mektup alırım, dedi marki.

— Az kalsın dikkat edilmesi gereken bir şeyi unutuyordum, dedi rahip: Alt katmanlardan gelmiş olsa da bu deli-

kanlının yüce bir yüreği var, gururu okşanmazsa hiç işe yaramaz; onu ahmak yerine koymuş olursunuz.

— Bu hoşuma gitti, dedi marki, oğluma arkadaş yaparım onu, bu yeter mi?

Birkaç gün sonra Julien tanımadığı bir yazıyla yazılıp Châlons'dan postalanmış bir mektup aldı; mektupta Besançonlu bir tüccara para gönderildiği belirtiliyor ve hemen Paris'e gelmesi isteniyordu. Mektup bilmediği bir adla imzalanmıştı, ama zarfın içinden ayağının dibine düşen ağaç yaprağını fark eden Julien tepeden tırnağa ürperdi: Rahip Pirard'la kararlaştırdıkları parola buydu.

Bir saate kalmadan piskoposluğa çağrılıp babacan bir sevgiyle karşılandı. Monsenyör, Horatius'tan alıntılar yaparak, Paris'te onu bekleyen yüce görevler konusunda ustaca övgüler yağdırdı; teşekkür olarak birtakım açıklamalar bekliyordu elbet. Julien her şeyden önce bilmediği için hiçbir şey söyleyemedi; monsenyör bundan dolayı ona daha büyük saygı duydu. Küçük papazlardan biri hemen belediye başkanına bir mektup yazdı, başkan da imzalı ama yolcunun adının boş bırakıldığı geçiş belgesini koşarak aceleyle kendisi getirdi.

O akşam gece yarısından önce Julien, Fouqué'nin evindeydi; Fouqué'nin bilge ruhu dostunu bekleyen gelecek karşısında hem büyülenmiş hem de çok şaşırmıştı.

— Bu iş senin yönetimde bir mevki edinmeni sağlar, dedi bu liberal seçmen, bu durumda gazetelerin seni yerden yere vurduğu bazı girişimlerde bulunmak zorunda kalırsın. Senden ancak utanç verici haberler alırım. Şunu unutma, odun satışından yüz altın kazanmak, Hazreti Süleyman'ın hükümetinde bile olsa dört bin frank almaktan iyidir.

Julien bu sözleri bir taşralının dar kafalılığına yordu. O sonunda büyük oyunların oynandığı sahneye çıkıyordu. Gözü, çok düzenbaz, müthiş ikiyüzlü, ama Besançon ya da Agde piskoposu kadar kibar insanların yaşadığını sandığı

Paris'e gitmekten başka bir şey görmüyordu. Arkadaşına Rahip Pirard'ın mektubunun elini kolunu bağladığını, kendi iradesiyle davranamayacağını söyledi.

Ertesi gün öğleye doğru, dünyanın en mutlu insanı olarak Verrières'e vardı; Madam de Rênal'i görmeyi umuyordu. Önce ilk koruyucusu, iyi yürekli Rahip Chêlan'ın evine gitti. Çok ters karşılandı.

— Bana bir borcunuz olduğuna inanıyor musunuz? dedi M. Chêlan, selamına karşılık vermeden. Öğle yemeğini birlikte yiyelim, o arada size başka bir at kiralayalım, sonra başka kimseyle görüşmeden Verrières'den ayrılın.

— Anlamak söz dinlemektir, dedi Julien tam bir papaz okulu öğrencisinin ifadesiyle; ondan sonra yalnız tanrıbilimden ve Latinceden söz ettiler.

Atına binip bir fersah gittikten sonra, içine daldığını kimsenin görmeyeceği bir ormana girdi. Güneş batarken, atı salıverdi. Sonra bir köylünün evine gitti, adam ona bir merdiven satmaya ve bir ucundan tutup Verrières'e, BAĞLILIK YOLU'na tepeden bakan küçük ağaçlığa dek taşımaya razı oldu.

— Ben askerlik yoklamasından kaçmış zavallı bir adamım... Bir kaçakçıyım, dedi köylü Julien'in yanından ayrılırken, ama ne önemi var! Merdivenime iyi para verdiniz, ayrıca ben de yaşamımda bazı saçmalıklar yapmadım mı?

Gece koyu karanlıktı. Julien sabahın birine doğru sırtında merdivenle Verrières'e girdi. Elinden geldiğince çabuk, M. de Rênal'in güzelim bahçelerinin on ayak aşağısından geçip iki duvar arasında akan çay yatağına indi. Merdivenle duvarları kolayca aştı. "Bekçi köpekleri beni nasıl karşılayacak acaba?" diye düşünüyordu. Bütün sorun buradaydı. Köpekler havladı, koşa koşa üstüne geldi; ama Julien usulca ıslık çaldı, köpekler de gelip ona sürtündü.

Bütün demir parmaklıklar kapalı olsa da taraçadan taraçaya geçti. Madam de Rênal'in bahçeye bakan, yerden sekiz

on ayak yukarıdaki yatak odasının penceresinin dibine gelmesi çok kolay oldu.

Pencere kanatlarında Julien'in çok iyi bildiği yürek biçiminde bir açıklık vardı. Büyük bir üzüntüyle o küçük açıklığın gece lambasının ışığıyla aydınlanmadığını gördü.

Ey ulu Tanrım! dedi içinden; Madam de Rênal bu gece odada değil! Nerede yatıyor acaba? Köpeklerle karşılaştığıma göre, aile Verrières'de; ama gece lambası yanmayan şu odada M. de Rênal'in kendisiyle ya da başka biriyle karşılaşırsam kızılca kıyamet kopar!

En akıllıcası çekip gitmekti; ama bu Julien için olacak şey değildi. "Odada yabancı biri varsa, ardıma bakmadan kaçar, merdiveni orada bırakırım; ama ya Madam de Rênal'se, beni nasıl karşılar? Kuşkum yok, büyük pişmanlıklar içinde, tam anlamıyla dindar olmuştur; ama mektup yazdığına göre, belleğinde hâlâ azıcık yerim var." Bunu düşününce kararını verdi.

Onu görmemektense ölmeyi yeğlediğinden, yüreği küt küt atarak, pencere kanadına küçük taşlar attı, ama çıt yoktu. Merdiveni pencerenin yanına dayadı, ve kanada önce usul usul, sonra sertçe vurdu. "Ortalık ne kadar karanlık olursa olsun, kolayca ateş edebilirler bana," diye düşündü. Bu düşünce, girişti̇ği çılgınca işi tam bir meydan okumaya dönüştürüyordu.

"Bu odada bu gece kimse yok, diye düşündü ya da biri varsa şimdi uyanmış olmalı. Dolayısıyla ona karşı ihtiyatlı olmaya gerek yok; yalnız yan odalarda yatanları uyandırmamaya çalışmalıyım."

Aşağı indi, merdiveni pencere kanatlarından birine dayadı, yukarı çıktı, elini yürek biçimindeki delikten soktu, şansının yaver gitmesi sayesinde, pencere kanatlarını kapatan dili tutan demir teli yakaladı. Çekti; anlatılmaz bir sevinçle, kanatların direnmeden açıldığını gördü. Yavaş yavaş açmalı, sesimi işittirmeliyim. Kanadı, başını sokacak kadar açıp kısık sesle: Ben dostunuzum, dedi.

Kulak kabartıp, odadaki derin sessizliği bozan bir şey olmadığından emin oldu. Ancak ocağın içinde, kısık yanan bir gece lambasının bile olmaması hayra alamet değildi.

"Aman tüfek mermisine dikkat!" Bir an düşündü; sonra parmağıyla cama vurmayı göze aldı: Yine çıt yok; daha güçlü vurdu. "Camı kırmam gerekse bile bu işi tamamlamalıyım." Daha güçlü vurunca koyu karanlığın içinde odada dolaşan beyaz bir gölge görür gibi oldu. Derken kuşkuya yer kalmadı, ağır adımlarla pencereye yaklaşan bir gölge gördü. Birden gözünü dayadığı cama bir yüzün yaslandığını fark etti.

Tepeden tırnağa ürperdi, azıcık geri çekildi. Ama gece öyle koyu karanlıktı ki, bu mesafeden gelenin Madam de Rênal olup olmadığını anlayamadı. Şimdi yetişin diye bir çığlık kopmasından korkuyor; köpeklerin merdivenin dibinde dolanıp homurdanmalarını işitiyordu. Benim ben, deyip duruyordu, bir dostunuz. Yine çıt yok; beyaz hayalet geri çekilmişti. "Lütfen açın, sizinle konuşmalıyım, çok mutsuzum!" deyip cama vurmayı sürdürüyordu.

Derken küçük bir gürültü işitildi; penceredeki kol kalkıyordu; kanadı itip usulca odaya atladı.

Beyaz hayalet uzaklaşıyordu, koluna yapıştı, tuttuğu bir kadındı. Bütün cesareti uçup gitti. Eğer oysa ne diyecekti acaba? Attığı küçük çığlıktan bunun Madam de Rênal olduğunu anlayınca neler hissettiğini düşünebilir misiniz?

Hemen kollarına aldı; kadın titriyor, onu hafifçe itecek gücü ancak buluyordu.

— Ah talihsiz çocuk, ne yapıyorsunuz?

Julien, titreyen bir sesle güçlükle dile getirilseler de bu sözcüklerin altında bir küskünlüğün yattığını anladı.

— On dört aylık korkunç bir ayrılıktan sonra sizi görmeye geldim.

— Çıkın, hemen buradan uzaklaşın. Ah Mösyö Chêlan, ah! Neden ona yazmamı engellediniz? Bu korkunç durumun

yaşanmasına engel olurdum, dedi, ardından onu olağanüstü bir güçle itti. İşlediğim suça bin pişmanım; Tanrı beni aydınlatma lütfunda bulundu, deyip duruyordu kesik kesik. Hemen çıkın! Gidin!

— On dört aylık acıdan sonra sizinle konuşmadan yanınızdan ayrılmam. Yaptığınız her şeyi öğrenmek istiyorum. Bakın, sizi bu sırrınızı öğrenmeyi hak edecek kadar çok sevdim... Her şeyi öğrenmek istiyorum.

Madam de Rênal bütün çabalarına karşın, yüreğinde bu buyurgan sesin etkisini hissediyordu.

Kadına tutkuyla sarılmış olan, kurtulma çabalarına engel olmaya çalışan Julien kollarını gevşetti. Bu da Madam de Rênal'in yüreğine azıcık su serpti.

— Şu merdiveni yukarı çekeyim, dedi Julien, gürültüden uyanan bir uşak çevreyi denetlemeye çıkarsa, başımızı derde sokmasın.

— Yoo, çıkın, hemen çıkın bu odadan! dedi kadın büyük bir öfkeyle. Ne önemi var insanların? Asıl Tanrı görüyor bana yaşattığınız şu korkunç sahneyi ve bunun için beni cezalandıracak. Bir zamanlar size beslediğim ama artık kaybolan duygularımı çok kötüye kullanıyorsunuz. Anlıyor musunuz Mösyö Julien?

Julien gürültü etmemek için merdiveni usul usul yukarı çekiyordu.

— Kocan kentte mi? diye sordu, cesaretini sınamak için değil, eski alışkanlıkla.

— Lütfen benimle böyle konuşmayın, yoksa kocama seslenirim. Zaten ne olursa olsun daha başından sizi kovmadığım için suçluyum. Size acıyorum, dedi Julien'in iyi bildiği alınganlığı sayesinde gururunu kırmak için.

Sen demeye yanaşmayışı, onca tatlı bir bağı böyle ansızın koparması Julien'in tutkusunu çılgınlığa çevirdi.

— Nasıl olur! Artık beni sevmemeniz olanaksız! dedi kadına serinkanlılıkla dinlenmesi mümkün olmayan dokunaklı bir sesle.

Kadın karşılık vermedi; Julien'se sessizce ağlıyordu.

Gerçekten konuşacak gücü kalmamıştı.

— Demek ki beni gerçekten sevmiş olan kimse tarafından bütünüyle unutuldum! Bundan sonra yaşamanın ne yararı var?

Bir erkekle karşılaşma tehlikesi ortadan kalkalı beri cesareti uçup gitmişti; yüreğinde aşktan başka duygu kalmamıştı.

Uzun süre sessizce ağladı. Kadının elini tuttu, o geri çekmek istedi; ama birkaç çırpınmadan sonra direnmeyi bıraktı. Ortalık zifirî karanlıktı; Madam de Rênal'in yatağında yan yana oturuyorlardı.

"On dört ay önceki kadınla bunun arasında ne büyük ayrım var!" diye düşündü Julien; gözyaşları sele döndü. Demek ki ayrılık insanın duygularını yok ediyordu!

— Bari başınıza gelenleri anlatın bana, dedi Julien kadının suskunluğundan sıkılarak hıçkırıklarla kesilen bir sesle.

— Siz gittikten sonra yaptığım saçmalıklar bütün kentte duyuldu, dedi Madam de Rênal soğuk ve sitemkâr bir ifadeyle. Davranışlarınız çok ihtiyatsızdı! Bir süre sonra tam umutsuzluğa gömülmüşken M. Chêlan beni görmeye geldi. Uzun süre benden bir itiraf bekledi. Günün birinde aklına beni Dijon'daki kiliseye götürmek geldi, orada ilk kez Kudas ayinine katıldım. Bu konuyu ilk kez orada açtı. Madam de Rênal'in sözü hıçkırıklarla kesildi. Aman ne büyük utanç Tanrım! Her şeyi itiraf ettim. O iyi yürekli insan beni kınayıp aşağılamama lütfunda bulundu: Benimle birlikte üzüldü. O sırada her gün size yollamayı göze alamadığım mektuplar yazıyordum; onları özenle saklıyor, çok mutsuz olduğum zaman odama kapanıp yeniden okuyordum.

Sonunda M. Chêlan beni o mektupları kendisine vermeye razı etti... Daha ihtiyatlı yazılmış birkaçı size gönderildi; ama yanıt vermiyordunuz.

— Yemin ederim, papaz okulunda tek bir mektup almadım senden.

— Ey ulu Tanrım, kim el koydu peki onlara?

— Yaşadığım kederi düşün, seni katedralde gördüğüm güne kadar yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordum.

— Tanrı sonunda kendisine, çocuklarıma, kocama karşı ne kadar büyük günah işlediğimi bana gösterme lütfunda bulundu, diye sürdürdü Madam de Rênal. Kocamın beni, asla sizin beni sevdiğiniz kadar sevmemiş olduğunu sanıyordum...

Bunun üzerine Julien hiçbir şey düşünmeden, kendini kaybetmiş bir halde kadının kollarına atıldı. Madam de Rênal onu itip aynı kararlılıkla sürdürdü:

— Saygıdeğer dostum M. Chêlan bana M. de Rênal'le evlenirken, farkında olmadığım, bu lanetli ilişki sırasında yaşadığım tüm duyguları kocama karşı beslemekle yükümlü olduğumu anlattı... Onca değer verdiğim mektupları ona verdikten sonra, yaşamım mutlu değilse bile, son derece dingin geçti. Hayatımı altüst etmeyin; benim için bir dost kalın... Dostların en iyisi olun. Julien kadının ellerini öpücüğe boğdu; o da onun hâlâ ağladığını hissetti. Ağlamayın lütfen, yüreğimi dağlıyorsunuz... Şimdi de siz ne yaptığınızı anlatın. Oysa Julien'in konuşacak hali yoktu. Papaz okulunda nasıl yaşadığınızı öğrenmek istiyorum, diye tekrarlıyordu kadın, sonra çıkıp gidersiniz.

Julien ne anlattığına dikkat etmeden, ilk başlarda karşılaştığı bitip tükenmeyen entrikalardan, kıskançlıklardan, öğretmen yardımcısı olduktan sonraki dingin yaşamından söz etti.

— İşte, bu uzun bir suskunluk döneminin, diye ekledi, beni artık sevmediğinizi, sizin için bir anlam ifade etmediğimi, yani ancak şu an fark edebildiklerimi anlamam amacıyla yaşandığını... Madam de Rênal Julien'in ellerini sıktı. Tam o günlerde bana beş yüz frank yolladınız.

— Ben asla böyle bir şey yapmadım, dedi Madam de Rênal.

—Dikkat çekmemesi için Paris'ten postaya verilmiş, Paul Sorel diye imzalanmış bir mektuptu.

Mektubu kimin göndermiş olacağı konusunda küçük bir tartışma çıktı. Bunun sonucunda ruh halleri değişti. Madam de Rênal de, Julien de farkında olmadan sizli bizli konuşmayı bir yana bırakıp yeniden iki yakın dost gibi konuşmaya başlamışlardı. Zifirî karanlıktan dolayı birbirlerini göremeseler de seslerinin tonları her şeyi anlatıyordu. Julien kolunu sevgilisinin beline doladı; bu oldukça tehlikeli bir girişimdi. Kadın kendini kurtarmaya çalıştı, ama Julien öyküsünün ilginç bir bölümüyle ustaca dikkatini dağıtmayı başardı. Böylece unutulan kol, bulunduğu yerde kaldı.

Beş yüz franklık mektubu kimin gönderdiği konusunda çeşitli varsayımlar öne sürdükten sonra, Julien anlatısına kaldığı yerden devam etmişti; şu anki konumuyla, artık hiç ilgisini çekmeyen geçmiş yaşamını anlatırken yavaş yavaş eski güvenine kavuşmuştu. Bütün dikkatini bu ziyareti nasıl sona erdireceğine vermişti.

— Hemen bu odadan çıkıyorsunuz, diyordu kadın zaman zaman kesin bir ifadeyle.

"Böyle kapı dışarı edilirsem, ne büyük utanç olur!" diyordu içinden, "Bu pişmanlık bütün hayatımı zehir eder, o da bana bir daha yazmaz. Tanrı bilir ne zaman dönerim artık buralara!" O anda Julien'in yüreğindeki tüm kutsal duygular uçup gitti. Bir zamanlar fazlasıyla mutlu olduğu şu odada, şu koyu karanlığın ortasında, hayran olduğu, kolunu beline doladığı ve bir süredir ağladığını, göğsünün inip kalkışından hıçkırdığını fark ettiği kadının yanında, ansızın soğuk, papaz okulunda kendisinden daha güçlü olduğunu hissettiği arkadaşlarından birinin gizli alaylarına hedef olduğu zamanki kadar soğuk ve hesaplı bir siyasetçiye dönüşme düşüncesizliğini gösterdi. Öyküsüne devam ediyor, Verrières'den ayrıldıktan sonraki mutsuz yaşamından söz ediyordu. "Demek ki bir yıl ayrılıktan sonra, ben bütün anılarımızı hafızamdan silip onu

unuturken, o Vergy'de yaşadığı mutlu günlerden başka bir şey düşünmemiş," diyordu Madam de Rênal içinden. Hıçkırıkları giderek artıyordu. Julien öyküsünün işe yaradığını sezdi. Artık son çareye başvurmak gerektiğini anladı: Ansızın Paris'ten aldığı mektuba getirdi sözü.

— Monsenyörden izin aldım.

— Ne? Bir daha Besançon'a dönmeyecek misiniz? Bizi sonsuza kadar terk mi ediyorsunuz?

— Evet! diye karşılık verdi Julien kararlı bir sesle; yaşamımda beni en çok sevmiş olan varlığın bile beni unuttuğu bu şehirden bir daha hiç geri dönmemek üzere ayrılıyorum. Paris'e gidiyorum...

— Paris'e mi gidiyorsun! diye haykırdı Madam de Rênal yüksek sesle.

Sesi hıçkırıklarla boğulmuş bir halde yaşadığı şaşkınlığı dışa vuruyordu. Julien de zaten bu yüreklendirici duygusallığı bekliyordu: Şimdi kendisi için her şeyin sonu olabilecek bir girişimde bulunacaktı; kadının küçük çığlığından önce yüzünü göremediğinden sözlerinin yarattığı etkiyi anlayamıyordu. Ama artık duraksamadı; sonradan duyacağı pişmanlığın korkusu ağır basmıştı; ayağa kalkarken, soğuk bir sesle ekledi:

— Evet madam, sonsuza dek ayrılıyorum sizden, mutluluklar dilerim; elveda.

Yürüyüp pencereyi açtı. Madam de Rênal ona doğru koşup kollarına atıldı.

Böylece Julien üç saatlik sohbetin ardından, ilk iki saat onca tutkuyla istediği şeyi elde etti. Madam de Rênal pişmanlıklarını unutup bu tatlı duyguları biraz daha önce yaşasaydı Julien için ilahi bir mutluluk olurdu; ama böyle büyük kurnazlıklarla elde edilen bir başarı ona ancak haz verdi. Julien sevgilisinin karşı çıkmalarına karşın, ille de gece lambasını yakmak istedi.

— Seni görmüş olmaktan belleğimde en küçük bir anı bile kalmasın mı istiyorsun? diyordu kadına. Sevimli gözle-

rine yansımış olan sevgi sonsuza dek yitip gidecek mi? Şu güzel elin beyazlığını göremeyecek miyim? Belki de uzun süre için senden ayrılıyorum!

Madam de Rênal'in kendisini gözyaşlarına boğan bu düşünce karşısında hiçbir şeye hayır diyecek gücü kalmamıştı. O sırada ağaran tanyeri Verrières'in doğu yakasındaki dağların doruklarındaki çam ağaçlarını belirginleştirmeye başlamıştı. Şehvetten başı dönen Julien gitmesi gerekirken, Madam de Rênal'e bütün gün odasında saklanmayı, ertesi gece gitmeyi önerdi.

— Neden olmasın? diye yanıt verdi kadın. Yaptığım bu ikinci hata kendime duyduğum bütün saygıyı yok etti. Beni sonsuza dek mahvetti; bunu derken Julien'i bağrına bastırıyordu. Kocam eskisi gibi değil, birtakım kuşkuları var; ilişkimizde onu hep yönlendirdiğimi düşünüyor, bana çok ters davranıyor. En küçük bir gürültü duyarsa, işim biter, bir sokak kadını gibi kapı dışarı eder beni.

— Bu da M. Chêlan'ın laflarından biri işte, dedi Julien; papaz okuluna gitmeden önce benimle böyle konuşmazdın; o zaman beni seviyordun!

Bunları söylerken gösterdiği soğukkanlılığın ödülünü aldı: Madam de Rênal, Julien'in sevgisinden kuşku duyması endişesiyle kocasının yan odadaki varlığının yarattığı tehlikeyi çabucak unuttu. Gün hızla ağarıyor, odayı canlı bir ışığa boğuyordu; Julien kollarının arasına aldığı bu sevimli kadının neredeyse ayaklarına kapandığını görünce kendini beğenmenin bütün tensel hazlarını tattı; ömür boyu sevebileceği tek kadındı bu ve daha birkaç saat önce insanı en korkunç cezalara çarptıran Tanrı korkusuyla, dinî görevlerine duyduğu sevginin egemenliği altındaydı. Bir yıllık bir dirençle pekiştirilmiş bütün kararlar Julien'in cesareti karşısında yıkılıp gitmişti.

Derken evin içinde bir gürültü işitildi; düşünmediği bir şey Madam de Rênal'in kafasını karıştırdı.

— O lanet olası Élisa az sonra odaya girecek, şu merdiveni ne yapalım? diye sordu sevgilisine; nereye saklayalım? Tamam, tavan arasına götüreyim onu, diye bağırdı ansızın sevinçle.

— İyi ama, bunun için uşağın odasından geçmek gerekir, dedi şaşıran Julien.

— Merdiveni koridora bıraktıktan sonra, uşağı çağırıp ona bir görev veririm.

— Uşağın koridordan geçerken, merdiveni görmesi olasılığına karşı da bir bahane bul.

— Peki meleğim, dedi Madam de Rênal onu öperken. Sen de Élisa buraya girerse, hemen yatağın altına saklan.

Julien kadındaki bu apansız neşeye şaştı. "Demek ki tehlikenin yaklaşması kafasını allak bullak edecek yerde, pişmanlıklarını unutturup eski neşesini kazandırıyor ona!" diye düşündü. Gerçekten üstün bir kadın bu! İşte bu yüreğe sahip olmak gerçekten onur verici! Julien kendinden geçmişti!

Madam de Rênal merdivene yapıştı; onun için oldukça ağırdı. Julien yardımına koştu; hiç de güçlü görünmeyen o incecik bedeni hayranlıkla izliyordu; derken kadın hiçbir yardım almadan merdiveni kapıp iskemle gibi kaldırıverdi. Hızla üçüncü katın koridoruna taşıyıp duvarın dibine yasladı. Uşağa seslendi ve o giyinirken güvercinliğe çıktı. Beş dakika sonra geri döndüğünde merdiveni bıraktığı yerde bulamadı. Ne olmuştu acaba? Julien evin dışında olsaydı, bu tehlike umurunda bile olmazdı. Kocası merdiveni gördüyse çok tatsız olaylar yaşanabilirdi. Madam de Rênal dört bir yana koşturdu. Sonunda merdiveni çatının altında buldu, uşak oraya getirmiş, hatta saklamıştı. Bu aslında başka zaman olsa onu huylandıracak sıradışı bir şeydi.

"Yirmi dört saat sonra olacakların ne önemi var?" diye düşündü, "O zaman benim için her şey dehşete ve pişmanlığa dönüşmeyecek mi?"

Kafasında ölmesi gerekiyormuş gibi belli belirsiz bir düşünce vardı, ama bunun da önemi yoktu! Sonsuza dek süreceğini sandığı bir ayrılıktan sonra sevgilisi geri gelmişti, onu yeniden görüyordu ve kendisine ulaşmak için göze aldıkları büyük bir sevgiyi dile getiriyordu!

Julien'e merdiven öyküsünü anlatırken:

— Merdiveni bulan uşak gidip her şeyi kocama anlatırsa ne diyeceğim? dedi. Bir an düşlere daldı; yirmi dört saatte bulur sana merdiveni satan köylüyü; sonra Julien'in kollarına atıldı, sımsıkı sarılarak: Ah! Keşke böyle ölsem! diye bağırıyordu her yanını öpücüğe boğarken; ama bu arada sen açlıktan ölmemelisin, dedi gülerek.

Gel, önce seni hep kilitli duran Madam Derville'in odasına saklayayım. Gidip koridorun öbür ucunda çevreyi kolaçan etti, sonra Julien koşarak yanına geldi. Kapıyı üstünden kilitlerken, sakın açma dedi; zaten kapı çalınsa bile bu oyun oynayan çocukların işi olur.

— Çocukları bahçeye, penceresinin altına getir, onları izler, konuşmalarını dinlerim, dedi Julien.

— Tamam, tamam, diye bağırdı Madam de Rênal uzaklaşırken.

Az sonra kucağında portakallar, bisküvilerle geri geldi, bir şişe de Malaga şarabı getirdi; ekmek çalamamıştı.

— Kocan ne yapıyor?

— Köylülerle yapacağı pazarlıkları yazıyor.

Saat sekiz olmuştu, evde epey gürültü vardı. Madam de Rênal'i göremezlerse, çıkıp her yerde ararlardı; Julien'den ayrılmak zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra hiç tedbir almadan, elinde bir fincan kahveyle geri geldi; açlıktan ölmesin diye üstüne titriyordu. Yemekten sonra çocukları Madam Derville'in penceresinin altına getirmeyi başardı. Julien hepsini çok büyümüş buldu; ama ya onların görünüşleri sıradanlaşmış ya da kendi düşünceleri değişmişti.

Madam de Rênal çocuklara Julien'den söz etti. En büyükleri eski öğretmenlerini dostluk ve özlemle anarken, küçükler onu neredeyse unutmuş gibiydiler.

M. de Rênal o sabah evden çıkmadı: Bir inip bir çıkıyor, köylülerle pazarlık ediyor, onlara patateslerini satmaya çalışıyordu. Madam de Rênal akşam yemeğine dek mahpusuna ayıracak zaman bulamadı. Derken öğle yemeği çanının çalmasıyla servis başladı. Julien için bir tabak sıcak çorba aşırmayı düşündü. Elinde özenle taşıdığı çorba tabağı ile sessizce Julien'in kaldığı odaya yaklaşırken sabah merdiveni saklayan uşakla burun buruna geldi. Uşak o sırada koridorda çıt çıkarmadan yürüyor, sanki ortalığı dinliyordu. Büyük olasılıkla Julien odada ihtiyatsızca yürümüştü. Uşak kafası biraz karışmış bir halde uzaklaştı. Madam de Rênal cesaretle Julien'in odasına daldı; uşakla karşılaşmış olması Julien'i ürpertti.

— Korkuyorsun sen, dedi kadın; bense dünyanın bütün tehlikelerine gözümü kırpmadan göğüs gererim. Tek bir şeyden, senin gidişinden sonra yapayalnız kalacağım andan korkuyorum; bunu dedikten sonra koşarak yanından ayrıldı.

— Ah! dedi kendinden geçmiş olan Julien, şu yüce ruhu ürküten biricik tehlike vicdan azabı!

Sonunda akşam oldu. M. de Rênal Casino'ya gitti. Karısı müthiş başım ağrıyor demişti, odasına çekildi, Élisa'yı gönderdi, hemen kalkıp Julien'in yanına koştu.

Genç adam gerçekten de açlıktan ölüyordu. Madam de Rênal kilere ekmek bakmaya gitti. Julien müthiş bir çığlık işitti. Madam de Rênal geri geldi, kilere ışık yakmadan girince, ekmeğin bulunduğu dolaba yaklaşırken, elini uzatmış, bir kadının koluna dokunmuştu. Julien'in işittiği çığlığı Élisa atmıştı.

— Ne yapıyordu orada?

— Ya şekerleme çalıyor, ya bizi gözetliyordu, dedi Madam de Rênal tam bir kayıtsızlıkla. Neyse hem ezme, hem de kocaman bir ekmek buldum.

— Peki şunlarda ne var? diye sordu Julien önlüğünün ceplerini göstererek.

Madam de Rênal, akşam yemeğinden beri, ceplerine ekmek doldurduğunu unutmuştu.

Julien büyük bir tutkuyla ona sarıldı; gözüne hiç bu kadar güzel görünmemişti. Paris'te bile, diyordu içinden, daha kişilikli bir kadın bulamam. Bu tür iltifatlara alışmamış bir kadının bütün beceriksizliği vardı üzerinde, ayrıca sadece fazlasıyla ürkütücü, sıradışı tehlikelerden korkan kişilere özgü bir cesarete sahipti.

Julien bu akşam yemeğini iştahla mideye indirir, Madam de Rênal de ciddi konuşmaktan tiksindiği için yemeğinin sıradanlığıyla dalga geçerken oda kapısı hızla sarsıldı. Gelen M. de Rênal'di.

— Neden odana kapandın? diye bağırıyordu.

Julien ancak kanepenin altına süzülme fırsatı bulabildi.

— Ne demek oluyor bu! Hâlâ giyiniksiniz ve oturmuş akşam yemeği yiyorsunuz, dedi M. de Rênal içeri girince; üstelik kapıyı da kilitlemişsiniz.

Başka zaman olsa, eşlere özgü bir sıradanlıkla dile getirilmiş bu soru Madam de Rênal'i allak bullak etmeye yeterdi, ama o kocasının şöyle azıcık eğilse Julien'i görebileceğini düşünüyordu; çünkü kendini az önce Julien'in kanepenin tam karşısında oturduğu iskemleye bırakmıştı.

Migreni bahane etti. O sırada kocası uzun uzun Casino'da kazandığı, ey ulu Tanrım, oyundan, on dokuz franklık bilardodan söz ediyordu; birden kadın iki adım ötelerindeki iskemlede, Julien'in şapkasını gördü. Soğukkanlılığı arttı, hemen soyunmaya başladı ve bir ara hızla kocasının arkasına geçip, şapkanın bulunduğu iskemlenin üstüne bir giysi attı.

M. de Rênal sonunda odadan çıktı. Kadın papaz okulundaki yaşamını bir daha anlatmasını rica etti:

— Dün dinlemiyordum, sen konuşurken hep seni nasıl göndereceğimi düşünüyordum.

Doğrusu, ihtiyatsızlığın canlı örneğiydi. Çok yüksek sesle konuşuyorlardı; saat sabahın ikisi olmalıydı, birden kapı yeniden gümbürdedi. Yine M. de Rênal gelmişti.

— Hemen açın, evde hırsız var! diyordu. Saint-Jean bu sabah merdivenlerini bulmuş.

— İşte her şeyin sonu geldi, diye bağırdı Madam de Rênal kendini Julien'in kucağına atarken. İkimizi de öldürecek, hırsıza falan inandığı yok; senin kollarında öleyim, böylece ölürken yaşarkenkinden daha mutlu olurum.

Gittikçe küplere binen kocasına yanıt vermiyor, durmadan Julien'i öpüyordu.

— Stanislas'ı annesiz bırakma, dedi Julien buyurgan bakışlarla. Tuvaletin penceresinden aşağı atlayıp bahçeye dalacağım, köpekler beni tanıdı. Sen giysilerimi paketle, fırsat bulduğunda bahçeye at. O arada bırak kapıyı kırsın. Ama bak kesinlikle yasaklıyorum, hiçbir itiraf yok, gerçeği öğreneceğine bırak kuşku içinde kalsın.

— Atlarken ölürsün! Kadının biricik yanıtı ve kaygısı bu oldu.

Onunla birlikte tuvaletin penceresine gitti; sonra giysileri sakladı. En sonunda öfkeden deliye dönmüş kocasına kapıyı açtı. Adam tek söz söylemeden odaya, tuvalete baktı, sonra çekip gitti. Julien aşağı atılan giysilerini aldı, bahçenin Doubs'a bakan yamacına doğru koştu. Koşarken önce bir mermi ıslığı, ardından bir tüfek sesi işitti.

"Bu M. de Rênal olamaz," dedi içinden, "Çok kötü ateş ediyor." Köpekler sessizce yanında koşuyorlardı, ikinci kurşun besbelli köpeklerden birinin ayağına geldi, hayvan acıyla inlemeye başladı. Julien bahçedeki taraçalardan birinin duvarından atladı, kırk elli adım koştu, sonra başka bir yöne seğirtti. Birbirlerine seslenen insanların konuşmalarını işitti, baş düşmanı uşağın tüfekle ateş ettiğini açık seçik gördü; bahçenin öbür yanından da başka bir çiftçi ateş etmeye

başlamıştı, ama Julien çoktan Doubs kıyısına ulaşmış, giyinmeye koyulmuştu.

Bir saat sonra Verrières'den bir fersah uzakta, Cenevre yolundaydı; kuşkulandılarsa Paris yolunda ararlar beni, diye düşündü.

BİRİNCİ KİTABIN SONU

İKİNCİ KİTAP

Güzel değil, hiç allığı yok.
SAINTE-BEUVE

Birinci Bölüm

Köyün Verdiği Hazlar

Ey güzel kır! Ne zaman oturup
Uzun uzun bakacağım sana!
HORATIUS

— Mösyö sanırım Paris posta arabasını beklemeye geldi? dedi öğle yemeği için mola verdiği hanın sahibi.

— Bugünkü ya da yarınki posta arabası, hiç önemi yok, dedi Julien.

O hiç oralı değilken Paris postası geldi. İki boş yer vardı.

Cenevre'den gelen yolcu Julien'le birlikte arabaya binen kişiye:

— Ne! dedi. Sen misin zavallı Falcoz'cuğum.

— Ben seni Lyon çevresine yerleşti sanıyordum, dedi Falcoz, hani şu Rhône kıyısındaki güzelim vadiye.

— Yerleşmiştim. Ama şimdi de kaçıyorum.

— Nasıl, kaçıyor musun? Peki Saint-Giraud, şu uysal yüz ifadene rağmen bir suç mu işledin? dedi Falcoz gülerek.

— Ah gerçekten, keşke işleseydim. Taşrada sürülen korkunç yaşamdan kaçıyorum. Ormanların serinliğini, kırların

dinginliğini severim bilirsin; beni çoğu kez romantik olmakla suçlamışsındır. Ömrümde siyasetin lafını bile duymak istemiyordum, ama siyaset beni kovuyor.

— Peki hangi partiyi tutuyorsun?

— Hiçbirini, zaten bu yüzden huzurum kaçtı. Benim bütün siyasetim şu: Müzik, resim severim; iyi bir kitap benim için çok önemlidir; yakında kırk dördümü dolduracağım. Ne kaldı geriye? Çok çok on beş, yirmi, hadi bilemedin otuz yılım mı? Ee, otuz yıl sonra bakanlar belki biraz daha becerikli olacak, ama bugünküler kadar dürüst kalacaklar. İngiltere tarihi bana geleceğimizin aynasını tutuyor. Her zaman ayrıcalıklarını artırmak isteyecek bir kral çıkacaktır; milletvekili olma hevesi, Mirabeau'nun[47] kazandığı birkaç yüz bin frank ve ün taşradaki varlıklı insanların uykusunu kaçıracaktır. Bunun adına da liberal olup halkı sevmek diyecekler. Meclis üyesi ya da soylu bir senatör olma arzusu kralcıları her zaman cezbedecektir. Devlet gemisinde herkes dümene geçmek isteyecektir, çünkü alınacak maaş çok yüksek. Peki bu gemide sıradan yolcu için şöyle küçük bir yer olmayacak mı hiç?

— Aslında şu dingin kişiliğinle o gemi senin için pek eğlenceli olurdu. Taşradan son seçimler yüzünden mi kovuldun?

— Sıkıntım daha derinde. Dört yıl önce kırk yaşındaydım, beş yüz bin frankım vardı, bugün dört yıl daha yaşlıyım, Rhône kıyısında yer alan Monfleury'deki şatomu satarken belki elli bin frank kaybedeceğim.

— Paris'te sizin şu XIX. yüzyıl uygarlığı dediğiniz şeyin hiç bitmeyen komedisinden bıkmış, temiz yürekliliğe ve yalınlığa susamıştım. Rhône kıyısındaki dağlarda bir arazi satın aldım, dünyada bu kadar muhteşem bir yer bulunamaz.

---

47 Honoré-Gabriel Riquetti de Mirabeau (1749-1791), Fransız yazar ve politikacı. Bu devrimci konuşmacı daha sonra kraldan para yardımı almıştır. (ç.n.)

Köydeki piskopos yardımcısı ve yörenin adı sanı bilinmeyen soyluları altı ay boyunca bana iltifatlarda bulundular, ben de onları akşam yemeğine çağırıp Paris'ten, ömrüm boyunca siyaset konuşmamak, adını duymamak için ayrıldığımı söyledim. Gördüğünüz gibi, hiçbir gazeteye abone değilim. Postacı ne kadar az mektup getirirse, o kadar hoşnut olurum.

Bu tavrım, piskopos yardımcısının işine gelmedi; kısa bir süre sonra uygunsuz, can sıkıcı teklifler aldım. Her yıl yoksullara birkaç yüz frank vermek istiyordum, bu parayı, Saint-Joseph, Meryem Ana gibi dinî cemaatlere vermemi söylediler, ben de reddettim. O zaman bin türlü hakaret yağdırdılar. Ben de bunlara alınma salaklığını gösterdim. Artık sabahları çıkıp dağlarımızın güzelliğinin tadına varmaya gidemiyordum, başıma mutlaka beni düşlerimden koparıp insanları ve kötülüklerini anımsatacak bir iş geliyordu. Örneğin, şarkısı hoşuma giden (büyük olasılıkla bir Yunan ezgisi bu) Bereket Duası töreni sırasında benim tarlalar artık kutsanmıyordu, çünkü piskopos yardımcısının dediğine göre onlar bir imansızın tarlalarıydı. Dindar bir köylü kadının ineği ölmüştü, kadın onun arazisinin bana, yani Paris'ten gelmiş dinsiz imansız düşünürün göletine komşu olduğu için öldüğünü söyledi, bir hafta sonra bütün balıklarımın kireçle zehirlenip karınlarını havaya diktiklerini gördüm. Beni huzursuz etmek için her yolu denediler. Aslında dürüst bir adam olan, ama koltuğunu yitirmekten korkan sulh yargıcı hep beni haksız buldu. Dolayısıyla kırların dinginliği benim için tam bir cehenneme dönüştü. Köydeki dinî topluluğun başı piskopos yardımcısının ve liberallerin şefi emekli yüzbaşının beni desteklemedikleri anlaşıldıktan sonra, tam bir yıldır baktığım duvarcıdan, sabanlarımı onarırken beni acımasızca kazıklamaya kalkışan arabacıya dek herkes tepeme çullanıyordu.

Küçük bir destek bulabilmek, o arada davalarımdan birkaçını kazanabilmek için liberallere katıldım; ama az önce

söylediğin gibi o Tanrı'nın cezası seçimler gelip çattığında, benden oy istediler...

— Hem de adını sanını bilmediğin biri için?

— Tam tersine, çok iyi tanıdığım biri için. Ben de reddettim, al sana en büyük ihtiyatsızlık! O andan sonra liberallerle de aram bozulunca, durumum dayanılmaz bir hal aldı. Piskopos yardımcısının aklına günün birinde hizmetçisini öldürdüğüm düşüncesi gelse, sanırım, iki partiden de beni cinayeti işlerken gördüklerine yemin edecek yirmişer tanık çıkar.

— İyi ama, sen de komşularının tutkularına hizmet etmeden, gevezeliklerini bile dinlemeden köyde yaşamak istiyorsun. Büyük bir hata!..

— Neyse, sonunda kararımı verdim. Monfleury satışa çıkarıldı, belki elli bin frank zarar edeceğim, ama müthiş sevinçliyim. O ikiyüzlü ve tedirgin edici cehennemden ayrılıyorum. Kır dinginliğini ve yalnızlığı, Fransa'da bulabileceğiniz tek yerde, Champs-Elysées'ye bakan dördüncü kattaki bir dairede aramaya gidiyorum. Ayrıca kilise aracılığıyla yoksullara ekmek dağıtarak Roule'da yeniden siyasete atılıp atılmayacağımı da düşüneceğim.

— Bonaparte'ın zamanında bunların hiçbiri olmazdı, dedi Falcoz öfke ve özlemle parlayan gözlerle.

— Hadi canım sen de, neden yerinde kalamadı senin Bonaparte'ın? Bugün sıkıntısını çektiğim her şey onun yüzünden.

Bonaparte adını duyunca Julien kulak kesildi. Konuşmanın daha ilk sözcüğünde, Bonaparte yanlısı Falcoz'un, M. de Rênal'in 1816'da bozuştuğu çocukluk arkadaşı ve düşünür Saint-Giraud'nun da *** vilayetinde belediye binalarını ucuza kapatmasıyla tanınan bu büro şefinin erkek kardeşi olabileceğini anlamıştı.

— Evet, bütün bunları senin Bonaparte'ın başlattı, diye sürdürüyordu Saint-Giraud konuşmasını. Kimseye zara-

rı dokunmayan dürüst bir insan kırk yaşında cebindeki beş yüz bin frankla taşraya yerleşip kafasını dinleyemiyor; Napolyon'un rahipleriyle soyluları onu oradan kovuyorlar.

— Yoo! Sakın ona dil uzatma, diye bağırdı Falcoz, Fransa dünya halklarının saygısını onun yönetimindeki on üç yılda olduğu kadar başka hiçbir zaman kazanamamıştır. O dönemde yapılan her şeyde bir yücelik vardı.

— Şeytan götürsün senin imparatorunu, diye sürdürdü kırk dörtlük adam. Sadece savaş alanlarında, bir de 1802'de ekonomiyi düzelttiğinde büyüktü. Ondan sonra yaptıklarına ne demeli? Tuileries Sarayı'ndaki bütün o kabul törenleriyle, görkemli yemekleriyle, mabeyincileriyle monarşinin bütün saçmalıklarını geri getirdi. Bu saçmalıklar monarşinin düzeltilmiş bir kopyasından ibaretti, daha bir iki yüzyıl sürebilirdi. Soylularla rahipler eski düzene dönmek istediler, ama bu masalı halka yutturabilecek bir demir yumruktan yoksunlar.

— İşte tam da eski bir matbaacıya yakışan dil!

— İyi de beni toprağımdan kim kovuyor? diye sürdürdü öfkeli matbaacı. Napolyon'un onlara devletin hekimlere, avukatlara, gökbilimcilere davrandığı gibi davranacak, yaşamlarını nasıl kazandıklarına aldırmadan hepsini yalnız sıradan birer yurttaş sayacak yerde, gelin uzlaşalım diye geri çağırdı rahipleri. Senin Bonaparte'ın önüne geleni baron, kont yapmasaydı, bugün ortalıkta küstah soylular dolaşabilir miydi? Hayır, bu işin modası geçmişti. Rahiplerin yanında, beni en çok kızdıranlar, liberal olmama yol açanlar taşralı küçük soylular oldu.

Konuşma uzayıp gitti, bu konu Fransa'yı daha yarım yüzyıl uğraştırır. Saint-Giraud'nun taşrada yaşamanın olanaksızlığında direndiğini fark eden Julien ezile büzüle M. de Rênal'i örnek gösterdi.

— Aman delikanlı, ne kadar iyi yüreklisiniz! diye haykırdı Falcoz; o adam örs olmamak için çekiçliği benimsedi,

hem de en korkunç çekiçliği. Ama Valenod'nun onu geride bıraktığını görüyorum. O aşağılığı tanır mısınız? İşte o tam anlamıyla bir numaradır. Bakalım sizin M. de Rênal'iniz günün birinde koltuğundan alınıp yerine şu Valenod'nun getirildiğini görünce ne diyecek?

— İşlediği suçlarla baş başa kalacak, dedi Saint-Giraud. Demek Verrières'i biliyorsunuz delikanlı? Rênal'lerle Chêlan'ları, o lanet olası Napolyon'un ve monarşinin kalıntıları yarattı, onlar da Valenod'larla Maslon'ların önünü açtı.

Karanlık bir siyaseti yansıtan bu konuşma Julien'i şaşırtıyor, onu daldığı tensel düşlerden koparıyordu.

Paris'in uzaktan seçilen ilk görüntüsüne pek ilgi duymadı. Gelecekteki yazgısıyla ilgili düşleri Verrières'de geçirdiği yirmi dört saatin henüz belleğinde çok canlı duran anısıyla çatışıyordu. Sevgilisinin çocuklarını hiçbir zaman yüzüstü bırakmamaya yemin ediyor, rahiplerin densizlikleri cumhuriyeti geri getirir de soylulara işkence edilmeye başlanırsa, her şeyi yüzüstü bırakıp onları korumaya dönmeyi tasarlıyordu.

Merdivenini Madam de Rênal'in yattığı odanın penceresine dayarken, odada bir yabancıyla ya da M. de Rênal'in kendisiyle karşılaşsaydı ne olurdu?

Ancak karanlıkta yanı başına oturduğu sevgilisi onu içtenlikle kovmaya çalışırken kendini savunduğu ilk iki saatte ne büyük hazlar yaşamıştı! Böyle anılar Julien gibilerin hafızasından ömürleri boyunca silinmez. Görüşmelerinin geri kalan bölümü zaten on dört ay önceki aşklarının ilk dönemleriyle birbirine karışmıştı.

Araba durunca Julien daldığı düşlerden uyandı. J. J. Rousseau Sokağı'ndaki durağın avlusuna girmişlerdi.

— Malmaison'a gitmek istiyorum, dedi yanına yaklaşan faytona.

— Bu saatte mi mösyö, ne yapacaksınız orada?

— Size ne! Hadi çekin.

Her gerçek tutku yalnız kendisi ile meşguldür. Bu yüzden bence Paris'te bütün tutkular fazlasıyla gülünçtür, çünkü komşunuz hep kendisi hakkında düşündüğünüzü ileri sürer. Julien'in Malmaison'da[48] hissettiği coşkuları anlatmayacağım. Ağladı. Hem de o yıl yapılmış, parkı küçücük parçalara ayıran aşağılık beyaz duvarlara karşın mı? Evet mösyö, gerek Julien için, gerek gelecek yüzyıllar için, Arcole, Sainte-Hélène ve Malmaison arasında en küçük bir bağlantı yoktu.

Akşam Julien gösteriye girmeden epey duraksadı, çünkü insanların kendilerini kaptırdıkları bu yer konusunda çok garip düşünceleri vardı.

İçindeki derin güvensizlik hareketli Paris'e hayran olmasını engelledi, yalnız kahramanlarının bıraktığı anıtlar karşısında duygulandı. İşte her türlü düzenbazlığın ve ikiyüzlülüğün merkezindeydi! Rahip Frilair'in koruyucuları işte burada hüküm sürüyorlardı!

Üçüncü günün akşamı içindeki merak Rahip Pirard'ın karşısına çıkmadan her şeyi görme planına üstün geldi. Rahip oldukça soğuk bir sesle onu M. de La Mole'ün evinde nasıl bir yaşamın beklediğini anlattı.

— Birkaç ayın sonunda yararlı olamazsanız, papaz okuluna döneceksiniz, ama saygınlığınızı yitirmeyeceksiniz. Fransa'nın en büyük soylu beylerinden biri olan markinin evinde kalacaksınız. Bir din adamı gibi değil, yas tutan biri gibi karalar giyeceksiniz. Sizi takdim edeceğim bir okulda haftada üç gün tanrıbilim dersini sürdürmenizi istiyorum. Her gün öğlen davaları ya da başka işleri için size mektup yazdırmayı tasarlayan markinin kitaplığına gideceksiniz. Marki aldığı her mektubun yanına verilecek yanıtın üslubunu gösteren iki satır yazar. Markiye üç ayın sonunda, hazırlayacağınız on iki mektuptan en az sekiz dokuzunu kendi-

48 Napolyon'un Sainte-Hélène'e doğru yola çıkmadan önce, Fransa'da son günlerini geçirdiği şato. (ç.n.)

sine imzalatacak duruma geleceğinizi söyledim. Akşam saat sekizde çalışma odasına çekidüzen vereceksiniz, saat onda işiniz bitecek.

Bakarsınız, diye sürdürdü Rahip Pirard, yaşlı bir hanım ya da tatlı dilli bir bey, markiye gelen mektupları kendilerine göstermeniz için size çok büyük olanaklar önerir ya da düpedüz altın verir...

— Aman mösyö, nasıl olur! diye bağırdı Julien kıpkırmızı kesilerek.

— Sizin gibi yoksul birinin papaz okulunda geçirdiği bir yıldan sonra hâlâ böyle erdemli çığlıklar atabilmesi epey garip, dedi rahip acı bir gülümsemeyle. Bunun için iyice kör olmanız gerek! Bu güç size ailenizden mi miras kaldı? dedi rahip alçak sesle, kendi kendine konuşuyormuş gibi. Ama asıl garibi, diye ekledi Julien'e bakarak. Marki sizi tanıyor... Nereden tanıdığını bilmiyorum. Size başlangıç olarak ayda yüz altın verecek. Tek kusuru kafasına estiği gibi davranan bir adam olması; çocukça şeyler için sizinle tartışacaktır. Sizden hoşnut kalırsa, yıllığınız sonradan sekiz bin franka çıkabilir.

Ancak bu parayı güzel gözleriniz için vermediğini anlıyorsunuzdur sanırım, diye sürdürdü rahip ters bir sesle. Yararlı olmanız gerekir. Sizin yerinizde olsam, çok az konuşurdum, hele bilmediğim konularda hiç konuşmazdım.

Haa! dedi rahip, sizin için bilgi edindim; az kalsın M. de La Mole'ün ailesini unutuyordum; iki çocuğu var, biri kız, öbürü on dokuz yaşında bir delikanlı, yakışıklı mı yakışıklı, ne zaman ne yapacağını bilmeyen tam bir deli. Aslında kafalı, yürekli; İspanya'da savaşmış. Nedendir bilmem. Marki, genç kont Norbert'le arkadaşlık edeceğinizi umuyor. Ben iyi bir Latince uzmanı olduğunuzu söyledim, belki oğluna Cicero ve Vergilius'tan birkaç cümle ezberleteceğinizi umuyor.

Sizin yerinizde olsam, o yakışıklı delikanlının sizinle eğlenmesine hiçbir zaman izin vermezdim ve onun kibar, an-

cak alaycı yaltaklanmalarına kanmadan önce bunları birkaç kez yinelemesini beklerdim.

Bir küçük burjuva olduğunuz için genç kont de La Mole'ün önce sizi küçümseyeceğini saklayacak değilim. Dedesi saraydandı ve 26 Nisan 1574'te siyasi bir entrika yüzünden Grève Alanı'nda kafasının kesilmesi onuruna erdi. Sizse Verrièresli bir kerestecinin oğlusunuz, üstelik babasının maaşıyla geçiniyorsunuz. Bu ayrımları iyi tartın, Moréri'in[49] kitabında bu ailenin öyküsünü okuyun; evlerinde akşam yemeğine çağrılan dalkavukların hepsi, zaman zaman kendi deyimleriyle ince imalarda bulunurlar. Süvari alayında takım komutanı olan, geleceğin Fransız meclisi üyesi, sayın Kont Norbert de La Mole'ün şakalarına yanıt verirken dikkatli olun, sonra gelip bana yakınmayın.

— Görünüşe göre, beni küçümseyen bir adama yanıt bile vermemem gerekiyor galiba, dedi Julien kıpkırmızı kesilerek.

— Sözünü ettiğiniz küçümsemenin nasıl olacağını aklınıza bile getiremezsiniz; belki aşağılamalarını aşırı övgülerle dile getirecektir. Ahmağın biriyseniz, bu övgülere kanabilirsiniz; servete kavuşmak istiyorsanız, bile bile kanmanız gerekirdi.

— Buradaki yaşam tarzını uygun bulmadığım gün 103 numaralı küçük hücreme dönecek olursam, nankörlükle mi suçlanacağım?

— Elbette, diye karşılık verdi rahip, papaz okulunda bütün dalkavuklar size kara çalacak, ben devreye girip *adsum qui feci*,[50] yani her şeyin sorumlusu olduğumu, bu kararı benim verdiğimi söylerim.

Julien, M. Pirard'ın acı, neredeyse kötü niyetini belli eden ses tonuna sinirlenmişti; bu ses verdiği son yanıtın tadını kaçırıyordu.

Aslında, Julien'i seven rahibin vicdanı biraz tedirgindi, dolayısıyla karşısındakinin yazgısına ruhani bir görkemlilikle doğrudan burnunu sokuyordu.

---

49 Louis Moréri (1643-1680), Fransız din adamı ve ansiklopedicilerden. (ç.n.)

50 Lat. – Her şeyden sorumlu adam. (ç.n.)

— Ayrıca, diye ekledi aynı sert ifadeyle, Madam Markiz de La Mole'ü de göreceksiniz. Uzun boylu, sarışın, dindar, büyük burunlu, pek kibar, ama son derece sıradan bir kadındır. Soylulara özgü önyargılarıyla ünlenmiş yaşlı Chaulnes Dükü'nün kızıdır. Bu soylu hanımın davranışları kendi sınıfındaki kadınların kişilik özelliklerini açıkça yansıtır. Atalarının Haçlı Seferleri'ne katılmış olmasının saygı duyduğu tek üstünlüğü olduğunu hiç saklamaz. Para daha arka plandadır. Buna şaşırdınız mı? Artık taşrada değiliz dostum.

Bu hanımın salonlarında birçok soylu beyin prenslerimizden garip bir küçümsemeyle söz ettiklerini göreceksiniz. Madam de La Mole ise, bir prensin, hele bir prensesin adını anarken sesini saygıyla alçaltır. Onun önünde II. Philippe ya da VIII. Henri'nin birer canavar olduklarını söylemekten kaçınmanızı öğütlerim. Onlar KRAL oldular, bu mevki onlara herkesin, özellikle de sizin benim gibi soylu olmayan kişilerin tartışmasız saygı göstermelerini gerektiren geri alınmaz haklar kazandırır. Ancak, diye ekledi, M. Pirard, biz de rahibiz, bu hanım da size öyle davranacak; bu yüzden bizi ruhunun kurtuluşu için gerekli uşakları olarak görür.

— Bakın mösyö, dedi Julien, sanırım Paris'te çok uzun süre kalmayacağım.

— Nasıl isterseniz; ancak bizim meslekten birinin soylu beyler olmadan servete kavuşamayacağını da göz önünde bulundurun. Kişiliğinizin en azından benim tanımlayamadığım bir yanı, servete kavuşamazsanız itilip kakılacağınızı gösteriyor; sizin için orta yol yok. Kendinizi kandırmayın, insanlar sizinle konuştukları zaman söylediklerinin sizin hoşunuza gitmediklerini anlıyorlar; toplumsal yaşamın hareketli olduğu bizimki gibi bir ülkede saygı kazanmayı beceremezseniz hapı yuttunuz demektir.

Marki de La Mole'ün şu hevesi olmasa, Besançon'da ne yapacaktınız? Günün birinde sizin için yaptıklarının garipliğini anlayacaksınız ve canavar ruhlu biri değilseniz ona ve

ailesine ömür boyu gönül borcu duyacaksınız. Sizden daha bilgili birçok zavallı başpapaz Paris'te yıllarca yalnız yönettikleri ayinin kazandırdığı on beş metelikle ve Sorbonne'daki seminerlerin getirdiği on metelikle yaşadılar!.. Geçen kış size şu kötü yürekli kardinal Dubois[51] konusunda anlattıklarımı anımsayın. Yoksa gururunuzdan kendinizi ondan daha yetenekli mi sayıyorsunuz?

Örneğin ben sakin ve sıradan bir insan olarak ömrümü papaz okulumda tamamlamayı tasarlıyordum; buna bel bağlama çocukluğunu gösterdim. Ne oldu peki? İstifa ettiğimde görevden alınmak üzereydim. Ne kadar servetim vardı biliyor musunuz? Ne fazla ne eksik, topu topu beş yüz yirmi frank; tek bir dostum yoktu, olsa olsa bir iki tanıdık. Hiç tanımadığım M. de La Mole bu kötü gidişatı durdurdu; tek bir sözüyle, kaba saba imansızlıkları aşmış, halinden memnun insanların bağlı bulunduğu bir kiliseye atandım, kazancım çalışmama göre öyle orantısız ki utanç duyuyorum. Sizinle bu kadar uzun konuşmamın nedeni kendinize çekidüzen vermeniz.

Son bir söz: En büyük talihsizliğim bir anda kızıp köpürmek; günün birinde ilişkimizi kesmemiz de muhtemeldir.

Markizin afra tafrası ya da oğlunun çirkin şakaları bu evi sizin için gerçekten çekilmez kılarsa, Paris'ten otuz fersah ötede, kuzeydeki bir papaz okulunda öğreniminizi tamamlamanızı öğütlerim. Paris'in kuzeyi daha uygar, haksızlığın daha az yaşandığı bir yerdir, diye ekledi sesini alçaltarak, şunu da itiraf edeyim, Paris gazetelerine yakın olmak küçük zorbaların gözünü korkutur.

Birbirimizi görmekten hoşnut olmayı sürdürürsek ve markinin evi de size uygun düşmezse, sizi başyardımcılık görevine getiririm, gelirimi sizinle paylaşırım. Besançon'daki önerinize karşılık size bundan daha fazlasını borçluyum,

---

51 Guillaume Dubois (1656-1723), kardinal, Philippe d'Orléans'ın naibi. (ç.n.)

diye ekledi Julien'in teşekkürlerini yarıda keserek. O beş yüz yirmi frankın yerine tek kuruşum olmasaydı, beni siz kurtarmış olacaktınız.

Rahip bunları söylerken sesinin ürkütücü tonu yitip gitmişti. Julien büyük bir utanç içinde gözlerinin yaşardığını hissetti; dostunun kollarına atılmamak için kendini zor tutuyordu; becerebildiği en erkekçe sesle ona şunu söylemekten kendini alamadı:

— Babam doğduğum günden beri benden nefret etti; en büyük acılarımdan biri buydu; ama artık talihimden yakınmayacağım. Mösyö ben sizde bir babaya kavuştum.

— Tamam, tamam, dedi utanıp sıkılan rahip; sonra tam papaz okulu yöneticisine yakışan bir tavırla ekledi: Sakın talih demeyin yavrum. Yaradan deyin.

Atlı araba durdu; arabacı büyük bir kapının bronz tokmağını kaldırdı: DE LA MOLE KONAĞI'na gelmişlerdi; gelip geçenler yanılmasın diye, bu sözcükler kapının üstündeki kara mermerde de okunuyordu.

Bu gösteriş Julien'in hiç hoşuna gitmedi. Ne kadar korkuyorlar Jakobenlerden! Her çitin arkasında bir Robespierre ve arabasını görüyor, bu halleriyle kendilerini gülünç duruma düşürüyorlar. Ve ayaklanma çıktığında ayaktakımı tanıyıp yağmalasın diye evlerinin tepesine bunu yazıyorlar. Düşüncesini Rahip Pirard'a aktardı.

— Vah zavallı yavrum, kısa sürede başyardımcım olursunuz. Ne korkunç bir şey gelmiş aklınıza!

— Bunu düşünmek o kadar da zor değil ki, dedi Julien.

Kapıcının ciddiyeti, özellikle avlunun temizliği onu hayran bırakmıştı. Hava güneşliydi.

— Ne harika bir mimari! dedi dostuna.

Burası, Saint-Germain semtinde, Voltaire'in ölümüne yakın dönemde yapılmış, ön yüzü dümdüz konaklardan biriydi. Günün beğenisiyle güzellik hiç bu kadar uzak düşmemişti birbirine.

II. Bölüm

Soylular Dünyasına Giriş

> Gülünç ve dokunaklı anı: On sekiz yaşında, kimseden yardım görmeden, tek başına girilen salon! Bir kadının bakışı elimi ayağıma dolaştırmaya yetiyordu. Kendimi beğendirmeye ne kadar çabalarsam, o kadar beceriksizleşiyordum. Kafamda en yanlış düşünceler dolaşıyordu, ya boş yere içimi döküyor ya da bana ciddi ciddi bakan adamı düşmanım sayıyordum. Fakat utangaçlığımın başıma açtığı onca talihsizliğin ortasında olmama rağmen, güzel bir gün bana o kadar güzel görünürdü ki!
>
> KANT

Julien, ağzı bir karış açık, avlunun ortasında dikiliyordu.

— Aklınızı başınıza toplayın, dedi Rahip Pirard; korkunç düşünceler dolaşıyor kafanızda, daha çocuksunuz! Nerede kaldı Horatius'un *nil mirari*'si? (Coşmak yok.) Sizin buraya yerleştiğinizi gören uşakların alay etmeye kalkışacaklarını

unutmayın; sizi aslında kendilerine denk, ama haksız yere daha üstün görülen biri sayacaklardır. Temiz yürekli görünerek, güzel öğütlerle yol göstermek istermiş gibi yaparak sizi en gülünç durumlara düşürmeye çalışırlar.

— Sıkıysa denesinler, dedi Julien dudağını ısırarak, sonra kimseciklere güvenmeyen yüz ifadesini takındı.

Ey sevgili okurum, bu beylerin markinin çalışma odasına varmadan, birinci katta geçtikleri salonlar size hem kederli hem görkemli gelebilirdi. Bu halleriyle size sunulsalar, insanı sıkıntıdan esnetecek, en kederli düşüncelere daldıracak bu salonlarda oturmaya yanaşmazdınız. Yine de gördükleri Julien'in hayranlığını daha da artırmıştı. "Böylesine göz kamaştırıcı bir konakta oturan insan nasıl mutsuz olabilir!" diye düşünüyordu.

Sonunda bizim beyler bu göz kamaştırıcı konağın en çirkin odasına geldiler: İçerisi biraz aydınlıktı; orada tepesine sarı bir peruk oturtmuş, gözleri fırıl fırıl, ufak tefek, zayıf bir adamla karşılaştılar. Rahip, Julien'e dönüp onu Marki'ye takdim etti. O kadar kibardı ki, Julien onu tanımakta güçlük çekti. Bray-le-Haut Manastırı'ndaki o insana tepeden bakan soylu bey değildi artık. Peruğunda gereğinden fazla saç bulunduğunu düşündü. Bu duyguların etkisiyle utangaçlığından sıyrıldı. III. Henri'nin yakın dostunun soyundan gelen bu adam ona ilkin epey çapsız biri gibi göründü. Çok zayıftı, sürekli hareket ediyordu. Ama kısa sürede markinin insanlara Besançon Piskoposu'ndan çok daha nezaketle davrandığını fark etti. Görüşme üç dakika sürmedi. Çıkarlarken rahip Julien'e:

— Marki'ye resmini yapacak gibi baktınız, dedi. Bu insanların incelik dedikleri şeyde pek uzman sayılmam, yakında bu konuda benden daha çoğunu öğrenirsiniz; ama bakışınızdaki cüretkârlık bana pek kibarca görünmedi doğrusu.

Yeniden atlı arabaya binmişlerdi; arabacı anacaddeye yakın durdu; rahip Julien'i bir dizi salonun bulunduğu bir

binaya soktu. Julien geçtiği bu salonlarda hiç eşya bulunmadığının ayrımına vardı. Kendisine göre epey yakışıksız bir konuyu yansıtan harika bir altın kaplama sarkaçlı bir saate baktığı sırada pek yakışıklı bir bey gülerek yanlarına geldi. Julien onu hafifçe selamladı.

Gelen bey gülümseyip elini omzuna koydu. Julien tepeden tırnağa ürperip bir adım geri sıçradı. Öfkeden kıpkırmızı kesildi. Rahip Pirard, bütün ciddiliğine karşın, gözünden yaşlar gelerek güldü. Gelen terziydi.

— İki gün özgür bırakıyorum sizi, dedi rahip odadan çıkarken; ancak o zaman Madam de La Mole'le tanıştırılacaksınız. Başka biri olsa, şu yeni Babil Kulesi'nde geçireceğiniz ilk anlarda sizi genç bir kız gibi kollardı. Mole Konağı'nda bir saçmalık yapacaksanız hemen yapın, böylece ben de sizi düşünme zayıflığından kurtulurum. O terzi yarın sabah size iki giysi getirecek; provanıza yardım eden çocuğa beş frank verirsiniz. Bu arada bu Parislilere sesinizi pek duyurmayın. Tek söz ederseniz, sizinle alay etmeye yetecek sırrı buluverirler. Bu konuda çok yeteneklidirler. İki gün sonra öğlen bana gelin... Hadi şimdi gidin... Haa az kalsın unutuyordum, şu adreslere gidip kendinize çizme, gömlek, şapka ısmarlayın.

Julien adreslerin yazıldığı kâğıda bakıyordu.

— Marki'nin el yazısı, dedi rahip; her şeyi öngören, buyurmaktansa işini kendi yapmayı seven kıpır kıpır bir adamdır. Sizi onu bu zahmetlerden kurtarasınız diye yanına alıyor. Bu yerinde duramayan adamın size iki sözcükle anlatacağı her şeyi eksiksiz yerine getirebilecek kadar akıllı davranabilecek misiniz? Bunu zaman gösterecek, ama dikkat edin!

Julien ağzını açmadan verilen adreslerdeki dükkânlara gitti; buralarda saygıyla karşılandığının ayrımına vardı, çizmeci deftere adını M. Julien de Sorel diye yazdı.

Père-Lachaise Mezarlığı'nda çok nazik, konuşmalarıyla liberal olduğunu belli eden bir bey Julien'e uyguladığı bilgece siyasetin mezar taşına adının yazılması onurundan yok-

sun bıraktığı Mareşal Ney'nin[52] yattığı yeri gösterdi. Ancak yaşlı gözlerle kendisine hafifçe sarılarak ayrılan bu liberal çekip gittiğinde, Julien kol saatinin yerinde olmadığını fark etti. İki gün sonra, öğle vakti, bu deneyimin kazandırdığı birikimle Rahip Pirard'ın karşısına dikildi, adam ona uzun uzun baktı.

— Bu gidişle kendini beğenmişin biri olup çıkacaksınız galiba, dedi rahip ciddi bir yüzle.

Julien yas tutan genç bir delikanlı gibiydi; aslında çok iyi görünüyordu, ama iyi yürekli rahip de, Julien'in hâlâ taşrada insanı zarif ve itibarlı gösterecek şekilde omuzlarını geriye ata ata yürüdüğüne dikkat edecek kadar taşralıydı. Marki, Julien'in kıyafetini ve görünümünü rahibe oranla çok farklı değerlendirdiğini belli edercesine:

— M. Sorel'in dans dersi almasına karşı çıkar mıydınız acaba? dedi.

Rahibin ağzı bir karış açık kaldı.

— Hayır, dedi sonunda. Julien henüz rahip değil.

Gizli bir merdivenin basamaklarını ikişer ikişer çıkan Marki, kahramanımızı konağın uçsuz bucaksız bahçesine bakan bir tavan arasına yerleştirdi. Gömlekçiden kaç gömlek aldığını sordu.

— İki, diye karşılık verdi Julien, böylesine soylu bir beyin bu ayrıntılara girmesinden utanarak.

— Çok iyi, diye sürdürdü marki ciddi bir ifadeyle ve Julien'i düşüncelere daldıran, kısa, buyurgan bir sesle, evet çok güzel! dedi. Gidip yirmi iki gömlek daha alın. İşte size ilk maaşınızın dörtte biri.

Marki tavan arasından inerken yaşlı bir adama seslendi:

— Arsène, dedi adama, M. Sorel'e hizmet edeceksiniz.

Birkaç dakika sonra Julien harika bir kitaplıkta yalnız kaldı; çok tatlı bir andı bu. Duyduğu heyecan göze çarp-

---

52 Mareşal Ney (1769-1815), Elbe Adası'ndan dönüşünde Napolyon'un birliklerine katılmakla suçlanıp kurşuna dizilmişti. (ç.n.)

masın diye gidip karanlık köşelerden birine gizlendi; oradan kitapların parlak sırtlarına hayran hayran bakıyordu; bütün bunları okuyabilirim, diyordu içinden. Peki ama, burada yaşamaktan nasıl mutlu olmam? M. de Rênal, Marki de La Mole'ün benim için yaptıklarının yüzde birini duysa sonsuza dek onuru kırılırdı. Neyse, şimdi biz yazılacak mektuplara bakalım.

Julien işini bitirdikten sonra kitaplara yaklaşmayı göze aldı; Voltaire'in bir yapıtını bulunca az kalsın sevinçten aklını kaçıracaktı. Apansız yakalanmamak için koşup kitaplığın kapısını açtı. Sonra o seksen cildi teker teker karıştırma hazzını tattı. Londralı bir ciltçinin başyapıtı olarak mükemmel bir şekilde ciltlenmişlerdi. Aslında bundan daha azı bile Julien'i havalara uçurmaya yeterdi.

Bir saat sonra Marki geldi, temize çekilen mektuplara baktı, büyük bir şaşkınlıkla Julien'in *cela*'yı iki "*l*" ile *cella* biçiminde yazdığını gördü. Rahibin bu genç adamın bilgisi konusunda anlattıkları masal mıydı yoksa? Epey umudu kırılan marki, yumuşak bir sesle:

— Yazım kuralları konusunda pek bilgili değilsiniz galiba? dedi.

— Doğru, dedi kendine yaptığı haksızlığın ayrımına varmaksızın; markinin kendisine M. de Rênal'in kurumlu sesini anımsatan yumuşaklığından duygulanmıştı.

"Franche-Comtéli küçük bir rahibi denemek insana zaman kaybettirir," diye düşündü marki; "Ama güvenilir bir adama öyle çok ihtiyacım vardı ki!"

— *Cela,* dedi marki, tek "*l*" ile yazılır; mektuplarınızı bitirince emin olmadığınız sözcüklerin nasıl yazıldığını görmek için sözlüğe bakın.

Marki saat altıda Julien'i çağırttı, canının sıkıldığını belli edercesine onun çizmelerine baktı:

— Bir hususu atlamışım, her gün beş buçukta giyinmeniz gerektiğini söylemedim size.

Julien bir şey anlamadan yüzüne bakıyordu.

— Çorap giymekten söz ediyorum. Arsène bunu size anımsatır; bugünlük sizi bağışlıyorum.

M. de La Mole sözlerini bitirirken Julien'i altın kaplamalarıyla göz kamaştıran bir salona geçiriyordu. Bu gibi durumlarda M. de Rênal kapıdan ilk geçebilmek için adımlarını sıklaştırırdı. Eski işverenin kibirliliğini düşünürken, markinin ayağına bastı, damla hastalığı yüzünden adamın müthiş canı yandı. Üstelik de hödük, diye söylendi içinden marki. Onu uzun boylu, görünüşü etkileyici bir hanımla tanıştırdı. Markizdi bu. O küstah tavrıyla, Saint-Charles'a akşam yemeğine gittiği zaman tanıdığı Verrières yöresi kaymakamının karısı Madam de Maugiron'u andırıyordu. Salonun göz kamaştırıcı görkemi karşısında azıcık kafası karışan Julien, M. de La Mole'ün dediklerini işitmiyordu. Markiz ona şöyle bir baktı. Julien salondakiler arasında birkaç ay önce Bray-le-Haut'daki tören sırasında kendisiyle konuşma lütfunda bulunmuş olan genç Agde Piskoposu'nu görünce anlatılmaz bir keyif duydu. Genç din adamı Julien'in kendisine diktiği yumuşak ve utangaç bakışlardan ürktüğü için genç taşralıyı tanıdığını belli etmedi.

Bu salonda toplanmış adamların kederli ve sıkıntılı bir halleri var gibi geldi Julien'e; Paris'te alçak sesle konuşulur, küçük şeyler abartılmaz.

Saat altı buçuğa doğru, salona fazlasıyla solgun yüzlü, ince, uzun boylu, bıyıklı bir delikanlı girdi; kafası küçücüktü.

— İlla ki kendinizi bekleteceksiniz, dedi markiz elini öpen delikanlıya.

Julien bunun Kont de La Mole olduğunu hemen anladı. Daha ilk görüşte genç adamı sevimli buldu.

"Onur kırıcı şakaları beni bu evden kovacak insan bu olabilir mi?" diye geçirdi aklından.

Julien, Kont Norbert'i incelerken çizmeli ve mahmuzlu olduğunu fark etti; "Bense alt sınıftan geldiğim için pabuçla

dolaşmak zorundayım." Masaya oturuldu. Julien markizin sesini azıcık yükselterek sert bir şeyler söylediğini işitti. Tam o sırada oldukça alımlı, saçları sapsarı genç bir hanımın gelip karşısına oturduğunu gördü. Kız önce hiç çekici gelmedi; ancak yüzüne dikkatle bakınca hiç bu kadar güzel gözler görmediğini düşündü; ama gözler buz gibi soğuk bir yüreği yansıtıyorlardı. Julien daha sonra bu gözlerde, etrafını incelemek istese de, saygınlığını yitirmemek için bu isteğini yerine getirememenin sıkıntısını fark etti. "Madam de Rênal'inse gerçekten çok güzel gözleri vardı," diyordu içinden, "Herkes onlara övgüler yağdırırdı; ama bu kızın gözlerine hiç benzemiyordu." Adını az önce işittiği Matmazel Mathilde'in gözlerinde zaman zaman yanıp sönen ışığın zekâsından kaynaklandığını anlayacak kadar deneyimli değildi henüz. Madam de Rênal'in gözleriyse ya tuttukların ateşiyle ya da hoşuna gitmeyen bir olayın anlatılması sırasında duyduğu tiksintiyle parlardı. Julien yemeğin sonlarına doğru Matmazel de La Mole'ün gözlerinin güzelliğini anlatacak bir söz buldu: Işıl ışıl yanıyorlar, dedi içinden. Bunun ötesinde kız, Julien'in giderek daha fazla rahatsız olmaya başladığı annesine benziyordu, ona bakmayı bıraktı. Buna karşılık Kont Norbert ona her yönden sevimli görünüyordu. Genç adamdan çok etkilendiği için kendisinden daha varlıklı ve soylu olmasından dolayı onu kıskanmak ve ondan nefret etmek aklına bile gelmedi.

Julien birden markinin sıkıntılı olduğunu fark etti.

İkinci servis başladığında oğluna dönüp:

— Norbert, M. Julien Sorel'e yakınlık göstermeni istiyorum; kısa bir süre önce onu kurmaylarımın arasına kattım ve *cella* izin verirse, onu adam etmek istiyorum.

— Benim kâtibim bu genç, dedi marki masa komşusuna, *cela*'yı çift "*l*" ile yazıyor.

Bütün başlar Norbert'e abartılı bir selam veren Julien'e çevrildi; çoğunluk onun bakışlarından hoşnut kaldılar.

Marki Julien'in aldığı eğitimden söz etmiş olmalıydı, çünkü konuklardan biri lafı Horatius'a getirerek ona meydan okuyordu; "Bense, Besançon Piskoposu'nun gözüne tam da Horatius'tan söz ederek girmiştim, görünüşe bakılırsa bu adamlar Horatius'tan başka yazar tanımıyorlar" dedi Julien içinden. Dolayısıyla o andan sonra kendine güveninin artması hiç de zor olmadı. Üstelik, şimdi Matmazel de La Mole'e hiçbir zaman bir kadın gözüyle bakmayacağına karar vermişti. Papaz okulundan beri bütün erkeklere meydan okuyor, karşılarında pek ender olarak çekingenleşiyordu. Yemek salonu bu kadar gösterişli bir şekilde döşenmiş olmasaydı, serinkanlılığı çok işe yarayacaktı. Çünkü doğrusunu isterseniz, her biri sekiz ayak boyundaki iki aynaya ara sıra bakıyor, Horatius'tan söz ederken konuştuğu kişinin yüzünü gördüğünde bundan etkileniyordu. Kurduğu cümleler bir taşralıya göre çok uzun değildi. Güzel gözleri vardı, özellikle uygun bir yanıt verdiğinde bu gözlerdeki ürkek ya da sevinçli utangaçlık, biraz daha parlıyordu. Herkes konuşmasını hoş buldu. Sınavı andıran bu söyleşi o ciddi akşam yemeğine biraz olsun çeşni katıyordu. Marki bir işaretle Julien'in konuştuğu kişiyi onu daha fazla zorlamaya teşvik etti. "Bakalım gerçekten bir şeyler biliyor mu?" diye düşünüyordu.

Julien o anda zihninde yeni canlanan düşüncelerle karşılık verdi ve utangaçlığını Paris'te konuşulan dili bilmeyen için olanaksız bir şeye, aklını göstermeye değilse bile, birtakım yeni düşünceleri olduğunu kanıtlamaya yetecek kadar yendi; gerçi bunları öyle allı pullu, yerli yerinde sözcüklerle dile getiremedi, ama sonunda herkes onun Latinceyi iyi bildiğini anladı.

Julien'in rakibi, Eski Yazıtlar uzmanı bir akademisyen olduğundan Latince bilen biriydi; Julien'in iyi bir edebiyat sever olduğunu gördü, onun yüzünü kızartmayı göze alarak üzerine gitmeye başladı. Julien tartışmanın ateşiyle nihayet

yemek odasının ihtişamını unuttu, Latin ozanları konusunda karşısındakinin o güne dek hiçbir yerde okumadığı düşünceler ortaya koydu. Karşısındaki dürüst bir insan olduğundan genç kâtibi bundan dolayı kutladı. Neyse ki, Horatius'un, yoksul ya da varlıklı mı olduğu, başka bir deyişle Molière'le La Fontaine'in arkadaşı ozan Chapelle[53] gibi eğlenmek için şiir yazan, tensel hazlara düşkün ve kaygısız bir insan olup olmadığı ya da Lord Byron'ı suçlayan Southey[54] gibi, kralın doğum günü için küçük lirik şiirler karalayan soytarı bir saray şairi olup olmadığı konusunda bir tartışmaya girişildi. Toplumun Auguste ve IV. George dönemindeki durumundan söz edildi; bu iki dönemde de aristokratlar çok güçlüydü; ama Roma'da aristokrat sınıf elindeki gücün aslında sıradan bir şövalyeden başka bir şey olmayan Gaius Maecenas tarafından elinden alındığını görüyordu; aristokrasi İngiltere'de IV. George'u bir bakıma Venedik Dukası'na çevirmişti. Bu tartışma markiyi yemeğin başlarında can sıkıntısından dolayı gömüldüğü yarı uykulu halden kurtarmış gibiydi.

Julien belki de ömründe ilk kez işittiği, Southey, Lord Byron, IV. George gibi çağdaş şahsiyetleri hiç tanımıyordu. Ancak ufku Horatius'un, Martial'in, Tacitius'un yapıtlarıyla sınırlı kalan Roma'da yaşanmış olaylara sıra gelince tartışmasız bir şekilde üstün olduğunu herkes kabul etti. Julien, Besançon Piskoposu'yla aralarında geçen ünlü tartışma sırasında kaptığı birçok düşünceyi çekinmeden benimsedi; bu düşünceleri de en az diğerleri kadar beğenildi.

Yemek salonundakiler ozanlardan söz etmekten sıkılınca, kocasını eğlendiren her şeye hayran olmayı benimsemiş olan markiz, Julien'e bakma lütfunda bulundu. Hemen yanında oturan Eski Yazıtlar uzmanı akademisyen, "Şu genç rahibin acemice davranışlarının altında belki de bilgili bir insan gizleniyor," dedi; Julien de söylenenlerin bir kısmını

53 Claude-Emmanuel Lhuillier (1626-1686), Fransız şair. (ç.n.)

54 Robert Southey (1774-1843), İngiliz şair. (ç.n.)

işitti. Basmakalıp sözler evin hanımının kafasına pek uygun düşüyordu; uzmanın bu sözlerini benimsedi ve onu bu akşam yemeğine çağırmakla iyi yaptığını düşündü. M. de La Mole'ü eğlendiriyor, diye düşündü.

III. Bölüm

İlk Adımlar

Göz kamaştırıcı ışıklarla ve binlerce insanla dolu şu vadi gözümü alıyor. Bir teki bile beni tanımıyor, hepsi benden üstün. Kafam karışıyor.

REINA

Julien ertesi sabah erkenden kitaplıkta mektupları yazarken, Matmazel Mathilde kitapların arkasına iyice gizlenmiş küçük bir arka kapıdan içeri girdi. Julien bu gizli kapıya hayranlıkla bakarken, Matmazel Mathilde onu kitaplıkta gördüğüne epey şaşırmış ve canı sıkılmış gibiydi. Julien saçlarını kâğıt bigudilerle kıvırmış olan bu kızın sert yüz ifadesini, kibirliliğini, neredeyse erkeksi tavırlarını fark etmişti. Matmazel de La Mole hiç belli etmese de babasının kitaplığından sürekli kitap çalıyordu. Julien'in varlığı o sabahki amacını boşa çıkarmış, bu da epey canını sıkmıştı, çünkü Voltaire'in, tam Sacré-Coeur'e yakışan, fazlasıyla kralcı ve dinci bir eğitimin tamamlayıcısı olan Babilli Prenses'inin ikinci cildini almaya gelmişti. On dokuz yaşındaki bu zavallı kızın bir romanla ilgilenebilmesi için daha şimdiden zekâ kıvraklığına ihtiyacı vardı.

Kont Norbert saat üçe doğru geldiği kitaplıkta akşama siyasetten söz edebilmek için gazetenin birini inceliyordu; varlığını bile unuttuğu Julien'e rastlayınca çok sevindi; büyük bir yakınlık gösterip onu ata binmeye çağırdı.

— Babam akşam yemeğine dek bize izin verdi, dedi Norbert.

Julien anlamını hemen kavradığı bu biz sözcüğünü çok samimi buldu.

— İyi ama, kont hazretleri, dedi Julien, seksen ayak yüksekliğindeki bir ağacı devirmek, yontup temizlemek, ince kerestelere ayırmak gerekseydi çok güzel becerirdim; ancak ata binmeye gelince, şimdiye dek bu işi ancak altı kez yaptım.

— Bu da yedincisi olur, dedi Norbert.

Aslında Julien, *** kralının Verrières'e girişini anımsıyor, çok güzel at bindiğini düşünüyordu. Ama Boulogne Ormanı'ndan dönerken, Bac yolunun tam ortasında ansızın karşısına çıkan bir körüklü arabadan kaçayım derken düşüp tepeden tırnağa çamura bulandı. İki takım giysisi olması çok işe yaradı. Akşam yemeğinde marki Julien'e gezintinin nasıl geçtiğini sordu; Norbert hemen atılıp beylik laflarla karşılık verdi.

— Sayın kont bana karşı çok iyi yürekli davrandı, diyerek söze karıştı Julien; bunun için kendisine teşekkür ediyorum, ona minnettarım. Bana en yumuşak başlı, en güzel atı verme inceliğini gösterdi; ama beni atın üzerine bağlayamazdı ya, tedbirsiz davrandığım için o uzun yolun tam ortasında, köprünün yakınlarında düştüm.

Matmazel Mathilde attığı kahkahayı boşuna bir çabayla gizlemeye çalıştı, ardından saygısızca olayın ayrıntılarını sordu. Julien bu soruya son derece yalın bir yanıt verdi; böylece ayrımına varmadan kibarlık göstermiş oldu.

— Şu küçük rahibin geleceğini iyi görüyorum, dedi marki Eski Yazıtlar uzmanı olan akademisyene; sıradan bir taşralının böyle tavırlar sergilemesi çok etkileyici! Düşünün, başına gelen tatsız olayı hanımların önünde anlatıyor!

Julien başına gelen talihsizlik konusunda dinleyenleri o kadar rahatlattı ki, yemeğin sonunda sohbet konusu değiştiğinde bile Matmazel Mathilde hâlâ kardeşine o tatsız olayla ilgili ayrıntıları soruyordu. Julien soruları uzayıp giden kızın defalarca kez gözünün içine baktığını görünce, kendisine sorulmadığı halde doğrudan yanıt verme yürekliliğini gösterdi ve bir ormanın derinliklerinde buluşan üç genç köylü gibi birlikte gülmeye başladılar.

Julien ertesi gün iki din dersine girdi, sonra gelip yirmiye yakın mektup yazdı. Kitaplıkta yanı başında epey özenle giyinmiş, ama tavırları sinsi, yüz ifadesi kıskanç bir gencin oturduğunu gördü.

Derken marki içeri girdi.

— Ne yapıyorsunuz burada Mösyö Tanbeau? dedi yeni gelene sert bir sesle.

— Sanıyordum ki... diye söze başladı delikanlı aşağıdan aşağıdan sırıtarak.

— Hayır mösyö, hiçbir şey sanmıyordunuz. Bu bir deneme, ama çok yersiz.

Genç Tanbeau hırsla ayağa fırlayıp uzaklaştı. Matmazel de La Mole'ün arkadaşı olan Eski Yazıtlar uzmanının yeğeni olan bu genç edebiyat okumaya hazırlanıyordu. Uzman, markiden onu yanına kâtip olarak alma sözü almıştı. Ayrı bir odada çalışan Tanbeau, Julien'in elde ettiği ayrıcalığı duyunca bu kazanımı paylaşmaya gelmiş, yazı takımlarını getirip kitaplığa yerleştirmişti.

Julien saat dörtte biraz duraksadıktan sonra Kont Norbert'in yanına gitmeyi göze aldı.

Delikanlı ata binmeye hazırlanıyordu; pek terbiyeli olduğundan biraz teleşlandı.

— Sanırım, dedi Julien'e, yakında binicilik dersine gideceksiniz; birkaç hafta sonra sizinle ata binmekten büyük haz duyacağım.

— Bana gösterdiğiniz iyiliklerden dolayı size teşekkür etme onuruna ermek istiyordum; inanın mösyö, diye ekledi

çok ciddi bir sesle, size borçlu olduğum her şeyin ayrımındayım. Atınız dünkü olayda yaralanmadıysa ve bugün uygunsa ona binmek isterdim.

— Siz bilirsiniz sevgili Julien, sorumluluk sizin.. İhitiyatlı davranarak risk aldığınız ve kendinizi tehlikeye attığınız konusunda sizi uyardığımı unutmayın; ancak saat dört, yitirecek zamanımız yok.

Ata bindikten sonra:

— Peki, düşmemek için ne yapmalıyım? diye sordu Julien genç konta.

— Pek çok şey, diye karşılık verdi Norbert kahkahayla gülerek; örneğin gövdenizi arkaya vermelisiniz.

Julien atı tırısa kaldırdı. XVI. Louis Alanı'na geldiler.

— Sizi gidi korkusuz genç sizi! dedi Norbert, burada çok araba var, üstelik ihtiyatsız insanlar kullanıyor! Yere düştüğünüz an, iki tekerlekli arabaları üstünüzden geçer; dizginlere asılıp atlarının ağzını yaralamayı göze almazlar.

Norbert, Julien'in belki yirmi kez düşmek üzere olduğunu gördü; neyse ki gezinti sonunda kazasız bitti. Eve döndüklerinde genç kont kız kardeşine:

— Size kafasını gözünü yarmaktan çekinmeyen bir kahramanı tanıştırayım, dedi.

Akşam yemeğinde masanın bir ucundan öbürüne seslenerek, babasına Julien'in gözüpekliğini anlattı; zaten Julien'in ata binme tarzında övülebilecek tek şey buydu. Sabah avluda atları tımar eden adamların Julien'in düşmesini bahane ederek onunla çok çirkin biçimde dalga geçtiklerini işitmişti.

Gösterilen onca iyi yürekliliğe karşın, Julien kısa sürede kendini bu aile içinde bütünüyle yalıtılmış hissetti. Bütün alışkanlıklar ona garip geliyor, hiçbirini tam olarak yerine getiremiyordu. Acemilikleri uşakların diline sakız oluyordu.

Rahip Pirard kendi kilisesine gitmişti. "Julien zayıf bir kamış ise varsın kırılsın, yürekli bir adamsa başının çaresine baksın," diye düşünüyordu.

IV. Bölüm

De La Mole Konağı

Ne yapıyor burada? Hoşlanacak mı?
İnsanların hoşuna gitmeyi düşünecek mi?
RONSARD

De la Mole Konağı'ndaki her şey Julien'e nasıl garip geliyorsa bu solgun yüzlü, kara giysili delikanlı da ona dikkat etme lütfunda bulunanlara iyice garip görünüyordu. Madam de La Mole kocasına davetlilerin olduğu akşam yemeklerinde ona birtakım görevler verip dışarı yollamayı önerdi.

— Bense bu deneyi sonuna dek götürmek istiyorum, diye karşılık verdi marki. Rahip Pirard yanımıza aldığımız insanların özsaygılarını incitmekle yanlış yaptığımızı öne sürüyor. Ancak direnç gösterene güvenilir, falan filan. Bu genç adam sadece henüz kimse tarafından tanınmadığı için aykırı kaçıyor, üstelik ağzı var dili yok.

"Çevremi tanıyabilmek için," dedi Julien kendi kendine, "bu salona gelen insanların adlarını, kişiliklerini bir köşeye yazmalıyım."

En başa konağın beş altı gediklisini yerleştirdi. Bunlar markinin kendisini geçici bir hevesle kayırdığını sandıkları için kendisine her fırsatta iltifat edenlerdi. Pek sıradan, se-

fil insancıklardı bunlar; ancak bugün aristokrat salonlarında karşılaştığımız bu sıradan insanların herkes için o kadar sıradan olmadıklarını da belirtelim. İçlerinde markinin her hakaretine boyun eğip, Madam de La Mole'ün sert bir sözüne başkaldıranlar vardı.

Ev sahiplerinin ruhlarının derinliklerinde çok fazla kibir, çok fazla sıkıntı vardı; can sıkıntılarını gidermek için insanları aşağılamaya çok alıştıklarından gerçek dostlara kavuşmayı akıllarına bile getiremiyorlardı. Ancak sağanak yağışlı günlerin, canlarının müthiş sıkıldığı nadir anların dışında kusursuz bir incelik gösteriyorlardı.

Julien'e babacan bir dostlukla yaklaşan beş altı hoşgörülü konuk de La Mole Konağı'na gelip gitmekten vazgeçselerdi, markiz korkunç bir yalnızlıkla baş başa kalırdı; bu düzeydeki kadınların gözüne çok korkunç görünen yalnızlık gözden düşmenin bir belirtisidir.

Karısının gözünde kusursuz bir adam olan Marki salonunun yeterince dolu olmasına özen gösteriyordu; bu kişiler arasında yüce meclis üyelerinin bulunmasını pek istemezdi doğrusu, yeni meslektaşlarını evine davet edilecek kadar soylu ve dalga geçilecek kadar alt tabakadan bulmuyordu.

Julien bu sırları ancak zamanla kavrayabildi. Burjuva evlerinin başlıca konusu olan günlük siyaset markinin bulunduğu sınıfın evlerinde ancak sıkıntılı anlarda ele alınırdı.

Can sıkıntısının egemen olduğu bu yüzyılda eğlenme ihtiyacı o kadar baskındı ki, akşam yemeklerinde, marki salondan ayrılır ayrılmaz herkes çil yavrusu gibi dağılırdı. Tanrıyla, din adamlarıyla, kralla, iş başındaki insanlarla, sarayın koruduğu sanatçılarla, yerleşik düzenle ilgili herhangi bir şeyle dalga geçilmesinin, Béranger,[55] muhalif basın, Voltaire, Rousseau ya da açıksözlü olmaya izin veren herhangi bir konuda iyi şeyler söylenmesinin, hele hele siyaset konuşulmasının dışında her konu özgürce ele alınabilirdi.

---

55 Pierre-Jean de Béranger (1780-1857), Fransız şarkı ve yergi yazarı. (ç.n.)

Salonlara egemen olan bu yasayı çiğnemeye ne yüz bin altınlık gelir yeterdi, ne de mavi şerit nişanı. Zihinleri harekete geçiren en ufak bir düşünce bile kabalık sayılıyordu. Konuşulan tatlı dile, gösterilen kusursuz inceliğe, insanlara hoş görünme arzusuna karşın, herkesin yüzünde sıkıntı okunuyordu. Sınıfsal konumlarının gereğini yerine getirmek için bu salonlara gelen gençler şöyle küçük bir düşünceyi akla getirebilecek bir şeyden söz etmekten ya da yasak bir kitabı okumuş olmaktan dem vurma korkusuyla Rossini ya da hava hakkında iki çift tatlı söz ettikten sonra susuyorlardı.

Julien konuşmayı genellikle Marki de La Mole'ün sürgünlük yıllarında tanıdığı iki vikontla beş baronun canlı tuttuklarını fark etti. Bu beylerin yıllık yedi sekiz bin lira gelirleri vardı; içlerinden dördü *Quotidinne*'i, üçü de *Gazette de France*'ı[56] okuyordu. İçlerinden biri hayranlık verici nitelemesinin eksik olmadığı bir ifadeyle her gün Saray'da yaşanan bir olayı anlatırdı. Julien bu adamın göğsünde öbürlerinin üç nişanına karşılık tam beş nişan bulunduğunun ayrımına varmıştı.

Öte yandan evin bekleme odasında özel kıyafetli on uşak beklerdi, bunlar bütün gece on beş dakikada bir dondurma ya da çay servisi yaparlardı; saat on ikideyse şampanya eşliğinde bir tür gece yarısı yemeği getirirlerdi.

Julien'i gecenin sonuna dek oturtan da buydu; zaten bu fazlasıyla görkemli biçimde altın kaplı salondaki sıradan konuşmaların dinlenebileceğine hiç aklı ermiyordu. Zaman zaman söyledikleriyle kendilerinin de dalga geçip geçmediklerini anlamak için karşısındakilerin yüzüne bakıyordu. Bunların yerinde yazılarını ezbere bildiği M. de Maistre olsa, onca sıkıcılığına karşın, yüz kere daha iyisini söylerdi, diye düşünüyordu.

Bu salondaki manevi boğuculuğu fark eden yalnız Julien değildi. Kimisi sürekli dondurma yiyerek; kimisi de kapıdan

---

56 Kralcı yayın organları. (ç.n.)

çıkar çıkmaz "Şimdi La Mole Konağından geliyorum, orada işittiğime göre Rusya'da..." diyebilme hazzıyla kendini avuturdu.

Julien dalkavukların birinden, Madam de La Mole'ün yirmi yılı aşkın süredir evine gelip giden ve Restorasyon döneminden beri kaymakamlık yapan zavallı Baron Bourguignon'u altı ay önce vali yaparak ödüllendirdiğini öğrendi.

Bu büyük olayın etkisiyle kamçılanan o beyler eskiden en ufak şeye sinirlenirken artık hiçbir şeye sinirlenmez oldular. Markiyle karısının konuklarına aleni bir şekilde saygısızlık etmelerine nadir rastlansa da, Julien masada onların etraflarındaki insanlarla ilgili bazı acımasız sözlerine tanık olmuştu bile. Bu soylu kişiler, saraya yakın olmayanları içtenlikle küçümsediklerini gizlemezlerdi. Julien yüzlerine saygıyla karışık derin bir ciddiyet kazandıran tek sözcüğün Haçlı Seferi olduğunu saptamıştı. Her zamanki saygılarında ise hoşgörüyü andıran bir şeyler vardı.

Julien bütün o görkem ve sıkıntının ortasında sadece M. de La Mole'le ilgileniyordu; günün birinde büyük bir hazla zavallı Le Bourguignon'un yükselmesinde payı olduğu söylentisine karşı çıktığını işitmişti. Markize edilen bir iltifattı bu: Julien işin aslını Rahip Pirard'dan öğrenmişti.

Bir sabah rahip, markinin kitaplığında Julien'le şu bitip tükenmeyen de Frilair davası üzerinde çalışıyordu:

— Bakın mösyö, dedi Julien ansızın, her akşam Madam la Markiz'le yemek yemek görevlerimden biri mi, yoksa bana gösterilen bir iyi yüreklilik mi?

— Bu bir onur! diye karşılık verdi gerçekten şaşıran rahip. Eski Yazıtlar uzmanı M. N*** on beş yıldır sürdürdüğü dalkavukluğunun sonucunda yeğeni M. Tanbeau için böyle bir şey elde edemedi.

— Benim için işimin en ağır yanı bu mösyö. Papaz okulunda daha az sıkılıyordum. Zaman zaman aslında evin ge-

diklilerinin nazik davranışlarına alışık olması gereken Matmazel de La Mole'ün bile esnediğini görüyorum. Uyuyup kalırım diye korkuyorum. Çok rica ederim, benim için kırk meteliğe salaş bir handa yemeğe gitme iznini koparın.

Tam bir sonradan görme olan rahip, soylu bir beyle akşam yemeği yemeye çok duyarlıydı. Bu duygusunu Julien'le paylaşmaya çalışırken, hafif bir gürültü başlarını çevirmelerine neden oldu. Julien, Matmazel de La Mole'ün kendilerini dinlediğini gördü. Yüzü kızardı. Bir kitap almaya gelmiş, konuşulanları işitmişti; Julien'e saygısı arttı. "Yaşlı rahip gibi sürekli dizlerinin üstünde yaşamamış," diye düşündü. "Ey ulu Tanrım, nasıl da çirkin şu rahip!"

Julien akşam yemeğinde Matmazel de La Mole'ün yüzüne bakamıyordu, ama kız ona bir iki şey söyleme lütfunda bulundu. O gün çok davetli bekleniyordu, kız onu kalmaya razı etti. Parisli kızlar belli bir yaşın üstündeki insanları, hele özensiz giyinmişlerse pek sevmezler. Julien'in, M. Le Bourguignon'un salondaki meslektaşlarının, Matmazel de La Mole'ün başlıca alay konusu olduğunu fark etmesi için keskin görüşlü olması gerekmiyordu. O gün, can sıkıcılara belki biraz yapmacık da olsa çok acımasız davrandı kız.

Matmazel de La Mole hemen her akşam markizin geniş koltuğunun arkasında oluşan küçük grubun merkeziydi. Bu grupta Marki de Croisenois, Kont de Caylus, Vikont de Luz ve Norbert ya da kız kardeşinin arkadaşları olan birkaç subay bulunurdu. Bu beyler geniş mavi bir kanepeye otururlardı. Julien gözalıcı Mathilde'in oturduğu karşı kanepenin yanına konmuş epey alçak hasır bir iskemleye sessizce yerleşmişti. Dalkavukların hepsi bu gösterişsiz iskemleyi kıskanırdı; Norbert de babasının kâtibini gece boyunca birkaç kez adını anarak ya da doğrudan seslenerek desteklerdi. O gün Matmazel de La Mole Julien'e Besançon kalesinin bulunduğu dağın yüksekliğinin ne olabileceğini sordu. Julien onun Monmartre tepesinden daha yüksek olup olmadığını

söyleyemedi. Çoğu kez bu küçük grubun konuşmalarına kahkahayla gülerdi; ama kendisinde böyle şakalar yapacak gücü bulamıyordu. Anladığı ama konuşamadığı bir dil kullanılıyordu sanki.

Mathilde'in dostları bu akşam geniş salona gelenlere sürekli düşmanca davranıyorlardı. Daha yakından tanındıkları için bu konuda öncelik evin dostlarındaydı. Julien'in nasıl dikkat kesildiğini kestirebilirsiniz; olup bitenlerin gerçek yüzü de, bunlarla dalga geçme tarzı onu yakından ilgilendiriyordu.

— Hah! dedi Mathilde, işte M. Descoulis geliyor, bu gece peruğu yok; valiliğe üstün yeteneğiyle mi gelmek istiyor acaba? Yüce düşüncelerle dolu olduğunu söylediği o kel alnını gözler önüne sermiş.

— Herkesi tanır, dedi Marki de Croisenois; kendisi kardinal amcamın evine de gelir. Dostlarından her birine ayrı bir yalan uydurur, hem de yıllardır, iki üç yüz dostu vardır. Dostluğu beslemeyi bilir, en büyük yeteneği budur. Şu yaşında bile, kışın sabahın yedisinde üstü başı çamura bulanmış olarak dostlarından birinin kapısında görebilirsiniz.

Zaman zaman insanlarla bozuşur ve bu konuda yedi sekiz mektup yazar. Sonra barışır, bu kez dostluğunun coşkusunu anlatmak için yedi sekiz mektup yazar. Ama en parlak rolünü yüreğinde en küçük bir nefret izi bulunmayan açıksözlü, içten, dürüst insan olarak oynar. Bu becerisi özellikle bir şey isteyeceği zaman ortaya çıkar. Amcamın başpiskoposlarından biri M. Descoulis'nin Restorasyon'dan bu yana nasıl yaşadığını harika anlatır. Günün birinde onu size getiririm.

— Of! Bunlara inanmam doğrusu; bunlar küçük insanlar arasındaki mesleki kıskançlıklardır, dedi Kont de Caylus.

— M. Descoulis tarihe geçecek adamdır, diye sürdürdü marki; Rahip Pradt'la, M. Talleyrand ve Pozzo di Borgo'yla Restorasyon'u hazırladı.

— Milyonlar geçmiştir bu adamın elinden, dedi Norbert, neden buraya gelip de babamın çekilmez iğneli sözlerine katlandığını anlayamıyorum. Sevgili Descoulis kaç dostunuza ihanet ettiniz acaba? diye bağırıyordu geçen gün masanın bir ucundan öbürüne.

— Peki ama, gerçekten ihanet etti mi acaba? dedi Matmazel de La Mole. Ayrıca kim etmedi ki?

— Ne! dedi Kont de Caylus, Norbert'e, şu ünlü liberal M. Sinclair de mi gelir evinize; iyi de ne işi var onun burada? Yanına yaklaşmalı, onunla konuşmalı, kendisini konuşturmalıyım, çok akıllı bir adam olduğu söyleniyor.

— İyi de annen bunu nasıl karşılar? dedi M. de Croisenois. Öyle sıradışı, öyle ateşli veya bağımsız düşünceleri var ki...

— Bakın, dedi Matmazel de La Mole, bağımsız adam M. Descoulis'yi yerlere dek eğilerek selamlıyor, eline yapışıyor. Az kalsın dudaklarına götürecek sandım.

— Descoulis'nin iktidardakilerle arası sandığımızdan daha iyi olmalı, diye söze girdi M. de Croisenois.

— Sinclair buraya Akademi'ye katılmak için geldi, dedi Norbert, bakın Croisenois, nasıl selamlıyor Baron L***'yi.

— Diz çökseydi bu kadar alçalmış olmazdı, diye yanıtladı M. de Luz.

— Sevgili Sorel, dedi Norbert, siz akıllı bir insansınız, dağlardan geldiniz. Tanrı bile olsa, kimseyi bu büyük ozanın yaptığı gibi selamlamayın.

— Hah, işte akıllı insana canlı örnek, Baron Bâton,[57] dedi Matmazel de La Mole, az önce baronun gelişini duyuran uşağın sesini taklit etmeye çalışarak.

— Sanırım yanınızda çalışanlar bile onunla alay ediyordur. Ama ne ad, Baron Bâton! dedi M. de Caylus.

— Ne önemi var adın? diyordu geçen gün bize, diye sürdürdü Mathilde. Dük de Bouillon'un[58] adının ilk kez duyu-

57 Fr. – Bâton: Sopa (ç.n.)

58 Fr. – Bouillon: Et suyu (ç.n.)

rulduğunu düşünün; bence duyanların tek eksikliği alışmamış olmaktır...

Julien kanepenin yanından uzaklaştı. Şöyle hafif bir alayın bütün inceliklerini henüz kavrayamadığı, yapılan bir şakaya gülemediği için, yapılan şakanın akla uygun olması gerektiğini öne sürüyordu. Bu gençlerin konuşmalarını genel bir eleştiri sayıyor, bundan çok rahatsız oluyordu. Taşraya ya da İngilizlere yakışan erdemliliğiyle bu konuşmalarda kıskançlığın izlerini hissediyor, bunda da elbet yanılıyordu.

"Albayına yazdığı mektubu en az üç kez baştan yazan Kont Norbert" diyordu içinden, "ömrü boyunca M. Sinclair'in yaptığı gibi bir sayfa döktürebilse çok mutlu olurdu."

Kimse kendisini önemsemediği için göze çarpmayan Julien art arda birçok gruba yaklaştı; Baron Bâton'u uzaktan izliyor, onu dinlemek istiyordu. Çok akıllı olduğu söylenen adam kaygılı görünüyordu, Julien onun şöyle birkaç iğneli laf ettikten sonra azıcık kendine geldiğini fark etti. Julien kendi kendine, bu tür zekânın özgürlüğe ihtiyacı olmalı, diye düşündü.

Baron öyle iki sözcükle yetinemezdi; kendini gösterebilmesi için ona en azından her biri altışar satırlık dört cümle gerekirdi.

— Bu delikanlı konuşmuyor, denemeler yazıyor, diyordu Julien'in arkasındaki biri.

Geri döndü ve adama Kont Chalvet diye seslenildiğini işitince yüzü sevinçten kızardı. Yüzyılın en ince insanlarından biriydi. Julien onun adına Sainte-Hélène Güncesi'nde ve Napolyon'un yazdırdığı tarih metinlerinde sık sık rastlamıştı. Kont Chalvet kısa konuşurdu; yüz çizgileri canlı, derin, yerli yerindeydi. O bir şeyden söz ettiğinde tartışmanın hemen bir adım öne gittiği görülürdü. Konuşmalarında yaşadıklarını anlatırdı. Onu dinlemek büyük bir keyifti. Bununla birlikte siyasette tam anlamıyla kaşarlanmış bir edepsizdi.

— Ben bağımsızım, diyordu göğsünde üç nişan taşıyan bir beye ve belli ki adamla dalga geçiyordu. Neden altı hafta önceki gibi aynı görüşte olmam isteniyor acaba? Öyle olursa düşüncem bana hükmeder.

Çevresindeki ciddi dört genç yüzlerini buruşturdu; bu beyler eğlenceli konuşmayı sevmiyorlardı. Kont işi çok ileri götürdüğünü anladı. Neyse ki tam o sırada tam bir dürüstlük softası olan M. Balland ilişti gözüne. Kont onunla konuşmaya başladı; yanlarına gittiklerinde az sonra zavallı Balland'nın başına gelecekleri anladılar. M. Balland son derece çirkin olduğu ve yaşamının ilk yıllarında çok çetin günler geçirdiği halde, ahlak ve ahlaklılığın yardımıyla çok varlıklı bir kadınla evlenmiş, kadın da ölüvermişti; ardından kimseciklerin yüzünü görmediği ikinci bir varlıklı kadın gelmişti. Büyük bir alçakgönüllülükle yılda altmış bin liralık gelirin keyfini sürüyordu, etrafında dalkavukları bile vardı. Kont Chalvet ona bütün bunlardan lafını hiç esirgemeden bahsetti. Kısa sürede çevrelerinde otuza yakın kişi toplandı. Yüzyılın umudu ciddi gençler de dâhil herkes gülümsüyordu.

—Soytarı muamelesi gördüğü bu eve neden geliyor acaba? diye düşündü Julien. Bunu ona sormak için Rahip Pirard'ın yanına gitti.

M. Balland salondan ayrıldı.

— İyi! dedi Norbert, babamın casuslarından biri gitti; geriye yalnız küçük topal Napier kaldı.

"Bilmecenin anahtarı bu sözcük mü acaba?" diye düşündü Julien. "Peki ama, o zaman marki neden M. Balland'ı evine kabul ediyor?"

Çatık kaşlı Rahip Pirard, uşakların yeni gelen birinin adını duyurmasını dinlerken bir köşede surat asıyordu.

— Burası bir mağara galiba, diyordu Basile[59] gibi, yalnız kokuşmuşların geldiğini görüyorum.

---

59 Fransız şair, oyun yazarı ve müzisyen Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais'nin (1732-1799) *Figaro'nun Düğünü* adlı tiyatro oyunundan. Ancak oyunda bu sözü Basile değil, Bartholo söyler. (ç.n.)

Aslında çatık kaşlı rahip kibarlar dünyasının neye önem verdiğini bilmiyordu. Ama Jansenist dostlarından, her partiye hizmet etmedeki bulunmaz incelikleri ya da yüz kızartıcı servetleri dolayısıyla bu salonlara kabul edilen bu insanlar konusunda son derece doğru bilgiler edinmişti. O akşam birkaç dakika boyunca, Julien'in birbirini izleyen sorularına ayrıntılı yanıtlar verdi, sonra ansızın herkes hakkında sürekli kötü şeyler söylediğine, böylece günaha girdiğine üzülüp sözlerini yarıda kesti. Hristiyanın iyiliksever davranmakla yükümlü olduğuna inanan hırçın bir Jansenist olarak yaşamı sürekli bir çatışmadan ibaretti.

—Rahip Pirard'ın ne asık bir suratı var! dedi Matmazel de La Mole kanepeye yaklaşan Julien'e.

Julien bu söze sinirlendiğini hissetti, ama kız haklıydı. M. Pirard hiç tartışmasız salondaki en dürüst insandı, o sırada zihnindeki çatışmalar kırmızı benekli yüzüne ürkütücü bir ifadeyle yansımıştı. Şimdi gelin de insanları yüz ifadelerine göre değerlendirin, diye düşündü Julien; hassas bir adam olan Rahip Pirard kendine böyle küçük suçlar yüklerken yüzü ürkütücü bir hal alıyordu; buna karşılık herkesin tanıdığı şu muhbir Napier'nin yüzünde saf ve dingin bir mutluluk okunuyordu. Yine de, Rahip Pirard yandaşlarına epey ödün vermişti; evine bir uşak tutmuş, çok şık giyinmişti.

Salonda Julien'in gözüne garip bir şey çarptı: Bir anda bütün gözler kapıya çevrilmiş, ardından bir sessizlik olmuştu. Uşak son seçimlerde bütün dikkatleri üzerine çeken ünlü Baron de Tolly'nin adını duyuruyordu. Julien biraz öne çıkıp iyice gördü adamı. Baron bir seçim kurulunun başkanıydı: partilerden birinin küçük dört köşe oy pusulalarını el çabukluğuyla yok etmek gibi parlak bir fikre sahipti. Ancak oy veren seçmen sayısının dengelenmesi için çöpe attıklarının yerine üzerlerine hoşlandığı birinin adını yazdığı başka pusulalar koyuyordu. Çevrilen bu dolabı anlayan kimi seçmenler hemen koşup Baron de Tolly'yi kutlamışlardı. Zavallı

adamın yüzü becerdiği bu büyük iş dolayısıyla hâlâ sapsarıydı. Kimi kötü niyetli kişiler onun kürek cezasına mahkûm olacağından söz etmişlerdi. M. de La Mole adamı soğuk karşıladı. Zavallı baron hemen toz oldu.

— Bizden bu kadar çabuk ayrılması olsa olsa M. Comte'un[60] yanına gitmek içindir, dedi Kont Chalvet; buna herkes güldü.

Küçük Tanbeau, M. de La Mole'ün (bir bakanlık için markinin adı geçiyordu) salonunda peş peşe yanlarına yaklaştığı, bazı sessiz soylu beylere ve çoğu kokuşmuş, ama hepsi zeki entrikacılara kendini göstermeye çalışıyordu. Henüz zekice değerlendirmeler yapamasa da, az sonra göreceğimiz gibi sözlerindeki kararlılıkla bu açığını kapatıyordu.

— Neden bu adamı on yıl hapis cezasına çarptırmıyorlar? diyordu Julien onun bulunduğu gruba yaklaştığında; sürüngenleri derin bir çukurun dibine atmak ve orada ölüme terk etmek gerekir, yoksa zehirleri taşar, çok daha tehlikeli hale gelirler. Onu bin altın para cezasına çarptırmanın ne yararı var? Gerçi adam yoksul, tamam, ceza işe yarar; ama parayı onun yerine partisi öder. Bu adama beş yüz frank para ve on yıl hapis cezası verilmeliydi.

"Sözü edilen canavar da kim?" diye düşündü kâtip arkadaşının etkileyici el kol devinimlerine, ateşli sözlerine hayran kalan Julien. Eski Yazıtlar uzmanının gözde yeğeninin çekik, zayıf yüzü o anda korkunçtu. Julien az sonra sözü edilenin dönemin en ünlü ozanı Béranger olduğunu öğrendi.

— Ah, canavar ah! diye söylendi Julien alçak sesle ve gözlerinden sıcak yaşlar süzüldü. Ah küçük alçak, ah! diye düşündü, ben sana bu lafları ödetirim.

"Al işte, markinin önderlerinden biri olduğu partinin yitik çocukları," diye düşünüyordu bir yandan da. "Üstelik, kara çaldığı o ünlü adam, kendini M. de Nerval'in kişiliksiz bakanlığına değil, peş peşe göreve geldiklerini gördüğümüz

60 Ünlü bir sihirbaz. (ç.n.)

o az da olsa dürüst bakanlarına satmaya razı olsaydı, ne nişanlar, ne arpalıklar kazanırdı?"

Rahip Pirard uzaktan Julien'e işaret etti; M. de La Mole ona bir şey söylemişti. Ama Julien tam o sırada gözleri yerde, bir piskoposun yakınmalarını dinliyordu, birazdan, dostunun yanına gittiğinde, onun o iğrenç Tanbeau ile konuştuğunu gördü. Bu küçük canavar, Julien'in elde ettiği ayrıcalığın nedeni olduğundan rahipten tiksinse de, yanına yaltaklanmaya gelmişti.

Ölüm ne zaman kurtaracak bizi bu köhne çöplükten? Küçük edebiyatçı o sırada saygıdeğer Lord Holland'dan, Kutsal Kitap'a yakışan bir kararlılıkla, işte bu alıntıyla söz ediyordu. Biricik yeteneği yaşayan insanların yaşamöykülerini çok iyi bilmekti ve az önce yeni İngiltere kralı döneminde etkili bir yere gelmeyi tasarlayan insanları hızla sayıp dökmüştü.

Rahip Pirard yan salona geçti, Julien de ardından gitti.

— Bakın sizi uyarıyorum, dedi Pirard, marki yazar bozuntularını sevmez; hoşlanmadığı tek şey budur. Latince, Yunanca bilin, ayrıca elinizden geliyorsa Mısırlıların, Perslerin falan tarihini öğrenin, o zaman sizi bir bilgin gibi onurlandırıp korur. Ama sakın ciddi konularla, hele toplumsal konumuzla ilgili Fransızca bir şeyler yazmayın, o zaman sizi yazar bozuntusu sayıp gözünü üzerinizden ayırmaz. Soylu bir beyin konağında yaşarken Castries Dükü'nün d'Alembert ve Rousseau için söylediklerini bilmeniz gerekir: Yılda bin ekü gelirleri olmadığı halde her konuda akıl yürütmek istiyorlar.

"Burada da papaz okulundaki gibi herkes her şeyi biliyor," diye düşündü Julien. Kendini adam eden kişi olarak gördüğü yaşlı cerrah binbaşıyı övmek için sekiz on sayfa tumturaklı bir yazı yazmıştı. "Üstelik" dedi içinden, "bu küçük defter hep kilit altındadır!" Hemen odasına çıktı, el-yazmasını yakıp aşağı indi. Gösterişli sahtekârlar salondan ayrılmış, geriye yalnız göğsü nişan dolu olanlar kalmıştı.

Uşakların her şeyi hazırlayıp getirdikleri masanın çevresinde otuz otuz beş yaşlarında, hepsi koyu dindar, fazlasıyla yapmacık, son derece soylu sekiz kadın vardı. Mareşal Fervaques'ın çekici karısı geç kalışına özürler dileyerek salona girdi. Vakit gece yarısını geçmişti; hemen gidip markizin yanına oturdu. Julien çok duygulandı; kadının gözleri ve bakışı Madam de Rênal'inkilere benziyordu.

Çevresi hâlâ kalabalık olan Matmazel de La Mole'ün dostlarıyla birlikte zavallı Kont de Thaler'i alaya almaya girişmişti. Krallara halklarla savaşabilmeleri için ödünç para vererek zenginleşmiş o ünlü Yahudi'nin biricik oğluydu. Yahudi geçenlerde ölmüş, oğluna bin ekülük aylık gelir, bir de ne yazık ki çok tanınmış bir ad bırakmıştı. Bu garip konum insanın sade kişilikli olmasını ve çelik gibi bir istenç göstermesini gerektiriyordu.

Oysa kont, dalkavuklarından esin aldığı kibirli bir kimliğe bürünmüştü.

M. de Caylus dalkavukların kontun kafasına Matmazel de La Mole'le evlenme düşüncesini soktuklarını öne sürüyordu. (Oysa yakında yüz bin franklık gelirle dük olması beklenen Marki de Croisenois da kızın gönlünü çelmeye uğraşıyordu.)

— Böyle bir düşüncesi var diye adamı suçlamayın, diyordu Norbert acıyan bir sesle.

Bu zavallı Kont de Thaler'in belki tek eksiği bir şey isteme iradesiydi. Kişiliğinin bu yanıyla kral olmaya layıktı. Durmadan herkesin tavsiyesini alır, ama hiçbirini sonuna dek yerine getirme yürekliliğini gösteremezdi.

Sırf yüz ifadesi bana sonsuz bir sevinç verebilir, diyordu Matmazel de La Mole. Garip bir kaygı ve düş kırıklığı karışımı okunan yüzünde zaman zaman kendine verdiği önemin ve Fransa'nın yakışıklı ve daha otuz altısına basmamış en varlıklı adamı olmanın verdiği o kararlı ifadenin esintisi de dolaşırdı. "Çekingen bir küstahlığı var," diyordu M. de Cro-

isenois. Kont de Caylus, Norbert ve iki üç bıyıklı genç, hiç ayrımına varmadan dilediklerince alay ettikleri kontu saat birde yolcu ettiler:

— Bu havada sizi kapıda o ünlü Arap atlarınız mı bekliyor? dedi Norbert.

— Hayır; bu seferki daha ucuz yeni bir çift at, diye karşılık verdi M. de Thaler. Soldaki at bana beş bin franka patladı, sağdakiyse olsa olsa yüz altın eder; ama inanın bana onu yalnız geceleri koşuyorlar. Çünkü tırıs giderken diğer ata kusursuz bir şekilde eşlik ediyor.

Norbert'in söyledikleri konta kendisi gibi bir adama at sahibi olmanın yakıştığını ve atlarının daha fazla ıslanmalarına izin vermemesi gerektiğini düşündürdü. Önce o gitti, az sonra da onunla dalga geçen beyler.

"Böylece konumumu farklı bir bakış açısıyla değerlendirebildim," diye düşünüyordu onların merdivendeki gülüşmelerini dinleyen Julien. "Yirmi altın gelirim yok, ama saatte yirmi altın kazanan adamla yan yanaydım ve adamla alay ediliyordu... Bunları görünce insanın içinde kıskançlık falan kalmıyor."

V. Bölüm

Duyarlılık ve Dindar Bir Soylu Hanım

> Sığ sözlere öyle alışılmış ki, zihinleri azıcık harekete geçiren bir düşünce kabalık gibi görünüyor. Konuşurken yeni fikirler üreten birinin vay haline!
>
> FAUBLAS

Onca aylık denemenin sonunda, evin kâhyası yıllık ücretinin üçüncü üç aylığını verdiğinde, Julien işte bu durumdaydı. M. de La Mole onu Bretagne ve Normandie'deki topraklarının durumuyla ilgilenmekle görevlendirmişti. Julien sık sık oralara gidiyordu. Şu ünlü de Frilair davasının yazışmalarının sorumluluğunu üstlenmiş, Rahip Pirard'dan bu konuda bilgi almıştı.

Kendisine gelen mektupların kenarlarına birtakım notlar yazan marki, Julien'in istediği üslupta yazdığı bu mektupları beğenerek imzalıyordu.

Tanrıbilim okulundaki öğretmenleri devamsızlığından yakınsalar da onu en iyi öğrencilerinden biri sayıyorlardı. Acı veren bir tutkunun ateşiyle dört elle sarıldığı bu farklı görevler Julien'in taşradan getirdiği taze renkleri soldurmuş-

tu. Yüzünün solgunluğu papaz okulundaki arkadaşlarının gözünde bir üstünlüktü; buradakileri Besançon'dakilerden daha iyi niyetli buluyor, sarı liralara pek fazla önem vermediklerini düşünüyordu; onlar da onun zatürre geçirdiğini sanıyorlardı. Marki ona bir at vermişti.

Atlı gezintilerinde öğrencilerle karşılaşmaktan korkan Julien onlara ata binmesini hekimin salık verdiğini söylemişti. Rahip Pirard onu birçok Jansenist derneğe götürmüş, Julien'in kafası karışmıştı; din düşüncesi onun zihninde karşı konmaz biçimde ikiyüzlülüğe ve para kazanma umuduna bağlıydı. Parayı düşünmeyen bu dindar, ağırbaşlı adamlara hayran kaldı. Julien'i dostları olarak kabul eden birçok Jansenist ona öğütler veriyordu. Böylece önünde yeni bir dünya açılıyordu. Jansenistlerin yanında, ülkesinde ölüm cezasına çarptırılmış, yaklaşık altı ayak boyundaki dindar bir liberalle, Kont Altamira'yla tanışmıştı. Koyu inançla özgürlük aşkı arasındaki bu garip çelişki dikkatini çekti.

Julien'in genç kontla arası açılmıştı. Norbert, onun kimi dostlarının şakalarına çok sivri yanıtlar verdiğini saptamıştı. Birkaç kez görgü kurallarına uymayan Julien, Matmazel Mathilde'le konuşmayı kendine yasaklamıştı. La Mole Konağı'nda ona fazlasıyla nazik davransalar da, kendini gözden düşmüş hissediyordu. Taşralı sağduyusu bunu şu halk atasözüne veriyordu: Ne kadar yeniyse, o kadar güzeldir.

Ya gözleri ilk günlere oranla daha çok açılmıştı ya da Paris'teki kent yaşamının yarattığı ilk büyülenme uçup gitmişti.

İşi bitince ölesiye sıkılıyordu; bu durum soylular dünyasını öbürlerinden kesin çizgilerle ayıran hayranlık verici, ama fazlasıyla ölçülü, toplumsal konumlara göre kusursuz bir şekilde değişen inceliğin yarattığı düş kırıklığından kaynaklanıyordu. Azıcık duyarlı bir yürek buradaki yapaylığı fark edebilirdi.

Taşrada da elbet sıradan ya da incelikten yoksun bir konuşma biçimi kınanır; ama insanlar size yanıt verirken biraz da olsa sıcak davranırlar. La Mole Konağı'nda Julien'in onuru hiç kırılmamıştı; ama günün sonunda çoğu kez içinden ağlamak geliyordu. Taşrada bir kahveye girerken başınıza bir kaza gelirse, içerideki garson sizinle ilgilenir; ama bu kazanın özsaygınıza dokunacak tatsız bir yanı varsa, size acıyarak yüreğinizi dağlayan bir sözü belki on kez yineler. Paris'te gülmek için gizli bir köşeye gizlenilse de, size hep yabancı gözüyle bakılır.

Konumu, gülünç duruma düşmesi bile ciddiye alınmayacak bir konum olduğu için, Julien'i gülünç düşürebilecek bir sürü küçük serüvenin sözünü etmiyoruz. Çılgınca bir duyarlılık ona binlerce beceriksizlik yaptırıyordu. Keyif aldığı her şeye ihtiyatlılığa yönelmişti: Her gün tabancayla ateş ediyordu, ayrıca en ünlü eskrim ustalarının iyi öğrencilerinden biri haline gelmişti. Boş zaman bulur bulmaz eskisi gibi oturup okumuyor, hemen koşup en hızlı atları istiyordu. Binicilik ustasıyla gezintiye çıktığındaysa, çoğu kez kendini yerde buluyordu.

İnatçı çalışmasından, az konuşmasından, zekâsından dolayı onunla çalışırken rahat eden marki zamanla çözülmesi güç bütün işlerini ona devretti. Kibri yakasını biraz olsun bıraktığı anlarda, marki işleri bilgece yürütüyordu; olup biten her şeyi önceden haber aldığından, ticaretteki başarısını ve gelirini kolayca artırıyordu. Evler, kerestelik korular satın alıyordu; ama çok kolay öfkeleniyordu. Birkaç yüz frank için açtığı davalarda yüzlerce altın harcıyordu. Yüce gönüllü zenginler giriştikleri işlerin sonucuna değil, eğlenmeye bakarlar. Markinin bütün parasal işlerine kavranması kolay, açık bir düzen verecek bir kurmay başkanına ihtiyacı vardı.

Son derece ölçülü bir kişiliği olsa da Madam de La Mole zaman zaman Julien'le dalga geçiyordu. Soylu hanımlar duyarlılığın ortaya çıkardığı beklenmedik olaylar karşı-

sında dehşete kapılırlar; böylesi olaylar görgü kurallarının tam tersidir. Bir iki kez marki Julien'den yana çıktı: "Salonunuzda gülünç görünse de çalışma odamda harika." Öte yandan Julien de markizin sırrını anlar gibiydi. Baron de la Joumate'ın geldiği haber verilince her şeyle ilgileniyordu. Baron yüz ifadesi hiçbir duyguyu yansıtmayan, soğuk, ufak tefek, sıska, çirkin bir adamdı, çok iyi giyinir, ömrünü sarayda geçirirdi ve genellikle hiçbir konuda ağzını açıp tek söz etmezdi. Onun düşünme biçimi de buydu. Madam de La Mole bu adamı kızıyla evlendirse ömründe ilk kez müthiş mutlu olacaktı.

VI. Bölüm

Söyleme Biçimi

> Onların yüce görevi halkların günlük yaşamındaki küçük olayları sakin sakin yargılamaktır. Bilgeliklerine düşen, sudan nedenlerle öfkelenmeyi önlemek ya da ünlü kişilerin lafının ağızdan ağıza yayılırken biçim değiştirmesinin yol açacağı kızgınlıkları dizginlemektir.
>
> GRATIUS

Julien Paris'e yeni gelmiş biri olarak kibrinden dolayı kimseye bir şey sormamasına karşın, büyük saçmalıklar yapmadı. Günün birinde apansız bir sağanak yüzünden Saint-Honoré Sokağı'ndaki bir kahveye sığınınca, kaba yünlü redingot giymiş iri kıyım bir adam Julien'in endişe verici bakışının yarattığı şaşkınlıkla, tıpkı bir zamanlar Besançon'da Matmazel Amanda'nın sevgilisinin yaptığı gibi gözünü dikip ona bakmaya başladı.

Julien o ilk hakarete izin verdiği için sık sık kendini suçladığından bu bakışa katlanamazdı. Neden öyle baktığını sordu. Adam hemen en kaba küfürleri yağdırmaya başladı:

Kahvedeki herkes çevrelerine toplandı; yoldan geçenler de kapının önünde durmuştu. Julien taşralılara yakışan bir ihtiyatla her zaman üzerinde küçük tabancalar taşırdı; eli sinirli sinirli cebindeki tabancaları sıkıyordu. O arada bilgece davranmaya çalıştı, yalnız ikide bir karşısındaki adama: "Adresiniz mösyö? Sizi ciddiye almıyorum," deyip duruyordu.

Bu sözcükleri inatla tekrarlaması sonunda kalabalığın dikkatini çekti.

Lanet olsun! Kendi kendine konuşanın öbürüne adresini vermesi gerek. Kalabalığın verdiği bu kararı birkaç kez işiten redingotlu adam Julien'in yüzüne beş altı kartvizit fırlattı. Neyse ki hiçbiri yüzüne gelmedi; Julien ancak bunlardan biri suratına çarparsa tabanca kullanmaya karar vermişti. Adam kalkıp yürüdü, uzaklaşırken de zaman zaman geri dönüp gözdağı verircesine yumruğunu salladı, küfürler yağdırdı.

Julien terden sırılsıklam olmuştu. "Demek insanların en aşağılığı bile beni böylesine sinirlendirme gücüne sahip!" diyordu içinden öfkeyle. "Bu küçük düşürücü duyarlılığı nasıl alt etmeli?"

Tanığı nereden bulacaktı? Tek bir dostu yoktu. Birçok kişiyi tanımış; ama bütün bu insanlar beş altı haftadan sonra kendisinden uzaklaşmışlardı. "Geçimsiz biriyim, işte şimdi acımasızca cezamı çekiyorum," diye düşündü. Sonunda aklına 96. Alay'ın eski teğmenlerinden Liéven'i aramak geldi; zavallı adamla sık sık silah talimi yapıyordu. Ona karşı açıksözlü davrandı.

— Seve seve tanığınız olurum, dedi Liéven, yalnız bir koşulum var: Adamı yaralayamazsanız, hemen oracıkta benimle vuruşacaksınız.

— Tamam, dedi kendinden geçen Julien, sonra kalkıp kartlarda belirilen adreste, Saint-Germain semtinin varoşlarında M. C. de Beauvoisis'yi aramaya gittiler.

Saat sabahın yedisiydi. Julien ancak gelişini haber verdikten sonra adamın Madam de Rênal'in bir zamanlar Roma

ya da Napoli elçiliğinde çalışan ve şarkıcı Geronimo'ya bir tavsiye mektubu yazan genç akrabası olabileceğini düşündü.

Julien adamın özel uşağına bir gün önce fırlattığı kartla birlikte kendininkini göndermişti.

Onu ve tanığını tam üç çeyrek saat beklettiler; sonunda pek zarif döşenmiş bir daireye alındılar. Bebek gibi giyinmiş, uzun boylu bir gençle karşılaştılar; yüz hatları Eski Yunan güzelliğinin kusursuzluğu ile ifadesizliğini yansıtıyordu. Başı dünyanın en güzel sarı saçlarını taşıyordu. Saçlar büyük bir özenle kıvır kıvır yapılmış, tek bir tel bile atlanmamıştı. "Bu lanet olası herif saçlarını kıvırtmak için bizi bekletti," diye düşündü 96. Alay'ın teğmeni. Alacalı bulacalı sabahlığı, sabah pantolonu, kenarları yaldız işlemeli pufla terlikler, kısacası her şeyi yerli yerindeydi ve çok özenliydi. Soylu ve duygusuz yüzü nadir rastlanan dürüst düşünceleri yansıtıyordu: Nazik bir insan özlemi, beklenmedik olay ve şakalar karşısında ürperti, büyük bir ciddilik.

96. Alay teğmeninin, yüzüne kabaca kart fırlattıktan sonra, şimdi de kendisini uzun süre bekletmesinin ikinci bir hakaret olduğunu açıklaması üzerine, Julien M. de Beauvoisis'nin odasına daldı. Küstah görünmek niyetindeydi, ama aynı zamanda görgü kurallarına uygun davranmak istiyordu.

Ama M. de Beauvoisis'nin hem ölçülü, hem kendinden hoşnut, önemli insanlara yakışan havasından, çevresindeki her şeyin göz kamaştıran inceliğinden öyle çok etkilendi ki, küstahça davranma düşüncesi bir anda silinip gitti. Karşısındaki dünkü adam değildi. Kahvedeki kaba herifi beklerken böylesine seçkin bir kişiyle karşılaştığına çok şaşırdığı için ağzından tek bir söz çıkmadı. Suratına fırlatılan kartlardan birini uzattı.

— Evet, benim adım bu, dedi, sabahın yedisinde Julien'in kapkara giysisini pek de önemsemeyen ve günün modasına göre giyinmiş adam; ama inanın hiçbir şey anlamıyorum... diye devam etti.

Bu son sözlerin söyleniş biçimi Julien'i az da olsa yeniden öfkelendirdi.

— Sizinle düelloya geldim mösyö, dedi, sonra bir çırpıda olayı özetledi.

Julien'in kara giysisini dikkatle inceleyen M. de Beauvoisis, kesimini oldukça beğenmişti. "Çok açık, Paris'in en iyi terzisi Staub'un işi bu," diyordu onu dinlerken; "Şu yelek çok ince beğeni işi, şu çizmeler de hoş; ama sabahın yedisinde şu siyah takım elbise de ne anlama geliyor?" "Kurşunlardan korunmak için besbelli," dedi Şövalye de Beauvoisis içinden.

Olay kendisine açıklandıktan sonra Julien'i dengi olarak kabul ederek yeniden ilk baştaki nazik tavrını takındı. Durum oldukça hassastı, konuşma çok uzun sürdü; ama Julien sonunda gerçeği kabul etmek zorunda kaldı. Karşısındaki bu iyi aile çocuğunun bir gün önce kendisine hakaret eden kaba adama benzer hiçbir yanı yoktu.

Julien çekip gitme düşüncesinden tiksiniyor, açıklamayı uzattıkça uzatıyordu. Julien, kendisine mösyö diye hitap edilmesine şaşıran ve kendini Şövalye de Beauvoisis olarak tanıtan gencin kendinden emin duruşunu gözlüyordu.

Julien bir an olsun değişmeyen mütevazı bir kendini beğenmişliğin eşlik ettiği ciddiyetini hayranlıkla izliyordu. Sözcükleri telaffuz ederken dilini garip bir biçimde oynatmasına şaşırmıştı. Yine de, bu tavırlarda adamla vuruşmayı gerektiren en küçük bir neden yoktu.

Genç diplomat büyük bir incelikle düelloya hazır olduğunu söylüyordu; ama bir saattir bacaklarını yaymış, dirseklerini dışarı vererek ellerini dizlerine koymuş bir halde oturan 96. Alay'ın eski teğmeni dostu M. Sorel'in kartvizitleri çalınan bir adamla Alman tarzı bir düelloya kalkışmaması gerektiğine karar verdi.

Julien evden canı çok sıkılmış bir halde çıktı. Şövalye de Beauvoisis'nin arabası avluda, basamaklı sekinin önünde

kendisini bekliyordu; Julien rastlantıyla gözlerini kaldırınca arabacının dünkü adam olduğunu fark etti.

Adamı görmesiyle uzun ceketine asılması, oturduğu yerden düşürmesi, kırbaç yağmuruna tutması bir oldu. İki uşak arkadaşlarına yardım etmek istedi; Julien de birkaç yumruk yedi: Hemen küçük tabancalarından birine davranıp üzerlerine ateş etti, adamlar tabanları yağladı. Bütün bunlar yalnız bir dakika sürmüştü.

Şövalye de Beauvoisis büyük bir ağırbaşlılıkla merdivenleri iniyor, soylu beylere yakışan bir ses tonuyla:

— Bu da nesi? Bu da nesi? diyordu.

Kuşkusuz çok meraklanmıştı, ama diplomat saygınlığı daha meraklı görünmesine izin vermiyordu. Olup biteni öğrenince, bir elçilik görevlisinin yüzünden hiç eksik olmaması gereken o hafif şakacı ifadeye biraz kibir karıştı.

96. Alay'ın eski teğmeni, M. de Beauvoisis'nin de düello istediğini anladı: Ama o da aynı derecede diplomatça, girişim önceliğini dostunun elinde tutmaya çalıştı.

— Şu anda, diye bağırdı, düello için geçerli bir neden var!

— Bence de, diye sürdürdü diplomat. Hemen kovuyorum o alçağı, dedi uşaklarına; başka biri geçsin arabaya.

Arabanın küçük kapısı açıldı; şövalye Julien'le tanığının önce binmeleri için üsteledi. Gidip M. de Beauvoisis'nin bir dostunu aradılar, o da sakin bir köşe gösterdi. Yoldaki konuşma gerçekten iyi geçti. Tek aykırılık diplomatın sabahlığıydı.

"Çok soylu bu beyler M. de La Mole'ün konağına akşam yemeğine gelenler gibi sıkıcı değiller," diye düşündü Julien, "Bunun nedenini anlıyorum," diye ekledi az sonra; "Açık saçık konuşmaktan çekinmiyorlar," Bir gün önceki bale gösterisinde halkın beğeniyle izlediği dansçı kızlardan söz ediliyordu. Soylu beyler, Julien ve tanığı 96. Alay teğmeninin hiç bilmediği birtakım nüktelere göndermede bulunuyorlardı. Julien bunları biliyormuş gibi davranma sersem-

liğine düşmedi; tüm iyi niyetiyle bu konudaki bilgisizliğini itiraf etti. Bu açıksözlülük şövalyenin arkadaşının hoşuna gitti; sözü edilen nükteli fıkraları en ince ayrıntılarına kadar güzelce anlattı.

Julien bir şeye çok şaştı. Corpus Domini ayini için yolun tam ortasına kurulmakta olan mola kereveti arabayı bir an için durdurdu. Soylu beyler bunun üzerine bir sürü şaka yaptılar; onlara göre papaz bir başpiskoposun oğluydu. Doğrusu dük olmayı isteyen biri M. de La Mole'ün evinde böyle bir sözü söylemeyi göze alamazdı.

Düello hemen bitti: Julien'in bir kurşunun isabet ettiği kolunu hemen ispirtolu mendillerle sardılar. Şövalye de Beauvoisis, Julien'den onu arabayla evine kadar bırakmaya izin vermesini rica etti. M. de La Mole'ün adresini verince genç diplomatla arkadaşı bakıştılar. Julien'in atlı arabası da oradaydı, ama o, bu iki soylu beyin konuşmalarını *96.* Alay'ın temiz yürekli teğmeninkinden çok daha eğlenceli buluyordu.

"Ey ulu Tanrım!" diye düşünüyordu Julien, "Düello düello dedikleri bu mu? Ne çok sevindim o arabacıyı bulduğuma! Kahvede o saygısızlığa katlanmak zorunda kalsaydım, ne mutsuz olurdum!" İki bey arasındaki eğlenceli konuşma hemen hiç kesilmemişti. Julien o zaman diplomatların yapmacık tavırlarının ne işe yaradığını da anladı.

"Demek ki soylu kişiler arasındaki konuşmanın ille de sıkıcı olması gerekmiyor! Bak bu adamlar Corpus Domini töreniyle dalga geçiyor, açık saçık fıkraları, hem de ayrıntılarıyla anlatma yürekliliğini gösteriyorlar. Tek eksikleri siyaset konusunda akıl yürütme; bu eksiklik de konuşmalarındaki incelikle, kullandıkları deyimlerin yerindeliğiyle dengeleniyor," diyordu içinden. Julien'in içinden onlara karşı büyük bir yakınlık duydu. "Bu insanlarla sık sık görüşsem nasıl da mutlu olurdum!"

Birbirlerinden ayrılır ayrılmaz, Şövalye de Beauvoisis bilgi toplamaya koştu: Pek fazla bir şey öğrenemedi.

Vuruştuğu insanın kim olduğunu çok merak ediyordu; onu usulüne uygun bir şekilde ziyaret edebilir miydi? Elde ettiği birkaç bilgi pek yüreklendirici değildi doğrusu.

— Bütün bunlar çok korkunç! dedi kendi tanığına. M. de La Mole'ün sıradan bir kâtibiyle, hem de sırf arabacım kartlarımı çaldı diye vuruştuğumu itiraf edemem ki!

— Bu iş insanı kesinlikle gülünç düşürebilir.

Hemen o akşam Şövalye de Beauvoisis ile arkadaşı gittikleri her yerde zaten soylu bir beyefendiye benzeyen M. Sorel'in Marki de La Mole'ün yakın dostlarından birinin yasadışı çocuğu olduğunu yaydılar. Söylenti hiçbir güçlükle karşılaşmadan benimsendi. Bunun üzerine, genç diplomatla arkadaşı, odasında geçirdiği on beş gün boyunca Julien'i görmeye gelme lütfunda bulundular. Julien de onlara operaya ömründe yalnız bir kerecik gittiğini itiraf etti.

— Aa, korkunç bir şey bu, dediler ona, herkes oraya gider; sokağa çıkar çıkmaz ilk işiniz Rossini'nin Kont Ory'sine gitmek olmalı.

Operada Şövalye de Beauvoisis onu, o günlerde büyük bir şöhret kazanmış olan şarkıcı Geronimo'yla tanıştırdı.

Julien şövalyenin gözüne girmeye çalışıyordu; genç adamın özsaygısı, gizemli saygınlığı ve kendini beğenmişliği onu büyülüyordu. Örneğin, sık sık görüştüğü çok soylu bir bey kekelediği için, şövalye de ara sıra hafifçe kekeliyordu. Julien o güne dek insanı eğlendiren bir komiklikle zavallı bir taşralının öykünmeye çalıştığı davranış kusursuzluğunun böyle tek bir insanda bir araya geldiğini görmemişti.

Artık operada onu Şövalye de Beauvoisis ile yan yana görüyorlardı, bu yakınlık adının duyulmasına yol açtı.

— Demek Franche-Comtéli varlıklı bir dostumun yasadışı oğlusunuz? dedi bir gün M. de La Mole ona.

— M. de Beauvoisis bir kerestecinin oğluyla dövüştüğünün duyulmasını istemedi.

Marki bu söylentinin yayılmasında hiç payı bulunmadığını söylemeye kalkan Julien'in lafını yarıda kesti.

— Biliyorum, biliyorum, dedi M. de La Mole; işime gelen bu söylentinin içini doldurmak bana düşüyor artık. Ama benim de vaktinizin ancak yarım saatini alacak bir ricam var: Opera günleri saat on bir buçukta soyluların çıkışını görmeye gidin. Davranışlarınızda hâlâ taşralılığın izlerini görüyorum, sizi bunlardan kurtarmak gerek; ayrıca günün birinde yanlarında size bir görev verebileceğim önemli insanları uzaktan da olsa tanımanızın hiç zararı yoktur. Gişeye gittiğinizde kendinizi tanıtın; biletleriniz hazır.

VII. Bölüm

Bir Damla Nöbeti

> Hak ettiğimden değil, efendim damla nöbeti geçirdiğinden terfi ettim.
>
> BERTOLOTTI

Okur belki de bu özgür ve neredeyse dostane anlatım tarzına şaşırmıştır; markinin altı haftadır geçirdiği damla nöbetinden dolayı evden çıkamadığını söylemeyi unuttuk.

Matmazel de La Mole ile annesi Hyères'de, markizin annesinin yanındaydılar. Kont Norbert babasını çok nadir görüyordu; aslında çok iyi geçiniyorlardı, ama konuşacak bir şeyleri yoktu. Julien'le idare etmek zorunda kalan M. de La Mole genç adamın birtakım düşüncelerini fark ettikçe şaşırıyordu. Ona gazeteleri okutuyordu. Genç kâtip kısa sürede markiye ilginç gelecek sayfaları seçecek duruma geldi. Marki nefret ettiği yeni bir gazeteyi okumamaya yemin etmişti, ama her gün sözünü ediyordu. Julien buna gülüyordu. Yaşadığı döneme öfke duyan marki Titus-Livius'u ona okuttu; Latince metni okurken anında yapılan çeviri onu eğlendiriyordu.

Bir gün marki Julien'in sabrını zorlayan o aşırı nezaketiyle şunları söyledi:

"Sevgili Julien, izin verin de size mavi bir giysi armağan edeyim: Uygun bulduğunuz bir zaman onu giyip yanıma gelin, o zaman benim gözümde Kont de Chaulnes'un kardeşi, yani yaşlı dostum dükün küçük oğlu olacaksınız."

Julien bu öneriye bir anlam veremese de, hemen o akşam mavi takımla markiyi görmeye geldi. Marki ona toplumsal statüleri aynıymış gibi davrandı. Julien'in gerçek inceliği hissedecek bir yüreği vardı elbet, ama ince ayrıntılar konusunda en küçük fikri yoktu. Kendisine kalsa markinin fantezisini bilmiyor olsa, ondan bu kadar saygı görmeyeceği konusunda yemin edebilirdi. "Ne hayranlık verici bir yetenek!" dedi kendi kendine; dışarı çıkmak için ayağa kalktığında, marki damla hastalığı yüzünden kalkıp kendisini geçiremediği için özür diledi.

Bu garip tutum uzun süre Julien'in kafasını kurcaladı: "Acaba benimle alay mı ediyor?" diye düşünüyordu. Öğüt almak için Rahip Pirard'a gitti, ama o marki kadar nazik biri olmadığından ıslık çalıp başka konuya geçmekle yetindi. Julien ertesi sabah koltuğunun altında çantası, imzalanacak mektupları ve kara giysileri içinde markinin karşısına dikildi. Marki ona eskiden olduğu gibi davrandı. Akşam mavi ceketi giyip gelince bambaşka biçimde, bir gün önceki gibi nezaketle karşılandı.

— Hasta yaşlı bir adamı görmeye gelmekten fazla sıkılmama lütfunu gösterdiğinize göre, dedi marki, ona yaşamınızın en küçük olaylarını bile anlatmalısınız; ama içtenlikle, açık ve eğlenceli biçimde anlatmanın dışında bir şey düşünmeden. Çünkü eğlenmeliyiz, diye sürdürdü marki; yaşamda eğlenmenin dışında bir gerçek yok. Bir insan her gün savaşta canımı kurtaramaz ya da bana bir milyon armağan edemez; ama konuşma ustası Rivarol[61] şurada, uzun iskemlemin ya-

61 Antoine Rivarol (1753-1801), Fransız yazar. (ç.n.)

nında olsaydı, bir saatliğine beni acı ve sıkıntıdan kurtarırdı. Onu Hamburg'daki sürgün yıllarında yakından tanıdım.

Marki, Julien'e Rivarol'un, ancak dördü bir araya geldiğinde hoş bir sözü kavrayabilen Hamburglularla ilgili fıkralarını aktardı.

Bu küçük rahipten başka kimsesi kalmayan marki de onu eğlendirmek istedi. Julien'in gururunu okşadı. Julien de kendisinden doğruyu söylemesi istendiğine göre her şeyi anlatmaya karar verdi; ama iki şeyi sakladı: Markinin tüylerini diken diken eden bir adama duyduğu tutkulu hayranlığı ve ileride rahip olacak birine hiç yakışmayan inançsızlığını. Şövalye de Beauvoisis ile yaşadığı küçük olay çok işe yaradı. Marki, Saint-Honoré Sokağı'ndaki kahvede kendisine en çirkin küfürleri yağdıran arabacıyla yaşadığı sahnede gözleri yaşarana dek güldü. Bu dönemde, efendiyle himayesindeki delikanlı arasındaki ilişkilerde kusursuz bir içtenlik yaşandı.

M. de La Mole bu tuhaf kişilikli gençle ilgilendi. Başlarda eğlenmek için Julien'in gülünç yanlarını pohpohluyordu; kısa bir süre sonra bu delikanlının yaşama bakış açısındaki çarpıklıkları güzellikle düzeltmeyi daha ilginç bulmaya başladı, "Paris'e gelen öbür taşralılar her şeye hayran olur," diye düşünüyordu marki; "Bizimkiyse her şeyden nefret ediyor. Hemen her şeyleri yapmacıktır, bizimki o kadar değil ve sadece salaklar onu ahmak sanıyor."

Kışın sert soğuklarıyla uzayan damla nöbeti birkaç ay sürdü.

"İnsan güzel bir İspanyol köpeğine bile bağlanıyor," diyordu marki kendi kendine, "Ben neden şu küçük rahibe bağlanmaktan utanıyorum? Kendine özgü bir kişiliği var. Ona oğlum gibi davranıyorum: Ne olmuş peki! Ne sakıncası var? Bu oyun sürerse, vasiyetimde bana topu topu beş yüz louisye mal olacak elmas bir yüzüğe patlar."

Marki kanat gerdiği gencin sağlam kişiliğini kavradıktan sonra, ona her gün yeni bir iş veriyordu.

Julien bu soylu beyin aynı konuda birbirleriyle çelişen kararlara vardığını ürpererek saptadı.

Bu başını ciddi şekilde derde sokabilirdi. Artık verilen kararları bir tutanak defterine yazıyor, markiye imzalattırıyordu. Julien yanına bir yardımcı almıştı, her işle ilgili kararları özel bir deftere aktarıyordu. O deftere ayrıca bütün mektupların birer örneği konuyordu.

Marki ilk başta son derece gülünç ve sıkıcı bulduğu bu yöntemin avantajlarını iki ay sonra kavradı. Julien ona bankacının yanında çalışmış bir yardımcı almayı önerdi, bu adam çift defter tutacak, Julien'in çekip çevirmekle görevlendirildiği bütün toprak işlerindeki alındı belgelerini ve giderleri yazacaktı.

Bu önlemler markinin kendi işleri konusunda gözlerinin açılmasını sağladı, böylece ne zamandır parasını çalan vekilharcına danışmadan iki üç yeni arazi alma hazzını tattı.

— Kendinize üç bin frank ayırın, dedi bir gün genç yardımcısına.

— Aman efendim, sonra bana kara çalarlar.

— Peki ne yapmamı istiyorsunuz? diye sordu marki öfkeyle.

— Lütfen böyle bir karar aldığınızı kendi elinizle deftere yazın; böylece bana üç bin frank bağışlansın. Zaten bu defter tutma işini Rahip Pirard akıl etti.

Marki, kâhyası M. Poisson'un verdiği hesapları dinleyen Marki de Moncade[62] kadar sıkkın bir yüzle kararı deftere yazdı.

Akşamları Julien mavi takım elbisesiyle geldiğinde asla iş konuşulmuyordu. Markinin lütufları kahramanımızın acı çeken gururunu fazlasıyla pohpohladığı için delikanlı kısa bir süre sonra elinde olmadan bu sevimli yaşlı adama bağlanmaya başladı. Bu yakınlık Julien'in Paris'te söylendiği

62 Fransız oyun yazarı Léonor Jean Christine Soulas d'Allainval'ın (1700-1753) *Küçükkentliler Okulu* adlı oyunundaki kişiler. (ç.n.)

gibi duyarlı bir insan olmasından kaynaklanmıyordu; ancak canavar ruhlu da değildi, ayrıca yaşlı cerrah binbaşının ölümünden bu yana hiç kimse onunla böyle iyi niyetli bir şekilde konuşmamıştı. Markinin, özsaygısına karşı yaşlı cerrahtan daha büyük bir nezaket gösterdiğini şaşkınlıkla fark etti. Sonunda cerrahın göğsündeki nişandan, markinin boynundaki mavi kurdeleye oranla daha fazla gurur duyduğunu anladı. Markinin babası çok soylu bir beydi.

Bir gün sabah toplantısının sonunda kara giysili Julien, hem de iş konusunda markiyi eğlendirdi; adam onu birkaç saat alıkoydu ve vekilharcının borsadan getirdiği kâğıt paralardan birkaçını ona vermek istedi.

— Sayın marki, bir şey söylememe izin vermenizi isteyerek size göstermek zorunda bulunduğum saygıya aykırı davranmış olmayacağımı ummak isterim.

— Söyleyin dostum.

— Sayın markiden bu armağanı geri çevirmemi saygısızlık olarak kabul etmemelerini rica edeceğim. Bu para kara giysili adama verilmiyor ve mavi giysili adamın hoşgörme lütfunda bulunduğunuz davranışlarını etkileyebilir.

Büyük bir saygıyla selam vererek, ardına bakmadan odadan çıktı.

Marki çok hoşuna giden bu tavrı akşam Rahip Pirard'a anlattı.

— Sevgili rahibim, sonunda size bir şeyi itiraf etmeliyim. Julien'in ailesini ve toplumsal konumunu biliyorum ve sizden bana bu konuda yalan söylememenizi rica ediyorum.

"Bu sabahki davranışı son derece soyluydu, ben de onu soylu yapıyorum," diye düşündü marki.

Marki nihayet bir süre sonra dışarı çıkabildi.

— Hadi gidip iki ay Londra'da kalın, dedi Julien'e. Aldığım mektuplarla eklediğim notları özel ulaklar ya da başkaları size ulaştırır. Oturur yanıtları yazar, her mektubu verdiğiniz yanıtın içine koyup bana yollarsanız. Böylece ortaya çıkacak gecikmenin topu topu beş gün olacağını hesapladım.

Julien Calais'ye giden posta arabasında, kendisini Londra'ya göndermek için öne sürülen uydurma işlerin gereksizliğini düşünüyordu.

İngiliz toprağına nasıl bir nefret duygusu ve tiksintiyle ayak bastığını anlatamayız. Bonaparte'a duyduğu çılgınca tutkuyu biliyoruz. Her subayı bir Sir Hudson Lowe, her soylu beyi de adada yapılan bütün alçaklıkların emirlerini verdiği için on yıl bakanlıkla ödüllendirilen Lord Bathurst olarak görüyordu.

Sonunda Londra'da kibirliliğin doruk noktasıyla tanıştı. Kendisini değişik ortamlara sokan soylu genç Ruslarla ahbaplık ediyordu.

— Sizin kaderiniz belli sevgili Sorel, diyorlardı ona, bizim bin bir güçlükle takınmaya çalıştığımız, o anki duyguları yansıtmaktan uzak mı uzak, şu buz gibi soğuk yüz ifadesine sahipsiniz.

— Yaşadığınız çağı kavrayamamışsınız, diyordu Prens Korasoff: Hep sizden beklenenin tersini yapın. İnanın bana, çağımızın tek dini budur. Ne çılgın olun, ne yapmacık davranın, çünkü o zaman sizden çılgınlıklar yapmanız, sonu gelmez oyunlara girişmeniz istenir, dolayısıyla kurallara uymamış olursunuz.

Julien, Prens Korasoff'la birlikte akşam yemeğine davet edildiği Dük de Fitz-Folke'nin evinde kendini kanıtlayarak büyük ün kazandı. Herkesi bir saat bekletti. Londra'daki elçiliklerde görevli genç kâtipler arasında, o gün prensi bekleyen yirmi kişi içinde onun davranışı hâlâ örnek gösterilir. Yüz ifadesini tasvir etmek mümkün değildi.

Züppe dostlarına karşın, İngiltere'nin Locke'tan bu yana yetiştirdiği biricik düşünür olan ünlü Philippe Vane'i görmek istedi. Onu ziyaret ettiğinde, adam hapisteki yedinci yılını dolduruyordu.

"Bu ülkede aristokrasinin şakası yok," diye düşündü Julien, üstelik Vane aşağılanmış, gururu ayaklar altına alınmıştı.

Yine de keyfi yerindeydi; aristokrat sınıfa duyduğu öfke onu sıkıntıdan kurtarıyordu. "İngiltere'de gördüğüm tek neşeli insan bu," dedi Julien tutukevinden çıkarken.

Zorba yöneticiler için en yararlı kavram Tanrı'dır, demişti Vane ona...

Söylediklerinin geri kalanını saygısızca oldukları için buraya yazmıyoruz.

— İngiltere'den bana hangi eğlenceli düşünceyi getirdiniz? diye sormuştu M. de La Mole. Julien susuyordu. Eğlenceli ya da değil İngiltere'den hangi düşüncelerle ayrıldınız? diye sordu marki bir kez daha.

— Birincisi, dedi Julien, İngilizlerin en akıllıları bile günde bir saat deliriyor; ülkenin Tanrı'sı olan intihar iblisi kafalarına giriyor.

2) İngiltere'ye ayak basarken akıl ve üstün yeteneğin yüzde yirmi beşi uçup gidiyor.

3) Yeryüzünde hiçbir şey İngiltere'deki kır görünümleri kadar güzel, hayranlık verici, duygulandırıcı olamaz.

— Peki, sıra bende, dedi marki:

Birincisi, Rus büyükelçisinin düzenlediği baloda, Fransa'da savaşı büyük bir tutkuyla isteyen yirmi beş yaşında üç yüz bin genç bulunduğunu neden söylediniz? Bunun kralların hoşuna mı gideceğini sanıyorsunuz?

— Bizim büyük diplomatlarla konuşurken insan ne yapacağını şaşırıyor, dedi Julien. Çok ciddi tartışmalar açmak gibi bir saplantıları var. Gazetelerdeki günlük haberlerle yetinirseniz, sizi ahmak sayıyorlar. Doğru ve yeni bir şeyler söylediğinizde şaşırıyor, ne diyeceklerini bilemiyor ve ertesi sabah saat yedide kapınıza büyükelçilik birinci kâtibini gönderip konuşmanızın uygunsuz olduğunu söylüyorlar.

— Hiç kötü sayılmaz, dedi marki gülerek. Ancak sayın Derin Düşünceli Adam, İngiltere'ye ne yapmak için gittiğinizi anlamadığınıza bahse girerim.

— Beni bağışlayın, diye sürdürdü Julien: Oraya dünyanın en ince insanlarından biri olan kralın büyükelçisinin evinde haftada bir akşam yemeğine katılmaya gittim.

— İşte şu nişanı aramaya gittiniz, dedi marki. Sırtınızdaki kara giysiyi çıkarttırmak istemiyorum, ayrıca mavi giysili adamla yaptığım eğlenceli konuşmalara alıştım. Yalnız yeni bir emre dek şunu aklınızda tutun: Şu nişanı göğsünüzde gördüğümde, dostum Dük de Chaulnes'un altı aydır dış elçiliklerde görev yaptığından habersiz olduğu küçük oğlu olacaksınız. Marki, ödüllendirme işine son verirken, şunu da unutmayın, diye çok ciddi bir sesle ekledi, şu anki konumuzu terk etmenizi istemiyorum. Bu hem koruyan, hem korunan için gerçek bir yanılgı ve talihsizlik olur. Davalarım canınızı sıktığında ya da işime yaramadığınız zaman, olsa olsa Rahip Pirard'ınki gibi iyi bir kilise ayarlarım size, daha fazla değil, diye ekledi marki soğuk bir ses tonuyla.

Bu nişan Julien'in gururunu okşadı; artık daha çok konuşur oldu. Kendini heyecanlı bir konuşma sırasında hemen herkesin ağzından kaçabilecek, pek yakışık almayan sözler yüzünden hedef tahtasına oturtulmuş, hakarete uğramış kişi saymaktan büyük ölçüde kurtuldu.

Aldığı nişan onu garip bir ziyaretçiyle buluşturdu; bu kişi bakana baronluğundan ötürü teşekkür etmek için Paris'e gelmiş olan sayın Baron Valenod'ydu. Yakında M. de Rênal'in yerine Verrières belediye başkanlığına getirilecekti.

M. de Valenod, M. de Rênal'in gizli bir Jakoben olduğunun öğrenildiğini söyleyince Julien için için güldü. Aslında yaklaşan yeni seçimlerde yeni baron bakanlığın adayıydı, buna karşılık kralcı bölge üst kurulunda M. de Rênal liberaller tarafından destekleniyordu.

Julien'in, Madam de Rênal konusunda birkaç şey öğrenmeye çalışması boşunaydı; baron ansızın aralarındaki eski yarışı anımsar gibi oldu ve hiç sır vermedi. En sonunda da

Julien'den yapılacak seçimlerde babasının oyunu istedi. Julien de babasına yazmaya söz verdi.

— Ayrıca sayın şövalye beni Marki de La Mole'le tanıştırmalısınız.

"Gerçekten de yapmalıyım bunu," diye düşündü Julien; "ama böyle alçak birini!.."

— Doğrusunu isterseniz, La Mole Konağı'nda önemsiz bir kâtipten başka bir şey değilim, sizi tanıştırma işini üzerime alamam.

Julien markiye her şeyi anlatırdı: Akşam ona Valenod'nun kendisiyle tanışma talebini ve 1814'ten beri yaptıklarını anlattı.

— Yarın yeni baronu bana tanıştırmanız yetmez, diye söze başladı marki, ayrıca onu ertesi akşam yemeğe çağırıyorum. O yeni valilerimizden biri olacak.

— Bu durumda düşkünler yurdu yöneticiliğinin babama verilmesini isterim, dedi Julien soğuk bir ifadeyle.

— Hayhay, diye yanıt verdi marki yeniden neşeli bir havaya bürünerek; verildi gitti, sizden bir ahlak dersi bekliyordum; gittikçe pişiyorsunuz.

M. de Valenod, Verrières'deki piyango bayisinin öldüğünü haber verdi: Julien bu işin, bir zamanlar yazdığı dilekçeyi M. de La Mole'ün çalışma odasında bulduğu yaşlı salağa, M. Cholin'e verilmesinin pek eğlenceli olacağını düşündü. Marki Maliye Bakanlığı'ndan bu mevkinin kendilerine ayrılmasını isteyen mektubu imzalarken, Julien'in ezbere okuduğu dilekçeye epey güldü.

M. Cholin atanır atanmaz Julien bu işin bölge milletvekilliği tarafından, hani şu ünlü geometrici M. Gros için istendiğini öğrendi: O eliaçık adamın topu topu bin dört yüz frank yıllık geliri vardı ve her yıl eski piyango bayisine ailesini geçindirmesi için altı yüz frank ödünç veriyordu.

Julien yaptığına çok şaşırdı. "Bir yerlere gelmek istiyorsam, bu bir şey değil, daha bir sürü haksızlık etmem gereke-

cek; ayrıca bunları güzel duygusal sözlerin altında gizlemeyi öğrenmeliyim: Zavallı M. Gros! Nişan onun hakkıydı, ben aldım, dolayısıyla onu bana veren hükümetin istediği yönde davranmalıyım."

VIII. Bölüm

İnsanı Başkalarından Ayıran Nişan Nedir?

Senin suyun susuzluğumu gidermiyor, dedi susamış cin.

— Oysa bu Diyarbakır'ın en serin kuyusudur.

PELLICO

Günün birinde Julien, M. de La Mole'ün bir zamanlar ünlü Boniface de La Mole'e ait olduğu için öbürlerinden daha çok değer verdiği, Seine kıyısındaki topraklarından, sevimli Villequier'den dönüyordu. Konakta Hyères'den dönen markiz ve kızıyla karşılaştı.

Julien artık tam bir züppeydi, Paris'te yaşama sanatını öğrenmişti. Matmazel de La Mole'e çok soğuk davrandı. Ona büyük bir neşeyle attan düşmesinin ayrıntılarını sorduğu günleri hiç anımsamıyor gibiydi.

Matmazel de La Mole, Julien'i biraz daha büyümüş, ama benzi sararmış buldu. Tavırlarında, giyiminde kuşamında en küçük bir taşralılık kalmamıştı; ama konuşması öyle değildi: Sözlerine hâlâ aşırı bir ciddiyet, yapmacıklık hâkimdi. Akla uygun bu niteliklerine karşın, konuşması kendini beğenmişliğinden ötürü aşağı katmandan birini yansıtmıyordu; ama

kimi şeyleri hâlâ önemli saydığı hissediliyor, sözünün arkasında duran biri olduğu anlaşılıyordu.

— Zeki olmasına zeki, ama hâlâ zarif değil, dedi Matmazel de La Mole babasına, Julien'e verdiği nişanla dalga geçerek. Bir La Mole olduğu halde, kardeşim bu nişan için size on sekiz ay yalvardı.

— Evet ama, onda beklenmedik pırıltılar var, sözünü ettiğiniz La Mole'deyse buna hiç rastlanmadı.

Sayın Retz Dükü'nün geldiği haber verildi.

Mathilde bunun üzerine karşı konulamaz bir esneme ihtiyacı hissetti; baba konağının eski altın kaplamalarını ve eski gediklilerini avcunun içi gibi tanıyordu. Paris'te yeniden yaşamaya başlayacağı yaşamla ilgili son derece sıkıcı bir görüntü vardı kafasında. Ama Hyères'ye gidince de Paris'i özlüyordu.

"Oysa on dokuz yaşındayım!" diye düşünüyordu: "Bütün o altın sırmalı koca budalalar buna mutluluk yaşı derler." Provence'a yaptıkları yolculuk sırasında salondaki konsolun üzerinde birikmiş sekiz on yeni şiir kitabına bakıyordu. Croisenois'dan, Luz'den, Caylus'den ve diğer dostlarından da daha zeki olmak gibi bir talihsizliği vardı. Provence'ın güzelim göğü, şiir, güney konusunda kendisine söyleyebilecekleri her şeyi önceden tasarlayabiliyordu.

En derin can sıkıntısının, daha da kötüsü herhangi bir haz duyma umudunu yitirmiş olmanın okunduğu güzelim gözleri gelip Julien'e takıldı. O en azından herkes gibi değildi.

— Mösyö Sorel, dedi yüksek sınıftan genç kızların kullandıkları hiç kadınsı olmayan, o sert sesiyle kesik kesik, bu akşam M. de Retz'in balosuna geliyor musunuz?

— Matmazel, dük hazretleriyle tanıştırılma onuruna ermedim henüz. (Sanki bu sözcükler ve bu unvan bizim gururlu taşralının ağzını tırmalıyordu.)

— Kardeşime sizi konağına götürme görevini verdi; bana gelmiş olsaydınız, Villequier arazisiyle ilgili ayrıntıları

anlatırdınız; baharda oraya gitmekten söz ediliyor. Şatonun oturulabilir durumda olup olmadığını, çevrenin söylendiği kadar güzel olup olmadığını öğrenmek isterdim.

Julien karşılık vermedi.

— Kardeşimle birlikte baloya gelin, diye ekledi duygusuz bir ses tonuyla.

Julien saygıyla selam verdi. "Demek ki baloda bile ailenin bütün bireylerine hesap vermek zorundayım. Zaten yanlarında çalışan biri olarak para almıyor muyum?" Öfkeyle ekledi: Ayrıca kıza söyleyeceklerimin babanın, ananın, erkek kardeşin planlarını bozup bozmayacağını da Tanrı bilir! Tam egemen bir prense yakışır bir konak burası. Burada hiç göze batmamak, ama kimseye yakınma fırsatı da vermemek gerekiyor.

Şu soylu kız hiç hoşuma gitmiyor! diye düşündü, annesinin birkaç arkadaşıyla tanıştırmak için çağırdığı Matmazel de La Mole'ün yürüyüşüne bakarken. Modayı iyice abartıyor, giysisi omzundan düşüyor... Yüzü yolculuğa çıkmadan öncesine göre daha solgun... Saçlar öyle sarı ki, neredeyse renksiz! Güneş ışığı hiç değmeden aralarından geçiyor sanki. Ama şu selamlama biçimine, şu bakışa bakın, gören de kraliçe sanır!

Matmazel de La Mole salondan çıkmak üzere olan kardeşine seslendi.

Kont Norbert, Julien'in yanına geldi.

— Sevgili Sorel, bu gece yarısı M. de Retz'in balosu için sizi nereden almamı istersiniz? dedi. Beni sizi getirmekle özel olarak görevlendirdi.

— Bunca iyiliği kime borçlu olduğumu çok iyi biliyorum, diye karşılık verdi Julien yerlere dek eğilerek.

Öfkesi Norbert'in kendisiyle konuşurken kullandığı inceliğe, gösterdiği ilgiye bir kusur bulamadığından, kendi verdiği yanıtın gönül alıcı yanına takıldı. Bu yanıtta hafif bir alçaklığı andıran bir şey vardı.

Akşam baloya gittiğinde, Retz Konağı'nın görkemi karşısında ağzı açık kaldı. Girişteki avlu üzeri altın yıldızlarla kaplı, koyu kırmızı, kocaman bir çadır beziyle örtülmüştü: Bundan daha zarif bir şey olamazdı. Avlu çadırın altındaki portakal ağaçlarıyla, baştan aşağı çiçek açmış zakkumlarla ormana dönüştürülmüştü. Saksılar toprağa özenle gömüldükleri için, portakallar, zakkumlar yerden fışkırıyormuş gibi duruyordu. Arabaların geçtiği yola kum dökülmüştü.

Bütün bunlar bizim taşralıya olağanüstü göründü. Ömründe böylesi bir görkemle hiç karşılaşmamıştı; etkilenen düşgücüyle bir anda öfkesini unuttu. Arabada baloya gelirken Norbert mutluydu, kendisiyse her şeyi kapkara görüyordu; avluya girince rolleri değiştiler.

Norbert onca görkemin ortasında pek o kadar gözetilememiş kimi ayrıntılara takılmıştı. Her eşyaya yapılan masrafı hesaplıyordu, Julien onun toplam yükseldikçe kıskanıp öfkelendiğini fark etti.

Kendisiyse dans edilen ilk salona kendinden geçmiş, her şeye hayran, heyecanın etkisiyle neredeyse utangaçlaşmış bir halde girdi. İnsanlar ikinci salonun kapısında birikmişti. Öyle kalabalıktı ki ilerlemek olanaksızdı. İkinci salon Granada'daki Elhamra gibi döşenmişti.

— Kabul etmek gerekir ki, balonun kraliçesi bu, diyordu omzu Julien'in göğsüne çarpan bıyıklı bir genç.

— Bütün kış herkesten güzel olan Matmazel Fourmont ikinci sıraya düştüğünü görüyor, dedi yanındaki genç: Şu garip haline baksana.

— Gerçekten çekici görünmek için elinden geleni yapmış. Kadrilde çiftlerin birbirinden ayrıldığı anda yüzünü kaplayan çekici gülümsemeye bak. Yemin ederim paha biçilemez.

— Matmazel de La Mole, bütünüyle ayrımında olduğu göz kamaştırıcılığının verdiği hazzı fark ettirmek istemiyor sanki. Konuştuğu erkeğin hoşuna gitmekten çekinir gibi bir hali var.

— Çok güzel! Kendini beğendirme sanatı budur işte!

Julien bu çekici kadını görebilmek için uğraşıp duruyordu; kendisinden daha uzun yedi sekiz erkek kadını görmesini engelliyordu.

— Bu soylu görünümünde hafif bir beğenilme merakı seziliyor, diye sürdürdü bıyıklı delikanlı.

— O iri mavi gözler de kendini ele verecekleri an nasıl yere çevriliyor, diye ekledi yanındaki. Bundan daha ustacası olamaz gerçekten.

— Şu güzel Fourmont'a bak, onun yanında nasıl sıradanlaştı, dedi üçüncü genç.

— O ölçülü duruşu: Bana layık bir erkek olsaydınız, size bütün çekiciliğimi sergilerdim! demek istiyor.

— İyi de, kim layık olabilir şu göz kamaştırıcı Mathilde'e? dedi ilk delikanlı: Ancak yirmi yaşında, eli ayağı düzgün, yakışıklı, akıllı, soylu, savaş kahramanı bir prens.

— Bu evliliğin şerefine bir yerlere hükümdar olarak atanacak Rus imparatorunun gayrimeşru oğlu... Ya da hani şu süslü püslü giydirilmiş köylüye benzeyen Kont de Thaler.

Derken kapıdaki kalabalığın dağılmasıyla Julien içeri girmeyi başardı.

"Bütün bu bebeklere o kadar ilgi çekici göründüğüne göre, gidip şunu yakından inceleyeyim," diye düşündü. "Böylece bütün bu insanlar için kusursuzluğun ne olduğunu da görürüm."

Gözleriyle aradığı Mathilde ona baktı. "Görevim beni çağırıyor," dedi Julien içinden; yüzünde artık öfke yoktu. Doğrusunu isterseniz, özsaygısına pek yakışmasa da, Mathilde'in omuzları epey açık giysisinin verdiği hazla artan bir merakla ona doğru ilerliyordu. "Güzelliği gençliğinden geliyor," diye düşündü. Kızla arasında kapıdaki konuşmalarını dinlediği gençlerin de bulunduğu beş altı delikanlı vardı.

— Siz bütün kış buradaydınız mösyö, dedi kız ona, bu balo mevsimin en güzeli değil mi?

Karşılık vermedi.

— Coulon[63] çiftinin yaptığı şu kadril bana çok hayranlık verici görünüyor; bu hanımlar da mükemmel dans ediyorlar.

Gençler ille de bir yanıt vermesi beklenen talihli erkeğin kim olduğunu görmek için başlarını geri çevirdiler. Yanıt hiç de cesaret verici değildi.

— Ben bu konuda yeterince makul bir yorum yapamam, Matmazel, ömrüm yazı yazmakla geçiyor, bu gördüğüm ilk görkemli balo.

Bıyıklı gençler bu yanıt karşısında irkildiler.

— Siz bir bilgesiniz Mösyö Sorel, diye karşılık verildi Julien'e daha belirginleşen bir ilgiyle; bütün bu balolara, eğlencelere bir düşünür gibi, J.-J. Rousseau gibi bakıyorsunuz. Bu çılgınlıklar sizi şaşırtıyor ama etkilemiyor.

Tek bir sözcük Julien'in düşgücünü söndürmeye, yüreğinden her türlü yanılsamayı kovmaya yetti. Dudaklarında belki de fazla abartılmış bir küçümseme belirdi.

— J.-J. Rousseau soylular dünyasını yargılamaya kalktığında bence aptalın biri oluyor, diye karşılık verdi; bu dünyayı anlamıyor, sonradan görme bir uşak gibi değerlendirmeler yapıyordu.

— Peki ya Toplum Sözleşmesi, dedi Mathilde saygılı bir ifadeyle.

— Cumhuriyeti ve monarşinin saygınlıklarının yok edilmesi gerektiğini savunur, bir dük akşam yemeğinden sonra dostlarından birine eşlik etmek için yürüyüşünün güzergâhını değiştirdiğinde, o sonradan görme mutluluktan sarhoş olur.

— Haa! Evet. Dük de Luxembourg, Montmorency'de M. Coindet diye birine Paris'e doğru eşlik ediyor... diye tamamladı Matmazel de La Mole eline geçen ilk bilgiçlik fırsatının verdiği haz ve kendinden geçişle.

---

63 XVIII. yüzyılın sonu, XIX. yüzyılın başında yaşamış ünlü bir dansçı ailenin üyeleri. (ç.n.)

Söylediği bu bilgece sözler karşısında kendinden geçen kız, âdeta Kral Feretrius'un[64] varlığını ortaya çıkaran akademi üyesi kadar coşkulanmıştı. Julien'in bakışı keskinliğini ve ciddiyetini korudu. Bir ara coşan Mathilde konuştuğu insanın soğukluğu karşısında büyük bir düş kırıklığı yaşadı. Aynı etkiyi genellikle kendisi başkaları üzerinde yarattığından, şaşkınlığı daha da arttı.

Tam bu sırada Marki de Croisenois hızla Matmazel de La Mole'ün yanına geldi. Bir ara üç adım ötesine kadar yaklaştı ama kalabalığı aşamadı. Engelin öbür yanından gülümseyerek kıza bakıyordu. Yanında Mathilde'in kuzeni, genç Rouvray Markizi vardı. Kolunda daha on beş gün önce evlendiği kocası vardı. Karısı kadar genç olan Rouvray Markizi noterlerin ayarladıkları töreye uygun bir evlilikten sonra çok güzel bir gelinle karşılaşan erkeğin budalaca aşkını yaşıyordu. M. de Rouvray, epey yaşlı bir amcanın ölümünden sonra dük olacaktı.

Kalabalığı yaramayan Marki de Croisenois gülümseyerek Mathilde'e bakarken, kız da kocaman gök mavisi gözlerini ona ve yanındakilere dikmişti. "Ne kadar sıradan insanlar!" dedi içinden. "Şu benimle evlenmeye kalkışan Croisenois'ya bak; tatlı, nazik biri. Davranışları da M. Rouvray gibi kusursuz. Yarattıkları sıkıntı olmasa, bütün bu beyler çok sevimli olurlardı. O da balo boyunca dar kafalı, kendinden hoşnut haliyle ardımdan ayrılmayacak. Nikâhtan bir yıl sonra arabam, atlarım, giysilerim, Paris'in yirmi fersah ötesinde şatom, sonradan görme birini, örneğin Kontes de Roiville'i kıskançlıktan çatlatacak her şeyim, hem de en iyisinden olur; peki ya sonra?"

Mathilde geleceği düşündükçe sıkılıyordu. Marki de Croisenois sonunda yanına gelip konuşmayı başardı, ama o

64 O dönemde dillerde dolaşan bir fıkraya gönderme: Bir akademi üyesi Latince bir metinde sözcüğün birini yanlış kullanmış, bu da onu Feretrius diye bir kral uydurmak zorunda bırakmıştı. (ç.n.)

söylediklerini dinlemiyor, kurmayı sürdürüyordu. Sözlerinin gürültüsü Mathilde'in kulağında balodaki uğultuya karışıyordu. Kız gözleriyle saygılı, ama kendinden emin ve hoşnut bir ifadeyle yanından uzaklaşmış olan Julien'i izliyordu. Gözüne dans eden ve gezinen kalabalıktan uzak bir köşede duran, okurun daha önce tanıdığı, ülkesinde ölüm cezasına çarptırılmış Kont Altamira ilişti. XIV. Louis zamanında akrabalarından biri, Prens Conti'yle evlenmişti; bu anının saygısı onu papazlar kurulunun gazabından biraz da olsa koruyordu.[65]

"Bir erkeğe üstünlük kazandıran şeyin ölüm cezasına çarptırılmak olduğunu anlıyorum," diye düşündü Mathilde: "Satın alınmayan tek şey bu!"

"Aman, ne hoş laf ettim yine! Bunları herkesin içinde söylememem ne kötü!" Mathilde, konuşmaya önceden hazırlanmış bir söz sokuşturmayacak kadar beğeni sahibiydi; ama ettiği bir sözle kendinden geçmeyecek kadar da gururluydu. Yüzündeki can sıkıntısının yerini bir mutluluk havası aldı. O arada kendisine sürekli bir şeyler anlatan Marki de Croisenois kızın yüz ifadesindeki bu değişimi kendi başarısı sanıp gevezeliğini daha da artırdı.

"Kötü ruhlu biri ne diyebilir şu güzel sözüme?" dedi Mathilde içinden. "Eleştirisine yanıt veririm: Baronluk, vikontluk satın alınır; nişan verilir; nitekim kardeşim aldı, ne yaptı bunun için? Bir rütbe elde edilir. On yıllık kıta hizmeti ya da savaş bakanı bir akraba, bir de bakarsın Norbert gibi süvari birliği komutanı olmuşsun. Büyük bir servete kavuşmaksa daha güç, dolayısıyla daha itibarlı. Ne garip! Kitaplarda anlatılanların tam tersi bütün bunlar... Servet istiyorsan, M. Rothschild'in kızıyla evlenirsin."

"Sözlerimin gerçekten derin bir anlamı var. Ölüm cezası insanın özenemeyeceği tek şey."

---

65 Prens Conti, XVII. yüzyılda Saint-Sacrement topluluğuna ayrıcalıklar tanımıştı. (ç.n.)

— Kont Altamira'yı tanıyor musunuz? dedi M. de Croisenois'ya.

Çok uzaklardan gelir gibi görünen bu sorunun zavallı markinin beş dakikadır anlattıklarıyla hiç ilgisi yoktu, adamın bütün sevimliliği uçup gitti. Oysa herkesçe şakacı, hoşsohbet olarak bilinen biriydi.

"Çok garip şu Mathilde," diye düşündü; "Uygunsuz tavırları var, yine de kocasına imrenilecek bir toplumsal konum kazandırır. Şu Marki de La Mole'ün bu işleri nasıl becerdiğini bilmiyorum ama bütün partilerin lider kadrolarıyla bağlantısı var; kimse onu alt edemez. Öte yandan Mathilde'in garipliği deha sayılabilir. İyi bir ailede doğmuşsanız, çok da servetiniz varsa, deha gülünç olmaktan çıkar ve insana büyük bir ayrıcalık kazandırır! Ayrıca insanı pek sevimli kılan şu zekâ, kişilik ve hazırcevaplık karışımını istediğinde çok iyi kullanıyor..." Ama iki işi bir anda yapmak zor olduğundan marki, Mathilde'e boş bir ifadeyle, dersini tekrarlar gibi karşılık verdi:

— Zavallı Altamira'yı kim tanımaz? diyerek, gülünç, saçma, başarısız komplosunu anlattı.

"Kesinlikle çok saçma!" dedi Mathilde kendi kendine konuşur gibi, "Ama hiç değilse harekete geçmiş. Karşımda gerçek bir erkek görmek istiyorum; hadi gidip onu bana getirin," dedi ağzı bir karış açık kalan markiye.

Kont Altamira, Matmazel de La Mole'ün kendini beğenmiş ve biraz da küstah tavırlarına açıkça hayran olduğunu belli ediyordu; ona göre Paris'in en güzel kızlarından biriydi.

— Nasıl da yakışırdı bir tahta! dedi M. de Croisenois'ya ve kont da hiç nazlanmadan geldi.

Soylular arasında bir Jakobenlik kokan bir komploya karışmaktan daha kötü bir şey olamayacağını düşünenler az değildir. Ve kim başarıya ulaşamamış bir Jakobenden daha tiksinti verici olabilir?

Mathilde'in, M. de Croisenois'a yönelttiği bakışı Altamira'nın liberal düşünceleriyle dalga geçse de, genç kız kontun konuşmasını büyük bir hazla dinliyordu.

"Baloda bir suikastçı, ne güzel bir çelişki," diye düşündü. Kara bıyıklarıyla onu dinlenen bir aslana benzetiyordu; ama kısa sürede kafasının tek bir düşüncede yoğunlaştığını fark etti: Yararlılık, yararlılığa duyulan hayranlık.

Genç kont ülkesine iki meclisli bir hükümet kazandırmanın dışında hiçbir şeyi ilgiye değer bulmuyordu. Perulu bir generalin içeri girdiğini gördüğünde balonun en çekici insanı Mathilde'in yanından keyifle ayrıldı.

Avrupa'dan umudunu kesmiş olan zavallı Altamira, işi, güçlenen Güney Amerika'nın Avrupa'ya Mirabeau'nun kendilerine gönderdiği özgürlüğü geri vereceklerini düşünecek kadar ileri götürmüştü.[66]

O arada Mathilde'in çevresini bıyıklı gençler ordusu sarmıştı. Altamira'nın güzelliğinden etkilenmediğini görmüş, yanından ayrılmasına canı sıkılmıştı; Perulu generalle konuşurken kara gözlerinin parladığını görüyordu. Matmazel de La Mole, çevresindeki genç Fransızlara rakibelerinin taklit edemeyeceği bir ciddiyetle bakıyordu. "Tüm koşulların elverişli olduğunu varsaysak bile, içlerinden hangisi ölüm cezasına çarptırılmak ile sonuçlanabilecek bir komplo girişiminde bulunabilir?" diyordu içinden.

Bu garip bakış pek kafası çalışmayanların gönlünü okşuyor, öbürlerini kaygılandırıyordu. Bunlar beklenmedik bir anda güçlükle yanıtlayabilecekleri iğneli bir sözden korkuyorlardı.

"İyi bir ailede doğmak eksikliklerini hakaret sayacağım yüzlerce nitelik kazandırır insana: Bunu örneğin Julien'de görüyorum," diye düşünüyordu Mathilde; "Ama soylu bir aileden gelmek bile insanı ölüm cezasına çarptıran bir girişimin yanında sönük kalır."

---

66 25 Temmuz 1830'da düzenlenen bu belge, 4 Ağustos'ta X. Charles'ı taht-tan indiren devrim sırasında yayımlanmıştır. (ç.n.)

O sırada yanında duran biri:

— Şu Kont Altamira, 1268'de kafası uçurulan Konradin'i[67] kurtarmaya kalkışan, Pimentel'in soyundan gelen San Nazaro-Pimentel Prensi'nin ikinci oğludur, diyordu. Pimenteller Napoli'nin en soylu ailelerinden biridir.

"Al işte, benim: Soylu bir ailenin mensubu olmak, insanın ölüm cezasına çarptırılma riskini göze alma gücünü yok eder! tezimi çok güzel kanıtlayan bir durum. Demek ki bu akşam hep yanlış akıl yürütmelere mahkûmum. Üstelik alt tarafı bir kadınım, öyleyse hadi dans edelim!" Tam bir saattir galop dansı için yalvaran Marki de Croisenois'nın ısrarlarına boyun eğdi. Mathilde felsefedeki başarısızlığını unutmak için fazlasıyla çekici olmak istedi, bu da M. Croisenois'yı kendinden geçirdi.

Ama dans etme ve sarayın en yakışıklı erkeklerinden biri tarafından beğenilme arzusu Mathilde'i avutmuyordu. Bundan daha fazlası olanaksızdı. Balonun kraliçesi olduğunun farkındaydı, ama bunu bile soğuk bir ifadeyle kabulleniyordu.

"Croisenois gibi bir adamla nasıl da silik bir yaşam geçiririm?" diye düşünüyordu Mathilde bir saat sonra danslarını bitirdiklerinde... "Altı aylık aradan sonra Paris'teki bütün kadınların beni kıskanmasına yol açan şu balodan neden keyif alamıyorum? Üstelik en ayrıcalıklı insanlardan oluşmuş bir topluluğun bütün övgülerini toplarken. Burada burjuva sınıfından olsa olsa birkaç meclis üyesi ya da belki bir iki Julien var. Ama, diye ekliyordu gittikçe artan bir kederle, felek bana şöhret, servet, gençlik gibi onca üstünlük sağladıysa da, ne yazık ki bunların arasında mutluluğa yer yok!"

"Üstünlüklerimin en güvenilmezi bütün gece bana sözünü ettikleri şey. Akıllı olduğumu söylüyorlar, sanırım doğru, çünkü hepsini korkuttuğumu sanıyorum. Ciddi bir konuya

---

67 Konradin (1252-1268), Alman kralı V. Konrad olarak da bilinir. Sicilya Krallığı'nda egemen olamamış, on altı yaşında ölmüştür. (ç.n.)

girmeye cesaret ettiklerinde, beş dakika sonra soluk soluğa kalıyorlar, hem de bir saattir yinelediğim bir şeyi yeni bir bulgu sayarak. Güzelim, Madam de Staël'in uğrunda her şeyini vereceği bu üstünlüğe sahibim, yine de sıkıntıdan ölüyorum. Marki de Croisenois'nın adını taşıdığımda daha az sıkılmam için bir neden var mı?"

"Üstelik de ulu Tanrım!" diye ekledi içinden gelen ağlama arzusunu bastırarak, "Kusursuz bir adam değil mi? Bu yüzyılda verilen en itibarlı eğitimi almış; ona bakanlar onun hoş ve zeki bir adam olduğunu hemen anlarlar, üstelik yürekli de... Ama şu Sorel çok garip," dedi içinden, gözündeki donuk ifadenin yerini öfke alıyordu. "Kendisiyle konuşmak istediğimi söyledim, ortalarda görünme lütfunda bulunmuyor."

IX. Bölüm

Balo

Balo giysilerinin şatafatı, mumların parlaklığı, kokular: Bunca güzel kol, güzel omuz! Çiçek demetleri, insanı havalara uçuran Rossini ezgileri, Ciceri resimleri! Kendimde değilim!

Uzeri'nin Gezileri

— Öfkeli görünüyorsunuz, dedi Markiz de La Mole kızına, uyarıyorum sizi: Bu haliniz bir baloya hiç yakışmaz.

— Başım ağrıyor, diye karşılık verdi Mathilde küçümseyen bir ifadeyle, çok sıcak burası. Tam bu sırada, yaşlı baron de Tolly, Matmazel de La Mole'ü doğrulamak istercesine fenalaşıp yere düştü; adamı dışarı taşımak zorunda kaldılar. Beyin kanamasından söz edildi, tatsız bir olaydı.

Ama Mathilde bununla hiç ilgilenmedi. Yaşlılarla ve kederli şeyler anlattıkları herkesçe bilinenlerle ilgilenmemeye karar vermişti.

Beyin kanamasından söz etmemek için dans etti, zaten beyin kanaması falan da değildi, baron ertesi gün ortalıktaydı.

"Ama şu M. Sorel hâlâ gelmiyor," dedi içinden danstan sonra. Onu bakışlarıyla aradığında başka bir salonda olduğunu fark etti. Çok garip, doğalmış gibi görünen o sarsılmaz soğukluğu gitmişti; artık İngiliz'e benzemiyordu.

"Kont Altamira'yla, benim ölüm mahkûmumla konuşuyor!" dedi Mathilde. "Gözü karanlık bir ışıkla parlıyor; sanki kılık değiştirmiş bir prens; bakışındaki gurur daha da artmış."

Julien, Altamira'yla konuşmayı sürdürerek kızın bulunduğu yere yaklaşıyordu; Mathilde gözünü Altamira'ya dikmişti, yüz hatlarında bir insanda ölüm cezasına çarptırılmaya üstün nitelikleri arıyordu.

Yanından geçerken, Julien:

— Evet, diyordu Kont Altamira'ya, Danton yürekli bir adamdı!

"Aman Tanrım! O da bir Danton olmasın," dedi Mathilde içinden; "Öyle soylu bir yüzü var ki, Danton ise dünyanın en çirkin adamıydı, sanırım kasap diye anılıyormuş." Julien hâlâ çok yakınındaydı, ona seslenmekten çekinmedi; bir genç kız için sıradışı sayılabilecek bir soru yöneltmenin bilinç ve gururu içinde.

— Danton bir kasap değil miydi? dedi.

— Evet, kimi Parislilerin gözünde öyleydi, diye karşılık verdi Julien saklamaya gerek duymadığı bir küçümseme ve Kont Altamira'yla konuşmasının etkisiyle alevlenen bakışlarıyla, ancak ne var ki iyi yetişmiş kişilerin gözünde Méry-sur-Seine'de avukattı; başka bir deyişle Matmazel, diye ekledi kızgın bir ifadeyle, yani kariyerine burada gördüğüm kimi meclis üyeleri gibi başlamıştı. Ayrıca Danton'un güzellik açısından korkunç bir eksikliği vardı, çok çirkindi.

Bu son sözcükler sıradışı ve kesinlikle kibarlıktan uzak bir ifadeyle hızlı hızlı söylenmişti.

Julien hafifçe eğilerek, yüzünde alçakgönüllü bir övünçle azıcık bekledi. Sorularınıza yanıt vermek için para alıyorum ve aldığım parayla geçiniyorum der gibiydi. Gözünü

kaldırıp Mathilde'e bakma lütfunda bulunmuyordu. Kızsa Julien'e diktiği fal taşı gibi açılmış güzel gözleriyle onun kölesine benziyordu. Suskunluk uzayınca Julien emir almak için efendisine bakan bir uşak gibi kıza baktı. Garip bir bakışla kendisini süzen Mathilde'le göz göze gelmesine karşın, dikkat çekici bir aceleyle yanından uzaklaştı.

"Gerçekten yakışıklı birinin çirkinliği böyle övmesi!" dedi sonunda daldığı düşlerden uyanan Mathilde. "Sözü hiç kendisine getirmiyor! Caylus ya da Croisenois gibi değil. Bu Sorel'de babamın baloda Napolyon'u taklit ettiği zamanki halini andıran bir şey var." Mathilde, Danton'u çoktan unutmuştu. "Bu akşam gerçekten sıkılıyorum." Gidip kardeşinin koluna girdi, delikanlı hiç istemese de onu balo salonunu bir uçtan diğerine kadar dolaşmaya zorladı. Sonra aklına gidip idam mahkûmunun Julien'le konuşmasını dinlemek geldi.

Salonda korkunç bir kalabalık vardı. Altamira bir tepsiden dondurma almak üzereyken yanlarına yaklaşmayı başardı. Arkası yarı dönük bir halde Julien'le konuşuyordu, İşlemeli giysili bir kolun kendisiyle birlikte dondurma almak için uzandığını gördü. Giysinin işlemesi dikkatini çekmiş gibiydi; kolun kime ait olduğunu görmek için döndü. Aynı anda pek soylu ve çocuksu gözlerinde hafif bir küçümseme belirdi.

— Şu beyi görüyor musunuz, dedi Julien'in kulağına, *** Büyükelçisi, Araceli Prensi bu. Bu sabah Fransa Dışişleri Bakanı M. de Nerval'den sınırdışı edilmemi istedi. Bakın, işte şurada, iskambil oynuyor. 1816'da[68] size birkaç suikastçıyı teslim ettiğimiz için M. de Nerval beni vermeye çoktan hazır. Beni bizim krala geri verirlerse, yirmi dört saat içinde asılırım. Ve şu bıyıklı yakışıklı gençlerden biri gelir beni enselemeye.

---

68 Grenoble'da başarısız bir ayaklanmanın baş gösterdiği yıl. Ayaklanmanın önderi Jean-Paul Didier (1758-1816) Savoi'ye sığınmış, ancak sınırdışı edilip Fransa'ya geri gönderilmişti. (ç.n.)

— Alçaklar! diye bağırdı Julien alçak sesle.

Mathilde konuşmalarının tek hecesini bile kaçırmıyordu. Sıkıntısı geçmişti.

— O kadar alçak değiller, diye sürdürdü Kont Altamira. Size canlı bir örnek verebilmek için kendimden söz ettim. Prens d'Araceli'ye bakın; beş dakikada bir Altın Post nişanına göz atıyor; bu değersiz süsü göğsünde görmeye doyamıyor. Bu zavallı adam aslında dünyaya yanlış zamanda gelmiş. Yüzyıl önce Altın Post önemli bir nişandı, ama o dönemde bu nişanın yanına yaklaşamazdı. Bugünse soylu bir aileden gelenler içinde onunla bu kadar övünebilmek için insanın Aracelili olması gerekir. Onu elde edebilmek için bütün kenti astırabilirdi.

— Nişanı alabilmek için böyle bir şey mi yaptı? diye sordu sıkıntılı Julien.

— Yok, tam değil, diye karşılık verdi Altamira soğuk bir ifadeyle; olsa olsa ülkesinde liberal geçinen varlıklı toprak sahiplerinden yirmisini otuzunu nehre attırmıştır.

— Ne canavarlık! dedi Julien.

Konuşulanları işitebilmek için büyük bir dikkatle başını eğmiş olan Matmazel de La Mole onlara, güzel saçları Julien'in omzuna değecek kadar yaklaşmıştı.

— Daha pek gençsiniz! diye karşılık veriyordu Altamira. Provence'ta evli bir kız kardeşimin bulunduğunu söylemiştim size; hâlâ güzel, iyi yürekli, tatlı bir kadındır; bütün görevlerine bağlı, sofu değil, dindar, harika bir anadır.

"Sözü nereye getirmek istiyor acaba?" diye düşünüyordu Matmazel de La Mole.

— Şimdi mutlu bir yaşam sürüyor, diye sürdürdü Kont Altamira; 1815'te de öyleydi. O zaman Antibes yakınlarındaki arazisinde saklanmıştım; Mareşal Ney'in kurşuna dizildiğini öğrendiği an sevincinden dans etmeye başladı!

— Olabilir mi böyle bir şey? dedi Julien irkilerek.

— Partiye bağlılık budur, diye sürdürdü Altamira. XIX. yüzyılda artık gerçek tutku yok: İşte bu yüzden Fransa'da

insanlar ölesiye sıkılıyor. En acımasız işler acımasızlık göstermeden yapılıyor.

— Çok daha kötü! dedi Julien; insan suç işlerken hiç değilse haz duymalıdır: Tek şansları buysa, işlenen suçlar ancak bu akıl yürütmeyle meşru gösterilebilir.

Matmazel de La Mole onurunu unutmuş, gelip düpedüz Altamira ile Julien'in arasına yerleşmişti. Sözünü dinlemeye alışmış olan kolundaki kardeşi başka yerlere bakıyor, bozuntuya vermemek için kalabalık yüzünden yoluna devam edemediğini belli etmeye çalışıyordu.

— Haklısınız, dedi Altamira, bugün cinayetler bile en küçük bir haz duymadan, kısa süre sonra unutulacak şekilde işleniyor. Şu baloda size katil olarak lanetlenebilecek on kişi gösterebilirim. Ama bunu kendileri de unuttu, başkaları da.[69]

Birçoğu, köpeği bacağını kırsa ağlayacak kadar duygulanıyor. Père-Lachaise Mezarlığı'nda, Paris'teki hoş deyişle, mezarlarına çiçekler attığınız zaman size onların gözüpek şövalyeler kadar erdemli oldukları söyleniyor, IV. Henri zamanındaki büyük atalarının büyük işleri sayılıp dökülüyor. Prens d'Araceli'nin üstün çabalarına karşın asılmaz, Paris'teki talihimden yararlanmayı sürdürürsem, en küçük pişmanlık duymayan, fazlasıyla onurlandırılmış sekiz on katille birlikte akşam yemeğine çağırmak isterim sizi.

O akşam yemeğinde gerçekten kan dökmemiş kimseler olarak sadece ikimiz yer alacağız; ama ben kan emici ve Jakoben bir canavar olarak, siz de soylular arasına karışmış bir halk adamı olduğunuz için aşağılanacaksınız, ikimiz de nefretlerinin hedefi olacağız.

— Bundan daha doğru söz olamaz! dedi Matmazel de La Mole.

Altamira şaşkın şaşkın kızın yüzüne baktı, Julien'se dönüp bakma zahmetine bile girmedi.

---

69 "Bu, durumdan hoşnut olmayan biridir." Molière'in *Tartuffe*'teki bir notu. (Stendhal'in notu)

— Bu arada başını çektiğim devrimin, sadece üç kelleyi uçurmaya ve anahtarı bende olan bir kutuda saklanan yedi sekiz milyonu yandaşlarımıza dağıtmaya razı olmadığım için başarısızlığa uğradığını unutmayın, diye sürdürdü Kont Altamira. Bugün beni asmak için yanıp tutuşan ama o zamanlar benle çok samimi olan kralım, o üç kelleyi uçursaydım, kasalarında duran parayı dağıtsaydım, en büyük nişanını bana verirdi, çünkü o zaman kısmen de olsa bir başarı elde etmiş olurdum, ülkem de iyi kötü bir anayasaya kavuşurdu... İşte dünya böyle, tıpkı bir satranç tahtası gibi.

— O zaman oyunu bilmiyordunuz, diye yanıt verdi gözleri ışıl ışıl yanan Julien; bugünse...

— Bugünse elime fırsat geçse bütün kelleleri uçurup, geçen gün söylediğiniz gibi bir Girondin[70] olmazdım mı demek istiyorsunuz?.. Ben de buna düelloda adamın birini öldürmenizin, onu cellada teslim etmenizden daha doğru olacağı yanıtını veririm, diye sürdürdü Altamira kederli bir sesle.

— Çok doğru! dedi Julien, amaca varmak isteyen, araçlara katlanır; küçük bir nokta değil de, elinde güç bulunan biri olsaydım, dört kişinin canını kurtarmak için üç adamı astırırdım.

Gözlerinde insanların yargılarına karşı duyduğu küçümsemenin ve bilincin ateşi parlıyordu; bakışları yanı başında duran Matmazel de La Mole'ünkilerle karşılaştı ve bakışlarındaki küçümseme biraz olsun yumuşayacak yerde daha da pekişirmiş gibiydi.

Kız derinden sarsıldı; ama artık Julien'i aklından çıkaracak halde değildi; kardeşini alıp öfkeyle uzaklaştı.

"Gidip punç içeyim, bol bol dans edeyim," dedi içinden; "En iyisini seçmek, her şeye karşın insanları etkilemek istiyorum. Al işte, ünlü densiz, Kont de Fervaques." Adamın davetini geri çevirmedi; dans ettiler. "Bakalım hangimiz daha küstah

70 İsmini Fransa'nın Gironde bölgesinden almış, Fransız İhtilali sırasında halk meclisinde burjuvaziyi temsil etmiş grubun ismidir. (ç.n.)

çıkacak?" diye düşündü içinden, "Ama iyice dalga geçebilmek için adamı konuşturmalıyım." Az sonra öbür çiftler dansı bütünüyle bırakmasalar da biraz geri çekildiler. Mathilde'in iğneli sözlerinden birini bile kaçırmak istemiyorlardı. M. de Fervaques gittikçe bozuluyor, aklına parlak düşünceler gelmeyip işi kibar sözlere döktüğünden yüzünü buruşturuyordu; kızgın Mathilde çok acımasız davrandığı adamı düşman ilan etti. Gün ağarana dek dans etti, sonra çok yorulup kenara çekildi. Arabaya bindiğinde, kalan gücünü de kendisine hüzün ve keder verecek düşüncelere harcıyordu. Julien onu küçümsemiş, kendisiyse ona karşılığını verememişti.

Julien ise ayrımına varmaksızın salondaki müzikle, çiçeklerle, güzel kadınlarla, genel zarafetle ve hepsinden önce kendisi için birtakım ayrıcalıklar, bütün insanlar için de özgürlük tasarlayan düşgücüyle kendinden geçmiş bir halde mutluluğun doruğundaydı.

— Ne güzel bir balo! dedi konta, tek bir eksiği yok.

— Yoo, düşünce eksik, diye karşılık verdi Altamira.

Ve yüzü bu küçümsemeyi yansıtıyor, ama nezaketi duygularını gizlenesini gerektirdiği için söz konusu küçümseme rahatsız edici durmuyordu.

— Siz varsınız ya sayın kont. Düşünce hâlâ devrimden yana, öyle değil mi?

— Adım yüzünden buradayım. Ama salonlarınızda nefret edilen düşüncenin bir vodvildeki acı şakayı aşmaması gerekir; ancak o zaman ödüllendirilir. Ama karşı çıkışlarında kararlı ve yeni düşünceler olan adama kinik diyorsunuz. Yargıçlarınızdan biri ünlü yergi yazarı Courier'ye[71] öyle demedi mi? Béranger gibi onu da zindana attınız. Sizde rahipler kurulu kafası çalışan herkesi hemen güvenlik güçlerine teslim ediyor; soylu kişiler de buna alkış tutuyor.

Çünkü sizin kokuşmuş toplumunuz her şeyden önce görgü kurallarını önemsiyor... Bu yüzden hiçbir zaman askerce

71 Paul-Louis Courier (1772-1825), yergileriyle ünlü Fransız yazar. (ç.n.)

yiğitliğin üstüne çıkamayacaksınız; Muratlarınız olacak, ama Washingtonlarınız asla. Fransa'da kibirden başka bir şey göremiyorum. Konuşurken zihninde yeni düşünceler beliren kişi sonunda ihtiyatsız bir çıkış yapıyor, ev sahibi de onurunun kırıldığını sanıyor.

Bu sırada kontun Julien'i evine getiren arabası La Mole Konağı'nın önünde durdu. Julien komplocusuna hayran kalmıştı. Altamira da ona kuşkusuz derin bir inanca dayanan şu övücü sözü etmişti:

— Sizde Fransız hafifliği yok, yararlılık ilkesini anlıyorsunuz.

Rastlantıya bakın ki Julien önceki gün M. Casimir Delavigne'in tragedyası Marino Faliero'yu görmüştü.

"Oyundaki kişilerden Israël Bertuccio[72] bütün o soylu Venediklilerden daha kişilikli değil mi?" diyordu asi halk çocuğumuz; "Ancak soylulukları kanıtlanmış o insanların kökeni Charlemagne'dan bir yüzyıl öncesine, 700'e dayanırken, M. de Retz'in balosundaki kişilerin soyluluğu olsa olsa ancak XIII. yüzyıla uzanıyordu. İşte böyle! Doğuştan soylu onca Venedikli arasında bir tek Israël Bertuccio anımsanıyor."

"Bir komplo keyfî bir şekilde dağıtılmış bütün unvanları ortadan kaldırır. Devrim sırasında insan bir anda ölümü göğüsleme biçiminin kendisine kazandırdığı toplumsal konuma yerleşir. Akıl bile egemenliğini yitirir..."

"Valenodların, Rênallerin egemen olduğu şu yüzyılda Danton ne yapardı acaba? Kralın savcı vekili bile olamazdı..."

"Ne savcısı? Gider ruhunu rahipler kuruluna satardı; bakan olurdu, çünkü o yüce Danton da hırsızlık yaptı. Mirabeau da kendini sattı. Napolyon İtalya'da milyonları çaldı, aksi takdirde yoksulluk, tıpkı General Pichegru[73] gibi daha

---

72 *Marino Faliero* adlı oyunda Venedik soylularına tuzak kuran bir karakter. (ç.n.)

73 Jean-Charles Pichegru (1761-1804), Napolyon'a karşı ayaklanan Fransız generali. (ç.n.)

fazla ileri gitmesine izin vermezdi. Bir tek La Fayette tek kuruş çalmadı, insan çalmalı mı, yoksa kendini satmalı mı?" diye düşündü Julien. Bu düşünce bütün düşgücünü esir aldı. Gecenin geri kalan bölümünü Devrim Tarihini okuyarak geçirdi.

Ertesi gün kitaplıkta mektuplarını yazarken hâlâ Kont Altamira'nın konuşmasını düşünüyordu.

"Aslında şu İspanyol liberaller halkı tehlikeye atarak daha fazla cinayet işleselerdi, o kadar kolay süpürülüp atılmazlardı. Kendini beğenmiş, geveze çocuklar gibi davrandılar..." diyordu içinden uzun düşlere daldıktan sonra. "Tıpkı benim gibi!" diye haykırdı Julien sıçrayarak uyanırcasına.

"Bugüne dek, bana, hayatları boyunca, bir kez de olsa harekete geçmeyi göze alan o zavallıları yargılama hakkını verecek hangi güç işin üstesinden geldim? Sofradan kalkarken, yarın akşam yemek yemeyeceğim! diye haykıran adama benziyorum; ama bu haykırış şu anki gibi güçlü ve neşeli olmamı engellemeyecek. Büyük bir eylemin yarı yolunda neler hissedildiğini kim biliyor?.." Bu yüce düşünceler o sırada Matmazel de La Mole'ün kitaplığa beklenmedik bir şekilde girmesiyle bölündü. Yenilmemeyi başaran Danton'un, Mirabeau'nun, Carnot'nun üstün niteliklerine duyduğu hayranlıkla öylesine doluydu ki, gözleri Matmazel de La Mole'e takılsa da, onu selamlamadı, onun farkına varmamış gibi görünüyordu. Fal taşı gibi açılmış gözleri sonunda kızı fark edince bakışlarındaki ışık söndü. Matmazel de La Mole acıyla bunun ayrımına vardı.

Julien'den en üst rafta durduğu için iki merdivenden en büyüğünü almasını gerektiren Vely'nin *Fransa Tarihi*'ni istemesi boşunaydı. Julien merdivene yaklaştı, istenen kitabı aldı, kıza teslim etti, ama o arada bir an bile onunla ilgilenmedi. Merdiveni yerine götürürken dalgınlıkla dirseği kitaplığın camlarından birine çarptı; döşemeye saçılan cam parçalarının şangırtısı sonunda onu uykusundan uyandır-

dı. Alelacele Matmazel de La Mole'den özür diledi; elinden geldiğince nazik olmak istiyordu, ama daha fazlası elinden gelmiyordu. Matmazel de La Mole onu rahatsız ettiğini, kendisiyle konuşmak yerine, zihnini meşgul eden düşüncelerine yeniden dalmayı yeğlediğini açıkça gördü. Uzun uzun yüzüne baktıktan sonra çekip gitti. Julien arkasından yürüyüşüne bakıyor, bir gün önceki göz kamaştırıcı zarifliğiyle şimdiki giyiminin yalınlığı arasındaki çelişkinin tadını çıkarıyordu. İki yüz ifadesi arasındaki ayrım da aynı derecede çarpıcıydı. Dük de Retz'in balosunda o kadar kibirli görünen kız şu anda yalvaran gözlerle bakıyordu. "Şu kara giysi bedensel güzelliğini gerçekten daha çok ortaya çıkarıyor," dedi içinden. "Duruşu kraliçe gibi; peki ama neden yas tutuyor?"

"Kalkıp birine bu yasın nedenini sorarsam, bakarsın yine bir pot kırarım." Julien artık daldığı coşkunun derinliklerinden tamamen çıkmıştı. "Bu sabah yazdığım mektupların hepsini gözden geçirmeliyim; kim bilir ne atlanmış sözcükler, ne hatalar bulurum." Dikkatini güçlükle toplamaya çalışıp mektupların ilkini okurken hemen yanında ipek bir giysinin hışırtısını işitti; hızla başını çevirdi; Matmazel de La Mole masasının iki adım ötesinde dikilmiş gülüyordu. Dikkatinin ikinci kere dağıtılması Julien'i kızdırdı.

Mathilde ise bu delikanlı için hiçbir anlam ifade etmediğini anlamıştı; gülüşü sıkıntısını saklamaya yönelikti, başardı da.

— Görünüşe göre önemli konular hakkında düşünüyorsunuz Mösyö Sorel. Zihninizi kurcalayan Sayın Kont Altamira'yı Paris'e yollayan darbe girişimiyle ilgili bir olay mı acaba? Bana ne düşündüğünüzü söyleyin; bunu öğrenmek için yanıp tutuşuyorum; yemin ederim, kimseye söz etmeyeceğim!

Ağzından çıkana kendisi de şaştı. Kendisinden aşağı birine yalvarıyordu ha! Sıkıntısı daha da arttı, hoppaca ekledi:

— Yüzünde her zaman soğuk bir ifade bulunan birini, böylesine esinlendiren, âdeta Michelangelo'nun peygamberine çeviren ne olabilir?

Julien'i derinden yaralayan bu iğneleyici ve saygısız soru bütün çılgınlığını geri getirdi.

— Danton zimmetine para geçirirken haklı mıydı acaba? dedi ansızın, gittikçe ürkütücü bir hal alan yüz ifadesiyle. Piemonte'nin, İspanya'nın devrimcileri halkı tehlikeye atarak daha fazla cinayet işlemeli miydiler? Beş para etmez insanlara ordudaki bütün rütbeleri, nişanları vermeli miydiler? Göğüslerinde bu nişanları taşıyacak insanlar o zaman kralın geri dönmesinden korkmazlar mıydı? Torino hazinesi yağma edilmeli miydi? Kısacası Matmazel, dedi korkunç bir ifadeyle kıza yaklaşarak, yeryüzünden cahilliği ve suçu kovmak isteyen kişi, kasırga gibi esmeli, önüne çıkanı devirmeli mi?

Mathilde korktu, gözünün içine bakmaya devam edemedi, bir adım geriledi. Ona bir an baktı; sonra korkusundan utanıp hafif adımlarla kitaplıktan çıktı.

X. Bölüm

Kraliçe Marguerite

Ey aşk! Bize içinde haz bulunmayan bir
çılgınlık sunamaz mısın?
Portekizli Bir Rahibenin Mektubu'ndan

Julien mektuplarını yeniden okudu. Akşam yemek çanı çalındığında, "Kim bilir ne gülünç duruma düştüm şu Parisli bebeğin gözünde!" dedi kendi kendine; "Ona düşüncelerimi açıkça söylemek ne büyük çılgınlık!" Ama aslında belki o kadar da büyük bir çılgınlık değildi. O koşullarda bana yakışan gerçeği söylemekti.

"Ayrıca neden gelip beni böylesine özel konularda sorguya çekiyor! Asıl onun sorusu saygısızca. Görgü kurallarına aykırı davrandı. Danton konusundaki düşüncelerim babasının parasını ödediği hizmetlerimin arasına girmiyor."

Yemek salonuna geldiğinde ailenin öbür bireylerinden daha kara giysilere bürünmüş olan Matmazel de La Mole'ün büyük yası Julien'e öfkesini unutturdu.

Akşam yemeğinden sonra bütün gün içini kaplayan coşku nöbetinden tamamen kurtulduğunu gördü. Neyse ki o akşam yemekte Latince bilen Eski Yazıtlar uzmanı da vardı.

"Matmazel de La Mole'ün tuttuğu yasla ilgili sorum pot kırmak anlamına gelecekse, benimle en az alay edecek adam bu işte," dedi Julien içinden.

Mathilde yüzünde garip bir ifadeyle ona bakıyordu. "İşte, Madam de Rênal'in anlattığı gibi, bu şehrin kadınlarının kibirli kişiliklerinin canlı örneği bu," dedi Julien içinden. "Bu sabah ona karşı hiç yakın davranmadım, sohbet etme isteğini geri çevirdim. Ama böylece gözünde değerim arttı. Kuşkusuz bu işte şeytanın parmağı var. Her şeye tepeden bakan gururu nasılsa daha sonra öcünü alır. Elinden geleni ardına koymasın. Kaybettiğim kadınla ne büyük ayrım var aralarında! Nasıl doğal bir sevimliliği vardı onun! Ne kadar saf ve çocuksuydu! Düşüncelerini daha şekillenmeden anlayabiliyordum; gönlünde tek bir rakibim vardı, çocuklarının ölümünü görme korkusu; mantıklı, doğal bir duyguydu bu, ben bile onun gibi çocuklarının ölmesinden korkuyordum Tam bir budala gibi davrandım. Paris konusunda düşündüklerim bu yüce kadının değerini bilmemi engelledi."

"Ne büyük fark ulu Tanrım! Üstelik burada neyle karşılaştım? İçi boş bir kendini beğenmişlik, kurumun bin bir türü, başka bir şey değil!"

O sırada masadan kalkılıyordu. "Benim Eski Yazıtlar uzmanı akademi üyesini kapmalarına izin vermeyelim," dedi Julien içinden. Bahçeye çıkılırken yanına yaklaştı, tatlı ve uysal bir tavır takındı, Victor Hugo'nun ünlü oyunu Hernani'nin elde ettiği başarıya duyduğu öfkeyi paylaştı.

— Keşke kralın ferman çıkardığı dönemi sürüyor olsaydı!.. dedi.

— O zaman bunu yazmayı göze alamazdı ki! diye bağırdı akademi üyesi, oyundaki ünlü oyuncu Talma[74] gibi elini havaya kaldırarak.

Julien gözüne çarpan bir çiçekten yola çıkarak Vergilius'un Georgica'sından birkaç dizeyi okudu, hiç kim-

74 François-Joseph Talma (1763-1826), Fransız tiyatro oyuncusu. (ç.n.)

senin Rahip Delille'in dizelerinin düzeyine çıkamadığını söyledi. Kısacası her yoldan övdü akademi üyesini. Sonra çok büyük bir kayıtsızlıkla:

— Matmazel de La Mole'e yasını tuttuğu bir amcadan yüklüce bir miras kaldı sanıyorum, dedi.

— Nasıl olur! dedi akademi üyesi, hem bu evde yaşıyorsunuz, hem de bu hanımın çılgınlığını bilmiyor musunuz? Aslında annesinin bunlara izin vermesi garip; zaten aramızda kalsın, insan bu evde kişiliğinin gücüyle kendini gösteremez. Matmazel Mathilde'in kişiliği hepsini bastırır, dolayısıyla tümünü o çekip çevirir. Bugün 30 Nisan!

Ve akademi üyesi en ince bakışıyla Julien'i süzdü. Julien de elinden geldiğince zekice gülümsedi.

"30 Nisan'da karalara bürünmenin bu evde sözünü geçirmekle ne alakası olabilir?" diyordu kendi kendine. "Demek sandığımdan daha toyum."

— Doğrusu itiraf etmek isterim ki... dedi akademi üyesine bakışlarındaki soruyla.

— Gelin bahçeyi dolaşalım, dedi akademi üyesi şöyle uzun ve tumturaklı bir konuşma fırsatını yakalamanın sevinciyle. Nasıl yani, 30 Nisan 1574'te olanı bilmiyor musunuz?

— Peki ama nerede? diye sordu şaşıran Julien.

— Grève Alanı'nda.

Julien çok şaşırdığından, bu sözlerden bir anlam çıkaramadı. Kişiliğine çok yakışan acıklı bir olay beklentisi ve merakı gözlerine bir öykü anlatıcısının dinleyicisinin gözlerinde görmeye bayılacağı bir parlaklık veriyordu. Olaylardan habersiz birine rastladığı için kendinden geçmiş olan akademi üyesi Julien'e uzun uzun 30 Nisan 1574'te yüzyılın en yakışıklı gençlerinden Boniface de La Mole ile Piemonteli arkadaşı soylu Annibal de Coconasso'nun kafalarının Grève Alanı'nda uçurulduğunu anlattı. La Mole dönemin kraliçesi Marguerite de Navarre'ın sevgilisiydi.

— Bu arada Matmazel de La Mole'ün adının Mathilde-Marguerite olduğunu anımsayın. Mole aynı zamanda Alençon Dükü'nün gözdesi ve metresinin kocası olan Navarre kralı IV. Henri'nin yakın dostuydu. O 1574 yılının yortu günü, ölüm döşeğindeki zavallı Kral IX. Charles'la birlikte bütün saray ahalisi Saint-Germain'deymiş. La Mole, Kraliçe Catherine de Médicis'nin sarayda tutsak olarak alıkoyduğu dostları olan prensleri kurtarmak istemiş. Saint-Germain'in duvarlarının dibine iki yüz atlı yerleştirmiş. Dük d'Alençon korkmuş, La Mole de cellada teslim edilmiş.

Ama Matmazel Mathilde'i en çok etkileyen yedi sekiz yıl önce, on iki yaşındayken bana itiraf ettiği gibi Boniface de la Mole'ün zekâsıydı!.. (Akademi üyesi bunları söylerken gözlerini göğe çevirdi.) Bu siyasal yıkımda onu en çok sarsan, Kraliçe Marguerite de Navarre'ın Grève Alanı'nda bir eve saklanıp cellattan sevgilisinin başını istemeyi göze almasıymış. Ve ertesi gün gece yarısı bu başı arabasına koymuş, kendi eliyle götürüp Montmartre Tepesi'nin dibindeki küçük bir kiliseye gömmüş.

— Aman Tanrım nasıl olur böyle bir şey? diye haykırdı etkilenen Julien.

— Matmazel Mathilde, gördüğünüz gibi, bu eski öyküyü hiç düşünmeyen, 30 Nisan'da yas tutmayan erkek kardeşini küçük görür. O ünlü idamdan bu yana, La Mole'ün yakın dostu Coconasso'ya beslediği sevgiden ve İtalyan olduğu için ön adının Annibal olmasından dolayı bu ailenin bütün erkekleri Annibal adını alır. Ve bu Coconasso, diye ekledi akademi üyesi sesini alçaltarak, IX. Charles'ın söylediğine göre Protestanların kılıçtan geçirildiği 24 Ağustos 1572'nin[75] en acımasız katillerinden birisiymiş. İyi ama, sevgili dostum Sorel, bu evin can yoldaşı olarak bütün bunları nasıl bilmezsiniz?

— Demek bundan ötürü Matmazel de La Mole, akşam yemeğinde kardeşine Annibal diye seslendi. Ben de yanlış işittim sanıyordum.

---

75 Saint-Barthélemy Kıyımı (ç.n.)

— O bir sitemdi. Markizin bu çılgınlıklara göz yumması çok garip... Bu soylu kızın kocası olacak adamın başına gelecekleri düşünemiyorum!

Bu sözü beş altı alaylı tümce izledi. Akademi üyesinin gözlerinde parlayan sevinç ve içtenlik Julien'i şaşırttı. "İşte iki uşak oturmuş efendilerimizi kötülüyoruz," diye düşündü. "Aslında bu akademili adamın söyleceği hiçbir şeye şaşmamalıyım."

Bir gün onu Markiz de La Mole'ün dizlerine kapanmış olarak yakalamıştı; kadından taşradaki bir yeğeni için tütün bayiliği istiyormuş. Akşam, Matmazel de la Mole'ün, bir zamanlar Élisa'nın yaptığı gibi Julien'in gönlüne girmeye çalışan küçük bir oda hizmetçisinin söyledikleri, hanımının yası insanların dikkatini üzerine çekmek için tutmadığını düşünmesine neden oldu. Bu gariplik kişiliğinden kaynaklıyordu. Çağının en akıllı kraliçesinin sevgilisi olan, dostlarını özgürlüğe kavuşturmak istediği için canını veren La Mole'ü gerçekten seviyordu. Dostlar da ne dosttu ama! Biri krallık soyundan gelen bir prens, öteki de IV. Henri.

Madam de Rênal'in bütün davranışlarına yansıyan kusursuz doğallığa alışmış olan Julien, Parisli bütün kadınları baştan aşağı yapmacık buluyordu ve biraz hüzünlü olduğu zamanlarda onlara söyleyecek söz bulamıyordu. Ama Matmazel de La Mole istisnaydı.

Artık Mathilde'in soylu davranışlarındaki güzelliği duygusuzluk olarak görmüyordu. Kimi zaman akşam yemeğinden sonra oturma odasının açık pencereleri boyunca Matmazel de La Mole'le uzun sohbetler ediyordu. Kız bir gün ona Agrippa d'Aubigné[76] ve Brantôme'un[77] yaşamöykülerini okuduğunu söyledi. "Ne tutarsız bir ikili," diye düşündü Julien. "Markiz kızın Walter Scott'un romanlarını okumasına izin vermiyor!"

---

76 Agrippa d'Aubigné (1552-1630), Fransız asker, şair. (ç.n.)

77 Asıl adı Pierre de Bourdeille (1540-1614), Fransız yazar. (ç.n.)

Başka bir gün de l'Estoile'ın[78]Anılar'ında okuduğu, III. Henri döneminde yaşayan genç bir kadının öyküsünü anlattı ona içten bir hayranlığı yansıtan keyifli parıltılar içindeki gözleriyle; kocasının kendisini aldattığını fark eden kadın adamı hançerlemişti.

Bu sohbetler Julien'in gururunu okşuyordu. Herkes tarafından sayılan ve akademi üyesinin dediğine göre, bütün eve sözünü geçiren biri onunla dostluğu andıran bir edayla konuşma lütfunda bulunuyordu.

"Yoo! Yanılmışım," diye düşündü kısa bir süre sonra Julien; "Bütün bunlar yakınlık gösterme anlamına gelmiyor, bir tragedya sırdaşından başka bir şey değilim, onun konuşma ihtiyacını karşılıyorum. Bu ailede bilgili sayılıyorum. Ben de Brantôme, d'Aubigné, l'Estoile okumalıyım. O zaman Matmazel de La Mole'ün çıkarımlarına karşı çıkabilirim. Şu edilgin sırdaş rolünden kurtulmalıyım."

Hem pek gösterişli, hem son derece rahat görünen bu genç kızla konuşmaları yavaş yavaş çok daha ilginçleşti. Onunla konuşurken o hüzünlü asi halk çocuğu rolünü unutuyordu. Kızı bilgili, hatta mantıklı buluyordu. Bahçedeki düşünceleri salonda dile getirdiklerine hiç benzemiyordu. Bazen, Julien'le o her zamanki kibirli ve soğuk haliyle büyük tezat oluşturan bir coşku ve içtenlikle konuşuyordu.

— Birlik Savaşları dönemi Fransa'nın kahramanlık günleriydi, diyordu bir gün Julien'e, gözleri zekâ ve coşkuyla pırıl pırıl parlarken. O zamanlarda herkes sizin imparatorunuzun dönemindeki gibi aptal bir nişan kazanmak için değil, istediği bir şeyi elde etmek, tuttuğu tarafı başarıya ulaştırmak için savaşıyordu. O dönemde bencilliğin ve alçaklığın çok daha az olduğunu kabul edin. O yüzyılı seviyorum.

— Boniface de La Mole de o yüzyılın kahramanlarından biriydi, dedi Julien.

— En azından onun gibi sevilmek hoş olmalı. Bugün hangi kadın sevgilisinin kesik başına tiksinmeden dokunabilir?

---

78 Pierre de l'Estoile (1546-1611), Fransız anı yazarı. (ç.n.)

Bu sırada Madam de La Mole kızına seslendi. Yararlı olması için ikiyüzlülüğün gizlenmesi gerekir; Julien ise görüldüğü gibi Matmazel de La Mole'e Napolyon'a duyduğu hayranlığı yarı yarıya itiraf etmişti.

"Bize göre üstünlükleri bu işte," dedi bahçede yalnız kalan Julien. "Atalarının tarihi onları sıradan duyguların üstüne çıkarıyor, ayrıca hiç geçimlerini düşünmeleri gerekmiyor! Bu ne rezillik!" diye ekliyordu kederle, "Bu önemli konularda akıl yürütmeye layık değilim. Karnımı doyurmak için bin franklık gelirim olmadığından ömrüm durmadan ikiyüzlülük etmekle geçiyor."

— Ne düşlüyorsunuz mösyö? dedi koşarak geri gelen Mathilde.

Julien kendini küçük görmekten bıkmıştı. Gururundan dolayı düşüncesini açıkça söyledi. Varlıklı birinin karşısında yoksulluğundan söz ederken yüzü çok kızardı. Gururlu ses tonuyla hiçbir şey talep etmediğini dile getirmeye çalıştı. Bu haliyle Mathilde'e o güne kadar olmadığı kadar güzel göründü; yüzünde çoğunlukla eksik olan bir duyarlılık ve içtenlik ifadesi vardı.

Aradan bir ay geçmeden Julien, La Mole Konağı'nın bahçesinde düşünceli düşünceli dolaşıyordu; artık yüzünde aşağılık duygusundan kaynaklanan filozofça kibirden ve sertlikten eser kalmamıştı. Az önce kardeşiyle koşarken ayağını burktuğunu söyleyen Matmazel de La Mole'u salonun kapısına dek götürmüştü.

"Koluma çok garip biçimde yaslandı!" dedi Julien içinden. "Kendini beğenmiş budalanın biri miyim, yoksa beni gerçekten beğeniyor mu? Gururumun çektiği bütün acıları itiraf ettiğim zaman bile nasıl uysalca dinliyor beni! Oysa başkalarına karşı burnu nasıl da büyük! Salonda bu yüzünü görseler çok şaşırırlardı. Kuşkusuz bu tatlı ve yumuşak yüzünü kimseye göstermiyor."

Julien fikir düellosuna benzettiği bu sıradışı dostluğu abartmamaya çalışıyordu. Her gün buluştuklarında, bir gün

önceki dostça havaya dönmeden önce kendi kendilerine soruyorlardı: "Bugün dost mu olacağız, düşman mı?" Julien bu kendini beğenmiş kızın kendisine hakaret etmesine izin verdiği an her şeyi yitireceğini anlamıştı. Onunla bozuşacaksam kişisel saygınlığıma en ufak bir gölge düşürdüğümde karşılaşacağım küçümseme belirtilerini göğüslemek zorunda kalmaktansa, bunu ilk baştan gururumun haklarını savunarak yapmam daha doğru olmaz mı?"

Mathilde keyfinin kaçık olduğu günlerde birkaç kez onun yanında soylu hanım tavrı takınmaya kalkıştı: Bu girişimleri büyük bir incelikle yapıyor, ama Julien her seferinde katı bir tutumla karşı çıkıyordu.

Bir gün ansızın sözünü kesti: "Matmazel de La Mole'ün babasının kâtibine verecek bir emri mi var acaba?" dedi. "Kâtip bu emirleri saygıyla dinleyip yerine getirmekle görevlidir; bunun dışında söyleyecek tek sözü yok. Ona düşüncelerini aktarsın diye para vermiyorlar."

Bu davranış tarzı ve Julien'in kafasındaki garip kuşkular, her şeyden korkulan, kimsenin hiçbir şeyle alay etmesine izin verilmeyen o görkemli salonda duyduğu sıkıntıyı yok etti.

"Doğrusu beni severse pek eğlenceli olur! Neyse, sevse de sevmese de, karşısında bütün evin, özellikle de Marki de Croisenois'nın tir tir titrediği o akıllı kız benim sırdaşım. Oysa marki nasıl da ince, tatlı, cesur bir genç! Yüreğimi rahat ettirebilecek her şeye sahip, soylu bir aile, servet! Çılgınca âşık bu, sonunda onunla evlenmesi gerek. M. de La Mole noterlere evlenme sözleşmelerini düzenlemeleri için bana ne mektuplar yazdırdı! Kalem elimdeyken kendimi o kadar aşağılamama rağmen, iki saat sonra bahçede o sevimli delikanlıyı bastırıyorum: çünkü kızın tercihleri o kadar açık, o kadar çarpıcı ki bu! Kız belki de onda ilerideki kocasını görüp nefret ediyor. Bunu yapacak kadar kibirli. Bana gösterdiği iyi yürekliliği ise alt katmandan bir sırdaş olmam sayesinde."

"Ama hayır ya ben deliyim ya da kız açıkça gönlümü çelmeye uğraşıyor; ben soğuk ve saygılı davrandıkça üstüme düşüyor. Bu da hesaplı, yapmacık bir davranış olabilir; ama ansızın ortaya çıkıverdiğimde gözlerinde beliren parıltıyı görüyorum. Parisli kadınlar yapmacık tavırlar sergilemekte bu kadar usta mı? Neyse, hiç önemi yok! Görünüşte ben avantajlıyım, bunun keyfini çıkaralım. Ey ulu Tanrım, nasıl da güzel! Bana sık sık yaptığı gibi yakından baktığında o iri mavi gözleri nasıl hoşuma gidiyor! Bu ilkbaharla geçen ilkbahar arasında ne büyük fark var, o mutsuz günlerde, şu kötü yürekli üç yüz riyakâra, irademden destek alarak katlanıyordum! O günlerde ben de neredeyse onlar kadar kötü yürekliydim."

Julien kuşkulu günlerinde: "Bu kız benimle dalga geçiyor," diye düşünüyordu. "Beni kandırmak için kardeşiyle el ele vermiş. İyi de kardeşinin edilgenliğini öyle küçük görüyor ki! Evet, cesur çocuk, ama o kadar, diyor bana. Genel kabul görenlerin dışında bir düşünce üretmeyi göze alamıyor. Hep ben onu savunmak zorunda kalıyorum. On dokuz yaşında bir kız! Bu yaştaki bir insan günün her anında benimsediği ikiyüzlülüğe bağlı kalabilir mi?"

"Öte yandan Matmazel de La Mole iri mavi gözlerini garip bir ifadeyle bana dikince Kont Norbert hemen uzaklaşıyor. İşte bundan kuşkulanıyorum; bunun yerine kız kardeşinin evdeki bir uşağa ayrıcalık tanımasına öfkelenmesi gerekmez miydi? Nitekim Dük de Chaulnes'nin benden böyle söz ettiğini işittim. Bunu anımsayınca öfke bütün öbür duyguların yerini alıyordu. Bu manyak dükün duyguları eski dilde aşk anlamına mı geliyor yoksa?"

"Neyse, güzel işte!" diye sürdürüyordu Julien kaplan bakışlarıyla. "Onu elde eder, sonra çekip giderim, kaçarken karşıma çıkanın vay haline!"

Bundan böyle Julien'in tek işi bu düşünceyi uygulamak oldu; başka bir şey düşünemiyordu. Ve günleri saat gibi geçiyordu.

Ciddi bir işle ilgilenmeye kalktığında zihni onu yüzüstü bırakıyordu; daldığı işten bir çeyrek sonra yüreği çarparak, kafası allak bullak olmuş bir halde uyanıyor, tek bir şey düşlüyordu: "Beni seviyor mu?"

XI. Bölüm

Bir Genç Kızın Gücü

Güzelliğine hayranım, ama zekâsından çekiniyorum.
MÉRIMÉE

Julien, salonda Mathilde'in güzelliğini abartmaya ya da onun ailesine karşı sergilediği ama kendi yanında unuttuğu kibirli tavırlar karşısında gururlanmaya harcadığı zamanı evin içinde olup bitenleri incelemeye ayırsaydı, kızın çevresindeki her şey üzerinde gücünü anlardı. Matmazel de La Mole hoşuna gitmeyen bir şey yapıldığında, karşındakini, öylesine uygun, öylesine yerinde söylenmiş, öyle ölçülü, öyle iyi seçilmiş bir şakayla cezalandırıyordu ki, bu cezaya maruz kalanın yüreğindeki yara söylediklerini düşündükçe genişliyor ve kırılan gurur için zamanla katlanılmaz bir hal alıyordu. Ailesinde büyük arzu uyandıran şeylere hiç değer vermediğinden, onların gözünde hep soğukkanlı biriydi. Aristokrat sınıfın salonlarından söz etmek ancak oradan çıkıldığında göze hoş gelir, ama hepsi bu; tek başına nezaket ancak ilk günlerde bir anlam taşır. Julien kendisi hissediyordu; önce büyülenmişti, şimdi de şaşkınlık içindeydi. "İncelik, kaba davranışlara yol açacak öfkenin yokluğundan başka

bir şey değil,"diyordu içinden. Mathilde'in sık sık canı sıkılıyordu, belki de başka bir yerde yaşasa yine sıkılacaktı. Dolayısıyla iğneli bir şaka onun için hem bir eğlence, hem de hazdı.

Marki de Croisenois'ya, Kont de Caylus'e birkaç seçkin gence umut vermesinin nedeni belki de büyükanne ve babasından, akademisyenden ve onların gözüne girmeye çalışan alt sınıftan beş altı kişiden daha eğlendirici kurbanlar edinmek içindi. Onlar kendisi için iğneli sözlerin yeni hedefi olmaktan başka anlam taşımıyorlardı.

Mathilde'i sevdiğimiz için, pek çoğundan mektuplar aldığını ve bunlara ara sıra yanıt verdiğini şöyle üstü kapalı olarak itiraf edeceğiz. Ayrıca bu kişiliğin yüzyılın törelerine aykırı davrandığını da hemen belirteceğiz. Soylu Sacré-Coeur Manastırı öğrencilerinin en önemli eksikliği ihtiyatsızlık değildir.

Günün birinde Marki de Croisenois, Mathilde'e bir gün önce yazdığı saygınlık zedeleyici mektubu geri getirdi. Gösterdiği bu aşırı ihtiyatın kızın kalbini kazanacağını umuyordu. Oysa Mathilde yazışmalarında en çok ihtiyatsızlığa bayılıyordu. En büyük hazzı yazgısını riske atmaktı. Tam altı hafta boyunca markiyle konuşmadı.

Delikanlıların mektuplarıyla eğleniyordu; ama ona kalırsa, hepsi birbirine benzeyen bu mektuplar hep derin, hüzünlü bir tutkuyu yansıtıyordu.

— Hepsi de dünyanın en mükemmel, hemen şu anda Filistin'e gitmeye hazır insanları, diyordu kuzinine. Bundan daha tatsız bir şey düşünebiliyor musunuz? Ömür boyu bu mektupları alacağım işte! Bu mektuplar günün beğenisine göre ancak yirmi yılda bir değişebilir, sanırım imparatorluk döneminde içerikleri daha coşkuluydu. O günlerde soylular dünyasındaki bütün gençler gerçekten büyük eylemler yapmış ya da bunlara tanık olmuştu. Amcam N*** Dükü Wagram'da savaşmış.

— İnsanın birine kılıç saplayabilmesi için ille de akıllı mı olması gerekir? Hele böyle bir şey başlarına gelmişse ikide bir sözünü ederler! dedi Mathilde'in kuzini Matmazel de Sainte Hérédité'e.

— Olsun! Bu öyküler hoşuma gidiyor. Gerçek bir savaşa, on bin askerin öldürüldüğü bir Napolyon savaşına katılmak insanın yürekli olduğunu kanıtlar. Kendini tehlikeye atmak ruhu yüceltir ve zavallı hayranlarımı içine gömüldükleri bulaşıcı sıkıntıdan kurtarır. Hangi birinin aklına sıradışı bir şey yapmak geliyor? Gözüme girmeye çalışıyorlar, aman ne güzel! Varlıklıyım, babam da damadının yükselmesine yardım eder. Ah Tanrım! Azıcık eğlenceli birini bulabilir miyim acaba?

Mathilde'in yaşama bakış açısının netliği, aykırılığı görüldüğü gibi dilini bozuyordu. Ağzından çıkan sözcüklerden biri çoğu kez pek nazik dostlarından birine kaba geliyordu. İtibarı bu kadar yüksek olmasaydı, konuşmasının kadın inceliğine yakışmayacak kadar abartılı olduğunu itiraf edeceklerdi.

Kıza gelince, Boulogne Ormanı'nın atlarıyla gezen bu yakışıklı delikanlılara epey haksızlık ediyordu. Geleceğe dehşetle değil –öylesi yine de canlı bir duygu olurdu,– onun yaşında ender görülen bir tiksintiyle bakıyordu.

Peki ama daha ne isteyebilirdi ki? Servet, soylu bir aileden gelme, akıl, dediklerine ve kendisinin inandığına göre güzellik; talih tüm bu nitelikleri onda toplamıştı.

Julien'le dolaşmaktan keyif almaya başladığında Saint-Germain semtinin en çok kıskanılan mirasına konacak kızın kafasındaki düşünceler bunlardı işte. Delikanlının kendini beğenmişliği karşısında şaşırdı; bu küçük burjuvanın keskin zekâsına hayran kaldı. "Rahip Maury gibi o da piskopos olmayı becerir," dedi içinden.

Kimi düşünceleri karşısında kahramanımızın gösterdiği yapmacıklıktan uzak ve içten direnç kızın ilgisini çekti; bu

konu üzerinde düşünüyor, kuzinine aralarındaki konuşmaları en ince ayrıntısıyla aktarıyor ve sonunda bütün bunların Julien'in gerçek yüzünü ortaya koymaya yetmediğine inanıyordu.

Günün birinde aklına aniden parlak bir düşünce geldi: "Sevme mutluluğuna erdim," dedi içinden, inanılmaz bir sevincin verdiği coşkuyla. "Seviyorum, seviyorum, çok açık bu! Benim yaşımdaki güzel, akıllı bir kız, aşkın dışında nerede tadabilir bu duyguları? Ne yaparsam yapayım boşuna, Croisenois'yı da, Caylus'ü de, bütün öbürlerini de sevemem. Kusursuz, belki fazla kusursuzlar; ama sonuçta canımı sıkıyorlar."

Manon Lescaut'da, *Yeni Héloise*'de, *Portekizli Bir Rahibenin Mektupları*'nda falan okuduğu bütün tutku betimlemelerini aklından geçirdi. Duyduğu kuşkusuz büyük bir aşktı; onun yaşındaki soylu bir kıza sıradan bir sevgi de yakışmazdı zaten. O, aşk sözcüğünden sadece Fransa'da III. Henri ile Mareşal Bassompierre'in[79] döneminde rastlanan kahramanca duygu anlamını çıkarıyordu. Bu aşk engellerin hiçbirine alçakça takılmıyor, tam tersine büyük işler başarıyordu. "Ah! Yaşadığımız yerin Catherine de Médicis'nin ya da XIII. Louis'ninki gibi gerçek bir saray olmaması benim için ne büyük talihsizlik! Yaşanabilecek en gözüpek, en yüce şeylere layık hissediyorum kendimi. XIII. Louis gibi yürekli bir kralın ayaklarıma kapanması için neler yapmazdım! Baron de Tolly'nin sık sık dediği gibi, elinden tutup Vendée'ye götürürdüm onu, oradan yola çıkıp krallığı yeniden ele geçirirdi; o zaman anayasa falan da kalmazdı... Julien de hiç yanımdan ayrılmazdı. Neyi eksik? Bir ad ile servet. Hem adı olurdu, hem serveti."

"Croisenois'nın hiçbir eksiği yok, ama ömür boyu yarı kralcı, yarı liberal bir dük olarak kalacak, aşırılıklardan hep

79 François de Bassompierre (1579-1646), Prenses Conti'yle gizlice evlenmiş, Richelieu'nün emriyle zindana atılmıştı. (ç.n.)

uzak duracağı için, her yerde ikinci sırada yer alan kararsız bir adam olarak kalacak."

"Girişildiği sırada aşırı görünmeyen büyük eylem var mıdır? Böyle bir eylem ancak tamamlandığı zaman insanların çoğuna olası görünür. Evet, içimde yanan ateşten anlıyorum, aşk bütün mucizeleriyle gönlüme egemen olacak. Tanrı bana bu armağanı vermek zorundaydı. Bütün üstünlükleri tek bir varlıkta boşuna mı topladı? Mutluluğum bana layık olacak. Yaşayacağım her gün bir öncekinden farklı olacak. Toplumsal konumu benden bu kadar uzak bir erkeği sevmeyi göze almak başlı başına bir büyüklük ve gözüpeklik. Yalnız, dur bakalım: O bana layık olmayı sürdürebilecek mi? Gördüğüm ilk zayıflığında yüzüstü bırakırım. Benim gibi soylu bir kız, bana bahşedilmek istenen şövalye ruhuyla (babasının sözüydü bu) bir salak gibi davranamaz."

"Marki de Croisenois'yı sevseydim bu duruma düşmeyecek miydim? Kuzinlerimin tam anlamıyla küçümsediğim mutluluklarının yeni bir örneğini ortaya koyacaktım. Zavallı markinin söyleyeceklerini, benim vereceğim yanıtları daha başından biliyorum. İnsanı sıkıntıdan esneten bir aşk neye yarar? Gidip manastıra kapanmak çok daha iyidir. Kuzinlerimin en küçüğü gibi elimde sadece bir evlilik sözleşmesi olacak; karşı tarafın noter eliyle son anda eklettiği bir koşul yoksa, dedelerle nineler bu sözleşmeye bakıp bakıp duygulanacaklardır."

XII. Bölüm

O Bir Danton mu?

> Şu anda Fransa'da IV. Henri adıyla hüküm süren Navarre kralıyla evlenen teyzem güzel Marguerite de Valois'nın başlıca özelliği kaygı ihtiyacıydı. Kumar oynama ihtiyacı bu sevimli prensesin kişiliğinin gizli yanını oluşturuyordu; on altı yaşından sonra erkek kardeşleriyle bozuşup barışmaları da bundandı. Oysa bir genç kız kumarda önüne neyi sürebilir ki? En değerli şeyini: Ömür boyu elde ettiği saygınlığı, temiz adını.
>
> *IX. Charles'ın nikâh dışı oğlu*
> *ANGOULÈME DÜKÜ'nün anıları*

Julien'le aramızda sözleşme, noter olmayacak; her şey kahramanca olacak, rastlantılara bırakılacak. Julien'de eksik olan soyluluğu bir yana bırakırsak, çağının en seçkin insanlarından genç de La Mole'le Marguerite de Valois

arasındaki aşk bu. Saraydaki gençler dengi dengine olma anlayışına bu kadar tutsaklarsa, azıcık sıradışı bir serüvenin sözünü işitince sapsarı kesiliyorlarsa kusur benim mi? Göze alabilecekleri en yürekli girişim Yunanistan'a ya da Afrika'ya yapacakları küçük bir yolculuk, üstelik de ancak şürekâlarıyla birlikte. Tek başlarına kaldıklarını gördükleri an, Bedevilerin mızraklarından değil, gülünç düşmekten korkuyorlar ve bu korku akıllarını başlarından alıyor.

"Benim Julien'imse tek başına hareket etmeyi seviyor. Bu ayrıcalıklı varlıkta başkalarından destek ve yardım alma düşüncesinin kırıntısı yok! İnsanları küçük görüyor, ben de bu yüzden onu küçümsemiyorum."

"Julien yoksul ama soylu olsaydı, sevgim tatsız tuzsuz bir yanılgı, sıradan bir budalalık olurdu; ben de bunu istemezdim; bu büyük tutkularda rastlandığı gibi aşılacak güçlüklerin büyüklüğünün ve ilişkinin karanlık belirsizliğinin izine bile rastlanmazdı."

Matmazel de La Mole ertesi gün ayrımına bile varmaksızın Marki de Croisenois ile kardeşine Julien'i övmeye başlayacak ölçüde dalmıştı bu güzel düşüncelere, işi karşısındakileri işkillendirecek kadar ileri götürdü.

— Çok kararlı görünen bu hareketli gence dikkat edin, diye bağırdı kardeşi; yeni bir devrimde hepimizi giyotine gönderir.

Kız karşılık vermekten kaçındı, hemen Marki de Croisenois ve kardeşinin Julien'in kararlılığı karşısında duydukları korkuyla dalga geçti. Aslında bu beklenmedik bir olayla karşılaşma, beklenmedik bir olayın gerisinde kalma korkusuydu...

— Ah beyler, ah! Hep şu gülünç düşme korkusu! Ama o canavar ne yazık ki, 1816'da can verdi!

"İki siyasal partinin bulunduğu ülkede dalga geçecek bir şey kalmamıştır," derdi M. de La Mole.

Kızı bunu anlamıştı.

— İşte böyle beyler, ömür boyu korkarsanız, sonra ardınızdan: "Korktukları kurt değil, yalnızca bir gölgeydi!" denecek.[80]

Mathilde az sonra yanlarından ayrıldı. Markinin kardeşinin sözü tüylerini diken diken etmişti; epey kaygılandı; ama ertesi gün bu sözleri övgülerin en büyüğü saydı.

"Bütün hareketlerin söndüğü şu yüzyılda Julien'in hareketliliği onları ürkütüyor, kardeşimin sözünü aktaracağım ona; vereceği yanıtı merak ediyorum. Ama bunun için gözlerinin parladığı bir anı seçeceğim. O zaman bana yalan söyleyemez."

— Tam bir Danton olurdu! dedi uzun ve belirsiz düşlerin ardından. Evet, o zaman Devrim yeniden başlardı. O zaman Croisenois ile kardeşim ne yaparlardı? Daha başından belli bu: Yüce bir boyun eğiş. Kafalarını tek söz etmeden kasaba uzatan kahraman birer koyun olurlardı. Ölürken tek korkuları kendilerine yakışmayan bir tavır sergilemek olurdu. Benim küçük Julien'imse azıcık kurtulma umudu varsa, kendisini tutuklamaya gelen Jakoben'in beynini uçururdu. Onun ölürken kendine yakışmayan bir tavır sergileme korkusu yok.

Düşüncelere dalmasına neden olan bu son sözler onda acı anıları uyandırmış, cesaretini silip atmıştı. Caylus'ün, Croisenois'nın, Luz'ün, kardeşinin şakalarını anımsamıştı. Bu beyler Julien'i hep alçakgönüllü ve ikiyüzlü bir papaz olmakla suçlarlardı.

— Ancak, diye kaldığı yerden sürdürdü düşünü gözleri sevinçle parlayarak, yaptıkları şakaların sıklığı ve acılığı, istemedikleri halde Julien'in bu kış karşılaştığımız en seçkin insan olduğunu kanıtlıyor. Ne önemi var kusurlarının, gülünç yanlarının? Onun heybetli bir duruşu var, zaten bu iyi yürekli, hoşgörülü beyleri böylesine şaşırtan da bu! Yoksul olduğuna, rahiplik eğitimi aldığına kuşku yok; bunlarsa sü-

80 "Çoban ve Sürüsü", La Fontaine. (ç.n.)

vari takımı komutanı, eğitime ihtiyaçları yok; hayatları çok daha rahat.

Zavallı çocuk, açlıktan ölmemek için bir rahibin yüz ifadesiyle dolaşmasının ve sırtından çıkarmadığı kara giysisinin bütün dezavantajlarına karşın, saygınlığıyla hepsini ürküttüğü çok açık. Üstelik kısa süre baş başa kaldığımız an yüzündeki o rahip ifadesi de silinip gidiyor. Ve bu beyler beklenmedik, ince bir söz ettiklerini sandıkları an herkesten önce dönüp ona bakmıyorlar mı? Buna birçok kez tanık oldum. Oysa kendisine soru sorulmadıkça onlarla konuşmadığını çok iyi biliyorlar. Ruhumun yüceliğine inandığı için bir tek benimle konuşuyor. Onların karşı çıkışlarına sadece nezaketen yanıt veriyor. Sözü biter bitmez eski saygılı haline dönüyor. Oysa benimle saatlerce tartışıyor, en ufak bir karşı çıkışımda düşüncelerinden kuşku duyuyor. Kısacası bu kış birbirimize öyle çok saldırmadık; yalnızca sözlerle birbirimizin dikkatini çekmeye çalıştık. Asıl önemlisi ailenin servetini daha da artıracak üstün bir insan olan babam Julien'e saygı duyuyor. Geri kalanların hepsi ondan nefret ediyor, ama annemin sofu arkadaşlarının dışında kimse onu küçük göremiyor.

Kont de Caylus'ün atlara büyük tutkusu vardı ya da öyle gösteriyordu; ömrü atlarının yanında geçiyor, çoğu kez yemeğini ahırda yiyordu. Bu büyük tutku hiç gülmeme alışkanlığıyla birleşince dostlarının gözünde ona büyük bir saygınlık kazandırıyordu: O bu küçük çevrenin kartalıydı.

Ertesi gün Matmazel de La Mole'ün geniş koltuğunun arkasında toplanıldığında, Croisenois ile Norbert'in desteklediği Kont Caylus, üstelik ortada hiçbir şey yokken Julien'in yokluğundan da yararlanarak daha Mathilde'in görür görmez onun Julien hakkındaki olumlu görüşlerine saldırdı. Kız kolayca kavradığı bu kurnazlığa çok sevindi.

"Ancak on altın geliri olan, sadece soru sorulursa karşılık verebilen üstün yetenekli bir adama karşı birlik olmuş-

lar," dedi içinden. "Kara giysisinden korkuyorlar. Ya bir de omzunda subay şeritleri taşısaydı ne olacaktı?"

Kız o gün her zamankinden daha sivri dilliydi. Daha ilk saldırılarda Caylus ile yandaşlarını alaylı bir ok yağmuruna tuttu. O gösterişli subayların şaka üstüne şaka yağdırması kesilince:

— Yarın Franche-Comté dağlarında yaşayan bir soylu Julien'in kendisinin gayrimeşru çocuğu olduğunu fark etse, ona adıyla birlikte birkaç bin frank bağışlasa, dedi M. de Caylus'e, altı hafta sonra sizler gibi bıyık bırakır beyler ve altı ay sonra yine sizler gibi süvari takım komutanı olur. O zaman soylu kişiliği kimseye gülünç gelmez. Geleceğin sayın dükü, sadece şu eski beylik düşünceye sığındığınızı görüyorum: Saray soyluları taşra soylularından üstündür. İyi ama, ya daha da ileri gidip, Julien'in babasının Napolyon zamanındaki Besançon savaşında tutsak düşmüş bir İspanyol dükünün oğlu olduğunu, adamın da ölüm döşeğinde vicdan azabıyla onun babası olduğunu kabul ettiğini söylersem, haliniz nice olur?

M. de Caylus ile Croisenois, Julien'in gayrimeşru bir çocuk olmasıyla ilgili bu varsayımları epey yersiz buldular. Mathilde'in akıl yürütmelerinden çıkardıkları tek sonuç buydu.

Sözünden hiç çıkmadığı kız kardeşinin bu açık sözleri karşısında, Norbert'in iyimserlik dolu güleç yüzünü kendisine hiç yakışmayan bir ifade kapladı. Birkaç sözcük gevelemeyi göze aldı.

— İyi ama, hasta mısınız sevgili dostum? diye yanıt verdi Mathilde biraz ciddi bir ifadeyle. Şakalara ahlak dersiyle karşılık verdiğinize göre epey kötü durumdasınız. Siz ve ahlak, ha! Yoksa valilik mi istiyorsunuz?

Mathilde az sonra Caylus'ün kaçıklığını da, Norbert'in kızgınlığını da, M. de Croisenois'nın suskun umutsuzluğunu da unuttu. Ruhunu saran ölümcül bir düşünce konusunda karar vermesi gerekiyordu.

"Julien bana karşı yeterince içten," dedi içinden; "Onun yaşında böyle az bir servetle, o şaşırtıcı hırsla insan öyle mutsuzdur ki, bir kadın arkadaşa ihtiyacı vardır. O dost benim belki; ama onda sevginin kırıntısını bile görmüyorum. Sevseydi o atılgan kişiliğiyle bana olan aşkından söz ederdi."

O andan itibaren, Julien kendisiyle konuştukça edindiği yeni kanıtlarla giderek büyüyen bu iç tartışma, Mathilde'in bütün yaşamına egemen olan öylesine tutsağı olduğu eski sıkıntılı anları tümüyle yok etti.

İleride bakan olup ormanlarını kiliseye bağışlayabilecek akıllı bir adamın kızı olan Matmazel de La Mole, Sacré-Coeur Manastırı'ndayken aşırı övgülere mazhar olmuştu. Bu talihsizlik ömür boyu giderilmez. Soylu bir ailede doğmanın, servet sahibi olmanın sağladığı üstünlüklerle başkalarından daha mutlu olması gerektiğine inandırılmıştı. Prenslerin o korkunç can sıkıntısının, giriştikleri bütün çılgınlıkların nedeni budur.

Mathilde bu uğursuz düşüncenin etkisinden kurtulamamıştı. İnsan ne kadar akıllı olursa olsun, on yaşındayken, bütün manastırın görünürde son derece haklı temele dayanan övgülerine karşı savunmasızdır.

Julien'i sevdiğine karar verdikten sonra artık canı sıkılmıyor, her gün böyle büyük bir tutkuya izin verdiği için kendini kutluyordu. "Böyle eğlenmenin de tehlikeleri var," diye düşünüyordu. "Olsun! Böylesi bin kez daha iyi!"

"On altı yaşından yirmisine kadar, hayatımın en güzel döneminde büyük bir tutku yaşamadan sıkıntıdan patlıyordum. Şimdiden en güzel yıllarımı yitirdim; annemin hanım arkadaşlarının saçmalıklarını dinlemekten başka bir eğlencem yoktu. Onların da 1792'de Coblentz'de sürgündeykenki ılımlı hallerinden eser yok hani."

Mathilde'in kafasında bu derin kararsızlıklar dolaşırken, Julien kızın kendisine takılan uzun bakışlarına bir anlam veremiyordu. Kont Norbert'in davranışlarındaki soğukluğun

arttığını, M. de Caylus'ün, de Luz'ün, de Croisenois'nın daha kibirli davrandıklarını görüyordu. Buna alışkındı. Bu talihsizlik, başına bazen zekâsının konumuna yakışandan biraz daha fazla parladığı akşamların sonunda geliyordu. Julien, Mathilde'in özel daveti ve bu küçük topluluğun uyandırdığı merak olmasa, akşam yemeklerinden sonra Matmazel de La Mole'e eşlik eden bu bıyıklı, gösterişli gençlere katılmak istemiyordu.

"Bunu kendimden saklamam olanaksız," diyordu Julien içinden, "Matmazel de La Mole bana garip bir şekilde bakıyor. Ama üzerime çevirdiği iri mavi gözleri tam bir teslimiyetle ardına dek açıldığı zaman bile, bakışlarında sorgulama, soğukkanlılık ve hırçınlık okuyorum. Aşk olabilir mi bu? Madam de Rênal'in bakışlarıyla bunlar arasında ne büyük bir fark var!"

Bir akşam yemeği sonrasında, M. de La Mole'e çalışma odasına dek eşlik etmiş olan Julien hızla bahçeye dönüyordu. Mathilde'in grubuna ihtiyatsızca yaklaşırken çok yüksek sesle söylenmiş birkaç söz duydu. Kız, kardeşine yükleniyordu. Julien, adının iki kez açık seçik söylendiğini işitti. Julien'i fark ettiklerinde; ortalığı herkesin boşuna bir çabayla bozmaya çalıştığı derin bir sessizlik kapladı. Matmazel de La Mole ve kardeşi başka bir konuya geçemeyecek kadar heyecanlanmışlardı. M. de Caylus, de Croisenois, de Luz ve bir arkadaşları Julien'e fazlasıyla soğuk baktılar. O da hemen uzaklaştı.

XIII. Bölüm

Bir Komplo

Bölük pörçük sözler, rastlantıya bağlı buluşmalar, yüreğinde azıcık ateş varsa, düşgücü sahibi adamın gözünde açık seçik kanıtlara dönüşürler.

SCHILLER

Ertesi gün kendisinden söz eden Norbert'le kız kardeşini bir kez daha apansız yakaladı. Bir gün önceki gibi o gelince ortalığı bir ölüm sessizliği kapladı. Kuşkuları iyice arttı. Bu sevimli insanlar kendisiyle alay etmeye mi başlamışlardı? Doğrusunu söylemek gerekirse, bu Matmazel de La Mole'ün zavallı bir kâtip parçasına duyacağı varsayılan tutkudan daha büyük bir olasılık. Ayrıca bu insanlar tutkuyla sevebilirler mi? En iyi becerdikleri şey dalga geçmektir. "Benim hatipliğim konusundaki küçük üstünlüğümü bile kıskanıyorlar. Kıskançlık da başlıca zayıflıklarından biri. Böyle düşündüğümde her şey yerli yerine oturtuyor. Matmazel de La Mole'un beni tercih ettiğini belli etmeye çalışması sadece sevgilisini eğlendirmek amacını taşıyor."

Bu acımasız kuşku Julien'in ruh halini tamamıyla değiştirdi. Bu ruh haliyle kızı sevmeye başladığını anladığında

içindeki bu duyguyu hemen yok etti. Bu aşk Mathilde'in nadir rastlanan güzelliğine, daha doğrusu göz kamaştırıcı giyim kuşamıyla kraliçe gibi duruşuna dayanıyordu. Julien bu konuda hâlâ bir sonradan görmeydi. Söylenenlere göre toplumun üst sınıflarının arasına girdiğinde akıllı bir köylüyü en çok şaşırtan şey soylu güzel bir kadındır. Önceki günlerde Julien'i düşlere daldıran Mathilde'in kişiliği değildi. Bu kişiliği hiç anlamadığını bilecek kadar sağduyusu vardı. Ona bakarken görebildiği dış görünüşten başka bir değildi.

Örneğin, Mathilde'in hiçbir pazar ayinini kaçırmadığını, hemen her gün de annesiyle kiliseye gittiğini herkes bilirdi. La Mole Konağı'na gelmiş bir ihtiyatsız bulunduğu yeri unutup da krallık tahtının ya da kilisenin gerçek ya da varsayımsal çıkarlarına uzaktan yakından dokunan bir söz etmeye kalkarsa, Mathilde anında buz gibi ciddileşir, o delici bakışı hemen bir aile resmindeki sarsılmaz saygınlığa bürünürdü.

Ama Julien kızın odasında her zaman Voltaire'in en filozofça yapıtlarından birkaçının bulunduğunu saptamıştı. Kendisi de zaman zaman o harika ciltli güzel basımın bir iki cildini kitaplıktan yürütürdü. Aldığı cildin boşluğunu diğer kitapları birbirlerine yaklaştırarak gizliyordu, ama kısa süre sonra evde başka birinin de Voltaire okuduğunun ayrımına vardı. Hemen papaz okulundaki bir kurnazlığa başvurdu. Matmazel de La Mole'ün ilgileneceğini sandığı ciltleri üstlerine birkaç tüy parçası bırakarak işaretledi. Bu ciltlerin haftalarca ortadan kaybolduğunu fark etti.

Ona bütün düzmece Anılar'ı[81] yollayan kitapçısından bıkan M. de La Mole, Julien'i biraz dokunaklı bütün yeni kitapları almakla görevlendirdi. Ancak zehrin bütün evi sarmaması için kâtibe bu kitapları markinin odasındaki küçük bir kitaplığa yerleştirme emri verilmişti. Julien kısa sürede krallığa ve kiliseye karşı olan bu yeni kitapların hemen orta-

81 Anı modası öyle alıp yürümüştü ki, ortalıkla bir sürü düzmece anı dolaşıyordu. (ç.n.)

dan kaybolduklarını anladı. Bunları Norbert'in okumadığı kesindi.

Bu araştırmasını abartan Julien, Matmazel de La Mole'e Machiavelli'nin ikiyüzlülüğünü yakıştırmaya başladı. Bu sözde hinlik Julien'e çekici geliyordu, hatta bu özelliği Julien'in onda tinsel açıdan çekici bulduğu tek özelliğiydi. İkiyüzlülükle erdem laflarının verdiği can sıkıntısı onu bu aşırılığa itiyordu.

Julien'in düşgücünü aşktan çok bu aşırılık coşturuyordu.

Matmazel de La Mole'ün zarafeti, üstün bir beğeniyi yansıtan giysileri, ellerinin beyazlığı, kollarının güzelliği, davranışlarındaki aşırı özgürlüğü konusunda uzun uzun hayal kurduktan sonra ona âşık olduğuna karar veriyordu. Ve çekiciliğine son noktayı koymak için onu Catherine de Médicis'e benzetiyordu. Ona yakıştırdığı kişilikten daha derini ya da daha alçakçası olamazdı. O gençliğinde hayran kaldığı bütün Maslonların, de Frilairlerin, Castanèdelerin hayallerindeki kişiydi. Kısacası Mathilde, Julien için, Paris'in en gözde kadınıydı.

Bir Parislinin kişiliğindeki derinlik ya da alçaklığa inanmaktan daha eğlenceli şey olabilir mi?

"O üçlünün benimle alay etmesi mümkündür," diye düşünüyordu Julien. Mathilde'inkilere yanıt veren bakışlarındaki karanlık ve soğuk ifadeyi görmemiş olanların, onun kişiliğini de çok az tanıdıkları anlamına geliyordu bu. Bu bakışlar karşısında şaşırıp kalan Matmazel de La Mole'ün verdiği dostluk güvencelerini birkaç kez alaycı bir ifadeyle reddetmişti.

Doğası gereği soğuk, canı sıkkın, duyarlı olan bu genç kızın bu apansız gariplikle yaralanan yüreğindeki tutku kişiliğinin izin verdiği ölçüde kabardı. Ancak Mathilde'in kişiliğinde gururun yeri büyüktü, bütün mutluluğunu başka bir insana bağlayan bir duygunun ortaya çıkışını derin bir keder izledi.

Julien Paris'e gelişinden beri geçirdiği süre boyunca bu hüznün sadece can sıkıntısından kaynaklanmadığını anlamıştı. Mathilde eskisi gibi akşam toplantılarına, gösterilere, eğlenceli ortamlara koşmuyor, onlardan kaçıyordu.

Fransızların söylediği şarkılar Mathilde'i öldüresiye sıkıyordu; ama opera çıkışında ona eşlik etmeyi görev edinen Julien, kızın her fırsatta operaya gittiğini fark etmişti. Bütün davranışlarına damgasını vuran ölçülülüğünü azıcık yitirdiğini görür gibi oldu. Kimi zaman dostlarına tüm kararlılığıyla aşağılamaya varan şakalarla karşılık veriyordu. Kızın Marki de Croisenois'yı karşısına çıkmış bir talihsizlik olarak gördüğünü sanıyordu. Ne denli varlıklı olursa olsun, şu kızı oracıkta bırakıp gitmediğine göre, adam parayı gerçekten seviyor besbelli! diye düşünüyordu. Sonra kendi payına erkek saygınlığına edilen hakaretlere sinirlenip kıza eskisinden çok daha soğuk davranıyordu. Çoğu kez işi ona pek de kibar sayılmayacak yanıtlar verecek kadar ileri götürüyordu.

Mathilde'in bazı günler açıkça gösterdiği ilginin tuzağına düşmemeye ne denli kararlı olursa olsun, Julien'in gözlerindeki soğuk ifade yavaş yavaş kayboluyor, kızı pek güzel buluyor, eli ayağına dolaşıyordu.

"Soylular dünyasındaki bu gençlerin maharetleri ve sabırlı davranışları sonunda benim gibi deneyimsiz birini bastıracak," diyordu içinden; "çekip gitmeli, bu işe bir son vermeliyim." Marki, kısa süre önce Aşağı Languedoc'daki bazı küçük topraklarının ve evlerinin yönetimini ona vermişti. Julien'in oraya gitmesi gerekiyordu: M. de La Mole buna güçlükle razı oldu. Yüksek çıkarlarının mevzu bahis olduğu konuları hesaba katmazsak, Julien onun ikinci ben'i olmuştu.

"Neyse, beni tuzağa düşüremediler," diyordu Julien yolculuğa hazırlanırken. "Matmazel de La Mole'ün bu beylere yönelik şakaları ister gerçek, ister bana güven vermeye dönük olsun, epeyce eğlendim."

"Kerestecinin oğluna tuzak kurulmadıysa, Matmazel de La Mole benim için tam bir bilmece, ama Marki de Croisenois da onu yeterince tanımıyor. Örneğin, dünkü o kırgın ve öfkeli hali hiç de yapmacık değildi ve baldırı çıplak bir halk çocuğu olarak onun kadar soylu ve varlıklı bir insanı zor duruma düşürmeyi başardım. Kazandığım zaferlerin en güzeli bu; Languedoc ovalarını posta arabasıyla katederken bunu düşünüp eğleneceğim."

Yola çıkışını gizlemişti, ama Mathilde ertesi gün, hem de uzun bir süre için Paris'ten ayrılacağını ondan iyi biliyordu. Salondaki boğucu havanın daha da artırdığı korkunç bir baş ağrısını öne sürdü. Bol bol bahçede dolaştı, Norbert'i, Marki de Croisenois'yı, Caylus'ü, Luz'ü ve o akşam La Mole Konağı'nda yemeğe katılmış birkaç genci acı şakalarıyla bezdirip yanından uzaklaştırdı. Julien'e çok garip bakıyordu. "Bu bakış belki de oyun,"diye düşündü Julien; "Ama şu kesik kesik soluması, şaşkınlığı aklımı karıştırıyor! Aman canım! Ben kimim ki burada olup bitenleri değerlendireceğim? Paris'teki kadınların en yücesiyle, en incesiyle karşı karşıyayım. Az kalsın beni etkileyecek olan bu kesik kesik solumayı çok sevdiği ünlü oyuncu Léontine Fay'den[82] öğrenmiştir."

Baş başa kaldıklarında, sohbet ister istemez durgunlaşmıştı. "Yok, hayır! Julien bana karşı hiçbir şey hissetmiyor," diyordu içinden bahtsız Mathilde.

İzin isteyen delikanlının kolunu sertçe sıktı:

— Bu akşam benden bir mektup alacaksınız, dedi değişmiş, tanınmaz hâle gelmiş bir sesle.

Bu ayrıntı Julien'i hemen etkisi altına aldı.

— Babam hizmetlerinizden çok memnun. Yarın gitmemelisiniz; bir bahane bulun.

Sonra koşarak uzaklaştı.

Endamı harikaydı. Bundan daha güzel ayak bulunamazdı, Julien'i kendinden geçiren bir incelikle koşuyordu; ama

82 Léontine Fay (1810-1876), Fransız tiyatro oyuncusu. (ç.n.)

kız gözden kaybolduktan sonra Julien'in ne düşündüğü kestirilebilir miydi? Şu gitmemelisiniz sözünü söyleyiş biçimine alınmıştı. Sonradan görme olmayan XV. Louis de ölmek üzereyken, birinci hekiminin düşünmeden kullandığı yapmalısınız sözüne çok alınmıştı.

Bir saat sonra uşaklardan biri Julien'e bir mektup getirdi: bu açık bir ilanıaşktı.

"Üslup pek yapmacık değil," dedi Julien içinden; bu yazınsal tespitlerle yanaklarını gerip onu gülmeye zorlayan sevinci dizginlemeye çalışıyordu.

— Nihayet, dedi içinde kabaran tutkuyu denetleyemeyerek, benim gibi zavallı bir köylü soylu bir hanımdan aşk mektubu aldı işte!

"Bunu hak etmiş olabilirim," diye ekledi duyduğu sevinci elinden geldiğince bastırarak. "Kişiliğime yakışan saygınlığımı korudum. Sevdiğimi asla söylemedim." Sonra mektuptaki harfleri incelemeyi girişti: Matmazel de La Mole'ün İngilizlere özgü küçük bir yazısı vardı. Çılgınlığa varan sevincini bastırabilmek için fiziki bir meşguliyete ihtiyaç duyuyordu.

"Yola çıkışınız beni duygularımı ifade etmeye zorladı... Sizi bir daha görmemeye dayanamam."

Birden Julien'in aklına yeni bir düşünce geldi. Mathilde'in mektubunu incelemeyi bıraktı, sevinci iki katına çıktı. "Sadece ciddi konular üzerine konuşan ben, Marki de Croisenois'yı yendim!" diye haykırdı. "Oysa nasıl da yakışıklı bir adam! Bıyığı, hoş bir subay giysisi var; her zaman tam gerektiği anda akıllı ve zekice bir laf etmeyi biliyor."

O an büyük bir sevinç yaşayan Julien, mutluluktan uçarak bahçede rasgele dolaşıyordu.

Daha sonra odasına çıktı. Marki de La Mole'e haber gönderdi, neyse ki adam dışarı çıkmamıştı. Normandie'den

gelmiş, birkaç önemli mektubu göstererek o bölgedeki davaların Languedoc'a gidişini ertelemeye zorladığı konusunda onu kolayca ikna etti.

— Gitmemenize sevinirim, dedi marki iş konuşması bitince, sizi görmek hoşuma gidiyor. Julien çıktı; bu son söz canını sıkmıştı.

"Kızını baştan çıkaracağım! Belki de kendisine parlak bir gelecek sağlayacak olan Marki de Croisenois ile evlenmesini olanaksızlaştıracağım: Adam dük olmasa da kızı en azından kralın masasında bir tabureye[83] kavuşacak." Julien bir ara Mathilde'in mektubuna ve markiye yaptığı açıklamaya karşın, Languedoc'a gitmeyi düşündü. Ama bu erdem parıltısı hemen söndü.

"Chaulnes Dükü'nün uşak diye söz ettiği bir halk çocuğu olarak, bu düzeydeki bir aileye acıdığıma göre, ne kadar iyi yürekliyim!" dedi içinden, "Marki o büyük servetini nasıl artırıyor? Saraydan ertesi gün bir hükümet darbesi olma olasılığını öğrendiği zaman hisse senetlerini satarak. Bense, Tanrı'dan üvey ana muamelesi görerek toplumun en alt basamağına atılmış, bin franklık gelir, yani ekmek parası yerine soylu bir yürek verilmiş bir kişi olarak önüme gelen bu fırsatı elimin tersiyle itecek miyim? Bin bir güçlükle aşmaya çalıştığım şu sıradanlık çölünde susuzluğumu giderecek dupduru bir kaynak! Hayır, gerçekten o kadar da aptal değilim, yaşam adı verilen şu bencillik çölünde her koyun kendi bacağından asılır."

Birden Madam de La Mole'ün, özellikle kimi hanım arkadaşlarının kendisine yönelttikleri küçümseyen bakışlarını anımsadı.

Marki de Croisenois'yı alt etme hazzı bu erdem duygusunu bozguna uğratmaya yetti.

"Markinin öfkelenmesini nasıl da isterim! dedi Julien,

---

83 Düşeslerin bir taburede oturmak kaydıyla kralın yemek sofrasında bulunma ayrıcalıkları vardı. (ç.n.)

şimdi ona ne büyük bir güvenle kılıç çekerim. Bunu derken kılıcını saplarmış gibi yapıyordu. Şimdiye dek, azıcık cesaretini kötüye kullanan, kendini beğenmiş bir bilgiçten başka bir şey değildim. Ama bu mektuptan sonra eşitiz."

"Evet," diyordu ağır ağır, sonsuz bir haz duyarak, "Markiyle niteliklerimiz tartıldı ve Jura dağlarının zavallı kerestecisi ağır bastı."

— Peki! diye bağırdı, işte bulduğum yanıtın başlığı. Bulunduğum yeri unuttuğumu sanmayın, Matmazel de La Mole. Aziz Louis'nin ardına takılıp Haçlı Seferi'ne giden ünlü Guy de Croisenois'nın soyundan gelen birine bir kerestecinin oğlu için ihanet ettiğinizi size göstereceğim. Julien'in sevinçten içi içine sığmıyordu. Bahçeye inmek zorunda kaldı. Kapısını kilitleyip kapandığı odası soluk alamayacağı kadar dar geliyordu.

"Ben, Jura dağlarının yoksul köylüsü," deyip duruyordu kendi kendine, "Ömür boyu şu hüzün verici kara giysiyi taşımak zorunda olan ben! Ah! Yirmi yıl önce olsa, onlar gibi subay giysileri içinde olurdum! Benim gibi biri o günlerde ya otuz altı yaşında general olur ya da öldürülürdü." Sımsıkı tuttuğu şu mektup ona bir kahraman edası veriyordu. Şimdiyse bu kara giysiyle kırk yaşında sayın Piskopos de Beauvais gibi bir mavi kuşağa ve yüz bin frank yıllık gelire kavuşuyorsun.

"Ancak ben onlardan daha akıllıyım; çağımın üniformasını seçmeyi biliyorum. Bunu söylerken, papaz giysisine bağlılığı da, hırsı da arttı. Kaç kardinal benden daha yoksul doğdu, ama sonra yönetime ortak oldu! Örneğin, hemşerim Kardinal Granvelle![84]" dedi Mephistopheles gibi gülerek.

Julien'in heyecanı yavaş yavaş yatıştı; ihtiyat ağır bastı. Rolünü ezbere bildiği ustası Tartuffe gibi söylendi:

---

84 Antoine Perrenot de Granvelle (1517-1586), din adamı diplomat. (ç.n.)

Bu sözlerde dürüst bir yapmacıklık olduğuna inanabilirim...

.....

Asla kanmam böyle tatlı laflara
Onca yana yakıla beklediğim lütuflardan biri
Bana söylediklerini pekiştirmedikçe.
Tartuffe, IV. Perde, V. Sahne.

"Tartuffe bir kadın yüzünden hapı yutmuştu, oysa başka bir yazgıya layıktı... Vereceğim yanıt herkesin eline geçebilir... Buna bir çözüm bulalım," diye ekledi sözcükleri ağır ağır söyleyerek, kendini dizginleyen yırtıcı bir sesle, "Göz kamaştırıcı Mathilde'in mektubundaki en çarpıcı cümlelerle başlayalım."

"Ancak M. de Croisenois'nın dört uşağı üstüme çullanıp mektubu elimden alabilirler. Hayır, yapamazlar, silahlıyım çünkü ve hani nasıl derler, uşaklara ateş etmeye alışkınım.

"Ama içlerinden biri yürekli çıkıp üstüme atılabilir. Adama yüz Napolyon altını vaat edilmiş. Ya öldürür ya da yaralarım, zaten yapmamı istedikleri de bu. Yasalara uygun olarak beni kodese tıkarlar, ceza mahkemesinin önüne çıkarım ve yargıçlardan herhangi bir adalet ve dürüstlük beklemeye kalmadan Poissy'ye, Restorasyon döneminde içeri tıkılan Fontan'la Magallon'un[85] yanına gönderirler beni. Orada dört yüz serseriyle yan yana yatarım... Ben de bu insanlara acıyacaktım!" diye haykırdı hışımla ayağa fırlayıp. "Soylu olmayanları ellerine geçirdiklerinde acıyorlar mı?" Bu son söz o güne dek M. de La Mole'e karşı elinde olmadan duyduğu can sıkıcı gönül borcunu silip attı.

"Yavaş olalım soylu beyler, Machiavelliciliğin küçük oyunlarını ben de bilirim; papaz okulundaki Castanède ya

85 Gülmece dergisi ***Albüm***'ün yöneticileri Louis-Marie Fontan (1801-1839) ve Joseph Dominique Magalon (1794-1867), Restorasyon döneminde cezaya çarptırılmışlardı. (ç.n.)

da Rahip Maslon daha iyisini beceremezdi doğrusu. Kışkırtıcı mektubu elimden alırsanız, ben de Colmar'da isyan çıkartan Albay Caron'un[86] akıbetini paylaşırım."

"Bir dakika beyler, bu uğursuz mektubu kaşeli bir zarfa koyup sayın Rahip Pirard'a yollarım. O dürüst bir adamdır, Jansenisttir, dolayısıyla paranın çekimine kapılmayacak insanlardandır. Ama o da mektupları açar... En iyisi Fouqué'ye yollarım bunu."

Doğrusu, Julien'in bakışları korkunçtu, ürkütücü yüzünde suç işleme arzusu beliriyordu. Bütün topluma savaş açmış bahtsız bir insandı.

"Silah başına!" diye haykırdı Julien. Ve konağın merdivenlerini bir sıçrayışta aştı. Köşebaşındaki yazıcının dükkânına adamı korkutan bir ifadeyle girdi. Şunun aynısını yazın, dedi Matmazel de La Mole'ün mektubunu uzatarak.

Yazıcı mektubu bir kâğıda aktarırken, o da oturup Fouqué'ye yazdı; bu değerli emaneti saklamasını rica ediyordu. "İyi ama postanede bu mektubu açıp okuyabilir, sonra da istediğiniz kanıtı size verebilirler..." dedi yarıda keserek. "Hayır beyler, böyle olmaz." Bir Protestan kitapçıdan büyük bir Kutsal Kitap aldı, Mathilde'in mektubunu kapağın altına ustaca gizledi, hepsini paketletti. Fouqué'nin, Paris'te kimsenin tanımadığı işçilerinden biri adına posta arabasına verdi.

Bu işi bitirdikten sonra neşe içinde hoplaya zıplaya La Mole Konağı'na döndü. "Hadi gelin bakalım!" diye bağırdı kapısını kilitleyip sırtındaki kara giysiyi çıkarırken:

"Nasıl olur matmazel," diye yazdı Mathilde'e, "Matmazel de La Mole, Jura dağlarının zavallı bir kerestecisine bu kadar etkileyici bir mektubu babasının uşaklarından biri olan Arsène'le yolluyor: Belli ki bunu genç adamın saflığıyla eğlenmek için yapıyor..."

---

86 Auguste Joseph Caron (1774–1822), Fransız asker, darbecilikle suçlanarak yargılandı, idam edildi. (ç.n.)

Ardından, aldığı mektubun en belirgin cümlelerini yineliyordu.

Yazdığı mektup sayın Şövalye de Beauvoisis'nin büyükelçilik ihtiyatına taş çıkarırdı. Daha akşamın onuydu; Julien kendisi gibi zavallı bir halk çocuğu için son derece yeni duygular içinde, gücünden ve mutluluğundan başı dönmüş bir halde İtalyan Opera'sına gitti. Dostu Geronimo'yu dinledi. Müzik şimdiye dek onu böylesine coşturmamıştı. O anda bir Tanrı'ya dönüşmüştü.

XIV. Bölüm

Bir Genç Kızın Düşünceleri

> Nice şaşkınlıklar! Nice uykusuz gece! Ey ulu Tanrım! Kendimi küçümsenen biri durumuna mı düşüreceğim? Kendisi de beni küçük görecek. Ama işte gidiyor, uzaklaşıyor.
>
> ALFRED DE MUSSET

Mathilde mektubunu yazarken kuşkusuz bir iç çatışma yaşamıştı. Julien'e duyduğu ilginin kaynağı ne olursa olsun, kısa bir süre sonra kendini bildiğinden beri gönlünde tek başına egemenlik kurmuş olan gururunu bastırdı. Bu kendini beğenmiş, soğuk ruh ilk kez tutkulu bir duyguya kapılıyordu. Ancak bu tutku gururuna baskın gelse de, gururun alışkanlıkları devam ediyordu. Yeni iç çatışmaları ve duygulanmalarla geçen iki ayın ardından âdeta bütün kişiliği yenilenmişti.

Mathilde mutluluğa kavuştuğunu sanıyordu. Üstün akıllı, cesur ruhlara özgü bu güçlü umut, görevlere bağlılığın sıradan duygularıyla ve saygınlıkla uzun süre savaşmak zorundaydı. Bir gün sabahın yedisinde annesinin odasına girip,

ondan Villequier'ye gitmesi için izin vermesini rica etti. Markiz yanıt vermeye bile gerek görmedi, gidip yatmasını söyledi. Bu kendisine aşılanmış düşüncelere saygı göstermek, sıradan bilgeliğe ayak uydurmak için giriştiği son çaba oldu.

Cayluslerin, Luzlerin, Croisenoisların kutsal saydıkları düşüncelere aykırı davranma ve kötü bir şey yapma korkusuna ruhunda yer yoktu; onlar kendisini anlayabilecek durumda değillerdi; bir atlı araba ya da toprak satın almak gerekseydi, gidip onlara danışırdı. Asıl korkusu Julien'in kendisinden hoşlanmamasıydı.

"Belki onun üstünlüğü de sadece dış görünüşündedir?"

Kişiliksizlikten nefret ederdi, çevresindeki yakışıklı gençlerde bu eksikliği hissediyordu. Delikanlılar modaya uymayan ya da modaya uymayı beceremeyenlerle ince ince alay ettikçe kızın gözünden düşüyorlardı.

Cesur insanlardı elbet, ama işte o kadar. "Üstelik nasıl cesur?" diyordu kendi kendine: "Yalnız düelloda, oysa düello bir törenden başka şey değil. Her şey önceden belirlenmiş durumda, vurulup düşerken söylenecek şey bile. Çimenlere uzanan delikanlı, eli yüreğinin üstünde, tam bir yüce gönüllülükle vuruştuğu insanı bağışlar, çoğu kez var olmayan ya da öldüğü gün kuşkuları dağıtmak için baloya giden sevgilisine tatlı bir şeyler söylerdi."

"Parlayan çelik zırhlar içinde bir süvari birliğinin önünde tehlikeye atılınır elbet, peki ya sıradışı, beklenmedik bir tehlikeye tek başına atılmayı göze alabilirler mi?"

"Ah!" diyordu Mathilde, "Hem soylu, hem kişilikli yüce insanlara ancak III. Henri'nin sarayında rastlanırdı! Ah, Julien, Jamac ya da Moncontour[87] zaferlerine katılmış olsaydı, hiç kuşkum kalmayacaktı. Her şeyin güce ve sağlam kişiliğe dayandığı o günlerde Fransızlar birer bez bebek değildi. Savaş günü bir bakıma en kararlı davranılan gündü."

87 III. Henri'nin Protestan birliklerine karşı kazandığı iki zafer. (ç.n.)

"Onların yaşamları, bir Mısır mumyası gibi tek tip, hiç değişmeyecek bir kefene sarılmış halde geçmezdi. Evet, gecenin on birinde Catherine de Médicis'nin oturduğu Soissons Konağı'ndan tek başına çıkabilmek için bugün kalkıp Cezayir'e gitmekten daha yürekli olmak gerekirdi. İnsanların yaşamı bir dizi rastlantıdan oluşuyordu. Şimdi uygarlık rastlantıyı kovdu, beklenmedik hiçbir şey yok artık. Beklenmedik düşünceler ortaya çıkarsa iğnelemelerin sonu gelmez; beklenmedik olaylar karşısında korkuyla alçalırız. Ve korku bize hangi çılgınlığı yaptırırsa yaptırsın bağışlanır. Çok can sıkıcı, yozlaşmış bir yüzyıl bu! Boniface de La Mole 1793'te kesilmiş kafasını mezarından kaldırıp kendi soyundan gelen on yedi kişinin kuzu kuzu yakalanıp iki gün sonra da giyotine başlarını uzattıklarını görse ne derdi? Ölüm kesindi, ama kendini savunmak ve en azından bir iki Jakoben öldürmek yakışık almazdı. Ah! Fransa'nın kahramanlık günlerinde, Boniface de La Mole'ün yüzyılında, Julien süvari takımı komutanı, kardeşimse, bakışlarındaki bilgelik ve ağzından çıkan akılcı sözlerle, kabul görmüş töreleri benimseyen genç rahip olurdu."

Mathilde birkaç ay önce tek tip insanlardan farklı birine rastlamaktan umudunu kesmiş, kibarlar dünyasından birkaç gence mektuplar yazarak kendini avutmuştu. Bu uygunsuz, ihtiyatsız gözüpeklik onu M. de Croisenois'nın, büyükbabası Chaulnes Dükü'nün, bütün Chaulnes Konağı'nın gözünde küçük düşürebilirdi ve tasarlanan evliliğin bozulduğunu gören dük bunun nedenini öğrenmek isteyebilirdi. Mathilde o mektupları yazdığı günlerde bir türlü uyuyamıyordu. Üstelik yazdıkları sadece kendisine gönderilenlere verdiği yanıtlardı.

Şimdiyse sevdiğini söylemeyi göze almıştı. Toplumun en alt katmanlarından gelen bir erkeğe ilkin o yazıyordu. (Aman Tanrım, ne korkunç bir şeydi bu!)

Ortaya çıkarsa, sırf bu ayrıntı bile insanın onurunu yerle bir etmeye yeterdi. Annesinin dostlarının hangisi kendi-

sinden yana çıkmayı göze alırdı? Bütün salonlara yayılacak korkunç küçümsenmeyi dengelemek için ne söylenebilirdi bu kadınlara?

Üstelik konuşmak ürkütücü bir şeydi, hele yazmak! "Yazılmayacak şeyler vardır!" diye bağırıyordu Napolyon, Baylen'deki[88] Fransız generalin teslim olma kararını öğrendiği zaman. Ve Julien önceden ders verirmiş gibi Mathilde'e bu sözleri kendisi aktarmıştı.

Zaten bunlar daha bir şey değildi, Mathilde'in yüreğinin daralmasının başka nedenleri de vardı. Davranışının toplum üzerindeki korkunç etkisini, yaşadığı toplumsal katmanı küçük düşüreceği için alnına silinmez bir lekenin yapışacağını, herkes tarafından aşağılanacağını unutan Mathilde Croisenoislardan, Luzlerden, Cayluslerden çok farklı bir erkeğe mektup yazıyordu.

Son derece sıradan bir ilişki kurulduğu zaman bile Julien'in kişiliğindeki o bilinmeyen derinlik insanı ürkütebilirdi. Kızsa onu kendine sevgili, belki de efendi yapmak üzereydi.

"Bana her dediğini yaptırabildiğinde burnu nasıl büyüyecek acaba? Ben de o zaman Medea gibi şöyle derim kendime: Bunca tehlikenin ortasında, bana kalan yalnız BEN."[89]

Julien'in kandan gelen soyluluğa en küçük saygısı yok sanıyordu. Belki de aslında kendine karşı azıcık bir sevgi bile beslemiyordu.

Bu korkunç kuşkuların son anında, kadınlık gururuyla ilgili düşünceler belirdi kafasında. Benim gibi bir kızın yazgısında her şey sıradışı olmalı, diye haykırdı sabrı tükenen Mathilde. Bunu söylerken çocukluğundan beri kendisine aşılanan gurur ve erdemle çarpışıyordu. İşte tam o sırada Julien'in yola çıkışı her şeyi hızlandırdı.

(Neyse ki bu kişilikte insanların sayısı çok değildir.)

---

88 Pierre Dupont de l'Etang (1765-1840), Fransız asker ve politikacı. (ç.n.)

89 Pierre Corneille (1606-1684), *Médée* (Medea) adlı oyunundan. (ç.n.)

Julien akşam geç saatte kapıcının odasına çok ağır bir bavul indirtme hınzırlığında bulundu; taşıtmak için de Matmazel de La Mole'ün odasında ayak işlerine bakan uşağı çağırttı. "Bu dolap işe yaramayabilir," dedi içinden, "Ama yararsa, beni gitti sanır." Bu şakayı düşünüp neşe içinde uyudu. Mathilde ise o gece gözünü bile kırpmadı.

Ertesi sabah Julien erkenden konaktan çıktı. Ama sonra kimseye görünmeden geri döndü.

Kitaplığa girdiği an kapıda Matmazel de La Mole belirdi. Yazdığı yanıtı verdi ona. Kızla konuşmanın görevi olduğunu düşünüyordu; bundan daha kolay bir şey olamazdı, ama Matmazel de La Mole söyleyeceklerini dinlemek istemedi, çekip gitti. Julien buna çok sevindi, aslında ne diyeceğini bilemiyordu.

"Bütün bunlar Kont Norbert'le kararlaştırdıkları bir oyun değilse, bu pek soylu kızın bana duyduğu garip sevgiye soğuk bakışlarım yol açmış olmalı. Bu sarışın taş bebekten hoşlanabilmem için şimdikinden daha salak olmam gerekirdi." Bu düşünce onu her zamankinden daha soğuk ve hesaplı kıldı.

"Verilecek savaşta soyluluğun getirdiği kibir aramızda askerî bir mevzi oluşturan kocaman bir tepe olacak. Savaş düzenimizi buna göre almalıyım. Paris'te kalmakla çok kötü ettim; bütün bunlar oyunsa, yola çıkışımı ertelemem beni alçaltıp her türlü saldırıya açık kılıyor. Ne tehlikesi vardı gitmenin? Beninle dalga geçiyorlarsa, ben de onlarla geçerim. Bana duyduğu ilgide gerçek payı varsa, gitsem yüz katına çıkardı," diye ekledi.

Matmazel de La Mole'ün mektubu Julien'e kendini beğenmişliğini körükleyen öyle bir sevinç vermişti ki, başına gelene gülmekten, yola çıkmasının uygun olacağını düşünmeyi unutmuştu.

Kişiliğinin en zayıf yanı işlediği kusurlara çok duyarlı oluşuydu. Bu zaafı canını sıkıyor; o küçük yenilgiden önce

tattığı inanılmaz zaferi artık düşünmüyordu. Saat dokuza doğru Matmazel de La Mole kitaplığın kapısında belirdi, bir mektup fırlatıp kaçtı.

"Bizimki mektuplarla yazılmış bir roman olacak," dedi bu sonuncuyu açarken. "Düşman yanlış bir hamle yaptı, ben de soğuk ve erdemli davranmalıyım."

Büyük bir kibirle kendisinden kesin bir karar isteniyordu, bunu okuyunca içindeki sevinç arttı. Tam iki sayfa boyunca kendisiyle alay etmeye kalkışabilecek kişilerle dalga geçti ve mektubun sonunda yine şaka yaparak ertesi sabah yola çıkmayı kararlaştırdığını bildirdi.

Mektup bittiğinde, "Bunu ona bahçeden verebilirim," diye düşünüp çıktı. Matmazel de La Mole'ün penceresi bahçeye bakıyordu.

Kızın odası annesininkinin yanında, birinci kattaydı, ama arada geniş bir asma kat vardı.

Bu birinci kat öyle yüksekti ki, Julien elindeki mektupla, ıhlamur ağaçlarının sıralandığı gezinti yolunda dolaşırken, Matmazel de La Mole'ün onu pencereden görmesi olanaksızdı. Ihlamurların çok güzel budanmış kemeri görüşü engelliyordu. Ne yani, yine mi ihtiyatsız davranacağım?" dedi Julien öfkeyle. "Benimle dalga geçmeye karar verdilerse, böyle elimde mektupla görünmek düşmanın işine yarar."

Norbert'in odası kız kardeşininkinin tam üstündeydi, Julien budanmış ıhlamur dallarının oluşturduğu kemerin altından çıktığı an kontla arkadaşları bütün hareketlerini izleyebilirlerdi.

Matmazel de La Mole pencerede göründü; mektubu üstü kapalı gösterdi; kız başını eğdi. Julien hemen koşarak odasına çıktı ve büyük merdivende güzel Mathilde'e rastladı, kız gözlerinin içi gülerek hiç istifini bozmadan mektubu kaptı.

"Altı aylık yakın ilişkiden sonra elimden bir mektup almayı göze aldığında nasıl bir tutku vardı o zavallı Madam de Rênal'in gözlerinde," dedi Julien içinden. "Sanırım, bir kez bile bana böyle gülen gözlerle bakmadı."

Verdiği yanıtın geri kalanını bu kadar açık seçik dile getirmedi; bulduğu gerekçelerin yetersizliğinden mi utanıyordu acaba? "Ayrıca sabah giysisinin inceliğiyle, endamının zarifliğiyle ne kadar da farklı Madam de Rênal'den! Azıcık zevk sahibi bir insan Matmazel de La Mole'ü otuz adım uzaktan görse toplum içindeki yerini anlar. Belirgin saygınlık dedikleri bu işte," diye ekledi.

Julien böyle eğlenirken henüz aklından geçenleri kendine bütünüyle itiraf etmiyordu; Madam de Rênal'in kendisi için her şeyi feda edecek bir Marki de Croisenois'sı yoktu. Ortalarda Maugiron kalmadığı için kendine Maugiron dedirten o iğrenç kaymakam M. Charcot'dan başka bir rakibi yoktu.

Julien saat beşte kitaplığın kapısından fırlatılan üçüncü mektubu aldı. Matmazel de La Mole mektubu attıktan sonra yine kaçıp gitti. "Oturup rahat rahat konuşabilecekken böyle mektuplaşmak ne çılgınlık!" dedi gülerek. "Düşman mektuplarımı ele geçirmek istiyor; bu çok açık, hem de çok sayıda!" Bu sonuncuyu açmakta hiç acele etmiyordu. "Yine süslü tümceler vardır," diye düşünüyordu; ama mektubu okurken yüzü sarardı. Topu topu sekiz satır vardı.

"Sizinle konuşmam gerek: Bu akşam sizinle mutlaka konuşmalıyım. Gece yarısından bir saat sonra bahçede olun. Bahçıvanın kuyunun yanında duran büyük merdivenini alın; getirip pencereye dayayın, odama gelin. Ay ışığı var, ama önemli değil."

XV. Bölüm

Bu Bir Tuzak mı?

> Ah! Büyük bir tasarının kafada canlandırılmasıyla uygulamaya konması arasındaki zaman ne acımasızdır! Nasıl boş korkular yaşanır! Nasıl kararsız kalınır! Yaşam söz konusudur! — Hatta daha fazlası: Onur!
>
> SCHILLER

"İşler ciddileşiyor," diye düşündü Julien... Ve biraz düşündükten sonra ekledi, "Daha açık seçik duruma geliyor. İyi ama, nedir bu! Bu güzel küçükhanım benimle kitaplıkta sınırsız bir özgürlük içinde konuşabilirdi, Tanrı'ya şükür, marki ona hesapları göstermemden korktuğu için hiç gelmiyor oraya. Neden! Oraya girebilen M. de La Mole ve Norbert bütün gün yoklar; konağa dönüşleri fark edilebilir, buna karşın güçlü bir prensin bile onunla evlendirilmek için yeterince soylu bulunmayacağı şu göz kamaştırıcı Mathilde korkunç bir ihtiyatsızlığı göze almamı istiyor!"

"Her şey ortada, ya başıma iş açmak ya da en azından benimle alay etmek istiyorlar. İşimi önce mektuplarla bitir-

meye çalıştılar; mektupları ihtiyatlı bir dille yazdığımı gördüler; o halde çok daha aleni bir girişim gerekli. Bu sevimli küçükbeyler beni ya fazla salak ya da çok kibirli buluyorlar. Tanrım! Ay ışığının parlak olacağı bir gecede yirmi beş ayak yüksekliğindeki birinci kata merdivenle tırmanmak! Komşu konaklardan bile kolayca fark edilirim. Ama ne güzel görünürüm o merdivende!" Julien hemen odasına çıktı, ıslık çalarak bavulunu hazırlamaya başladı. Hemen yola çıkıp mektuba yanıt vermemeye kararlıydı.

Ancak bu akıllıca karar yüreğini erince kavuşturmamıştı. Bavulunu kapattıktan sonra ansızın, "Ya Mathilde iyi niyetliyse?" dedi kendi kendine, "O vakit kızın gözünde tam bir korkak durumuna düşerim. Zaten soylu bir aileden gelmiyorum, daha üstün nitelikler sergilemem gerek, varsayımlara dayanmayan, her şeyi açık seçik anlatan somut girişimlerde bulunmam lazım..."

Oturup bir çeyrek saat düşündü. "Yadsımak neye yarar?" dedi sonunda kendi kendine; "Onun gözünde korkağın biri olurum. Retz Dükü'nün balosunda ağız birliğiyle dile getirdikleri gibi, soylular dünyasının en parlak insanını yitirmekle kalmam, ayrıca kendimi, ileride kendisi de dük olacak, bir dükün oğlu Marki Croisenois'nın benim uğruma feda edilmesinin vereceği hazdan da yoksun bırakırım. Bende bulanmayan bütün niteliklere sahip hoş bir delikanlı: İşlek bir zekâ, soyluluk, servet..."

"Bu pişmanlıklar ömür boyu yakamı bırakmaz, kızı elimden kaçırdığım için değil, o olmazsa, bir yığın sevgili bulunur! Ama Le Cid'de Don Diego'nun dediği gibi:

...Tek bir onur vardır yeryüzünde![90]

Ve bu işte açıkça görüldüğü gibi, önüme çıkan ilk tehlikede geri adım atıyorum; çünkü M. de Beauvoisis ile düello

90 *Le Cid*, III. Perde, VI. Sahne, Pierre Corneille. (ç.n.)

etmek bunun yanında oyun gibiydi. Bu seferki bambaşka. Uşağın biri hedef tahtasına konmuşum gibi bana ateş edebilir, ama bu da o kadar büyük bir tehlike sayılmaz; asıl onurumu yitirebilirim."

"İşler ciddileşiyor oğlum," diye ekledi Gaskonlara özgü bir sevinç ve şiveyle. "Onur söz konusu artık. Benim gibi talihin bu kadar aşağılara fırlattığı zavallı biri böyle fırsatı bir daha bulamaz; başka kadınlarla da ilişkiye girebilirim, ama onların hepsi alt sınıfa mensup olacak..."

Uzun uzun düşünürken, odanın içinde hızlı adımlarla dolaşıyor, ansızın duruyordu. Odasına Kardinal Richelieu'nün harika bir büstünü koymuşlardı, elinde olmadan gözü ona takılıyordu. Büst, âdeta Fransız kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olması gereken gözüpekliği gösteremediği için suçlarcasına ona bakıyordu. "Senin zamanında yaşasaydım koca adam, hiç duraksar mıydım?"

"Üstelik," diye geçirdi sonunda Julien içinden, "bunun bir tuzak olduğunu varsayalım, böyle bir şey bir genç kız için çok daha risklidir. Benim susacak bir adam olmadığımı biliyorlar. Dolayısıyla beni öldürmeleri gerekir. Böyle bir tuzak Boniface de La Mole'ün yaşadığı 1574'e uygun, ama bugün kimse bunu göze alamaz. Bu insanlar o zamankilere benzemiyor. Matmazel de La Mole öyle kıskanılıyor ki! Hemen yarın dört yüz salonda ismi lekelenir, hem de ne büyük bir keyifle!"

"Uşaklar aralarında bana gösterilen yakınlığı çekiştiriyorlar, kendi kulaklarımla işittim bunu..."

"Ayrıca kızın mektupları!.. Onları üzerimde taşıdığımı sanabilirler. Onun odasında yakalanırsam mektupları hemen elimden alırlar. Karşıma iki, üç, dört adam çıkabilir. İyi de ağzı sıkı, soylu olmayan bu adamları Paris'in neresinde bulacaklar? Onlar adaletten korkar... Tanrım! Cayluslerin, Croisenoisların, Luzlerin kendileri gelecek. İşte o anda, bu sersem yüzümle, aralarında pek hoş dururum doğrusu. Kendini kolla sayın kâtip, Abailard'ın yazgısına hazır ol!"

"Vay canına! Evet beyler, Caesar'ın Pharsalos Savaşı'nda Pompeius'un askerlerine yaptığı gibi sallarım kılıcımı, hepiniz yüzünüzde damgamı taşırsınız... Mektuplara gelince, güvenilir bir yere koyarım onları."

Julien oturup son iki mektubun kopyalarını çıkardı, kitaplıktaki güzel Voltaire ciltlerinden birinin içine sakladı, mektupların aslını da kendi eliyle postaya götürdü.

Geri döndüğünde, "Hangi çılgınlığa atıyorum kendimi!" dedi şaşkınlık ve korku içinde. Bir çeyrek saat o gece yapacaklarını düşünmeden daha geçmişti.

"Evet ama, bunu yapmazsam, bundan böyle kendimi sürekli küçük görürüm! Bu girişim ömrüm boyunca içimde bir ukte olarak kalır, bir ukte benim için en yakıcı mutsuzluk nedenlerinden biridir. Amanda'nın sevgilisi konusunda da aynı şeyi hissetmedim mi? Sanırım açık bir suç işlesem kendimi çok daha kolay bağışlarım; itiraf ettikten sonra artık üzerinde düşünmem."

"Ne yani! Rakip olarak karşıma Fransa'nın en soylu adlarından birini taşıyan biri çıkacak ve ben seve seve kendimi ondan daha aşağıda gördüğümü itiraf edeceğim! Demek ki gitmemek korkaklık. Kararımı verdim," diye haykırdı Julien ayağa fırlayarak... "Üstelik kız çok güzel!"

"Bu bir ihanet değilse, ne büyük çılgınlık yapıyor benim için!.. Bu bir kandırmacaysa ne yapalım! Evet beyler, şakayı ciddileştirmek benim elimde, ben de öyle yapacağım."

"Peki ama ya odaya girdiğimde elimi kolumu bağlarlarsa; akıllı bir tuzak kurmuş olabilirler."

"Bu da bir düello," dedi gülerek, "silah ustamın dediği gibi, her saldırıya verilecek bir karşılık var, ancak bu işin sona ermesini isteyen yüce Tanrı çarpışanlardan birinin saldırıyı savuşturacak hamleyi yapmasını engeller. Onlara işte bunlarla yanıt vereceğim." Bunu söylerken, ceplerinden küçük tabancalarını çıkarıyordu ve aslında ateşlenmeye hazır olsa da tabancaların fitillerini yeniledi.

Daha saatlerce beklemesi gerekiyordu; boş durmamak için oturup Fouqué'ye mektup yazdı:

"Sevgili dostum, bu mektubu ancak başıma beklenmedik bir şey geldiğini duyarsan aç. Gönderdiğim elyazması belgedeki özel adları sil, sekiz kopyasını çıkar, Marsilya, Bordeaux, Lyon, Brüksel gazetelerine gönder: On gün sonra elyazmasını bastır. İlk örneğini Marki de La Mole'e yolla; on beş gün sonraysa, elinde kalan öbür örnekleri gece vakti Verrières sokaklarına dağıt."

Fouqué'nin ancak kaza olursa açabileceği, masal biçiminde kaleme aldığı bu aklayıcı belgeyi Julien, Matmazel de La Mole'ü elden geldiğince işe karıştırmayacak şekilde yazdı, ama kendi konumunu da yeterince açık ortaya koydu.

Zarfı kapatırken akşam yemeği çıngırağının çalmasıyla yüreği ağzına geldi. Kâğıda döktüğü öyküye kapılmış olan düşgücü en acıklı öngörülerle doluydu. Zihninde uşakların kollarına yapıştığı, onu sımsıkı bağladıkları, ağzına bir tıkaç sokup bodruma tıktıkları canlanıyordu. Uşağın biri tepesinde dikiliyordu; bu soylu ailenin onuru bu serüvenin acıklı biçimde sona ermesini gerektiriyorsa, her şeyi geride en küçük bir iz bırakmayan o zehirlerden biriyle halletmek çok kolaydı; o zaman hastalanıp öldüğü söylenir, ölüsünü odasına taşırlardı.

Kendi öyküsünden bir oyun yazarı gibi etkilenen Julien'in yüreği yemek salonuna girdiğinde kıpır kıpırdı. Çok şık giyinmiş uşaklara bakıyor, yüzlerindeki ifadeyi inceliyordu. Bu geceki baskın için kimler seçildi acaba? diyordu içinden. Bu ailede III. Henri'nin sarayındaki anılar öyle taze ki, onurlarına leke sürüldüğüne inandıkları an kendi düzeylerindeki öbür insanlardan çok daha kararlı davranırlar. Ailenin planlarını gözlerinden okumak için Matmazel de La Mole'e baktı; kız sapsarıydı, yüzü tam anlamıyla Ortaçağdaki insanlara benzemişti. Onu hiç bu kadar kibirli görmemişti, gerçekten

güzel ve etkileyiciydi. Kıza neredeyse âşık oluyordu. *Pallida morte futura,*[91] dedi içinden.

Yemekten sonra uzun uzun bahçede dolaşması boşunaydı. Matmazel de La Mole ortalıkta görünmedi. Şu anda kızla konuşabilseydi, yüreğinin üzerindeki büyük yük kalkardı.

İtiraf edelim ki korkuyordu. Ancak harekete geçmeye kararlı olduğu için korkmaktan utanmıyordu.

"Eylem anında yürekli davrandıktan sonra, şu an hissetiklerimin ne önemi var?" diyordu içinden. Gidip pencerenin yerine baktı, merdivenin ağırlığını tarttı.

"Burada da Verrières'deki gibi merdivenle çıkmak yazgımda varmış," dedi gülerek. "Ama ne büyük fark var arada! O gün kendimi uğrunda tehlikeye attığım kişiden kuşkulanmam gerekmiyordu. Buradaki tehlike de ne kadar farklı!"

"M. de Rênal'in bahçelerinde vurulsaydım, onurum lekelenmeyecekti. Ölümüm kolayca açıklanamayan bir olay diye nitelendirilirdi. Buradaysa, Chaulnes Konağı'nda, Cayluslerinkinde, Retz Konağı'nda, kısacası her yerde korkunç öyküler anlatılmayacak mı? Ölümümden sonra korkunç bir canavar olarak anılacağım."

"İki üç yıl sürer bu söylentiler," diye sürdürdü kendisiyle dalga geçip gülerek. Bu düşünce içini daraltıyordu. "Peki, o zaman beni kim aklar? Diyelim ki Fouqué yazdığım yergi yazısını ölümümden sonra yayımlattı, bu da yeni bir yüzkarası olur. Olacak şey mi! Bir eve kabul ediliyorum, bana gösterilen konukseverliğe, gördüğüm onca iyiliğe karşılık, orada olup bitenleri ortaya seren bir yergi yazısı yazıyorum! Kadınların onuruna saldırıyorum! Aman, bütün bunların yerine, bin kez razıyım tuzağa düşmeye!

O akşam çok korkunç geçti.

---

91 Lat. – *pallida morte futura*: yaklaşan ölümüyle yüzü sararmış. *Aeneas*, IV, 644, Vergilius. (ç.n)

XVI. Bölüm

Sabahın Biri

> Burası kısa bir süre önce üstün bir beğeniyle yeniden düzenlenmiş, çok büyük bir bahçeydi. Ama ağaçların yaşı yüzyılı aşkındı. Kırlara özgü bir havası vardı.
>
> MASSINGER

Fouqué'ye ilkini geçersiz kılan ikinci bir mektup yazmak üzereyken saat on biri vurdu. Odasına kapanıyormuş gibi kapısını gürültüyle kilitledi. Ayaklarının ucuna basa basa bütün evde, özellikle uşakların oturduğu dördüncü katta olup biteni görmek için dolaşmaya çıktı. Sıradışı bir şey yoktu. Matmazel de La Mole'ün hizmetçilerinden biri eğlence düzenlemişti, uşaklar büyük keyifle punç içiyorlardı. "Böyle gülenler bu geceki işte görevlendirilemezler," diye düşündü Julien, "Onların çok daha ciddi olmaları gerekir."

Sonra gidip bahçenin karanlık bir köşesine yerleşti. Aile, planlarını evdeki uşaklardan gizliyorsa, beni tuzağa düşürmekle görevlendirilenler bahçe duvarlarını aşarak geleceklerdir.

"M. de Croisenois'nın azıcık soğukkanlılığı kaldıysa, yakında evleneceği kişinin adına leke sürmemek için beni kızın odasına girmeden enseletmenin bir yolunu bulması gerekir."

Çevreyi bir asker gibi büyük bir özenle inceledi. "Bu işte benim onurum söz konusu," diye düşündü; "Herhangi bir hata yaparsam, haa işte bunu düşünmemiştim demek benim gözümde geçerli bir özür olamaz."

Ortalık insanı umutsuzluğa düşürecek derecede dingindi. Ay saat on bire doğru doğmuş, gece yarısı olduğunda konağın bahçeye bakan yüzünü iyice aydınlatmıştı.

"Çılgın bu kız," diyordu Julien kendi kendine; saat biri vurduğunda Kont Norbert'in pencereleri hâlâ aydınlıktı. Julien ömründe bu kadar korkmamıştı, bütün coşkusu uçup gitmiş bir halde, sadece girişeceği işin tehlikelerini düşünüyordu.

Ağır merdiveni almaya gitti, randevu saatinin değişebileceğini düşünerek beş dakika bekledi ve saat biri beş geçe Mathilde'in penceresinin dibine dayadı. Kimsenin kendisine saldırmayışına şaşarak, elinde tabanca, usul usul çıktı. Yaklaştığı pencere sessizce açıldı:

— Sonunda geldiniz mösyö, dedi Mathilde heyecan içinde; bir saattir ne yaptığınızı gözlüyorum.

Julien de çok şaşkındı, nasıl davranacağını bilemiyordu, ama doğrusu içinde hiçbir sevgi kırıntısı yoktu. Şaşkınlığından bir şeyleri göze alması gerektiğini düşündü, Mathilde'i öpmeye kalktı.

— Dur bakalım! dedi kız iterek.

Bu şekilde reddedilmesine sevinen Julien hemen çevreye bir göz attı: Ay o denli parlaktı ki, Matmazel de La Mole'ün odasındaki gölgeleri kapkaranlık görüyordu. İçeride karanlıktan dolayı göremediğim saklanmış adamlar olabilir pekâlâ, diye düşündü.

— Giysinizin yan cebinde ne var? diye sordu Mathilde, konuşacak bir konu bulduğuna sevinerek.

Çok garip soluk alıp veriyordu; soylu bir kıza yakışan ölçülülüğü ve utangaçlığı geri gelmiş, onu âdeta cendereye sokmuştu.

— Her türlü silah ve tabancam var, diye karşılık verdi konuşacak konu bulduğuna onun kadar sevinen Julien.

— Merdiveni yukarı çekmek gerek, dedi Mathilde.

— Çok büyük, alttaki salonun ya da asma katın camlarını kırabilir.

— Camları kırmamamız gerek, diye sürdürdü sesine boşuna bir çabayla sıradan bir sohbet ifadesi katmaya çalışan Mathilde; bana kalırsa ilk basamağa bağlayacağınız bir iple merdiveni aşağı indirebilirsiniz. Odamda hep yedek ip bulunur.

"Bana âşıkmış gibi görünüyor!" diye düşündü Julien, "Üstelik sevdiğini söylemeyi göze alıyor! Bunca soğukkanlılık, alınan bunca önlem, ahmakça düşündüğüm gibi M. de Croisenois'yı yenmediğimi, sadece onun yerini aldığımı gösteriyor. Neyse, hiç önemi yok! Ben bu kızı seviyor muyum? Bu hususta, başka birinin kendi yerini almasına kızacak, hele bu başkasının ben olmasına daha da öfkelenecek olan markiye üstünlük sağlıyorum. Daha dün akşam Tortoni Kahvesi'nde beni tanımazdan gelirken bana nasıl kibirle bakıyordu! Mecbur kalınca beni ne hırçın bakışlarla selamladı!"

Julien ipi merdivenin ilk basamağına bağlamıştı, camlara değmesin diye balkondan aşağı sarkıtarak, usul usul aşağı indirdi. Mathilde'in odasına biri saklanmışsa, beni öldürmenin tam zamanı," diye düşündü; oysa her yanı kaplayan derin sessizlik sürüyordu.

Julien yere değen merdiveni duvar dibindeki egzotik çiçeklerin arasına yaslamayı başardı.

— Annem güzelim çiçeklerinin dümdüz edildiğini görünce ne diyecek acaba? dedi Mathilde. İpi de atın, diye ekledi büyük bir serinkanlılıkla. Balkondan aşağı uzandığı görülürse, açıklaması zor olur.

— İyi, ama sonra ben nasıl gideceğim? dedi Julien şakacı bir ifadeyle, sömürgelerde doğmuş Fransızların şivesini taklit ederek (Kızın oda hizmetçilerinden biri Saint-Domingue doğumluydu.)

— Şu kapıdan çıkıp gideceksiniz, dedi bu kararıyla kendinden geçen Mathilde.

"Ah! Aşkımı nasıl da hak ediyor bu adam!" diye düşünüyordu.

Julien ipi bahçeye bırakmıştı; Mathilde kolunu sıktı. Bir düşmanın koluna yapıştığını zanneden Julien hançerini çekip hışımla döndü. Kız bir pencerenin açıldığını işitir gibi oldu. Soluklarını kesip kıpırtısız beklediler. Ay ışığı ikisini de iyice aydınlatıyordu. Gürültü yinelenmedi, kaygıları geçti.

Bunun üzerine ikisinin üzerine de az önceki sıkıntı çöktü. Julien gidip kapının iyice kapalı olup olmadığını denetledi; yatağın altına bakmayı düşünüyor, ama göze alamıyordu; oraya bir iki uşak saklanmış olabilirdi. Sonunda ihtiyatsızlığından ötürü ileride kendini suçlamaktan çekindi, eğilip baktı.

Mathilde'se büyük bir utangaçlığın pençesinde kıvranıyordu. Bulunduğu konum tüylerini ürpertiyordu.

— Ne yaptınız mektuplarımı? diyebildi sonunda.

"Bir köşeye saklandılarsa, o beylerin hesaplarını bozup çatışmadan kaçınmak için ne güzel fırsat!" diye düşündü Julien.

— Birincisi dün akşamki postanın çok uzaklara taşıdığı bir Protestan İncili'nin içinde.

Açıp bakmayı göze alamadığı iki kocaman maun dolaba saklanmış olabilecek kişiler duyabilsin diye, bütün bu ayrıntılara değinerek her şeyi açık seçik anlatıyordu.

— Öbür ikisi postada, birincinin ardından gidiyorlar.

— Ulu Tanrım! dedi şaşıran Mathilde, ne gerek var bütün bu önlemlere?

"Niye yalan söyleyeyim ki?" diye düşündü Julien ve bütün kuşkularını itiraf etti.

— Mektupların bu yüzden o kadar soğuktu! diye haykırdı Mathilde sevecenlikten çok çılgınlığı yansıtan bir sesle.

Julien bu küçük ayrıntıyı yakalayamadı. Ama senlibenli konuşma aklını başından aldı ya da en azından bütün kuşkularını dağıttı; içinde çok büyük bir saygı uyandıran bu güzel kızı kollarına aldı. Kız bu kez onu hafifçe iteledi.

Besançon'da Amanda Binet'nin yanında yaptığı gibi belleğini yardıma çağırdı; Yeni Héloise'ın en güzel cümlelerini ezbere okudu.

— Tam bir erkeksin, diye karşılık verildi söylediklerine kulak asmaksızın; itiraf ederim ki, cesaretini sınamak istedim. İlk kuşkularınla verdiğin karar sandığımdan çok daha gözüpek olduğunu gösteriyor.

Mathilde ona sen demek için büyük çaba harcıyor, söylediklerinden çok, bu garip konuşma biçimine dikkat ediyordu. Sevecenlikten yoksun bu senlibenli konuşmaysa Julien'in hiç hoşuna gitmiyor, işin içinde mutluluğun bulunmayışına şaşıyordu; sonunda mutluluğu hissedebilmek için aklına başvurdu. Kimseye fazla övgü yağdırmayan bu fazlasıyla gururlu kızın kendisini saydığına inanıyordu. Bu değerlendirme ona gururun verdiği mutluluğu tattırdı.

Ama doğrusu bu Madam de Rênal'in yanında zaman zaman tattığı, bütün ruhu saran haz değildi. Şu ilk anın duygularında insanın içini kıpırdatan hiçbir şey yoktu. Hırslı bir insanın duyabileceği bir mutluluktu bu ve Julien her şeyden önce hırslı bir insandı. Bunun üzerine yeniden kuşkulandığı insanlara, onlara karşı almayı düşündüğü önlemlere döndü. Bunları anlatırken, elde ettiği zaferden yararlanmanın yollarını düşünüyordu.

Giriştiği işin korkusuyla eli ayağı kesilmiş, hâlâ epey şaşkın durumda olan Mathilde bir sohbet konusu bulduğuna çok sevindi. Yeniden görüşebilmenin yollarını konuştular. Julien bu tartışma sırasında gösterdiği zekâ ve cesaretin doya doya tadını çıkardı. Çevrelerinde çok açıkgöz insanlar vardı, küçük Tanbeau kuşkusuz muhbirdi, ama Mathilde de, kendisi de hepten beceriksiz değillerdi.

Her şeyi kararlaştırmak için kitaplıkta buluşmaktan daha kolay ne vardı?

— Kimsenin kuşkusunu çekmeden evin her köşesinde, hatta Madam de La Mole'ün odasında bile dolaşabilirim, diye ekledi Julien.

Kızın odasına girebilmek için annesinin odasından geçmek gerekiyordu. Ama Mathilde hep bir merdivenle gelmesini istiyorsa, bu küçük tehlikeye sevinçten uça uça atılırdı.

Mathilde onu dinlerken sesindeki zafer havasına şaşıyordu. "Benim efendim demek ki!" dedi içinden. Daha şimdiden içini pişmanlık duyguları kaplamıştı. Göze aldığı çılgınlığı düşündükçe tüyleri diken diken oluyordu. Elinden gelse kendini de, Julien'i de yok ederdi. Zaman zaman iradesiyle pişmanlık duygularını bastırsa bile, utanma ve çekingenlik onu müthiş mutsuz ediyordu. İçinde bulunduğu korkunç durumu önceden kestirememişti.

"Yine de onunla konuşmalıyım," dedi sonunda kendi kendine, "doğrusu bu, insan sevgilisiyle konuşur." Bunun üzerine bir görevi yerine getirir gibi ve sesinden çok söylediklerine yüklediği bir sevecenlikle, son günlerde onunla ilgili aldığı kararları anlattı.

Mektupta belirtildiği gibi merdivenle odasına gelmeyi göze alırsa, kendini Julien'e teslim edecekti. Ama bütün bu sevgi dolu şeyler o güne dek görülmemiş soğuklukta, fazlasıyla kibar sözlerle dile getiriliyordu. Buluşmaları o ana kadar buz gibi bir ortamda gerçekleşmişti. Bu da sevgiyi nefrete dönüştürebilirdi. Bu da genç, ihtiyatsız kız için ne büyük bir ahlak dersiydi! Kısacık bir buluşma için bütün geleceğini tehlikeye atmaya değer miydi?

Kadınlık duyguları böyle güçlü bir iradeye boyun eğmekte zorlandığından, her şeye yüzeysel bakan bir gözlemciye en kararlı nefretin belirtisi gibi görünebilecek uzun kararsızlıkların ardından Mathilde, Julien için sevimli bir sevgiliye dönüştü.

Doğrusu coşkuları biraz ısmarlamaydı. Tutkulu aşk henüz bir gerçeklik değil, öykünülen bir idealdi.

Matmazel de La Mole hem kendine, hem sevgilisine borçlu olduğu bir görevi yerine getiriyordu. "Zavallı," diyordu kendine, "Kusursuz bir cesaret gösterdi, dolayısıyla mutlu olması gerekir, aksi takdirde kişiliksiz davranmış olurum." Ancak içinde bulunduğu acımasız zorunluluktan sıyrılmak için, elinden gelse sonsuza dek acı çekmeyi tercih ederdi.

Kendine ettiği korkunç işkenceye karşın verdiği sözleri tuttu.

Julien'e mutluluk verici olmaktan çok garip görünen o geceyi hiçbir pişmanlık, hiçbir suçlama bozmadı. "Ey ulu Tanrım! Verrières'de geçirdiği son yirmi dört saatle bunun arasında ne büyük fark vardı! Paris'teki şu yapmacık davranışlar, her şeyi, aşkı bile mahvetmenin yolunu bulmuş," dedi içinden büyük bir haksızlık ederek.

Madam de La Mole'ün yattığı yan odadan gelen ilk gürültüde içine saklandığı büyük maun dolaplardan birinde, ayakta, işte bunları düşünüyordu. Mathilde annesiyle birlikte sabah ayinine gitti, hizmetçi kadınlar kısa bir süre sonra odadan ayrıldı, Julien işlerini bitirmek için geri gelmelerinden önce odadan çıktı.

Ata binip Paris yakınlarındaki ormanlardan birinin en kuytu köşelerine gitti. Mutlu olmaktan çok şaşkındı. Zaman zaman ruhunu kaplayan mutluluk, ordunun başındaki general tarafından bir anda albaylığa yükseltilen bir asteğmeninkini andırıyordu; kendini çok yüksek bir yere çıkarılmış hissediyordu. Daha dün tepesinde duran her şey şimdi yanında ya da altındaydı. Julien'in mutluluğu kentten uzaklaştıkça yavaş yavaş arttı.

İçinde en küçük bir sevginin bulunmayışı, bu sözler ne denli garip görünürse görünsün, Mathilde'in kendisine karşı bir görevi yerine getirir gibi davranmış olmasındandı. Mat-

hilde o gece, romanların onca sözünü ettikleri eksiksiz mutluluğun yerine, mutsuzluk ve utancın dışında, beklenmedik bir şey bulamamıştı.

"Yanıldım mı acaba? Sevgi duymuyor muyum Julien'e?" dedi kendi kendine.

XVII. Bölüm

Eski Bir Kılıç

Ciddi olmak istiyorum şimdi; zamanı geldi,
Çünkü günümüzde gülmek bile ciddi bir iş sayılıyor.
Erdemin kusur konusunda şaka yapması bile suç sayılıyor.
Don Juan, c. XIII

Mathilde öğle yemeğinde ortalıkta görünmedi. Akşam bir ara salona geldi, ama Julien'in yüzüne bakmadı. Bu davranış Julien'e garip göründü, ama "Onların adetlerini bilmiyorum, sonra bütün bunlar için bana bir açıklamada bulunur nasılsa," diye düşündü. Bununla birlikte meraktan öldüğü için Mathilde'in yüz çizgilerini inceliyordu; yüzünü soğuk ve hırçın bir ifadenin kapladığını görmezden gelemedi. Bir gece önce gerçek sayılamayacak kadar aşırı mutluluk coşkuları tatmış ya da tatmış gibi davranmış o kadın bu kadın değildi.

Ertesi gün, bir sonraki gün aynı soğukluk sürdü, Julien'e bakmıyor, varlığını bile fark etmiyordu. Çok büyük kaygılara kapılan Julien, yalnız birinci gün hissettiği zafer duygularından uzak mı uzaktı. "Yoksa yeniden erdemli davranmaya mı karar verdi?" diye sordu kendine. Ancak bu sözcük kibirli Mathilde için fazla orta sınıf işiydi.

"Gündelik hayatta dine hiç inanmaz," diye düşünüyordu Julien, "Dini ancak ait olduğu sınıfın çıkarları için sever."

Peki ama sırf zaafından, işlediği kusurdan dolayı kendini suçluyor olamaz mıydı? Julien onun ilk sevgilisi olduğuna inanıyordu.

"İyi de," diyordu kimi zaman, "davranışlarında en ufak bir çocuksuluk, yalınlık, şefkat olmadığını itiraf etmek gerek; onu hiç bu kadar kibirli görmemiştim. Yoksa beni küçük mü görüyor? Sırf bir halk çocuğu olduğum için benim uğruma yaptığından ötürü kendini suçlamak ona yakışır doğrusu."

Julien kitaplardan ve Verrières anılarından kaynaklanan önyargılarla, sevgilisini mutlu ettikten sonra kendi varlığını düşünmeyen sevecen bir sevgili düşünü sürdürürken, Mathilde'in kendini beğenmişliği ona ateş püskürüyordu.

İki aydır canı sıkılmadığı için artık sıkıntıdan korkmuyordu; dolayısıyla Julien ayrımına bile varmaksızın elindeki en büyük kozu yitirmişti.

"Başıma bir efendi diktim!" diyordu Matmazel de La Mole büyük bir kederle. "Çok onurlu, bu doğru, ama bu onuru fazlasıyla kırarsam, aramızdaki ilişkiyi açığa vurarak öç alır." Mathilde'in o güne dek sevgilisi olmamıştı ve en duygusuz ruhlara bile kimi sevecen yanılsamalar tattıran bu durumda kafasından en acı düşünceler geçiyordu.

"Kışkırtırsam, beni korkunç bir cezaya çarptırma düşüncesiyle üzerimde sınırsız bir egemenlik kurar." Yalnız bu düşünce bile Matmazel de La Mole'ü Julien'e ters davranmaya itmeye yetiyordu. Kişiliğinin temel niteliği yüreklilikti. Hiçbir şey onu yaşamıyla yazı tura oynadığı düşüncesinden daha çok heyecanlandıramaz ve can sıkıntısının geri gelmesi korkusundan kurtaramazdı.

Üçüncü gün Matmazel de La Mole yüzüne bakmamakta direnirken, Julien yemekten sonra, kızın bu tavırlarına karşın, ardına takılıp bilardo salonuna geldi.

— İyi ama mösyö, üzerimde çok büyük haklar elde ettiğinizi mi sanıyorsunuz acaba, dedi zor dizginlenen bir öfkeyle, açıkça ortaya koyduğum iradeye karşın, benimle konuşmak istiyorsunuz? Şimdiye dek kimsenin bu kadar ileri gidemediğini bilmiyor musunuz?

Doğrusu bu iki sevgili arasındaki konuşmadan daha eğlencelisi olamazdı, ikisi de birbirlerine karşı en şiddetli nefret duygusuyla doluydu. İkisi de sabırlı değildi, ayrıca iyi geçinmeye alışık olduklarından birbirlerine kısa süre içinde bir daha konuşmama kararı aldıklarını söylemeleri zor olmadı.

— Size büyük bir sırrımı açıklayacağım, dedi Julien, birbirimize karşı davranışlarımızdaki bu belirgin değişiklik adınıza leke sürülmesine neden olmasa, sizinle bir daha asla konuşmazdım.

Saygıyla selam verip uzaklaştı.

Görevi saydığı şeyi rahatça yerine getiriyordu; zaten Matmazel de La Mole'e delice âşık olduğunu düşünmüyordu. Kuşkusuz üç gün önce kocaman maun dolaba saklandığında onu sevmiyordu. Ama kızla sonsuza dek bozuştuktan sonra ruhunda her şey değişti.

Acımasız belleği aslında buz gibi soğuk davrandığı o gecenin en küçük ayrıntılarını aklına getirmeye başladı.

Bozuşmaya karar verdikleri gece Matmazel de La Mole'ü sevdiğini kendine itiraf etmek zorunda kalınca az kalsın çıldırıyordu.

Bu saptamayı korkunç iç çatışmalar izledi: Bütün duyguları altüst olmuştu.

İki gün sonra M. de Croisenois'nın önünde şişinmek şöyle dursun, neredeyse koşup boynuna sarılacak, hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı.

Neyse ki talihsizliğe alışkın oluşu sağduyusunu geri getirdi, Languedoc'a gitmeye karar verdi, bavulunu hazırlayıp posta arabasına gitti.

Posta arabalarının yazıhanesinde tesadüf eseri ertesi gün için Toulouse postasında yer olduğu söylendiğinde az kalsın bayılıyordu. Yer ayırttı ve markiye yola çıkacağını haber vermek için La Mole Konağı'na döndü.

M. de La Mole dışarı çıkmıştı. Canlıdan çok ölüye benzeyen Julien, kitaplığa gidip onu beklemek istedi. Kızı karşısında görünce ne oldu dersiniz?

Onun geldiğini görünce Mathilde'nin takındığı hırçın tavrı anlamamak olanaksızdı.

Kızı karşısında görmenin verdiği şaşkınlıkla ne yapacağını bilemeyen Julien içinden gelen pek yumuşak bir sesle şunu söyleme zayıflığını gösterdi:

— Demek artık beni sevmiyorsunuz?

— Kendimi ilk önüme gelene verdiğim için midem bulanıyor, dedi Mathilde öfkeden gözü yaşararak.

— İlk önüne gelene mi! diye haykırdı Julien ve kitaplıkta antika olarak saklanan Ortaçağ'dan kalma eski kılıca doğru atıldı.

Matmazel de La Mole'e seslendiği an son sınırında sandığı acısı kızın pişmanlık gözyaşlarını görünce yüz katına çıkmıştı. Kızı öldürse dünyanın en mutlu insanı olurdu.

Antika kılıcı eski kınından güçlükle çıkarabildiği an, böyle yeni bir duygu tattığı için mutlu olan Mathilde kibirle ona yaklaştı; gözyaşları durmuştu.

Derken Julien'in aklına en büyük koruyucusu Marki de La Mole geldi. "Onun kızını mı öldüreceğim," dedi kendi kendine, "Ne tiksinç şey!" Kılıcı fırlatmak istedi. "Şu trajikomik durum karşısında şimdi kahkahayı basacak," diye düşündü. Bunun üzerine soğukkanlılığı geri geldi. Eski kılıcın ağzına paslanıp paslanmadığını inceliyormuş gibi garip garip baktı, kınına soktu, son derece büyük bir dinginlikle götürüp altın kaplı bronz çivisine taktı.

Giderek ağırlaşan hareketlerle kılıcı yerine bırakması bir dakika sürdü; Matmazel de La Mole şaşkın şaşkın ona

bakıyordu. "Az kalsın sevgilim tarafından öldürülüyordum demek!" dedi içinden.

Bu düşünce onu alıp IX. Charles'ın, III. Henri'nin yaşadıkları yüzyılın en güzel günlerine götürüyordu.

Kılıcı yerine koyan Julien'in önünde kıpırdamadan duruyor, artık nefret izi taşımayan gözlerle ona bakıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, o anda epey çekiciydi, Parisli bir taş bebeğe bu kadar benzeyen bir kadın olamazdı. (Bu, Julien'in bu kentteki kadınlara yönelttiği en büyük eleştiriydi.)

"Ona yine zaafımı belli edeceğim galiba," diye düşündü Mathilde, "Üstelik onunla kararlıca konuştuktan sonra bu zaafı göstermem haklı olarak kendini efendim ve sahibim sanmasına neden olacak." Hemen oradan uzaklaştı.

"Ey ulu Tanrım! Ne kadar güzel!" dedi Julien koşarak giden kıza bakarken: "Daha yedi sekiz gün önce kollarıma ateşlice atılan oydu işte... Ve bu anlar bir daha geri gelmeyecek! Bütün bunlar benim yüzümden! Benim için öylesine sıradışı, öylesine ilginç bir anda hiç duygusal davranamadım!.. Doğrusu çok sığ ve talihsiz bir kişilikle doğduğumu itiraf etmek gerekir."

Derken marki göründü; Julien hemen ona yola çıkacağından söz etti.

— Nereye gideceksiniz? diye sordu Marki de La Mole.

— Languedoc'a.

— Yoo, gitmeyin lütfen, zaten yola çıkacaksınız, daha önemli görevleri yerine getirmek için kuzeye gideceksiniz... Dahası asker gibi konuşayım, bu akşam sizi konakta gözaltına alıyorum. Bir iki saatliğine de olsa buradan ayrılmayın, size her an ihtiyacım olabilir.

Julien selam verdi, markiyi şaşkınlık içinde bırakıp tek söz etmeden çekildi; konuşacak durumda değildi, odasına kapandı. Orada, bütün gözlerden uzakta yazgısını dilediğince abarttı.

"Şu hale bak, çekip gidemiyorum bile!" diye düşünüyordu. "Marki Tanrı bilir kaç gün tutacak beni Paris'te; ey ulu Tanrım! Halim ne olacak? Üstelik gidip akıl danışabilecek tek bir dostum yok: Rahip Pirard daha ilk cümlemi bitirmeme izin vermez, Kont Altamira bir komplo hazırlamamı salık verir.

Bense deliyim, evet, hissediyorum bunu; deliyim.

Kim bana yol gösterecek, halim ne olacak?"

XVIII. Bölüm

Zorlu Anlar

Bir de bunu bana itiraf ediyor! Her şeyi en ince ayrıntılarına dek anlatıyor. Gözlerini gözlerime sabitlemiş, bana başka birine duyduğu sevgiyi anlatıyor.

SCHILLER

Kendinden geçmiş olan Matmazel de La Mole az önce öldürülmek üzere olduğundan başka bir şey düşünmüyordu. Hatta işi şu noktaya dek vardırıyordu: "Az kalsın beni öldüreceğine göre efendim olmaya layık. Böyle tutkulu bir eyleme girişmek için soylular dünyasındaki şu yakışıklı gençlerin kaçını bir kazana atıp eritmek gerekir acaba?"

"Kılıcı dekoratörün gözalıcı bir şekilde yerleştirdiği yere aynı şekilde asabilmek için iskemleye çıktığında Julien'in çok çekici olduğunu itiraf etmek gerekir! Kısacası onu sevmekle çılgınlık etmemişim."

O anda tekrar barışmak için karşısına onurlu bir fırsat çıksa, Mathilde bunu seve seve kabullenirdi. Julien'se kapıyı sımsıkı kilitleyerek odasına kapanmış, şiddetli bir umutsuzluğa gömülmüştü. Çılgınca düşüncelere kapıldığı anlarda

gidip kızın ayağına kapanmayı tasarlıyordu. Oysa böylesine uzak bir köşeye çekilecek yerde bir fırsat yakalamak üzere bahçede ya da konağın içinde dolaşsaydı, o korkunç mutsuzluğunu bir anda mutlulukların en canlısına dönüştürebilirdi.

Ancak onu beceriksizliğinden dolayı kınıyor olsak da, kendisini Matmazel de la Mole'ün gözünde yeniden yüceleştiren o kılıcı kavrama girişimini bir kenara atamayız. Julien'in yararına işleyen bu girişimin etkisi bütün gün sürdü; Mathilde Julien'i sevdiği o kısa anları kafasında çok hoş biçimde canlandırıyor, onları arıyordu.

"Aslında bu zavallı genç adama duyduğum sevgi, ona göre, gecenin birinde giysisinin yan cebine küçük tabancalarını doldurup merdiveniyle odama gelişinden sabahın sekizine dek sürdü. Tam sekizi çeyrek geçe Sainte-Valère Kilisesi'ndeki ayini dinlerken kendisini benim efendim sandığını, gözümü korkutarak bana her istediğini yaptırmaya kalkışabileceğini düşünmeye başladım," diyordu kendi kendine.

Matmazel de La Mole akşam yemeğinden sonra Julien'den kaçmadı, onunla konuştu, bir şekilde bahçeye davet etti; o da karşı çıkmadı. Doğrusu bir bu eksikti. Mathilde pek ayrımına varmadan kendini ona duyduğu sevgiye yeniden kaptırıyordu. Yanında dolaşmaktan büyük haz duyuyor, sabah öldürmek için kılıca yapışmasından bu yana ellerine merakla bakıyordu.

Böyle bir girişimden, bütün olup bitenden sonra sohbetlerini eskisi gibi sürdürmeleri olanaksızdı.

Mathilde yüreğindeki en gizli duyguları usul usul açığa vurmaya başladı. Böyle konuşmaktan büyük bir haz duyuyordu; sonunda sözü M. de Croisenois'ya ve M. de Caylus'e duyduğu geçici sevdaları anlatmaya getirdi...

— Ne! diye haykırdı Julien, M. de Caylus'e de mi! Bu sözde, yüzüstü bırakılmış bir sevgilinin kederli kıskançlığı vardı. Mathilde onu anlayışla karşıladı ve hiç alınmadı.

Sonra geçmişteki duygularını, en mahrem sırlarını en ince ayrıntılarına kadar anlatarak Julien'e işkence etmeyi sürdürdü. Genç adam zaten gözlerinin önünde yaşanılanları anlattığını fark ediyor, kızın konuşurken kendi yüreğinde yeni şeyler keşfettiğini saptamanın acısını tadıyordu.

Kıskançlığın verdiği acı bundan öteye gidemez doğrusu.

İnsanın rakibinin sevildiğinden kuşkulanması bile acı vericidir, hele o kişinin hayran olduğunuz kadında uyandırdığı sevginin ayrıntılarıyla açığa vurulması kuşkusuz acının doruğudur.

Ey ulu Tanrım, Julien'in kendini Cayluslerden, Croisenoislardan üstün görmeye iten kibirli anlar şimdi nasıl da cezalandırılıyordu! Yüreğinin derinlerinde hissettiği ne büyük bir acıyla abartıyordu o insanların ufacık üstünlüklerini! Nasıl ateşli bir içtenlikle küçümsüyordu kendini!

Mathilde ona tapılası bir kız gibi görünüyordu, hayranlığını dile getirmeye hiçbir sözcük yetmezdi. Yanında dolaşırken kaçamak bakışlarla ellerini, kollarını, kraliçe gibi salınışını süzüyordu. Aşk ve acıdan bitkin bir halde: "Acı bana!" diye bağırarak ayaklarına kapanmak üzereydi.

"Ve kısa bir süreliğine de olsa beni sevmiş bu güzel ve olağanüstü kız yakında M. de Caylus'ü sevecekti." Julien Matmazel de La Mole'ün içtenliğinden kuşkulanamazdı; söylediği her şey öylesine gerçek görünüyordu ki. Mathilde'in M. de Caylus'e bir zamanlar duyduğu sevgiyi anlatırken, şu anda da onu seviyormuş gibi sözler etmeye başlaması, Julien'in bahtsızlığını doruk noktasına çıkardı. Julien kızın sesindeki aşk vurgusunu fark ediyordu.

Bağrını açıp eritilmiş kurşun dökseler bu kadar acı çekmezdi. Mutsuzluğun bu kertesine savrulmuş zavallı genç adam Matmazel de La Mole'ün aslında kendisiyle konuştuğu için bir zamanlar M. de Caylus'e ya da M. de Luz'e duyduğu gelip geçici sevgileri yeniden düşünmekten bunca zevk aldığını nereden bilebilirdi?

O anda Julien'in yüreğini saran sıkıntıyı kimsecikler anlayamaz. Mathilde'in başkalarına duyduğu sevginin ayrıntılı itiraflarını daha birkaç gün önce kızın odasına girebilmek için saatin bir olmasını beklediği ıhlamurlu yolda dinliyordu. Hiçbir insan acının böylesine dayanamaz.

Bu acımasız yakınlık tam sekiz gün sürdü. Mathilde kâh onunla konuşma fırsatı arıyormuş gibi davranıyor, kâh da bu tür fırsatları kaçırmıyordu ve ikisinin de bir tür acımasız şehvetle üzerinde buluştukları konu Mathilde'in eskiden başkalarına beslediği duygulardı: Kız ona yazdığı mektupların içeriğini anlatıyor, kimi bölümlerini ezbere söylüyordu. Son günlerde şeytani bir sevinçle Julien'i gözler gibiydi. Onun çektiği acılardan çok büyük bir haz alıyordu.

Görüldüğü gibi Julien'in yaşam konusunda en küçük bir deneyimi yoktu, roman bile okumamıştı; bu kadar toy olmasa ve ölesiye hayran olduğu bu genç hanımın kendisine bu kadar garip itiraflarda bulunması karşısında: "Evet ama, o beylerin tırnağı bile olamasam da sevdiğiniz benim..." diyebilecek kadar soğukkanlı davranabilseydi, belki de kız aklından geçenlerin sezilmesine sevinirdi ya da en azından Julien'in elde edeceği başarı bu düşünceyi dile getirirken göstereceği inceliğe ve onu söyleyeceği ana bağlı olurdu. Ancak her şeye karşın, Mathilde açısından gittikçe tekdüzeleşen bu sohbetlerden oldukça iyi, üstelik birtakım kozlar elde ederek çıkıyordu.

— Peki, ben size hayranken, siz artık beni sevmiyor musunuz? dedi Julien günün birinde aşk ve acıyla aklı başından gitmiş bir halde.

Bu yapabileceği en büyük sersemlikti.

Bu sözler Matmazel de La Mole'ün ona yüreğini açarken aldığı hazzı göz açıp kapayıncaya dek yok etti. Aralarında yaşananlardan sonra anlattıklarına alınmamasına şaşırmaya, hatta bunları anlatırken artık kendisini sevmediğini düşünmeye başlamıştı. "Kibir yüreğindeki aşkı sildi besbelli,"

diyordu kendi kendine. "Caylus, Luz, Croisenois gibilerinin kendisinden üstün olduklarını itiraf etse de, onların gerisinde kalmayı kabul edecek bir adam değil. Yok, yok, ayağıma kapanmış biri olarak göremem artık onu!"

Daha önceki günler Julien çektiği acının çocuksuluğu içinde adlarını andığı beylerin parlak nitelikleri konusunda içten övgülerde bulunmuş, biraz da abartmıştı. Bu ayrıntı Matmazel de La Mole'ün gözünden kaçmamış, buna şaşmış, ama nedenini sezememişti. Oysa Julien'in çılgın ruhu sevildiğine inandığı bir rakibi överken, bu rakibin mutluluğunu içinde hissetmek istiyordu.

Bu son derece içten, ama sersemce sözü bir anda her şeyi değiştirdi: Sevildiğine emin olan Mathilde onu iyice küçümsedi.

Birlikte gezinirlerken ettiği bu acemice sözler karşısında kız hemen yanından ayrıldı, son bakışında en ağır küçümseme vardı. Mathilde salona döndü, bütün gece Julien'in yüzüne bakmadı. Ertesi gün bu küçümseme bütün duygularını bastırdı; artık sekiz gün boyunca Julien'i en yakın dostu saymasına yol açan yakınlık kaybolmuştu; yüzünü görmek bile istemiyordu. Mathilde'in duyguları tiksinmeye dek vardı; bakışları Julien'inkilerle karşılaştığında duyduğu korkunç küçümsemeyi hiçbir şey anlatamazdı.

Julien sekiz gün boyunca Mathilde'in yüreğinden geçenleri hiç anlamamış, ama küçümsemesini fark etmişti. Karşısına mümkün olduğunca az çıkma sağduyusunu gösterdi, ayrıca hiç yüzüne bakmadı.

Ama doğrusu onun varlığından yoksun kaldığında ölesiye acılar çekti. Acısının gittikçe arttığını sandı. "Bir erkek bundan daha yürekli olamaz," diyordu kendi kendine. Günleri çatı katındaki panjuru özenle kapatılmış küçük bir pencerenin önünde geçiyordu; panjurun aralığından baktığında en azından Matmazel de La Mole'ün bahçeye çıktığını görebiliyordu.

Akşam yemeğinden sonra, bir zamanlar gelip geçici aşklar yaşadığını itiraf ettiği M. de Caylus, M. de Luz ya da başka biriyle dolaşmaya çıktığını görünce ne hale geldiğini siz tahmin edin.

Julien insanın bu derece mutsuz olabileceğini aklının köşesinden geçirmemişti; neredeyse avaz avaz bağıracaktı; bu sağlam ruh sonunda allak bullak olmuştu.

Matmazel de La Mole'ün dışındaki hiçbir düşünceye dayanamıyordu; en sıradan mektupları bile yazamaz olmuştu.

— Çıldırdınız galiba, dedi marki bir gün.

Sırrının açığa çıkmasından ölesiye korkan Julien hasta olduğunu söyledi ve markiyi inandırmayı başardı. Neyse ki marki akşam yemekte yakında çıkacağı gezi konusunda şakalar yaptı; Mathilde bu gezinin epey uzun sürebileceğini anladı. Julien birkaç gündür kızdan kaçıyordu, kızın bir süreliğine sevdiği bu soluk yüzlü, karanlık bakışlı genç adamda olmayan her şeye sahip o yakışıklı gençler artık Mathilde'i daldığı düşlerden uyandırmayı başaracak gücü kendilerinde bulamadılar.

"Sıradan bir kız seveceği erkeği bir salonda bütün bakışları üzerlerinde toplayan bu gençler arasında arar," diyordu Mathilde kendi kendine, "Ama bir dehanın başlıca özelliklerinden biri sıradan düşüncelerin peşinden gitmemektir."

"Bende var olan servetin dışında bir eksiği bulunmayan Julien gibi bir erkeğin eşi olursam, sürekli dikkatleri üzerime çekerim, ömrüm boyunca gözler hep üzerimde olur. Halktan duydukları korkuyla arabayı hoyratça süren bir posta arabası sürücüsüne bile çıkışamayan kuzinlerim gibi sürekli devrim gelecek mi acaba diye titreyecek yerde bir rol, hem de önemli bir rol üstlenecek kadar kendinden emin biri olurum, çünkü seçtiğim erkeğin hem kişiliği, hem de sınırsız bir hırsı var. Ne eksiği var? Dostları, parası mı yok? Bunları ben ona sağlarım." Yine de, Julien'i, kendisini ne zaman isterse sevdirebileceği, aşağı tabakadan biri gibi görüyordu.

XIX. Bölüm

Opera Buffa

Ah bu aşkın baharı ne kadar da benziyor
Bir nisan gününün güvenilmez parlaklığına,
Bir bakıyorsun, güneşin bütün güzelliği ortada,
Derken bir bulut gelip karartıyor her şeyi
SHAKESPEARE[92]

Geleceği ve bu süreçte oynayacağı olağanüstü rolü düşünen Mathilde, kısa bir süre sonra Julien'le girdiği anlamsız tartışmalardan pişman olmaya başladı. Yüce düşüncelerden yoruluyor, zaman zaman onun yanındayken tattığı mutluluğu arıyordu; bu son anılara hep pişmanlık karışıyor, kimi anlarda vicdan azabıyla sarsılıyordu.

"İyi ama insanın bir zaafı varsa, benim gibi bir kıza ancak hak eden bir erkek karşısında kendi görevlerini unutmak yakışır; hiçbir zaman onun güzel bıyıklarına, ata binmekteki ustalığına âşık olduğumu söyleyemeyecekler, tersine gönlümü, Fransa'nın geleceğiyle ilgili derin tartışmalarıyla, tepemize çökecek olayların İngiltere'de 1688 devriminden

92 *The Two Gentlemen of Verona*, Shakespeare. Stendhal, Birinci Kitap, XVII. Bölüm'de yaptığı alıntıyı bu bölümde de kullanmıştır. (ç.n.)

önce yaşananlarla benzerliklerini dile getiren düşünceleriyle kazandı. Evet, ondan etkilendim, zayıf bir kadınım," diye karşılık veriyordu duyduğu pişmanlıklara, "ama hiç değilse bir yapına bebek gibi kendimi dış görünüşün avantajlarına kaptırmadım."

"Devrim olursa, Julien Sorel, Roland rolünü[93] üstlenince, ben de Madam Roland rolünü neden oynamayayım? Madam de Staël olmaktansa, bunu yeğlerim: Davranışlarımızdaki ahlaksızlık yüzyılımızda her şeyin önünde bir engel oluşturur. Ancak hiç kimse beni ikinci bir zayıflıkla suçlayamayacak: Yoksa utancımdan ölürüm."

Doğrusunu söylemek gerekirse, Mathilde'in kurduğu düşler bu anlattıklarımız kadar ciddi değildi.

Julien'e bakıyor, en sıradan davranışlarında bile sevimli bir incelik buluyordu.

"Şuna kuşku yok:" diyordu kendi kendine, "Üzerimde bazı hakları bulunduğu düşüncesini bile ortadan kaldırmayı başardım."

"Nitekim zavallı genç adamın sekiz gün önce bana sevgisini söylerkenki mutsuzluğu ve derin tutkusu bunu kanıtlıyor: Onca tutkuyu, saygıyı yansıtan bir söze kızmakla çok gariplik ettiğimi kabul etmeliyim. Onun karısı değil miyim? O sözler son derece doğaldı, ayrıca itiraf etmeliyim, o da çok sevimliydi. Julien ölesiye kıskandığı o soylu gençlere karşı aşktan çok sıkıntıdan beslediğim gelip geçici sevgileri, üstelik epey acımasızca anlattığım o sonu gelmez konuşmalardan sonra bile beni seviyordu. Ah! Onların benim için ne kadar önemsiz olduklarını bir bilse! Onun yanında hepsi gözüme ne kadar silik ve birbirinin kopyası gibi görünüyor!"

Mathilde bunları düşünürken kurşunkalemle resim defterinin bir sayfasına gelişigüzel çizgiler karalıyordu. Az önce çizip bitirdiği bir profil onu kendinden geçirdi: Çok çarpı-

93 Girondin Partisi'ne üye Jean-Marie Roland de La Platière (1734-1793) ile karısı Terör Dönemi'nde ölüm cezasına çarptırılmışlardı. (ç.n.)

cı biçimde Julien'e benziyordu. "Tanrı'nın isteği bu! Aşkın mucizelerinden biri," diye haykırdı coşkuyla: "Ayrımına bile varmadan onun yüzünü çiziyorum."

Hemen odasına koştu, kapandı, bu kez ciddi ciddi Julien'in resmini çizmeyi denedi, epey uğraştı ama başaramadı; gelişigüzel çiziktirdiği önceki profilden daha iyisini yapamadı, kendinden geçen Mathilde, bunu yaşadığı büyük tutkunun kanıtı saydı.

Resim defterini, ancak çok geç saatte, markiz ona İtalyan Operası'na gitmek için seslendiğinde elinden bıraktı. Bunun üzerine tek bir şey düşünmeye başladı: Bakışlarıyla Julien'i arayıp annesini onu kendilerine eşlik etmesi için razı etmeye çalışmak.

Ama Julien hiç görünmedi; iki kadının locasına sıradan insanlar geldi. Mathilde gösterinin ilk perdesi boyunca hep çok büyük bir aşkla sevdiği adamı düşledi; ama ikinci perdede Cimarosa'ya yaraşır bir ezgiyle söylenen bir sevda özdeyişi, doğrusunu söylemek gerekirse yüreğine işledi. Operanın kadın kahramanı şöyle diyordu: "Onu taparcasına sevdiğim için cezalandırılmalıyım, gereğinden fazla seviyorum onu!"

Bu muhteşem şarkıyı dinledikten sonra Mathilde için dünyadaki hiçbir şeyin anlamı kalmadı, insanlar onunla konuşuyor, yanıt vermiyordu; annesi onu azarlıyor, dönüp kendisine bakmasını sağlamak için onu zorluyordu. Coşkusu Julien'in birkaç gündür kendisine karşı beslediği yoğun tutkuyla kıyaslanabilirdi. Konumuna son derece uygun saydığı özdeyişin söylendiği ilahi incelikteki ezgi doğrudan Julien'i düşünmediği anlarda bile aklından çıkmıyordu. O akşam müzik sevgisinden ötürü, Madam de Rênal'in Julien'i düşündüğü anlardaki haline benzedi. Kafada yaşanan aşk gerçek aşktan daha akılcıdır elbet, ama o ancak anlık coşkulara kapılır, kendini gereğinden çok tanır, sürekli yargılar, insanın aklını başından almak şöyle dursun, hep düşünceye dayanır.

Eve döndüklerinde Madam de La Mole ne derse desin Mathilde ateşinin çıktığını öne sürdü, gecenin büyük bölümünü piyanoda o küçük şarkıyı yinelemeye ayırdı. Kendisini büyülemiş olan ünlü ezginin sözlerini söylüyordu:

Devo punirmi, devo punirmi,
Se troppo amai.[94]

Bu çılgınca gecesinin sonucu aşkını denetlemeyi başardığına inanması oldu. (Bu sayfa birçok bakımdan yazara zarar verecek. Taşyürekliler onu densizlikle suçlayacaklar. Paris salonlarında parlayan gençlerden bir tekinin bile Mathilde'in kişiliğinin değerini düşüren çılgınlıklar yapabileceğini varsaymak bir hakaret değildir. Romandaki bu kişilik yüzde yüz düşgücüne dayanır, üstelik yüzyıllar arasında XIX. yüzyıl uygarlığına seçkin bir yer kazandıracak olan toplumsal alışkanlıkların çok dışında tasarlanmıştır.

O kış balo salonlarını süsleyen genç kızlarda ihtiyat eksik değildi elbette.

Ayrıca onları güzel bir serveti, atları, güzel toprakları, insana dünyada rahat bir yaşam sağlayan her şeyi fazla küçümsemekle suçlayabileceğimizi de düşünmüyorum. Bütün bu üstünlükleri sıkıntı kaynağı saymadıkları gibi, genellikle bu avantajlarından hoşlanıyorlar ve ruhlarında tutkuya yol açacak tek şeyleri bu.

Öte yandan Julien gibi yetenekli gençlerin servete kavuşmalarını sağlayan aşk değildir; onlar belli bir arkadaş çevresine bağlanırlar, bu çevre servete kavuştuğunda toplumun bütün nimetleri üstlerine yağar. Böyle bir çevresi olmayan okumuş adamın vay haline; küçük başarılar bile suçlanır ve yüce erdem onun hakkını yiyerek zafere ulaşır. Evet mösyö, roman geniş bir yolda dolaşan aynadır. Kimi zaman göz-

94 İt. – Cezalandırmalıyım kendimi, cezalandırmalıyım. / Çok sevdiysem. (ç.n.)

lerinize göğün mavisini, kimi zaman da yoldaki balçık çukurlarını yansıtır. Ve sırtındaki küfede aynayı taşıyan adam ahlaksızlıkla suçlanır! Aynası çirkefi gösterir, siz aynayı suçlarsınız! Siz asıl anayoldaki çirkefi, dahası suyun yolda birikip çirkef oluşturmasına göz yuman yol denetçisini suçlayın.

Mathilde'in kişiliğine şu hem ihtiyatlı, hem erdemli yüzyılımızda rastlayamayacağımızı birlikte kabul ettiğimize göre, bu sevimli kızın çılgınlıklarını anlatırken sizleri sinirlendirmekten daha az çekineceğim.)

Ertesi günün tamamını, durumun kendi denetimi altında olup olmadığını saptamaya çalışmakla geçirdi. En büyük amacı Julien'i her davranışıyla gücendirmekti; genç adamın hiçbir hareketi gözünden kaçmadı.

Julien böylesine karmaşık bir tutku oyununu sezemeyecek, hele hele koşulların kendisi için ne kadar uygun olduğunu göremeyecek kadar mutsuz ve telaşlıydı; bu oyunun kurbanı oldu, belki hiç bu kadar mutsuz olmamıştı. Davranışlarının aklının denetiminden çıkmış olduğunu gören kederli bir filozof ona: "Sizden yana dönen rüzgârdan hemen yararlanmaya bakın, Paris'te rastlanan bu tür akla dayalı aşklarda bir ruh hali en çok iki gün sürer," deseydi, adamın ne söylemek istediğini anlayamazdı. Ancak ne kadar heyecanlı olursa olsun, onuru vardı. Birinci görevinin ağzını sıkı tutmak olduğunu anladı. Önüne ilk çıkana çektiği işkenceyi anlatmak, öğüt istemek, cayır cayır yanan bir çölden geçerken, gökten yüzüne buz gibi bir damla su düşen adamınkine benzer bir mutluluk olurdu. Tehlikeyi sezdi, kendisini sorguya çekecek boşboğazın birine bir hıçkırık seliyle yanıt vermekten korktu; odasına kapandı.

Mathilde'in bahçede uzun süre dolaştığını gördü; kız içeri girdiğinde bahçeye indi; Mathilde'in bir gül kopardığı fidana yaklaştı.

O gece ortalık karanlıktı, görülme korkusu yaşamadan kendini mutsuzluğuna kaptırdı. Matmazel de La Mole'ün az önce neşe içinde konuştuğu genç subaylardan birini sev-

diğine kuşku yoktu. Kendisini de sevmişti elbet, ama onun bu sevgiye layık olmadığını anlamıştı.

"Gerçekten de itibarlı biri değilim!" diyordu büyük bir inançla; "Bayağı, sıradan, can sıkıcı, kendine bile tahammül edemeyen biriyim." Bütün yeteneklerinden, bir zamanlar coşkuyla sevdiği her şeyden tiksiniyordu ve düşgücü allak bullak olsa da, yaşamı düşgücüne dayanarak yargılamaya kalkıyordu. Bu, üstün insanlara yakışır bir yanılgıydı.

Aklına birkaç kez intihar düşüncesi geldi; çok sevimli hayal, son derece tatlı bir dinlenmeydi bu, çölde sıcak ve susuzluktan yanmış kişiye bir bardak buzlu su vermek gibiydi.

— İyi ama ölümüm bana duyduğu küçümsemeyi daha da artırır! diye haykırdı. Geride ne kötü bir anı bırakacağım!

Mutsuzluğun bu son uçurumuna yuvarlanmış kişinin elinde yüreklilikten başka dayanak kalmaz. Julien kendi kendine: "Bazı şeyleri göze almam gerekir," diyebilme dehasını gösteremedi; ama Mathilde'in penceresine bakarken panjurların arasından ışığını söndürdüğünü gördü: Ömründe ne yazık ki bir kerecik görebildiği bu sevimli odayı kafasında canlandırıyordu. Ama düşgücü daha ötesine uzanamıyordu.

Derken saat biri vurdu, çanın sesini duyunca az kalsın, "Tamam, şimdi merdivenle yukarı çıkıyorum," diyecekti.

Sonra birden kafasında şimşek çaktı, zihnine en haklı gerekçeler doldu. Bundan daha mutsuz olabilir miyim? diyordu içinden. Bahçıvanın zincirle bağladığı merdivene koştu. O anda insanüstü bir güce ulaşmış olan Julien küçük tabancalarından birinin horozunu kırdı ve bu sayede merdiveni tutan zincirin halkalarından birini kopardı; göz açıp kapayıncaya dek merdiveni kaptı, getirip Mathilde'in penceresine dayadı.

"Şimdi kızacak, bana hakaret yağdıracak, yağdırsın, ne önemi var? Onu son bir kez öptükten sonra odama çıkıp, intihar ederim... Ölmeden önce dudaklarım yanağına değmiş olur!"

Merdiveni uçarak çıkıp panjura vurdu; az sonra sesi duyan Mathilde panjuru açmak istedi, ama merdiven engel oluyordu: Julien panjuru açık tutmaya yarayan demir çengele yapıştı, belki yüz kez aşağı yuvarlanma tehlikesi geçirmesine karşın, merdiveni şiddetle sallayıp azıcık oynatmayı başardı. Mathilde artık camı açabilirdi.

Canlıdan çok ölüye benzeyen bir halde odaya atladı.

— Demek sensin! dedi kız kollarına atılırken.

...

Julien'in duyduğu mutluluğun büyüklüğünü kim tasvir edebilir? Mathilde de onun kadar mutluydu.

Kendini suçluyor, hatalarını itiraf ediyordu.

— Şu korkunç gururumdan ötürü cezalandır beni, diyordu ona, kollarıyla boğacakmış gibi sımsıkı sarılarak; sen benim efendimsin, ben de kölen, başkaldırmaya yeltendiğim için diz çöküp senden özür dilemeliyim. Kollarını bırakıp dizlerine kapanıyordu. Evet, sen benim efendimsin, diyordu yeniden, mutluluk ve sevgiden başı dönerek; üzerimde egemenliğini kur, başkaldırmaya kalkarsam en ağır biçimde cezalandır.

Az sonra kollarından sıyrılıp bir mum yakıyordu, saçlarının bir yanını tamamıyla kesmemesi için Julien dünyanın çabasını harcıyordu.

— İğrenç bir gurur beni yoldan çıkarırsa, kölen olduğumu kendime anımsatmak istiyorum, diyor, o zaman bu saçı göster ve bana artık aşkın, yüreğimin o anki heyecanının söz konusu olmadığını, sana itaat etmeye ant içtiğimi, onurlu davranarak sözümü tutmam gerektiğini söyle.

Ancak kendinden geçişin ve mutluluğun bu derecesini anlatmamak çok daha bilgece olur.

Julien mutluluğuna denk bir erdem gösterdi. "Merdivenden inmeliyim," dedi Mathilde'e doğuda, uzaklarda, bahçelerin ötesindeki bacaların üstünde günün ağarmaya başladığını

görünce. "Size layık bir özveride bulunuyorum, kendimi tadabileceğim en şaşırtıcı mutluluğu yaşayabileceğim birkaç saatten yoksun bırakıyorum, bu fedakârlığı adınızın lekelenmemesi için yapıyorum: Yüreğimi azıcık tanıyorsanız, kendime nasıl işkence ettiğimi anlarsınız. Bana karşı hep şu an olduğu gibi davranacak mısınız? Ama onurunuz var işin içinde, o yeter. Yalnız şunu bilin ki ilk görüşmemizden sonra bütün kuşkular hırsızlar üzerinde yoğunlaşmadı. M. de La Mole bahçeye bir bekçi koydurdu. M. de Croisenois'nın çevresi muhbir dolu, geceleri ne yaptığını herkes biliyor..."

Mathilde bu söze kahkahalarla güldü. Annesiyle hizmetçilerden biri uyandı; ansızın kapının ardından seslendiler. Julien kızın yüzüne baktı, oda hizmetçisini azarlarken sapsarı kesilmişti, annesine yanıt vermeyi ise gerekli bile görmedi.

— İyi ama, pencereyi açmak akıllarına gelirse, merdiveni görürler! dedi Julien.

Mathilde'i son bir kez daha kollarına aldı, hemen merdivene koştu, kayar gibi aşağı indi; göz açıp kapayıncaya dek yere ulaştı.

Üç saniye sonra merdiven ıhlamurlu yolun kenarına bırakılmış, böylece Mathilde'in onuru kurtulmuştu. Kendini toplayan Julien yarı çıplak olduğunu ve kanlar içinde kaldığını fark etti: Merdivenden kayarken yaralanmıştı.

Duyduğu aşırı mutluluk eski enerjisini geri getirmişti: Şu anda karşısına yirmi kişi dikilse, onlara tek başına saldırmaktan büyük bir keyif alırdı. Neyse ki bu askerce erdemini sınaması gerekmedi: Merdiveni her zamanki yerine yatırıp zincirle bağladı; merdivenin Mathilde'in penceresinin dibindeki egzotik çiçeklerin toprağında bıraktığı izi silmeyi de unutmadı.

Karanlıkta merdiven izinin bütünüyle silindiğinden emin olmak için elini toprakta gezdirirken, yukarıdan bir şeyin düştüğünü hissetti; Mathilde'in saçından bir tutamdı bu, kesip aşağı atmıştı.

Kendisi de penceredeydi.

— Kölen sana ölene dek itaat edeceğinin kanıtı olarak bunu yolluyor, dedi yüksek sesle. Artık aklımı kullanmayacağım, efendim ol.

Julien bu davranış karşısında coşarak, neredeyse yeniden merdivene tırmanıp kızın odasına çıkacaktı. Birden aklı başına geldi ve bu işten vazgeçti.

Bahçeden konağa girmek kolay iş değildi. Bodrum katının kapılarından birini zorlayıp açmayı başardı; eve girdikten sonra kendi odasının kapısını elinden geldiği kadar sessizce kırmak zorunda kaldı. Yaşadığı şaşkınlıkla giysisini de, cebindeki saati de kızın odasında bırakmıştı. "Umarım o ölümcül delilleri bir yere gizlemeyi akıl eder," diye düşündü.

Sonunda yorgunluk mutluluğu bastırdı, güneş doğarken derin bir uykuya daldı.

Kahvaltı çıngırağının çalmasıyla güçlükle uyanıp birazdan yemek odasının kapısında belirdi. Az sonra Mathilde geldi. Julien herkesin saygı gösterdiği bu güzel kızın gözlerinde parlayan sevgiyi görünce çok mutlu oldu; ama kısa süre sonra korkarak ihtiyatlı davranmaya karar verdi.

Mathilde zaman darlığını bahane ederek saçına öyle bir biçim vermişti ki, Julien kendisi uğruna bulunduğu özverinin büyüklüğünü ilk bakışta gördü. Bu kadar güzel yüzü bozacak tek şeyi Mathilde başarmıştı; o güzelim küllü sarı saçlarının bir yanı dibine yarım parmak kalana dek kesilmişti.

Kahvaltıda Mathilde'in bütün davranışları bu ilk ihtiyatsızlığı körükleyecek biçimdeydi. Dışarıdan bakan biri Julien'e duyduğu çılgınca sevgiyi herkese göstermeyi amaçladığını sanırdı. Neyse ki o gün M. de La Mole ile markiz, M. de Chaulnes'un yer almayacağı bir mavi kuşak nişanı töreninin hazırlıklarıyla uğraşıyorlardı. Yemeğin sonuna doğru Julien'le konuşan Mathilde'in ağzından efendim sözü kaçıverdi. Genç adam gözlerinin akına dek kızardı.

İster rastlantı, ister Madam de La Mole böyle ayarlamış olsun, Mathilde o gün hiç yalnız kalamadı. Bununla birlikte akşam yemekten sonra salona geçilirken Julien'e şunları söyleme fırsatını buldu:

— Bir bahane uydurduğumu sanmazsınız umarım. Annem az önce hizmetçi kadınlardan birinin geceyi benim odamda geçirmesine karar verdi.

O gün şimşek hızıyla geçti. Julien mutluluktan uçuyordu. Ertesi gün sabahın yedisinde kitaplığa geçti; Matmazel de La Mole'ün kendini gösterme lütfunda bulunacağını umuyordu; sonu gelmez bir mektup yazmıştı ona.

Ama onu ancak iki saat sonra kahvaltıda görebildi. O gün saçını büyük bir özenle taramış, büyük bir ustalıkla kesilmiş saçları gizlemeyi başarmıştı. Bir iki kez kibar ve dingin gözlerle Julien'e baktı, ayrıca artık efendim demesi söz konusu bile değildi.

Julien'in duyduğu şaşkınlık soluğunu kesiyordu... Mathilde onun için yaptığı her şeyden ötürü kendini suçluyordu.

Sakin kafayla düşündüğünde, Julien'in tam anlamıyla sıradan olmasa bile, uğrunda yaptığı bütün çılgınlıkları hak edecek kadar çizgi dışı olmadığına karar vermişti. Kısacası artık aşkı düşünmüyordu; o gün sevgiden bıkmıştı.

Julien'in yüreğiyse on altı yaşında bir delikanlınınki gibi küt küt atıyordu. Ona sonsuz gibi gelen kahvaltı süresince korkunç bir kuşku, şaşkınlık ve umutsuzluk yaşadı.

Yakışık alır biçimde masadan kalkabildiği an ahıra koştu, atını kendi eliyle eyerledi, sonra dörtnala sürdü; herhangi bir zayıflık gösterip onurunu lekelemekten korkuyordu. Meudon ormanlarında atını son hızla koştururken, "Yorgunluktan yüreğim durmalı," diyordu kendi kendine. "Böylesine gözden düşebilmek için ne yaptım, ne söyledim ben?"

"Bugün hiçbir şey yapmamalı, hiçbir şey söylememeli. Hem bedensel, hem ruhsal olarak ölü gibi davranmalıyım." Julien artık yaşamıyor, sağa sola koşuşan bir ceset gibi dolaşıyordu.

XX. Bölüm

Japon Vazosu

> Yüreği önce mutsuzluğunun derecesini kavrayamıyor; heyecanlı olmaktan çok şaşkın. Ama aklı başına geldikçe talihsizliğinin derinliğini hissediyor. Artık onun için yaşamın bütün hazları uçup gitti, yalnız yüreğini parçalayan müthiş umutsuzluk iğnelerinin batışını algılayabiliyor. Zaten neye yarar bedensel acıdan söz etmek? Bedenin algıladığı hangi acı bununla kıyaslanabilir?
>
> JEAN PAUL

Akşam yemeği için çıngırak çalınıyordu. Julien giyinmeye ancak vakit bulabildi; Mathilde salonda kardeşi ve M. de Croisenois'ya o gece Mareşal de Fervaques'ın karısının, Suresnes'deki davetine gitmemeleri için dil döküyordu.

Erkeklerin gözünde bundan daha çekici, daha sevimli olması olanaksızdı. Akşam yemeğinden sonra M. de Luz, de Caylus ve bir iki dostları daha çıkageldi. Matmazel de La Mole'ün kardeşçe bir dostluk sergileme ve yerli yerinde davranma yetisine yeniden kavuştuğu söylenebilirdi. O akşam

hava çok hoş olsa da bahçeye çıkılmaması için epey üsteledi; Madam de La Mole'ün oturduğu koltuğun çevresinden uzaklaşılmasını istemiyordu. Mavi kanepe kışın olduğu gibi küçük grubun merkezi oldu.

Mathilde bahçeye kızgındı ya da en azından canını sıkıyordu: Julien'i çağrıştırıyordu.

Keder insanın aklını başından alır. Kahramanımız bir zamanlar onca parlak zafere tanıklık etmiş olan o küçük hasır iskemlenin yanında durma acemiliğini gösterdi. O gün kimse onunla konuşmadı; kimse varlığının ayrımında değildi. Daha da kötüsü, Matmazel de La Mole'ün, kanepenin ucunda, hemen yanında duran dostları neredeyse ona sırtlarını dönüyorlardı ya da en azından ona öyle geliyordu.

"Sarayda gözden düşmek böyle bir şey olmalı," diye düşündü. Bir ara kendini küçük görerek yaralamak isteyenleri incelemek istedi.

Kral, M. de Luz'ün amcasına önemli bir görev vermişti; dolayısıyla bu yakışıklı subay her yeni gelen konuşmacıyla yapacağı söyleşinin başına şu çarpıcı bilgiyi oturtuyordu: Amcası sabah yedide Saint-Cloud'ya doğru yola çıkmıştı, geceyi orada geçirmeyi tasarlıyordu. Bu ayrıntı iyi niyetli bir edayla sürekli tekrarlanıyordu.

Julien, M. de Croisenois'yı kederinden kaynaklanan ciddi bakışlarla gözlerken, bu sevimli ve iyi yürekli gencin olayların ardındaki gizli nedenleri çok büyüttüğünü saptadı. Öyle ki önemli bir olayın yalın ve son derece doğal bir nedene bağlandığını görünce kederlenip sinirleniyordu. "Çılgınlık belirtisi bu," dedi Julien içinden. "Bu kişiliğin Prens Korasoff'un anlattığı kadarıyla İmparator Aleksandr'ınkiyle çarpıcı bir benzerliği var." Paris'teki ilk yılında papaz okulundan yeni gelmiş biri olarak kendisi için son derece yeni bu gençlerin incelikleriyle gözleri kamaşan zavallı Julien onlara yalnız hayranlık beslemişti. Gerçek kişilikleri ancak şimdi şimdi ortaya çıkmaya başlıyordu.

"Burada bana hiç yakışmayan yerdeyim," diye düşündü ansızın. Oturduğu küçük hasır iskemleden çok göze batmayacak biçimde kalkmak gerekiyordu. Bir çözüm yolu bulmak istedi, başka şeylerle uğraşan düşgücünden bir yenilik bekliyordu. Bunun için belleğe başvurmak gerekiyordu, oysa doğrusunu söylemek gerekirse kendi belleği bu türlü kaynaklar açısından pek zengin değildi; zavallı genç adam bu işlere hiç alışık değildi, dolayısıyla salondan ayrılmak için kalkarken herkesin fark edeceği şekilde beceriksiz davrandı. Mutsuz olduğu tüm tavırlarından anlaşılıyordu. Üç çeyrek saattir kimsenin kendisi hakkındaki düşünceleri saklamaya gerek duymadığı alt sınıftan ve tedirginlik verici bir kişinin rolünü üstleniyordu.

Bununla birlikte rakipleri üzerindeki gözlemleri çektiği acıyı gereğinden fazla ciddiye almasını önledi; gururunu ayakta tutmak için iki gece önce yaşadıklarını hatırlıyordu. "Benden ne kadar üstün olurlarsa olsunlar," diye düşünüyordu tek başına bahçeye çıkarken, "Mathilde bana iki kez gösterdiği sevgisini onlara bir kez bile bahşetmedi."

Ama daha fazla değerlendirme yapamadı. Rastlantının bütün mutluluğunun efendisi kıldığı şu garip insanın kişiliğine hiç akıl erdiremiyordu.

Bütün günü kendini ve atını yorgunluktan öldürmeye harcadı. Mathilde'in her akşam yerleştiği mavi kanepeden uzak durdu. Kont Norbert'in evin içinde karşılaştıklarında yüzüne bile bakmaya tenezzül etmediğini anladı. "Bu kibar delikanlı kendini garip bir şekilde zorluyor," diye düşündü.

Julien ancak uyursa mutlu olacaktı. Bedensel yorgunluğuna karşın zihnine son derece çekici anılar üşüşüyordu. Paris yakınlarındaki ormanlarda at koşturmanın Mathilde'in yüreğini ya da zihnini değil, yalnız kendisini etkilediğini, yazgısını rastlantıya bıraktığını akıl edemiyordu.

Mathilde'le konuşmanın acısını sonsuza dek dindireceğini umuyordu. Ama ona ne söyleyecekti ki?

Bir sabah yedide tam oturmuş bunu düşlerken ansızın kızın kitaplıktan içeri girdiğini gördü.

— Benimle konuşmak istediğinizi biliyorum mösyö.

— Ey Tanrım! Kim söyledi size bunu?

— Sizin açınızdan ne önemi var, biliyorum işte. Onurunuz kırıldıysa, beni mahvedebilir ya da en azından bunu deneyebilirsiniz; ama gerçek olduğuna inanmadığım bu tehlike beni içten davranmaktan alıkoyamaz. Artık sizi sevmiyorum mösyö, çılgın düşgücüm beni yanıltmış...

Aşk ve acıyla aklı başından giden Julien bu söz üzerine kendini savunmaya girişti. Bundan daha saçma bir şey olamazdı. Hoşa gitmemenin savunması olur mu? Ama artık davranışlarını akıl yönetmiyordu. Kör bir içgüdü onu yazgısı konusundaki kararı geciktirmeye itiyordu. Konuştuğu sürece her şeyin bitmemiş olacağını düşünüyordu. Oysa Mathilde söylediklerini dinlemiyor, sesi onu sinirlendiriyor, sözünü kesmeyi göze almasına akıl bile erdiremiyordu.

O sabah erdemin ve gururun tattırdığı pişmanlıklar Mathilde'i mutsuz etmişti. Köylü çocuğu küçük bir rahibe kendi üzerinde birtakım haklar vermiş olduğunu düşündükçe kolu kanadı kırılmıştı. Başına geleni abarttığı anlarda, "Neredeyse uşaklardan birinin karşısında zayıflık göstermiş olmak gibi bir şey bu," diyordu içinden.

Gözüpek ve kibirli kişiliklerde kendine kızmakla başkalarına diş bilemek arasında yalnız bir adım uzaklık vardır, o zaman da öfke nöbetleri tam bir haz kaynağıdır.

Matmazel de La Mole bir anda Julien'e en aşağılayıcı sözleri yağdırmaya başladı. Çok zekiydi ve bu zekâ insanların gururunu kırmakta, yüreklerinde acımasız yaralar açmakta bulunmaz bir ustalık gösteriyordu.

Julien ömründe ilk kez kendisinden öldüresiye nefret eden üstün bir zekâyla karşı karşıya geliyordu. O anda kendini savunmak şöyle dursun, kızla birlikte kendini küçümsemeye başladı. Kendisi hakkındaki her türlü olumlu görüşü

yıkmak için son derece iyi hesaplanmış acımasız küçümseme belirtilerinin tepesine yağmasını beklerken, Mathilde'i haklı buluyor, az bile söylediğini düşünüyordu.

Kıza gelince, o da daha birkaç gün önce genç adama duyduğu hayranlıktan ötürü hem onu, hem kendini cezalandırmaktan duyduğu gururun hazzını yaşıyordu.

Seve seve yağdırdığı o acımasız sözleri o anda uydurmasına, ilk kez düşünmesine gerek yoktu. Sekiz gündür aşka karşı koyan yüreğinin söylediklerini yinelemekten başka bir şey yapmıyordu.

Söylediği her sözcük Julien'in korkunç acısını yüz katına çıkarıyordu. Kaçıp gitmek istedi. Matmazel de La Mole koluna yapıştı.

— Lütfen dikkat edin, dedi Julien, çok yüksek sesle konuşuyorsunuz, bitişik odadan sesinizi duyabilirler.

— Ne önemi var! diye karşılık verdi Matmazel de La Mole kibirle, kim göze alabilir sesimi işittiğini söylemeyi? O ufacık gururunuzu benim hakkımdaki düşüncelerinizden sonsuza dek kurtarmak istiyorum.

Julien kitaplıktan çıkabildiğinde o kadar şaşkındı ki, artık yüreği daha az sızlıyordu. "Tamam! Sevmiyor artık beni," deyip duruyordu yüksek sesle, bulunduğu konumu kendine hatırlatmak istercesine. "Görünüşe göre topu topu sekiz on gün sevdi beni, bense onu ömür boyu seveceğim."

"Olacak şey mi, daha birkaç gün önce yüreğimde bir hiçti!"

Mathilde'in yüreğini gururun hazları kaplıyordu, sonunda ilişkiyi tamamıyla bitirmeyi başarabilmişti demek! Böylesine güçlü bir eğilimin üstesinden gelmiş olmak onu çok mutlu ediyordu. "Böylece bu küçükbey üzerimde hiçbir egemenlik kuramayacağını bir daha kafasından çıkmamacasına öğrenmiş olacak." Öyle mutluydu ki o anda gerçekten en küçük bir sevgi yoktu içinde.

Bu kadar korkunç, aşağılayıcı bir sahnenin ardından Julien'den daha az tutkulu birinin yüreğinde sevgiye yer kal-

mazdı. Kendisine karşı sorumluluğunu bir an bile unutmayan Matmazel de La Mole kendisine serinkanlılıkla düşünüldüğü zaman bile, içlerinde doğruluk payı bulunabileceğini düşüneceğiniz, son derece hesaplı, tatsız şeyler söylemişti ona.

Julien'in o şaşırtıcı sahnenin ardından çıkardığı ilk sonuç Mathilde'in müthiş gururlu olduğuydu. Artık aralarındaki her şeyin sonsuza dek bittiğine yürekten inanıyordu, ama ertesi gün kahvaltıda kızın karşısında yine beceriksiz ve utangaç davrandı. Şimdiye dek bu yüzden suçlanmamıştı. Gerek büyük gerek küçük işlerde ne yapması gerektiğini kesinlikle bilir, yerine getirirdi.

O gün yemekten sonra, Madam de La Mole, papazın sabah gizlice getirdiği zor bulunan, kışkırtıcı bir kitapçığı istedi, konsolun üstünden kitapçığı almaya giden Julien, inanılmaz derecede çirkin mavi porselen bir Japon vazosunu düşürdü.

Madam de La Mole bir çığlık atarak yerinden kalktı, sevgili vazosunun kalıntılarına bakmaya geldi.

— Çok eski bir Japon işiydi, Chelles rahibesi büyük teyzemden kalmıştı, diyordu; Hollandalıların kral vekili Orléans Dükü'ne getirdikleri, onun da kızına verdiği bir armağandı...

O mavi vazoyu son derece çirkin bulan Mathilde de annesiyle birlikte koşmuştu. Julien soğukkanlılığını kaybetmeden, sessizce duruyordu; Matmazel de La Mole yanı başındaydı.

— Şu vazo, dedi Julien, bir zamanlar yüreğime hâkim olan bir duygu gibi tamir edilemez bir şekilde parçalandı; o duygunun bana yaptırdığı bütün çılgınlıkları bağışlamanızı rica ederim, dedi ve çıktı.

— Gören de, dedi Madam de La Mole ardından bakarken, şu M. Julien'in yaptığıyla övünüp mutlu olduğunu söyleyebilir doğrusu.

Bu söz Mathilde'in yüreğine işledi. "Doğru," dedi içinden, "Annemin sezgisi yerinde, içindeki duygu bu." İşte o zaman bir gün önce Julien'e yaşattığı sahnenin verdiği sevinç bitti. "Tamam, artık her şey bitti," dedi sakince; "Bana iyi bir ders oldu, çok korkunç, küçük düşürücü bir yanılgıydı! Ömrümün geri kalan bölümünde bilgece davranmama yarayacak."

"Doğruyu mu söyledim?" diye düşünüyordu Julien, "Bu çılgın kıza duyduğum aşk neden hâlâ kafamı kurcalıyor?"

Sona ermek şöyle dursun, aşkı hızla büyüyordu. "Evet doğru, o bir çılgın," diyordu içinden, "İyi ama bu onun tapılacak bir kız olmasına engel mi? İnsan bundan daha güzel olabilir mi?" En zarif uygarlığın çok canlı hazlar halinde sunabileceği her şey birbirleriyle yarışırcasına Matmazel de La Mole'de toplanmamış mıydı? Geçmiş mutluluğun anıları Julien'in kafasına üşüşüyor, aklın ortaya koyduğu bütün işleri hızla yıkıyordu.

Akıl bu tür anılarla boşuna boğuşuyor, en ciddi çabaları bile onların çekiciliğini artırmaktan başka işe yaramıyordu.

Julien eski Japon vazosunun kırılışından yirmi dört saat sonra, dünyanın en mutsuz insanlarından biriydi.

XXI. Bölüm

Gizli Mektup

Çünkü anlattığım her şeyi gördüm; görürken yanılmış olsam bile, aktarırken sizi kandırmıyorum.

Yazar'a Mektup

Marki onu çağırttı; gözleri parlayan M. de La Mole sanki gençleşmişti.

— Bugün biraz belleğinizden söz edelim, dedi Julien'e, olağanüstü olduğu söyleniyor! Dört sayfayı ezberleyebilir, gidip Londra'da okuyabilir misiniz? Ama tek sözcüğünü değiştirmeden...

Marki o günkü *Quotidienne* gazetesini öfkeyle buruşturuyor, Julien'in Frilair davası konuşulurken bile yüzünde görmediği ciddi ifadeyi gizlemeye çalışıyordu.

Julien bu işlerde, kendisine seslenilirken takınılan umursamaz havaya kanmış gibi davranması gerektiğini sezecek kadar pişmişti.

— *Quotidienne*'in bu sayısı pek eğlenceli değil galiba; marki hazretleri izin verirlerse, yarın sabah gazeteyi baştan aşağı ezbere okuyabilirim.

— Ne yani! İlanları bile mi?

— Elbette, üstelik tek sözcüğünü atlamadan.

— Bu konuda bana söz veriyor musunuz? diye sürdürdü marki ansızın ciddileşerek.

— Evet mösyö, sadece sözümde duramama korkusu belleğimi karıştırabilir.

— Dün sormayı unutmuşum: Sizden az sonra işiteceklerinizi kimseye söylememe yemini etmenizi istemiyorum; böyle bir hakarette bulunmayacak kadar çok tanıyorum sizi. Size ben kefil oldum, şimdi sizi on iki kişinin bulunduğu bir salona götüreceğim; her birinin söyleyeceğini bir köşeye yazacaksınız.

Sakın kaygılanmayın. Öyle karman çorman bir konuşma olmayacak, herkes ayrı ayrı konuşacak, ama sırayla değil elbet, diye ekledi marki her zamanki ince, şakacı tavrını takınarak. Biz konuşurken, siz yirmi sayfaya yakın not tutacaksınız; sonra birlikte buraya döneceğiz, o yirmiye yakın sayfayı dörde indireceğiz. Yarın sabah baştan aşağı *Quotidienne*'i değil, o dört sayfayı ezbere okuyacaksınız bana. Sonra hemen yola çıkacaksınız; gezmeye giden bir genç gibi koşacaksınız postaya. Amacınız kimsenin gözüne çarpmamak olacak. Önemli bir şahsiyetin karşısına çıkacaksınız. Orada daha büyük bir beceri göstermeniz gerekecek. Bu adamın çevresindekileri aldatmak gerekiyor; kâtipleri, uşakları arasında düşmana satılmış olanlar var, bunlar bir fırsatını bulup enselemek için bizim görevlileri kolluyorlar. Elinizde önemsiz bir tavsiye mektubu olacak.

Ekselansları size bakarken, yolculuk için size ödünç vereceğim şu saati çıkaracaksınız. Hemen cebinize koyun, ayrıca önlem olarak sizinkini bana verin.

Sizin ezbere okuyacağınız o dört sayfayı dükün kendisi kâğıda dökmek lütfunda bulunacak.

Ondan sonra, ama bakın ancak ondan sonra, ekselansları sorarsa, tanık olacağınız toplantıyı anlatabilirsiniz.

Paris'le sayın bakanın konutu arasında sayın Rahip Sorel'e tüfeğini doğrultmaktan büyük haz duyacak adamların bulunması yolculuk boyunca canınızın sıkılmasını önleyecek. O vakit gizli göreviniz sona erer, bizse çok geç kalmış oluruz; çünkü sevgili dostum, öldüğünüzü nasıl öğreniriz? Ateşli çabalarınız bize bunu duyurmaya yetmez sanırım.

Hemen şimdi koşup kendinize yeni bir takım elbise alın, diye sürdürdü marki ciddi bir ifadeyle. İki yıl önceki gibi giyinin. Bu akşam üstünüz başınız biraz özensiz olmalı. Yolculuk sırasındaysa, tersine her zamanki gibi olacaksınız. Bu dediklerime şaşıyor, bir şeyler seziyor musunuz? Evet dostum, görüşeceğiniz saygıdeğer insanlardan biri dışarı bilgi sızdırabilir; bu bilgilere dayanarak akşam çorba istediğiniz güzel hanların birinde size en azından afyon yutturabilirler.

— Bu durumda doğrudan gitmeyip otuz fersah daha fazla yolculuk yapmak en iyisi, dedi Julien. Bu da sanırım Roma olur...

Bunun üzerine marki, Bray-le-Haut'dan beri görmediği kadar kibirli, keyifsiz bir havaya büründü.

— Bunu ben uygun gördüğüm anda öğreneceksiniz mösyö. Soruları sevmem.

— Bu bir soru değildi efendim, diye atıldı Julien; yemin ederim, yüksek sesle düşünüyor, en güvenli yolu arıyordum.

— Evet, görünüşe göre aklınız başka yerdeydi. Şunu unutmayın, bir elçi, hele sizin yaşınızdaysa, kendisine duyulan güveni zorlamamalıdır.

Julien'in onuru kırıldı, hatalı davranmıştı. Gururu bir özür arıyor, bulamıyordu.

— Ayrıca şuna dikkat edin, diye ekledi M. de La Mole, insan duygularına göre davranırsa her zaman bir saçmalık yapar.

Julien bir saat sonra modası geçmiş giysiler içinde, beyaz olduğu kuşku götürür bir boyun bağıyla, kısacası bir çeşnici

başını andıran kılıkta, bilgiç bir uşağın görüntüsüyle markinin bekleme odasındaydı.

Marki onu görünce kahkahayı bastı, ancak bunun üzerine Julien'in kabahati bütünüyle affedilmiş oldu.

"Bu delikanlı da bana ihanet ederse, kime güvenebilirim?" diyordu M. de La Mole içinden. "Ancak bir işe girişince birilerine güvenmek gerek. Oğlumla ona benzeyen dostları yüz bin kişiye kafa tutacak kadar yürekli, krallarına bağlı insanlar elbet; çarpışmak gerekirse, sarayın merdivenlerinde can verebilirler, her şeyi... Şu an bize gerekli olanın dışında her şeyi bilirler. Ama içlerinde dört sayfayı ezberleyecek, izini belli etmeden yüz fersah gidecek birini göremiyorum doğrusu. Norbert de ataları gibi seve seve can verebilir, ama bunu sıradan bir er de becerebilir..."

Bunun üzerine marki derin düşlere daldı. "Can vermek söz konusu olunca bu Sorel onu da oğlum kadar iyi yapabilir..." dedi iç geçirerek.

— Hadi arabaya binelim, dedi marki kafasındaki tatsız bir düşünceyi kovmak istercesine.

— Mösyö, dedi Julien, bana bu giysi hazırlanırken bugünkü *Quotidienne*'in ilk sayfasını ezberledim.

Marki gazeteyi aldı. Julien tek sözcükte bile yanılmadan ezbere okudu.

— Güzel, dedi marki, o akşam bir diplomat gibi davranıyordu; bu arada, delikanlı ezberini okurken, geçtiğimiz yolları fark edemez diye geçirdi içinden.

Bir bölümü tahtayla kaplanmış, bir bölümüne yeşil kadife çekilmiş, epey iç karartıcı büyük bir salona vardılar. Asık suratlı bir uşak salonun ortasına bir yemek masası yerleştiriyordu; daha sonra onu bilmem hangi bakandan kalma, üstünde mürekkep lekeleri bulunan çok geniş bir yeşil örtüyle çalışma masasına dönüştürdüler.

İriyarı bir adam olan ev sahibinin adı telaffuz edilmiyordu. Julien yüz ifadesinde, yemeğini yeni bitirmiş birinin rehavetini gördü.

Julien markinin bir işareti üzerine masanın öbür ucunda kalmıştı. Ne yapacağını bilemediği için kalemlerinin ucunu sivriltmeye başladı. Göz ucuyla yedi kişi saydı, ama adamların ancak sırtını görebiliyordu. İçlerinden ikisi M. De La Mole'le dengiymiş gibi konuşuyor, öbürleri ona az çok saygı gösteriyorlardı.

Adı duyurulmadan yeni biri geldi. "Çok garip," diye düşündü Julien, "Bu salonda gelenin adı duyurulmuyor. Bu önlem benim onuruma mı alındı acaba?" Yeni geleni karşılamak için hepsi ayağa kalktı. Daha önce salonda bulunan üç kişiyle aynı seçkin nişanları taşıyordu. Çok kısık sesle konuşuluyordu. Julien yeni gelen hakkında karar verebilmek için yüz çizgileri ve giyim kuşamıyla yetinmek zorunda kaldı. Kısa boylu, tıknaz bir adamdı. Kıpkırmızı bir yüzü vardı, parlak gözlerinde bir yabandomuzunun yırtıcılığı okunuyordu.

Hemen hemen aynı anda bambaşka bir adamın gelişiyle Julien'in dikkati bir anda dağıldı. Bu, üç dört yelek giymiş, son derece zayıf biriydi. Bakışları okşayıcı, davranışı inceydi.

"Yüz ifadesi tam da yaşlı Besançon Piskoposu'nunkine benziyor," diye düşündü Julien. Hiç kuşkusuz kilisedendi, yaşı olsa olsa elli ya da elli beşti, bundan daha babacan görünülemezdi.

Derken genç Agde Piskoposu göründü, toplantıya katılanları gözden geçirirken bakışları Julien'e takılınca pek şaşırdı. Bray-le-Haut'daki törenden beri onunla konuşmamıştı. Şaşkın bakışı Julien'i telaşlandırıp sinirlendirdi. "Ne var yani!" diyordu içinden, "Birini tanımak hep başıma iş mi açacak? Hiç tanımadığım bütün şu soylu beyler beni hiç etkilemiyor ama şu genç piskoposun bakışı kanımı donduruyor! Doğrusu çok garip ve talihsiz biri olduğumu kabul etmek gerek."

Derken ufak tefek, oldukça esmer bir adam gürültüyle salona girip daha kapıda konuşmaya başladı; yüzü sapsarı,

gözleri deli gibiydi. Bu amansız konuşmacı gelir gelmez, belli ki onu dinleme sıkıntısından kurtulmak için küçük gruplar oluştu.

Şömineden uzaklaştıkça masanın Julien'in oturduğu öbür ucuna yaklaşılıyordu. Gittikçe soğukkanlılığını yitiriyordu; çünkü ne kadar çaba harcarsa harcasın konuşulanları işitmemek elinde değildi ve deneyimsizliğine karşın, gizleyip saklamadan konuştukları şeylerin önemini kavrıyordu; oysa karşısındaki soylu kişiler konuştuklarının gizli kalmasını nasıl da istiyor olmalıydılar!

Elinden geldiğince ağır davransa da şimdiden yirmiye yakın kalemin ucunu sivriltmişti; az sonra bahanesi de kalmayacaktı. M. de La Mole'ün gözlerinde bir emir araması boşunaydı. Marki onu unutmuştu.

Julien kalemleri yontarken, "Bu yaptığım gülünç," diyordu içinden; "Ama yüz ifadeleri bu kadar sıradan olsa da, başkaları ya da kendileri tarafından böylesine önemli işlerle görevlendirilmiş insanların epey kuşkucu olmaları gerekir. Benim talihsiz bakışlarımdaysa, onları sinirlendirecek bir merak ve saygısızlık var. Gözlerimi yere çevirmeye karar versem, bu kez de konuşulanları dinliyormuş gibi görünceğim."

Telaşı son sınırına vardı, çünkü garip şeyler işitiyordu.

XXII. Bölüm

Tartışma

> Cumhuriyet – bugün elindeki her şeyi halk için gözden çıkarabilecek tek kişiye karşılık kendi boş gururlarından, keyiflerinden başka bir şey düşünmeyen milyonlar var. İnsan Paris'te erdemiyle değil, arabasıyla saygınlık kazanıyor.
>
> NAPOLYON (*Anılar*)

Uşak hızla içeri girerek duyurdu: Sayın *** Dükü.

— Susun, salağın tekisiniz, dedi dük içeri girerken.

Bu sözleri öyle bir soylu bir ifadeyle söyledi ki, Julien elinde olmaksızın bu haşmetli kişinin tek yeteneğinin bir uşağa kızmak olduğunu düşündü. Gözlerini yerden kaldırıp hemen indirdi. Yeni gelenin toplumsal konumunu iyi sezdiği için bakışının saygısızlık olacağını düşünüp tir tir titremişti.

Dük züppece giyinmiş, yaylana yaylana yürüyen elli yaşlarında biriydi. Küçük bir kafası, kocaman bir burnu, öne doğru fırlayan, kemerli bir yüzü vardı; insan bundan daha soylu ve anlamsız bir havaya bürünemezdi. O gelir gelmez oturum açıldı.

Julien'in yüz ifadeleriyle ilgili gözlemleri M. de La Mole'ün sesiyle ansızın kesiliverdi.

— Size sayın Rahip Sorel'i tanıtayım, diyordu marki; şaşırtıcı bir belleği var; daha bir saat önce kendisine verilecek onurlu görevden söz ettim, belleğini kanıtlamak için *Quotidienne*'in birinci sayfasını ezberledi.

— Haa! dedi evin sahibi, şu zavallı N***'nin garip haberlerini. Hemen gazeteyi kaptı ve kendine saygın bir hava vermeye çalışırken gülünçleşen bir yüzle Julien'e bakarak, hadi başlayın mösyö, dedi.

Odayı derin bir sessizlik kaplamış, bütün gözler Julien'e çevrilmişti; gazeteyi öyle güzel aktardı ki, yirmi dakika sonra dük, "Yeter!" dedi. Yabandomuzu bakışlı ufak tefek adam oturdu. Demek toplantıyı o yönetecekti, çünkü yerine geçer geçmez Julien'e bir oyun masası gösterip yanına getirmesini işaret etti. Julien yazı takımıyla masanın başına geçti. Yeşil örtülü masanın çevresinde on iki kişi saydı.

— Yan odaya geçin M. Sorel, dedi dük, sizi çağırtırız. Evin sahibi birden çok tedirgin oldu: Pencere kanatları kapalı değil, dedi alçak sesle yanında oturana.

— Sakın pencereden dışarı bakmayın, işe yaramaz, diye sersemce bağırdı Julien'e.

"Bir komploya da bulaşmış oldum," diye düşündü genç adam. "Neyse ki insanı doğruca Grève Alanı'na götürenlerden değil, riskli bir iş olsa bile, bunu da, daha fazlasını da markiye borçluyum. Günün birinde kendisine verebileceğim bütün zararları giderecek bir fırsata kavuşmuşsam ne mutlu!"

Yaptığı çılgınlıkları ve çektiği acıyı düşünürken çevresine gördüklerini bir daha unutmamak istermiş gibi bakıyordu. Ancak o zaman markinin arabacıya gidecekleri sokağın adını söylemediğini anımsadı; marki hiç yapmadığı bir şey yapmış, yoldan geçen bir arabayı çağırtmıştı.

Julien'i uzun süre düşünceleriyle baş başa bıraktılar. Du-

varları kenarlarına sırma şeritler geçirilmiş, kırmızı kadife kaplanmış bir salondaydı. Konsolun üstünde kocaman fildişi bir haç vardı, ocağın üstündeyse M. de Maistre'in gözalıcı biçimde ciltlenmiş, kenarları yaldızlı kitabı Papa duruyordu. Julien konuşulanları dinliyormuş gibi görünmemek için kitabı alıp açtı. Bitişik salonda zaman zaman çok yüksek sesle konuşuluyordu. Sonunda kapı açıldı, onu çağırdılar.

"Şunu unutmayın beyler," diyordu ev sahibi, "Şu anda *** Dükü'nün önünde konuşuyoruz. Mösyö ise, dedi Julien'i göstererek, kendisini kutsal davamıza adamış genç bir Levi rahibidir; şaşırtıcı belleğinin yardımıyla en küçük şeyleri bile kolayca aktaracaktır."

"İlk söz mösyönün," dedi üst üste üç dört yelek giymiş babacan tavırlı kişiyi göstererek. Julien, yelekli adamı adıyla anmanın çok daha doğal olacağını düşündü. Önüne kâğıt çekip uzun uzun yazdı.

(Yazar buraya baştan aşağı noktalı bir sayfa koymak istedi. Yakışık almaz, dedi yayıncı, böylesine önemsiz bir kitapta bir de incelik yoksa, işimiz bitiktir.

— Siyaset edebiyatın boynuna bağlanmış bir taştır, diye karşılık verdi yazar, altı aya kalmadan onu suya gömer. Düş gücüne dayanan konuların ortasına siyaseti yerleştirmek bir dinletinin ortasında patlayan tabanca sesine benzer. Çıkan gürültü, güçlü olmasa da kulak tırmalayıcıdır. Hiçbir çalgının sesine uymaz. Araya karıştırılan siyaset okurların yarısına öldürecek derecede aykırı gelir, bir sabah gazetesinde okusalar pek değişik ve ilginç bulacakları öbür yarısını da sıkar...

— Kişileriniz siyaset konuşmazlarsa, diye yanıt verdi yayıncı, 1830'un Fransızları olmaktan çıkarlar, kitabınız da öne sürdüğünüz gibi artık bir ayna olamaz...)

Julien'in tutanağı yirmi altı sayfaydı; silik bir özetti, çünkü her zaman olduğu gibi aşırıya kaçınca dayanılmaz ya da gerçekdışı görünebilecek gülünç yanlarını ayıklamak gere-

kiyordu (Bu sözümüzün doğruluğunu görmek için *Gazette des Tribunaux*'ya bakabilirsiniz).

Çok yelekli, babacan görünüşlü adam (belki piskoposstu.) çoğu kez gülümsüyor, o zaman durmadan inip kalkan gözkapaklarının çevrelediği gözlerinde garip bir parlaklık ve her zamanki kadar kararsız olmayan bir ifade beliriyordu. Görünüşe göre görüşleri özetlemek ve savunmakla görevlendirilmişe benzeyen ve dükün önünde ("Ama ne dük?" diyordu Julien içinden) herkesten önce konuşmasına izin verilen bu kişi, Julien'e çoğu kez yargıçlara özgü bir şekilde kesin sonuçlara varmadan, kararsız bir ifadeyle konuşuyormuş gibi göründü. Tartışmanın akışı içinde dük çoğu kez bu yüzden onu suçladı.

Yelekli adam ahlak ve düşünsel hoşgörü üzerine söylenen birkaç cümlenin ardından şöyle dedi:

— Büyük bir adamın, ölümsüz William Pitt'in[95] yönetimindeki soylu İngiltere, Devrim'e karşı çıkmak için kırk milyar frank harcadı. Bu topluluk içtenlikle üzücü bir düşünceyi dile getirmeme izin verirse, İngiltere, özellikle de gerekli politikalar üretilmediğinde, Napolyon gibi bir adamı devirmenin sadece ona suikast düzenlemekle gerçekleşeceğini yeterince anlamadı.

— Oo! dedi ev sahibi kaygılı bir yüzle, yine cinayet övgüsü!

— Lütfen bize yine bıktırıcı duygusal öğütler vermeyin, diye bağırdı öfkeyle, yabandomuzu gözlerinde yırtıcı bir parıltı beliren oturum başkanı. Devam edin, dedi yelekli adama.

Başkanın alnı ve yanakları kıpkırmızı olmuştu.

— Soylu İngiltere, diye kaldığı yerden devam etti konuşmacı, bugün ezilmiş durumdadır, çünkü her İngiliz kendi ekmeğinden önce Jakobenlere karşı kullanılan kırk milyar frankın faizini karşılamak zorundadır. Artık Pitt de yok.

---

95 William Pitt (1759-1806); İngiliz politikacı. Fransız Devrimi'ne karşı çıkmış, Fransa ve Napolyon'a karşıt güçleri desteklemişti. (ç.n.)

— İyi ama, Wellington Dükü var, dedi önemli bir şey söylemiş gibi bir tavır takınan bir asker.

— Lütfen susalım beyler, diye bağırdı başkan; hâlâ tartışacaksak, M. Sorel'i buraya çağırmamızın bir anlamı kalmaz.

— Mösyönün pek çok düşüncesi olduğunu biliyoruz, dedi dük, Napolyon'un eski bir generali olan ve az önce konuşmacının sözünü yarıda kesen adama iğneleyici bir bakış yönelterek. Julien bu çok aşağılayıcı sözün, kişisel bir meseleyi çağrıştırdığını sezdi. Herkes gülümsedi; dönek general öfkeden deliye döndü.

— Artık Pitt yok beyler, diye sürdürdü kendisini dinleyenleri ikna etmekten umudunu kesmiş bir ifadeyle konuşmacı. Ayrıca İngiltere'ye yeni bir Pitt bile gelse, insanlar aynı yöntemle iki kez kandırılamaz...

— İşte bu yüzden savaş kazanmış bir general, bir Bonaparte gelemez artık Fransa'nın başına, diye bağırdı general.

Julien'in buna can attıklarını gözlerinden okumasına karşın, bu kez ne başkan, ne dük birbirlerine öfkelenmeyi göze alabildiler. Bakışlarını yere çevirdiler, dük de herkesin işitebileceği biçimde iç geçirmekle yetindi.

Ama özetleyici kızmıştı.

— Herkes sözümü bitirmem için sabırsızlanıyor, dedi Julien'in kişiliğinin ayrılmaz parçası saydığı güler yüzlü inceliğini ve ölçülü konuşmasını bir yana bırakıp ateşli ateşli: Sözümü bitireyim diye sabırsızlananlar var. Sözlerim ne denli uzun olursa olsun kimsenin kulağını tırmalamamak için harcadığım çabalar görmezden geliniyor. Peki beyler, kısa konuşacağım.

Derdimi halka özgü sözcüklerle anlatacağım: İngiltere'nin artık haklı davaya harcayacak tek kuruşu yok. Pitt tüm dehasıyla geri gelse de küçük İngiliz toprak sahiplerini kandıramaz artık, çünkü o kısacık Waterloo Savaşı'nın bile onlara bir milyar franka patladığını biliyorlar. Daha açık seçik cüm-

leler beklendiğine göre, dedi gittikçe heyecanlan konuşmacı, söyleyeyim: Başınızın çaresine bakın, çünkü İngiltere'nin hizmetinize sunacak tek meteliği kalmadı; İngiltere parayı veremeyince parası da, cesareti de olmayan Avusturya, Rusya ve Prusya Fransa'yla bir ya da iki savaştan fazlasını göze alamaz.

Jakobenlerin topladığı genç askerlerin daha ilk savaşta ya da ikincisinde yenilecekleri umut edilebilir, her şeyi önceden sezen gözlerinize bir devrimci gibi görünsem de, 1792'de askere alınmış köylülerden daha farklı olan 1794'ün gerçek askerleriyle karşı karşıya gelirsiniz.

Burada üç dört kişi birden söze karıştı.

— Mösyö, dedi başkan Julien'e, hadi gidip şu yazdığınız tutanak başlangıcını yan odada temize çekin. Julien istemeye istemeye çıktı. Konuşmacı her zamanki düşüncelerini yansıtan olasılıklar konusunu ele almıştı.

"Onlarla dalga geçmemden korkuyorlar," diye düşündü Julien. Geri çağrıldığında M. de La Mole onu yakından tanıyan Julien'e epey eğlenceli gelen bir ciddiyetle şunları söylüyordu:

— Evet beyler, özellikle şu talihsiz halk için sorabiliriz bunu:

Tanrı mı, masa mı, leğen mi olacak?[96]

Tanrı olacak! diye haykırmış yazar. Bu son derece soylu, derin söz size söylenmiş gibi beyler. Kendi başınıza harekete geçin, o zaman atalarımızın bize bıraktığı, XVI. Louis'nin ölümünden önce kendi gözlerimizle gördüğümüz soylu Fransa yavaş yavaş yeniden doğacaktır.

İngiltere ya da en azından soylu lordları o iğrenç Jakobenlikten en az bizim kadar tiksiniyor: İngiliz altını olmadan Avusturya, Rusya, Prusya olsa olsa iki üç savaşa girişebilir.

96 *Yontucu ve Jüpiter'in Yontusu*, La Fontaine. (ç.n.)

Bu M. de Richelieu'nün[97] 1817'de aptalca harcadığına benzeyen mutlu bir işgali sağlamaya yeter mi? Sanmıyorum.

Burada söz kesildi, herkesin ağzından çıkan "Hişt!"ler konuşmacının sesini bastırdı. Sözü kesen yine eski imparatorluk generali oldu; gizli mektubu kaleme alacaklar arasında göze çarpmak, mavi kuşak nişanı almak istiyordu.

"Ben sanmıyorum," diye sürdürdü M. de La Mole gürültü patırtının ardından. Ben deyişinde Julien'i büyüleyen bir küstahlık vardı. Kalemini markinin sözleri kadar hızlı oynatırken, "Çok güzel söyledi doğrusu," diyordu içinden. "M. de La Mole lafı gediğine oturtarak şu dönek generalin yirmi savaşının saygınlığını silip süpürdü."

"Yeni bir askerî işgali yalnız yabancılardan bekleyemeyiz," diye sürdürdü marki ölçülü bir ses tonuyla. "Globe'da ateşli yazılar döktüren şu gençlik size üç dört bin genç yüzbaşı sağlayabilir; bunların arasından bir Kléber, bir Hoche, bir Jourdan, bir Pichegru çıkabilir, ama onlar kadar iyi niyetli olacaklarını sanmıyorum."

— Biz onları yüceltmeyi bilemedik, dedi başkan, onları ölümsüz kılmak gerekiyordu.

— Neyse, Fransa'ya iki parti gerekli, diye sürdürdü M. de La Mole, ama yalnız adlarının parti olması yetmiyor, siyasi çizgileri net ve birbirlerinden çok farklı iki parti olmalı. Böylece hangisini ezmemiz gerektiğini bilmiş oluruz. Bir yandan gazetecileri, seçmenleri, kısacası kamuoyunu; gençliği ve ona hayran olan herkesi. Gençlik boş sözlerle kendini avuturken, biz bütçeyi kullanmak gibi kesin bir üstünlüğe kavuşuruz.

Burada da sözleri yarıda kesildi.

— Bu söz size çarpıcı geldiyse mösyö, dedi M. de La Mole hayranlık verici bir soyluluk ve rahatlıkla, sözünü kesip araya giren adama, sözlerim sizi sarstıysa, şöyle diye-

97 Armand Emmanuel du Plessis de Richelieu (1766-1822), Fransız asker, diplomat, politikacı. (ç.n.)

lim devlet bütçesinden kırk bin frankı ve kralın seksen bin franklık ödeneğini yutuyorsunuz.

— Peki mösyö, madem beni zorluyorsunuz, ben de sizi örnek gösteriyorum. Aziz Louis'nin ardına takılıp Haçlı Seferi'ne katılan atalarınız gibi, aldığınız yüz yirmi bin franka karşılık bize kutsal davaya, yaşama, ölüme bağlı, çarpışmaya hazır bir alay, bir bölük, ne bileyim elli askerden oluşan bir yarım tabur göstermeliydiniz. Oysa yanınızda sadece ayaklanma olursa, sizi ancak korkutmaya yarayacak uşaklarınız var.

Evet beyler, her bölgede size gönülden bağlı ama Fransızlar kadar cesur, İspanyollar kadar kararlı beş yüz kişilik bir güç oluşturamazsanız, krallık da, kilise de, soylu sınıf da bir süre sonra yok olup gidebilir.

Bu birliğin yarısı kendi çocuklarımızdan, yeğenlerimizden, kısacası soylulardan oluşmalıdır. 1815 yeniden karşımıza dikilirse, bunların her biri yanına, kasıla kasıla üç renkli kokardını gösterecek geveze bir küçük burjuva değil, ayaklanma kahramanı Cathelineau[98] gibi açıksözlü, sıradan bir köylüyü çekmeyi bilecektir; bizim soylu delikanlı ona öğretisini aşılayacak, bir bakıma onu süt kardeş edinecektir. Her birimiz her bölgede beş yüz kişiden oluşacak bu küçük birlikleri oluşturmak için gelirinin beşte birini gözden çıkarsın. Ancak o zaman yabancıların işgaline güvenebilirsiniz. Yabancı asker her bölgede kendisinden yana beş yüz er bulacağından emin olmadıkça Dijon'a bile gelemez.

Yabancı krallar size ancak onlara Fransa'nın kapılarını açmaya hazır yirmi bin kişilik bir gücün varlığını haber verdiğiniz zaman kulak vereceklerdir. Bu zor bir görev diyeceksiniz; ama beyler, kellelerimizin bedeli bu. Basın özgürlüğü ile soylu kişiler olarak var oluşumuz arasında bir ölüm kalım savaşı var. Ya birer manifaturacı, köylü olun, ya sila-

98 Jacques Cathelineau (1759-1793), Vendée Ayaklanması'nın önderlerinden. (ç.n.)

hınıza sarılın. İsterseniz çekingen olun, ama salak olmayın; gözünüzü açın.

Jakobenlerin marşlarında olduğu gibi size birliklerinizi oluşturun diyeceğim; ancak o zaman GUSTAVE-ADOLPHE[99] gibi bir soylu çıkacaktır, o da monarşinin ilkelerinin tehlike içinde olduğunu görünce, ülkesinden üç yüz fersah uzağa gitmeyi göze alıp Protestan prensleri için her şeyi yapan Gustave gibi uğrunuza her şeyi yapacaktır. Hâlâ hiçbir şey yapmadan oturup konuşacak mısınız? Elli yıla kalmadan Avrupa'da tek bir kral kalmaz, her yanı cumhurbaşkanları sarar. Ve şu dört harfle, K, R, A, L ile birlikte ruhban sınıfı ve soylular da yok olur gider. Ortalıkta yalnız üstünden pislik akan *çoğunluğun* gözüne girmeye uğraşan *adaylar* kalır.

Sakın kalkıp bana şu an Fransa'nın herkesçe tanınıp sevilen, güvenilir bir generali olmadığını, ordunun yalnız krallığın ve kilisenin çıkarlarını gözetmek için örgütlendiğini, bütün yaşlı askerlerin elinden alındığını, oysa Avusturya ve Prusya alaylarının her birinde savaş görmüş elli astsubay bulunduğunu söylemeyin.

İki yüz bin genç küçük burjuva savaş için can atıyor...

— Bu tatsız gerçeklere biraz ara verelim, dedi görünüşe göre kilisede yüksek bir yerde bulunan, ciddi yüzlü biri uzayan konuşmaları kesmek için; M. de La Mole'ün buna kızacak yerde dostça gülümsemesi Julien'e oldukça anlamlı geldi.

Tamam, tatsız doğrulara ara verelim beyler ve sözlerimizi özetleyelim: Kangren olmuş bacağı kesilecek adam kalkıp cerrahına, bu hasta bacak aslında sapasağlam, diyemez. Deyimi bağışlayın beyler, soylu *** Dükü bizim cerrahımızdır.

"İşte sonunda o büyük sır söylendi," diye düşündü Julien; "Demek ki bu akşam ***'ya doğru at koşturacağım."

---

99 Gustave II. Adolphe (1594-1632), İsveç kralı. (ç.n.)

XXIII. Bölüm

Din Adamları, Ormanlar, Özgürlük

> Her canlı varlığın ilk yasası varlığını korumak, yani var olmaktır. Baldıran ekip buğday yetişsin istiyorsunuz.
>
> MACHIAVELLI

Ağırbaşlı kişi konuşmasını sürdürüyordu; konuya hâkim olduğu belliydi; şu gerçekleri Julien'in çok hoşuna giden yumuşak ve ılımlı bir hitabetle dile getirdi:

— Bir: İngiltere'nin bize verecek tek kuruşu yok, orada şimdi iktisat ve Hume[100] gözde. Azizler bile bize para vermez, M. Brougham[101] da bizimle alay eder.

2) İngiliz altını olmadan Avrupa krallarından iki savaşın ötesinde bir şey elde edilemez; bu iki savaşsa küçük burjuvaziye karşı yetersiz kalır.

3) Fransa'da silahlı bir parti kurmak gereklidir; bu olmadan Avrupa'daki krallıklar sözünü ettiğimiz savaşları açmayı göze almaz.

---

100 David Hume (1711-1776), İngiliz düşünür. (ç.n.)

101 Henry Peter Brougham (1778-1868), İngiliz devlet adamı. (ç.n.)

Açık seçik bir olgu gibi önereceğim dördüncü nokta da şu: Fransa'da din adamları olmadan silahlı bir parti kurmanın olanaksızlığı. Evet beyler, cesaretle söylüyorum bunu size, çünkü az sonra kanıtlayacağım. Din adamlarına her şeyi vermek gerekir.

1) Çünkü onlar gece gündüz kendi işleriyle uğraşırlar ve sınırlarınızda kopan fırtınalardan uzakta yaşayan üstün yetenekli insanlar tarafından yönlendirilirler...

— Ah Roma, Roma! diye bağırdı ev sahibi.

— Evet mösyö, Roma! diye sürdürdü kardinal büyük bir övünçle. Gençliğinizde yapılan bazıları pek zekice şakalar ne olursa olsun, 1830'da halka sözünü geçiren tek gücün Roma'nın kılavuzluk ettiği din adamları olduğunu cesaretle söyleyeceğim.

Elli bin papaz o gün başlarındaki kişinin söylediği sözleri yineler ve sonuçta bize asker sağlayan halk yeryüzündeki bütün dizelerden çok din adamlarını dinler... (Bu kişiselleştirme mırıldanmalara yol açtı.)

Kardinal sesini yükselterek, "Din adamlarının dehası sizden üstündür," diye sürdürdü; "Bu önemli noktaya, Fransa'da silahlı bir parti oluşturmaya yönelik bütün adımları biz attık. İşte burada gerçekler ortaya çıkıyor... Kim gönderdi seksen bin tüfeği Vendée'ye?.. Buna benzer daha neler var...

Devrim'in ellerinden aldığı ormanlara kavuşmadıkça, din adamlarının ellerinde hiçbir şey yok demektir. İlk savaşta maliye bakanı görevlilerine artık papazların dışında kimseye para kalmadığını yazar. Aslında Fransa Tanrı'ya inanmıyor, ama savaşı seviyor. Kim ona savaşı armağan ederse, halk onu o kadar sevecektir, çünkü savaşa girmek, halkın deyişiyle, Cizvitleri aç bırakmak demektir; savaşa girmek, şu gururlu canavarları, Fransızları yabancı işgalinden kurtarmak demektir."

Herkes kardinali ilgiyle dinliyordu...

"M. de Nerval'in hükümetten çekilmesi gerekir, adı boş yere insanları sinirlendiriyor," dedi.

Bunun üzerine herkes ayağa fırladı, bir ağızdan konuşmaya başladı. Şimdi beni yeniden geri gönderecekler, diye düşündü Julien; ancak tedbirli başkan bile Julien'in orada bulunduğunu unutmuştu.

Bütün gözler Julien'in görünce tanıdığı birini arıyordu. Bu, Retz Dükü'nün balosunda tanıdığı bakan M. de Nerval'di.

Gazetelerin Millet Meclisi'nden söz ederken kullandığı deyişle, kargaşa doruk noktasına ulaştı. Bitmek bilmeyen bir çeyrek saatin sonunda ortalık biraz olsun yatıştı.

Bunun üzerine M. de Nerval ayağa kalkıp bir havari edasıyla:

— Size bakanlıkta önem vermediğimi söylemeyeceğim, dedi.

Evet beyler, adımın pek çok ılımlı insanı bize karşı çevirerek Jakobenleri güçlendirdiğini biliyorum. Dolayısıyla seve seve çekilebilirim; ama küçük bir azınlık da olsa, yüce efendimizin sesini duyanlar vardır, dedi ve gözünü kardinale dikerek, üstelik benim bir görevim var; Tanrı bana ya kelleni darağacında verecek ya da Fransa'da monarşiyi yeniden kuracak ve meclisleri XV. Louis'nin zamanındaki parlamento haline getireceksin dedi, ben de bunu yapacağım, diye ekledi.

Susup yerine oturdu, ortalığı derin bir sessizlik kapladı.

"İşte usta bir oyuncu," diye düşündü Julien. Her zamanki gibi, insanları olduklarından daha akıllı sayarak yanılıyordu. M. de Nerval böylesine hararetli bir ortamda yapılan tartışmalardan, özellikle tartışmanın içtenliğinden etkilenmiş bir halde kendisine verilen kutsal göreve inanıyordu. Cesur bir insandı, ama sağduyudan yoksundu.

O tumturaklı *ben de bunu yapacağım* sözünün ardından ortalığı kaplayan sessizlik sürerken saat gece yarısını çaldı.

Julien sarkaçlı saatin sesinde etkileyici, iç karartıcı bir şey hissetti. Duygulanmıştı.

Tartışma az sonra gittikçe artan bir hararetle, dahası inanılmaz bir naiflikle yeniden başladı. "Bu adamlar beni zehirleterek öldürürler," diye düşünüyordu Julien zaman zaman. "İnsan halktan birinin önünde nasıl söyler bütün bunları?"

Saat sabahın ikisini vurduğunda tartışma hâlâ devam ediyordu. Ev sahibi çoktan uyumuştu; M. de La Mole, mumları yeniletmek için çıngırağı çalmak zorunda kaldı. Bakan M. de Nerval yanı başındaki aynadan Julien'in yüzünü sık sık inceledikten sonra, saat bir kırk beşte evden ayrılmış, gidişiyle neredeyse herkesi rahatlatmıştı.

Mumlar yenilenirken:

— Tanrı bilir şimdi bu adam krala neler anlatacak! dedi alçak sesle yelekli adam yanındakine. Bizi gülünç duruma düşürüp geleceğimizi tehlikeye atabilir.

Doğrusu buraya gelebildiğine göre küstahlığa varan bir özgüveni olduğunu kabul etmek gerekir. Bakan olmadan bu toplantılara gelirdi; ama bakanlık görevi her şeyi değiştirir, bir insanın bütün çıkarlarını suya düşürür, o da bunu hissediyor olmalı.

Bakan çıkar çıkmaz Bonaparte'ın generali gözlerini kapamıştı. Bir süre sağlığından, yaralarından söz etti, saatine baktı, sonra çıkıp gitti.

— Generalin bakanın ardından koştuğuna yemin edebilirim, dedi yelekli adam; burada bulunduğu için özür dileyip bizi yönlendirmeye çalıştığını öne sürecektir.

Yarı uykulu uşaklar mumları değiştirme işini tamamladıktan sonra:

—Artık birbirimizi ikna etmeye çalışmayı bırakıp bir karara varalım, dedi başkan. Kırk sekiz saat sonra dışarıdaki dostlarımızın önünde olacak mektuba neler yazacağımızı düşünelim. Bakanlardan söz ettik. Ama M. de Nerval gittiğine göre bizim için ne önemi var bakanların? Onlara isteklerimizi kabul ettiririz.

Kardinal ince bir gülüşle onayladı.

— Bence konumumuzu özetlemekten daha kolay şey olamaz, dedi genç Agde Piskoposu en coşkun bağnazlığın verdiği yoğun ve bastırılmış bir hararetle.

O ana dek suskun oturmuştu; Julien'in önce yumuşak ve dingin olarak gözlemlediği bakışı tartışmanın ilk saatinin sonunda parlamıştı. Şimdiyse ruhu Vezüv gibi lav püskürüyordu.

— İngiltere'nin 1806'dan 1814'e kadar tek yanılgısı Napolyon'a doğrudan, kişisel olarak saldırmaması oldu. Bu adam yakınlarını dük ve mabeyinci yaptıktan, tahta yerleştikten sonra, Tanrı'nın ona verdiği kutsal görev sona ermişti; artık yalnız birilerini kurban etmekle uğraşıyordu. Kutsal kitap birçok yerde bize zorbaların işini bitirmek gerektiğini öğretir. (Araya birkaç Latince alıntı kattı.)

Bugün beyler, artık bir insanı değil, Paris'i kurban etmek gerekiyor. Bütün Fransa Paris'e öykünüyor. Her bölgede beş yüz kişiyi silahlandırmak neye yarar? Riskli, sonuç vermeyecek bir girişim. Fransa'yı Paris'teki özel bir işe neden karıştıralım? Paris, gazeteleriyle, salonlarıyla ülkeyi mahvetti, bu yeni Babil'in yıkılması gerek.

Kiliseyle Paris arasındaki ilişkiye son vermek gerekir. Bu yıkım krallığın dünyevi çıkarlarına da uygundur. Bonaparte'ın yönetimindeyken Paris neden ağzını açmayı göze alamadı? Bunu Saint-Roch toplarına sorun...

...

Julien, M. de La Mole'le birlikte ancak saat üçte evden çıkabildi.

Marki utanç duyuyordu ve yorgundu. Julien'le konuşurken sesinde ilk kez rica eden bir ton vardı. Ona, rastlantının kendisine tanık olma fırsatını verdiği bu didişmelerden kimseye söz etmeme konusundaki yeminini anımsattı. "Bizim acemi çılgınları tanıma konusunda üstelemedikçe yabancı

dostumuza bunları anlatmayın. Devletin devrilmesi umurlarında bile değil, onlar ileride kardinal olup Roma'ya sığınacaklar. Bizse şatolarımızda köylüler tarafından kılıçtan geçirileceğiz."

Markinin Julien'in kaleme aldığı yirmi altı sayfalık toplantı tutanağına dayanarak yazdığı gizli mektup ancak dört buçukta hazır oldu.

— Ölesiye yoruldum, dedi marki, bu yorgunluk mektubun sonlarındaki devrik cümlelerden de anlaşılıyor; ömrümde yaptığım hiçbir iş beni bu kadar mutsuz etmedi. Alın bakalım, diye ekledi, şimdi gidip birkaç saat dinlenin, sizi kaçırmalarını engellemek için kendi elimle odanıza kilitleyeceğim.

Marki ertesi gün Julien'i Paris'ten epey uzak, ıssız bir şatoya götürdü. Orada da Julien'in rahip olduklarını anladığı garip konuklar vardı. Ona takma bir isimle düzenlenmiş, ama nihayet bilmezden geldiği yolculuğunun varış noktasını bildiren bir geçiş belgesi verdiler. Tek başına bir atlı arabaya bindi.

Belleği konusunda markinin en küçük bir kuşkusu yoktu, Julien gizli mektubu ona birkaç kez ezbere okumuştu, ama onun kaçırılmasından korkuyordu.

— Zaman geçirmek için yolculuğa çıkmış budalanın biri gibi davranın, dedi salondan çıkarken ona bir dost gibi. Dün akşamki toplantımızda belki birkaç muhbir vardı.

Yolculuk hızlı ve çok kederli geçti. Julien markinin görüş alanından çıkar çıkmaz gizli mektubu da, verilen görevi de unutmuş, Mathilde'in kendisini küçümseyişini düşünmeye koyulmuştu.

Metz'in birkaç fersah ötesindeki bir köyde posta istasyonu memuru ellerinde at bulunmadığını haber verdi. Saat gecenin ikisiydi; çok canı sıkılan Julien bir çorba istedi. Kapının önüne çıktı ve belli etmeden bütün ahırların önünden geçti. Tek bir at göremedi.

"Yine de şu adamın tavrı garip," diyordu içinden; o kaba bakışlarıyla beni inceliyordu.

Görüldüğü gibi artık kendisine söylenenlere inanmamaya başlıyordu. Çorbayı içer içmez kaçmayı düşünüyordu ve bölge hakkında bilgi edinmek için odasından çıkıp mutfaktaki ateşte ısınmaya gitti. Orada ünlü şarkıcı Senyor Geronimo ile karşılaşınca nasıl sevindi!

Ateşin başına taşıttırdığı bir koltuğa yerleşmiş olan Napolili, çevresine toplanıp ağzı açık kendisini dinleyen yirmi Alman köylüsünden daha çok konuşuyor, sürekli sızlanıyordu.

— Bu insanlar beni tüketiyor, diye bağırdı Julien'e, yarın Mayence'te şarkı söylemeye söz verdim. Yedi soylu prens beni dinlemeye koştu. Neyse, şimdi çıkıp biraz hava alalım, diye ekledi anlamlı bir ifadeyle.

Yüz adım yürüyüp kimsenin kendisini işitemeyeceği bir noktaya gelince:

— Neler döndüğünü biliyor musunuz? dedi Julien'e; şu posta istasyonu memuru düzenbazın teki. Gezinirken bana her şeyi söyleyen küçük bir yumurcağa yirmi metelik verdim. Köyün öbür ucundaki bir ahırda on on beş at var. Habercinin birini geciktirmek istiyorlar.

— Sahi mi? dedi Julien hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi.

Ama çevrilen dolabı ortaya çıkarmak yetmiyordu, yola çıkmak gerekliydi: Geronimo'yla arkadaşı işte bunu başaramadılar.

— Sabahı bekleyelim, dedi şarkıcı, bize güvenmiyorlar. Belki sizden ya da benden kuşkulanıyorlar. Yarın sabah güzel bir kahvaltı ısmarlarız; onlar yemeği hazırlarken, biz gezintiye çıkar, sıvışırız, at kiralar, bir sonraki postayı yakalarız.

— Peki ya eşyalarınız? dedi Geronimo'nun da belki kendisini enselemek için gönderilmiş olduğunu düşünen Julien.

Yemek yiyip yatma zamanı gelmişti. Julien daha yeni uykuya dalmışken, odasında kimseye aldırmadan konuşan iki kişinin sesiyle sıçrayarak uyandı.

Elinde kısık bir fener tutan posta istasyon memurunu tanıdı. Fener Julien'in odasına taşıttığı sandığına çevrilmişti. İstasyon memurunun yanındaki adam sakin sakin kapağı açık sandığı karıştırıyordu. Julien adamın sımsıkı, siyah kol yenlerinden başka bir şey göremiyordu.

"Bu bir rahip cüppesi," dedi içinden, sonra usulca yastığının altına yerleştirdiği küçük tabancaları aldı.

— Sakın uyanır diye korkmayın rahip efendi, diyordu istasyon memuru. Onlara verdiğimiz şarabı kendi ellerinizle hazırlamıştınız.

— Bir kâğıt parçası bulamıyorum, diye karşılık verdi papaz. Bir sürü iç çamaşırı, esans, krem, ıvır zıvır; aklı fikri eğlencede, tam bir zamane genci. Haberci, İtalyan ağzıyla konuşmaya çalışan o adam olmalı.

Adamlar ceplerini karıştırmak için Julien'e yaklaştı. Az kalsın birer hırsız gibi gebertecekti onları. Aslında hiçbir tehlike yoktu. Bunu yapmayı çok istedi... "Evet ama, o zaman tam bir salak gibi davranmış olur, görevimi tehlikeye atarım," diye düşündü.

Giysilerini de aradıktan sonra, yok yok haberci bu değil, dedi rahip ve çekip gitti.

—Yatakta bana dokunursa, vay geldi başına! diyordu Julien içinden; beni bıçaklamaya gelebilir, buna katlanamam işte.

Rahip başını çevirdi, Julien gözlerini aralığında çok şaşırdı! Adam Rahip Castanède'di! Gerçekten de adamlar ne kadar alçak sesle konuşmaya çalışsalar da daha işin başında seslerden birini tanır gibi olmuştu. Julien bu iki aşağılık heriften birinin işini bitirme arzusuyla yanıp tutuştu...

— Peki ama görevim! dedi içinden.

Papaz ve yamağı çıktılar. Bir çeyrek saat sonra, Julien yeni uyanıyormuş gibi yaptı. Bağırmaya başlayıp herkesi ayağa kaldırdı.

— Zehirlendim, diye bağırıyordu, çok sancım var! Geronimo'nun yardımına koşmak için bahane arıyordu. Onu şaraba katılmış afyonla yarı baygın halde buldu.

Julien bu tür tuzaklardan kaygılandığı için yemekte sadece Paris'ten getirdiği çikolatayı yemişti. Geronimo'yu uyandırıp yola çıkmaya ikna etmeyi başaramadı.

— Napoli'nin bütün altınını verseler, diyordu şarkıcı, şu anda uykunun hazzından vazgeçemem.

— İyi ama, ya yedi soylu prens!

— Beklesinler!

Julien tek başına yola çıktı, başka bir aksilik yaşanmadan o önemli şahsiyetin konutuna ulaştı. Bütün sabah adamın karşısına çıkarılmak için uğraşıp didindi. Neyse ki saat dörde doğru dük hava almak istedi. Adamın evden yaya çıktığını gördü, sadaka istemek için hemen yanına yaklaştı. İki adım ötesine gelince Marki de La Mole'ün verdiği saati çıkarıp gösterişli biçimde uzattı. Ona yüzüne bakılmadan "Beni uzaktan izleyin," dendi.

Dük çeyrek fersah ileride ansızın kahvehanelerden birine girdi. Julien işte bu küçük hanın odalarından birinde düke ezberindeki dört sayfayı okuma onuruna erdi. Bitirince: Şimdi baştan alın ve daha yavaş okuyun, dendi.

O okurken prens birtakım notlar aldı. *Bir sonraki posta istasyonuna yürüyerek gidin. Eşyalarınızı da, arabanızı da burada bırakın. Bir yolunu bulup, Strasbourg'a gidin, ayın yirmi ikisinde* (o gün ayın onuydu), *saat yarımda bu kahvehanede olun. Buradan yarım saat sonra çıkın. Tek bir söz etmeyin!*

Julien'in işittiği biricik sözler bunlar oldu. Ama bu kadarı bile düke büyük bir hayranlık duymasına yetti. "İşte işler böyle yürütülür," diye düşündü; bu büyük devlet adamı üç gün önceki ateşli gevezeleri dinlese ne derdi acaba?

Julien Strasbourg'a ancak iki günde ulaşabildi, yapacak işi yokmuş gibiydi. En uzun yoldan gitti. "O şeytan Rahip Castanède beni tanıdıysa kolay kolay izimi yitirmez... Ve benimle alay etmekten, görevimi başarısızlığa uğratmaktan ne büyük haz duyar!"

Kuzey sınırında tarikatın görevli güvenlik güçlerinin başı olan Rahip Castanède neyse ki onu tanıyamamıştı. Strasbourg'daki Cizvitler aslında aşırı dikkatli insanlar olsalar da Julien'i gözlemeyi düşünmediler; Julien mavi redingotu ve boynundaki haçıyla giyimine düşkün genç bir askere benziyordu.

XXIV. Bölüm

Strasbourg

> Ah büyülenme! Aşkın bütün enerjisi, bütün acıyı hissetme gücü var sende. Bir tek onun havalara uçurucu hazları, tatlı keyif almaları senin etki alanının dışında. Uyurken ona bakıp: Şu meleksi güzelliğiyle, bütün zayıflıklarıyla benim diyemiyordum! Şimdiyse Tanrı'nın bütün acıma duygusuyla, bir erkeğin gönlünü büyülemek için yarattığı haliyle elimin altında.
>
> SCHILLER'in şiiri

Strasbourg'da sekiz gün geçirmek zorunda kalan Julien kendini askerî zaferleri, yurtseverlik düşünceleriyle avutmaya çalışıyordu. Âşık mıydı acaba? Bilmiyordu, ancak acılar içinde kıvranan ruhuna baktığında Mathilde'in hem mutluluğunun, hem de düşgücünün mutlak efendisi olduğunu görüyordu. Kendini umutsuzluğa kaptırmaması için kişiliğinin bütün enerjisini harcaması gerekiyordu. Matmazel de La Mole'le bağlantısı olmayan bir şeyi düşünmek elinden gelmiyordu. Eskiden yükselme hırsı, boş kibrin elde ettiği en küçük başarılar onu Madam de Rênal'in uyandırdığı duygu-

lardan uzaklaştırırdı. Ama Mathilde hepsinin yerini almıştı; geleceğinin her köşesinde onu buluyordu.

Julien bu geleceğin her köşesinde başarısızlık görüyordu. Verrières'deki o kendini beğenmiş, gururlu kimliği kaybolmuş, gülünçlüğe varan bir alçakgönüllülüğe bürünmüştü.

Üç gün önce, Rahip Castanède'i büyük bir hazla öldürebilirdi; Strasbourg'daysa küçük bir çocuk gelip sataşsa çocuğa hak verirdi. Ömrü boyunca karşılaştığı rakipleri, düşmanları düşününce hep kendisini haksız buluyordu.

Şimdi en yenilmez düşmanı eskiden ona en parlak başarıları tasarlamakta kullandığı kuvvetli düşgücüydü.

Yolculukta çekilen büyük yalnızlık bu karamsar düşgücünün üzerindeki egemenliğini artırıyordu. Ah! bir dosta rastlasa ne güzel olurdu! "Ey ulu Tanrım," diyordu Julien kendi kendine, "yeryüzünde benim için çarpan bir yürek var mı? Bir dostum olsa bile onurum ona hiçbir sırrımı açmamı buyurmuyor mu?"

Ata binip Kehl yakınlarında kederli kederli dolaşıyordu; burası Ren kıyısında, General Desaix ile Mareşal Gouvion-Saint-Cyr'in ölümsüzleştirdikleri küçük bir kasabaydı. Bir Alman köylüsü ona bu yürekli generallerin tarihe geçirdikleri küçük dereleri, yolları, Ren üzerindeki adacıkları gösteriyordu. Julien atını sol elle sürüyor, sağında Mareşal Saint-Cyr'in Anılar'ını süsleyen haritayı taşıyordu. Yükselen bir sevinç çığlığı başını kaldırmasına yol açtı.

Karşısındaki, birkaç ay önce Londra'da ona soylu kendini beğenmişliğin ilk kurallarını gösteren dostu Prens Korasoff'tu. Bir gün önce Strasbourg'a, bir saat önce de Kehl'e gelmişti, ömründe 1796 Kuşatması konusunda tek satır okumamış olan Korasoff, sözünü ettiğimiz büyük sanata bağlı kalarak Julien'e her şeyi açıklamaya girişti. Prensin gerçekleri anlatmadığını anlayacak kadar Fransızca bilen Alman köylüsü şaşkın şaşkın ona bakıyordu. Julien'se bu köylü gibi düşünmüyor, bu yakışıklı gence şaşkınlıkla bakıyor, ata binişindeki ustalığına bayılıyordu.

"Ne mutlu bir adam!" diyordu içinden. "Pantolonu ne kadar yakışmış; saçları ne kadar zarif kesilmiş! Ah! Ben de böyle olsaydım, belki Mathilde üç gün sevdikten sonra elinin tersiyle itmezdi beni."

Prens, Kehl Kuşatması'nı bitirdikten sonra:

— Yüzünüz Trappist keşişlerinden farksız, dedi Julien'e, Londra'da size öğrettiğim ciddiyeti abartmışsınız. Kederli bir yüz ifadesi insana yakışmaz; canı sıkkın görünmek gerekir. Kederliyseniz bir eksiğiniz, başaramadığınız bir şey var demektir.

Kederli durmak, kendini herkesten aşağı göstermektir. Buna karşılık, canı sıkkın mı duruyorsunuz, sizinle konuşmaya kalkan biri küçük düşer. Demek ki sevgili dostum, küçümsemenin ne kadar ciddi bir şey olduğunu anlamalısınız.

Julien ağzı bir karış açık onları dinleyen köylüye bir ekü attı.

— Güzel, dedi prens, çok ince bir davranış, soylu bir küçümseme! Çok çok iyi! Sonra atını dörtnala kaldırdı. İçi ahmakça bir hayranlıkla dolan Julien de ardından gitti.

"Ah! Onun gibi olsaydım, Croisenois'yı bana yeğlemezdi!" Aklı prensin gülünç davranışlarıyla karıştıkça bu tavırlara hayran kalmadığı için kendini küçümsüyor, böyle davranamadığı için mutsuz oluyordu. Doğrusu insan kendinden bundan fazla tiksinemezdi.

Onu gerçekten pek kederli gören prens:

— Aman Tanrım, dedi prens Strasbourg'a dönerlerken, servetinizi mi yitirdiniz, yoksa küçük bir oyuncuya mı âşıksınız?

Ruslar Fransızların adetlerini taklit etseler de hep elli yıl geriden gelirler. Şimdi XV. Louis dönemindeler.

Aşkla ilgili bu şaka Julien'in gözlerini yaşarttı: "Neden bu çok sevimli adama akıl danışmayayım?" dedi birden kendi kendine.

— Evet sevgili dostum, Strasbourg'da beni sırılsıklam âşık, aynı zamanda yüzüstü bırakılmış görüyorsunuz. Yakın

bir kentte yaşayan sevimli bir hanım üç günlük sevdanın ardından beni terk etti, duygularının bu şekilde değişmesi beni kahrediyor.

Uyduruk isimlerle prense Mathilde'in davranışlarını ve kişiliğini aktardı.

— Durun, daha fazla söylemeyin, dedi Korasoff, hekiminize güvenesiniz diye gerisini ben getireyim. Bu genç kadının kocasının büyük bir serveti var ya da kadın ülkenin en soylu insanlarından biri. Bir şeyle çok övünüyor olmalı.

Julien'in konuşacak cesareti kalmamıştı, başıyla onayladı.

— Çok güzel, dedi prens, işte size hemen içeceğiniz üç acı ilaç:

1) Adı ne demiştiniz? Madam ***'i her gün görmek.

— Madam de Dubois.

— Aman ne ad! dedi prens kahkahayı basarak; ama özür dilerim, sizin için çok yüce bir ad bu! Demek ki Madam de Dubois'yı her gün göreceksiniz; sakın ona soğuk ve yaralanmış görünmeyin, yüzyılınızın büyük ilkesini anımsayın: Sizden beklenenin tersini yapın. Hem de sizi onurlandırdığı günlerden bir hafta önceki halinize dönün.

— Ah! Ne sakindim o günlerde, diye haykırdı Julien umutsuzluk içinde, üstelik ona acıdığımı sanıyordum...

— Ee, kelebek ateşe koşar, diye sürdürdü prens insanlık kadar eski atasözüyle.

1) Onu her gün görüyorsunuz.

2) Topluluk içindeki başka bir kadının gönlünü çelmeye çalışın, ama sevdalı görünmeden, anlıyor musunuz? Sizden saklayacak değilim, rolünüz zor; düpedüz oyun oynayacaksınız, rol yaptığınız anlaşılırsa yandınız.

— Kadın çok akıllı, bense hiç değilim! Hapı yuttum, dedi Julien kederle.

— Hayır, yalnız sandığımdan daha fazla âşıksınız. Madam de Dubois Tanrı'nın ya çok soyluluk ya da çok para bağışladığı bütün kadınlar gibi yalnız kendisiyle ilgili. Size

değil kendine bakıyor, dolayısıyla sizi tanımıyor. Düş gücünü epey zorlayarak size gösterdiği iki üç sevgi nöbeti sırasında gerçek kişiliğinizi görmüyor, size düşlediği kahraman olarak bakıyordu...

İyi ama sevgili Julien, bunlar işin abecesi, yoksa siz okula yeni başlamış bir öğrenci misiniz?..

Ey Tanrım! Hadi gelin şu dükkâna girelim, bakın sevimli bir kara yakalık, Burlington-Street'teki John Anderson'dan getirilmiş sanki, şimdi onu alıp boynunuzdaki şu iğrenç siyah fuları çıkarın lütfen.

Bu tamam, dedi prens, Strasbourg'un en gözde tuhafiyecisinden çıkarken, sizin Madam de Dubois nasıl bir çevrede yaşıyor? Ey ulu Tanrım, ne ad ama! Sakın kızmayın sevgili Sorel, elimde değil... Siz şimdi kimin gönlünü çelmeye çalışacaksınız?

— Pek varlıklı bir çorap satıcısının iffetli geçinen kızının. Aklımı başımdan alan dünya güzeli gözleri var bu kızın; ülkenin hiç kuşkusuz en zarif kızı; ama bütün bu yüceliklerin ortasında biri gelip ona çorap dükkânından, ticaretten söz ederse, kıpkırmızı kesilip eli ayağına dolaşıyor. Talihsizliğe bakın ki babası Strasbourg'un en tanınmış çorap satıcılarından biri.

— Demek ki, dedi prens gülerek, çorap üretiminden söz edildiğinde, sizin güzel sizi değil, kendini düşünüyor. Bu ilahi gülünçlük işimize çok yarayacak, kadının güzel gözlerine bakıp bir çılgınlık yapmanızı önleyecek. Başarı kesin.

Julien konuşurken La Mole Konağı'na sık gelen Mareşal Fervaques'ın karısını düşünüyordu. Ölümünden bir yıl önce mareşalle evlenmiş güzel bir yabancıydı. Bütün amacı bir sanayicinin kızı olduğunu unutturmaktı ve Paris'te bir yerlere gelebilmek için kafasını erdeme takmıştı.

Julien prense içtenlikle hayrandı; onun neşeli davranışlarına sahip olabilmek için neler vermezdi! İki dost arasındaki konuşmanın sonu gelmedi; Korasoff da kendinden geçmişti:

Hiçbir Fransız kendisini bu kadar uzun süre dinlememişti. "Böylece öğretmenlerime ders vererek sözümü dinletmeyi başardım!" diyordu kendinden geçmiş olan prens içinden.

— İyice anlaştık sanırım, diyordu Julien'e belki onuncu kez, Madam de Dubois'nın yanında Strasbourglu çorap satıcısının genç güzel kızıyla konuşurken tutkulu davranmak yok. Buna karşılık mektup yazarken tutkunuzu fazlasıyla belli etmelisiniz. Erdemli geçinen bir kadın için iyi yazılmış bir aşk mektubu okumak hazların en yücesidir; bir an için gevşemesine yarar. O anda artık rol yapamaz, yalnız gönlünü dinler; öyleyse günde iki mektup yazacaksınız.

— Asla, asla! dedi eli ayağı kesilen Julien; oturup öyle üç satır yazacağıma gidip havanda dövdürürüm kendimi; ben yaşayan bir ölüyüm sevgili dostum, benden hiçbir şey beklemeyin artık. Bırakın yolun kenarında ölüp gideyim.

— İyi ama, size birtakım cümleler kurmaktan söz eden? Yedeğimde her türlü kadına, hatta erdemlilere bile hitap eden tam on cilt el yazısı aşk mektubu var. Bilirsiniz, Kalisky Londra'dan üç fersah ötedeki Richemond-la-Terrasse'ta yaşayan, İngiltere'nin, Dostların Dini Derneği mensubu olan en güzel kadınının gönlünü çelmeye çalışmadı mı?

Sabahın ikisinde dostundan ayrılan Julien'in mutsuzluğu azalmıştı.

Ertesi gün prens bir yazıcı çağırttı, iki gün sonra Julien'in elinde dünyanın en yüce, en hüzünlü erdeme hitap eden, güzelce numaralanmış elli üç mektup vardı.

— Elli dört tane değil, çünkü kadın elli üçüncü mektuptan sonra Kalisky'yi kovmuş; ama siz Madam de Dubois'nın gönlüne girmek istediğinize göre, çorap satıcısının kızının size kötü davranmasının ne önemi var?

Her gün ata biniyorlardı; prens Julien'e bayılıyordu. Ona duyduğu ani yakınlığı nasıl dile getireceğini bilemediğinden, sonunda Moskova'da yaşayan, yüklü bir mirasa konmuş kuzinlerinden biriyle evlendirmeyi önerdi.

— Evlendikten sonra, diye ekledi, benim nüfuzum ve nişanınız sayesinde sizi iki yılda albay yaparlar.

— İyi ama, o nişanı Napolyon vermedi ki.

— Hiç önemi yok, bu nişanı o yaratmadı mı? Hâlâ Avrupa'nın en önemli nişanı bu.

Julien az kalsın bu öneriyi kabul ediyordu; ancak görevi onu dükün yanına çağırıyordu; Korasoff'tan ayrılırken mektup yazmaya söz verdi. Julien ezbere okuduğu gizli mektubun yanıtını alıp doğruca Paris'e koştu; o arada iki gün yalnız kalınca Fransa'dan ve Mathilde'den ayrı kalmak ona ölümden beter göründü. "Korasoff'un bana önerdiği milyonlarla evlenmeyeceğim ama verdiği öğütlere uyacağım,"dedi kendi kendine.

Aslında gönül çelme sanatı onun işiydi; şimdi otuzunda olduğuna göre on beş yılı aşkın süredir başka bir şey düşünmüyor. "Akılsız olduğu söylenemez; kurnaz ve düzenbaz; bu tür kişilikler coşku yaşamayı, şiir söylemeyi beceremez; böyleleri tam bir savcı gibi davranırlar; bu yüzden de hiç yanılmazlar."

"Evet, evet, Madam de Fervaques'ın gönlünü çelmeye çalışmalıyım."

"Belki biraz canımı sıkar, ama hiç değilse, beni bir zaman çok sevmiş olanınkine öylesine benzeyen güzel gözlerine bakarım."

"Üstelik Fransız değil; dolayısıyla incelenmesi gereken yeni bir kişilik."

"Deli gibiyim, içim daralıyor, kendi bildiğimi yapacak yerde bir dostun öğütlerini tutmalıyım."

XXV. Bölüm

Erdem Bakanlığı

> Bu hazzı bunca ihtiyat ve ölçülülükle tadacaksam, benim için haz olmaktan çıkacaktır.
>
> LOPE DE VEGA

Kahramanımız Paris'e dönüp kendisine yollanan haberlere pek sevinmeyen Marki de La Mole'ün çalışma odasından çıkar çıkmaz Kont Altamira'nın evine koştu. Bu yakışıklı yabancı, ölüm cezasına çarptırılmış olmanın verdiği üstünlüğe ciddiyet ve Tanrı'ya inanan biri olmanın mutluluğunu da eklemişti; kontun bu iki niteliği ve özellikle de soylu bir aileden gelmiş olması onunla sık sık görüşen Madam de Fervaques'a uyuyordu.

Julien, Altamira'ya kadına delice vurgun olduğunu itiraf etti.

— En yüce, en arı erdem bu kadında mevcut, diye karşılık verdi Altamira, ama biraz Cizvit yanlısıdır ve tumturaklı konuşmayı sever. Bazen ağzından çıkan her sözcüğü anlasam da, cümlenin bütününden hiçbir anlam çıkaramam. Fransızcayı söylendiği kadar iyi bilmediğim izlenimi uyandırır bende. Onunla tanışırsanız adınızı duyurur; soylular arasında ağırlığınızı artırırsınız. Ama biz şimdi Bustos'a gidelim, dedi

Kont Altamira; eskiden mareşalin karısının çevresinde epey dolanmıştı.

Don Diego Bustos yazıhanesindeki bir avukat gibi hiç ağzını açmadan olayı uzun uzun anlattırdı. Kapkara bıyıklı, keşiş suratlı, fazlasıyla ciddi bir insandı; ayrıca bir Carbonaro'ydu.[102]

— Anlıyorum, dedi sonunda Julien'e, Mareşal Fervaques'ın karısının sevgilisi oldu mu, olmadı mı? Başarıya ulaşma umudunuz var mı, yok mu? Asıl sorun bu. Kendi payıma ben başarısızlığa uğradım. Acımı unuttuğumdan onun hakkında şöyle düşünüyorum: Çoğu kez öfkelidir ve şimdi anlatacağım gibi pek kindardır.

Bütün girişimlerinin üstüne bir tutku cilası çeken, üstün yeteneklilere özgü o hırçın kişiliklerden biri olduğunu söyleyemem doğrusu. Tersine ender bulunan güzelliğini ve teninin canlı renklerini Hollandalılarda rastlanan ağırkanlı, sakin tavrına borçludur.

Julien İspanyolun sarsılmaz serinkanlılığı ve ağır konuşması karşısında sabırsızlanıyor; zaman zaman ağzından tek heceli sözcükler kaçırıyordu.

— Beni dinleyecek misiniz? dedi Don Diego ciddi bir ifadeyle.

— *Furia francese*'yi[103] bağışlayın, kulağım sizde, dedi Julien.

— Kısacası Mareşal Fervaques'ın karısı fazla kindardır; hiç yüzlerini görmediği insanlara, avukatlara, Charles Collé[104] gibi aykırı şarkılar yazan zavallı insancıklara karşı amansız davranır; şarkıyı bilirsiniz canım:

Benim de saplantım
Marote'a aşkım, vb.

---

102 XIX. yüzyıl başlarında İtalya'da kurulmuş ihtilalci *Carbonari* gizli derneğinin üyelerine verilen ad. (ç.n.)

103 İt. – Fransız çılgınlığını (ç.n.)

104 Charles Collé (1709-1783), Fransız şarkı ve oyun yazarı (ç.n.)

Julien şarkının bütün sözlerini dinlemek zorunda kaldı. İspanyol şarkıyı Fransızca söylemekten çok hoşlanıyordu.

Bu ilahi şarkı hiç bu kadar sabırsızlıkla dinlenmemiştir doğrusu. Şarkı bitince:

— Mareşalin karısı şu şarkıyı yazanı da görevinden attırdı, dedi Don Diego Bustos:

Âşık bir gün kabaredeyken...

Onu da söyleyecek diye ödü patladı Julien'in. Ama adam şarkıyı anlatmakla yetindi. Şarkı gerçekten de edepsizdi, dine saygısızlık ediyordu.

— Mareşalin karısı bu şarkıya sinirlendiğinde, dedi Don Diego, onun düzeyindeki bir kadının bu tür saçmalıkları okumaması gerektiğini belirttim. Dindarlık ve ağırbaşlılık ne kadar gelişirse gelişsin, Fransa'da hep bir kabare edebiyatı vardır. Mareşal Fervaques'ın karısı şarkıyı yazan o zavallı yarım maaşlı adamı on sekiz franklık işinden attırınca, dikkat edin, bu ozan bozuntusuna kendi silahlarınızla saldırıyorsunuz, o da kendi uyaklarıyla karşılık verebilir, dedim. Oturup erdem üstüne bir şarkı yazar. Altın kaplamalı bütün salonlarda adınız geçer; gülmeye bayılan insanlar adamın taşlamalarını ağızlarından düşürmez. Mareşalin karısının bana verdiği yanıtı tahmin edebilir misiniz mösyö?

— Yüce Tanrı adına, bütün Paris seve seve kendimi kurban ettiğimi görür, bu da Fransa için yeni bir gösteri olur, benim de en güzel günüm. Gözleri hiç o anki kadar güzel olmamıştı.

— Gözleri harika, diye bağırdı Julien.

— Ona âşık olduğunuzu görüyorum... Aslında, diye sürdürdü Don Diego Bustos ciddi bir ifadeyle, insanı öç almaya yönelten hırçın bir yapısı yok. Çevresine zarar vermeyi sevmesi sanırım mutsuz oluşundan, yüreğindeki yaradan kaynaklanıyor. Erdemlilik taslamaktan bıkmış biri olmasın karşımızdaki?

İspanyol bir dakika boyunca Julien'e baktı.

— Bütün sorun bu, diye ekledi ciddi bir tavırla, işte buna biraz umut bağlayabilirsiniz. Bu konu üzerinde mütevazı bir şekilde hizmetkârlığını yaptığım iki yıl boyunca çok düşündüm. Seven bir insan olarak mösyö, bütün geleceğiniz bu büyük soruna bağlı: Karşımızdaki erdemlilik taslamaktan bıkmış, mutsuz olduğu için kötülük eden bir kadın mı?

— Yoksa, dedi Altamira daldığı derin sessizliği bozarak, bu sana yirmi kez söylediğim gibi düpedüz Fransız kendini beğenmişliği mi? O yaradılıştan üzgün ve duygusuz kişiliği onu mutsuz eden babasının, hani şu ünlü çorap satıcısının eseri mi? Onun için tek bir mutluluk olabilirdi: Toledo'da yaşayıp ona her gün ardına dek açık duran cehennem kapısını gösterecek bir papaza günah çıkartmak.

Julien kapıdan çıkmak üzereyken:

— Altamira bana bizimkilerden olduğunuzu söyledi, dedi Don Diego aynı ciddi ifadeyle. Günün birinde özgürlüğümüze kavuşmamıza yardım edersiniz, dolayısıyla şu küçük gönül işinde de ben size yardımcı olacağım. Madam Mareşal'in üslubunu tanımanız yararlı olur; alın size kendi elinden çıkmış dört mektup.

— Onları temize çekip size geri getiririm, diye seslendi Julien.

— Konuştuklarımızı kimse bilmeyecek, değil mi?

— Onurum üstüne yemin ederim, hiç kimse! diye bağırdı Julien.

— Öyleyse Tanrı yardımcınız olsun, diye ekledi İspanyol; sonra sessizce Altamira ile Julien'i merdivene dek geçirdi.

Bu sahne karşısında biraz neşelenen Julien neredeyse gülümseyecekti. "Şu sofu Altamira zina suçu işlemem için bana yardım ediyor," diyordu içinden.

Don Diego Bustos'un o ciddi konuşması boyunca Julien Aligre Oteli'ndeki saatin vuruşlarını dikkatle dinlemişti.

Akşam yemeği yaklaşıyordu, dolayısıyla Mathilde'i yeniden görecekti. Eve dönüp büyük bir özenle giyindi.

"İlk salaklığı yaptım bile," dedi merdivenden inerken; prensin dediklerini eksiksiz yerine getirmeliyim.

Yeniden odasına çıktı, sıradan bir yolculuk giysisi giydi.

Şimdi sıra bakışlara geldi. Saat beş buçuktu, akşam yemeği altıda yeniyordu. Oturma odasına inmek geldi aklına, kimse yoktu. Mavi kanepeyi görünce, öyle duygulandı ki gözleri yaşardı; az sonra yanakları yanmaya başladı. "Bu sersemce duyarlılığı yenmek gerek," dedi içinden öfkeyle, "Yoksa duygularımı ele verecek," Umursamazmış gibi görünmek için bir gazete alıp üç dört kez salondan bahçeye gidip geldi.

Bakışlarını ancak korku içinde titreyerek ve büyük bir meşenin ardına gizlenerek Matmazel de La Mole'ün penceresine çevirebildi. Pencere sımsıkı kapalıydı; az kalsın yere yığılıyordu, uzun süre meşeye yaslandı; sonra sendeleyerek gidip bahçıvanın merdivenine baktı.

Bir ara ne yazık ki şimdikine hiç benzemeyen koşullarda zorladığı zincir halkası onarılmamıştı. Julien çıldırmış gibi halkayı alıp sıkıca dudaklarına bastırdı.

Böyle uzun süre salonla bahçe arasında gidip geldikten sonra kendini müthiş yorgun hissetti; bu da derinden algıladığı ilk başarısı oldu. Böylece solgunlaşan bakışlarım duygularımı ele vermeyecek! Derken konuklar salona gelmeye başladı; kapının her açılışında Julien'in yüreği duracakmış gibi oluyordu.

Masaya oturuldu. Sonunda her zamanki alışkanlığıyla kendini bekleten Matmazel de La Mole göründü. Gelişinden haberdar olmadığı Julien'i görünce kıpkırmızı kesildi; Prens Korasoff'un öğüdünü tutan Julien kızın ellerine baktı; titriyorlardı. Bunu görünce anlatılamayacak kadar heyecanlanan Julien yorgun oluşuna çok sevindi.

M. de La Mole onu övdü. Az sonra markiz yorgun görünüşüyle ilgili iki çift övücü söz söyledi. "Matmazel de La Mole'e gereğinden çok bakmamalı, ama gözlerimi de ka-

çırmamalıyım. Şu başıma gelen talihsizlikten bir hafta önce nasılsam öyle görünmeliyim..." Elde ettiği başarıya sevindi. Salonda kaldı. İlk kez evin hanımına dikkat ederek çevresindekileri konuşturmaya, konuşmayı canlı tutmaya büyük çaba harcadı.

İnceliğinin ödülünü de aldı: Saat sekize doğru Madam Mareşal Fervaques'ın geldiği duyuruldu. Julien hemen ortalıktan kayboldu, iki dirhem bir çekirdek giyinmiş olarak geri döndü. Madam de La Mole bu saygı gösterisine çok sevindi, duyduğu hoşnutluğu göstermek için Madam de Fervaques'a onun yolculuğundan söz etti. Julien, Madam Mareşal'in yanına, bakışlarını Mathilde'e hissettirmeyecek biçimde oturdu. Çapkınlık sanatının bütün kurallarına uyarak yerine yerleşince, Madam de Fervaques'a hayranlığını belli etme fırsatını buldu. Korasoff'un kendisine armağan ettiği elli üç mektubun ilki bu sınırsız hayranlıkla ilgili bir tiradla başlıyordu.

Madam Mareşal Opera-Buffa'ya gideceğini söylediğinde, Julien de oraya koştu; Şövalye de Beauvoisis ile karşılaştı, o da Julien'i Madam de Fervaques'ın locasının yanındaki, Meclis'ten soylu beylerin oturdukları locaya götürdü. Julien gözlerini kadından ayırmadı. Konağa dönerken, "Bir kuşatma günlüğü tutmalıyım," dedi içinden; "Yoksa yaptığım hamleleri unuturum." Kendini bu sıkıcı konuda iki üç sayfa yazmaya zorladı, böylece ne gariptir ki Matmazel de La Mole'ü hemen hiç düşünmemeyi başardı.

Mathilde yolculuğu sırasında Julien'i neredeyse unutmuştu. "Aman canım sıradan bir adam işte," diye düşünüyordu, "Adı bana hep ömrümün en büyük yanılgısını anımsatacak. Kendi isteğimle bilgeliğin ve onurun sıradan düşüncelerini yeniden benimsemeliyim, onları unutan kadın çok şey yitirir." Sonra Marki de Croisenois'yla uzun süredir hazırlığı yapılan evlilik sözleşmesinin tamamlanmasına karar verdi. Marki sevinçten havalara uçuyordu; Mathilde'in,

onca gurur duymasına neden olan bu tavrının bir boyun eğişten ibaret olduğunu öğrense afallardı.

Ama Julien'i görünce Matmazel de La Mole'ün bütün düşünceleri değişti. "Aslında benim kocam bu," dedi kendi kendine; "Bilgece düşünceleri yeniden benimseyeceksem, onunla evlenmeliyim."

Julien'den mutsuz tavırlar, uygunsuz davranışlar bekliyor; vereceği yanıtları hazırlıyordu: Çünkü yemekten sonra mutlaka ona birkaç söz söylemeyi deneyecekti. Oysa Julien inatla salonda kalıp bahçeye hiç bakmadı. Ama bunun için ne büyük çaba harcadığını Tanrı bilir! "Bu açıklamayı hemen yapmalıyım," diye düşündü Matmazel de La Mole ve bahçeye çıktı, ama Julien ardından gelmedi. Mathilde salonun camlı kapılarının önünde dolaştı; Julien'i Madam de Fervaques'a Ren kıyılarını süsleyen, onlara başka bir hava kazandıran eski şatoları anlatırken gördü. Kimi salonlarda nükte adı verilen duygulu, parlak sözler söylemeyi becermeye başlamıştı.

Prens Korasoff Paris'te olsaydı göğsü kabarırdı: Bu akşam tam öngördüğü gibi geçiyordu.

Ayrıca Julien'in sonraki günlerdeki davranışını da onaylardı.

Gizli hükümetin üyeleri arasında çevrilen bir entrika birkaç mavi kuşak nişanı hazırlıyordu; Mareşal Fervaques'ın karısı da büyük amcasının şövalye yapılması için bastırıyordu. Marki de La Mole aynı şeyi kayınbabası için istiyordu; dolayısıyla çabalarını birleştirdiler ve Madam Mareşal hemen her gün La Mole Konağı'na gelmeye başladı. Julien markinin yakında bakan olacağını ondan öğrendi: Camarilla[105] için anayasayı üç yıl içinde hiçbir çatışma yaşanmaksızın yürürlükten kaldırmak üzere çok ustaca bir tasarı hazırlamıştı.

---

105 Kral ve hükümdarların çevresindeki danışmanlar grubu, küçük meclis. (ç.n.)

M. de La Mole bakan olursa Julien piskoposluğa atanmasını umut edebilirdi: Ama bütün bu önemli çıkarları görmemesi için gözlerinin üstüne bir örtü çekilmiş gibiydi. Düş gücü artık onları neredeyse çok uzaktan şöyle böyle seçebiliyordu. Onu bir çılgına dönüştüren o korkunç yürek sızısı, tüm geleceğinin ancak Matmazel de La Mole'le aralarındaki ilişkiye bağlı olduğuna inanmasına neden oluyordu. Beş altı yıl özen gösterirse kıza kendini yeniden sevdirmeyi umuyordu.

O duygusuz zihni görüldüğü gibi tam anlamıyla sapıtmıştı. Eskiden onu başkalarından ayıran bütün niteliklerden geriye azıcık kararlılık kalmıştı. Prens Korasoff'un belirlediği davranış biçimine somut olarak bağlı kalıyor, her akşam Madam de Fervaques'a epey yakın oturuyor, ama söyleyecek tek sözcük bulamıyordu.

Mathilde'e kendini toplamış gibi görünmek için harcadığı çaba ruhundaki bütün gücü tüketiyor, Madam Mareşal'in yanında ölü gibi oturuyordu; çektiği aşırı bedensel acı gözlerindeki ateşi bile söndürmüştü.

Madam de La Mole'ün görüşleri, kendisini düşes yapabilecek kocasının görüşlerinin aynısı olduğundan birkaç gündür Julien'i göklere çıkarıyordu.

XXVI. Bölüm

Tinsel Aşk

Adeline,
Kuşkusuz Doğa'nın dile getirmek istediği
Ekvator çizgisini aşmayan
O yurtsever, dingin süslemeye de sahiptir davranışlarında:
Tıpkı yüksek rütbeli bir Çinli kamu görevlisinin
Büyük haz duyacağından emin olmadıklarını
Güzel bulmayışı gibi,
Davranışı en küçük bir ipucu vermez.
Don Juan, c. XIII, kıta 84

"Bu ailenin bireylerinin hayata bakış açılarında bir çılgınlık var," diye düşünüyordu Madam Mareşal; "Hepsi dinlemekten başka bir şey bilmeyen ama gerçekten güzel gözlü şu genç rahibe tutkun."

Julien de Madam Mareşal'in davranışlarında kusursuz bir nezaketi, dahası büyük bir heyecana kapılma olanaksızlığını yansıtan o soylu insanlara özgü dinginliğin kusursuz örneğini görüyordu. Beklenmedik davranışlarda bulunmak, kendini denetleyememek Madam Mareşal'i astlarına tepeden bakmamak kadar irkiltirdi. En küçük duyarlılık belirtisi onun gözünde üst düzeydeki bir insanın yerine getirmekle

yükümlü olduğu şeylere büyük zarar veren, yüz kızartıcı düşünsel bir sarhoşluktu. En büyük mutluluğu kralın son avından söz etmek, en gözde kitabıysa Saint-Simon Dükü'nün Anıları'nın özellikle insanların soyağaçlarını anlatan bölümleriydi.

Julien salondaki ışık düzenine göre Madam de Fervaques'ın güzelliğini uygun bir şekilde izleyeceği yerleri biliyordu. Gidip önceden oralara oturuyor, ama iskemlesini Mathilde'i görmeyecek biçimde yerleştirmeye büyük özen gösteriyordu. Onun böyle kendinden kaçmasına şaşan kız, günün birinde nakışını alarak mavi kanepeden kalktı ve Madam de Fervaques'ın oturduğu koltuğun yakınındaki küçük masaya geldi. Julien, Madam de Fervaques'ın şapkasının üzerinden rahatça görebiliyordu. Kızın, yazgısını belirleyen gözleri ilkin Julien'i korkuttu, sonra aniden alışılmış kayıtsızlığından sıyrılıp bol bol, hem de çok güzel konuştu.

Madam Mareşal'le konuşsa da, tek amacı Mathilde'in ruhunu etkilemekti. Öyle coştu ki Madam de Fervaques sonunda söylediklerinden hiçbir şey anlamaz oldu.

İlk başarısı buydu. Julien'in aklına bu konuşmayı Alman gizemciliğini yansıtan, fazlasıyla dindar, Cizvitvari birkaç cümleyle tamamlama düşüncesi gelseydi, Madam Mareşal onu yaşadıkları yüzyılı yeniden düzenleyecek üstün insanlar arasına yerleştirirdi.

"Madam de Fervaques'la böyle uzun uzun, böyle ateşli konuşacak kadar zevksizlik gösterdiğine göre," diyordu Matmazel de La Mole içinden, "artık yanıma gelse de söylediklerini dinlemeyeceğim." Biraz zor da olsa bütün gece sözünü tuttu.

Gece yarısı odasına götürmek için annesine şamdanıyla eşlik ettiği sırada Madam de La Mole merdivende durup Julien'e övgüler yağdırdı. Mathilde'in cinleri tepesine çıktı; artık o gece uyuyamazdı. Ama bir düşünce yüreğine su serpti: "Benim küçümsediğim kişi Madam Mareşal'in gözünde çok üstün nitelikli biri olabilir."

Julien'e gelince, en azından harekete geçmiş, mutsuzluğu azalmıştı; rastlantıyla gözleri Prens Korasoff'un kendisine armağan ettiği elli üç mektubu koyduğu Rus işi deri cüzdana takıldı. İlk mektubun altında şu yazıyı gördü: *İlk görüşmeden bir hafta sonra 1 numara gönderilecek.*

"Aman, geç kaldım!" diye bağırdı Julien, "Çünkü Madam de Fervaques'la uzun süredir görüşüyorum." Hemen bu ilk aşk mektubunu temize çekti; bu insanı sıkıntıdan öldürecek, erdem konusunda söylenmiş cümlelerle dolu bir mektuptu; neyse ki Julien daha ikinci sayfada uyuyakaldı.

Birkaç saat sonra odaya vuran güneş onu masada uyuklarken buldu. Ömrünün en zor anlarından biri her sabah uyandığında başına gelen talihsizliği hatırladığı andı. O günse mektubu temize çekmeyi neredeyse gülerek tamamladı. "Yeryüzünde böyle bir mektup yazacak genç bulunabilir mi!" diyordu kendi kendine. Dokuzar satırlık birkaç cümle saydı. Özgün mektubun altında kurşunkalemle yazılmış bir not gördü.

Bu mektuplar elden götürülecek. Ata binilecek, siyah boyun bağı takılacak, mavi redingot giyilecek. Mektup üzgün bir yüzle kapıcıya bırakılacak: Bakışlarda derin bir hüzün olacak. Bir oda hizmetçisine rastlanırsa, gözler kaçamak bir şekilde silinecek. Oda hizmetçisiyle konuşulacak. Bütün bunlar eksiksiz yerine getirildi.

"Bu yaptıklarım düpedüz gözüpeklik," diye düşündü Julien Fervaques Konağı'ndan çıkarken, "Neyse, tüm sorumluluk Korasoff'un. Böylesine erdemiyle ünlü bir kadına mektup yazmayı göze almak! Küçümsenip yerin dibine batırılacağım mutlaka, ama hiçbir şey beni bu kadar eğlendirmeyecek. Aslında bu duyarlı olabileceğim tek güldürü. Ben dediğim şu tiksindirici varlığı gülünç düşürmek beni eğlendirecek. İşe yarayacağına inansam, kendimi avutmak için bir iki suç bile işlerdim."

Bir aydır Julien'in yaşamındaki en güzel an atını ahıra bıraktığı andı. Korasoff ona hangi bahaneyle olursa olsun

kendisini yüzüstü bırakan sevgiliye bakmayı yasaklamıştı. Ama Mathilde'in çok iyi tanıdığı nal sesleri, Julien'in birini çağırmak için ahırın kapısını kırbaçlayış biçimi kimi zaman onu penceresindeki perdenin arkasına çekiyordu. Muslin perde çok ince olduğundan, Julien zaman zaman kızı seçebiliyordu. Şapkasının altından usulca bakıp gözlerini değilse bile, Mathilde'in karaltısını görüyordu. "Dolayısıyla o da benim gözlerimi göremez," diyordu içinden, "Onun için bu bakmak anlamına gelmez."

Akşam Madam de Fervaques, Julien'e o sabah kederli bir halde kapıcısına bıraktığı o gizemli, dindar, felsefi söylevi almamış gibi davrandı. Bir gün önce rastlantı Julien'in önüne tumturaklı konuşma fırsatı çıkarmıştı; Mathilde'in gözlerini görecek biçimde oturdu. Kız da Madam Mareşal'in gelişinden az sonra mavi kanepeden kalktı: Böylece her zamanki grubunu yüzüstü bırakıyordu. Bu yeni kapris M. de Croisenois'ı üzdü; adamın çektiği açık seçik acı Julien'e mutsuzluğunun en korkunç yanını unutturdu.

Yaşamındaki bu beklenmedik değişim onu melekler gibi konuşturdu ve özgüven en yüce erdeme tapınaklık eden yüreklere bile sızdığından, Madam Mareşal arabasına binerken, "Madam de La Mole haklı," dedi kendi kendine, "Şu genç rahip seçkin bir insan. Varlığım ilk günlerde onu çekingen yapmış olabilir. Aslında bu evde karşılaşılan her şeyde bir hafiflik var; orada yalnız yaşlılığın getirdiği erdemleri görüyorum, bunların yaşın sağladığı aynaya ihtiyaçları varmış. Bu delikanlıysa aradaki ayrımı görebildi; güzel yazıyor, ama mektubunda öğütlerimle onu aydınlatmamı istemesinin, aslında insanın kendisinin bile fark etmediği bir duygu olmasından korkuyorum."

"Bununla birlikte düşüncelerin değişimi çoğunlukla böyle başlamıştır! Beni umutlandıran, mektuplarını görme fırsatını bulduğum bir sürü gence oranla bu mektubun yazılış

biçimi oldu. Ne derece dokunaklı olduğunu görmemek elde değil, bu genç Levi rahibinin yazısında çok büyük bir ciddiyet, çok sağlam bir inanç var; demek ki XIV. Louis'nin mezarı başında dua eden Masillon[106] kadar erdemli."

106 Jean-Baptiste Massillon (1663-1742), Fransız din adamı. (ç.n.)

XXVII. Bölüm

Kilisenin En Güzel Mevkileri

> Görülecek hizmetler mi dediniz! Yetenek mi! Hak etme mi! Of! Birbirini kollayanlar arasına katılın çok daha iyi!
>
> TELEMAKHOS

Böylece er geç Fransız Kilisesi'nin en güzel mevkilerini insanlara dağıtabilecek güzel bir kadının kafasında piskoposluk düşüncesiyle Julien'in adı ilk kez bir araya geliyordu. Ama Julien bu avantajı fark edecek durumda değildi; şu anda aklı fikri başına gelen felaketteydi, bundan fazlasını düşünemiyordu: Tersine her şey acısını iki katına çıkarıyordu; örneğin, odasını görmeye katlanamıyordu. Akşam elinde mumla odaya döndüğünde, her mobilya, her küçük süs sanki ona kederinin yeni bir ayrıntısını acıyla dile getiriyordu.

"Bugün zorlu bir işim var," dedi odasına döndüğünde, uzun süredir unuttuğu bir canlılıkla: "İkinci mektubun birincisi kadar sıkıcı olacağını umalım."

Daha da sıkıcıydı. Temize çektiği o kadar saçmaydı ki, anlamını bir yana bırakıp satır satır yazmayı seçti.

"Bu mektup, Londra'daki diplomat ustamın bana yazdırdığı Munster Antlaşması'nın resmi tutanaklarından daha tumturaklı," diyordu içinden.

Ancak o zaman asıllarını ağırbaşlı Don Diego Bustos'a geri vermeyi unuttuğu Madam de Fervaques'ın mektuplarını anımsadı. Hemen kalkıp aradı; onlar da en az Rus soylusununkiler kadar tumturaklı ve anlaşılmazdı. Bu mektuplara da tam bir belirsizlik hâkimdi. Sözcükler her anlama geliyor, hiçbir şey anlatmıyordu. "Her yöne çekilebilecek sözler," diye düşündü Julien. Hiçlik, ölüm, sonsuzlukla ilgili o ulvi düşünceler arasında, belirgin olan tek şey gülünç duruma düşmenin verdiği büyük korku.

Kısa tuttuğumuz bu tek kişilik konuşma on beş gün arka arkaya yinelendi. Kıyametle ilgili bir yorumu temize çekerken uyumak, ertesi gün mektubu kederli bir yüzle götürmek, Mathilde'in giysisinin ucunu görme umuduyla atı ahıra bırakmak, oturup çalışmak, Madam de Fervaques'ın La Mole Konağı'na gelmediği akşamlar operada boy göstermek, tüm bunlar Julien'in tekdüze geçen yaşamının başlıca olaylarıydı. Madam de Fervaques markizi görmeye geldiğinde işler daha ilginçleşiyordu; o zaman Madam Mareşal'in şapkasının kanatlarının altından Mathilde'in gözlerini görebiliyor, tumturaklı bir konuşmaya girişebiliyor, renkli ve duygusal cümleleri hem daha çarpıcı, hem daha zarif oluyordu.

Söylediklerinin Mathilde'e saçma geldiğini çok iyi hissediyor, ama sözcükleri söyleyişindeki incelikle kızı etkilemek istiyordu; dolayısıyla tiksinti verici bir gözüpeklikle kişiliğinin kimi yanlarını abartıyordu. Kısa zamanda Madam Mareşal'e sıradan görünmemek için yalın ve mantıklı düşüncelerden uzak durmak gerektiğinin ayrımına vardı. Böylece gözlerine girmek istediği bu iki soylu hanımın bakışlarındaki ilgiye ya da kayıtsızlığa göre sözü uzatıyor ya da kısa tutuyordu.

Sonuç olarak yaşamı günlerini hiçbir şey yapmadan geçirdiği döneme oranla daha katlanılır hale gelmişti.

"İyi ama şu iğrenç yazılı ödevlerin on beşincisini temize çekiyorum; bundan önceki on dört mektup hiç aksatılmadan Madam Mareşal'in İsviçreli kapıcısına teslim edildi. Yazı masasındaki bütün çekmeceleri mektuplarımla doldurma onuruna ereceğim. Ve kadın bana hâlâ hiçbir şey yazmamışım gibi davranıyor! Ne olacak bu işin sonu? Bu ısrarcılığını sonunda benim gibi onun da canını sıkacak mı acaba? Korasoff'un, Richmondlu tarikat üyesi hanıma âşık Rus dostunun çok garip bir adam olduğunu kabul etmek gerekir; insan bundan daha can sıkıcı olamaz," dedi bir akşam kendi kendine.

Rastlantı eseri büyük bir generalin manevralarıyla karşı karşıya kalan bütün sıradan insanlar gibi, Julien de genç Rus'un güzel İngiliz'in yüreğini çelmek için yaptığı hamlelerden hiçbir şey anlamıyordu. İlk kırk mektup kendisine yazma gözüpekliğini gösterdiği için özür dilemeye ayrılmıştı. Belki de canı ölesiye sıkılan o tatlı kızı her günkü yaşamından daha renkli mektuplar almaya alıştırmak söz konusuydu.

Bir sabah Julien'e bir mektup getirdiler; Madam de Fervaques'ın adının baş harflerini tanıdı, daha birkaç gün önce hiç olasılık vermeyeceği bir telaşla mührü açtı: Bu bir akşam yemeği davetiydi.

Hemen Prens Korasoff'dan tavsiye istedi. Genç Rus, ne yazık ki yalın ve anlaşılır olunması gereken konuları yakışıklı ozan Dorat[107] gibi es geçmişti; Julien Madam Mareşal'in yemeğinde nasıl davranacağını kestiremedi.

Tuileries Sarayı'ndaki Diane galerisi gibi altın kaplamalarıyla süslenmiş, tahta duvar kaplamalarına yağlıboya resimler asılmış olan salon son derece görkemliydi. Resimlerde beyaz lekeler vardı. Julien tabloların içeriğinin evin sahibesi-

107 Claude Joseph Dorat (1734-1780), Fransız şair. (ç.n.)

ne biraz edepsiz göründüğünü, dolayısıyla resimleri düzelttirdiğini daha sonra öğrendi. Ahlak yüzyılı! diye düşündü.

O salonda gizli mektubun yazımında hazır bulunan üç kişiyi tanıdı. Bunlardan biri Madam Mareşal'in amcası *** Piskoposu'ydu, kilisedeki rütbeleri dağıtmak onun elindeydi ve söylentiye göre yeğeninin bir dediğini iki etmezdi. "Ne büyük bir iş başarmışım," dedi Julien içinden kederli bir gülümsemeyle, "ve umurumda değil! Oysa işte ünlü *** Piskoposu'yla aynı sofradayım."

Akşam yemeği çok sıradan, konuşmalar bıktırıcıydı. "Kötü bir kitabın sayfaları gibi," diye düşünüyordu Julien. İnsanların bütün büyük düşüncelerine gururla değiniliyordu, ama insan bunları üç dakika dinledikten sonra konuşmacının o tumturaklı dilinin mi yoksa korkunç bilgisizliğinin mi ağır basacağını merak ediyordu.

Okurlar, sanırız La Mole Konağı'ndaki salonu aşağılık iftiralarıyla zehirleyen akademi üyesinin yeğenini, hani şu profesör olmak isteyen Tanbeau adlı ufak tefek edebiyatçıyı unutmuştur.

Julien, Madam de Fervaques'ın mektuplarını yanıtlamasa da, onları yazdıran duyguyu hoşgörüyle karşılamasına işte bu ufak tefek adamın yol açmış olabileceğini düşündü. M. Tanbeau'nun karanlık ruhu, Julien'in başarılarını düşündükçe parçalanıyordu; ama beri yandan salak da olsa üstün nitelikli de olsa, insan aynı anda iki yerde birden olamayacağından, "Sorel şu yüce Madam Mareşal'in sevgilisi olursa kadın onu çok iyi koşullarda Kilise'de bir yere yerleştirir, ben de böylece La Mole Konağı'nda ondan kurtulmuş olurum," diyordu yarının profesörü içinden.

Sayın Rahip Pirard, Julien'e Fervaques Konağı'nda elde ettiği başarılar konusunda uzun vaazlar verdi. Bizim çatık kaşlı Jansenistle erdemli Madam Mareşal'in Cizvit yanlısı, halkın ruhunu temizlemeye uğraşan kralcı salonu arasında tarikat kıskançlığı vardı.

XXVIII. Bölüm

Manon Lescaut

> Ancak başrahibin salaklığını ve eşekliğini anladıktan sonra karaya ak, aka kara diyerek güzelce başarıya ulaşıyordu.
>
> LICHTEMBERG

Rus'un tavsiyeleri mektup yazdığınız kişiyle konuşurken, söylediklerine asla karşı çıkmamayı öğütlüyordu. En coşkulu hayranlık gösterisini hiç kesmemek gerekiyordu; mektuplar her gün bu varsayımdan yola çıkılarak yazılıyordu.

Bir akşam operada Madam de Fervaques'ın locasında Julien Manon Lescaut balesini göklere çıkarıyordu. Böyle konuşmasının biricik nedeni baleyi beş para etmez bulmasıydı.

Madam Mareşal balenin Rahip Prévost'nun romanının düzeyine ulaşamadığını söyledi.

"Nasıl olur!" diye düşündü Julien şaşırıp kalarak, bu kadar erdemli biri bir romanı övsün! Madam de Fervaques haftada iki üç kez o değersiz yapıtların yazarlarının duygusal yanılgılara hazır bir gençliği baştan çıkarmaya uğraştıklarını öne sürerdi.

"Bu ahlaksız ve tehlikeli roman tarzında Manon Lescaut'nun ilk sıralarda yer aldığı söyleniyor," diye sürdürdü Madam Mareşal. "Suçlu bir yüreğin hak ettiği zayıflıkların ve kaygıların bu romanda derinliği olan bir doğrulukla anlatıldığı söyleniyor; ama bu Bonaparte'ınızın Sainte-Hélène'de bunun uşaklar için yazılmış bir roman olduğunu ileri sürmesini engellememiştir."

Bu sözler Julien'in ruhunu anında harekete geçirdi. "Birileri beni Madam Mareşal'in gözünden düşürmek istiyor; demek Napolyon'a duyduğum hayranlığı kadına yetiştirmişler. Bu bilgi kadını bana tavrını ortaya koyacak ölçüde etkilemiş olmalı." Bunu fark etmek bütün gece Julien'i eğlendirdi ve eğlendirici öyküler anlatmasına neden oldu. Operanın çıkışında Madam Mareşal'den izin isterken: "Beni sevenin Bonaparte'ı sevmemesi gerektiğini unutmayın mösyö," dedi kadın; "olsa olsa Yaradan'ın başımıza getirdiği bir zorunluluk sayabilirsiniz onu. Ayrıca o adamın ruhunda sanatın başyapıtlarını duyumsayacak hassasiyet yoktu."

Julien, *beni sevenin* sözünü yineleyip duruyordu; "Bu lafın ya hiç anlamı yok ya da her anlama geliyor." Dilin, biz zavallı taşralılarda bulunmayan gizemli oyunları işte bunlar. Madam Mareşal'e gönderilecek upuzun bir mektubu temize çekerken Madam de Rênal'i düşündü.

— Nasıl olur? dedi kadın ertesi gün Julien'e yapmacık görünen bir kayıtsızlık içinde, dün akşam operadan çıkışta yazdığınız bir mektupta bana Londra'dan, Richmond'dan söz etmişsiniz!

Julien'in eli ayağına dolaştı; mektubu ne yazdığını düşünmeden, satır satır aktarmış ve Londra, Richmond sözcüklerinin yerine Paris'le Saint-CIoud'yu yazmayı unutmuştu besbelli. Bir şeyler söylemeye çalışsa da sonunu getiremedi: Az kalsın çılgın bir kahkaha patlatacaktı. Sonunda söyleyecek bir şeyler bulmaya çalışırken aklına şu geldi: "İnsan ruhunun en yüce, en ulvi duygularını tartışırken, sanırım ruhum size yazdığı sırada bir dalgınlığa düşmüş."

"Sözlerim etkisini gösterdi," dedi içinden, "Bu sayede gecenin geri kalanında kendimi bunun sıkıntısından kurtarabilirim." Koşarak çıktı Fervaques Konağı'ndan. Akşam bir gece önce temize çektiği mektubun aslına bakarken genç Rus'un Londra ve Richmond'dan söz ettiği satırları buldu. Mektubun daha sevecen bir ifadeyle yazılmış olmasına şaşırdı.

Konuşmalarının yüzeyselliğiyle mektuplarının anlaşılmaz ve yüce derinlikleri arasındaki çelişki kadının dikkatini çekmişti. Özellikle cümlelerin uzunluğu hoşuna gidiyordu Madam Mareşal'in; o ahlaksız Voltaire'in moda haline getirdiği o kısa, kesik kesik cümlelerden oluşan anlatım tarzına hiç benzemiyordu! Kahramanımız sözlerindeki sağduyuyu yok etmeye çalışsa da, monarşiye ve dine karşı düşmanlığın izleri Madam de Fervaques'ın gözünden kaçmıyordu. Çevresi pek ahlaklı, ama bütün bir gece tek bir düşünceyi bile dile getiremeyen kişilerden oluşan kadın, içinde biraz olsun yenilik barındıran her şeyden çok etkileniyordu; ama aynı zamanda bu yeniliği kendisine hakaret saymakla yükümlü olduğuna inanıyordu. Bu kusuru *yüzyılın hafifliğinin damgasını yemiş olmak* diye adlandırıyordu...

Ama bu tür salonlar ancak buraları çekici bulanlar için hoştur. Şüphesiz okur da Julien'in sürdürdüğü bu amaçsız yaşamın sıkıntısının farkında. Ancak yaptığımız yolculuğun geniş fundalıkları bu salonlardadır.

Fervaques bölümünün Julien'in yaşamından çaldığı zaman süresince Matmazel de La Mole onu düşünmemek için kendine hâkim olmaya çalışıyordu. Ruhunda çok şiddetli çatışmalar oluyor, kimi zaman bu pek kederli genci küçümsediği için kendini kutluyordu; ama konuşması ister istemez ilgisini çekiyordu. Asıl şaştığı kusursuz yapmacıklığıydı; mareşalin karısına yalan olmayan ya da en azından Mathilde'in hemen her konuda çok iyi bildiği o gerçek düşüncelerini gizlemeye yönelik olmayan tek söz söylemiyordu. Bu Machia-

vellicilik kızı müthiş şaşırtıyordu. "Bu ne derinlik ulu Tanrım!" diyordu içinden; "Aynı biçimde konuşan M. Tanbeau gibi sıradan düzenbazlar ya da tumturaklı söz düşkünü dangalaklarla ne büyük bir fark var aralarında!"

Oysa Julien'in gündüzleri çok sıkıntılı geçiyordu. Madam Mareşal'in salonuna her gün ödevlerin en zorunu yerine getirmeye gidiyordu. Rol yaparken harcadığı çabalar ruhundaki bütün gücü tüketiyordu. Gece Fervaques Konağı'nın uçsuz bucaksız avlusundan geçerken, umutsuzluğa düşmemeyi ancak kişiliğinin ve aklının verdiği güçle başarıyordu.

"Papaz okulunda umutsuzluğu yendim," diye düşünüyordu: "Oysa ne korkunç günler geçirmiştim! Kendi yazgımı belirlerken ya da fırsatları kaçırırken, her iki durumda da bütün ömrümü yeryüzündeki en aşağılık, en tiksinti verici insanlarla iç içe geçirmek zorunda olduğumu düşünüyordum. Ama bir sonraki baharda, topu topu on bir ay sonra belki de benim yaşımdaki gençlerin en mutlusuydum."

Ancak bütün bu güzel akıl yürütmeler çoğu kez korkunç gerçeklik karşısında etkisiz kalıyordu. Mathilde'i her gün sabah kahvaltısıyla akşam yemeğinde görüyordu. M. de La Mole'ün kendisine yazdırdığı mektuplardan kızın M. De Croisenois'yla evlenmek üzere olduğunu öğrenmişti. Bu sevimli delikanlı daha şimdiden günde iki kez La Mole Konağı'nda boy gösterir olmuştu; yüzüstü bırakılmış sevgilinin kıskanç gözü attığı hiçbir adımı kaçırmıyordu.

Julien, Matmazel de La Mole'ün gelecekteki eşine iyi davrandığını sanıp odasına döndüğünde küçük tabancalarına aşkla bakmaktan kendini alamıyordu.

"Ah! Pılımı pırtımı toplayıp Paris'ten yirmi fersah ötedeki ıssız bir ormana gitsem, şu iğrenç yaşama son versem daha akıllıca davranmış olurum!" diyordu içinden. "Orada kimse tarafından tanınmadığım için ölümüm ancak on beş gün sonra fark edilir, on beş günün ardından da beni kim düşünür!"

Bu akıl yürütmeler çok bilgeceydi elbet. Ama hemen ertesi gün Mathilde'in giysisiyle eldiveni arasında bir an için görünen kolu bizim genç düşünürü acımasız, ancak onu yaşama bağlayan anılara döndürmeye yetiyordu. "Peki!" diyordu o zaman içinden, "Şu Rus siyasetini sonuna dek uygulayacağım. Bakalım nasıl sonuçlanacak?"

"Madam Mareşal'e gelince, temize çekeceğim o elli üç mektuptan sonra bir tane daha yazmam."

"Mathilde'e gelince, son derece zor geçen şu altı haftalık komedi ya öfkesini dindirmeyecek ya da onunla bir an için de olsa barışmamı sağlayacak. Ey ulu Tanrım! Mutluluktan ölürüm o zaman!" Ve daha ötesini düşünemiyordu.

Uzun düşlerin ardından akıl yürütmeyi sürdürebildiğinde: "Tamam," diyordu kendi kendine, "Bir günlük mutluluğa kavuşacağım, sonra ne yazık ki onu yeterince cezbedememden kaynaklanan haklı öfkeleri yeniden başlayacak, hiç çarem kalmayacak, sonsuza dek yıkılmış, işi bitmiş olacağım..."

"Bu kişiliğiyle bana nasıl bir güvence verebilir? Ah! Her şeyin nedeni hiç kimse tarafından yeterince değerli bulunmamam! Davranışlarım incelikten yoksun kalacak, konuşma biçimim ağır ve tekdüze olacak. Ey ulu Tanrım! Neden kendim gibiyim?"

XXIX. Bölüm

Sıkıntı

> İnsanın kendini tutkuları uğrunda feda etmesi kabul edilebilir; peki ya var olmayan tutkular uğruna kendini ateşe atmasına ne demeli! Ah şu keder verici on dokuzuncu yüzyıl!
>
> GIRODET

Madam de Fervaques, Julien'in uzun mektuplarını önce hiç keyif almadan okumuş, ama yavaş yavaş ilgi duymaya başlamıştı; ama bir şey canını sıkıyordu: M. Sorel'in kararlı bir rahip olmayışı ne kadar üzücüydü! Onu yakın bir dostu olarak kabul edebilirdi; ancak göğsündeki o nişanla, burjuvalara yakışan o giysisiyle, soracağı acımasız soruları nasıl yanıtlayabilirdi? Kadıncağız daha ötesini düşünemiyordu: Kötü niyetli dostlarımdan biri onun babamın alt sınıftan bir kuzeni olduğunu, ulusal muhafız birliğince nişan verilmiş sıradan bir tüccar olduğunu sanıp bunu herkese yayabilir.

Julien'i görene dek Madam de Fervaques'ın en büyük zevki adının yanına mareşal sözcüğünü eklemekti. Ardından

ona duyduğu ilgi, her şeyden işkillenen sonradan görmelere özgü hastalıklı bir kibirle çatışmaya girmişti.

"Onu Paris yakınlarındaki bir piskoposluğa vekil yaptırmak benim için o kadar kolay olurdu ki," diyordu Madam Mareşal içinden. "Ama o yalnızca M. Sorel, bir de M. de La Mole'ün kâtibi! İşte bu can sıkıcı."

Her şeyden korkan ruhu öteden beri önemsediği toplumsal konumun ve üstünlüğünün heveslerine yabancı bir şeyle ilk kez duygulanıyordu. Yaşlı kapıcısı, Madam Mareşal'in tanıdıklarından birini görünce takınmaya özen gösterdiği dalgın ve hoşnutsuz tavırların o kederli yakışıklı delikanlıdan bir mektup getirdiğinde yok olduğunu fark etmişti.

Yüreğinin derinliklerinde, insanlar üzerinde kurduğu hâkimiyetin hazzını gerçek anlamda yaşayamadan geçen bu ihtiraslı yaşam tarzının sıkıcılığı Julien'i düşünmeye başlayalı beri öylesine dayanılmaz hale gelmişti ki, bir önceki gün o sıradışı gençle bir saat geçirmiş olması oda hizmetçilerinin bütün gün hakaretlere maruz kalmaktan kurtulmalarına yetiyordu. Julien'in yeni yeni gelişen itibarı ustaca yazılmış imzasız mektuplara da çok iyi dayandı. Küçük Tanbeau, M. de Luz'e, M. De Croisenois'ya, M. de Caylus'e birkaç kurnazca dedikodu aktarmış, bu beyler de suçlamaların doğru olup olmadığına bakmadan, büyük bir keyifle her yana yaymışlardı. Bu aşağılık oyunlara direnecek güçte olmayan Madam Mareşal kuşkularını Mathilde'e açıyor ve kız da onu her seferinde avutuyordu.

Madam de Fervaques bir gün tam üç kez kendisine mektup gelip gelmediğini sorduktan sonra Julien'e cevap yazmaya karar verdi. Can sıkıntısının bir zaferiydi bu. Madam Mareşal daha ikinci mektupta böylesine sıradan bir adresi yazmanın yakışıksızlığıyla az kalsın mektubu göndermekten vazgeçecekti: *M. de La Mole'ün konağında oturan, M. Sorel'e.*

"Bana üzerlerinde adresiniz bulunan zarflar getirmelisiniz," dedi akşam Julien'e duygusuz bir ses tonuyla.

"İşte âşık bir uşak oldum," diye düşündü Julien ve markinin özel uşağı Arsène gibi yapmacık bir ifadeyle öne doğru eğildi.

Aynı akşam zarfları götürdü ve hemen ertesi gün erken saatte üçüncü mektubu aldı; yalnız baştaki beş altı satırı ve sondaki iki üç satırı okudu. Kadın çok sık bir yazıyla tam dört sayfa yazmıştı.

Yavaş yavaş tatlı bir alışkanlıkla birbirlerine her gün yazmaya başladılar. Julien Rus mektuplarını harfi harfine aktararak yanıt veriyordu, tumturaklı dilin sağladığı üstünlük işe yarıyordu: Madam de Fervaques mektuplarıyla verilen yanıtlar arasındaki ilintisizliğe hiç şaşmıyordu.

Julien'in attığı adımları izleyen gönüllü bir casusa dönüşmüş küçük Tanbeau, mühürleri açılmayan bütün bu mektupların Julien'in çekmecesine gelişigüzel atıldıklarını söyleyebilseydi, Madam de Fervaques'ın gururu kim bilir ne kadar yaralanırdı!

Bir sabah kitaplığa Madam Mareşal'in bir mektubunu getiren kapıcıyla karşılaşan Mathilde, mektubu ve Julien'in el yazısıyla yazılmış adresi gördü. Tam kapıcı çıkarken kitaplığa girdi; mektup hâlâ masanın köşesinde duruyordu; kendini yazıya vermiş Julien onu çekmeceye koyamamıştı.

— İşte buna katlanamam, diye bağırdı Mathilde mektuba yapışarak; eşiniz olan beni bütünüyle unutuyorsunuz. Davranışınız korkunç mösyö.

Bu sözlerden sonra bu tuhaf davranışın uygunsuzluğuna şaşıran gururu Mathilde'in soluğunu kesti; gözyaşlarına boğuldu, Julien az sonra onun soluk alamayacak durumda olduğunu gördü.

Olup bitene şaşırmış, kafası karışmış olan Julien bu sahnenin kendisi açısından ne kadar hayranlık ve mutluluk ve-

rici olduğunu henüz algılayamıyordu. Mathilde'in oturmasına yardım etti; kız kendini onun kollarına bırakmıştı.

Bu çıkışmanın ayrımına vardığı ilk anda büyük bir sevinç duydu. Ama hemen Korasoff'u düşündü: Tek bir sözcükle her şeyi yitirebilirim.

Uygulayacağı taktik çok zorlu olduğundan kolları gerildi. "Şu yumuşacık, sevimli bedeni bağrıma bile bastıramıyorum. Yoksa beni hemen küçümseyip tersler. Ne korkunç bir kişilik bu!"

Ancak bir yandan Mathilde'in kişiliğine lanetler yağdırıyor, bir yandan da onu eskisinden yüz kat daha çok seviyordu; bir kraliçeyi kollarına almış gibiydi.

Julien'in soğuk ifadesi Matmazel de La Mole'ün yüreğini paralayan gururlu acıyı iki katına çıkardı. O anda Julien'in hissettiklerini gözlerinden anlayacak kadar soğukkanlı değildi. Zaten küçümseyen bir ifadeyle karşılaşabileceğinden korktuğu için gözlerine bakamıyordu.

Kitaplıktaki divanda başını Julien'in omzuna yaslayıp yüzünü öte yana çevirmiş, gurur ve aşkın bir insan ruhuna tattırabileceği en büyük acıları çekiyordu. Nasıl korkunç bir işe girişmişti!

"Ah, ne talihsizim! En yakışıksız davranışlarla kendimi aşağılatacak kadar bahtsızım!" diye ekliyordu içinden acıyla çılgına dönmüş gururu; "Hem de kim tarafından? Babamın uşaklarından biri tarafından."

— İşte buna katlanamam, dedi yüksek sesle.

Sonra öfkeyle ayağa fırladı, Julien'in iki adım ötesinde duran çekmecesini açtı. Kapıcının az önce getirdiğine benzeyen, açılmamış sekiz on mektubu görünce eli ayağı buz kesti. Hepsinin üstündeki adreste Julien'in az çok değiştirilmiş el yazısını tanımıştı.

— Demek ki sadece gönlünü çelmekle yetinmiyor, üstelik onu küçümsüyorsunuz, diye bağırdı kendinden geçmiş

halde. İyi ama mösyö, siz hangi sıfatla Mareşal Fervaques'ın karısını küçümsüyorsunuz!

"Ama özür dilerim dostum," diye ekledi dizüstü çökerek; "istersen beni aşağıla, ama sev, senin sevginden yoksun yaşayamam artık."

Sonra bayıldı.

"Al bakalım," dedi Julien içinden; "Şu kendini beğenmiş kız ayaklarıma kapanmış durumda!"

XXX. Bölüm

Opera Buffa'da Bir Loca

Karanlık bir göğün
Korkunç fırtınaları haber verişi gibi.
Don Juan, c. 1, s. 75

Bu olağanüstü gelişmeler karşısında Julien mutluluktan çok şaşkınlık hissediyordu. Mathilde'in yağdırdığı hakaretler uyguladığı Rus siyasetinin ne derece bilgece olduğunu gösteriyordu. "Az konuşup kendini biraz geriye çekmek. İşte biricik kurtuluş yolum bu."

Mathilde'i kaldırıp hiçbir şey söylemeden onu divana oturttu. Yavaş yavaş gözlerinden yaşlar döküldü kızın.

Kendini biraz olsun toplamak için Madam de Fervaques'ın mektuplarını alıp usul usul açmaya başladı. Madam Mareşal'in yazısını tanıyınca başını öfkeyle salladı. Sayfaları okumadan çeviriyordu; mektupların çoğu altı sayfaydı.

— Hiç değilse şu sorumu yanıtlayın, dedi sonunda Mathilde yalvaran bir sesle Julien'in yüzüne bakamadan. Çok gururlu olduğumu iyi bilirsiniz, itiraf edeyim ki bulunduğum konumun, hatta kişiliğimin en talihsiz yanı bu; demek

ki Madam de Fervaques gönlünüzü benden çaldı... Peki sizin için şu ölümcül aşkın beni sürüklediği özverilerde bulundu mu?

Julien'in bütün yanıtı iç karartıcı bir sessizlik oldu. "Hangi hakla benden dürüst bir adama yakışmayan bir sırrı açığa vurmamı istiyor?" diye düşünüyordu.

Mathilde mektupları okumaya çalıştı; yaş dolu gözleri buna izin vermiyordu.

Bir aydır mutsuzdu, ama bu kibirli ruh duygularını kendine bile açıklamıyordu. Ancak bir rastlantı yol açmıştı bu patlamaya. Bir anda kıskançlık ve aşk gururu bastırmıştı. Divanda Julien'in yanı başında oturuyordu. Genç adam saçlarını ve bembeyaz boynunu görüyordu; bir ara kendine verdiği bütün sözleri unuttu; kolunu kızın beline dolayıp yarı yarıya göğsüne bastırdı.

Kız ağır ağır başını çevirdi: Julien gözlerindeki acıya şaştı, alışkın olduğu yüz ifadesi çok değişmişti.

Kendini zorladığı cesaret gösterisi öylesine zordu ki, Julien bütün gücünün tükendiğini hissetti.

"Ancak kendimi onu sevme mutluluğuna kaptırırsam, bu gözler kısa süre sonra en büyük küçümsemeyi dile getirecek," dedi Julien içinden. Oysa kız ölgün sesiyle tamamlamakta güçlük çektiği cümlelerle, kapıldığı aşırı gururun kendisini sürüklediği bütün davranışlardan duyduğu pişmanlıkları yineliyordu.

— Ben de gururluyum, dedi Julien zor işitilen bir sesle; yüz çizgileri içinde bulunduğu bedensel çöküntüyü yansıtıyordu.

Mathilde hızla ona doğru döndü, sesini işitmek artık unımaktan vazgeçtiği bir mutluluktu. O anda kendini beğenmişliğini artık sadece lanet yağdırmak için anımsıyordu; kendisinden ne kadar nefret ettiğini, ona ne kadar hayran olduğunu kanıtlamak için alışılmışın dışında inanılmaz davranışlar sergilemek istiyordu.

"Belki de bana kısa süre yakınlık göstermeniz bu gururlu tavırlarımdan kaynaklanıyordu," diye sürdürdü Julien "Ve belki de bir erkeğe yakışan bu cesur kararlılık yüzünden şu anda bana saygı duyuyorsunuz. Madam Mareşal'i sevebilirim..."

Tepeden tırnağa ürperen Mathilde'in gözlerinde garip bir ifade belirdi. İşte şimdi ölüm fermanını işitecekti. Bu Julien'in gözünden kaçmadı; cesaretini yitirir gibi oldu.

"Ah!" diyordu ağzından çıkan boş lafların garip gürültüsünü dinlerken; "Şu solgun mu solgun yanakları öpücüğe boğsam, sen de bunu fark etmesen!"

— Madam Mareşal'i sevebilirim, diye sürdürüyordu sözünü ve sesi gittikçe zayıflıyordu; ama bana ilgi duyduğunu gösteren hiçbir somut kanıtım yok...

Mathilde ona baktı: Bu bakış karşısında sıkı duran Julien, en azından yüz ifadesinin içinden geçenleri ele vermeyeceğini umuyordu. Yüreğinin en gizli kıvrımlarına dek sevgi dolu olduğunu hissediyordu. Kıza hiç bu kadar büyük hayranlık duymamıştı; şu anda Mathilde kadar çılgındı. Kızcağız biraz soğukkanlı davranıp manevra yapma yürekliliği gösterebilseydi, Julien bütün şu boş güldürüyü bir yana bırakıp ayaklarına kapanırdı. Ama sonunda konuşmayı sürdürecek gücü buldu. "Ah, Korasoff ah!" diye bağırıyordu içinden; "Neden şu an burada değilsiniz? Nasıl isterdim tek bir sözcükle bana yol göstermenizi!" O arada sesi şöyle diyordu:

— Başka bir duygu beslemesem bile gönül borcum Madam Mareşal'e bağlanmama yeter; bana hoşgörü gösterdi, başkaları beni küçümserken o gönlümü aldı... Gönül okşayıcı olduklarına kuşku bulunmayan, ama belki de geçici tavırlara sonsuza dek güvenemem ki.

— Ey ulu Tanrım! diye haykırdı Mathilde.

— Evet, nasıl bir güvence vereceksiniz bana? diye devam etti Julien canlı ve kararlı bir sesle, yine de bir an için uyguladığı taktiğin gerektirdiği ihtiyatlılıktan uzaklaşmış gibiydi.

Şu anki duygularınızın iki günden fazla süreceği konusunda bana nasıl bir güvence vereceksiniz?

— Artık beni sevmezseniz yaşayacağım aşkın ve bahtsızlığın yoğunluğunu, dedi kız ellerini tutup yüzünü ona dönerek.

Az önceki hızlı dönüşü omzundaki pelerini azıcık kaydırmıştı: Julien o güzelim omuzlarını görüyordu. Biraz karışmış saçları çok tatlı bir anıyı aklına getirdi...

Yelkenleri suya indirmek üzereydi. "Ağzımdan çıkacak tek bir ihtiyatsız sözcükle," dedi içinden; "umutsuzluk içinde geçirdiğim o ardı arkası gelmeyen günler yeniden başlar." Madam de Rênal yüreğinin söylediklerini yapmak için birtakım nedenler bulurdu: Bu soylu genç kızsa ancak duygulanması için yeterli neden bulunduğu zaman kendini duygularına kaptırıyordu.

Bir anda bu gerçeği anlayıp cesaretini yeniden topladı.

Mathilde'in sımsıkı sarıldığı ellerini çekti, belirgin bir saygıyla azıcık uzaklaştı. Bir erkek bundan daha yürekli olamazdı. Sonra Madam de Fervaques'ın divana saçılmış mektuplarını toplamaya girişti ve o anda pek acımasız görünen aşırı bir nezaketle ekledi:

— Matmazel de La Mole bütün bunları düşünmeme izin verme lütfunda bulunur sanırım. Sonra hızla uzaklaşıp kitaplıktan çıktı; kız art arda bütün kapıların kapanışını işitti.

"Canavar biraz olsun yumuşamadı," dedi içinden...

"Aman Tanrım, canavar mı dedim? Yok canım, o bilge, ihtiyatlı ve iyi yürekli; akla gelmeyecek derecede haksız davranan benim."

Böyle düşünmeye devam etti. Mathilde o gün, aşkla dolan yüreği sayesinde mutluydu; ruhunun gururla bu derece sarsıldığı şimdiye dek hiç görülmemişti!

Akşam oturma odasında uşaklardan biri Madam de Fervaques'ın geldiğini duyurunca Mathilde korkuyla ürperdi; uşağın sesini çok kasvetli buldu. Madam Mareşal'i

görmeye dayanamadı, hemen oradan uzaklaştı. Kazandığı acı zaferle pek övünemeyen Julien de bakışlarının duygularını ele vermesinden korkup akşam yemeğini La Mole Konağı'nda yemedi.

Tartışma anından uzaklaştıkça sevgisi ve mutluluğu artıyordu; daha şimdiden kendini suçlamaya başlamıştı. "Nasıl direnebildim ona?" diyordu kendi kendine; "Ya artık beni hiç sevmezse! O kibirli ruh bir anda değişebilir, ayrıca ona çok kötü davrandığımı kabul etmek gerekir."

O akşam, Opera Buffa'da Madam de Fervaques'ın locasında boy göstermesi gerektiğini hissetti. Kadın onu özellikle çağırmıştı; Mathilde gitse de, kabalık edip gitmese de öğrenirdi nasılsa. Bu düşüncenin doğruluğuna karşın, gecenin başında kalabalığa karışma gücünü kendinde bulamadı. İnsanlarla konuşurken duyduğu mutluluğun yarısı uçup giderdi.

Derken saat onu vurdu: Mutlaka ortada görünmesi gerekiyordu.

Neyse ki Madam de Fervaques'ın locası kadın doluydu, ancak kapı dibinde bir yer bulabildi ve şapkaların ardına gizlendi. Oturduğu yer onu gülünç duruma düşmekten kurtardı; Il Matrimonio Segreto'da[108] Caroline'in umutsuzluğunu dile getiren olağanüstü ezgiler onu gözyaşlarına boğdu. Madam de Fervaques bu yaşları gördü; yaşlar yüzünün alışılmış erkek kararlılığına öylesine aykırıydı ki, uzun süredir sonradan görmelere özgü kendini beğenmişlikle epey yıpranmış olan bu soylu hanımın ruhu etkilendi. Kadın yüreğinden geride kalanlar onu konuşmaya zorladı. O anda Julien'in sesiyle mutlu olmak istedi.

— La Mole'ün hanımlarını gördünüz mü? dedi Julien'e; üçüncü sıradalar. Julien hemen büyük bir kabalıkla locanın ön tarafına yaslanıp salonu görmek için aşağı sarktı: Mathilde'i gördü; gözleri yaşla parlıyordu.

---

108 *Gizli Evlilik*, Domenico Cimarosa (1749-1801).

"Oysa bu onların opera günü değil," diye düşündü Julien; "bu ne sabırsızlık!"

Mathilde kendisine yaranmaya çalışan hanımlardan birinin onlara bıraktığı locanın toplumsal konumlarına uygun düşmeyişine karşın, annesini operaya gelmeye razı etmiş, Julien'in o akşamı Madam de Fervaques ile geçirip geçirmeyeceğini görmek istemişti.

XXXI. Bölüm

Korkutmak

İşte uygarlığınızın güzelim mucizesi!
Aşkı en sıradan iş haline getirdiniz.
BARNAVE

Julien, Madam de La Mole'ün locasına koştu. Bakışları ilkin Mathilde'in yaşlı gözleriyle buluştu; hiç çekinmeden ağlıyordu, locada daha alt katmandan birkaç kişi, locayı onlarla paylaşan hanım ve tanıdığı birkaç erkek vardı. Mathilde elini Julien'inkinin üstüne koydu; annesinden korkusunu unutmuştu. Hıçkırıklara boğulmuş halde Julien'e tek bir şey söyleyebildi: İşte güvence!

Julien fazlasıyla duygulanmış olarak; "Hiç değilse konuşmamalıyım onunla," diyordu içinden ve locaların üçüncü sırasını aydınlatan avizeden korunmak istiyormuş gibi yaparak elinden geldiğince gözlerini saklıyordu. "Konuşursam sesim duygularımı ele verir, ne kadar heyecanlı olduğumu hemen anlar."

İçindeki çatışma sabahkinden daha şiddetliydi, çünkü ruhu o arada heyecanlanma fırsatı bulmuştu. Mathilde'in yeniden kibirli haline dönmesinden korkuyordu. Aşk ve

şehvetten başı dönerken onunla konuşmamak için kendini tuttu.

Bu onun kişiliğinin en güzel yanlarından biri bence; *si fata sinant*[109] kendine bu kadar hâkim olan kişi çok yükselir.

Matmazel de La Mole, Julien'i konağa götürmek için çok üsteledi, neyse ki müthiş yağmur yağıyordu. Ancak markiz onu tam karşısına oturttu, durmadan konuşup kızına tek bir şey söylemesine engel oldu. Gören de markizin Julien'in mutluluğunu düşündüğünü sanırdı; artık duygularının aşırılığıyla hiçbir şeyi kaybetmekten korkmayan delikanlı kendini çılgınca bu mutluluğa kaptırmıştı.

"Söylemeye gerek var mı bilmem?" Julien odasına dönünce diz çöktü. Prens Korasoff'un verdiği mektupları öpücüğe boğdu.

"Ey soylu insan! Sana neler borçluyum?" diye bağırdı çılgınca.

Derken yavaş yavaş serinkanlılığı geri geldi. Kendini büyük bir savaşı neredeyse kazanacak generale benzetiyordu. "Kesin bir üstünlük elde ettim," diyordu içinden; "Evet ama, yarın ne olacak? Her şey bir anda yitip gidebilir."

Tutkulu bir hareketle Napolyon'un Sainte-Hélène'de yazdırdığı Anılar'ı açtı, tam iki saat kendini okumaya zorladı; gerçi yalnız gözleri okuyordu, ama ne önemi var, yine de zorluyordu kendini. Bu garip okuma sırasında yeniden işlevleri doruk noktasına yükselen kafası ve yüreği o farkına varmadan çalışıyorlardı. "Bu kızın yüreği Madam de Rênal'inkine hiç benzemiyor.," diyor, ama daha ileri gitmiyordu.

"ONU KORKUTMALI!" diye haykırdı ansızın elindeki kitabı fırlatarak. Düşman onu korkuttuğum oranda boyun eğecek, bir daha beni küçük görmeyi göze alamayacaktır.

Küçük odasında sevinçten çılgına dönmüş bir halde durmadan dolanıyordu. Doğrusunu isterseniz bu aşktan çok gururdu.

---

109 Lat. – *si qua fata sinant*: yazgı izin verirse. *Aeneas*, I, 18, Vergilius. (ç.n.)

"Onu korkutmalı!" deyip duruyordu şişine şişine, aslında övünmekte haklıydı. Madam de Rênal en mutlu anlarında bile Julien'in aşkının kendininkine denk olmamasından kuşkulanırdı. "Buradaysa bir şeytana diz çöktürüyorum, dolayısıyla boyunduruk altında tutmalıyım onu."

Ertesi gün sabahın sekizinde Mathilde'in kitaplıkta olacağını biliyordu; kendisi ancak dokuzda gitti, içi aşkla yanıyor, ama aklı yüreğinin sesini bastırıyordu. İçinden sürekli olarak şunları tekrarlıyordu: "Zihninde hep acaba beni seviyor mu kuşkusunu yaşamalı. Toplumsal konumunun üstünlüğü, kendisiyle konuşanların övücü sözleri kendinden biraz fazla emin davranmasına yol açıyor."

Kızı sapsarı bir yüzle divanda oturur buldu, sakindi ama kolunu kıpırdatacak hali yoktu. Elini uzattı:

— Evet, doğru, seni incittim; ama bana duyduğun öfke hiç dinmeyecek mi?

Julien böylesine içten bir tavırla karşılaşacağını beklemiyordu. Az kalsın verdiği bütün kararlara ihanet edecekti.

— Benden güvence istiyorsunuz sevgili dostum, diye ekledi kız bozulmasını beklediği bir suskunluğun ardından; haklısınız. Hadi beni kaçırın, Londra'ya gidelim... Böylece sonsuza dek yitip gider, bütün onurumu yitiririm... Elini Julien'inkinden çekip yüzünü örtme yürekliliğini gösterdi. Ruhunda kadınlara özgü tüm ölçülülük ve erdem duyguları yeniden uyanmıştı... Peki! dedi sonunda derin bir iç geçirerek; onurumu lekeleyin, bu bir güvencedir.

"Dün çok mutluydum, çünkü kendime karşı çok katıydım," diye düşündü Julien. Kısa bir suskunluktan sonra, yüreğini soğuk bir sesle şunu söyleyecek kadar bastırdı:

— Sizin deyimlerinizi kullanacak olursam, Londra'ya doğru yola çıkıp onurunuzu lekeledikten sonra beni seveceğinizi kim iddia edebilir? Posta arabasındaki iskemlemin üzerinde sizi rahatsız etmeyeceğimin güvencesini kim verebilir? Ben canavar değilim ki; sizi insanların gözünde küçük

düşürmek beni olsa olsa daha mutsuz eder. Aramızdaki engel toplumsal konumunuzun üstünlüğü değil, ne yazık ki kişiliğiniz. Bir hafta sonra beni sevip sevmeyeceğinizi söyleyebilir misiniz kendinize?

("Ah! Beni bir hafta, yalnız bir hafta sevse mutluluktan ölürüm," diyordu Julien alçak sesle. "Ne önemi var benim için geleceğin, yaşamın? Üstelik bu mutluluk istesem hemen şu anda başlayabilir, her şey bana bağlı.")

Mathilde onu düşünceli gördü.

— Demek size layık değilim, dedi yeniden elini kavrayarak.

Julien ona sarıldı, ama aynı anda uyguladığı taktiğin demir pençesi yüreğine el attı. Ona nasıl hayran olduğumu gördüğü an hapı yutarım. Kızın kollarından ayrılmadan bir erkeğe yakışan bütün saygınlığı takınmıştı.

O gün de, sonraki günler de duyduğu büyük mutluluğu gizlemeyi başardı; kimi zaman kendini onu kollarına alma hazzından bile yoksun bırakıyordu.

Kimi zamansa mutluluğun verdiği çılgınlık ihtiyatın bütün öğütlerini bastırıyordu.

Bahçede altına merdivenin konduğu hanımeli çardağının dibine gidiyor, uzaktan Mathilde'in panjuruna bakıp kızın kişiliğinin değişkenliğine ağlıyordu. Hemen yakında kendini kimsenin görmemesini sağlayan ulu bir meşe vardı. Ona yaşadığı mutsuzluğu derinden anımsatan bu yerden Mathilde'le birlikte geçerken, geçmişteki mutsuzlukla şimdiki mutluluğu arasındaki çelişki yüreğine çok geldi, gözleri yaşa boğuldu; kızın elini dudaklarına götürdü:

— Sizi düşünerek, işte burada yaşıyordum, dedi; şu panjura bakıyor, şu elin onu açacağı mutlu anı saatlerce bekliyordum...

Zayıflığı son sınırına vardı. O günlerdeki acısını gerçek, canlı renklerle anlattı kıza. Arada attığı kısa çığlıklar o korkunç acıya son veren şimdiki mutluluğuna tanıklık ediyordu...

"Ey ulu Tanrım! Ne yapıyorum ben?" dedi Julien içinden, ansızın kendine gelerek. "Kendi kuyumu kazıyorum."

Duyduğu aşırı korkunun etkisiyle Matmazel de La Mole'ün gözlerindeki sevginin daha şimdiden azaldığını sandı. Oysa bu yanılsamaydı; ama Julien'in yüzü bir anda değişti, ölü gibi sarardı. Gözlerindeki ışık bir anda söndü ve en gerçek, en koşulsuz sevginin yerini içinde kötülük barındıran bir kibir aldı.

— Ne oldu dostum, neyiniz var? diye sordu Mathilde sevgi ve kaygıyla.

— Yalan söylüyorum, dedi Julien öfkeyle, size yalan söylüyorum. Bundan ötürü kendimi suçluyorum, oysa Tanrı da biliyor, size yalan söyleyemeyecek kadar çok saygı duyuyorum. Siz beni seviyorsunuz, kendinizi bana adadınız, hoşunuza gidebilmek için birtakım süslü laflar etmeme gerek yok.

— Aman Tanrım! İki dakikadır söylediğiniz o hayranlık verici sözlerin hepsi yalan mıydı?

— Ve sevgili dostum, bundan ötürü yürekten suçluyorum kendimi. Onları bir zamanlar beni seven, aynı zamanda canımı sıkan bir kadın için uydurdum... Bu da benim kişiliğimin kusuru, bunu itiraf edip özür diliyorum.

Mathilde'in yanaklarından aşağı kederli gözyaşları süzüldü.

— Küçük bir ayrıntı beni sarsıp düşlere dalmaya zorlar zorlamaz, diye sürdürüyordu Julien; şu kahrolası belleğim bana kötüye kullandığım bu tür düşünceler sunar.

— Bilmeden hoşunuza gitmeyen bir şey mi yaptım? dedi Mathilde sevimli bir çocuksulukla.

— Çok iyi anımsıyorum, bir gün bu hanımelinin yanından geçerken bir çiçek kopardınız. M. de Luz onu elinizden almak istedi, siz de verdiniz. Ben iki adım ötedeydim.

— M. de Luz mu? Olanaksız, diye yanıt verdi Mathilde kendine çok yakışan bir kibirle. Bu davranışlar bana uygun değil.

— Bense eminim, diye karşılık verdi Julien hemen.

— Peki, öyle olsun dostum! dedi Mathilde gözlerini kederle yere çevirerek. Aylardan beri M. de Luz'ün böyle bir şey yapmasına izin vermediğini adı gibi biliyordu.

Julien anlatılmaz bir sevgiyle baktı ona. Hayır, hayır, beni eskisinden daha az sevdiği doğru değil.

Kız o akşam Madam de Fervaques'a düşkünlüğünü gülerek kınadı: "Bir burjuvanın bir türediyi sevmesi! Bu tür insanların yürekleri Julien'imi çılgına çeviremezler. Tam bir züppeye çevirmişti sizi," diyordu saçlarıyla oynarken.

Julien, Mathilde'in kendisini küçümsediğine inandığı dönemde Paris'in en şık giyinenlerinden biri olmuştu. Ancak o tür insanlara göre bir üstünlüğü vardı; üstüne başına çekidüzen verdikten sonra bir daha bu konuyu düşünmüyordu.

Julien'in Rus mektuplarını temize çekip Madam Mareşal'e göndermeyi sürdürmesi Mathilde'in canını sıkıyordu.

XXXII. Bölüm

Kaplan

Ah! Neden bunlar da başka şeyler değil?
BEAUMARCHAIS

Bir İngiliz yolcu bir kaplanla yaşadığı içli dışlı hayatı anlatır; hayvanı yetiştirmiş, istediği zaman, ama masasının üstünde hep bir tabanca bulundurarak okşuyormuş.

Julien de duyduğu büyük mutluğun belirtilerini ancak Mathilde bu mutluluğun ifadesini gözlerinden okuyamadığı anlarda açığa vuruyordu. Ayrıca bazen ona biraz kırıcı bir söz söyleme görevini aksatmadan yerine getiriyordu.

Julien, Mathilde'in şaşkınlıkla gözlemlediği yumuşaklığının ve bağlılığının kendine hâkim olamama tehlikesi yarattığında hemen kızın yanından ayrılma yürekliliğini gösteriyordu.

Mathilde ömründe ilk kez sevdi.

O güne dek hep kaplumbağa hızıyla yürümüş olan yaşam şimdi artık uçuyordu.

Ancak gururun da şöyle ya da böyle su yüzüne çıkması gerektiğinden aşkının yaratabileceği bütün tehlikelere atılmak istiyordu. İhtiyatlı olan Julien'di; kız ancak tehlike var-

sa ona boyun eğmiyordu; ama Julien'in karşısında itaatkâr, alçakgönüllü olsa da evdeki herkese, anasına babasına ya da uşaklara karşı pek kibirli davranıyordu.

Akşamları oturma odasında altmış kişinin ortasında Julien'e özel olarak sesleniyor, uzun uzun konuşuyordu.

Bir gün küçük Tanbeau gelip yanlarında dikilince, Mathilde ondan kitaplığa gidip İskoç romancı Smollett'ın[110] 1688 devrimini anlatan kitabını getirmesini rica etti, genç adamın duraksadığını gördüğünde:

— Sakın acele etmeyin, diye ekledi Julien'in yüreğine su serpen aşağılayıcı bir kibirle.

— Şu küçük canavarın bakışını fark ettiniz mi? diye sordu Julien.

— Amcasının bu salonda on on iki yıllık hizmeti var, yoksa anında kovdururdum.

Aslında M. de Croisenois'ya, M. de Luz'e karşı görünüşte pek ince olan davranışları oldukça tahrik ediciydi. Mathilde Julien'e anlattıklarından ve bu beylere gösterdiği ilginin aslında çok masumca olduğunu itiraf edemediğinden fazlasıyla pişmandı. Verdiği doğru kararlara karşın, kadın gururu Julien'e şunları söylemesini engelliyordu: "Sırf sizinle konuştuğum için M. De Croisenois'nn eli mermer masada benimkine şöyle bir dokunduğunda elimi çekmemek zaafını size tasvir etmekten zevk alıyordum."

Bugünse o beylerden biri kendisiyle biraz konuşacak olsa Julien'i yanında tutabilmek için hep soracak bir şey buluyordu.

Günün birinde hamile kaldığını öğrendiğinde, bunu Julien'e sevinçle bildirdi.

— Hâlâ benden kuşkulanacak mısınız? En büyük güvence değil mi bu? Ölene dek eşinizim.

Bu haber Julien'i çok şaşırttı. Az kalsın tepkilerini sınırlı tutması gerektiğini unutuyordu. "Uğrumda kendini harca-

110 Tobias George Smollett (1721-1771), İskoç yazar, şair. (ç.n.)

yan şu genç kıza nasıl soğuk ve aşağılayıcı bir tavır takınabilirim?" Bilgeliğin ürkütücü sesini yükselttiği günlerde bile, kız azıcık sancılı göründüğünde deneyimine dayanarak aşklarının sürmesi için çok gerekli gördüğü o acımasız sözlerden birini etme yürekliliğini bulamıyordu.

— Babama mektup yazacağım, dedi bir gün Mathilde ona; o benim için babadan öte bir dosttur: Dolayısıyla ona bir an bile yalan söylemeyi ne size, ne kendime yakıştırabilirim.

— Aman Tanrım! Ne yapacaksınız? dedi korkuya kapılan Julien.

— Görevimi yerine getireceğim, diye karşılık verdi kız gözleri sevinçle parlayarak.

O anda sevgilisinden çok daha yüce gönüllü olduğunu düşünüyordu.

— İyi ama, babanız beni alçaklıkla suçlayıp kovar!

— Bu onun hakkıdır, saygı duymak gerekir. Ama ben de kolumu size uzatırım, birlikte, hem de tam öğle vakti ana kapıdan çıkar gideriz.

Şaşkına dönen Julien bunu bir hafta ertelemesini rica etti.

— Yapamam, diye karşılık verdi kız; onurum söz konusu, yerine getirmem gereken görevi biliyorum, buna uymak gerekir, hem de hemen.

— Öyleyse, size bunu ertelemeyi buyuruyorum, dedi Julien. Onurunuz güvence altında, ben kocanızım. Bu önemli girişimle ikimizin konumu da değişecek. Benim de haklarım var. Bugün salı; gelecek salı Retz Dükü geliyor; akşam M. de La Mole eve dönünce kapıcı kaderimizi belirleyecek o mektubu kendisine sunar... Babanızın tek düşüncesi sizi dük karısı yapmak, buna eminim, bu haberi aldığında yaşayacağı mutsuzluğu düşünün!

— Sanırım alacağı öcü düşünün demek istiyorsunuz.

— Bana iyilik eden insana acıyabilirim, ona zarar vermek beni üzebilir; ama kimseden korkmam, korkmayacağım.

Mathilde boyun eğdi. Hamile olduğunu haber verdiğinden beri Julien ilk kez buyurgan bir tavırla konuşuyordu; ama şimdiye dek Mathilde'i hiç bu kadar çok sevmemişti. Ruhunun şefkatli yanı Mathilde'in durumunu sevinçle bahane ederek ona sert sözler söylemekten kaçınıyordu. M. de La Mole'e her şeyi açıklama düşüncesi kafasını kurcaladı. Mathilde'den ayrılmak zorunda kalır mıydı? Ve Julien'in gidişini acıyla karşılarsa da, acaba bir ay sonra hâlâ onu düşünür müydü?

Markinin kendisine yöneltebileceği haklı suçlamaları düşündükçe aynı şekilde ürperiyordu.

O akşam Mathilde'e kendisini üzen bu ikinci konuyu açtı ve aşk aklını başından aldığından ilk kaygısını da itiraf etti.

Kızın rengi değişti.

"Bu durumda benden ayrı geçireceğiniz altı ay sizin için tam bir mutsuzluk olur!" dedi Julien'e.

— Korkunç bir mutsuzluk, yeryüzünde beni yıldıracak tek acı bu olur.

Mathilde müthiş sevindi. Julien rolünü öyle büyük bir özenle oynamıştı ki, Mathilde'i, onun kendisini sevdiğinden daha büyük bir aşkla sevdiğine inandırmıştı.

Korkuyla beklenen salı günü geldi çattı. Marki gece yarısı eve döndüğünde, ancak kendisinin, hem de yanında kimse bulunmadığı zaman açması istenen bir mektup buldu.

"BABACIĞIM,

Aramızdaki bütün toplumsal bağlar koptu, yalnız doğal olanlar kaldı. Kocamdan sonra, benim için en değerli varlık sizsiniz ve hep öyle kalacaksınız. Şu an gözlerim yaşlı, size vereceğim acıyı düşünüyorum, ama utancımın dillere düşmemesi için, ayrıca size düşünme ve karar verme zamanı tanımak için, borçlu bulunduğum itirafı daha fazla geciktiremedim. Bana duyduğunuzdan emin olduğum dostluk, bana

küçük bir maaş bağlamanıza izin verirse, kocamla birlikte, istediğiniz bir yere, örneğin İsviçre'ye yerleşirim. Adı öylesine sıradan ki, kimse kızınızı Verrièresli bir kerestecinin gelini Madam Sorel adıyla anamaz. İşte bu mektubu yazmak bana bu yüzden çok zor geldi. Julien'e dışarıdan bakıldığında son derece haklı görünen bir öfke duymanızdan korkuyorum. Babacığım Dük karısı olamayacağım; ama Julien'i severken bunu biliyordum; çünkü ona ilk önce ben yakınlık gösterdim, onu ben baştan çıkardım. Sizden miras kalan bu soylu ruh sıradan olan ya da öyle gözüken bir şeye ilgi duyamaz. Planlarınıza uygun davranıp sizi memnun etmek için M. de Croisenois'yı düşünmem boşunaydı. Neden gözümün önüne gerçek saygınlığı yerleştirdiniz? Hyères'den dönüşümde bir gün kendiniz söylediniz: Şu genç Sorel beni eğlendiren tek varlık. Zavallı genç adam, inanın, bu mektubun size vereceği acıya benim kadar üzülüyor. Bir baba olarak öfkelenmenize engel olamam; ama lütfen bir dost olarak beni hep sevin.

Julien bana hep saygı gösterdi. Zaman zaman benimle konuşması size duyduğu derin gönül borcundan ötürüydü: Çünkü kişiliğinin doğal yüceliği kendisinden üstün kişilere ancak mesafeli davranmasına izin verir. Toplumsal konumların farklılığı konusunda doğuştan gelen bir duyarlılığa sahip. En iyi dostuma, yüzüm kızararak bir daha kimseye söylemeyeceğim bir itirafta bulunuyorum, evet, bir gün bahçede onun koluna giren benim.

Yirmi dört saat sonra, neden ona sinirleneceksiniz? İşlediğim kusurun telafisi yok, ille de istiyorsanız, size duyduğu derin saygıyı, sizi üzmenin yaratacağı düş kırıklığını size aktarırım. Onu bir daha asla görmeyeceksiniz; ama nereye giderse gitsin onun yanında olacağım. Bu onun hakkı, benim de görevimdir, çocuğumun babası o, iyi yüreğiniz bize yaşamak için altı bin frank bağışlarsa, büyük bir gönül borcuyla kabul edeceğim: Yoksa Julien Latince ve edebiyat öğ-

retmenliği yapmak için Besançon'a yerleşmeyi tasarlıyor. İşe ne kadar alt kademeden başlarsa başlasın, yükseleceğinden eminim. Onun yanında karanlıktan korkmuyorum. Günün birinde devrim olursa, ön sıralarda yer alacağına güvenim tam. Benimle evlenmek isteyenlerden bir teki için aynı şeyi söyleyebilir misiniz? Onların güzelim toprakları var! Sadece bu nitelikleri yüzünden onlara sevgi besleyemem. Julien'imse bugünkü yönetimde bile, bir milyonu olsa ve babamın desteğini alsa, yüksek bir göreve gelebilirdi..."

Markinin hemen duygularıyla harekete geçen bir insan olduğunu bilen Mathilde tam sekiz sayfa yazmıştı.

— Şimdi ne yapmalı? diye soruyordu Julien kendi kendine, M. de La Mole bu mektubu okurken; "Bir, görevimin; iki çıkarımın ne olduğunu bilmeliyim. Ona borcum çok büyük: Onsuz ancak sıradan bir serseri olurdum, ama bu serseriliğim başkalarınca itelenip kakalanmamı, herkesin nefret edeceği biri olmamı engelemezdi. O beni soylular dünyasına soktu. Kaçınılmaz serseriliklerim böylece, bir, hem daha ender, iki, hem daha düzeyli olacak. Buysa bana bir milyon vermesinden çok daha değerli. Bu nişanı da, beni sıradan insanlardan ayıran diplomatik görevlerin verdiği saygınlığı da ona borçluyum.

"Ne yapmam gerektiğini anlatmak için eline kalemi alsa ne yazardı acaba?.."

M. de La Mole'ün yaşlı uşağının sesi ansızın Julien'i daldığı düşüncelerden ayırdı.

— Marki, üstünüzü değiştirmeden hemen odasına gelmenizi istiyor.

Uşak, Julien'in yanında yürürken, alçak sesle ekledi:

— Kendini kaybetmiş durumda, kendinize dikkat edin.

XXXIII. Bölüm

Zaaf Cehennemi

> Beceriksiz bir değerli taş yontucusu şu elması yontarken en canlı birkaç parıltısını yok etti. Ortaçağ'da, Richelieu zamanında bile Fransız'ın isteme gücü vardı.
>
> MIRABEAU

Julien markiyi öfkeden köpürmüş bir halde buldu: Bu soylu bey belki ömründe ilk kez kaba davrandı; Julien'e ağzına gelen bütün küfürleri yağdırdı. Kahramanımız buna şaştı, sinirlendi, ama gönül borcu hiç sarsılmadı. Zavallı adamcağız kafasında nicedir kurduğu onca güzel planın bir anda yıkıldığını görüyordu! Ancak ona karşılık vermeliyim, susarsam öfkesi artar. Yanıtı Tartuffe'den geldi.

— *Ben bir melek değilim*... Size çok iyi hizmet ettim, siz de beni cömertçe ödüllendirdiniz... Bundan ötürü size gönül borcum büyük, ama topu topu yirmi dört yaşındayım... Bu evde düşüncemi bir tek siz ve o sevimli insan anlıyordu...

— Canavar! diye bağırdı marki. Sevimli insanmış! Onu sevimli bulduğunuz gün buradan kaçmalıydınız!

— Denedim; o günlerde Languedoc'a gitmek için izin istemiştim sizden.

Odada öfkeyle dolaşmaktan yorulan marki kederine yenik düşüp kendini bir koltuğa bıraktı; Julien alçak sesle kendi kendine söylendiğini işitti: "Hiç de kötü bir insan değil."

— Hayır, hiç değilim, hele size karşı, diye bağırdı Julien markinin ayaklarına kapanarak. Ama anında bu davranışından çok utandı, hızla ayağa kalktı.

Marki gerçekten aklını kaçırmıştı. Diz çöktüğünü görünce yeniden ancak bir arabacıya yakışan korkunç küfürler yağdırmaya başladı. Bu seferki küfürlerin yeniliği belki de eğleniyor olmasıydı.

— Nasıl olur! Kızım Madam Sorel adını mı taşıyacak! Dük karısı olamayacak mı?

Bu iki düşünce aklına geldikçe M. de La Mole gerçekten azap çekiyor, ruhunun denetimi elinden çıkıyordu. Julien dayak yemekten korkuyordu.

Marki kendini biraz toplayıp acısına alıştıkça Julien'e epey mantıklı suçlamalar yöneltiyordu:

— Kaçmalıydınız mösyö, kaçmalıydınız, diyordu... Göreviniz kaçmaktı... Böyle bir işe kalkışacak insanların en sonuncusu sizdiniz...

Julien masaya yaklaştı, şunları yazdı:

Nicedir hayatım katlanılmaz bir hal aldı, bugün ona son veriyorum. Sınırsız bir minnet duyduğum sayın markiden, ölümümün konağında yaratacağı rahatsızlığı bağışlamasını rica ediyorum.

— Sayın marki şu kâğıda bir göz atsın lütfen... Beni öldürün ya da uşağınıza öldürtün, dedi Julien. Saat sabahın biri, bahçede, dipteki duvarın önünde dolaşacağım.

— Cehenneme dek yolunuz var! diye bağırdı marki arkasından.

— Anlıyorum, diye düşündü Julien; beni öldürmeyi uşağına bırakmak hoşuna gitmeyecek... Peki, kendisi öldürsün, bu zevki ona bırakıyorum... Ancak, lanet olsun, yaşamı seviyorum... Oğlum için yaşamalıyım.

Gezintinin ilk dakikalarında zihnini kurcalayan tehlike duygusunun ardından gelen bu düşünce ilk kez bütün benliğini ele geçirdi.

Bu yeni düşünce onu ihtiyatlı davranmaya yöneltti. "Şu öfkeli adamın karşısında nasıl davranacağımı gösterecek öğütlere ihtiyacım var... Aklı başında değil, her şeyi yapabilir. Fouqué çok uzaklarda, ayrıca markinin duygularını anlayamaz.

Kont Altamira... Evet ama, ömrünün sonuna dek dilini tutacağına emin miyim? Öğüt talebimin bir eyleme dönüşüp durumumu daha da karmaşıklaştırmasını istemem. Ne yazık! Geriye yalnız şu çatık kaşlı Rahip Pirard kalıyor... Jansenizm onu öyle dar kafalı yapmış ki... Üçkâğıtçı bir Cizvit olsa dünyayı tanır, işime yarardı. M. Pirard daha suçumu söyler söylemez beni pataklayabilir."

Tartuffe dehası yardım etti Julien'e: Ona gidip günah çıkarırım. Bahçede iki saat dolaştıktan sonra aldığı son karar bu oldu. Artık bir tüfek mermisine hedef olabileceğini düşünmüyordu, uyku bastırmıştı.

Ertesi sabah erkenden Paris'in bilmem kaç fersah ötesinde çatık kaşlı Jansenistin kapısındaydı. Rahibin itirafına hiç şaşırmamasını büyük bir hayretle karşıladı.

— Belki asıl ben kendimi suçlamalıyım, diyordu rahip öfkeden çok kaygıyı yansıtan bir yüz ifadesiyle. Bu aşkı önceden sezdim sanki. Ama ah küçük talihsiz dostum, size duyduğum sevgi babayı uyarmamı engelledi...

— Ne yapacak şimdi? diye sordu Julien heyecanla.

(O anda rahibi seviyordu, bir tartışmaya dayanamazdı.)

— Üç olasılık var, diye sürdürdü Julien: Bir, M. de La Mole beni öldürebilir; bunun üzerine markiye bıraktığı intihar mektubunu anlattı; iki, Kont Norbert'e söyleyerek beni düelloya davet ettirebilir.

— Peki siz bunu kabul eder misiniz? dedi rahip öfkeyle ayağa fırlayarak.

— Sözümü bitirmeme izin vermiyorsunuz. Bana onca iyilik eden adamın oğluna ateş etmem elbette. Üç, beni yanından uzaklaştırabilir. Hadi kalkıp Edinburg'a, New York'a gidin derse, sözünü dinlerim. O zaman Matmazel de La Mole'ün konumu herkesten saklanabilir, ama oğlumun benden alınmasına göz yummam doğrusu.

— Hiç kuşkunuz olmasın, o yozlaşmış adamın aklına ilk önce bu düşünce gelecektir...

Paris'te Mathilde tam bir umutsuzluk içindeydi. Saat yediye doğru karşılaştığı babası ona Julien'in yazısını göstermişti. Kız kendini öldürmeyi soylu bir davranış saymasından korkuyordu: Üstelik benden izin almadan mı yapacak bunu? diye soruyordu kendi kendine öfkeli bir kederle.

— O ölürse yaşayamam, dedi babasına. Ölümünün sorumlusu siz olacaksınız... Belki de buna sevinirsiniz... Ama onun kutsal ruhu adına yemin ederim, önce yasını tutar, herkesin gözünde Dul Madam Sorel olurum, onun ismiyle herkese mektuplar yazacağımdan kuşkunuz olmasın... Ne çekinirim, ne de korkağım.

Sevdası çılgınlığa dönmüştü. Bu kez M. de La Mole'ün eli ayağı kesildi.

Olayları daha mantıklı bir şekilde düşünmeye başladı. Mathilde kahvaltıya gelmedi. Marki kızın annesine hiçbir şey demediğini öğrenince büyük bir yükten kurtuldu, kendisiyle övündü.

Tam o sırada Julien attan iniyordu. Mathilde onu çağırttı, oda hizmetçisinin gözü önünde kollarına atıldı. Julien bu aşırı coşkuya pek sevinmedi, Rahip Pirard'la yaptığı uzun konuşmadan tam bir diplomat edasıyla içten pazarlıklı olarak çıkmıştı. Mathilde yaşlı gözlerle ona intihar mektubunu okuduğunu bildirdi.

— Babam görüşünü değiştirebilir; hatırım için hemen Villequier'ye hareket edin. Sofradan kalkmalarından önce konaktan çıkıp atınıza binin.

Julien yüzündeki şaşkın ve soğuk ifadeyi atamayınca kız gözyaşlarına boğuldu.

— Bırak ne yapacağımıza ben karar vereyim, diye bağırdı heyecanla sımsıkı sarılarak. Senden gönül rızasıyla ayrılmadığımı iyi biliyorsun. Bana oda hizmetçimin adına yaz, adres yabancı bir elden çıksın, ben de sana ciltler dolusu yazarım. Elveda! Hemen kaç.

Bu son söz Julien'i yaraladı, ama yine de boyun eğdi. "En iyi anlarında bile bu insanların beni incitmenin sırrını bilmeleri çok sarsıcı," diye düşünüyordu içinden.

Mathilde babasının bütün ihtiyatlı tasarılarına kararlılıkla direndi. Pazarlığın şu koşulların dışında sürdürülmesine izin vermedi: Madam Sorel olacak ve kocasıyla İsviçre'de yoksul bir yaşam sürdürecek ya da babasının evinde yaşayacaktı. Hele gizli doğum önerisine hiç yanaşmıyordu. — İşte o zaman kara çalmalara maruz kalma, onurumu yitirme ihtimali doğar. Nikâhtan iki ay sonra kocamla yolculuğa çıkarım, böylece oğlumun uygun bir tarihte doğduğunu söylemek kolay olur.

Bu kararlı tavırları önce öfkeyle izleyen marki sonunda şüphelenmeye başladı.

Yumuşadığı bir anda:

— Al! dedi kızına, işte yılda on bin liralık gelir senedi. Hemen Julien'ine gönder ve geri almama fırsat bırakmadan onu harcamasını söyle.

Julien buyurmayı ne kadar sevdiğini bildiği Mathilde'e boyun eğerek boş yere kırk fersah gitmişti: Villequier'ye varmış, çiftçilerin hesaplarını görüyordu; markinin bu iyiliği geri dönmesine fırsat verdi. Yokluğunda Mathilde'in en yararlı müttefiki olan Rahip Pirard'ın evine sığındı. Rahip Pirard kendisine her sorulduğunda, markiye resmî nikâh dışındaki çözümlerin Tanrı'nın gözünde günah olacağını söylüyordu.

— Neyse ki, diye ekliyordu rahip; dünya bilgeliği bu konuda dinle örtüşüyor. Matmazel de La Mole'ün o ateşli kişi-

liğiyle başına gelenler konusunda dilini tutacağına bir an bile güvenebilir miyiz? Herkesin gözü önünde kıyılacak nikâhı benimsemezsek, toplum bu aykırı evlilikle çok daha uzun süre uğraşır. En küçük bir kuşkuya ya da yanılsamaya yer bırakmadan, bir kerede her şeyi söylemek gerekir.

— Doğru, dedi düşüncelere dalmış olan marki. Bugünkü düzende bir evlilikten üç gün sonra söz etmek, ancak ahmak bir adama yakışır. Ardından, her şeyin unutulması için hükümetin Jakobenlere karşı girişeceği büyük bir eylemden yararlanmak gerekir.

M. de La Mole'ün birkaç dostu Rahip Pirard gibi düşünüyordu. Onlara göre en büyük engel Mathilde'in kararlı kişiliğiydi. Ancak bunca doğru akıl yürütmeden sonra bile, markinin ruhu kızının kralın sofrasında bir tabureye kavuşması umudundan vazgeçmeye razı olamıyordu.

Belleği ve düşgücü kendi gençliğinde kolayca yürütülen bin türlü kurnazlık ve düzenbazlıkla doluydu. Kendi düzeyindeki bir insanın zorunluluğa boyun eğmesi, yasadan korkması ona saçma ve onur kırıcı görünüyordu. On yıldır sevgili kızının geleceğiyle ilgili tatlı düşlerini çok pahalıya ödüyordu şimdi.

"Kimin aklına gelirdi böyle bir şey?" diyordu kendi kendine. "Bu kadar kibirli, böylesine yetenekli, taşıdığı adla benden daha çok övünen, Fransa'daki en parlak insanların nicedir evlenmeye can attıkları bir kız bunu yapsın!

Her türlü ihtiyatı bir yana bırakmak gerek. Bu yüzyıl her şeyi altüst etmeye adanmış. Kaosa doğru gidiyoruz."

XXXIV. Bölüm

Akıllı Bir Adam

> Atıyla giden vali içinden soruyordu: Neden bakan olmayayım; neden başbakan, dük olmayayım? O zaman savaş açarım... Bu yolla bütün yenilikçileri içeri tıktırırım.
>
> *Le Globe*

On yıllık tatlı düşleri yıkmaya hiçbir mantıklı kanıt yetmez. Marki kızmayı akıllıca bulmuyor, ama bağışlamaya da razı olamıyordu. "Şu Julien kazara ölüverse," diyordu zaman zaman içinden... Bu kederli düşgücü böylece en saçma düşleri sürdürerek azıcık avunuyordu. Kurulan düşlerse Rahip Pirard'ın bilgece akıl yürütmelerinin etkisini sıfıra indiriyordu. Böylece pazarlıkta bir adım atılamadan bir ay geçti.

Marki bu aile işinde de siyasette olduğu gibi üç beş gün onu sevindiren parlak buluşlar yapıyordu. Böyle günlerde bir eylem planı akıl yürütmelere dayandığı için hoşuna gitmiyordu; akıl yürütmeleriyse ancak en gözde planına uydukları oranda beğeniyordu. Üç gün bir ozanın coşkusu ve heyecanıyla her şeyi yoluna koymaya çalışıyor, ertesi gün vazgeçiyordu.

Julien ilkin markinin işi ağırdan alışına biraz şaşırdı; ancak birkaç hafta sonra M. de La Mole'ün bu işte bir kötü niyeti olmadığını anlamaya başladı.

Madam de La Mole ve bütün ev halkı Julien'in toprak işlerini halletmek için taşraya gittiğini sanıyordu; o ise Rahip Pirard'ın kilisesinde saklanıyor, hemen her gün Mathilde'i görüyordu; kız her sabah bir saat babasının yanında kalıyordu, ama bazen haftalarca ikisinin de zihinlerini meşgul eden konuya hiç değinmiyorlardı.

— Bu adamın nerede olduğunu bilmek istemiyorum, dedi marki günün birinde kızına; şu mektubu ona gönderin.

Mathilde mektubu okudu:

"Languedoc'taki araziler 20.600 frank gelir getirir. Bunun 10.600 frankını kızıma, 10.000 frankını da M. Julien Sorel'e veriyorum. Elbette toprakları da veriyorum. Notere iki ayrı bağış belgesi düzenlemesini, yarın bana getirmesini söyleyin; ondan sonra aramızda hiçbir ilişki kalmayacak. Ah mösyö ah! Bütün bunları bana nasıl yapabildiniz?

Marki de LA MOLE"

— Çok teşekkür ederim, dedi Mathilde sevinçle; Agen'la Marmande arasındaki Aiguillon Şatosu'na yerleşiriz. Oranın İtalya kadar güzel olduğu söyleniyor.

Bu bağış Julien'i çok şaşırttı. Artık o tanıdığımız çatık kaşlı soğuk adam değildi. Daha şimdiden aklı fikri oğlunun geleceğindeydi. Bu kadar yoksul bir adamın kavuştuğu bu beklenmedik, hatırı sayılır servet onun ihtirasını artırmıştı. Karısıyla kendisinin yılda 36.000 lira gelirleri olduğunu düşlüyordu. Mathilde'in kafasındaysa kocasına duyduğu hayranlığın dışında bir şeye yer yoktu, gururu Julien'e kocam dışında bir sözcükle hitap etmesine engeldi. En büyük, biricik özlemi evliliğini herkese kabul ettirmekti. Günlerini

yazgısını üstün bir insanınkine bağlamakla gösterdiği büyük sağduyuyu göklere çıkararak geçiriyordu. Şahsi meziyetler onun için en yüce değerdi.

İşlerin çokluğu nedeniyle sıklıkla görüşememeleri, aşktan söz edecek zaman bulamamaları Julien'in bilgece siyasetinin olumlu etkisini tamamladı.

Mathilde sonunda gerçekten sevmeye başladığı insanı bu kadar az gördüğü için sıkılmaya başladı.

Öfkelendiği bir anda babasına bir mektup yazdı ve söze Othello gibi başladı.

"Seçimim toplumun sayın Marki de La Mole'ün kızına sunduğu cezbedici şeyleri bir yana bırakıp Julien'i yeğlediğimi yeterince kanıtlıyor. İtibarın ve küçük kibirlerin sağlayacağı hazların hiç önemi yok benim için. Neredeyse altı haftadır kocamdan ayrı yaşıyorum. Bu size duyduğum saygıyı göstermeye yeter. Gelecek perşembeye kalmadan babaevimden ayrılacağım. Yaptığınız iyilikler bizi zengin etti. Saygıdeğer Rahip Pirard'ın dışında sırrımı bilen yok. Onun yanına gideceğim; o bizi evlendirir, nikâh töreninden bir saat sonra Languedoc'a hareket edip siz emir verene dek bir daha Paris'e dönmeyeceğiz. Ama asıl yüreğimi yaralayan, bütün bunların sizinle, benimle ilgili dedikodulara yol açacak olması. Budalaların iğneli sözleri bizim muhteşem Norbert'imizi Julien'i düelloya davet etmeye zorlamaz mı? Julien'i tanıyorum, böyle bir durumda sözümü asla dinlemez. Ayaklanmış bir halk adamı olarak çıkar karşımıza. Sevgili babacığım, ayaklarınıza kapanarak yalvarıyorum! Gelecek perşembe M. Pirard'ın kilisesindeki nikâhımıza katılın. O zaman kötü niyetlilerin dedikoduları ortadan kalkar, hem biricik oğlunuzun, hem kocamın canı kurtulur vb. vb."

Bu mektup markinin ruhunu garip bir kargaşaya sürükledi. Demek sonunda bir karar vermesi gerekiyordu. Bütün küçük alışkanlıklar, bütün sıradan dostlar etkilerini yitirmişlerdi.

Bu garip koşullarda, kişiliğin gençlikte yaşanan olaylarla belirlenmiş yanı ağır bastı. Sürgün yıllarında yaşanan acılar onu düşgücü zengin bir insan yapmıştı. İki yıl sınırsız bir servetin ve saraydaki bütün kayırmaların tadını çıkardıktan sonra, 1790 yılında sürgünün korkunç yoksunluklarına savrulmuştu. Bu zorlu yaşam yirmi iki yaşındaki ruhu değiştirmişti. Aslında şu anki servetinin egemenliğine girmemişti, sadece onun içinde yaşıyordu. Ancak ruhunu para tutkusunda kurtaran düşgücü onu kızını yüksek bir unvana kavuşturma çılgınlığına tutsak etmişti.

Geçip giden altı hafta boyunca kimi zaman içinden gelen bir hevese ayak uydurarak Julien'i zenginleştirmek istemişti; yoksulluk ona, M. de La Mole'e tiksindirici, onur kırıcı, kızının eşi içinse kabul edilemez bir şey gibi görünüyor, dolayısıyla para saçıyordu. Ertesi gün düşgücü başka bir yöne savruluyor, Julien'in bu maddi cömertliğin sözsüz dilini anlayacağını, adını değiştirip Amerika'ya göçeceğini, Mathilde'e onun için yaşamını feda ettiğini yazacağını sanıyordu. Hatta M. de La Mole bu mektubu yazılmış sayıyor, kızı üzerinde yarattığı etkiyi izliyordu.

Gençliğine özgü bu düşlerden Mathilde'in gerçek mektubuyla sıyrılınca, uzun süre Julien'i kendi eliyle öldürmeyi ya da birine öldürtmeyi düşünmüş, sonra onu parlak bir servete kavuşturmayı düşlemeye başlamıştı. Topraklarından birinin adını ona verecekti; hatta kendi meclis üyeliğini ona neden miras bırakmayacaktı ki? Kayınpederi Chaulnes Dükü, biricik oğlunun İspanya'daki ölümünden sonra birkaç kez kendi unvanını Norbert'e aktarmaktan söz etmişti.

"Julien'in ise iş konusunda az bulunur bir yeteneğe sahip, yürekli, hatta epeyce parlak bir insan olduğu yadsınamaz," diyordu marki kendi kendine... "Ama bu kişiliğin ardında ürkütücü bir şey görüyorum. Herkeste aynı izlenimi bıraktığına göre bu işte belli bir gerçek payı var. (Bu gerçeğin kavranması zorlaştıkça, markinin düşçü ruhunu ürküyordu.)

Geçen gün kızım (yok ettiğimiz bir mektupta) bunu çok güzel ifade ediyordu: 'Julien salonlara davet edilmek için hiçbir çaba göstermedi, hiçbir dost çevresine katılmadı. Kendisini ortada bırakmam olasılığına karşı kimseden destek aramadı, küçük bir birikim yapmayı bile düşünmedi...' İyi ama bu günümüzün toplumsal koşullarını bilmemekten mi kaynaklanıyordu? Ben ona birkaç kez herhangi bir mevkiye yükselmek istiyorsa bu salonlarda boy göstermesini söyledim.

Hayır, onda tek bir dakikayı ya da en küçük fırsatı da boşa harcamayan becerikli, dalkavuk bir rahibin yeteneği yok... XI. Louis dönemine yakışır bir kişilik değil. Ancak öte yandan cömertliğe hiç de uygun düşmeyen özdeyişleri yineleyip durduğunu görüyorum... Aman, kafam karışıyor... Kendi tutkularına gem vurmak için mi ağzından düşürmüyor bu özdeyişleri?

Şöyle ya da böyle, açık olan bir şey var: Küçümsenmeye dayanamıyor, en zayıf yanı bu.

Soyluluğa derin bir saygısı yok, doğrusu bize içten bir saygı göstermiyor... Bu bir kusur; aslında bir papaz okulu öğrencisinin ruhu haz ve para hırsıyla tutuşmalıydı. O ise herkesin tersine tek bir küçümsenmeye bile katlanamıyor."

Kızının mektubuyla telaşa kapılan M. de La Mole bir an önce bir karara varması gerektiğini anladı:

— Aslında en büyük sorun şu: Julien'in gözüpekliği yüz bin ekülük bir gelirim olduğunu ve her şeyden çok sevdiğimi bildiği kızımın gönlünü çelmeye dek vardı mı acaba?

"Mathilde bunun tersini söylüyor... Hayır Mons Julien,[111] işte bu konuda yanılgıya düşmek istemiyorum.

Bu öngörülemeyen koşullarda yaşanan gerçek bir aşk mı? Yoksa söz konusu olan aşağılık bir şekilde yükselme isteği mi? Mathilde açık görüşlüdür, içime böyle bir kuşkunun

111 Burada kullanılan "mons" sözü "monsieur"den farklıdır, küçümseme içerir. (ç.n.)

düşebileceğini benden önce gördü, dolayısıyla bana Julien'e önce kendisinin yakınlık gösterdiğini itiraf etti...

Onun kadar kibirli bir kız işi birtakım somut adımlar atacak kadar ileri götürsün!.. Bir akşam bahçede koluna girmek, aman ne korkunç şey! Sanki onu beğendiğini gösterecek daha başka yüzlerce yol yokmuş gibi.

Özür dileyen her zaman kendini suçlar, Mathilde'e hiç güvenmiyorum..." O gün markinin zihni her zamankinden daha kesin sonuçlara varıyordu. Ama alışkanlık ağır bastı, zaman kazanmak ve kızına mektup yazmak istedi. Konağın bir ucundan diğerine mektup gönderiliyordu. M. de La Mole kızıyla tartışmak, ona kafa tutmak istemiyor, apansız bir tavizle her şeyi mahvetmekten korkuyordu.

MEKTUP

"Sakın yeni çılgınlıklar yapmayın; alın size Şövalye Julien Sorel de La Vernaye adına düzenlenmiş bir süvari alayı teğmenliği belgesi. Onun için neler yaptığımı görüyorsunuz. Bana karşı çıkmayın, soru sormayın. Alayının bulunduğu Strasbourg'a gitmek için yirmi dört saat içinde yola çıksın, işte bankacıma yazılmış bir yönerge: Söylediklerimi yerine getirin."

Mathilde'in aşkı ve mutluluğu doruk noktasına ulaştı; kazandıkları zaferden yararlanmak istedi, hemen yanıt verdi:

"Kendisi için yapma lütfunda bulunduğunuz şeyleri bilse, M. de La Vernaye ayaklarınıza kapanırdı. Ancak bu cömertlik gösterisi arasında babam beni unuttu; kızınızın onuru tehlikede. Küçük bir boşboğazlık yirmi bin ekülük bir gelirin bile silemeyeceği büyük bir leke yaratabilir. Subaylık belgesini M. de La Vernaye'a ancak gelecek ay nikâhımın herkesin gözü önünde Villequier'de kıyılacağına söz verirseniz gön-

deririm. Daha fazla ertelememeniz için size yalvardığım bu nikâhtan sonra kızınız artık Madam de La Vernaye adıyla ortalıkta dolaşabilir. Ah babacığım, beni şu Sorel adından kurtardığınız için size nasıl teşekkür ederim vb. vb."

Yanıt hemen geldi.

"Sözümü dinleyin, yoksa her şeyden vazgeçerim. İhtiyatsız kız, kork ve titre. Şu Julien'inizin nasıl bir adam olduğunu henüz bilmiyorum, onu siz de benden az tanıyorsunuz. Strasbourg'a gitsin ve doğru yolda yürümeye çalışsın, isteklerimi on beş gün içinde bildireceğim."

Bu çok kararlı yanıt Mathilde'i şaşırttı. *Julien'i tanımıyorum* sözleri karşısında düşlere daldı, ardından kendini gerçek sandığı büyüleyici varsayımlara kaptırdı. "Julien'im bizim salonların o aşağılık üniformasını giymedi, babamsa kanıtladığı bu üstünlüğüne inanmıyor..."

"Ancak kişiliğinden kaynaklanan bu geçici isteğini yerine getirmezsem, herkesin ortasında rezalet çıkarabilir; böyle bir tartışma itibarımı sarsıp, beni Julien'in gözünden düşürebilir. Bu tartışmanın ardından... On yıllık yoksulluk gelir ve sırf değerli biri olduğu için bir koca seçmiş olmanın gülünçlüğünü ancak görkemli bir servet kurtarabilir. Bu yaşa gelmiş olan babam ondan uzakta yaşarsam beni unutabilir... Norbert sevimli, becerikli bir kadınla evlenir: Yaşlı XIV. Louis'yi Bourgogne düşesi baştan çıkarmıştı..."

Söz dinlemeye karar verdi, ama babasının mektubunu Julien'e iletmekten kaçındı; o hırçın kişiliği bir çılgınlık yapmasına neden olabilirdi.

Akşam Julien'e süvari alayı teğmeni olduğunu söyleyince genç adam müthiş sevindi. Ömür boyu beslediği hırsla ve şimdi de oğluna duyduğu tutkuyla ne halde olduğunu kolayca gözünüzün önüne getirebilirsiniz. Adının değişmesine çok şaşırıyordu.

"Neyse romanım bitti ve bütün bunları tek başıma hak ettim. Şu canavar gurur abidesine kendimi sevdirmeyi başardım," diye ekliyordu Mathilde'e bakarak; babası onsuz yaşayamıyor, Mathilde de bensiz.

XXXV. Bölüm

Fırtına

Ey ulu Tanrım, yeteneksiz
biri yap beni!
MIRABEAU

Julien'in zihni derin düşüncelere dalmıştı; kızın gösterdiği yoğun sevgiye az çok karşılık veriyordu. Sessiz ve üzüntülüydü. Oysa Mathilde'e hiç bu kadar görkemli ve hayranlık verici görünmemişti. Mathilde gururun küçük bir ayrıntısının bütün işleri bozmasından korkuyordu.

Hemen her sabah Rahip Pirard'ın konağa geldiğini görüyordu. Julien onun aracılığıyla babasının niyetlerini öğrenmiş olamaz mıydı? Hatta markinin kendisi geçici bir hevesle Julien'e yazmış olamaz mıydı? Bunca mutluluktan sonra Julien'in ciddi tavırlarını nasıl açıklamalıydı? Kız bunu sormayı göze alamadı.

Göze alamadı! Ardından, Julien'e beslediği duyguya belirsizlik, kararsızlık, hatta korku karıştı. Paris'in hayran olduğu şu aşırı uygarlığın ortasında yetiştirilmiş bir insanın tutkusunu bu duygusuz ruh da hissediyordu.

Ertesi sabah Julien erkenden Rahip Pirard'ın kilisesindeydi. Posta atları komşu bir posta istasyonundan ödünç alınmış kırık dökük bir araba avluya giriyordu.

— Bu araba mevsime uygun değil, dedi çatık kaşlı rahip asık bir suratla. İşte M. de La Mole'ün size armağan ettiği yirmi bin frank; bunu bir yıl içinde, ancak kendinizi elden geldiğince gülünç duruma düşürmeden harcamanızı istiyor. (Rahip böylesine genç bir adamın önüne atılan onca parayı günaha çağrı sayıyordu.)

Marki ekliyor: M. Julien de La Vernaye bu parayı babasından almış olacak, başka bir kaynak göstermek gereksiz. M. de La Vernaye çocukluğunda Julien'e bakmış olan Verrièresli keresteciye bir armağan göndermeyi uygun bulabilir... İşin bu yanını ben üstlenebilirim, diye ekledi rahip; sonunda M. de La Mole'ü şu aşırı Cizvit M. de Frilair'le uzlaşmaya razı ettim. Adamın saygınlığı bizimkini bastırdı. Besançon'u yöneten bu adamın sizin soylu bir aileden geldiğinizi kabul etmesi bu anlaşmanın gizli koşullarından biri olacak.

Julien coşkusunu daha fazla dizginleyemedi, rahibin boynuna sarıldı, değerinin anlaşıldığını görüyordu.

— Dur bakalım! dedi Rahip Pirard onu eliyle iterek; ne demek oluyor bu dünyevi kibirlilik? Sorel'le oğullarına gelince, kendilerinden hoşnut kaldığım sürece kendi adıma her birine yılda beş yüz frank vereceğim.

Julien'in yüzünü şimdiden soğuk, kibirli bir ifade kaplamıştı. Belli belirsiz sözlerle ama hiçbir vaatte bulunmadan teşekkür etti. "Napolyon'un bizim dağlara sürdüğü soylu bir beyin gayrimeşru çocuğu olabilir miyim gerçekten?" diye soruyordu içinden. Bu düşünceyi giderek daha akla yatkın buluyordu... Babama duyduğum nefret bunun kanıtı olabilir... Bu durumda canavar ruhlu biri olmaktan kurtulurum!

Bu konuşmadan birkaç gün sonra ordunun en parlak birliklerinden biri olan On Beşinci Süvari Alayı Strasbourg'un

eğitim alanında savaş düzenini almıştı. Sayın Şövalye de La Vernaye kendisine altı bin franka patlamış çok güzel bir Alsace atına biniyordu. Şimdiye dek adını bile işitmediği bir alayda asteğmen olmadan teğmenliğe getirilmişti.

Kaygısız hali, acımasız, sert bakışları, yüzünün solgunluğu, hiç bozulmayan serinkanlılığı daha ilk günden üne kavuşmasını sağladı. Kusursuz, ölçülü inceliği, tabanca ve silah kullanmada hiç gösterişe kaçmadan kanıtladığı ustalığı sayesinde etrafında onunla yüksek sesle dalga geçmeye kalkışacak kimse kalmadı. Alayın tamamı beş altı günlük bir kararsızlıktan sonra ondan yana çıkmıştı. "Her şey var bu delikanlıda," diyordu alayın yaşlı, alaycı subayları; "tek kusuru gençliği."

Julien, Strasbourg'dan artık iyice yaşlanmaya yüz tutmuş eski Verrières Rahibi M. Chêlan'a mektup yazdı:

"Ailemin zenginleşmesini sağlayan olayları kuşkusuz sevinçle öğrenmişsinizdir. Sizden gönderdiğim beş yüz frankı, eskiden bana yaptığınız gibi yardım etmekte olduğunuza kuşku duymadığım ve bir zamanlar benim de olduğum kadar yoksul insanlara hiç adımı anmadan dağıtmanızı rica ediyorum."

Julien'in başı gereksiz bir kibirle değil, yükselme hırsıyla dönüyordu; bununla birlikte dış görünüşüne büyük özen gösteriyordu. Atlarına, kendinin ve askerlerinin üniformalarına bir İngiliz soylusuna yakışır titizlik gösteriyordu. İltimasla aldığı teğmen rütbesine karşın, daha şimdiden, bütün büyük generaller gibi otuz yaşında alayın başına geçebilmek için insanın yirmi üçünde teğmenliği aşması gerektiğini hesaplıyordu. Aklı fikri ün kazanmakta ve oğlundaydı.

Kurduğu bu çılgınca yükselme düşlerinin tam ortasında La Mole Konağı'nın genç uşaklarından birinin posta arabasıyla geldiğini görüp şaşırdı.

"Her şey mahvoldu," diyordu Mathilde mektubunda, "Hemen her şeyi bırakıp buraya gelin, gerekirse firar edin. Gelir gelmez, bahçe kapısının yakınında, *** Sokağı *** numarada, bir faytonda beni bekleyin. Sizinle konuşacaklarım var; belki sizi bahçeye alabilirim. Sanırım her şeyi geri dönüşü olmamacasına yitirdik: Ama bana güvenin, size yürekten bağlı olduğumu, her şeyi göğüsleyeceğimi göreceksiniz. Sizi seviyorum."

Julien birkaç dakikada albaydan izin alıp Strasbourg'dan doludizgin yola çıktı; ancak kafasını kurcalayan korkunç merak yüzünden Metz'den sonra yoluna bir posta arabasıyla devam etti; La Mole Konağı'nın küçük bahçe kapısının yakınına inanılmaz bir hızla ulaştı. Kapı açıldı ve Mathilde kendini tutmayı bir yana bırakıp kollarına atıldı. Neyse ki sabahın beşiydi, sokak henüz ıssızdı.

— Her şey mahvoldu; gözyaşlarıma dayanamayacağından korkan babam perşembe gecesi çıkıp gitti. Nereye mi? Kimse bilmiyor, işte mektubu, okuyun. Julien'le birlikte faytona bindi.

"Zengin olduğunuz için baştan çıkarılmanız dışında her şeyi bağışlayabilirdim. Evet, zavallı kızım, korkunç gerçek bu işte. O adamla evlenmenize razı olmayacağıma onurum üstüne yemin ederim. Fransa sınırları dışında bir yerde ya da en iyisi Amerika'da yaşamaya razı olursa, ona yılda on bin liralık gelir sağlarım, hakkında bilgi toplarken yanıt olarak gelen şu mektubu okuyun. Edepsiz adam Madam de Rênal'e yazmamı kendisi istemişti. Bu adamla ilgili yazacağınız tek bir satırı bile okumayacağım. Paris'ten de, sizden de nefret ediyorum. Olacaklar konusunda kimseye bir şey söylememenizi istiyorum. Bu aşağılık adamdan kesinlikle vazgeçin, o zaman babanıza kavuşursunuz."

— Madam de Rênal'in mektubu nerede? diye sordu Julien soğuk bir ifadeyle.

— İşte burada. Onu sana hazır olduğunda göstermek istedim.

MEKTUP

"Mösyö, din ve ahlakın kutsal davasına duyduğum borç beni bu zorlu görevi yerine getirmeye zorluyor; çiğnenmemesi gereken bir kural şu anda beni sorumluluğunu üstlendiğim bir kişiye zarar vermeye itiyor, ama bunu daha büyük bir skandalı önlemek için yapıyorum. Duyduğum acı ödev duygumu bastırmamalı. Hakkında gerçeği söylememi istediğiniz kişinin davranışının anlaşılmaz, hatta dürüst görünmediği çok açıktır. Hem ihtiyat, hem din bunu gerektirdiği için gerçeğin bir bölümünü gizlemeyi ya da başka bir şekilde ifade etmeyi uygun buldum. Ancak tanımaya çalıştığınız bu kişilik tamamıyla mahkûm edilmeye layıktır, dahası bu nitelendirme hafif bile kalır. Söz konusu kişi yoksul ve açgözlü bir insan olarak usta bir ikiyüzlülükle zayıf ve mutsuz bir kadını baştan çıkarıp kendine bir yer edinmeye, yükselmeye çalışmıştır. Görevimin acı yanlarından biri M. J***'nin dine inanmadığını eklemek zorunda kalışımdır. Doğrusunu isterseniz, onun başarıya ulaşmasını sağlayan yollardan birinin o evdeki en itibarlı kadının gönlünü çelmek olduğunu düşünmek zorundayım. Tam bir kayıtsızlıkla ve romanlardan alınmış cümlelerle gizlenen en büyük ve biricik amacı ev sahibine ve servetine sahip olmaktır. Gerisinde yalnız mutsuzluk ve sonu gelmez pişmanlıklar bırakır vb. vb."

Bu çok uzun, yer yer gözyaşlarıyla silinmiş mektup belli ki Madam de Rênal'in elinden çıkmış, üstelik alışılmışın dışında bir özenle yazılmıştı.

— Bundan dolayı M. de La Mole'ü kınayamam doğrusu, dedi Julien mektubu bitirdikten sonra; hakkı var, ihtiyatlı davranmış. Hangi baba kızını böyle bir adama vermek ister! Elveda!

Julien faytondan atladı, sokağın başına koşup geçmekte olan posta arabasına bindi. Unutmuş göründüğü Mathilde arkasından birkaç adım attı; ama dükkânlarının kapısına doğru yürüyen satıcıların kendisini tanımaları hızla bahçeye dönmesine neden oldu.

Julien, Verrières'e gidiyordu. Bu hızlı yolculukta Mathilde'e mektup yazmak istese de beceremedi, eli kâğıda ancak okunmaz çizgiler karalayabiliyordu.

Verrières'e bir pazar sabahı vardı. Hemen bir silahçı dükkânına girdi; adam elde ettiği son servetten dolayı onu kutladı. Bütün kent bu haberle çalkalanıyordu.

Julien bir çift tabanca istediğini adama anlatmakta zorlandı. Silahçı Julien'in isteği üzerine tabancaları doldurdu.

Tam o sırada üç çan çalıyordu; bütün Fransa köylerinde çok iyi tanınan bir çandı bu, sabahki çınlamaların ardından ayinin yaklaştığını haber verirdi.

Julien yeni Verrières kilisesine girdi. Kilisenin bütün tepe pencereleri lal renkli kumaşla kaplanmıştı. Julien kendini Madam de Rênal'in sırasının birkaç adım gerisinde buldu. Kadının büyük bir inançla dua ettiğini gördü. Bir zamanlar kendisini onca sevmiş olan kadını görünce elleri titreyen Julien planını uygulayamadı. "Yapamayacağım," diyordu içinden; "Bunu yapacak gücü kendimde bulamıyorum..."

Tam o sırada ayini yöneten genç papaz adayı kutsal ekmekle şarabı kaldıracağı anı haber veren çıngırağı çaldı. Madam de Rênal'in öne eğdiği başı omzundaki atkının kıvrımlarının arkasında kaldı. Julien artık onu göremiyordu; bir el ateş etti, vuramadı; bir el daha ateş etti, kadın düştü.

XXXVI. Bölüm

Üzücü Ayrıntılar

Benden zaaf göstermemi beklemeyin. Ben öcümü aldım. Ölümü hak ettim, işte geldim. Ruhum için dua edin.

SCHILLER

Julien olduğu yere çakıldı kaldı, hiçbir şey göremiyordu. Biraz kendini toparlayınca bütün dindarların kiliseden kaçtıklarını fark etti; papaz da sunağı bırakıp gitmişti. Oldukça ağır adımlarla, çığlık atarak koşan birkaç kadının ardına düştü. Öbürlerinden daha çabuk kaçmak isteyen bir kadın Julien'e çarpıp onu yere düşürdü. Ayağı kalabalığın devirdiği bir iskemleye takılmıştı; ayağa kalkarken ensesine üniformalı bir jandarmanın elinin yapıştığını hissetti. Julien hiç düşünmeden elini küçük tabancalarına atmak istedi, ama ikinci jandarma kollarına yapışmıştı.

Doğruca zindana götürüldü. Bir odaya girdiler, elleri kelepçelendi, onu tek başına bırakıp kapıyı sıkıca kilitleyip çıktılar; bütün bunlar göz açıp kapayıncaya dek oldu, Julien olup bitenleri umursamıyordu.

— Eh olan oldu, her şey bitti, dedi azıcık toparlanınca yüksek sesle... Evet, on beş gün içinde kendi elimle canıma kıyamazsam... Doğru giyotine.

Bundan ötesini düşünemiyordu; başı cendereye konmuş gibiydi. Birinin başını tutup tutmadığına baktı. Az sonra da derin bir uykuya daldı.

Madam de Rênal öldürücü bir yara almamıştı. İlk kurşun şapkasını delip geçmiş; tam geri dönerken ikinci kez ateş edilmişti. Omzuna isabet eden kurşun ne gariptir ki kemiği kırdıktan sonra gotik sütunlardan birine çarpıp kocaman bir parça koparmıştı.

Ciddi bir insan olan cerrah, uzun ve acılı bir işlemle yarayı sardıktan sonra Madam de Rênal'e: "Hayatınız benimki kadar güvencede," deyince kadın müthiş üzülmüştü.

Nicedir gerçekten ölmek istiyordu. Günah çıkardığı papazın M. de La Mole'e yazması için zorladığı mektup uzun süren bir kederin zayıflattığı bu varlığa son darbeyi indirmişti. Kederi Julien'in yokluğundan kaynaklansa da; o bu duyguyu pişmanlık olarak tanımlıyordu. Dijon'dan yeni gelmiş erdemli ve ateşli genç papaz bu konuda yanılmıyordu.

"Bu şekilde kendi canıma kıymadan ölmek günah sayılmaz," diye düşünüyordu Madam de Rênal. "Tanrı belki ölümüme sevindiğim için beni bağışlar." Ardından şunu eklemeyi göze alamıyordu: "Hele Julien'imin eliyle ölmek mutlulukların en büyüğüdür."

Cerrahtan ve koşarak gelmiş arkadaş kalabalığından kurtulur kurtulmaz oda hizmetçisi Élisa'yı çağırttı.

— Zindancı acımasız bir adamdır, dedi kıza kıpkırmızı kesilerek. Hoşuma gideceğini sanarak ona kötü davranacaktır... Bunu düşünmeye dayanamam, içinde birkaç louis altını bulunan şu küçük paketi ona götürebilir misiniz? Ona dinin Julien'e kötü davranmasına izin vermediğini söylersiniz... Sakın kendisine bu parayı yolladığımızdan kimseye söz etmesin.

Julien Verrièresli zindancının insanlığını işte bu olaya borçluydu; bu adam M. Appert'i görünce eli ayağına dolaşan, bakanlık görevlisi M. Noiroud'ydu yine.

Derken bir yargıç geldi zindana.

— Kasten insan öldürdüm, dedi Julien yargıca; silahları şu adresteki silahçıdan aldım, doldurttum. Ceza Yasası'nın 1342. maddesi çok açıktır, ölümü hak ettim, bekliyorum. Sanığın sorulara yanıt veriş biçimine şaşıran yargıç onu yanıtlarında çelişkiye düşürtmek için sorularını artırdı.

— İyi ama, dedi Julien gülümseyerek; beni dilediğiniz kadar suçlayacak biçimde konuştuğumu görmüyor musunuz? Evet bayım, bu kez avınızı elinizden kaçırmayacaksınız. Keyfini çıkara çıkara ceza vereceksiniz. Şimdi varlığınıza katlanma cezasından kurtarın beni.

"Şimdi geriye can sıkıcı bir görev kaldı," diye düşündü Julien, oturup Matmazel de La Mole'e mektup yazmak.

"Öcümü aldım," diyordu mektubunda. "Ne yazık ki adım gazetelerde çıkacak, şu dünyadan tanınmayan biri olarak çekip gidemiyorum, iki aya kalmaz ölürüm. Öç tıpkı sizden ayrılmanın verdiği acı gibi korkunç oldu. Şu andan sonra adınızı yazmayı da, ağzıma almayı da kendime yasaklıyorum. Asla benden kimseye söz etmeyin, oğluma bile: Beni onurlandırmanın tek yolu sessizliktir, insanların çoğunun gözünde sıradan bir katil olacağım... Böyle önemli bir anda doğruyu dile getirmeme izin verin: Beni unutacaksınız. Hiçbir canlı varlığa anlatmamanızı öğütleyeceğim bu korkunç yıkım kişiliğinizdeki serüvenci ve romanlara özgü yanı uzun yıllar boyunca törpüleyecektir. Siz aslında Ortaçağ kahramanlarıyla yaşamak için yaratılmışsınız: Onlar kadar sağlam bir kişiliğiniz olduğunu gösterin. Her şey gizlice ve sizi en küçük bir tehlikeye atmadan halledilsin. Sahte bir isim kullanıp bunu kimseye söylemeyeceksiniz, ille de bir dostun yardımı gerekirse, size Rahip Pirard'ı bırakıyorum.

Başka kimseyle, hele kendi sınıfınızdan biriyle sakın konuşmayın: Luzlerden, Cayluslerden uzak durun.

Ölümümden bir yıl sonra M. de Croisenois'yla evlenin: Bunu sizden rica ediyor, aynı zamanda kocanız olarak emrediyorum. Sakın bana yazmayın, yanıt vermeyeceğim. Onun kadar kötü ruhlu olduğumu sanmasam da size Iago'nun sözlerini yineleyeceğim: *Şu andan sonra ağzımı açıp tek söz etmeyeceğim.*

Kimse beni yazarken, konuşurken göremeyecek: Son sözlerim size duyduğum hayranlığı dile getirecek.

J. S."

Julien bu mektubu gönderip kendini biraz toparlayınca ilk kez bahtsızlığını hissetti. Şu büyük söz yüreğindeki yükselme umutlarının hepsini birer birer koparıp aldı: "Öleceğim." Aslında ölüm kendi başına hiç ürkütücü değildi. Bütün ömrü felakete hazırlanmakla geçmişti ve yaşadığı en büyük felaketi hiç unutmamıştı.

"Ne yani!" diyordu kendi kendine; "Altmış gün sonra çok iyi silah kullanan biriyle düello edecek olsaydım, büyük korkular içinde, durmadan bunu düşünme zayıflığını mı gösterecektim?"

Bir saatten fazla bir zamanı bu konudaki asıl hislerini araştırıp bulmaya harcadı.

Ruhunda olup biteni açık seçik görünce, hakikat gözünün önünde zindanın sütunları kadar kesin çizgilerle belirince pişmanlığı düşündü.

"Neden pişman olayım? Büyük bir hakarete uğradım; birini öldürdüm, ölüm cezasını hak ediyorum, o kadar, insanlığa borcumu ödedikten sonra can veriyorum. Yerine getirilmemiş hiçbir iş bırakmıyorum geride, kimseye borcum yok; ölümümün tek utandırıcı yanı, beni öldürme yöntemleri: Doğrusu Verrièresli burjuvaların gözünde bir tek bu yön-

tem beni utanca boğmaya yetiyor, ama bir aydın gözüyle bakacak olursak, bundan daha acınası bir şey olabilir mi? Onların gözünde saygıdeğer kalabilmek için tek bir yol var: İdam sehpasına götürülürken halka altın saçmak. Böylece altına bağlı anım belleklerinde pırıl pırıl kalır."

Üzerinde bir dakika düşününce son derece mantıklı bulduğu bu kararı verdikten sonra Julien: "Yeryüzünde yapacak işim kalmadı," dedi ve derin bir uykuya daldı.

Saat dokuza doğru akşam yemeğini getiren zindancı onu uyandırdı.

— Ne diyorlar Verrières'de?

— Bakın Mösyö Julien, göreve getirildiğim gün sarayın avlusundaki haçın önünde ettiğim yemin susmamı gerektiriyor.

Susuyor, ama orada duruyordu. Bu aşağılık ikiyüzlülük Julien'i eğlendirdi. "Bana vicdanını satmak için istediği beş frankı vermeden önce epey bekletmeliyim onu," diye düşünüyordu.

Yemeğin bitmek üzere olmasına rağmen beklediği teklifin hâlâ gelmediğini gören zindancı:

— Size beslediğim dostluk Mösyö Julien, dedi yapmacık, yumuşak bir ses tonuyla; beni konuşmaya zorluyor; gerçi bu adaletin çıkarlarına aykırı, çünkü size daha iyi savunma olanağı sağlayacak, ama olsun... İyi yürekli Mösyö Julien, Madam de Rênal'in sağlığının düzeldiğini söylersem sevinecektir.

— Ne? Ölmedi mi! diye bağırdı kendinden geçen Julien.

— Nasıl olur! Bilmiyor muydunuz? dedi zindancı alık bir yüzle; alıklığın yerini kısa bir süre sonra mutlu bir açgözlülük aldı. Mösyönün yasa ve adalet gereği konuşmamakla yükümlü cerraha birkaç kuruş vermesi gerekirdi. Ama mösyönün hoşuna gitsin diye, ben adamın evine gittim, o da bana her şeyi anlattı...

— Yani yarası ölümcül değil, yaşamı konusunda bana güvence veriyorsun, öyle mi? dedi sabrı tükenen Julien.

Altı ayak boyundaki dev zindancı korktu, kapıya doğru geriledi. Julien gerçeği öğrenmek için yanlış bir yönteme başvurduğunu farketti, M. Noiroud'ya bir Napolyon lirası attı.

Zindancının sözleri Madam de Rênal'in yarasının öldürücü olmadığını kanıtladıkça, Julien'in gözleri yaşarıyordu.

— Çıkın! dedi ansızın.

Zindancı söz dinledi. Kapı kapanır kapanmaz: "Ey ulu Tanrım! Ölmemiş!" diye bağırdı Julien; hüngür hüngür ağlayarak diz çöktü.

Bu olağanüstü anda Tanrı'ya inanıyordu. Ne önemi var rahiplerin ikiyüzlülüğünün? Tanrı düşüncesinin doğruluğunu, yüceliğini eksiltebilirler mi?

İşte o anda Julien işlediği suç dolayısıyla pişmanlık duymaya başladı. Paris'ten Verrieres'e doğru yola çıktığından beri bedenini kaplayan öfke ve yarı çılgınlık hali onu umutsuzluğa sürüklenmekten kurtaran bu rastlantıyla sona ermişti.

Gözyaşları sel gibi akıyordu, alacağı ceza konusunda en küçük bir kuşkusu yoktu.

"Böylece yaşayacak!" diyordu kendi kendine... "Beni bağışlayıp sevmek için yaşayacak!"

Ertesi sabah epey geç bir saatte zindancı onu uyandırdığında:

— Çok iyi yürekli olmalısınız Mösyö Julien, dedi. Tam iki kere geldim, sizi uyandırmak istemedim. Alın size rahibimiz M. Maslon'un gönderdiği iki şişe güzel şarap.

— Ne, dedi Julien, o düzenbaz hâlâ burada mı?

— Evet mösyö, diye karşılık verdi zindancı sesini alçaltarak, ama böyle yüksek sesle konuşmayın, bir duyan olursa zarar görebilirsiniz.

Julien buna içtenlikle güldü.

— Bu konumumda, sevgili dostum, böyle yumuşak ve insanca davranmaktan vazgeçerseniz, yalnız siz bana zarar verebilirsiniz... Ama karşılığını alacaksınız, dedi Julien sözünü yarıda kesip buyurgan bir tavır takınarak.

Bu tavrını anında bir bozuk para vererek doğruladı.

M. Noiroud yeniden en ince ayrıntılarıyla Madam de Rênal konusunda öğrendiklerini anlattı, ama Élisa'nın kendisini görmeye geldiğinden hiç söz etmedi.

Dünyanın en aşağılık, en itaatkâr insanlarından biriydi. Birden Julien'in aklına bir şey geldi: Bu şekilsiz dev, zindanı sıklıkla ziyaret edilmediği için üç dört yüz frank ancak kazanıyordur; benimle birlikte İsviçre'ye kaçmaya razı olursa, on bin frank kazandırırım ona... Bütün güçlük onu iyi niyetli olduğuma inandırmakta. Ancak böylesine alçak bir adamla yapacağı o uzun konuşmayı düşününce bundan vazgeçti, başka şeyler düşündü.

Akşam olduğunda vakit artık çok geçti. Gece yarısına doğru bir posta arabası onu almaya geldi. Julien yol arkadaşı jandarmalardan çok hoşnut kaldı. Sabah Besançon tutukevine vardığında onu gotik bir kale burcunun üst katına yerleştirme lütfunda bulundular. XIV. yüzyıl başlarında inşa edildiğini anladığı yapıya bakıp kulenin inceliğine, çarpıcı kıvrımlarına hayran kaldı. Geniş bir avlunun dibindeki iki duvar arası boşluktan muhteşem bir manzara kırıntısı görünüyordu.

Ertesi gün sorguya çekildikten sonra uzun süre kendi haline bırakıldı. Ruhu dinginlik içindeydi. Davasının nasıl sonuçlanacağını biliyordu: "Birini öldürmeye kalktım, öldürülmem gerekir."

Ama bu konuyu uzun uzadıya düşünmedi. Yargılanmayı, halkın önüne çıkmanın vereceği sıkıntıyı ve savunmayı önemsiz dertler, günü gelince düşünülecek can sıkıcı törenler sayıyordu. Öleceği anı da fazla umursamıyordu: "Onu mahkeme kararı açıklandıktan sonra düşünürüm." Yaşam artık hiç sıkıcı değildi, hiç hırsı kalmamıştı, her şeye bambaşka bir açıdan bakıyordu. Matmazel de La Mole'ü nadiren düşünüyordu. Sık sık duyduğu pişmanlıklar epey zamanını alıyor, özellikle gece sessizliğinde, o yüksek kulede, yalnız ak

kuyruklu kartalın sesiyle bozulan dinginlik içinde Madam de Rênal'in görüntüsü gözünün önüne geliyordu.

Kadını ölümcül bir darbeyle yaralamadığı için Tanrı'ya şükrediyordu. "Ne garip!" diyordu kendi kendine; "M. de La Mole'e yazdığı mektupla gelecekteki mutluluğumu yok ettiğini sanıyordum, oysa mektubun üzerinden on beş gün geçmeden, o zaman kafamı kurcalayan şeylerin bir tekini bile düşünmüyorum... Vergy gibi sakin dağlık bir bölgede yaşamak için şöyle iki üç bin franklık bir gelir... Ne mutluydum o günlerde... Ama mutluluğumun ayrımında değildim!"

Kimi zamansa sıçrayarak fırlıyordu iskemlesinden. "Madam de Rênal'i öldürecek derecede yaralasaydım, kendi canıma kıyardım... Kendimden tiksinmemem için bunu kesin olarak bilmeye ihtiyacım var."

"Canıma kıymak! İşte en büyük sorun bu," diyordu içinden. "Zavallı sanıklara saldıran, bir nişan uğruna en iyi yurttaşlarını astıran şu kuralcı yargıçlar... Kendimi öldürsem, yargıçların tahakkümlerinden, yerel gazetenin tumturaklı bir dille aktaracağı o kaba Fransızcalarıyla sıralayacakları sövgülerinden kurtulurdum..."

"Aşağı yukarı beş altı hafta daha yaşayabilirim... Kendimi öldürmek! Yok canım," diyordu birkaç gün sonra; "Napolyon her koşulda yaşadı..."

"Ayrıca yaşam hoşuma gidiyor; buradaki yaşamım huzurlu; canımı sıkan hiçbir şey yok," diye ekledi gülerek, sonra Paris'ten getirtmek istediği kitapların listesini çıkardı.

XXXVII. Bölüm

Bir Kale Burcu

Bir dostun mezarı.
STERNE

Koridorda büyük bir gürültü işitti; görüş günü değildi; ak kuyruklu kartal bir çığlık atarak uçtu, kapı açıldı ve saygıdeğer Rahip Chêlan, elinde bastonu, tir tir titreyerek kollarına atıldı.

— Ah, ulu Tanrım! Nasıl olur, yavrum... Aslında size canavar demem gerekirdi.

İyi yürekli yaşlı adam arkasını getiremedi. Julien adamcağızın yere yığılmasından korktu. Koluna girip bir iskemleye götürdü. Zamanın eli eskiden enerji dolu olan bu adamın üstüne bütün ağırlığıyla çökmüştü. Julien'in gözüne sanki kendi gölgesiymiş gibi göründü.

Biraz soluk alınca:

— Strasbourg'dan postaladığınız mektubu ve Verrièresli yoksullara dağıtılmak için gönderdiğiniz beş yüz frankı ancak iki gün önce aldım, mektubu yeğenim Jean'ın evinde oturduğum için Liveru Dağı'na getirdiler. Dün de felaketi öğrendim... Ey ulu Tanrım! Olacak şey mi! Yaşlı adam artık ağlamıyordu, düşünmeyi unutmuş gibiydi, bir makine gibi

ekledi: O beş yüz franka ihtiyacınız olur, geri getirdim.

— Ah sevgili peder, benim sizi görmeye ihtiyacım var! diye haykırdı duygulanan Julien. Yeterince param var.

Ama bu sözlerine mantıklı bir yanıt alamadı. M. Chêlan, zaman zaman yanaklarından usulca süzülen gözyaşları döküyor, sonra Julien'e bakıyor, genç adamın ellerine yapışıp dudaklarına götürmesine şaşıyormuş gibi görünüyordu. Bir zamanların en soylu duyguları büyük bir kararlılıkla yansıtan o canlı yüzünde artık bir kayıtsızlık okunuyordu. Az sonra köylüye benzeyen biri yaşlı adamı almaya geldi.

— Onu yormamalıyız, dedi bunun sözü edilen yeğen olduğunu anlayan Julien'e. Yaşlı adamı görmek Julien'i gözyaşlarını kurutan amansız bir mutsuzluğa gömdü. Artık her şey gözüne son derece keder verici, avutulması olanaksız görünüyordu; göğüs kafesinde yüreğinin buz kestiğini hissetti.

Suç işlediği andan bu yana yaşadığı en acımasız andı bu. Ölümü, hem de tüm çirkinliğiyle görmüştü. Bütün o ruh yüceliği ve cömertlik hayalleri fırtınaya kapılan bulutlar gibi dağılıp gitmişti.

Bu korkunç ruh hali birkaç saat sürdü. Ruhun böyle zehirlenmesinden sonra insana bedensel merhemler, Champagne şarabı gerekir. Julien bunlara ihtiyaç duyduğu için kendini korkağın biri gibi hissetti. O daracık kale burcunda volta atarak geçirdiği o korkunç günün sonunda, "Delirmiş olmalıyım!" diye haykırdı. "Şu zavallı yaşlı adamı görmek beni ancak sıradan insanlar gibi ölecek olsam bu korkunç kedere boğmalıydı; ömrün baharında gelen bu hızlı ölüm beni o hüzünlü yaşlanma sürecinden kurtarıyor."

Julien bütün bu akıl yürütmelere karşın, pısırık bir adam gibi rahibin gelişinin etkisinden kurtulamadı, dolayısıyla mutsuz oldu.

Ruhunda artık sertliğe, yüceliğe, Romalılara özgü erdeme dair hiçbir şey kalmamıştı; ölüm şimdi artık çok daha zor, daha ulaşılmaz bir şey gibi görünüyordu.

"Bu deneyim cesaretimi gösterecek bir termometre olacak," dedi kendi kendine. "Bu akşam beni giyotine götürecek cesaretin on derece altındayım. Oysa bu sabah yürekliydim. Aman neyse canım, ne önemi var! Yeter ki gereken anda geri gelsin yeter." Bu cesaret ölçme termometresi onu biraz eğlendirdi ve nihayet karamsarlığını azalttı.

Ertesi sabah uyandığında dünkü tavırlarından utandı. "Mutluluğum, dinginliğim tehlikede." Neredeyse savcıya artık ziyaretçi kabul etmek istemediğini belirten bir mektup yazacaktı. "Peki ya Fouqué?" diye geçirdi kafasından. "Besançon'a gelmeye kalkarsa ne büyük acı duyar!"

Belkiikiaydırhiç düşünmemişti Fouqué'yi. "Strasbourg'da sersemin biriydim, aklım fikrim üniformamın yakasındaydı." Fouqué'nin anısı onu epey uğraştırdı, iyice duygulandırdı. Sinirli sinirli dolaşıyordu hücresinde. "Ölümü karşılayacak cesaretin yirmi derece altındayım şu an... Bu zayıflık artarsa en iyisi kendi canıma kıymak. Kendini beğenmiş bir ukala gibi ölürsem ne sevinir Rahip Maslonlar, Valenodlar!"

Derken Fouqué geldi; bu iyi yürekli, kendi halinde insan derin bir acı içindeydi. Sadece varını yoğunu satıp zindancıyı ikna etmeyi, Julien'i buradan kaçırmayı düşünüyordu. Uzun uzun M. de Lavalette'in[112] firarından söz etti.

— Üzüyorsun beni, dedi Julien; M. de Lavalette suçsuzdu, ben suçluyum, istemeden aradaki ayrımı fark ettiriyorsun bana...

"Peki ama, doğru mu? Varını yoğunu satacak mısın?" diye sordu ansızın gözlemci ve kuşkucu bir tavır takınan Julien.

Dostunun sonunda ısrarlı önerisini dikkate aldığına çok sevinen Fouqué, tek tek her mülkünün üç aşağı beş yukarı kaç para edeceğini ayrıntısıyla anlatmaya girişti.

"Şu köylü mülk sahibinin gösterdiği yüce çabaya bak!" diye düşündü Julien. "Yüzümü kızartan cimriliğiyle ka-

112 Antoine Marie Chamans (1769-1830), Fransız asker ve politikacı. (ç.n.)

zandığı onca birikimini benim için feda ediyor! La Mole Konağı'nda gördüğüm René okuyan bütün o yakışıklı gençlerin hiçbiri bu gülünç davranışlarda bulunmazdı; ama henüz çok genç olan ve atadan varlıklı doğmuş, paranın değerinden habersizlerin dışında, o yakışıklı Parislilerin hangisi böyle bir özveride bulunabilirdi?"

Bozuk Fransızcası, bütün sıradan davranışları bir anda silinip giden Fouqué'nin kollarına atıldı. Parisle kıyaslandığında taşraya bundan büyük övgüde bulunulmamıştı. Dostunun gözünde gördüğü bir anlık coşkuya sevinen Fouqué bunu firar etmeye razı oluşuna bağladı.

Bu davranışa tanık oluşu M. Chêlan'ı görmenin yok ettiği gücü geri getirmişti. Henüz çok gençti; ama bence iyi bir fidandı, insanların çoğu gibi sevecenlikten kurnazlığa doğru yürüyecek yerde yaşlandıkça kolayca duygulanacak iyi bir yüreğe kavuşabilir, kafasındaki o çılgınca güvensizlikten kurtulabilirdi... Ama neye yarar şimdi bütün bu öngörüler?

Davanın kısa süre içinde sonlanmasına çalışan Julien'in bütün çabalarına karşın, sorgulamalar gittikçe sıklaşıyordu:
— Birini öldürdüm ya da en azından önceden planlayarak cinayete teşebbüs ettim, diyordu her gün. Ancak yargıç her şeyden önce kuralcı bir insandı. Julien'in yanıtları sorgularını hiç kısaltmıyordu, yargıcın gururu bu kestirme yanıtlar karşısında inciniyordu. Julien'in kendisini korkunç bir zindana aktarmayı düşündüklerini ve ancak Fouqué'nin girişimleriyle onu yüz seksen basamakla çıkılan güzelim odasında bıraktıklarını bilmiyordu.

Fouqué'yi kışlık odunlarını sağlamakla görevlendiren önemli şahsiyetler arasında Rahip M. de Frilair de vardı. İyi yürekli oduncu o güçlü piskopos vekiline konuyu açmıştı. M. de Frilair, Julien'in güzel niteliklerinin, bir zamanlar papaz okulunda gördüğü hizmetlerin yarattığı olumlu duygular nedeniyle onun için yargıçlarla konuşmak niyetinde

olduğunu belirttiğinde Fouqué ona karşı tasviri mümkün olmayan bir hayranlık duydu. Fouqué bu vaat karşısında dostunu kurtarma umudunu sezinler gibi oldu, yanından ayrılırken yerlere dek eğilip sayın piskopos vekilinden sabah ayinlerinde sanığın aklanması için Tanrı'ya yakarsınlar diye insanlara on louis altını dağıtılmasını istedi.

Oysa Fouqué çok yanılıyordu. M. de Frilair bir Valenod değildi. Parayı geri çevirdi, hatta iyi yürekli köylüye, parasını saklamakla çok daha iyi edeceğini söyledi. Sonra ölçüyü biraz kaçırmadan derdini açık seçik anlatamayacağını anlayınca da ona bu parayı gerçekten hiç parası olmayan yoksul hükümlülere bağışlamasını önerdi.

"Çok garip biri şu Julien, yaptığını açıklamak mümkün değil," diye düşünüyordu M. de Frilair, "Oysa benim için her şeyin bir açıklaması olmalı... Belki onu din uğrunda şehit olmuş gibi kabul ettirebiliriz... Şöyle ya da böyle, bu işin içyüzünü öğrenirim elbet, belki de bu davayı bize hiç saygı duymayan, aslında benden nefret eden şu Madam de Rênal'i yola getirmekte kullanabilirim... Belki de bu girişimlerim sayesinde şu papaz okulu öğrencisine yakınlık duyan M. de La Mole'le görkemli bir şekilde barışma fırsatını bulurum."

İkisi arasındaki uzlaşma birkaç hafta önce imzalanmıştı ve Rahip Pirard, Besançon'dan ayrılırken Julien'in doğumunun gizemiyle ilgili sözler etmeyi unutmamıştı. Verrières kilisesinde Madam de Rênal'e düzenlenen o talihsiz saldırı da aynı gün gerçekleşmişti.

Julien'e göre kendisiyle ölüm arasında babasının kendisini ziyarete gelmesi gibi tek bir tatsız olay kaldığını düşünüyordu. Sayın savcıya kimsenin ziyaretini kabul etmek istemediğini belirten bir mektup yazma düşüncesini Fouqué'ye açtı. Bir babayı, hem de bu koşullar altında görmekten böylesine tiksinmesi oduncunun dürüst ve burjuva yüreğini epey sarstı.

O anda bir sürü insanın neden dostundan tutkuyla nefret ettiklerini anlar gibi oldu. Ama başına gelen talihsizliğe duyduğu saygıyla neler hissettiğini sakladı.

— Şöyle ya da böyle, diye karşılık verdi soğuk bir ifadeyle, o ziyaretçi yasağı babana uygulanamaz.

XXXVIII. Bölüm

Güçlü Bir Adam

Tavırları öyle gizemli, endamı öyle zarif ki! Kim acaba bu kadın?

SCHILLER

Ertesi gün kale burcunun kapıları erkenden açıldığında Julien sıçrayarak uyandı.

— Ey ulu Tanrım! diye düşündü, işte babam geliyor. Ne tatsız bir sahne!

Tam o sırada köylü kıyafetleri giydiği için tanıyamadığı bir kadın kollarına atıldı. Gelen Matmazel de La Mole'dü.

— Seni kötü kalpli, ancak mektubundan öğrendim nerede olduğunu. Senin suç olarak nitelediğin, şu göğsün altında atan yüreğin yüceliğine yakışan soylu bir öçten başka şey olmayan girişimini ancak Verrières'e gelince öğrenebildim...

Julien kendisine bile itiraf etmediği ihtiyatlılığına karşın, Matmazel de La Mole'ü çok güzel buldu. Kızın davranış ve konuşma tarzında sıradan, küçük bir insanın göze alamayacağı kadar yüce, soylu, çıkar gözetmeyen bir yan görmemek olası mıydı? Yine bir kraliçeyi sevdiğine inandı ve kısa bir süre sustuktan sonra soylu bir ifade ve düşünceyle şöyle dedi:

— Gelecekte yaşanacakları çok net bir şekilde görebiliyordum. Ölümümden sonra dul kalmış bir kadın olarak M. De Croisenois'yla evlenecektiniz. Garip bir olayla halka özgü ihtiyatlı davranışla yolunu şaşırmış bu sevimli dulun şaşkın, biraz romanlara özgü soylu ruhu, genç markinin gerçek değerini görmek lütfunda bulunuyordu. Herkesin yaşadığı mutluluğa boyun eğecektiniz: Saygınlık, zenginlik, toplum içindeki yüksek bir konum... İyi ama sevgili Mathilde, Besançon'a geldiğinizin fark edilmesi M. de La Mole için öldürücü bir darbe olur, işte o zaman kendimi asla affetmem. Zaten şimdiye dek onca acı çektirdim ona! Konağa gelen akademi üyesi, M. de La Mole'ün koynunda bir yılan beslediğini söyleyecektir.

— Doğrusunu istersen, gelecekle ilgili bunca kaygıyla, bu kadar soğuk bir akıl yürütmeyle karşılaşacağımı ummuyordum, dedi Matmazel de La Mole yarı kızgın bir halde. Sizin kadar ihtiyatlı olan oda hizmetçim kendine bir geçiş belgesi çıkarttı. Madam Michelet adıyla yola çıktım.

— Demek Madam Michelet bana bu kadar kolay bir şekilde ulaşabildi?

— Ah! Hep o herkesten ayrı tuttuğum üstün insansın! Her şeyden önce bu kale burcuna girmemin olanaksızlığından söz eden yargıcın kâtibine yüz frank armağan ettim. Ama parayı alan o dürüst adam başka engeller çıkardı, beni yolmaya çalıştığını düşündüm...

Burada durdu.

— Ee? dedi Julien.

— Sakın kızma benim küçük Julien'im, dedi boynuna sarılarak, beni yakışıklı Julien'e âşık Parisli bir işçi kız sanan o kâtibe adımı söylemek zorunda kaldım... Doğrusunu istersen, bunlar onun sözleri. Ona karın olduğuma dair yemin ettim, seni her gün görmek için bir izin belgesi alacağım konusunda.

"Tam anlamıyla çılgın," diye düşündü Julien, "Ona engel olamadım. Neyse, M. de La Mole çok soylu bir senyör,

halk bu alımlı dulla evlenecek genç albay için bir özür bulur nasılsa. Yakın ölümüm her şeyin üstünü örter." Bunu söyledikten sonra, kendini Mathilde'i sevmenin doyulmaz hazlarına bıraktı; çılgınlık, ruh yüceliği, yeryüzündeki bütün sıradışı şeyler vardı bu sevgide. Kız ona ciddi ciddi kendisiyle birlikte canına kıymayı önerdi.

Bu ilk coşkuların ardından, Julien'i görmenin mutluluğuna doyduktan sonra birden içini çok büyük bir merak kapladı. Sevgilisini incelemeye başladı, onu hayalinde canlandırdığından çok daha üstün buluyordu. Boniface de La Mole daha kahramanlaşmış bir halde dirilmişti sanki.

Mathilde yörenin en iyi avukatlarıyla görüştü, hiç tanımadığı halde onlara doğrudan para teklif etmesini bir hakaret olarak algılasalar da sonunda savunmayı kabul ettiler.

Besançon'da karanlık ve önemli işler söz konusu olduğunda her şeyin M. de Frilair'e bağlı olduğu inancına vardı.

Madam Michelet adıyla bu güçlü tarikat üyesine ulaşmak isterken önce aşılmaz güçlüklerle karşılaştı. Ama kısa bir süre sonra yakışıklı genç rahip Julien'i teselli etmek için Paris'ten koşup gelmiş genç bir modacı kadının güzelliği bütün kente yayıldı.

Mathilde, Besançon yollarında tek başına hızlı hızlı yürüyor, kimsenin kendisini tanımayacağını umuyordu. Aslında halk üzerinde güçlü bir izlenim bırakmanın davasına yararlı olabileceğini düşünüyordu. Çılgınlığını ölüme giden Julien'i kurtarmak için halkı ayaklandırmaya dek vardırıyordu. Matmazel de La Mole acı çeken bir kadına yakışan biçimde son derece sade giyindiğini sansa da bütün bakışları üstünde topluyordu.

Besançon'da herkesin ilgi odağı olmuştu, bir hafta çabaladıktan sonra M. de Frilair'den bir görüşme izni koparmayı başardı.

Bütün yürekliliğine karşın, zihninde nüfuzlu bir tarikat üyesiyle ihtiyatlı alçak bir adamı öylesine bütünleştirmiş-

ti ki, piskoposluğun kapısını çalarken titriyordu. Kendini piskopos vekilinin kapısına götüren merdivenleri güçlükle çıkıyordu. Piskoposluk sarayının ıssızlığı içini ürpertiyordu. "Bir koltuğa oturabilirim, koltuk beni sarmalayabilir, bir anda gözden kaybolurum. Oda hizmetçim beni kimden soracak? Jandarma komutanı kılını bile oynatmaz doğrusu... Şu koca kentte yapayalnızım!"

Matmazel de La Mole daireye yönelttiği ilk bakışla sakinleşti. Önce gösterişli giysiler içinde bir uşak ona kapıyı açtı. Kendisini beklettikleri salon kaba bir gösterişlilikten uzaktı ve Paris'in ancak en güzel evlerinde rastlanan ince ve zarif bir görkemle döşenmişti. M. de Frilair'in babacan bir edayla kendisine doğru geldiğini görür görmez korkunç suçla ilgili bütün düşünceler silinip gitti. Karşısındaki insanın güzel yüzünde Paris'te insana onca sevimsiz gelen, biraz yabanıl ve canlı erdemi bile göremedi. Bütün Besançon'u avucunun içinde tutan din adamının yüzünü aydınlatan yarı gülümseme sözü sohbeti yerinde birini, bilgili bir rahibi, usta bir yöneticiyi yansıtıyordu. Mathilde kendini Paris'te sandı.

M. de Frilair'in Mathilde'in ağzından en güçlü rakibinin, M. de La Mole'ün kızı olduğu itirafını alması birkaç dakika sürdü.

— Aslında Madam Michelet değilim, dedi kız soylu tavırlarını yeniden takınarak; bu itiraf bana pahalıya patlasa ne çıkar, çünkü mösyö, size M. de La Vernaye'ın hapisten kaçmasını sağlayıp sağlayamayacağınızı sormaya geldim. Her şeyden önce tek suçu bir düşüncesizlik; ateş ettiği kadın sağ. İkincisi alt düzeydeki görevlileri ikna etmek için hemen elli bin frank ortaya koyabilir, hatta iki katına çıkabilirim. Son olarak benim ve ailemin, M. de La Vernaye'ı kurtaracak kişiye duyacağı gönül borcu sınırsız olacaktır.

M. de Frilair duyduğu ada şaşırıyordu. Mathilde ona savaş bakanının M. Julien Sorel de La Vernaye'a yazılmış birkaç mektubunu gösterdi.

— Gördüğünüz gibi mösyö, babam bütün servetini ortaya koymuş durumda. Gizlice evlendim onunla, babam La Mole ailesinden bir kız için epey garip kaçan bu evliliği açıklamak için onun üst rütbeli bir subay olmasını bekliyordu.

Mathilde, M. de Frilair'in yüzündeki iyi niyetin ve tatlı neşenin öğrendiği önemli şeyler karşısında hızla silindiğini gördü. Adamın yüzünü derin bir sahtekârlığa eşlik eden kurnazca bir ifade kaplamıştı.

Rahip kuşku içindeydi, resmî belgeleri ağır ağır okuyordu.

"Bu garip itiraflardan nasıl bir sonuç çıkarmalıyım?" diyordu kendi kendine. Bir anda, Fransa'da insanı piskoposluğa yükseltebilecek tek adam olan *** Piskoposu'nun yeğeninin bir dostuyla karşı karşıya kaldım.

Çok uzak bir gelecekte beklediğim şey ansızın karşıma çıkıyor. Bu durum bütün isteklerimin gerçekleşmesini sağlayabilir.

Mathilde, ilkin ıssız bir dairede baş başa kaldığı bu güçlü adamın yüzündeki hızlı değişimden ürktü. "Evet ama!" dedi az sonra içinden; "Siyasal erke ve bütün hazlara doymuş bir din adamının soğuk bencilliğini hiç etkilememek daha mı iyi olacaktı?"

Mathilde'in zekâsına şaşıran, kendisini piskoposluğa götürecek en kestirme yolun karşısında durduğunu gören M. De Frilair bir ara kendini denetleyemez oldu. Matmazel de La Mole adamın tir tir titreyecek kadar hırslı ve canlı göründüğünü, neredeyse ayaklarına kapanacağını fark etti.

"Her şey aydınlanıyor," diye düşündü. "Madam de Fervaques'ın yakın dostu için burada olmayacak iş yok." İçini kaplayan acı verici kıskançlığa karşın, Julien'in Madam Mareşal'in yakın dostu olduğunu, hemen her gün Monsenyör *** Piskoposu'nu gördüğünü açıklama yürekliliğini gösterdi.

— Bu şehirde yaşayan seçkinlerden oluşacak otuz altı kişilik jüri listesi üzerinde dört beş kez üst üste kura çekilse, dedi yüreği hırs dolan piskopos vekili, sözcüklerin üstüne

basa basa; her listede topluluğun en akıllılarından sekiz on dostum çıkmazsa kendimi epey talihsiz sayarım doğrusu. Görüyorsunuz ya matmazel, hemen her zaman çoğunluk, hem de cezaya çarptırmak için gereken çoğunluk benden yanadır, dolayısıyla bu cezayı büyük bir kolaylıkla bağışlatabilirim...

Rahip kendi ağzından çıkanlara şaşırmış gibi ansızın durdu; kilise dışındakilere hiçbir zaman söylenmeyen şeyleri itiraf ediyordu.

Ama Julien'in garip serüveninde Besançon'da yaşayanları asıl ilgilendirip şaşırtan şeyin, bir ara Madam de Rênal'in gönlünde büyük bir sevdaya yol açmış ve bunu paylaşmış olması olduğunu söyleyerek Mathilde'i de şaşkınlığa düşürdü. M. de Frilair anlattıklarının yol açtığı sarsıntıyı kolayca sezinledi.

"Ben de öcümü aldım!" diye düşündü. Sonunda oldukça kararlı görünen bu küçükhanımı çekip çevirmenin yolunu buldum; bunu başaramayacağımdan korkup titriyordum. Yönlendirilmesi kolay o kibirli duruşu, piskopos vekilinin gözünde karşısında yalvarır gibi görünen kızın ender rastlanan güzelliğini iki katına çıkarıyordu. Soğukkanlılığını topladı, sapladığı hançeri kızın yüreğinde döndürmekten çekinmedi.

— Doğrusu, diye sürdürdü umursamaz bir tavırla; M. Sorel'in bir zamanlar onca sevdiği kadına tabancayla iki el ateş etmesinin kıskançlık yüzünden olduğunu öğrenirsek hiç şaşırmam. Hoş bir kadın sayılır ve kısa süredir, sık sık Dijon'da tüm Jansenistler gibi ahlaktan nasibini almamış Rahip Marquinot'yu görmeye gidiyordu.

M. de Frilair zayıf yanını yakaladığı genç kıza açıkça, şehvetle işkence etmeyi sürdürdü.

—Yoksa M. Sorel neden rakibinin ayini yönettiği kiliseyi seçsin, diyordu yakıcı gözlerle Mathilde'e bakarak. Korumaya çalıştığınız talihli insanın akıllı, dahası epey ihtiyatlı

olduğunu herkes bilir. Onun için, M. de Rênal'in iyi tanıdığı bahçelerine saklanmaktan daha kolay ne olabilirdi? Orada kimse tarafından görülmeden, yakalanmadan, hatta kuşku bile uyandırmadan kıskandığı kadını öldürebilirdi.

Çok doğru görünen bu akıl yürütme Mathilde'i çılgına çevirmeye yetti. Bu kibirli, ama soylular dünyasının insan yüreğini çok iyi tasvir eder sandığı o duygusuz ihtiyatla donanmış bu ruh, her türlü ihtiyatı bir kenara bırakmanın mutluluk olduğunu kavrayabilecek ruhlardan değildi. Halbuki bu mutluluk, ateşli bir ruh için ne tatlı şeydir! Mathilde'in Paris'te aralarında yaşadığı soylu insanların tutkusu ihtiyatı çok nadir olarak bir kenara bırakır, o zaman da tüm itibarlarını riske atmış olurlar.

Rahip de Frilair sonunda kızın üzerinde hâkimiyet kurduğundan emin oldu. Mathilde'e (kuşkusuz yalan söyleyerek), Julien'e karşı iddianameyi hazırlayacak savcılığın da avcunun içinde olduğunu söyledi.

Kura çekimiyle duruşmada yer alacak olan otuz altı jüri üyesinin saptanmasından sonra en az otuz üyeyle kişisel olarak görüşecekti.

Mathilde, M. de Frilair'e o kadar güzel görünmeseydi, ancak beşinci altıncı görüşmede bu kadar açık konuşurdu.

XXXIX. Bölüm

Entrika

> Castres, 1676 — Bir genç adam, komşu evde kız kardeşini öldürdü; bu soylu bey daha önce de bir cinayet işlemişti. Babası mahkeme üyelerine gizlice beş yüz ekü dağıtarak genç adamın canını kurtardı.
>
> LOCKE (*Fransa'ya Yolculuk*)

Mathilde piskoposluk sarayından çıkar çıkmaz Madam de Fervaques'a bir ulak gönderdi; adının lekelenmesi korkusu onu bir an bile duraksatmadı. Rakibesinden Monsenyör *** Piskoposu'nun eliyle M. de Frilair'e yazılmış bir mektup rica ediyordu. İşi Madam de Fervaques'ın Besançon'a gelmesini istemeye dek vardırdı. Bu kibirli, kıskanç bir insan için gerçek bir kahramanlıktı.

Fouqué'nin öğüdünü tutup girişimlerinden Julien'e söz etmeme ihtiyatını gösteriyordu. Besançon'da olması zaten onu yeterince rahatsız ediyordu. Ölüme yaklaştıkça ömür boyu olmadığı kadar dürüstleşen Julien, hem M. de La Mole, hem de Mathilde için vicdan azabı çekiyordu.

"Olacak iş mi!" diyordu kendi kendine; "Onun yanında dalıp gittiğim, hatta sıkıldığım anlar oluyor. Kız benim için

kendini paralıyor, bense onu böyle ödüllendiriyorum! Yoksa gerçekten kötü yürekli bir insan mıyım?" Hırslı günlerinde olsa, bu soru kafasını o kadar kurcalamazdı; o günlerde yalnız başarıya ulaşamazsa utanırdı.

O sıralarda, kızda en sıradışı, en çılgınca tutkuyu uyandırdığını fark ettiği için onun yanında çok daha belirgin bir sıkıntı duyuyordu. Mathilde sadece onu kurtarmak için göze aldığı garip özverilerden söz ediyordu.

Göğsünü kabartan, gururunu bastıran bir duyguyla coşan Mathilde, ömrünün bir anını bile olağanüstü girişimlerde bulunmadan geçirmek istemiyordu. Julien'le yaptığı uzun konuşmalarda en alışılmadık, kendisi için en tehlikeli tasarılardan bahsediyordu. İyi para alan zindancılar Mathilde'in zindanda her istediğini yapmasına göz yumuyorlardı. Mathilde'in düşünceleri ününü lekelemekle sınırlı değildi; yaptıklarını herkesin bilmesi umurunda bile değildi. Kralın dörtnala giden arabasının önünde Julien'in bağışlanmasını istemek için diz çökmek, ezilme pahasına da olsa kralın dikkatini çekmek, bu coşkun, cesur düşgücünün kurduğu düşlerin en sıradanlarıydı. Kralın maiyetindeki dostları aracılığıyla Saint-Cloud sarayındaki en özel bölümlerine kabul edileceğinden emindi.

Julien kendini bunca özveriye layık görmüyordu, doğrusunu isterseniz, kahramanlık gösterilerinden yorulmuştu. Yalın, çocuksu, neredeyse utangaç bir sevecenlik daha çok hoşuna giderdi, oysa Mathilde'in kibirli ruhuna hep bir izleyici topluluğu ve öbür insanlar gerekliydi.

Ölürse kendisinin de yaşamak istemediği bu sevgilinin hayatta kalması için çektiği bütün sıkıntıların, korkuların arasında, gizliden gizliye sevgisinin aşırılığıyla ve girişimlerinin yüceliğiyle şaşırtacağı bir izleyici topluluğuna ihtiyacı vardı.

Julien bu kahramanlık gösterilerinden etkilenmediği için kendine kızıyordu. Mathilde'in, kendini bütünüyle dostuna

adamış olan iyi yürekli Fouqué'nin, pek akıllı, ama dar görüşlü kafasına doldurduğu çılgınlıkları bilse ne olurdu?

Fouqué, Mathilde'in bu özverilerini nasıl kınayacağını pek bilemiyordu doğrusu, çünkü kendisi de Julien'i kurtarmak için varını yoğunu harcayabilir, kendini en büyük tehlikelere atabilirdi. Mathilde'in sağa sola saçtığı altınlara şaşıyordu. İlk günlerde böyle düşünmeden savrulan paralar, paraya her taşralı gibi büyük saygı duyan Fouqué'yi oldukça etkilemişti.

Sonunda Matmazel de La Mole'ün planlarının sık sık değiştiğini fark etti ve kendisi için çok yorucu olan bu kişiliği kınamak için bir sözcük bularak rahatladı: Kız değişkendi. Bu nitelemeyle taşrada en büyük eleştiri anlamına gelen dikkafalılık arasında pek bir fark yoktu.

"Çok garip doğrusu," diyordu Mathilde'in hücresinden ayrıldığı bir gün Julien içinden; "Bana yönelik bunca ateşli bir tutku beni hiç etkilemiyor! Oysa daha iki ay önce ona tapıyordum! Yaklaşan ölümün insanın dünyaya olan ilgisini azalttığını okumuştum elbet; ama insanın kendini nankör hissetmesi ve bunu değiştirememesi çok korkunç. Bencilin biri miyim acaba?" Bu konuda kendine en aşağılayıcı suçlamaları yöneltiyordu.

Yüreğini kaplayan hırs ölmüş, küllerinden yeni bir tutku doğmuştu; bu tutkuyu Madam de Rênal'i öldürmeye kalkışmanın pişmanlığı olarak tanımlıyordu.

Aslında kadına çılgınca âşıktı. Tek başına kalıp, düşlerinin bölünme tehlikesi ortadan kalktığında kendini bütünüyle Verrières ya da Vergy'de geçirdiği mutlu günlerin anısına kaptırmanın sevincini yaşıyordu. Göz açıp kapayıncaya dek uçup gitmiş o günlerin en küçük ayrıntıları Julien'de karşı konmaz bir tazelik ve çekicilik taşıyordu. Paris'te elde ettiği başarılarıysa hiç düşünmüyordu; bunlar canını sıkıyordu.

Hızla gelişen bu duygular Mathilde'in kıskançlığı tarafından kısmen sezildi. Kız Julien'in yalnız kalma sevdasıy-

la boğuşması gerektiğini açıkça görüyordu. Zaman zaman büyük bir dehşetle Madam de Rênal'in adını anıyor, o zaman Julien'in ürperdiğini fark ediyordu. O andan sonra Mathilde'in tutkusunın ne sınırı, ne ölçüsü kalmıştı.

"O ölürse, ben de ardından giderim," diyordu kendi kendine, büyük bir iyi niyetle. "Paris salonları benim düzeyimde bir kızın ölümü bekleyen bir adama böylesine hayran olmasını nasıl karşılar?" Böyle duygular bulabilmek için eski kahramanlık günlerine uzanmak gerekir, IX. Charles'ın, III. Henri'nin zamanındaki yürekler böyle aşklarla çarpıyordu.

En şiddetli coşkular içinde yüreğini Julien'in başına dayadığında: "Nasıl olur! Bu güzelim baş uçurulacak mı?" diyordu içinden. "Peki!" diye ekliyordu mutluluğun eşlik ettiği bir cesaretle; "Şu güzelim saçları öpen dudaklarım da yirmi dört saat geçmeden soğuyacak."

O cesaret ve korkusuz esriklik anlarının anıları karşı koyulamaz bir güçle elini kolunu bağlıyordu. O güne dek bu kibirli ruhtan fazlasıyla uzak kalmış, takıntılı intihar düşüncesi ruhuna yerleşti ve kısa sürede onun üzerinde mutlak bir egemenlik kurdu. "Hayır, atalarımın kanı bana gelene dek soğumadı," diyordu Mathilde övünçle.

— Sizden bir ricam var, dedi günün birinde Julien: Çocuğunuzu Verrières'de bir sütanneye verin. Madam de Rênal sütanneye göz kulak olur.

— Bu dediğiniz çok acımasızca... Mathilde sözünü bitiremeyip sapsarı kesildi.

— Çok doğru, binlerce kez özür dilerim, diye bağırdı daldığı düşlerden uyanan Julien ve kıza sarıldı.

Kızın yaşlarını sildikten sonra aklına yine aynı düşünce geldi, ama bu kez daha ustaca ifade etmeyi denedi. Konuşmaya karamsar bir felsefi söyleşi havası vermişti. Kendisi için çok yakında bitecek gelecekten söz ediyordu.

— Şunu kabul etmek gerekir ki sevgili dostum, tutkular yalnızca hayatın birer kazasıdır, ama bu kazalar ancak

yüce ruhların başına gelir... Oğlumun ölümü ailenizin onuru için aslında tam bir mutluluk olur, alt sınıftan insanlar bunu daha kolay anlar. Bu bahtsızlığın ve utancın ürünü olan bu çocuk ihmal edilecektir... Önceden saptamak istemediğim, ama gözüpekliğimin şimdiden görür gibi olduğu gün gelince son öğütlerimi tutacağınızı umarım: Sayın Marki de Croisenois'yla evlenirsiniz.

— Nasıl, onuru lekelenmiş biri olarak mı?

— Sizinki gibi bir isim lekelenemez. Siz dul bir kadın olacaksınız, üstelik bir çılgının dul eşi, o kadar, dahasını da söyleyeceğim: Cinayet para uğruna işlenmediği için onur kırıcı olmayacak. Ayrıca belki o gün filozof bir kanun adamı çağdaşlarının önyargılarını aşıp ölüm cezasını yürürlükten kaldırır. O zaman bir dost ses belki örnek olarak şunu verir: Matmazel de La Mole'ün ilk kocası bir çılgındı, ama kötü yürekli biri, bir serseri değildi. O kelleyi uçurmak çok saçmaydı... Dolayısıyla anım artık kara bir leke olmaz; en azından belli bir süre sonra... Toplumsal konumunuz, servetiniz ve izin verin de belirteyim, dehanız, kocanız olduğu takdirde M. de Croisenois'yı tek başına asla ulaşamayacağı bir yere getirir. Evet, soylu bir aileden geliyor, cesur bir insan, ama 1729'da insanı kusursuz yapan, bir asır sonraysa tam anlamıyla çağdışı sayılan bu nitelikler tek başlarına yalnızca böbürlenmeye yarar. Fransız gençliğinin başına geçebilmek için çok daha başka şeyler gerekli.

Kocanızı yönlendirdiğiniz siyasal partiye kararlı, girişimci bir kişilik kazandıracaksınız. Ayaklanmalar dönemindeki Chevreuselerin, Longuevillelerin yerini alabilirsiniz... Ancak o zaman sevgili dostum, şu an içinizi tutuşturan kutsal ateş soğumuş olur.

"İzin verin de söyleyeyim," dedi birçok giriş cümlesinin ardından; "On beş yıl sonra bana beslediğiniz aşka bağışlanabilir bir çılgınlık, ama yine de çılgınlık gözüyle bakacaksınız..."

Birden sustu, düşlere daldı. Bir kez daha Mathilde'i onca şaşırtan düşünceyle yüz yüzeydi: "On beş yıl sonra Madam de Rênal oğlumu hayranlıkla sevecek, sizse onu çoktan unutmuş olacaksınız."

XL. Bölüm

Dinginlik

> O gün çılgın olduğum için bugün bilgeyim. Ey yalnız anlık olanı gören düşünür, nasıl da dar görüşlüsün! Gözlerin tutkuların görünmeyen işleyişini kavramaya uygun değil.
>
> MADAM GOETHE

Mathilde'le yapılan bu uzun konuşma Julien'in sorguya götürülmesiyle yarıda kesildi, ardından savunma avukatıyla görüştü. Bunlar hoş düşlerle dolu, kayıtsızlıkla geçen bir yaşamın gerçekten hiç de hoş olmayan yegâne anlarıydı.

"Bir cinayet, hem de önceden tasarlanmış bir cinayet söz konusu," dedi Julien hem yargıca, hem avukata. "Bundan dolayı üzgünüm beyler!" diye ekledi gülümseyerek; "Bu söylediğim, size yapacak fazla bir şey bırakmıyor."

"Doğrusu cesur olmalıyım, hem de şu ikisinden çok daha cesur," diyordu Julien kendi kendine o iki adamı başından savmayı başardıktan sonra. "İkisi de sonu kötü bitecek bu düelloyu başıma gelebilecek yıkımların en büyüğü, korkutucu olayların şahı sayıyorlar, bense bu düelloyla günü geldiğinde ilgileneceğim."

"Oysa ben büyük yıkım nedir bilirim," diye sürdürdü kendi kendine felsefe yaparak. "Mathilde'in beni terk ettiğini sandığım günlerde, Strasbourg'a yaptığım ilk yolculuk sırasında çok daha fazla acı çekiyordum... Ve bugün soğuk bir kayıtsızlıkla izlediğim şu kusursuz yakınlığı o zaman ne kadar çok istiyordum! Aslında kendi başımayken, şu güzel kızın yalnızlığımı paylaştığı anlardan çok daha mutluyum."

Kuralların ve formalitelerin adamı olan avukat onun deli olduğunu düşünüyor, herkes gibi o da eline silah almasının nedeninin kıskançlık olduğuna inanıyordu. Bir gün rastlantıyla, doğru ya da yanlış olsun, bunun harika bir savunma aracı olabileceğini söyleyiverdi. Ama Julien bir anda tutkulu, keskin dilli bir kimliğe büründü.

— Canınızı seviyorsanız mösyö, bir daha bu korkunç yalanı ağzınıza almayın, diye bağırdı kendinden geçmiş olan Julien. İhtiyatlı avukat bir an için öldürüleceğinden korktu.

Nihai karar anı hızla yaklaştığı için avukat savunmasını hazırlıyordu. Besançon'da ve tüm bölgede yalnız bu ünlü dava konuşuluyordu. Ama Julien bu ayrıntıyı bilmiyordu, bu gibi şeyleri kendisine anlatmamalarını rica etmişti.

O gün Fouqué ve Mathilde ona kendilerine göre birtakım umutlar doğurabilecek kimi söylentilerden söz etmeye kalkınca daha başında sözlerini kesmişti.

— Yaşam tarzıma karışmayın. Sizin o küçük endişeleriniz, gerçek yaşamla ilgili ayrıntılarınız canımı sıkıyor, daldığım düşleri sekteye uğratıyor. Herkes ölümü kendince karşılar; ben de ölümü kendi tarzımla düşünmek istiyorum. Başkaları umurumda değil! Onlarla ilişkilerim birdenbire kesilecek. Yalvarırım bana artık bu insanlardan söz etmeyin; yargıcı ve avukatı görmek yeter de artar.

"Aslında yazgım hayal kurarken ölmek olacak galiba," diyordu kendi kendine. "Benim gibi adı sanı bilinmeyen, on beş günde unutulacağından emin bir varlığın rol yapmaya kalkması, itiraf etmeli ki, büyük bir kandırmaca olur.

Bununla birlikte hayattan zevk alma sanatını ancak sonumun iyice yaklaştığını gördüğüm anda öğrenmem epey garip."

Son günlerini kale burcunun tepesindeki daracık taraçada Mathilde'in özel ulakla Hollanda'dan getirttiği nefis sigaraları içerek, taraçaya çıkışının kentteki bütün dürbünler tarafından beklendiğini aklına bile getirmeden geçiriyordu. Aklı Vergy'deydi. Fouqué'ye Madam de Rênal'den hiç söz açmasa da dostu iki üç kez kadının hızla iyileştiğini söyledi ve bu sözler yüreğinde yankılandı.

Julien'in ruhu neredeyse tamamen hayal âleminde dolanırken, soylu bir yüreğe yakışır biçimde gerçeklerle ilgilenen Mathilde, Madam de Fervaques'la M. de Frilair arasındaki yazışmayı daha şimdiden piskoposluktan söz edilecek noktaya getirmişti.

Jüri atama listesini elinde tutan saygıdeğer din adamı, yeğeninin bir mektubunun kenarına şunları ekledi: Bu zavallı Sorel şaşkının biri, umarım onu bize bağışlarlar.

Bu satırları gören M. de Frilair kendini kaybeder gibi oldu. Julien'i kurtarmak için tereddüt etmiyordu.

— Jakobenlerin soylu insanların etkili olmalarını önlemekten başka amacı olmayan kalabalık bir jüri oluşturulmasını zorunlu kılan yasaları olmasa, diyordu Mathilde'e jürinin kurayla belirleneceği günün arifesinde; karar konusunda güvence verebilirdim. Rahip N.'yi nasıl beraat ettirmiştim.

M. de Frilair ertesi gün kura torbasından çıkan adlar arasında Besançonlu beş tarikat üyesini, kent dışından gelmiş yabancılar arasında da Valenod'yu, Moirod'u, Cholin'i görünce sevindi.

— Her şeyden önce şu sekiz jüri konusunda güvence veriyorum, dedi Mathilde'e. İlk beşi benim adamım. Valenod benim için çalışır, Moirod her şeyini bana borçludur, Cholin'se her şeyden korkan bir budaladır.

Kent gazetesinde jüri üyelerinin adları yayımlanınca Madam de Rênal kocasını anlatılmaz korkulara düşürerek Besançon'a gitmek istedi. M. de Rênal'in bütün yapabildiği, tanıklık etmek için mahkemeye çağrılma sıkıntısını yaşamamak için onu yataktan çıkmamaya razı etmek oldu.

— Konumumu anlamıyorsunuz, dedi eski Verrières belediye başkanı; şimdi artık insanların deyişiyle dönek bir liberalim, o aşağılık Valenod ve M. de Frilair'in, yargıcın ve jüri üyelerinin beni en çok rahatsız edecek kararı vermelerini sağlayacaklarına hiç kuşkum yok.

Madam de Rênal kocasının emirlerine zorluk çıkarmaksızın boyun eğdi. "Yargılama salonuna gidersem, öç almak istiyormuş gibi görünebilirim," diyordu içinden.

Ama günah çıkarttığı papaza ve kocasına verdiği ihtiyatlı davranma sözlerine karşın, Besançon'a gelir gelmez otuz altı jüri üyesinin her birine kendi eliyle birer mektup yazdı:

"Mösyö, yargılama günü gelemeyeceğim, çünkü orada bulunmam M. Sorel'in davasına zarar verebilir. Oysa bu dünyada, hem de tutkuyla arzuladığım tek şey onun kurtuluşu. Şuna kuşkunuz olmasın, bir insanın benim yüzümden öldürülmüş olması gibi korkunç bir düşünce ömrümün geri kalanını zehir eder ve kısaltır. Ben yaşarken onu nasıl ölüm cezasına çarptırırsınız? Hayır, toplumun, hele Julien Sorel gibi birinin canını almaya hakkı yok. Verrières'de herkes onun yolunu şaşırdığına tanık oldu. Bu zavallı delikanlının güçlü düşmanları var: Ancak düşmanları arasında bile (üstelik ne kadar çoklar!) sıradışı yeteneklerinden, derin bilgisinden kuşkulanan var mı acaba? Yargılayacağınız insan sıradan bir yurttaş değil mösyö. Kendisini dindar, bilge, titiz bir insan olarak tanıdığımız on sekiz ay boyunca, yılda topu topu iki üç kez, kendini kötü şeyler yapmaya sürükleyebilecek karamsar düşüncelere kapılırdı. Bütün Verrières kenti, güzel bir mevsim geçirdiğimiz Vergy'deki bütün komşuları-

mız, bütün ailem, sayın kaymakamın kendisi örnek dindarlığına tanıklık edecektir: Bütün Kutsal Kitap'ı ezbere bilir. Bir dinsiz yıllarını Kutsal Kitap'ı öğrenmeye harcar mı? Bu mektubu size getirme onuruna oğullarım erecekler: Onlar henüz çocuk yaştalar. Lütfen onlara sorun mösyö, onlar size bu delikanlıyı ölüm cezasına çarptırmanın ne kadar barbarca bir şey olacağını kanıtlayan ayrıntılar sunacaklardır. Onu ölüme mahkûm ederseniz, öcümü almak şöyle dursun, beni öldürmüş olursunuz.

Düşmanları bu gerçeğe nasıl karşı çıkabilirler? Çocuklarımın da zaman zaman tanık oldukları o çılgınlık anlarından birinin sonucu olan yaram iki ay içinde posta arabasıyla Verrières'den Besançon'a gelebileceğim kadar hafif. Bakın mösyö, suçu bu kadar hafif bir insanı yasaların barbarlığından kurtarmaya yanaşmadığınızı öğrenirsem, kocamın talimatı üzerine yattığım şu yataktan çıkar, gelip ayaklarınıza kapanırım.

Suçun önceden tasarlanarak işlenmediğine karar verin mösyö, böylece elinizi bir suçsuzun kanıyla lekelemekten kurtulmuş olursunuz vb. vb."

XLI. Bölüm

Yargı

Ülke uzun süre anımsayacak bu ünlü davayı. Sanığa gösterilen ilgi aşırıya kaçmıştı: Çünkü suçu korkunç değil şaşırtıcıydı. Ayrıca suçu korkunç olsa bile, delikanlı o kadar yakışıklıydı ki! Ayrıca parlak geleceğinin bu şekilde sona ermesi yürekleri daha da burkuyordu. "Acaba bu genç adamı cezaya çarptıracaklar mı?" diye soruyordu kadınlar tanıdıkları erkeklere ve alacakları yanıtı beklerken yüzlerinin sarardığı görülüyordu.

SAINTE-BEUVE

Sonunda Madam de Rênal ve Mathilde'in ölesiye korktukları gün gelip çattı.

Kentin garip görünüşü korkularını artırıyor, Fouqué'nin duygusuz ruhunu bile etkiliyordu. Bu romanlara özgü davayı izlemek için bütün taşra Besançon'a akın etmişti.

Hanlarda, birkaç gün öncesinden yer kalmamıştı. Herkes izin kartı alabilmek için oturum başkanının başına üşüşmüştü; kentteki bütün hanımlar duruşmada hazır bulunmak istiyordu; sokaklarda bağıra bağıra Julien'in öyküsü anlatılıyordu vb.

Mathilde, Monsenyör *** Piskoposu'nun elinden çıkmış mektubu o gün için saklıyordu. Fransız kilisesini yöneten, istediğini piskoposluğa getiren bu yüce din adamı Julien'in aklanmasını isteme lütfunda bulunuyordu. Yargılamadan bir gün önce Mathilde bu mektubu piskopos vekiline götürdü.

Görüşmenin sonunda gözyaşları içinde çıkıp giderken;

— Jürinin vereceği karar konusunda size güvence veriyorum, dedi Frilair, en sonunda o diplomatça ihtiyatı bir yana bırakıp biraz duygulanarak. Sizin sanığın suçunun ani bir kararla işlenmiş mi, yoksa önceden tasarlanmış mı olduğunu incelemekle görevli on iki kişi arasında kaderleri bana bağlı olan altı kişi var, ben de onlara beni piskoposluğa taşımanın kendi ellerinde olduğunu anlattım. Verrières'e belediye başkanı yaptırdığım Baron Valenod yönetimindeki iki kişiyi, M. Moirod ile M. Cholin'i avcunda tutuyor. Doğrusunu isterseniz, felek bu korkunç işte karşımıza çok kötü niyetli iki jüri üyesi çıkardı; bunlar aşırı liberal olsalar da önemli meselelerde emrime sadakatle bağlıdırlar, onlardan M. Valenod gibi oy vermelerini rica ettim. Son derece varlıklı, geveze mi geveze liberal parti yanlısı bir sanayici jüri üyesinin ise Savunma Bakanlığı'ndan bir ihale almak istediğini öğrendim, o da kalbimi kırmak istemez herhalde. Onun da benim adıma sonsözü M. Valenod'nun söyleyeceğini bilmesini sağladım.

— Peki şu Mösyö Valenod kim? dedi kaygılı Mathilde.

— Adamı tanısaydınız, davanın başarısından kuşkulanmazdınız. Salakları yönlendirmek için yaratılmış, gözüpek, küstah, kaba bir hatiptir. 1814 onu yoksulluktan kurtarmıştı, ben de onu yakında vali yapacağım. Dilediği gibi oy vermezlerse, bütün üyeleri pataklayacak adamdır.

Mathilde'in yüreğine azıcık su serpildi.

Akşam onu başka bir tartışma bekliyordu. Julien kendi açısından sonucu çoktan belli olan tatsız bir sahneyi daha fazla uzatmamak için duruşmada söz almamaya karar vermişti.

— Avukatım konuşacak, bu kadarı yeter de artar, dedi Mathilde'e. Konuşursam bütün düşmanlarıma benimle daha uzun süre eğlenmeleri fırsatını vermiş olurum. Bu taşralılar size borçlu olduğum ani yükselişime çok şaşırdılar ve inanın bana, ölüme götürüldüğüm anda salak gibi gözyaşı dökerler, ama içlerinde cezaya çarptırılmama sevinmeyecek tek kişi yoktur.

— Sizi küçük düşmüş bir halde görmek istedikleri çok doğru, diye yanıt verdi Mathilde, ama acımasız olduklarını sanmıyorum. Besançon'a gelişim, acımı gözler önüne serişim tüm kadınların ilgisini çekti; gerisini de güzel yüzünüz halledecek. Yargıçların önünde birkaç söz ederseniz, izleyicilerin hepsi sizden yana olur...

Ertesi gün saat dokuzda Adalet Sarayı'nın büyük salonuna gitmek için zindanından indiğinde, jandarmalar avluya yığılmış kalabalığı Julien'den uzak tutmakta büyük güçlük çektiler. Julien o gece güzel uyumuştu, pek dingindi ve ölüm kararı verildiğinde alkışlayacak olan bu acımasız değil, ama kıskanç insan kalabalığı karşısında filozoflara özgü bir acıma duyuyordu. Ama kalabalığın ortasında on beş dakika beklemesi gerekince, varlığının halkta belli bir acıma duygusu uyandırdığını kabul etmek zorunda kalıp epey şaşırdı. Aleyhinde tek bir söz işitmedi. "Bu taşralılar sandığım kadar kötü yürekli değiller," dedi içinden.

Mahkeme salonuna girerken büyüleyici taş oyma narin sütunlarıyla katışıksız bir gotik tarzdaki mimarinin zarafetine hayran kaldı. Kendini İngiltere'de sandı.

Ama az sonra bütün dikkatini sanık bölmesinin tam karşısında, yargıçlar ve jüri üyelerinin üzerindeki üç balkonu dolduran on beş yirmi güzel kadına yöneltti. Yüzünü izleyicilere döndüğünde basamaklı merdivenin üstündeki yuvarlak tribünü de kadınların doldurduğunu gördü: Çoğu gençti ve ona çok güzel görünüyorlardı; gözleri pırıl pırıl, ilgi doluydu. Salonun her yanı tıklım tıklımdı; kapılarda içeri

girmek için itişiliyor, nöbetçiler sessizliği sağlamakta güçlük çekiyordu.

Onu arayan bütün gözler sanığa ayrılmış azıcık yüksek iskemleye yerleştiğini görünce salona şaşkınlık ve sevecen bir ilgiyi yansıtan bir fısıltı yayıldı.

O gün yirmi yaşında bile göstermiyordu; çok sade, ama pek zarif giyinmişti; saçlarıyla yüzü çok sevimliydi; giysilerine bizzat Mathilde özen göstermişti. Julien'in yüzü sapsarıydı. İskemlesine oturur oturmaz dört bir yandan yükselen mırıltıları işitti: "Aman Tanrım! Ne kadar da genç! İyi ama, daha çocuk bu... Resminden daha güzelmiş."

—Balkonda oturan şu altı hanımı görüyor musunuz? dedi sağında oturan jandarma, jüri üyelerinin yerleştikleri basamaklı merdivenin üstündeki hafif çıkıntılı küçük tribünü göstererek. Sayın valinin karısı, diye sürdürdü jandarma, yanında sayın *** Markizi, bu hanım size hayran; sorgu yargıcıyla konuşurken işittim. Onun yanında da Madam Derville var...

— Madam Derville mi? diye haykırdı yüzü kıpkırmızı kesilen Julien. Buradan çıkar çıkmaz Madam de Rênal'e mektup yazar. Julien Madam de Rênal'in Besançon'da olduğunu bilmiyordu.

Tanıklar çabucak dinlendi. Savcının daha ilk sözlerinde küçük balkonda, Julien'in tam karşısında oturan hanımların ikisi gözyaşlarına boğuldu. "Madam Derville böyle duygulanmaz," diye düşündü Julien. Oysa onun da yüzünün kıpkırmızı olduğunu fark etti.

Savcı işlenen suçun barbarlığını kabul ettirmek için çok kötü bir Fransızcayla tumturaklı, dokunaklı sözler ediyordu; Julien Madam Derville'in sağında solunda oturan hanımların bu sözleri onaylamadıklarını açıkça gördü. Muhtemelen bu hanımları tanıyan birkaç jüri üyesi onlarla konuşuyor, belli ki üzüntülerini gidermeye çalışıyordu. "Eh, bu da iyiye işaret sanırım," diye düşündü Julien.

O ana dek duruşmadaki herkese katıksız bir küçümsemeyle bakmış, savcının yavan konuşması duyduğu tiksintiyi artırmıştı. Ancak gördüğü ilgi, yavaş yavaş Julien'in ruhundaki kayıtsızlığı giderdi.

Kendi avukatının yüzündeki kararlı ifadeden hoşnut kaldı. "Süslü püslü cümleler yok," demişti alçak sesle avukata tam konuşmaya başlarken.

— Size karşı kullanılan, Bossuet'den aşırılmış bütün o tumturaklı sözler işinize yaradı, dedi avukat. Gerçekten de daha konuşmasının beşinci dakikasında hemen bütün kadınlar mendilleriyle gözlerini siliyorlardı. Bunu görüp yüreklenen avukat, jüri üyelerine son derece etkileyici şeyler söyledi. Julien bile ürperdi, ağlamak üzere olduğunu hissetti. Ey ulu Tanrım! Ağlarsam düşmanlarım ne der?

Tam duygularına teslim olmak üzereyken, çok şükür sayın Baron de Valenod'nun küstah bakışıyla karşılaştı.

"Bu türedinin gözleri alev saçıyor," dedi içinden; "O aşağılık adam için ne büyük zafer bu! Suçumun beni bu duruma düşüreceğini bilseydim, bu suça her türlü laneti yağdırırdım. Kim bilir Madam de Rênal'e benim hakkımda neler söyleyecektir!"

Bu düşünce kafasındaki her şeyi sildi. Kısa bir süre sonra dinleyicilerin onaylayıcı fısıltıları Julien'i kendine getirdi. Avukat savunmasını bitirmişti. Julien adamın elini sıkmasının uygun düşeceğini anımsadı. Zaman çok çabuk geçmişti.

Avukat ve sanığa serinletici içecekler getirdiler. O sırada bir ayrıntı Julien'in dikkatini çekti: Kadınlardan hiçbiri yemeğe gitmek için izleyici sıralarından ayrılmamıştı.

— Doğrusu açlıktan ölüyorum, dedi avukat, ya siz?

— Ben de öyle, diye yanıt verdi Julien.

— Bakın, valinin karısı da yemeğini buraya getirtiyor, dedi avukat küçük balkonu göstererek. Cesaretli olun, her şey yolunda gidecek. Duruşma yeniden başladı.

Davayı özetlerken saatin gece yarısını vurması üzerine başkan sözünü yarıda kesmek zorunda kaldı; saat kulesin-

deki çan duruşma salonunu kaplayan kaygının ortasında çınlıyordu.

"İşte hayatımın son günü başlıyor," diye düşündü Julien. Derken içini bir görev duygusu kapladı. O ana dek duygularına egemen olmuş, konuşmama kararına bağlı kalmıştı; ama oturum başkanı ekleyecek bir şeyi olup olmadığını sorunca ayağa kalktı. Madam Derville'in ışıkta daha da parlak görünen gözleri tam karşısındaydı. "Acaba ağlıyor mu?" diye düşündü.

"Sayın jüri üyeleri,

Ölüm anında hiç aldırmayacağımı sandığım küçümsenmenin tiksintisi beni söz almaya zorladı. Evet beyler, ben sizin sınıfınızdan biri olma onuruna eremedim, karşınızda yalnız aşağılık yazgısına başkaldıran bir köylü görüyorsunuz."

"Sizden merhamet istemiyorum," diye sürdürdü Julien, sesini yükselterek. "Kendimi kandıracak değilim, ölüm beni bekliyor: Haklı bir ölüm olacak bu. Bütün saygıları, bütün fedakârlıkları hak eden bir kadının canına kıymaya kalkıştım. Madam de Rênal bana neredeyse analık etti. İşlediğim suç korkunç, üstelik önceden tasarlanmış. Evet, sayın jüri üyeleri, ölümü hak ettim. Ancak suçum bu kadar ağır olmasa bile, çevreme baktığımda, yaşımın gençliğine aldırmadan beni cezalandırmaya, böylece daha alt bir sınıfta doğmuş, yoksulluk tarafından ezilmiş, iyi bir eğitim görme talihine ermiş, varlıklı insanların soylular toplumu adını verdikleri kişiler arasına karışma gözüpekliğini göstermiş gençlerin cesaretini kırmaya hazır kişiler görüyorum.

Benim asıl suçum bu, beyler, benim sınıfımdan olmayan kişiler tarafından yargılanmadığım için bu suç en ağır biçimde cezalandırılacak. Jüri sıralarında hiç yükselmiş köylü göremiyorum, sadece öfkeli burjuvalar var..."

Julien yirmi dakika bu tarzla konuştu; yüreğindekilerin hepsini ortaya döktü; aristokrat sınıftan lütuflar bekleyen

savcı yerinde duramıyordu; ama Julien'in tartışmaya açtığı azıcık soyut yaklaşıma karşın, bütün kadınlar gözyaşı dökü-yordu. Madam Derville'in mendili bile gözlerindeydi. Julien sözünü tamamlamadan, cinayeti önceden planladığına, duyduğu pişmanlığa, saygıya, mutlu günlerinde Madam de Rênal'e beslediği oğul sevgisine, sınırsız hayranlığa bir daha değindi... Madam Derville bir çığlık atıp bayıldı.

Jüri üyeleri odalarına çekilirken saat biri vuruyordu. Tek bir kadın yerinden ayrılmamıştı; birçok erkeğin gözü yaşlıydı. Konuşmalar önce çok ateşliydi; ama jürinin kararı gecikince genel yorgunluk salonda bulunanları sessizliğe gömdü. Çok görkemli bir andı bu; ışıklar daha sönükleşmişti. Yorgun düşen Julien yanı başında bu gecikmenin iyiye mi kötüye mi alamet olduğunun tartışıldığını işitiyordu. Herkesin kendisinden yana olduğunu keyifle fark etti; jüri bir türlü geri gelmiyor, ama bir tek kadın salondan ayrılmıyordu.

Saat ikiyi vurduktan kısa bir süre sonra genel bir hareketlenme duyuldu. Jürinin toplandığı küçük odanın kapısı açıldı. Sayın Baron Valenod ciddi, teatral adımlarla ilerledi, bütün jüri üyeleri ardından geliyordu. Şöyle bir öksürdü, sonra kurulun bütün ruhu ve vicdanıyla, Julien Sorel'in adam öldürme, üstelik önceden tasarlayarak öldürme suçunu işlediğine oy birliğiyle karar verdiğini bildirdi: Bu karar ölüm cezasını gerektiriyordu; o da hemen ardından açıklandı. Julien saatine baktı, ölüm cezasına çarptırıldığı an saatine baktığı söylenen M. de Lavalette'i anımsadı, ikiyi çeyrek geçiyordu. "Bugün cuma," diye düşündü.

"Evet, bugün beni cezalandıran Valenod için mutlu bir gün... Sıkı denetim altındayım Mathilde beni Madam de Lavalette'in yaptığı gibi zindandan kaçıramaz... Dolayısıyla üç gün sonra aynı saatte ölümden sonra beni neyin beklediğinin yanıtını öğreneceğim."

O anda işittiği bir çığlıkla düşüncelerinden sıyrıldı. Çevresindeki bütün kadınlar hıçkırıyordu; birden herkesin bakışlarını duvara yaslı gotik sütunun tepesindeki gizli küçük

balkona çevirdiğini gördü. Daha sonra Mathilde'in oraya gizlendiğini öğrendi. Çığlık yinelenmeyince herkes yeniden jandarmaların kalabalığın arasından geçirmeye çalıştıkları Julien'e bakmaya başladı.

"O aşağılık Valenod'ya gülmesi için bir fırsat vermemeye çalışalım," diye düşündü Julien. "Beni ölüm cezasına çarptıran kararı nasıl üzgün, nasıl yapmacık bir edayla okudu! Oysa bunca yıldır yargıçlık yapan oturum başkanının bile beni ölüm cezasına çarptırırken gözü yaşardı. Madam de Rênal konusundaki eski rekabetimizin öcünü almak ne büyük sevinç şu Valenod için!.. Bir daha hiç göremeyeceğim bu kadını! Bitti bu iş... Birbirimize veda bile edemeyeceğimizi hissediyorum... Oysa ne büyük bir mutluluk duyardım ona işlediğim suçtan tiksindiğimi söyleyebilseydim!

Ona sadece şunları söyleyebilseydim: Çok haklı bir cezaya çarptırıldığımı düşünüyorum."

XLII. Bölüm

Zindana geri getirdiklerinde Julien'i ölüm cezasına çarptırılanlara ayrılmış odaya koydular. En küçük bir ayrıntıyı bile gözünden kaçırmayan genç adam kale burcuna çıkarılmadığını fark etmemişti bile. Ölüme götürülmeden görebilme talihine erseydi, Madam de Rênal'e neler söyleyeceğini düşünüyor ve konuşmasına izin vermeyeceğini hissettiğinden daha ilk sözcükte duyduğu bütün pişmanlığı anlatabilmenin yollarını arıyordu. Onu öldürmeye teşebbüs ettikten sonra yeryüzünde yalnız onu sevdiğime nasıl inandırmalı? Çünkü aslında onu sırf hırs ya da Mathilde'in aşkı yüzünden öldürmeye kalktım.

Yatağa girince çarşafların çok kaba bir kumaştan yapıldığını gördü. O zaman gözü açıldı. "Oo!" dedi içinden, "İdama mahkûm olanlar gibi ölüm hücresindeyim. Bu da çok yerinde..."

"Kont Altamira'nın bir keresinde bana anlattığına göre, Danton ölümünden bir gün önce o kalın sesiyle şöyle demiş: Çok garip, giyotine gitmek fiili bütün zamanlarda çekilemiyor: İnsan, giyotine gideceğim, giyotine gideceksin diyebilir, ama giyotine gittim diyemez."

"Evet ama, öbür dünya varsa, neden diyemesin?" diye sürdürdü Julien... "Doğrusu öbür tarafta Hristiyanların Tanrı'sıyla karşılaşırsam işim bitik: Tam bir zorba o ve aklı

fikri öç almakta; Kutsal Kitap'ı yalnız korkunç cezalardan söz ediyor. Hiç sevmedim onu; ayrıca insanların onu gerçekten sevdiklerine de inanmak istemedim. Tam anlamıyla acımasız. (Bunu söylerken Kutsal Kitap'ın birkaç sayfasını anımsadı.) Korkunç bir cezaya çarptırır beni."

"Peki ya Fénelon'un Tanrı'sıyla görüşürsem! O belki bana şöyle der: Pek çok suçun bağışlanacak, çünkü çok sevdin.

Çok sevdim mi acaba? Madam de Rênal'i sevdim, ama zalimce davrandım. Çoğu zaman yaptığım gibi, sade ve mütevazı olanın değil parıltılı görünenin ardından koştum...

Ayrıca ne düşler kuruyordum!.. Savaş çıkarsa süvari alayına albay olacaktım; barış dönemindeyse elçilik kâtibi, daha sonra büyükelçi... Çünkü kısa sürede işleri kavrayacaktım... Ayrıca salağın teki bile olsam Marki de La Mole'ün damadının kimden korkusu olabilirdi ki? Bütün sersemliklerim bağışlanır, hatta birer övünç kaynağı sayılırdı. Viyana ya da Londra'da gösterişli bir yaşam süren saygın bir adam..."

— Pek de öyle değil mösyö, üç gün sonra kafanız uçurulacak."

Julien aklına gelen bu nükteye yürekten güldü. "Aslında insanın içinde iki kişilik bir arada," diye düşündü. "Hangi şeytanın aklına gelirdi şu kurnaz düşünce?"

"Evet dostum, evet! Üç gün sonra kafam giyotinle uçurulacak, "diye karşılık verdi sözünü kesen ikinci sese. "Artık M. de Cholin, Rahip Maslon'la birlikte ortaklaşa bir pencere kiralayıp ölümümü seyrederler. Peki, bu pencere kiralama işinde o iki saygın insandan hangisi öbürünü kazıklayacak dersiniz?"

Birden Rotrou'nun Venceslas'ından şu bölüm geldi aklına:

LADISLAS
... Ruhum dünden hazır.

KRAL (*Ladislas'ın babası)*
Darağacı da öyle; hadi uzatın kafanızı.

"Güzel yanıt doğrusu!" diye düşündü, sonra uykuya daldı. Sabah biri sımsıkı sarılarak uyandırdı onu.

— Nasıl, vakit geldi mi? dedi Julien afallamış olarak gözünü açarken.

Kendini celladın elinde sanıyordu.

Gelen Mathilde'di. Neyse ki söylediklerini anlamadı. Bu düşünce bütün serinkanlılığını geri getirdi. Altı ay hasta yatmış kadar değişmiş bulduğu Mathilde gerçekten tanınmayacak durumdaydı.

— O aşağılık Frilair döneklik etti, diyordu parmaklarını burkarken; duyduğu büyük öfke ağlamasını engelliyordu.

— Dün söz aldığımda çok hoş görünüyordum, değil mi? diye karşılık verdi Julien. Ömrümde ilk kez hazırlanmadan konuşuyordum! Doğrusu korkarım bu yaptığım son konuşma olacak.

Julien o anda piyanoya dokunan usta bir yorumcunun soğukkanlılığıyla Mathilde'in kişiliği üzerinde geziniyordu... "Soylu bir aileden gelmiş olmanın üstünlüğü yok elimde," diye ekledi, ancak Mathilde'in soylu ruhu sevgilisini de kendi seviyesine çıkardı. "Boniface de La Mole'ün yargıçlarının karşısında bundan iyi bir tavır sergilediğine inanıyor musunuz?"

Mathilde o gün alt sınıftan yoksul bir işçi kız gibi gösterişsiz ve sevecendi; ama Julien ona sadece basit sözcüklerle karşılık veriyordu. Genç adam ayrımına varmadan geçmişte kendisine çektirdiği işkenceyi kıza çektiriyordu.

"Nil'in kaynağı bilinmiyor," diyordu Julien; "İnsanoğlu ırmakların kralını sıradan bir derecik olarak göremedi: Aynı şekilde, hiç kimse zayıf bir insan olmayan Julien'in zaafını göremeyecek. Ama yüreğim çok yufka; en sıradan bir söz bile doğru bir vurgulamayla söylenmişse sesimi titretebilir,

hatta gözümden yaş getirebilir. Duygusuz yürekler beni bu zaafımdan dolayı kaç kez küçük gördü! Lütuf beklediğimi sanıyorlardı; işte buna dayanamam."

"Darağacının dibine geldiğinde karısını düşünmenin Danton'u duygulandırdığı söylenir, oysa Danton haytalardan oluşmuş bir ulusa güç vermiş, düşmanın gelip Paris kapılarına dayanmasını önlemişti... Ne yapabileceğimi bir tek ben biliyorum... Bütün öbürleri için olsa olsa bir BELKİ'yim..."

"Şu hücrede Mathilde'in yerine Madam de Rênal olsaydı, aynı biçimde davranacağımı söyleyebilir miydim? Umutsuzluk ve pişmanlığımın aşırılığı Valenodlara, bütün o soylu takımına iğrenç ölüm korkusu gibi görünebilirdi; parasal üstünlükleri sayesinde kendilerini her tür zaaflı eğilimin üzerinde gören o zayıf yürekler çok gururludurlar! Beni ölüm cezasına çarptıran Moirodlar, Cholinler, kerestecinin oğlu olarak doğmak budur işte derlerdi! İnsan bilgin olabilir, becerikli olabilir, ama ya yürek! Yüreklilik öğrenilmez."

"Şu anda ağlayan, daha doğrusu artık ağlayamayan şu zavallı Mathilde'in karşısında bile," dedi kızın kızarmış gözlerine bakarak. Ve sımsıkı sarıldı kıza; gerçek acıyı görünce kıyaslamalarını unuttu... "Belki bütün gece ağladı," dedi içinden; "Ama günün birinde bunu düşündükçe nasıl utanacak! İlk gençliğinde halktan birinin aşağılık düşünceleriyle baştan çıkarıldığına inanacak... Croisenois onunla evlenecek kadar zayıf ve doğrusu evlenmekle iyi edecek. Kız onu adam eder."

"Geniş tasarılar planlayan kararlı bir muhakeme
Nasıl da haklıdır sıradan insanların dar görüşleri karşısında[113]"

"İşte bu eğlenceli doğrusu: Ölümüm kesinleşeli beri, ömrümde düşünmediğim dizeler aklıma geliyor. Bir çöküş belirtisi galiba bu..."

---

113 Voltaire'in (1694-1778), *Le Fanatisme ou Mahomet* adlı tragedyasından. (ç.n.)

Mathilde bitkin bir sesle yineleyip duruyordu: "Adam yan odada." En sonunda kulak verdi bu sözlere. "Sesi zayıf çıkıyor," diye düşündü, ama bütün vurgulamalarında hâlâ o buyurgan kişiliğin izleri var. Kızmamak için sesini alçaltıyor.

— Kim var orada? dedi yumuşak bir sesle.

— Size temyiz dilekçesini imzalatacak avukat.

— İmzalamayacağım o dilekçeyi.

— Ne, imzalamayacak mısınız, dedi kız ayağa fırlayarak, gözleri öfkeden çakmak çakmak; iyi ama, nedenini söyler misiniz lütfen?

— Çünkü şu anda kendimi daha gülünç duruma düşürmeden ölecek kadar yürekli olduğumu hissediyorum. İki ay sonra, şu nemli hücrede uzun süre kaldıktan sonra ölüme aynı şekilde hazır olacağımı kim söyleyebilir? Rahiplerle, babamla yapılacak görüşmeler geliyor gözümün önüne... Yeryüzünde bundan daha beter bir şey olamaz. En iyisi bir an önce ölmek.

Bu beklenmedik karşı çıkış Mathilde'in bütün kibirli kişiliğini uyandırdı. Besançon'da ölüm hücrelerinin açıldığı saatten önce gidip Rahip Frilair'i görememişti; bütün öfkesini Julien'den çıkardı. Julien'e âşıktı, ama tam çeyrek saat boyunca kişiliğine yağdırdığı lanetlerde, onu sevdiği için duyduğu pişmanlıklarda Julien bir zamanlar La Mole Konağı'nın kitaplığında kendisine ettiği o yaralayıcı hakaretlerde olduğu gibi yine aynı kibirli insanı gördü.

— Tanrı soyuna şan katsın diye seni erkek yaratmalıymış, dedi kıza.

"Ama kendi payıma, şu iğrenç hücrede, soylu takımının bulabildiği en insanlıkdışı,[114] en küçük düşürücü şeylerle karşılaşarak, üstelik şu çılgın kızın ilenmelerinden başka bir şeyle avunmadan iki ay daha yaşarsam iyice tongaya basmış olurum..." diye düşündü. "Pekâlâ, öbür gün sabah, soğukkanlılığıyla ve olağanüstü ustalığıyla ünlü biriyle düello edi-

114 Bunlar bir Jakobenin sözleri. (Stendhal'in notu)

yorum..." "Üstelik çok ünlü," dedi kişiliğinin Mephistopheles yanı; "her ateş ettiğinde vuran biri."

"Evet, ne olursa olsun (Mathilde tumturaklı konuşmasını sürdürüyordu). Yoo, hayır, temyize başvurmayacağım."

Bu kararı verdikten sonra düşlere daldı... Postacı her zamanki gibi saat altıda gazeteyi getirecek; M. de Rênal okuduktan sonra saat sekizde Élisa ayaklarının ucuna basa basa gazeteyi getirip Madam de Rênal'in yatağına bırakacak. Daha sonra Madem de Rênal uyanacak; gazeteye göz gezdirirken ansızın sarsılacak; o güzelim eli titreyecek; şu sözleri okuyacak... *İnfaz kararı saat onu beş gece yerine getirildi.*

"Çok iyi tanıyorum onu, sıcak gözyaşları dökecek; boşuna öldürmeye kalktım onu, ileride her şey unutulacak. Ve öldürmek istediğim kişi ardımdan gerçekten ağlayan tek insan olacak."

"Ah! Tam bir çelişki işte bu!" diye geçirdi içinden ve Mathilde'in kafasını ütülemesinin sürdüğü on beş dakika boyunca o yalnız Madam de Rênal'i düşündü. Zaman zaman Mathilde'in söylediklerine yanıt verse de içinden Verrières'deki yatak odasının anısını söküp atamıyordu. Portakal renkli tafta karyola örtüsünün üzerinde Besançon gazetesini görüyordu. Sımsıkı gazeteyi kavramış o bembeyaz eli görüyordu; Madam de Rênal'in ağladığını görüyordu... O güzelim yüzde her damlanın süzülüşünü izliyordu.

Julien'i ikna edemeyen Matmazel de La Mole avukatı içeri aldı. Neyse ki adam arkadaşı Manuel ile[115] 1796 İtalya seferine katılmış eski bir yüzbaşıydı.

Kural gereği, mahkûmun kararına karşı çıktı. Ona saygılı davranmak isteyen Julien tüm nedenlerini açıkladı.

"Doğrusu insan sizin gibi de düşünebilir," dedi sonunda M. Félix Vaneau; avukatın adı buydu. "Ama temyize başvurmak için tam üç gününüz var, benim görevim de her gün buraya gelmek. İki ay içinde bu zindanın altından bir yanar-

115 Jacques Antoine Manuel (1775-1827), Fransız politikacı. (ç.n.)

dağ fışkırırsa kurtulursunuz. Ayrıca hastalıktan da ölebilirsiniz," dedi Julien'e bakarak.

Julien adamın elini sıktı.

— Teşekkür ederim, cesur bir insansınız. Bu konuyu düşüneceğim.

Sonunda Mathilde de adamla birlikte çıkınca Julien kızdan çok avukata yakınlık duyduğunun ayrımına vardı.

XLIII. Bölüm

Bir saat sonra eline düşen gözyaşlarıyla uyandı. "Ah, yine Mathilde geldi!" diye düşündü yarı uyanmış bir halde. "Planını uygulamak için yumuşak duygularla kararlılığımı sarsmak istiyor." Bu dokunaklı sahnenin verdiği sıkıntıyla bir süre gözlerini açmadı. Karısından kaçan Belphégor'un dizeleri[116] geldi aklına.

Ama garip bir iç çekiş işitti, gözlerini açtı, gelen Madam de Rênal'di.

— Ah, ölmeden önce seni görüyorum, bu bir yanılsama mı? diye bağırıp ayaklarına kapandı kadının. Ama özür dilerim madam, sizin gözünüzde yalnızca bir katilim ben, dedi hemen sonra kendine gelerek.

— Bakın mösyö... Temyize yanaşmadığınızı biliyorum, ama başvuru dilekçesini imzalamanız için yalvarmaya geldim... Hıçkırıklara boğulmuş halde konuşamıyordu.

— Lütfen beni bağışlayın.

— Seni bağışlamamı istiyorsan, dedi kadın Julien'i ayağa kaldırıp kollarına atılarak; ölüm cezasının bozulması için hemen başvuruda bulun.

---

116 La Fontaine'in Machiavelli'den esinlenerek yazdığı masala gönderme yapılıyor. Cehennemden kocalık görevi hakkında bilgi toplamak için çıkarılan Belphégor, konuyu öğrenir öğrenmez geri dönmek ister. (ç.n.)

Julien kadının her yanını öpücüğe boğdu.

— Bu iki ay boyunca her gün beni görmeye gelecek misin?

— Yemin ederim, kocam yasaklamazsa her gün geleceğim.

— Peki, dilekçeyi imzalıyorum! diye bağırdı Julien. Olacak şey mi, beni bağışlıyorsun demek!

Kadını kollarının arasına almış, sıkıyordu; çılgına dönmüştü. Kadın hafif bir çığlık attı.

— Yok bir şey, dedi, canımı acıttın da.

— Omzunu acıttım, diye bağırdı gözyaşlarına boğulan Julien. Biraz uzaklaştı, eline ateşli öpücükler kondurdu. Seni en son Verrieres'deki odanda gördüğümde kim söyleyebilirdi böyle bir şey yapabileceğimi?

— Peki ya benim M. de La Mole'e o iğrenç mektubu yazabileceğimi kim söyleyebilirdi?

— Başından beri seni, yalnız seni sevdiğimi bil.

— Olacak şey mi bu! diye bağırdı Madam de Rênal, kendinden geçme sırası ona gelmişti. Dizlerine kapanmış olan Julien'e yaslandı, uzun süre sessizce ağladılar.

Julien hayatı boyunca böyle bir an yaşamamıştı.

Çok uzun süre sonra konuşacak duruma gelince:

— Peki ya şu genç Madam Michelet, dedi Madam de Rênal, daha doğrusu Matmazel de La Mole; yavaş yavaş bu romana inanmaya başlıyorum.

— Yalnız görünüşte doğru, diye karşılık verdi Julien. Karım o, sevgilim değil...

Birbirlerinin sözünü defalarca keserek sonunda bilmedikleri şeyleri birbirlerine bin bir güçlükle anlattılar. M. de La Mole'e gönderilen mektubu Madam de Rênal'in günah çıkarttığı genç rahip yazmış, kadın da temize çekmişti.

— Din yüzünden ne korkunç bir işe giriştim! diyordu kadın; üstelik o mektubun en ağır suçlamalarını hafiflettim...

Julien'in coşkusu ve mutluluğu, kadının bağışlandığını

kanıtlıyordu. Julien o güne dek hiç böylesine çılgınca sevmemişti.

— Ben de kendimi dinine bağlı bir insan sayardım, diyordu Madam de Rênal daha sonra; Tanrı'ya içtenlikle inanırım, ayrıca işlediğim suçun korkunçluğuna da inanıyorum, zaten daha seni görür görmez, hem de bana iki el ateş ettikten sonra kanıtlandı bu...

Bu noktada Julien elinde olmadan onu öpücüklere boğdu.

— Bırak da bitireyim, dedi kadın; söyleyeceklerimi unutmadan seninle birlikte akıl yürütmek istiyorum... Seni görür görmez bütün görevlerimi unutup, sadece sana olan aşkımı düşünüyorum, aslında aşk sözü bile yetersiz duygularımı dile getirmeye. Yalnız Tanrı'ya duymam gereken şeyleri besliyorum sana: Saygının, aşkın, itaatin bir karışımı... Aslında bende uyandırdığın duyguyu bilmiyorum. Al şu bıçağı zindancıya sapla desen, emrin daha sözün bitmeden yerine getirilmiş olur. Hadi bunu bana açıkça anlat, yüreğimden geçenleri açık seçik görmek istiyorum; çünkü iki ay sonra birbirimizden ayrılıyoruz... Ayrıca ayrılacak mıyız acaba? dedi Julien'e gülümseyerek.

— Sözümü geri alıyorum, diye bağırdı Julien ayağa kalkarak; zehir, bıçak, tabanca, kömür ya da başka bir yolla canına kıyacaksan, ölüm cezamın bağışlanması için başvurmuyorum.

Madam de Rênal'in yüzü bir anda değişti; daldığı derin düşlerin yerini son derece canlı bir sevecenlik aldı.

— Hemen şu anda birlikte can verseydik? dedi sonunda.

— Öbür dünyada nelerle karşılaşacağımızı kim biliyor? diye karşılık verdi Julien; belki yığınla acı, belki hiçbir şey. İki ayı birlikte mutlu bir şekilde geçiremez miyiz? İki ay epey uzun bir süredir. Hiç olamayacağım kadar mutlu olurdum!

— Hiç olamayacağın kadar mutlu olurdun!

— Hiç olamayacağım kadar, diye yineledi Julien sevinçle; seninle kendimle konuşur gibi konuşuyorum. Tanrı beni abartmaktan korusun.

— Böyle konuştuğun zaman emrine girerim, dedi kadın ürkek, melankolik bir gülümsemeyle.

— Peki öyleyse, dolaylı ya da dolaysız, hiçbir biçimde canına kıymaya kalkmayacağına bana duyduğun aşk üstüne yemin et... Ayrıca, diye ekledi, Mathilde'in Croisenois Markizi olduğunda uşaklara bırakacağı oğluma göz kulak olmak için yaşaman gerek.

— Yemin ediyorum, diye sürdürdü kadın soğuk bir ifadeyle; ama kendi elinle yazıp imzaladığın şu dilekçeyi götürmek istiyorum. Savcıya kendim götüreceğim.

— Dikkat et, kendini tehlikeye atıyorsun.

— Zaten seni zindanda görmeye geldikten sonra, bütün Besançon, hatta Franche-Comté yöresi için bir roman kahramanı haline geldim, dedi derin kederler içinde. İffet sınırları çoktan aşıldı... Onurunu ayaklar altına almış bir kadınım ben; hem de senin için...

Sesi öyle kederliydi ki, Julien şimdiye dek tatmadığı bir mutlulukla sarıldı ona. Bu artık aşkın verdiği esriklik değil, sonsuz bir gönül borcuydu. O güne dek ilk kez kadının kendisi için yaptığı özverinin büyüklüğünü algılıyordu.

Ama üç gün sonra arabasını gönderip hemen Verrières'e dönmesi talimatını verdiğine göre, iyiliksever biri M. de Rênal'e karısının Julien'in yattığı hapishaneye yaptığı uzun ziyaretleri haber vermiş olmalıydı.

Bu uğursuz gün Julien için acımasız bir ayrılıkla başlamıştı. İki üç saat sonra, entrikacı olmasına rağmen Besançonlu Cizvitlerin arasına katılmayı başaramamış bir papazın sabahtan beri tutukevinin kapısında, sokakta beklediğini haber verdiler. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağsa da, adam ne kadar özverili olduğunu göstermeye çalışıyordu. Julien öfkeliydi, sersemliğin böylesi onu iyice kızdırdı.

Sabah rahibin gelip kendisini görme isteğini zaten reddetmişti, ama adam öğrendiğini öne süreceği sırlar sayesinde Besançonlu genç hanımlar arasında ün kazanmayı kafasına koymuştu.

Bağıra bağıra, günü de geceyi de tutukevinin kapısında geçireceğini söylüyordu:

— Tanrı dinden dönmüş bu adamın ruhunu kurtarmak için gönderdi beni... Ve her olayı merakla bekleyen alt sınıftan halk oraya toplanmaya başlamıştı.

— Evet, kardeşlerim, diyordu papaz çevresinde toplananlara; bugünü, bu geceyi de, bundan sonrakileri de burada geçireceğim. Kutsal Ruh benimle konuştu, göklerden gelmiş kutsal bir görevim var; şu genç Sorel'in ruhunu kurtaracak insan benim. Siz de katılın Tanrı'ya yakarışıma... vb.

Julien bir skandaldan, ilgiyi üzerine çekecek her şeyden tiksiniyordu. Bu fırsattan bu dünyadan kimseye sezdirmeden çekip gitmek için yararlanmayı düşündü; ama çılgınca âşık olduğu Madam de Rênal'i tekrar göreceğini umuyordu.

Tutukevinin kapısı kentin en işlek sokaklarından birine açılıyordu. Sokakta dikilip gelip geçeni başına toplayan, rezalet çıkaran o çamura bulanmış papazı düşündükçe içi eziliyordu.

— Üstelik sanırım her an adımı haykırıyordur! Bu da ona ölümden daha ağır geldi.

Birer saat arayla iki üç kez kendisine sadık bir gardiyanı çağırdı, papazın hâlâ tutukevinin kapısında dikilip dikilmediğine bakmaya gönderdi.

— Çamurlar içinde diz çökmüş mösyö, demişti gardiyan her seferinde. Yüksek sesle Tanrı'ya yakarıyor, ruhunuzu kurtarmak için uzun dualar okuyor... Densiz! diye düşündü Julien. Ve tam o anda birtakım mırıltılar işitti, halk okunan uzun dualara eşlik ediyordu. Hatta gardiyanın da Latince sözcükleri yineleyerek dudaklarını oynattığını görünce sabrı iyice taştı.

—Bu kutsal insanın yardımını geri çevirmenizden dolayı, halk arasında epey taşyürekli olduğunuz söylentileri yayılmaya başlıyor, dedi gardiyan.

"Ey sevgili yurdum! Hâlâ ne kadar barbarsın!" diye bağırdı öfkeden deliye dönen Julien. "Ah, Tanrı'nın belası taşralılar! Paris'te olsam, kimse bu kadar canımı sıkmazdı. Oradakiler şarlatanlık konusunda daha ustalar."

— Hadi getirin şu aziz papazı, dedi sonunda gardiyana, alnından iri ter damlaları süzülürken. Haç çıkaran gardiyan sevinçle hücreden çıktı.

Aziz papaz pek çirkin bir adamdı, üstü başı çamur içindeydi. Dışarıdaki soğuk yağmur taş hücrenin karanlığını da, nemini de artırıyordu. Papaz Julien'i kucaklamaya kalktı, konuşurken dokunaklı bir tavır takındı. En aşağılık ikiyüzlülüğü sergilediği gün gibi aşikârdı; Julien ömründe bu kadar öfkelenmemişti.

Julien papazın hücreye girişinden bir çeyrek saat sonra kendini tam anlamıyla bir ödlek gibi hissetti. Ölüm gözüne ilk kez ürkütücü bir şey olarak göründü. Kafasının uçurulmasından iki gün sonra bedenini kaplayacak çürümeyi ve benzeri şeyleri düşünüyordu.

Tam bir zayıflık göstermek ya da papazın üstüne çullanıp zinciriyle boğmaya hazırlanırken, aklına adamdan hemen kiliseye gidip kendisi için kırk franklık bir ayin düzenlemesini istemek geldi.

Papaz ortadan kaybolduğunda neredeyse öğle olmuştu.

XLIV. Bölüm

Papaz çıkar çıkmaz Julien ölüm düşüncesiyle uzun uzun ağladı. Düşündükçe, Madam de Rênal Besançon'da olsaydı, ona zayıflığını itiraf edeceğini geçirdi içinden...

Hayran olduğu bu kadının yokluğuna en çok üzüldüğü anda Mathilde'in ayak sesini işitti.

"Zindandaki felaketlerin en kötüsü," dedi içinden, "kapımı kapalı tutamamak." Mathilde'in söylediği her şeyi öfkeyle dinledi.

Mathilde duruşma günü valiliğe atanma belgesini elde etmiş olan M. Valenod'nun M. de Frilair'le alay etme riskini göze alarak Julien'i ölüm cezasına çarptırmaktan büyük haz aldığını anlattı.

—Bu kentli aristokrat sınıfın küçük kibrini uyandırmak ve ona saldırmak dostunuzun aklına nereden geldi acaba? diye sordu M. de Frilair bana. Neden kalkıp sınıftan söz etti? Adamlara siyasal çıkarları doğrultusunda yapmaları gerekenleri gösterdi: Oysa bu dangalakların bundan haberleri yoktu, her an oturup ağlamaya hazırdılar. Bu sınıf çıkarı gözlerinde birini ölüm cezasına çarptırmanın iğrençliğini örttü. Doğrusu M. Sorel'in bu işlerde çok çaylak olduğunu belirtmek zorundayız. Bağışlanma yoluyla kurtaramazsak, ölümü bir çeşit intihar olacak...

Mathilde'in henüz kendisinin de ayrımında olmadığı için Julien'e söylemediği bir şey daha vardı: Julien'in işinin bitti-

ğini gören M. de Frilair onun yerini almayı yükselme hırsı için yararlı görüyordu.

Julien hiçbir şeye yaramayan güçsüz bir öfkeyle neredeyse kendinden geçmiş olarak:

— Hadi gidin, benim için ayini dinleyin, dedi Mathilde'e; bırakın da azıcık rahat edeyim. Zaten Madam de Rênal'in ziyaretlerini kıskanan, kısa bir süre önce kentten ayrıldığını öğrenen Mathilde, Julien'in neye kızdığını anlayıp gözyaşlarına boğuldu.

Acısı gerçekti, Julien bunu görüyor, daha da sinirleniyordu. Yalnızlığa ihtiyacı vardı, ama bunu nasıl sağlayacaktı?

Onu yumuşatmak için her şeyi deneyen Mathilde sonunda çıkıp gitti, ama aynı anda Fouqué göründü.

— Yalnız kalmaya ihtiyacım var, dedi sadık dostuna... Duraksadığını görünce: Temyiz dilekçesi için bir taslak hazırlıyorum... Ayrıca... Lütfen bana ölümden söz etme. O gün özel bir şeye ihtiyacım olursa, bunu sana önce ben söyleyeyim.

Julien sonunda yalnız kalmayı başarınca kendini eskisinden daha bitkin, daha korkak hissetti. Bu zayıf düşmüş ruh kalan gücünün son kırıntılarını da durumunu Matmazel de La Mole'le Fouqué'den gizlemeye harcamıştı.

Akşama doğru aklına gelen bir düşünce içine su serpti:

"Bu sabah, ölümün gözüme onca çirkin göründüğü anda, az sonra idam edileceğimi haber verseydiler, halkın bakışı benim için bir övünç kaynağı olur,[117] tavırlarım bir salona giren utangaç bir budalanınki gibi yapmacıklaşırdı. Şu taşralıların arasında birkaç açıkgöz bulunsaydı, ancak onlar zayıflığımı sezebilirdi... Neyse ki kimse görmedi bunu."

Bunu düşününce acısı biraz hafifledi. "Tam bir korkağım şu anda," diye yineliyordu şarkılar söyleyerek, "Ama kimse bilmeyecek bunu."

Ertesi gün onu aynı derecede tatsız bir olay daha bekliyordu. Babası nicedir onu ziyaret edeceğini bildiriyordu; o

117 Voltaire'in *La Pucelle* adlı eserinden. (ç.n.)

gün ak saçlı yaşlı keresteci, hem de Julien uyanmadan taş hücrede belirdi.

Julien kendini çok zayıf hissetti, en can sıkıcı suçlamaları bekliyordu. Ayrıca o sabah o dayanılmaz acısının yanı sıra, babasını sevmemiş olmanın vicdan azabını yaşıyordu.

"Rastlantı bizi yüz yüze getirdi," diyordu içinden gardiyan hücreye biraz çekidüzen verirken; "Ve birbirimize elden gelen bütün kötülüğü ettik. Şimdi kalkmış, ölmek üzereyken bana son yumruğu indirmeye gelmiş."

Yaşlı adamın sert suçlamaları baş başa kaldıkları an başladı.

Julien gözyaşlarını tutamadı. "Bu ne alçakça bir zayıflık!" dedi öfkeyle içinden. "Şimdi herkese abartarak yüreksizliğimi yayacak; bu da Valenodlar, Verrières'de hüküm süren bütün o beş para etmez ikiyüzlüler için ne büyük bir zafer olacak! Fransa'da çok güçlüler, bütün toplumsal üstünlükler ellerinde. Şimdiye dek hiç değilse şunu söyleyebiliyordum: Evet, para kazanıyorlar, şan şöhret onlarda, ama benim de yüreğim asil."

"Oysa şimdi karşımda bütün Verrières'de, üstelik abartarak, ölüm karşısında yürekli davranamadığımı anlatacak bir tanık var! Herkes bu sınavdan tam bir korkak gibi davranarak çıktığımı öğrenecek!"

Büyük bir umutsuzluğa kapılmak üzereydi. Babasını başından nasıl savacağını bilemiyordu. Bu son derece zeki yaşlı adamı bir şekilde yanıltmak şu anda gücünün üstünde görünüyordu.

Zihni tüm olasılıkları hızla gözden geçiriyordu.

— Para biriktirdim! diye bağırdı ansızın.

Bu zekice sözler hem yaşlı adamın yüz ifadesini, hem Julien'in konumunu değiştirdi.

— Nasıl dağıtayım onu? diye sürdürdü Julien daha dingin bir ifadeyle; sözlerinin yarattığı etki aşağılık duygusunu yok etmişti.

Yaşlı keresteci Julien'in görünüşe göre bir bölümünü kardeşlerine bırakmak istediği parayı elinden kaçırmama arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Ateşli ateşli, uzun uzun dil döktü. Böylece Julien onunla alay edebilme fırsatını buldu.

— Merak etmeyin, Tanrı bana vasiyetim konusunda esin verdi. Kardeşlerimin her birine bin frank vereceğim, gerisi sizin.

— Çok güzel, dedi yaşlı adam, o gerisi benim hakkım zaten; ama mademki Tanrı yüreğinizi yumuşatma lütfunda bulundu, iyi bir Hristiyan gibi ölmek istiyorsanız, borçlarınızı ödemelisiniz. Bir de sizin için yaptığım beslenme ve eğitim harcamaları var, bunları hiç düşünmüyorsunuz...

"Al sana baba sevgisi!" deyip duruyordu sonunda yalnız kalan Julien yüreği daralarak. Derken zindancı çıkageldi.

— Bakın mösyö, konuklarıma önemli yakınlarının gelişinden sonra hep bir şişe şampanya getiririm. Bu epey pahalı, şişesi altı frank, ama insanın yüreğini şenlendirir.

— Üç kadeh getirin, dedi Julien bir çocuk telaşıyla; ve koridorda dolaştıklarını işittiğim hükümlülerden ikisini içeri alın.

Zindancı aynı suçu bir kez daha işleyip içeri düşmüş, kürek cezası için bekleyen iki hapishane kuşunu getirdi. Bunlar pek neşeli hergelelerdi, hinlik, cesaret ve serinkanlılıkta da üzerlerine yoktu.

— Yirmi frank verirseniz, yaşamımı ayrıntılarıyla anlatırım size, dedi içlerinden biri Julien'e. Birinci sınıftır.

— İyi ama, yalan atmak yok, dedi Julien.

— Asla, diye karşılık verdi adam; arkadaşım burada, kazanacağım yirmi frankta gözü olduğundan yalan söylersem beni ele verir.

Öyküsü korkunçtu. Ama paradan başka bir şeye tutku duymayan, cesur bir yüreği anlatıyordu.

Onlar gittikten sonra Julien artık eskisi gibi değildi. Kendine duyduğu bütün öfke dinmişti. Madam de Rênal'in

gidişinden sonra pençesine düştüğü, ödlekliğin azdırdığı o amansız keder melankoliye dönüşmüştü.

"Dış görünüşe kanmasaydım," diyordu içinden, "Paris salonlarının babam gibi dürüst insanlarla ya da az önceki hükümlüler gibi usta üçkâğıtçılarla dolu olduğunu görebilirdim. Ve haklılar, o insanlar hiçbir sabah şu yürek sızlatıcı soruyla uyanmıyorlar: Akşama ne yiyeceğim? Sonra dürüstlükleriyle övünüyorlar! Sonra jüriye çağrıldıkları zaman, açlıktan bayılacak halde olduğu için bir gümüş kaşık çalmış adamı şişine şişine cezaya çarptırıyorlar."

"Ama eğer kralın gözüne girmek gerekiyorsa, bir bakanlık koltuğunu kazanmak ya da kaybetmek söz konusuysa, şu benim süslü salonlardaki dürüst beyler tamı tamına açlık kaygısıyla suç işlemiş olan şu iki kürek mahkûmunun yaptıklarının aynısını yapıyorlar..."

"Doğal hukuk diye bir şey yok: Bu sözler, ataları XIV. Louis'nin Protestanlardan alıp dağıttığı mallarla zenginleşmiş, geçen gün beni sıkıştıran savcıya yakışan eski bir budalalıktır. Hukuk ancak ceza yaptırımıyla, şu ya da bu davranışı yasaklayan bir yasa yürürlükteyse vardır. Yasa yoksa, ancak aslanın gücü doğaldır ya da karnı acıkan, üşüyen varlığın ihtiyacı, kısacası ihtiyaç vardır... Yoo, hayır hayır, itibarlı kişiler yalnızca şansları yaver gittiğinden suçüstü yakalanmamış üçkâğıtçılardır. Toplumun üstüme saldığı savcı bir alçaklık sayesinde zenginleşmiştir... Tamam, bir cinayete kalkıştım, çok haklı olarak cezaya çarptırıldım, ama bu tek suç bir yana bırakılacak olursa, beni ölüm cezasına çarptıran şu Valenod topluma benden yüz kez daha zararlıdır."

"Bu yüzden," diye ekledi Julien, kederli, ama kızgın olmayan bir sesle; "pintiliğine karşın, babam bu adamların hepsinden daha değerlidir. Beni hiç sevmedi. Aşağılık bir ölümle onurunu lekeleyerek ölçüyü iyice kaçırdım. Parasız kalma korkusu ve insanların pintilik adını verdikleri kötülüğün getirdiği o abartılı bakış açısıyla, kendisine bırakabilece-

ğim üç-dört yüz louis altınında güzel bir avunma gerekçesi buluyor. Bir pazar günü yemeğinden sonra Verrièresli kıskançlara altınlarını gösterir. Bu paraya, diyecektir oradakilere bakışlarıyla, hanginiz kafası giyotinle uçurulmuş bir oğula sahip olmak istemezdi?"

Bu akıl yürütme doğru olabilirdi, ama aslında insana ölümü özletecek nitelikteydi. Böyle beş uzun gün geçti. Amansız bir kıskançlığa kapıldığını fark ettiği Mathilde'e nazik, yumuşak davranıyordu. Bir akşam Julien ciddi ciddi canına kıymayı düşündü. Madam de Rênal'in gidişinin verdiği derin acı ruhunu tüketiyordu. Artık ne gerçek yaşamında, ne düşlerinde hiçbir şeyden zevk almıyordu. Hareketsizlik sağlığını bozmaya, ona hırçın, zayıf bir Alman öğrencisinin kişiliğini kazandırmaya başlamıştı. Bahtsızların ruhuna üşüşen kimi yakışık almaz düşünceleri enerji dolu bir sövgüyle geri püskürten erkeksi kibri yitiriyordu.

"Hakikati sevdim... Peki, şimdi nerede? İkiyüzlülük ya da en azından şarlatanlık en erdemli kişileri, en soyluları bile pençesine almış;" dudakları tiksintiyle büzülmüştü... "Hayır, hayır, insan insana güvenemez."

"Yoksul yetimlerine para toplayan Madam de *** bilmem hangi prensin on altın verdiğini söylemişti, yalan. İyi ama, ne diyorum ben? Sainte-Hélène'deki Napolyon'a ne demeli!.. Tahtını Roma Kralı'na bırakması tam bir soytarılık."

"Ey ulu Tanrım! Çektiği acıların görev duygusunu hatırlatması gereken böyle bir adam bile şarlatanlık yapacak kadar alçalıyorsa, insan türünün geri kalanından ne bekleyebiliriz?.."

"Nerede hakikat? Dinde mi?" "Evet," diye ekledi büyük bir küçümsemeyi dile getiren acı bir gülümsemeyle; "Maslonların, Frilairlerin, Castanèdelerin ağzında... Belki de ilk havariler gibi din adamlarının da para almadıkları ilk Hristiyanlıkta... İyi ama, Aziz Paul emeğinin karşılığını insanlara

buyurma, karşılarına geçip konuşma, kendisinden söz ettirme hazzıyla aldı..."

"Ah! Şöyle gerçek bir din olsaydı yeryüzünde... Ama ne aptalım! Kutsal vitraylarla süslü, gotik tarzda büyük bir kilise geliyor gözümün önüne ve zayıf yüreğim hemen o vitraylara layık bir papaz hayal ediyor... Ruhum bu papazı çok iyi anlayabilirdi, ruhumun ona ihtiyacı var... Oysa karşıma kirli saçlı, kendini beğenmiş bir budala çıkıyor... Göğsündeki nişanlar bir yana bırakılırsa, Şövalye de Beauvoisis'nin yeni bir örneği."

"Ama gerçek bir rahip, bir Masillon, bir Fenelon... Masillon, Dubois gibi birini kutsadı. Saint-Simon'un Anıları Fenelon'u gözümden düşürdü; neyse, şöyle gerçek bir din adamı olsaydı... O zaman sevgi dolu insanların yeryüzünde bir toplanma noktası olurdu... Bu kadar yalnız olmazdık... O güzel rahip bize Tanrı'dan söz ederdi. Ama hangi Tanrı'dan? Kutsal Kitap'taki, öç alma ateşiyle yanıp tutuşan, o küçük, acımasız zorbadan değil... Voltaire'in hak tanır, iyi yürekli, yüce Tanrı'sından..."

Birden ezbere bildiği Kutsal Kitap'la ilgili aklına gelen anılarla irkildi... "İyi ama, nasıl oluyordu da üç kişi bir araya gelince papazlarımızın onca suistimal ettikleri, şu büyük isme, TANRI'ya inanıyorduk?

Tek başına yaşamak! Ne büyük işkence!"

"Aklımı kaçırıp haksızlık ediyorum," dedi Julien elini alnına vurarak. "Herkesten uzaktayım şu hücrede; ama yeryüzünde insanlardan uzakta yaşamadım; kafamda o güçlü görev duygusu vardı. Doğru ya da yanlış, kendime yüklediğim görev fırtınada yaslandığım sağlam ağaç gövdesi oldu; sağa sola sallanıyordum, içim kıpır kıpırdı. Sonuçta ben de bir insandım... Ama fırtınanın beni sürüklemesine izin vermedim..."

"Şu taş hücrenin nemli havası bana insanlardan kopuk yaşamı düşündürüyor..."

"İyi de neden ikiyüzlülüğü lanetleyerek hâlâ ikiyüzlülük ediyorum? Kolumu kanadımı kıran ne ölüm, ne şu taş hücre, ne nemli hava; sadece Madam de Rênal'in yokluğu. Verrières'de onu görmek için haftalarca evin bodrumunda saklansam yakınır mıydım?"

"... Bir avcı ormanda bir el ateş eder; avı düşer, onu almak için atılır. Botları iki ayak yüksekliğinde bir karınca yuvasına takılır, karıncaların yuvasını dağıtır, karıncalar da, yumurtaları da çevreye saçılır... Karıncaların en iyi düşünenleri bile kızılımsı bir ışık demeti eşliğinde işittikleri korkunç bir gürültünün ardından bir anda inanılmaz bir hızla yuvalarına dalan o kara, kocaman, korkunç şeyin, avcının çizmesi olduğunu anlayamayacaktır..."

"... Ölüm, yaşam, sonsuzluk, bunları kavrayacak kadar engin bir akla sahip kişi için son derece basit şeyler."

"Yazın uzun günlerinde sabahın dokuzunda doğup, akşam beşte ölen kısa ömürlü bir sinek; gece sözcüğünden ne anlar?

Ona beş saatlik ömür daha verin, gecenin ne olduğunu görüp anlar.

Ben de yirmi üç yaşında öleceğim, Madam de Rênal'le yaşamak için beş yıl daha verin bana."

Bunun üzerine Mephistopheles gibi gülmeye başladı. Ne çılgınlıktı şimdi bu büyük sorunları tartışmaya kalkışmak!

"1) Burada beni dinleyen biri varmış gibi ikiyüzlüyüm.

2) Yaşayacak o kadar az günüm kalmışken yaşayıp sevmeyi unutuyorum... Ama Ah! Madam de Rênal yok yanımda; belki kocası artık onu Besançon'a gelip onurunu lekelemesine izin vermez.

İşte beni böyle kimsesiz bırakan o iyi yürekli, haktanır, güçlü mü güçlü, öç peşinde koşmayan, kötülük düşünmeyen Tanrı'nın yokluğu değil, bu ayrılık.

Ah! Keşke Tanrı var olsaydı!.. Ayaklarına kapanırdım. Ölümü hak ettim, derdim ona; ama ulu Tanrım, iyi yürekli Tanrım, bağışlayıcı Tanrım, sevdiğimi geri ver!"

Gecenin epey geç bir saatiydi. Bir iki saat deliksiz uykunun ardından, Fouqué geldi.

Julien kendini ruhundakileri açıkça gören biri kadar güçlü ve kararlı hissetti.

XLV. Bölüm

"O zavallı Rahip Chas-Bernard'ı çağırtıp ona kötü bir oyun oynamak istemiyorum," dedi Fouqué'ye; "Adamcağız ondan sonra üç gün yemek yiyemez. Sen bana M. Pirard'ın dostu, dolap çevirmeyecek bir Jansenist bulmaya çalış."

Fouqué sabırsızlıkla bu konuyu açmasını bekliyordu. Julien taşrada yayılacak dedikoduları uygun bir şekilde engelledi. Günah çıkarmak için seçtiği kişinin tersliğine karşın, M. de Frilair'in yardımıyla ölüm hücresinde tarikatın koruması altındaydı; aslında biraz daha işini bilse kolayca hapisten kaçabilirdi. Ama hücrenin kötü havası etkisini gösteriyor, zihinsel gücü zayıflıyordu. Madam de Rênal'in geri dönüşüne çok sevindi.

— Benim öncelikli görevim sana karşıdır, dedi kadın; Verrières'den kaçtım...

Julien onun karşısında küçük kibrini belli eden hiçbir davranış sergilemedi, bütün zayıflıklarını anlattı kadına. O da ona iyi ve şefkatli davrandı.

Akşam tutukevinden çıkışta, Julien'e bir av gibi sarılmış rahibi teyzesinin evine getirtti; rahip yalnız Besançonlu genç hanımların gözüne girmeyi düşündüğünden, Madam de Rênal onu dokuz günlük ibadet için Bray-le-Haut Manastırı'na gitmeye kolayca razı etti.

Julien'in Madam de Rênal'e duyduğu sevginin derecesini ve çılgınlığını anlatmaya söz yetmez.

Madam de Rênal de ünlü ve varlıklı bir dindar olan teyzesinin hem yararlandığı hem suistimal ettiği saygınlığı ve kesenin ağzını açması sayesinde onu günde iki kez görme iznini elde etti.

Bunu öğrenince Mathilde'in kıskançlığı çılgınlığa dönüştü. M. de Frilair ona elindeki gücün bütün kuralları çiğneyerek, dostunu günde bir kereden fazla görme iznini verdirmeye yetmediğini itiraf etti. Mathilde de bunun üzerine attığı her adımı öğrenmek için Madam de Rênal'i izletti. M. de Frilair becerikli bir aklın bütün hünerlerini Julien'in kendisine layık bir adam olmadığını kanıtlamakta kullanıyordu.

Ama kız bütün bu işkenceler arasında Julien'i eskisinden daha çok seviyor ve hemen her gün korkunç bir kavga çıkarıyordu.

Julien çok garip biçimde adını lekelediği bu zavallı kıza sonuna dek onurlu davranmaya çalışıyordu; ancak Madam de Rênal'e duyduğu sınırsız sevgi her an ağır basıyordu. Uydurduğu akla uygun olmayan gerekçelerle Mathilde'i rakibesinin ziyaretlerinin masumluğuna inandırmayı başaramayınca, kendi kendine: "Bu acıklı oyunun sonu yaklaştı," diyordu; daha iyi gizlenmeyi beceremeyişimin özrü bu."

Matmazel de La Mole, Marki de Croisenois'nın öldüğünü öğrendi. Son derece varlıklı bir adam olan M. de Thaler, Mathilde'in ortadan kaybolması üzerine çok tatsız sözler etmişti; M. de Croisenois ondan bunları yalanlamasını rica etmeye gitmişti: M. de Thaler de ona kendisine yazılmış imzasız mektupları gösterdi, mektuplarda ustaca yan yana getirilmiş öyle ayrıntılar vardı ki zavallı markinin gerçeği anlamaması mümkün değildi.

M. de Thaler birtakım yakışıksız şakalar yapma densizliğinde de bulundu. Öfke ve acıyla çılgına dönen M. de Croisenois öyle yüksek bir tazminat istedi ki, milyoner düello-

yu yeğledi. Budalalık zafer kazandı ve Paris'in sevilmeye en layık insanlarından biri daha yirmi dördünü doldurmadan ölümle kucaklaştı.

Bu ölüm Julien'in zaten zayıf düşmüş ruhu üzerinde garip, hastalıklı bir etki yarattı.

— Zavallı Croisenois, diyordu Mathilde'e, bize karşı gerçekten çok akıllıca ve dürüst davrandı doğrusu; sayın annenizin salonunda göze aldığınız ihtiyatsız davranışlar sırasında benden nefret etmesi, beni düelloya çağırması gerekirdi; çünkü küçümsemenin ardından gelen nefret öfke doludur...

Croisenois'nın ölümü Julien'in Mathilde'in geleceğiyle ilgili bütün düşüncelerini değiştirdi; birkaç gününü artık M. de Luz'le evlenmeye razı olmasını sağlamaya harcadı. "Utangaç bir insan, Cizvitliği aşırı değil," diyordu kıza "Ve hiç kuşkusuz soylular arasına katılacak. Zavallı Croisenois'dan daha gizli saklı, ama daha tutarlı bir ihtirasa sahip, ailesinde dük de bulunmadığı için Julien Sorel'in dul karısıyla evlenmekte güçlük çıkaracağını sanmam."

— Evet, büyük tutkulara metelik vermeyen bir dul, diye yanıtladı Mathilde soğuk bir ifadeyle; çünkü bu kadın, sevgilisinin altı ay sonra başka bir kadını, hem de tüm bu felaketlerin sorumlusu bir kadını yeğlediğini görecek kadar yaşadı.

— Haksızlık ediyorsunuz; Madam de Rênal'in ziyaretleri bana Paris'teki temyiz davamı yürüten avukata bildireceğim sıradışı cümleler kazandıracak; böylece avukat kadını öldürmeye kalkışan kişinin kurbanının ağzından çıkmış sözlerle onurlandırılışını anlatabilecek. Bu etkili olabilir, bakarsınız günün birinde bir melodrama kahraman olurum vb.

Öfkeli, öcü alınması olanaksız bir kıskançlık, umutsuz bir acının sürüp gidişi (çünkü Julien'in ölümden kurtulduğu varsayılsa bile, gönlünü yeniden nasıl kazanacaktı?) kendisini bırakıp başkasına bakan bir sevgiliyi eskisinden daha çok sevme utanç ve acısı Matmazel de La Mole'ü iç karartıcı bir

suskunluğa gömmüştü; M. de Frilair'in gayretli iltifatları da, Fouqué'nin kaba açıksözlülüğü de bu suskunluğunu bozduramıyordu.

Julien'e gelince, Mathilde'in kendine rahatsız edici bir şekilde eşlik ettiği anların dışında hemen hiç geleceği düşünmüyor, aşkının tutkusuyla yaşıyordu. Doruk noktasına varmış, bu yapmacıksız tutkunun garip etkisiyle Madam de Rênal de onun kaygısızlığını, tatlı sevincini hemen hemen paylaşıyordu.

— Eskiden, diyordu Julien, Vergy ormanlarındaki gezintilerimiz sırasında bu kadar mutlu olabilecekken, çılgınca bir hırs ruhumu alıp beni çok uzak ülkelere götürüyordu. Dudaklarımın hemen dibinde duran şu sevimli kolu bağrıma bastıracak yerde, gelecek düşüncesi beni senden uzaklaştırıyordu; muazzam bir servet edinmek için girişeceğim sayısız kavganın içinde çırpınıyordum... Evet, beni görmek için şu zindana gelmeseydiniz, mutluluğu tanımadan ölecektim.

Bu dinginliği iki beklenmedik olay bozdu. Julien'in günah çıkardığı papaz Jansenist olduğu halde Cizvitlerin entrikalarından uzak duramadı ve istemeden onların oyuncağı oldu.

Günün birinde gelip ona canına kıymak gibi korkunç bir günaha girmemesi, bağışlanmak için her türlü girişimde bulunması gerektiğini söyledi. Din adamlarının Paris'teki Adalet Bakanlığı üzerinde etkileri büyük olduğundan, sorun kolaylıkla çözülebilirdi: Gösterişli bir biçimde mezhep değiştirmek gerekiyordu...

— Gösterişli biçimde! diye yineledi Julien. Ah sevgili pederim, sizin de bir misyoner gibi rol yaptığınızı görüyorum...

— Yaşınız, diye sürdürdü Jansenist ciddi bir ifadeyle, Tanrı vergisi çekici yüzünüz, işlediğiniz suçun gerekçesi, Matmazel de La Mole'ün sizin için yaptığı kahramanca girişimler, hatta kurbanınızın size gösterdiği şaşırtıcı dostluk, kısacası her şey sizi Besançonlu genç hanımların kahramanı

yapmaya yetti. Sizin uğrunuzda her şeyi, siyaseti bile unuttular...

"Mezhep değiştirmeniz büyük yankı uyandırır, üzerlerinde derin bir etki yaratır. Dine çok büyük yararınız dokunabilir ve ben olsam aynı durumda Cizvitlerin de aynı biçimde davranacaklarını öne süren önemsiz gerekçe karşısında duraksardım! Böyle davranırsanız, doymak bilmeyen gözlerinden kaçan bu özel olayda bile dine zarar vermiş olurlar! Ama öyle olmasın... Dine dönüşünüzün döktüreceği sıcak gözyaşları Voltaire gibi bir dinsizin yapıtlarının on basımının yaratacağı yıkıcı etkiyi yok edecektir."

— Ben de kendimi küçük görürsem, ne kalır elimde? diye yanıt verdi Julien soğukça. Gözümü yükseklere diktim, bunun için kendimi kınamak istemiyorum; o sırada dönemin gerekliliklerine uygun davrandım. Bugün günü gününe yaşıyorum. Ama böyle bir alçaklık yaparsam, bütün ülkenin gözünde kendime fazlasıyla kötülük etmiş olurum...

Julien'i daha derinden etkileyen ikinci darbe Madam de Rênal'den geldi. Entrikacı bir hanım arkadaşı, bu son derece utangaç, çocuksu insanı Saint-Cloud'ya gidip Kral X. Charles'ın ayaklarına kapanmaya razı etmişti.

Julien'den ayrılmayı göze almıştı ve böyle bir çabanın yanında, başka zaman olsa gözüne ölümden beter bir şey gibi görünecek herkesin diline düşme olasılığının hiç önemi kalmamıştı.

— Kralın karşısına çıkıp göğsümü gere gere sevgilim olduğunu itiraf edeceğim: Bir insanın, hele Julien gibi bir insanın canı her türlü söylentiden önemlidir. Beni kıskançlık yüzünden öldürmeye kalktığını söyleyeceğim. Bu gibi durumlarda jürinin ya da kralın insani tutumları sayesinde kurtulmuş sayısız zavallı genç var...

— İkimizi de herkesin diline düşürecek herhangi bir girişimde bulunmayacağına yemin etmezsen seninle görüşmeyi keser, zindanın kapısını sana kapattırır ve elbette ertesi gün

umutsuzluk içinde kendi canıma kıyarım, diye bağırdı Julien. Bu Paris'e gitme düşüncesi senin aklına gelmiş olamaz. Bunu kafana sokan entrikacının adını söyle bana...

Şu kısacık yaşamın geri kalan üç beş gününde mutlu olalım. Varlığımızı herkesten gizleyelim; zaten işlediğim suç ortada. Matmazel de La Mole Paris'te çok saygın bir kişidir, inan bana, elinden gelen her şeyi yapıyor. Burada, taşrada bütün varlıklı saygın insanlar bana karşı. Bu girişimin büyük bir rahatlık içinde yaşayan bu varlıklı, özellikle de ılımlı insanları hırçınlaştırır... Maslonları, Valenodları, onlardan daha değerli binlerce insanı kendimize güldürmeyelim...

Taş hücrenin kötü havası Julien için gittikçe dayanılmaz bir hal alıyordu. Neyse ki yakında öleceğinin haber verildiği gün pırıl pırıl bir güneş vardı ve Julien o gün pek yürekliydi. Açık havada yürümek ona uzun süre denizde kalmış bir gemicinin karaya çıkması gibi büyük bir haz verdi. "Hadi bakalım, her şey yolunda," dedi içinden, "cesaretim yerinde."

Şu baş hiçbir zaman uçurulacağı anki kadar şiirsel olmamıştı. Vergy ormanlarında yaşadığı en güzel anlar, yığın halinde, hem de büyük bir canlılıkla aklına üşüşüyordu.

Her şey kuralına uygun, yalın biçimde yerine getirildi, kendisi de hiçbir yapmacık davranışta bulunmadı.

Bir gün önce Fouqué'ye:

— Heyecana kapılmayacağım konusunda bir söz veremem, demişti; bu fazlasıyla çirkin, nemli hücre içimde öyle duygular yaratıyor ki kendimi tanıyamıyorum; ama hayır, hiç kimse korkudan sarardığımı göremeyecek.

Son günün sabahında Fouqué'nin Mathilde'le Madam de Rênal'i götürmesi için önceden bütün düzenlemeleri yapmıştı.

— İkisini de aynı arabaya bindir, demişti dostuna. Posta arabasını çeken atların hep dörtnala gitmesini sağla. Ya birbirlerine sarılırlar ya da birbirlerinden ölesiye nefret ederler. Her hâlükârda zavallı kadınlar o korkunç acılarını azıcık unuturlar.

Julien, Madam de Rênal'e Mathilde'in oğluna bakmak için yaşayacağına dair yemin ettirmişti.

— Kim bilir? demişti bir gün Fouqué'ye, belki ölümden sonra da hislerimiz yaşayabilir. Burada ölüme dinlenme dediklerine göre, Verrières'e bakan ulu dağdaki küçük mağarada dinlenmek isterim. Sana anlatmıştım, birçok kez geceleri o mağaraya çekildiğimde, bakışlarımı Fransa'nın en varlıklı taşra bölgelerinin ötesine yönelttiğimde, yüreğimi hırsın ateşi sarardı: O günlerde en büyük tutkum buydu... Ayrıca o mağara benim için çok değerli ve doğrusu bir düşünürün ruhunu imrendirecek bir yer olduğunu kimsecikler yadsıyamaz... Besançonlu saygıdeğer tarikat üyelerinin her şeyi paraya çevirdiklerini biliyorsun; becerebilirsen cesedimi sana satarlar...

Fouqué bu zor işte başarılı oldu. Geceyi odasında, dostunun ölüsünün başında geçirirken büyük bir şaşkınlıkla Mathilde'in içeri girdiğini gördü. Oysa birkaç saat önce onu Besançon'un on fersah uzağında bırakmıştı. Dalgın gözlerle bakıyordu.

— Onu görmek istiyorum, dedi.

Fouqué'nin konuşacak ya da ayağa kalkacak cesareti yoktu. Döşemedeki kocaman mavi pelerini gösteriyordu parmağıyla; Julien'den kalanlar buna sarılmıştı.

Kız diz çöktü. Boniface de La Mole ve Marguerite de Navarre'ın anısı belli ki ona insanüstü bir güç veriyordu. Titreyen ellerle pelerini açtı. Fouqué gözlerini kaçırdı.

Mathilde'in hızlı adımlarla odada dolaştığını işitiyordu. Bir sürü mum yakıyordu. Fouqué ona bakacak gücü bulduğunda Mathilde'in Julien'in başını hemen önündeki küçük mermer masaya yerleştirdiğini, alnını öptüğünü gördü...

Mathilde sevgilisini seçtiği mezara dek izledi. Tabutun yanında bir sürü rahip yürüyordu ve kız üstü kapalı arabasında onca sevdiği insanın başını kimseciklere duyurmadan dizlerinin üstünde taşıyordu.

Gece yarısı yüce Jura Dağlarının en yüksek noktasına yaklaştıklarında, sayısız mumla ışıl ışıl aydınlatılmış o küçük mağarada yirmi rahip cenaze törenini yerine getirdi. Cenaze alayının geçtiği küçük dağ köylerinde bu garip töreni merak eden insanlar arkalarına takılmıştı.

Mathilde uzun yas giysileriyle belirdi, cenaze töreni bitince köylülere binlerce beşer frank saçtı.

Fouqué'yle baş başa kalınca sevgilisinin başını kendi elleriyle gömmek istedi. Fouqué acıdan az kalsın aklını kaçıracaktı.

Mathilde'in çabalarıyla bu yabanıl mağara büyük harcamalar yapılarak İtalya'dan getirtilmiş mermer heykellerle süslendi.

Madam de Rênal verdiği sözü tuttu. Canına kıymaya kalkmadı, ama Julien'in ölümünden üç gün sonra çocuklarını kucakladıktan sonra can verdi.

SON

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi

1. J. Austen, GURUR VE ÖNYARGI, Çev. H. Koç
2. Novalis, GECEYE ÖVGÜLER, Çev. A. Cemal
3. O. Wilde, MUTLU PRENS -Bütün Masallar, Bütün Öyküler-, Çev. R. Hakmen - F. Özgüven
4. H. C. Andersen, SEÇME MASALLAR, Çev. M. Alpar
5. KEREM İLE ASLI, Haz. Çev. İ. Öztürk
6. H. James, YÜREK BURGUSU, Çev. N. Aytür
7. R. M. Rilke, DUINO AĞITLARI, Çev. Z. Aksu Yılmazer
8. H. de Balzac, MODESTE MIGNON, Çev. O. Rifat - S. Rifat
9. F. G. Lorca, KANLI DÜĞÜN, Çev. R. Hakmen
10. Şeyh Galib, HÜSN Ü AŞK, Çev. A. Gölpınarlı
11. J. W. von Goethe, YARATICI SANATÇI, Çev. A. Cemal
12. Platon, GORGİAS, Çev. M. Rifat - S. Rifat
13. E. A. Poe, DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ, Çev. M. Fuat - Y. Salman - D. Hakyemez
14. G. Flaubert, ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN, Çev. S. Eyüboğlu
15. G. Flaubert, YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ, Çev. S. Rifat - E. Gökteke
16. C. Baudelaire, PARİS SIKINTISI, Çev. T. Yücel
17. Iuvenalis, YERGİLER, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ, Haz. A. Gölpınarlı
19. E. Dickinson, SEÇME ŞİİRLER, Çev. S. Özpalabıyıklar
20. A. Dumas, fils, KAMELYALI KADIN, Çev. T. Yücel
21. Ömer Hayyam, DÖRTLÜKLER, Çev. S. Eyüboğlu
22. A. Schopenhauer, YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR, Çev. M. Tüzel
23. M. de Montaigne, DENEMELER, Çev. S. Eyüboğlu
24. Platon, DEVLET, Çev. S. Eyüboğlu - M. A. Cimcoz
25. F. Rabelais, GARGANTUA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - A. Erhat
26. İ. A. Gonçarov, OBLOMOV, Çev. S. Eyüboğlu - E. Güney
27. T. More, UTOPIA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - M. Urgan
28. Herodotos, TARİH, Çev. M. Ökmen

29. S. Kierkegaard, KAYGI KAVRAMI, Çev. T. Armaner
30. Platon, ŞÖLEN - DOSTLUK, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
31. A. S. Puşkin, YÜZBAŞININ KIZI -Bütün Romanlar, Bütün Öyküler-, Çev. A. Behramoğlu
32. A. S. Puşkin, SEVİYORDUM SİZİ, Çev. A. Behramoğlu
33. G. Flaubert, MADAME BOVARY, Çev. N. Ataç - S. E. Siyavuşgil
34. İ. S. Turgenyev, BABALAR VE OĞULLAR, Çev. E. Altay
35. A. P. Çehov, KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN, Çev. E. Altay
36. A. P. Çehov, BÜYÜK OYUNLAR, Çev. A. Behramoğlu
37. Molière, CİMRİ, Çev. S. Eyüboğlu
38. W. Shakespeare, MACBETH, Çev. S. Eyüboğlu
39. W. Shakespeare, ANTONIUS VE KLEOPATRA, Çev. S. Eyüboğlu
40. N. V. Gogol, AKŞAM TOPLANTILARI, Çev. E. Altay
41. Narayana, HİTOPADEŞA, Çev. K. Kaya
42. Feridüddin Attâr, MANTIK AL-TAYR, Çev. A. Gölpınarlı
43. Yamamoto, HAGAKURE: SAKLI YAPRAKLAR, Çev. H. C. Erkin
44. Aristophanes, EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
45. F. M. Dostoyevski, SUÇ VE CEZA, Çev. M. Beyhan
46. M. de Unamuno, SİS, Çev. Y. Ersoy Canpolat
47. H. Ibsen, BRAND - PEER GYNT, Çev. S. B. Göknil - Z. İpşiroğlu
48. N. V. Gogol, BİR DELİNİN ANI DEFTERİ, Çev. M. Beyhan
49. J. J. Rousseau, TOPLUM SÖZLEŞMESİ, Çev. V. Günyol
50. A. Smith, MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ, Çev. H. Derin
51. J. de La Fontaine, MASALLAR, Çev. S. Eyüboğlu
52. J. Swift, GULLIVER'İN GEZİLERİ, Çev. İ. Şahinbaş
53. H. de Balzac, URSULE MIROUËT, Çev. S. Rifat - S. Rifat
54. Mevlânâ, RUBAİLER, Çev. H. Â. Yücel
55. Seneca, MEDEA, Çev. Ç. Dürüşken
56. W. Shakespeare, JULIUS CAESAR, Çev. S. Eyüboğlu
57. J. J. Rousseau, BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV, Çev. S. Eyüboğlu
58. M. Wollstonecraft, KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ, Çev. D. Hakyemez
59. H. James, KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER, Çev. N. Aytür - Ü. Aytür
60. Mirze Elekber Sabir, HOPHOPNAME (Seçmeler), Çev. İ. Öztürk
61. F. M. Dostoyevski, KARAMAZOV KARDEŞLER, Çev. N. Y. Taluy
62. Şudraka, TOPRAK ARABACIK (Mriççhakatika), Çev. K. Kaya
63. J. J. Rousseau, DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME, Çev. Ö. Albayrak
64. D. Diderot, AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Çev. S. E. Siyavuşgil
65. J. P. Eckermann, YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR, Çev. M. Kahraman
66. Seneca, PHAEDRA, Çev. Ç. Dürüşken

67. M. de Unamuno, ABEL SANCHEZ -Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi- TULA TEYZE, Çev. Y. Ersoy Canpolat
68. W. Shakespeare, PERICLES, Çev. H. Koç
69. L. N. Tolstoy, SANAT NEDİR, Çev. M. Beyhan
70. W. Shakespeare, III. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
71. Mevlânâ, DİVÂN-I KEBİR, Çev. A. Gölpınarlı
72. T. De Quincey, BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI, Çev. B. Boran
73. W. Shakespeare, ATİNALI TIMON, Çev. S. Eyüboğlu
74. J. Austen, AKIL VE TUTKU, Çev. H. Koç
75. A. Rimbaud, ILLUMINATIONS, Çev. C. Alkor
76. M. de Cervantes Saavedra, YÜCE SULTAN, Çev. Y. Ersoy Canpolat
77. D. Ricardo, SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMENİN İLKELERİ, Çev. B. Zeren
78. W. Shakespeare, HAMLET, Çev. S. Eyüboğlu
79. F. M. Dostoyevski, EZİLENLER, Çev. N. Y. Taluy
80. A. Dumas, BİNBİR HAYALET, Çev. A. Özgüner
81. H. de Balzac, EVDE KALMIŞ KIZ, Çev. Y. Avunç
82. E.T.A. Hoffman, SEÇME MASALLAR, Çev. İ. Kanternir
83. N. Machiavelli, HÜKÜMDAR, Çev. N. Adabağ
84. M. Twain, SEÇME ÖYKÜLER, Çev. Y. Salman
85. L. N. Tolstoy, HACI MURAT, Çev. M. Beyhan
86. G. Galilei, İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG, Çev. R. Aşçıoğlu
87. F. M. Dostoyevski, ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR, Çev. N. Y. Taluy
88. F. Bacon, SEÇME AFORİZMALAR, Çev. C. C. Çevik
89. W. Blake, MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI, Çev. S. Özpalabıyıklar
90. F. M. Dostoyevski, YERALTINDAN NOTLAR, Çev. N. Y. Taluy
91. Prokopios, BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ, Çev. O. Duru
92. W. Shakespeare, OTHELLO, Çev. Ö. Nutku
93. G. de Villehardouin - H. de Valenciennes, IV. HAÇLI SEFERİ KRONİKLERİ, Çev. A. Berktay
94. UPANİŞHADLAR, Çev. K. Kaya
95. M. E. Han Galib, GALİB DİVÂNI, Çev. C. Soydan
96. J. Swift, ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ, Çev. D. Hakyemez
97. Sappho, FRAGMANLAR, Çev. Alova
98. W. Shakespeare, KURU GÜRÜLTÜ, Çev. S. Sanlı
99. V. B. Ibañez, MAHŞERİN DÖRT ATLISI, Çev. N. G. Işık
100. H. James, GÜVERCİNİN KANATLARI, Çev. R. Hakmen
101. G. de Maupassant, GEZGİN SATICI, Çev. B. Onaran
102. Seneca, TROİALI KADINLAR, Çev. Ç. Dürüşken
103. H. de Balzac, BİR HAVVA KIZI, Çev. B. Kuzucuoğlu
104. W. Shakespeare, KRAL LEAR, Çev. Ö. Nutku
105. M. Shikibu, MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ, Çev. E. Esen

106. J. J. Rousseau, EMİLE, Çev. Y. Avunç
107. A. Dumas, ÜÇ SİLAHŞOR, Çev. V. Yalçıntoklu
108. İ. S. Turgenyev, RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ, Çev. E. Altay
109. L. N. Tolstoy, SİVASTOPOL, Çev. M. Beyhan
110. J. W. von Goethe, YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT, Çev. M. Kahraman
111. L. N. Tolstoy, DİRİLİŞ, Çev. A. Hacıhasanoğlu
112. H. de Balzac, SUYU BULANDIRAN KIZ, Çev. Y. Avunç
113. A. Daudet, PAZARTESİ HİKÂYELERİ, Çev. S. E. Siyavuşgil
114. W. Shakespeare, SONELER, Çev. T. S. Halman
115. K. Mansfield, KATIKSIZ MUTLULUK, Çev. Oya Dalgıç
116. Ephesoslu Hipponaks, BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
117. F. Nietzsche, ECCE HOMO, Çev. M. Tüzel
118. N. V. Gogol, MÜFETTİŞ, Çev. K. Karasulu
119. Nizamü'l-Mülk, SİYASETNAME, Çev. M. T. Ayar
120. H. de Balzac, TILSIMLI DERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
121. F. M. Dostoyevski, STEPANÇİKOVO KÖYÜ, Çev. N. Y. Taluy
122. G. Sand, THÉRÈSE VE LAURENT, Çev. V. Yalçıntoklu
123. W. Shakespeare, ROMEO VE JULIET, Çev. Ö. Nutku
124. F. Nietzsche, TRAGEDYANIN DOĞUŞU, Çev. M. Tüzel
125. Ovidius, AŞK SANATI, Çev. Ç. Dürüşken
126. P. J. Proudhon, MÜLKİYET NEDİR?, Çev. D. Çetinkasap
127. H. de Balzac, PIERRETTE, Çev. Y. Avunç
128. L. N. Tolstoy, KAFKAS TUTSAĞI, Çev. M. Beyhan
129. N. Copernicus, GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
130. N. V. Gogol, TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ, Çev. E. Altay
131. W. Shakespeare, ONİKİNCİ GECE, Çev. S. Sanlı
132. A. Daudet, SAPHO, Çev. T. Yücel
133. F. M. Dostoyevski, ÖTEKİ, Çev. T. Akgün
134. F. Nietzsche, PUTLARIN ALACAKARANLIĞI, Çev. M. Tüzel
135. É. Zola, GERMINAL, Çev. B. Onaran
136. J. O. y Gasset, KİTLELERİN AYAKLANMASI, Çev. N. G. Işık
137. Euripides, BAKKHALAR, Çev. S. Eyüboğlu
138. W. Shakespeare, YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN, Çev. Ö. Nutku
139. N. V. Gogol, ÖLÜ CANLAR, Çev. M. Beyhan
140. Plutarkhos, LYKURGOS'UN HAYATI, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol
141. W. Shakespeare, YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI, Çev. Ö. Nutku
142. H. von Kleist, DÜELLO -Bütün Öyküler- Çev. İ. Kantemir
143. L. de Vega, OLMEDO ŞÖVALYESİ, Çev. Y. Ersoy Canpolat
144. F. M. Dostoyevski, EV SAHİBESİ, Çev. T. Akgün
145. W. Shakespeare, KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ, Çev. H. Çalışkan

146. H. de Balzac, LOUIS LAMBERT, Çev. O. Rifat - S. Rifat
147. Mahmûd-ı Şebüsterî, GÜLŞEN-İ RÂZ, Çev. A. Gölpınarlı
148. Molière, KADINLAR MEKTEBİ, Çev. B. Tuncel
149. Catullus, BÜTÜN ŞİİRLERİ, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
150. Somadeva, MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU, Çev. K. Kaya
151. Hafız-ı Şirazî, HAFIZ DÎVÂNI, Çev. A. Gölpınarlı
152. Euripides, YAKARICILAR, Çev. S. Sandalcı
153. W. Shakespeare-J. Fletcher, CARDENIO, Çev. Ö. Nutku
154. Molière, GEORGE DANDIN, Çev. S. Kuray
155. J. W. von Goethe, GENÇ WERTHER'İN ACILARI, Çev. M. Kahraman
156. F. Nietzsche, BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞT, Çev. M. Tüzel
157. W. Shakespeare, KISASA KISAS, Çev. Ö. Nutku
158. J. O. y Gasset, SİSTEM OLARAK TARİH, Çev. N. G. Işık
159. C. de la Barca, HAYAT BİR RÜYADIR, Çev. B. Sabuncu
160. F. Nietzsche, DİONYSOS DİTİ-YRAMBOSLARI, Çev. A. Cemal
161. L. N. Tolstoy, ANNA KARENİNA, Çev. A. Hacıhasanoğlu
162. G. de Maupassant, GÜZEL DOST, Çev. A. Özgüner
163. Euripides, RESOS, Çev. S. Sandalcı
164. Sophokles, KRAL OİDİPUS, Çev. B. Tuncel
165. F. M. Dostoyevski, BUDALA, Çev. E. Altay
166. W. Shakespeare, KRAL VIII. HENRY, Çev. H. Çalışkan
167. D. Diderot, KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP - SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP, Çev. A. Cemgil - D. Cemgil
168. T. Paine, AKIL ÇAĞI, Çev. A. İ. Dalgıç
169. W. Shakespeare, VENEDİK TACİRİ, Çev. Ö. Nutku
170. G. Eliot, SILAS MARNER, Çev. F. Kâhya
171. H. de Balzac, MUTLAK PEŞİNDE, Çev. S. Rifat - O. Rifat - S. Rifat
172. W. Shakespeare, BİR YAZ GECESİ RÜYASI, Çev. Ö. Nutku
173. A. de Musset, MARIANNE'İN KALBİ, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
174. F. M. Dostoyevski, ECİNNİLER, Çev. M. Beyhan
175. A. S. Puşkin, BORİS GODUNOV, Çev. Ö. Özer
176. W. Shakespeare, HIRÇIN KIZ, Çev. Ö. Nutku
177. İ. S. Turgenyev, DUMAN, Çev. E. Altay
178. Sophokles, ELEKTRA, Çev. A. Erhat
179. J. Austen, NORTHANGER MANASTIRI, Çev. H. Koç
180. D. Defoe, ROBINSON CRUSOE, Çev. F. Kâhya
181. W. Shakespeare - J. Fletcher, İKİ SOYLU AKRABA, Çev. Ö. Nutku
182. Platon, SOKRATES'İN SAVUNMASI, Çev. A. Çokona
183. L. N. Tolstoy, İNSAN NEYLE YAŞAR? , Çev. K. Karasulu
184. N. V. Gogol, EVLENME - KUMARBAZLAR, Çev. K. Karasulu
185-1. F. Nietzsche, İNSANCA, PEK İNSANCA, Çev. M. Tüzel
185-2. F. Nietzsche, KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER, Çev. M. Tüzel
185-3. F. Nietzsche, GEZGİN VE GÖLGESİ, Çev. M. Tüzel
186. A. P. Çehov, AYI -Dokuz Kısa Oyun-, Çev. T. Akgün

187. J. M. Keynes, PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME, Çev. C. Gerçek
188. H. Fielding, JOSEPH ANDREWS, Çev. F. B. Aydar
189. C. Brontë, PROFESÖR, Çev. G. Varım
190. Kalidasa, MALAVİKA VE AGNİMİTRA, Çev. H. D. Can
191. W. Shakespeare, NASIL HOŞUNUZA GİDERSE, Çev. Ö. Nutku
192. Aiskhylos, ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
193. E. Rostand, CYRANO DE BERGERAC, Çev. S. E. Siyavuşgil
194. É. Zola, YAŞAMA SEVİNCİ, Çev. B. Onaran
195. F. M. Dostoyevski, KUMARBAZ, Çev. K. Karasulu
196. S. Kierkegaard, FELSEFE PARÇALARI YA DA BİR PARÇA FELSEFE, Çev. D. Şahiner
197. Cicero, YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
198. D. Diderot, RAMEAU'NUN YEĞENİ, Çev. A. Cemgil
199. W. Shakespeare, KRAL V. HENRY, Çev. H. Çalışkan
200. L. N. Tolstoy, KREUTZER SONAT, Çev. A. Hacıhasanoğlu
201. S. Kierkegaard, BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ, Çev. N. Beier
202. Aisopos, MASALLAR, Çev. İ. Çokona
203. W. Shakespeare, CYMBELINE, Çev. Ö. Nutku
204. Aristoteles, ATİNALILARIN DEVLETİ, Çev. A. Çokona
205. V. Hugo, BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ, Çev. V. Yalçıntoklu
206. D. Diderot, FELSEFE KONUŞMALARI, Çev. A. Cemgil
207. W. Shakespeare, VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI, Çev. Ö. Nutku
208. Molière, İNSANDAN KAÇAN, Çev. B. Tuncel
209. L. N. Tolstoy, ÜÇ ÖLÜM, Çev. G. Ç. Kızılırmak
210. Stendhal, KIRMIZI VE SİYAH, Çev. B. Onaran
211. Feridüddin Attâr, İLÂHİNAME, Çev. A. Gölpınarlı
212. D. Diderot, KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ, Çev. A. Cemgil
213. V. Hugo, NOTRE DAME'IN KAMBURU, Çev. V. Yalçıntoklu
214. W. Shakespeare, CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI, Çev. Ö. Nutku
215. Euripides, MEDEA, Çev. A. Çokona
216. W. Shakespeare, TROILUS VE CRESSIDA, Çev. S. Eyüboğlu - M. Urgan
217. H. Bergson, GÜLME, Çev. D. Çetinkasap
218. W. Shakespeare, KIŞ MASALI, Çev. Ö. Nutku
219. Homeros, İLYADA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
220. Homeros, ODYSSEİA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
221. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - I, Çev. H. Çalışkan
222. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - II, Çev. H. Çalışkan
223. L. N. Tolstoy, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, Çev. M. Beyhan
224. W. Shakespeare, AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA, Çev. Ö. Nutku
225. W. Shakespeare, AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ, Çev. T. S. Halman
226. C. Goldoni, SEVGİLİLER, Çev. N. Adabağ - L. Tecer
227. F. M. Dostoyevski, BEYAZ GECELER, Çev. B. Zeren
228. Sophokles, ANTİGONE, Çev. A. Çokona

229. W. Shakespeare, TITUS ANDRONICUS, Çev. Ö. Nutku
230. L. N. Tolstoy, ÇOCUKLUK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
231. M. Y. Lermontov, HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-, Çev. A. Behramoğlu
232. Sophokles, TRAKHİSLİ KADINLAR, Çev. A. Çokona
233. W. Shakespeare, II. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
234. Sun Zi (Sun Tzu), SAVAŞ SANATI, Çev. P. Otkan - G. Fidan
235. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - I, Çev. Ö. Nutku
236. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - II, Çev. Ö. Nutku
237. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - III, Çev. Ö. Nutku
238. J. W. von Goethe, ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ, Çev. T. Tayanç
239. W. Shakespeare, WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI, Çev. H. Çalışkan
240. GILGAMIŞ DESTANI, Çev. S. Maden
241. C. Baudelaire, ÖZEL GÜNCELER - APAÇIK YÜREĞİM, Çev. S. Maden
242. W. Shakespeare, FIRTINA, Çev. Ö. Nutku
243. İbn Kalânisî, ŞAM TARİHİNE ZEYL, Çev. O. Özatağ
244. Yusuf Has Hacib, KUTADGU BİLİG, Çev. A. Çakan
245. L. N. Tolstoy, İLKGENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
246. Sophokles, PHİLOKTETES, Çev. A. Çokona
247. K. Kolomb, SEYİR DEFTERLERİ, Çev. S. Maden
248. C. Goldoni, LOKANTACI KADIN, Çev. N. Adabağ
249. Plutarkhos, THESEUS - ROMULUS, Çev. İ. Çokona
250. V. Hugo, SEFİLLER, Çev. V. Yalçıntoklu
251. Plutarkhos, İSKENDER - SEZAR, Çev. İ. Çokona
252. Montesquicu, İRAN MEKTUPLARI, Çev. B. Günen
253. C. Baudelaire, KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ, Çev. S. Maden
254. İ. S. Turgenyev, HAM TOPRAK, Çev. F. Altay
255. L. N. Tolstoy, GENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
256. Ksenophon, ANABASİS -On Binler'in Dönüşü-, Çev. A. Çokona
257. A. de Musset, LORENZACCIO, Çev. B. Günen
258. É. Zola, NANA, Çev. B. Onaran
259. Sophokles, AİAS, Çev. A. Çokona
260. Bâkî, DİVÂN, Çev. F. Öztürk
261. F. Nietzsche, DAVID STRAUSS, İTİRAFÇI VE YAZAR, Çev. M. Tüzel
262. F. Nietzsche, TARİHİN YAŞAM İÇİN YARARI VE SAKINCASI, Çev. M. Tüzel
263. F. Nietzsche, EĞİTİCİ OLARAK SCHOPENHAUER, Çev. M. Tüzel
264. F. Nietzsche, RICHARD WAGNER BAYREUTH'TA, Çev. M. Tüzel
265. A. de Musset, ŞAMDANCI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
266. Michelangelo, CENNETİN ANAHTARLARI, Çev. T. S. Halman
267. D. Diderot, RAHİBE, Çev. A. Cemgil
268. Edib Ahmed Yüknekî, ATEBETÜ'L-HAKAYIK, Çev. A. Çakan
269. İ. S. Turgenyev, BAŞKANIN ZİYAFETİ - PARASIZLIK - BEKÂR, Çev. N. Y. Taluy

270. Aristoteles, POETİKA -Şiir Sanatı Üzerine-, Çev. A. Çokona - Ö. Aygün
271. Hippokrates, AFORİZMALAR, Çev. E. Çoraklı
272. G. Leopardi, ŞARKILAR, Çev. N. Adabağ
273. Herodas, MİMOSLAR, Çev. Alova
274. Molière, HASTALIK HASTASI, Çev. B. Günen
275. Laozi, TAO TE CHİNG -DAO DE JİNG-, Çev. S. Özbey
276. BÂBİL YARATILIŞ DESTANI -Enuma Eliş-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
277. M. Shelley, FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS, Çev. Y. Yavuz
278. Erasmus, DELİLİĞE ÖVGÜ, Çev. Y. Sivri
279. A. Dumas, SAINTE-HERMINE ŞÖVALYESİ, Çev. H. Bayrı
280. Sophokles, OİDİPUS KOLONOS'TA, Çev. A. Çokona
281. A. Dumas, SİYAH LALE, Çev. V. Yalçıntoklu
282. A. Sewell, SİYAH İNCİ, Çev. A. Berktay
283. C. Marlowe, PARİS'TE KATLİAM, Çev. Ö. Nutku
284. F. Nietzsche, İYİNİN VE KÖTÜNÜN ÖTESİNDE, Çev. M. Tüzel
285. C. Marlowe, KARTACA KRALİÇESİ DİDO, Çev. Ö. Nutku
286. Hesiodos, TEOGONİA - İŞLER VE GÜNLER, Çev. A. Erhat - S. Eyüboğlu
287. Horatius, ARS POETICA -Şiir Sanatı-, Çev. C. C. Çevik
288. W. Shakespeare, ÇİFTE İHANET, Çev. Ö. Nutku
289. Molière, KİBARLIK BUDALASI, Çev. B. Günen
290. Semonides ve Altı İambos Şairi, ŞİİRLER VE BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
291. D. Defoe, VEBA YILI GÜNLÜĞÜ, Çev. İ. Kantemir
292. O. Wilde, ÖNEMSİZ BİR KADIN, Çev. P. D. Deveci
293. L. N. Tolstoy, EFENDİ İLE UŞAĞI, Çev. A. Hacıhasanoğlu
294. H. de Balzac, VADİDEKİ ZAMBAK, Çev. V. Yalçıntoklu
295. C. Marlowe, MALTALI YAHUDİ, Çev. Ö. Nutku
296. H. Melville, KATİP BARTLEBY, Çev. H. Koç
297. Cicero, YASALAR ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
298. E.T.A. Hoffman, MATMAZEL DE SCUDÉRY, Çev. G. Zeytinoğlu
299. SÜMER KRAL DESTANLARI, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
300. L. N. Tolstoy, SAVAŞ VE BARIŞ, Çev. T. Akgün
301. Plutarkhos, DEMOSTHENES - CICERO, Çev. İ. Çokona
302. Farabî, İDEAL DEVLET, Çev. A. Arslan
303. C. Marlowe, II. EDWARD, Çev. Ö. Nutku
304. Montesquieu, KANUNLARIN RUHU ÜZERİNE, Çev. B. Günen
305. Cicero, YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
306. Stendhal, PARMA MANASTIRI, Çev. B. Onaran
307. A. Daudet, DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR, Çev. S. E. Siyavuşgil
308. Euripides, İPHİGENİA AULİS'TE, Çev. A. Çokona
309. Euripides, İPHİGENİA TAURİS'TE, Çev. A. Çokona
310. Pascal, DÜŞÜNCELER, Çev. D. Çetinkasap
311. M. de Staël, ALMANYA ÜZERİNE, Çev. H. A. Karahasan

312. Seneca, BİLGENİN SARSILMAZLIĞI ÜZERİNE- İNZİVA ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
313. D. Hume, İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA, Çev. F. B. Aydar
314. F. Bacon, DENEMELER -Güvenilir Öğütler ya da Meselelerin Özü-, Çev. C. C. Çevik - M. Çakan
315. BABİL HEMEROLOJİ SERİSİ -Uğurlu ve Uğursuz Günler Takvimi-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
316. H. Walpole, OTRANTO ŞATOSU, Çev. Z. Avcı
317. İ. S. Turgenyev, AVCININ NOTLARI, Çev. F. Altay
318. H. de Balzac, SARRASINE, Çev. A. Berktay
319. Farabî, MUTLULUĞUN KAZANILMASI, Çev. A. Arslan
320. M. Luther, DOKSAN BEŞ TEZ, Çev. C. C. Çevik
321. F. Rabelais, PANTAGRUEL, Çev. N. Yıldız
322. Kritovulos, KRİTOVULOS TARİHİ, Çev. A. Çokona
323. C. Marlowe, BÜYÜK TİMURLENK I-II, Çev. Ö. Nutku
324. Ahmedî, İSKENDERNÂME, Çev. F. Öztürk
325. M. Aurelius, KENDİME DÜŞÜNCELER, Çev. Y. E. Ceren
326. Cicero, DOSTLUK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
327. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ, Çev. A. Çakan
328. Aristophanes, PLOUTOS, Çev. E. Gören-E. Yavuz
329. É. Zola, HAYVANLAŞAN İNSAN, Çev. A. Özgüner
330. RİGVEDA, Çev. K. Kaya
331. S. T. Coleridge, YAŞLI DENİZCİNİN EZGİSİ, Çev. H. Koçak
332. A. Dumas, MONTE CRISTO KONTU, Çev. V. Yalçıntoklu
333. L.N. Tolstoy, KAZAKLAR, Çev. M. Beyhan
334. O. Wilde, DORIAN GRAY'İN PORTRESİ, Çev. D. Z. Batumlu
335. İ.S. Turgenyev, KLARA MİLİÇ, Çev. C. D. Akyüz
336. R. Apollonios, ARGONAUTİKA, Çev. A. Çokona
337. S. Le Fanu, CARMILLA, Çev. Y. Yavuz
338. Seneca, MUTLU YAŞAM ÜZERİNE-YAŞAMIN KISALIĞI ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
339. F. Engels, AİLENİN, DEVLETİN VE ÖZEL MÜLKİYETİN KÖKENİ, Çev. M. Tüzel
340. T. L. Peacock, KARABASAN MANASTIRI, Çev. Y. Yavuz
341. H. von Kleist, AMPHİTRYON, Çev. M. Kahraman
342. H. de Balzac, EUGÉNIE GRANDET, Çev. V. Yalçıntoklu
343. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI-I, Çev. F. Öz
344. Montesquieu, ROMALILARIN YÜCELİK VE ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER, Çev. B. Günen
345. Beaumarchais, SEVILLA BERBERİ VEYA NAFİLE TEDBİR, Çev. B. Günen
346. W. James, PRAGMATİZM, Çev. F. B. Aydar
347. Euripides, ANDROMAKHE, Çev. A. Çokona

348. Farabî, İLİMLERİN SAYIMI, Çev. A. Arslan
349. G. Büchner, DANTON'UN ÖLÜMÜ, Çev. M. Tüzel
350. GILGAMIŞ HİKÂYELERİ, Çev. S. F. Adalı-A. T. Görgü
351. Aristophanes, KADIN MEBUSLAR, Çev. E. Gören-E. Yavuz
352. S. Empricus, PYRRHONCULUĞUN ESASLARI, Çev. C. C. Çevik
353. H. de Balzac, GORIOT BABA, Çev. V. Yalçıntoklu
354. G. E. Lessing, DÜZYAZI FABLLAR, Çev. Z. Aksu Yılmazer
355. Epiktetos, ENKHEIRIDION, Çev. C. C. Çevik
356. DHAMMAPADA, Çev. K. Kaya
357. Voltaire, SADIK VEYA KADER -BİR DOĞU MASALI-, Çev. B. Günen
358. Platon, PHAİDROS, Çev. A. Çokona
359. Beaumarchais, FİGARO'NUN DÜĞÜNÜ VEYA ÇILGIN GÜN, Çev. B. Günen
360. J. Cazotte, ÂŞIK ŞEYTAN, Çev. A. Terzi
361. V. Hugo, DENİZ İŞÇİLERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
362. SUTTANİPĀTA, Çev. K. Kaya
363. T. Paine, SAĞDUYU, Çev. Ç. Öztek
364. J. H. Bernardin de Saint-Pierre, PAUL İLE VIRGINIE, Çev. İ. Atay
365. F. Hebbel, JUDITH, Çev. A. Fırat
366. Leukippos-Demokritos, ATOMCU FELSEFE FRAGMANLARI, Çev. C. C. Çevik
367. G. W. Leibniz, MONADOLOJİ, Çev. D. Çetinkasap
368. C. Dickens, DAVID COPPERFIELD, Çev. M. Arvas
369. G. Apollinaire, İKİ KIYININ AVARESİ, Çev. N. Özyıldırım
370. Aristoteles, RETORİK, Çev. A. Çokona
371. Herakleitos, FRAGMANLAR, Çev. C. C. Çevik
372. P. Lafargue, TEMBELLİK HAKKI, Çev. A. Berktay
373. PAPAĞANIN YETMİŞ MASALI –ŞUKASAPTATİ–, Çev. K. Kaya
374. C. Dickens, İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ, Çev. Z. Batumlu
375. R. Descartes, YÖNTEM ÜZERİNE KONUŞMA, Çev. M. Erşen
376. Euripides, KYKLOPS, Çev. A. Çokona
377. Voltaire, SAFDİL, Çev. B. Günen
378. Descartes, RUHUN TUTKULARI, Çev. M. Erşen
379. L.N. Tolstoy, ŞEYTAN – PEDER SERGİ, Çev. G.Ç. Kızılırmak
380. SUVARNABHĀSA SŪTRA -ALTIN IŞIK SŪTRASI-, Çev. K. Kaya
381. J. Austen, EMMA, Çev. H. Koç
382. P. Corneille, EL CID, Çev. B. Bilgiç
383. Antisthenes - Diogenes, KİNİK FELSEFE FRAGMANLARI, Çev. C. C. Çevik
384. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI-II, Çev. F. Öz
385. F. Schiller, WILHELM TELL, Çev. B. Gönülşen
386. L.N. Tolstoy, AİLE MUTLULUĞU, Çev. A. Hacıhasanoğlu
387. Ksenophon, OİKONOMİKOS –İKTİSAT ÜZERİNE–, Çev. A. Çokona
388. Zhuangzi, ZHUANGZI METİNLERİ, Çev. G. Fidan

389. Voltaire, CAHİL FİLOZOF, Çev. B. Günen
390. C. Dickens, BİR NOEL ŞARKISI, Çev. Ç. Eriş
391. A. Conway, EN KADİM VE MODERN FELSEFENİN İLKELERİ, Çev. F. B. Aydar
392. S. Freud, TOTEM VE TABU, Çev. Z. A. Yılmazer
393. S. Freud, KÜÇÜK HANS, Çev. A. Fırat
394. Cicero, KADER ÜZERİNE, C. C. Çevik
395. Euripides, ORESTES, Çev. A. Çokona
396. Şāntideva, BODHİÇARYĀVATĀRA -Aydınlanma Yoluna Giriş-, Çev. K. Kaya
397. D. Defoe, KAPTAN SİNGLETON, Çev. Z. Avşar
398. Stendhal, FEDER YA DA PARAGÖZ KOCA, Çev. F. Akkoç
399. P. Marivaux, KÖLELER ADASI, Çev. B. Günen
400. Konfüçyüs, KONUŞMALAR, Çev. G. Fidan
401. Tyanalı Apollonios, MEKTUPLAR, Çev. C. Çevik
402. Süleyman Çelebi, VESİLETÜ'N NECÂT -Mevlit-, Çev. F. Öztürk
403. P. Merimée, CARMEN, Çev. B. Günen
404. C. Dickens, BÜYÜK UMUTLAR, Çev. D. Zeynep Batumlu
405. A. Daudet, TARASCONLU TARTARIN, Çev. K. Kahveci
406. L. N. Tolstoy, TİPİ -Seçme Öyküler ve Masallar-, Çev. E. Taştan
407. Euripides, HERAKLES, Çev. A. Çokona

Stendhal (Marie-Henri Beyle) (1783-1842): Genç yaşta teğmen olarak orduya girdi, Napoléon'un İtalya ve Rusya seferlerine katıldı. Almanya, Avusturya ve Rusya'da çeşitli askerî görevlerde bulundu. Bir dönem Marsilya'da ticaretle uğraştı, Trieste'de bir süre konsolosluk görevini sürdürdü. Fransız edebiyatında gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Stendhal'in Kırmızı ve Siyah *adlı bu büyük eseri ilk kez 1830 yılında yayımlandı. Roman, romantik başkahramanı Julien Sorel'in korku ve tutkularını merkeze alarak, Napoléon'un sürgüne gönderilmesi sonrasında başlayan Restorasyon Dönemi'nin eksiksiz bir portresini çizer.* Kırmızı ve Siyah, *karakterlerinin güçlü ve teknik açıdan zamanının çok ilerisinde kabul edilen psikolojik tasvirleri ile de Stendhal'e psikolojik romanın mucidi unvanını kazandırmıştır.*

Bertan Onaran (1937-2017): Haydarpaşa Lisesi'ni, İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. İlk çevirilerini 1963 yılında yayımladı. 1964'te Memet Fuat'la tanıştı; eserlerini çevirdiği yazarlar arasına Gide, Sartre, Camus, Mayakovski katıldı. Ardından Saint-Exupery, Marguerite Duras, Albertine Sarrazin, Gilles Martinet'den çeviriler yaptı. Cervantes'in başyapıtı Don Quijote'yi *ilk kez tam metin olarak çevirdi. Wilhelm Reich'ın bütün kitaplarını Türkçeleştirdi. André Malraux, Émile Zola, Stendhal, Panait Istrati, Eugène Ionesco, Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute'tan çeviriler yapan Bertan Onaran'ın 1972'de Beauvoir'dan aktardığı* Konuk Kız'a *TDK çeviri ödülü verildi.*

9 786053 320043

32 TL